

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

XII. ROČ. čís. 1.

REDAKTOR EM. MASÁH

1924

OLOMOUČ
VYDÁVÁ DRUŽINA
LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ

ARCHA

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE

RUKOPISY A REDAKČNÍ VÝTISKY BUĎTEŽ ZASÍLÁNY
NA ADRESU

EMANUEL MASÁK,

KATECHETA A REDAKTOR „ARCHY“ BRNO-ŽIDENICE.

NEPŘIJATÉ RUKOPISY
SE VRACEJÍ, BYLY-LI PŘILOŽENY ZNÁMKY.

ADMINISTRACE A EXPEDICE
ARCHY JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍSE

ROČNĚ 36 KČ, PŮLROČNĚ 18 KČ, ČTVRTROČNĚ 9 KČ.
JEDNOTLIVÁ ČÍSLA ZA 3-50 KČ.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

OBSAH 1. ČÍSLA

František Stříšovský: Dvě sestry. Bratřím.

P. Václav Bělohávek: Církev katolická — paradoxon.

Jan Karník: V den výročí.

František Kašpar: Očišťování.

Dominik Pecka: Manželství Armanda Hejnera.

František Odvalil: Legenda Svatomeřická.

Ozna: Stavitelé Archy. Literatura. Slovanská hlídka. Poznámky.

Z REDAKCE

Poněvadž nový redaktor přijal vedení „Archy“ teprve v únoru, vychází 1. číslo ještě opožděně. Číslo 2. a 3. bude vydáno koncem března, další čísla pak již zcela pravidelně skutečně každý měsíc.

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU, UMĚNÍ,
KULTURU A ŽIVOT

1924
ROČNÍK DVANÁCTÝ

REDAKTOR
EMANUEL MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

OBSAH

BÁSNĚ A POVIDKY

- Sv. Alfons*, Vzdechy k Panně Marii 309
Angelus Silesius, Novoroční 413
Babler Otto F., Přeložil básně Solovjeva, Konopnické, Sologuba, Verlaina, Jerajevy, Lohvické, Dučiće, Sv. Jana s Křtže, Angela Silesia, Župančiče, Sardenka, prózy Kadena Bandrowského a Ivana Cankara.
Bartuška Josef, Sklenice 186 - Nemocná dívka 193 - Věž nad městem 241 - Sen 308 - K mamince 354 - Báseň z krumlovského parku 421
Bečvan B. K., Na svobodě 40 - Jak jsme chtěli bránit Slováky 137
Beneš Bedřich, přeložil báseň Kasproviczovu.
Bojar Stanislav, Dům u Olšan 63
Sv. Bonaventura, Zpěvy na Zdrávas Královno 329 - Maria — brána zavřená 375
Cankar Ivan, Mé pokoje 346
Czech Czechenherz Arnošt, Opuštěná katedrála 254
Demolder Eugène, Marmotratný syn 111, 155
Děra Fr. Boh., Smutné odpoledne 47 - Těžký den 115 - Vlastovičky 144 - Poledne 309 - Poutníci 332 - Pilot 345 - U Dunaja 380 - Chtěl jsem být oceánem 417
Dohnal Fr., Immaculata 104.
Dučić Jovan, Z Jadranských sonetů 268
Fuchs Alfred dr., Přeložil hymny sv. Alfonsa, sv. Bonaventury, Adama a S. Victore.
Hanzelka František, Dialog májový 180 - Genius 238 - Můj pohřeb 296 - Plápolající oheň 342
Jamnes Francis, Krčma básníků 48
Jerajeva Vida, Píseň matky 260
San Juan de la Cruz, La eterna fuente - Věčný pramen 304
Kaden Bandrowski Julius, Roznašečka noyin 246
Karník Jan, V den výroční 9 - Romanetto Jana Sladkého 282, 333
Kasprovicz Jan, U studnice Sicharské 53
Kašpar Fr., Očišťování 11 - Andělé 43 - Ježíš 52 - Sv. Vojtěch 75 - Ráj lesů 132 - Mír 154 - Letní noc 248 - Olše 291 - Mrtvá 369
Kavánová Marie, Věčná lampa 420
Keltnerová Aloisie, Svatba 72
Konopnická Marya, Zavál vítr . . . 110
Leubner Fr., Balada 343
Lipanský Jetřich, Cesta ke hrobu arcibiskupa Arnošta z Pardubic 418
Lohvickaja Mirra, Zde větru skon . . . 265
Odualil Fr., Legenda svatomořická 18 - Malá křížová cesta 33 - Rozmluva se Svatým 177 - Romance betlemská 405 - Přeložil prózu Jamnesovu a Demolderovu
Olivetský Jaromír, Zvonic 76 - In memoriam 349

- Pecka Dominik*, Manželství Armanda Heinerja 12 - Probuzení jara 182 - Křesťan a lupič 377 - Stromy 414
Sardenko Silvin, Židovský hřbitov 385
Sologub F., Otevři bránku . . . 181
Solovej Vladimír, Milý druhu . . . 103
Staročeská vánoční, Spiewass malému dietiatku 408
Střížoušský Fr., Dvě sestry 1 - Bratřím 2 - Cesty lidstva 102 - Nejkrásnější dar 179 - Kdo by za zlé měl 255 - Cesta k obzoru 281 - Malý pých 381
Svatohor V., Kněžství 73 - Zabitý pastýř 140, 194, 217
Valoušek Jan, Sibiřská pohádka 261
Valoušek Josef, Pokušení 423
Verlaine Paul, Slyšte tu píseň sladkých vzdechů 187
A. S. Victore Adam, Hymnus ke cti nejblahoslavenější Panny Marie 129 - Mariánský hymnus 244
Vinař Jan, Vykáčený les 109 - Marketa 149 - Mluvicí barvy 242 - Dceřina konfese 306 - Vzpomínka na dětství 422
Vax, Pád vyvoleného městyse 44
Zýbal Fr., Podzemní písně 357
Župančič Oton, Podoba 428

ČLÁNKY A FEUILLETONY

- Bělohávek Václav*, Církev katolická — paradoxon 4
Bitnar Vilém, Literární listopad 1924 355, 382 - Jesličkový lyrik jesuitského baroka 409
Fuchs Alfred dr., Bombony z ostrova Bimini 80 - Poslední papežové a unionism 97, 161 - Srdce a radio 167 - Dvě židovské knihy nábožencko-filosofické 201 - Podivné živnosti 270 - Pouhá pumpa? 310 - Masaryk a idea cyrilometodějská 350, 370 - Rhetorika 387
Hanák Josef, Badatel a světec Charles de Foucauld 64, 133, 188, 249, 298
Hruška Jan Fr., Bez víry? 71 - Proč jsem neodpadl a neodpadnu 266, 292, 348
J. B., Katolický pěvec kázně a sportu 358
Karník Jan, Z literatury na Slovensku 313 - List zapadlého vlastence příteli stejného smýšlení 429
Masák Em, Stavitelé Archy 22 - Národní kultura 79 - O novou prózu 116
 Krásná literatura katolická a její potřeby 312
Pacovský Emil, Z výtvarného umění 87
Pecka Dominik, René Bazin 55, 105, 145 - Theotropism 81 - Trpčí ženství 117 - Empirická estetika 269 - Psychologie krásna 311 - Kritika 386
Stehlík Otto JUDr., Přispěvky ke studiím o P. V. Štulcovi 257
Střížoušský Fr., Cest či povinnost? 431 - Ztracené talenty 432
V. J., Vzpomínka na Miloše Martena 430
Vybíral Boh. dr., Ze slovinšské literatury 90, 207 - Literatura o slovinšském umění výtvarném 314 - Z nové literatury slovinšské 388 - Z literatury charvatské 390
Zelinka V., Musy válečné a poválečné 168

POSUDKY

- Andrejev*, Noční rozhovor 318 - *D'Aurevilly*, Bezejmenná historie 394.
- ☉ *Baar*, Paní komisařka 26, Osmačtyřicátníci 205, Poslední soud 432 - *Balzac*, Vorskla Miroutčová 273 - *Bandrowski*, Lintang 86 - *Bartuška*, Velikonoce 118 - *Basch*, Hlavní problém estetiky 311 - *Bazin*, Sňatek slečny Gimelové 394 - *Bečvářová*, Na panství knížecím 432 - *Biliánová*, Paní Katinka z vaječného trhu 317 - *Böhm*, Den 23 - *Brabec*, Hledači zlata 433 - *Brodský*, Jaci byli 173, Poslední pokušení 272, Za srdcem 393 - *Bystřina*, Hanácké figurky 172
- Carco*, Štvanec 361, Nevinní 435 - *Corelli*, Innocenta 86
- Čajak*, Zápis z rukojemstva 80 - *Čáp*, Bolesti moje a jejich 170, A my jsme ho zabili 391 - *Čech*, Květy samoty 392
- Dorgels*, Probuzení mrtvých 360 - *Dumur*, Defaitisté 120, 273 - *Durych*, Hadí květy 171 - *Dušan*, Stopy a spády 271
- Erben*, Ruské a polské pohádky 434
- Fingal*, Straky na vrbě 271 - *Ford*, Mezinárodní žid 204 - *Fořtel*, Odpadlík 82 - *Fouard*, Život Ježíše Krista 319 - *Fuchs*, Novinář 203, Sjednocení církvi 359
- Goodwin*, Žena pavouk 272 - *Grebáč-Orlov*, Fabiola 396 - *Gregor*, Slovenské pohádky 434 - *Gänterová*, Světice a její blázen 207
- Hauptmann*, Kacíř soanský 206 - *Hloušek*, B. Smetana 120 - *Hronek*, Kněz v českém národním ozbrojení 359 - *Hraban*, Dantův Pozemský ráj 203 - *Hutchinson*, Když zima přichází 274
- Chesterton*, Anarchista Čtvrtek 434 - *Chotkevyc*, Horské akvarely 274
- Jacobsen*, Niels Lyhne 173 - *Jahoda*, Nemocné lásky 433 - *Jeřábek*, Zasklený člověk 83
- Kellermann*, 9. listopad 273, Yester a Li 318 - *Kalista*, Jediný svět 24, Zápasníci 168 - *Karník*, Červená a bílá 25 - *Klitschke*, Vestálka 122 - *Kolisek*, Andrej Hlinka 306 - *Konopnická*, Ptsničky 205 - *Kopta*, Třetí rota 316 - *Kratochvíl*, Přehledné dějiny filosofie 27, Filosofie středního věku 359 - *Křen*, Pod hanáckým nebem 121 - *Křička*, Šípkový kef 171, Hoch s lukem 392 - *Kubka*, Básníci revolučního Ruska 71
- Leskov*, Marnotratník 397
- Mahen*, Knižka o čtení praktickém 84 - *Marten*, Nad městem 392 - *Martinek*, Petr Bezruč 395 - *Matocha*, Problém osoby 359 - *Michajlovskij*, Několik let na vsi 173 - *Milna*, Tajemství červeného domu 395 - *Mírský*, Pohádka jejího života 397
- Nejedlý*, Malířovy dojmy a vzpomínky z Ceylonu a Indie 119 - *Nejedlý Z.*, B. Smetana 120, Estetika 269 - *Novák Al. St.*, Za uměním 436, Zraněná srdce 437
- Orlov-Podlipovský*, Mučednictví lásky 398 - *Pecka*, Matka Boží v Trnávě 316 - *Pinamonti*, Město velikého Krále 174 - *Piša*, Pozdravy 168 - *Prévost*, Andělé strážci 362, Helenka 435 - *Pukl*, Vývoj rozluky církve od státu v Evropě 174
- Ronaj*, Ejhle člověk 26 - *Řezníček*, Naše zlatá matička 172, 205, 393, Dědeček 317

- Salus*, Krásná Barbora 319 - *Sick*, Z ovzduší klášterního 318 - *Scheinflug*, Vůz u lesa 272 - *Staněk*, Pod Mensteinem 85 - *Streit*, Mistr Šidlo 397, Pohádka máje 397, Mikuláš a čert 436 - *Suk*, Sluneční lásky 23 - *Soátek*, Paměti katovské rodiny Mydlářů v Praze 85, Poslední Budovec 272 - *Svatohor*, Čtení o našich svatých ochranách 86 - *Šrobár*, Paměti z vojny i z väzenia 89
- Tolstoj A. N.*, Kukačtiny slzy 437 - *Uden*, Z druhých fad reků 433 - *Uroancov*, Věra Mirceva 437 - *Veselý Ad.*, On a Ona 168 - *Veselý Ant.*, Listy autorům 84 - *Vrba*, Svitání a svět 204, Vysoký snůh 360, Selské povídky 393 - *Vyhlídal*, Veselé obrázky z Hané 360 - *Walewská*, Kdysi život, dnes pohádka 206 - *Wassermann*, Golovin a jiné povídky 362 - *Weiss*, Nahar 435
-

ARCHIV LITERÁRNÍ

- Dostál Alois*, Několik dopisů Fr. Zgody-Kfena 122, 209, 275, 319
Vyhlídal Jan, Humor K. Kfena v dopisech 363, 398
-

POZNÁMKY A ZPRÁVY

- Akademie Ježkova a sv. Tomáše Akv. 127 - Apoštolát sv. C. a M. 29 - „Archa“, konec ročníku 437 - Argus 368 - Autorů vzpoura 125
- Baardův román „Paní komisarčka“ vyznamenán 280 - Beneš Třebízský psal dramata? 325 - Bertrandův román „Sanguis martyrurum“ 327 - Bellocovo nové dílo 404 - Bělohlávek V. v Praze 440 - Bezruč — moravským separatistou 93 - Bible ve verších 31 - Bible Česká 95 - Bibliofilské časopisy 215
- Conrad Jos. a polská literatura 325 - Čápova básnická kniha, její úspěch 278 - Časopisy nové, proč se zakládají 215, jejich obtíže 368 - Co se dnes nejvíce čte 127 - Čechovy Vybrané spisy 404 - Český Lid 367
- Dědictví Cyrilomet. a Svatojanské 323 - Dewetrův román „Světla buditelů“ - K. Dostál Lutinov 29 - Bouška o K. D. L. 29 - Literární pozůstalost K. D. L. 277 - Fond K. D. L. 438 - Družina literární a umělecká, valná hromada 277 - Zprávy o výborových schůzích 323, 365, 438 - Dlabáč Jan Boh. 323 - Duchovní hry 214 - Durychovo drama „Sv. Václav“ 278 - Dvořákova „Bílá Hora“ 403
- Francouzi vracejí se k realismu 327 - Goethův „Faust“ v Kolárově překladu 216 - Grafika mistrů barbizonské školy 88
- Historie katolická a její dnešní úkoly 174 - Hofman Lad. 31 - Hruška Jan Fr. 95 - G. K. Chesterton 93 - Chestertonovo nové dílo o sv. Františku 328 - Chrást Matky Boží před Týnem v Uměleckých památkách 368
- Kalendáře studentské, literární články v nich 324 - Karásek Jiří, Jaroslav Maria o něm 31 - Knihovny ústřední katolické 215 - Knihovny veřejné poškozují literaturu? 278 - Knihy, jež se dnes nejvíce kupují 279 - Jak

- pomocí dobré knize 402 - Nové knihy 280, 328 - Krasiński, Chesterton o jeho Nebožské komedii 328 - Dr. Jos. Kratochvíl, jeho nová díla 215 - Krekové památce 28 - Kdo jest blíže Kristu 127 - Křenovy dopisy 280 - Křenovy spisy 327, 404 - Kříčková nová kniha 440
- Lékař a náboženství** 93 - **Literární nemrav** 93 - **Literární historická ročenka** 403 - **Literatura katolická, její propagace** 175 - **Výstava katol. literatury** 277 - **Rukověť katol. literatury** 439 - **Co se chystá v naší literatuře** 404 - **Literatura špatná, boj proti ní v Polsku** 328 - **Lužicko-srbská literatura** 29
- Madlmayer H. o kulturním boji** 95 - **Maeterlinck M., jeho úpadek** 126 - **Ma-charovy konce** 125 - **Mariánský sloup** 278 - **Martenovo souborné dílo** 327 - **Masarykův Naučný slovník** 128 - **Masaryk a Dostojevskij** 175 - **Masarykův Sborník** 176, 324 - **Ještě M. Naučný slovník** 215 - **Maštnův Slovník českých vazeb a rčení** 280 - **Matice Moravská** 30 - **Mrštík Alois o náboženských sporech** 94 - **Mussetův Bůh** 93
- Nové nakladatelství** 96 - **Nové formy nakladatelského podnikání** 279 - **Očista mezi nakladateli** 402 - **Stížnosti proti katolickým nakladatelům** 402 - **„Našinec“, jubileum** 438 - **Německo a Francie, literární styky** 327 - **Slunéčko optimismu v novinách** 128.
- Pěvecký spolek „Foerster“ v Brně** 88 - **Poetismus** 401 - **Přeměna proletářského umění v poetismus** 402 - **Pěsně lidové na Slovensku** 216 - **Polemiky osobní** 366 - **Pospíšilova Katolická věrouka** 30 - **Práškův román „Katinka Smetanova“** 367 - **Proti záplavě překladů** 279
- Romains Jules** 403 - **Románová soutěž** 278 - **Z ruské literatury** 29 - **O nej-mladším písemnictví ruském** 91 - **Nové románové knihovny** 404
- Sezimův román „Dravý živel“** 368 - **Shawova „Svatá Jana“** 326 - **Skalík Fran-tišek** 440 - **Slovanská blídka** 28 - **Slavistická knihovna a revue** 29 - **Ze slovenské literatury** 89 - **Slovenské časopisy na prahu nového roku** 90 - **Slovník bohovědný** 30 - **Smlouva nakladatele s redaktorem** 175 - **Spáčil Žeranovský** 440 - **Spisovatelům povídek** 32 - **Spisovatelům katolickým** 323 - **Svatohorova vánoční hra** 30 - **Svatohorův „Zabitý pastýř“** 280 - **Šalda F. X., jeho literární boje** 176
- Tolstoj zničitелеm Ruska?** 325 - **Sborník „Sv. Tomáš Akvinský“** 95 - **Zničení tradic?** 94 - **Tradice a dnešní mládež** 94
- Krise umění** 92 - **Umělecká kritika u nás** 94 - **„Umělecké památky“ Topičovy** 279 - **Umělecká tvorba a vědecké znalosti** 403
- Váchalovy nové práce** 327 - **Vavákovy Paměti** 366 - **Výstavy pražské** 87 - **Weinzettlova kniha „Vira v nové době“** 278

Frant. Střížovský:

DVĚ SESTRY.

Dvě sestry královské kdys rozešly se v nevoli.

Ta první snědolící s okem jiskrným,
v němž plamen šlehá touhy po činu,
a druhá plavovlasá s modrým okem svým,
kde něha azuru má svoji otčinu.

Ta první panovnice s diadémem králů,
hlas jejíž slyšán byl — ac obáván — vždy rád,
ta druhá zasněna a pokorná a v žalu,
vždy ochotna se komukoli v oběť dát.

Ta první vědomím své pravdy výbojná
a cestou jistoty se k cíli beroucí,
ta druhá naivní svatosti a dětsky ctná
a k utrpení v duši s láskou horoucí.

Ta první zdraví dbalá, k svému osvěžení
vždy z nových zříděl, Bohem poskytnutých, pila,
ta druhá sluncem spokojena při léčení,
jak na poušti spíš, než-li, v světě, žila —

Dvě povahy, však stejně urozené byly.
A rozešly se z žárlivosti spolu v nevoli.
Je rozdělila pomluva a klep.
A ony uvěřily, že to neboli,
ač každý uhádl, kdo není slep,
že touží po sobě a že to byl jen vzdor,
co odloučilo obě srdce ta.

Čas letí jako raketa.
Sic mnohdy, když vše uvázily zase,

dlaň vztahovaly již již k smíření,
leč pomluvy tvář opět zjevila se
a srdce skepsí zahořela v starém plameni.

Tak nedůvěrou zmtítány i lásky zákonem,
ježž v hrudi sester nelze utlumit,
šly podle sebe stále kolébány snem,
že zvítězí kdys přece nad rozumem cit. —
Zeď věků šedivá a mocná hráze hor,
až v modrý azur čelem sahající,
let tisíc tak už mezi nimi stojí
a sestra sestře v oči pohledět se bojí,
neb výčitku by četla palčivou:
Proč nepodat si přes Urál již ruce
a touhou po objetí zmírat v muce,
proč kroj si vyčítatí, pod nímž rodná srdce buší,
jež obě přece mají jedinou jen duši —
proč nespojit své cesty v jeden věčný cíl,
by jeden ovčinec a jeden pastýř byl? — —

B R A T Ř Í M :

Na horách, v propastech, na líše poli
hroby jsou umrlých bratří,
kteří kdys žili.
Záhada bytí, co živé nás bolí,
u nich již minulu patří —
z Lethe již pili.

Chápali smysl své pozemské poutí?
Nedali zotročit vůli?
Kráčeli k cíli?
Nebo jak ohebné třtinové prouti
pod každým vánkem se hnuli,
neměli síly?

Života okénkem z Archy své zřeli
šumivou pěnu vln dole,
nahoře duhu. —
Uprostřed ohnivé peci zda pěli
chvalozpěv v záhadném kole
ječících druhů?

Noci když mrákota stihla je v lese
zbloudivše v podrostu sítě
únavou lkali. —

Do korun stromů, kde jméli se třese,
šplhali za světlem hbitě,
uzřít je v dáli?

Bojiště plnili rykem svých zbraní,
pancíře k ochraně měli,
duši však nahou?
Vavřtiny vilí kol vítězných skrání,
na troskách pařány pěli
nadějí blahou?

Domů se vraceli ke hře a vlnu,
záhad že rány v své hrudi
hojili darmo?
Po denní práci své sedali v stínu.
Klid však, jenž tžít a nudí,
tlačil jak jarmo? —

Pozdvihli oči a Tajemství zřelí?
Sluchem svým vnímali divy,
čichem se spílí?
K zemi se sklonili čely,
žítí tep cítili tklivý,
bezradni byli?

Vstali a s úsměvem laskali děcko,
v chatu jež vedla kol matka
s plísňivou lící.
Ve zraku jeho zda uzřeli všecko:
na cestu, jež je tak krátká,
rozžatou svíci? — —

CÍRKEV KATOLICKÁ — PARADOXON

Živé, učiněné paradoxon.

Žasnou nad ní *průměrní smrtelníci* jako nad velkou stinnou v egyptské poušti, diví se jí, že jest v čase a nejví se přeč pooodr bena zákonu jeho, všeobecnému zmaru.

Pší o ní s podivem *dějepisíci* a srovnávají ji jako Macaulay s : py ramidou Cheopsovou, jež dle arabské báje přečněla a přežila pottdcopi

Žasnou nad ní *politikové*, neboť ona, která se řídí princípijper přesně monarchickým, snaší se, pokud na ní jest, s nejrozmannitěj šími útvary státními, s absolutismem stejně jako s konstitucí sa : re publikou. Jest jim na podiv zvláště též proto, že užili všech tēēčcht státních forem jako nástrojů k tomu, aby ji zničili — avšak maaarné

Diví se jí *ekonomisté*, jako Motesquieu*, který správně postttřehl že křesťanství, jež má na zřeteli především život věčný, přecceee př tom blahobyť života věčného silně podmiňuje.

Jsou udiveni *finančníci*, kteří ji viděli průběhem tisíciletí nēēkkoli-krát ozebračenu, že ji tolikráte zase spatřili bohatstvím zahrmmutu.

Jsou podivem naplnění *válečníci*, kteří v tisícerych bojích mmiohli se přesvědčiti, že ona, kteráž hlásá lásku a pasivní ctnosti, pttřece zároveň jest pramenem aktivního heroismu.

Podivují se *nacionalisté*, že ona všeobecná, internacionální, stala se ochránkyní národnosti a spoluzakladatelkou národních kulltur.

Žasnou *filosofové*, kterak jest to možno, aby při pomíjivosti jeejich systémů nalezla se soustava, kteráž by veškeré intelektuální mčići- vosti vzdorovala a nové a nové látky k útokům, věčně a marmě se opakujícím, stále skýtala.

Podivuhodná stavba!

Předivná ve svém *založení*, pravý div světa, provedený dvamnácti rybáři; div pro ně samy, kteří jistě nesnadno dovedli si s počátku představit, jak do rybářské sítě lze též zahrnouti všecka polkolent země.

Předivná ve své *konstrukci*. Vedle tolika božského jest v ní tolik lidského, že obojí k úzazu nutí; nebeské výsostné ctnosti svēčtčův a vedle nich propastná pohoršení i v nejvyšších institucích; vedle nesmírné rozmanitosti dokonalá jednota, vedle jistě nutné spoutanosti nejplnější svoboda, svoboda synů božích, vedle základního konservativismu jistý pokrok, vedle podstatné neomylné nezmēnitel- nosti v jistých mezích skutečný opravdový vývoj.

Předivná ve svých *zápasech a bojích se světem nechápajícím*. Často přemáhána, nikdy přemožena; stále do hrobu odklizována a stále z hrobu vstávající.

* Esprit des lois XXIV, 3.

Jest jako štrassburský dóm ve Zlaté legendě Longfellowově*, na nějž: za noční bouře útočí se svými běsy Lucifer. Rychle, rychle, veš jim, srazte kříž na věži na posměch nám vztýčený! — Ach, my nemůžeme, odpovídají běsové, neboť se kolem něho tisíce věiční svatí strážní andělé. V marné burácení bésů znějí zvony:

Laudo Deum verum,
plebem voco,
congrego clerum.

Sňodte zvony! — Ach, my nemůžeme, jsou posvěceny. A zvony snějí::

Defunctos ploro,
pestem fugo,
festa decoro.

Rozbijte obrazy, okna, zářící nachem a karmínem, rozmetejte je jako listí podzimní! — Ach, my nemůžeme, archanděl Michael brozí z každé okenice mečem plamenným. A zvony snějí:

Funera plango,
fulgura frango,
sabbata pango.

Namíťte své blesky na kovové portály! — Ach, my nemůžeme, apoštolé a mučenci zahaleni v pláštích tam stojí u vchodu. A zvony snějí::

Excito lentos,
dissipo ventos,
paco cruentos.

Hanba, hanba, volá Lucifer; dále, dále, zde se nic nedokáže, letme a nesme zhoubu v kraj . . .

Jest tedy i zahanbením bésův.

Jest plna lásky a také stále od milionů milována a přece též od milionů nenáviděna. Ona, základní kámen světa — zároveň kamenem úrazu!

Jest matkou, jak ji zobrazil nesmrtelnými rysy Führich, obklopená milujícími dětmi, a přece některé z nich ji opouštějí se zlořečením a zatratou pěti.

Jest královnou, jížto k nohám svůj hold uznání skládá i Auguste Comte, přesto však nepřestává nejměšnějším způsobem se klaněti své Beatrici Clotildě, která jest mu „Prozřetelností rozumovou“.

Jest cestou rovnou, všem patrnou, k spáse bezpečně vedoucí. Hle, jak o takové cestě umějí lidé krásně psáti:

* The golden Legend. Prologue.

ztápí zlatostkvoucí slunce
v stříbrnou číř — do jezera,
ono obzor ozařuje
průzračně a nádherně tak,
že již neschází dne tomu,
komu schází spánku těcha.

Belphegor:

Nevím; ač kdys byly doby,
kdy hvězd nebem šel můj osud,
toho světla neznám posud.
S ničím nejde do podoby;
ze slunce se nezásobí
ani z luny v svitu svém,
a přec září v noci všem
pochodní.

Idololatrie:

Však, co to as
jest, když není onen jas
hvězdou, sluncem, měsícem?

Belphegor:

Na pomoc-li mysl zve si
v pochybnostech, jež se sváří —
povětroň — tož dlouho září,
vlasatici — málo děsí.
Pak zas v mysl *mrač* se věsí,
z jehož chmur blesk vylétá,
ale jiná věc je ta,
že výš jeho jest tak značná.

Idololatrie:

Tak, co jest to? Ne blesk z mračna,
meteor ni kometa?

Belphegor:

Uznati to za hvězdici,
z nebes dráhy někde hnutou,
za *bludici* vyšinutou,
za ztracenou *oběžnici*?
Než jest úvah těch se zřtci,

neboť hvězdy drahou spějí
beze změn; jdou po koleji
chodem svým.

Idololatrie:

Však ký to jas,
když ne oběžnice jas,
nebo bludice v mém reji?

Belphegor:

Jestli země výparem,
pak-li výplodem snad mořt
soudím tuto bludnou zořt,
vzduchu, ohně útwarem —
v jednom, druhém bludu jsem,
víc než jiní v tomto slepý,
já, jenž jinak zrak mám lepý.

Idololatrie:

Nuže, rcí mi, jaký jas
jest to, když ne výpar as,
útvár ohně, přelud stepí?

Belphegor:

Nevím, neboť zde se vzdává
přemožena věda má.

Jan Kárník:

V DEN VÝROČNÍ.

Je v nebes Ráji koutek milý,
kde voní balsám s rešedou,
tam moji drazí usadili
se hovornou dnes besedou.
Strýc Jan tu s bleskem ducha v oku,
strýc Josef, jak byl ruměnný,
můj otec, zmladlý o řad roků,
i tetky, vlídné stařeny,
ti všichni, kteří číši blánu
pozemských dávno dopili,
leč usedli v lip vonných stínů,
jež v zlatý květ se rozvily.

Z nich nejstarší, řeč trochu pleta,
se právě k otci obrací:
„Dnes, švakře, jsou dvě plná léta,
co po trudech a po práci
jste opustil dům rodný, milý,
a veden Smrtkou kostnatou
sem vkročil branou přes mohyly,
by žeň jste sklídlil bohatou
za život zítý v boží bázni,
za děti, jež jste učil kázni.
Hrob schránku pojal ztroskotanou,
vy zde však zas jak horaký buk,
jak když jste chodil na čekanou
v houšť smrkovou a v tícho luk.
A proto, brachu, na oslavu
dnes přihneme si z kalíška!“
Však otec vzdychá, klopě hlavu:
„Kdyby tu byla Františka!“

Hned „dolní“ tetka pohotova
mu oslfe vyčíst levíty:
„Ty, Josef -- je síc škoda slova,
vím, že jsi v stesku zarytý --
byls tuze zvyklý na Františku,
jak Marta v péči unyla
i když už měla sedm křížků,
jen na rukou tě nosila.
Leč pro světců i světic sbory
to věru není velká čest,
že na pozemské myslíš tvory,

jen tesknoutou se souže stále —
už Andělé si všimli tě,
že málo zpíváš k Boží chvále,
vzdychaje kdesi v úkrytě.“

Však otec stále hude jednu:
„My přes padesát svorně let
šli v parném srpnu, v mrazném lednu —
lze v máji věčném zapomnět?
Mou Františku víc nepomate
svět kejklý svého mumraje.
Zde její místo — v obci svaté,
jen at už spěchá do ráje!“

Strýc Jan tu outek řeči chytí:
„Los lidský nelze urychlití.
Trp, vzdychej, žaluj, toužně volej,
oči si vypláč do krve,
až v lampičce jí dojde olej,
pak se jí dočkáš teprve.
Jen přej jí ještě řadu roků,
by setrvala na zemi.
Života podvečerní sloku
ať dozpívá tam se všemi,
kdož přitulil se v náruč její,
když vítr duje mrazivo,
s ní večer v klubko navíjejí
vzpomínek křehké předívno.
Ač světem divá bouře zmitá,
mír svatý v jejím přístřeší.
Toť hnízdo v houšti ořeší,
jež uštváný pták vděčně vítá,
když po něm v letu stfeleno
a hbité křídlo zlomeno.“

V tom nebes Týn se zaskvěl v nachu
a k besedníkům anděl leť:
„Jíz zhostěte se země prachu!
Blíž k Tvůrci, pošetlé děti!
Že Slitovníkem dobrotivým
vin vašich skvrna smazána,
před věčné lásky Bohem živým
s Cheruby pějte Hossana!“

Framtišek Kašpar:

O ČIŠŤOVANÍ.

Teď si Jej vykoupila, teď konečně jest její.
K chudobě přiznala se obětující hrdličky,
k pravému svému šlechtictví. Slova starce znějí:
meč místo radosti, kříž stíhá jesličky.

Jaké as pracovalo mlčení v její duši
po náhlém ztroskotání nejtěžnějšího snu!
Tak oheň tiše pracuje, aniž v domě tuší,
až náhle vyšlehne trs rudých plamenů.

Však v tenkých stěnách radosti, ale ocelově
pevných se stlumlil všecek žal a bohatstvím se stal,
proměněn v živé zlato. Při každém děcka slově
slast nitro pronikla, i žal se rozdoutnal.

Neb co by byla radost bez prudké žalu vůně?
Jak velká duše uvéstí by mohla opojné
nade vše veselí, jež by rostlo v jejím lůně?
Bůh unese jen bohatství tak přehojné.

Neměl tak teskné chuti žal u nikoho, ryzí
radosti nekvetla tak nikdy z trní lilie.
Žeň očistce i nebe za živa Panna sklízí ---
až z krve pod křížem se plně rozvíje

samotná radost v srdci, jež silno je teď dosti
ji unést pokorně: teď teprv na vždy stane se
oporou šťastných srdcí i lékem pro žalosti,
Pani, jež dvojitě tíže žezlo ponese.

Dominik Pecka:

MANŽELSTVÍ ARMANDA HEINERA.

I.

Je pravda, že Armand Heiner se měl už dávno oženit. Byl téměř ve věku, kdy neodvratně se blíží čtyři poslední věci člověka: brejle, hůl, paruka a průřzní pás. Ale zcela starým také ještě nebyl. Dobře měla stará jeho matka, kdykoliv mu připomínala, že se nesluší, aby muž jeho věku byl neženat.

Na skrytou matčinu touhu myslil Armand, když vstupoval do rychlíku před velikonočními svátky. Jel k matce. Zase o rok starší. Zase vyslechne toužebné přání, usměje se mu, jak dětským nápadům se smějeme. Armand Heiner zestárl o rok. Co na tom? Je-li ženat či ne, jest to jeho věc. Říkali o něm, že nemá srdce. Říkali, že žije jen svým výpočtům a statistikám. Armand se zabýval zdokonalením přístrojů k měření elektrické energie. Divil by se někdo, že nemá smyslu pro půvaby žen? Snad kdysi měl. V bleďé tváři Armandově každý mohl čísti, že myslivá na cosi, co marně zaplanulo kdys.

A když už se rozjížděl vlak, zazářilo venku březnové slunko. Paprky jeho si hledaly místo v temných koutech vagonů. A ještě někdo si hledal místo. Hezká dívka. Dost starým byl Armand Heiner, aby mohl říci, že byla hezká. Ačkoliv se nenadál, usedla naproti němu. A přece bylo i jinde místa dost a dívka nebyla ve věku, kdy se žen chytá zoufalství. Snad milovala místo u okna. Svlékla hnědé rukavičky, odložila malinkou kabelku, šátečkem rozetřela sraženou páru na okně, ven se dívala, jako by ji opravdu zajímaly jen rozpuklé vrby podél trati. Armand stáhl nohy pod sedadlo a byl s počátku rád, že dívku zajímají jen rozpuklé vrby. Ale dívku zajímalo také ještě něco jiného, jak se brzy ukázalo. Zajímala ji vlastní krása. Sňala klobouček a v zrcátku se shlížeje opravovala si účes. Ponevadž zrcátko bylo malé, otáčela hlavu všemi směry. Měla zlaté vlasy a paprky slunců na nich ulpěly iásavě a chtěly je jistě roztažití v nejčistší amalgam.

S jarem jde aťla vzpomínek. Zimní den a jarní slunko. Polibek věcí mrtvých a věcí nezrozených. A uohlo by se ještě něco zroditi? Něco rozkvěsti? Něco z té mrtvé země živého vyrůstí? V duši Armanda Heinera se ozvaly vzpomínky a snad šly příliš daleko, až k propadlístím radosti, neboť Armand Heiner nebyl lhostejným k tomu, že dívka měla zlaté vlasy.

Mohlo by se téměř říci, že se mu líbily ženy se zlatými vlasy. Ale to neznamená ještě, že by zlaté vlasy něčím byly. Vyslechneme-li trpělivě člověka, jemuž se zlaté vlasy nelíbí, můžeme snadno přijíti k názoru, že zlaté vlasy nejsou nic. Naše oči samy si tvoří, co se jim líbí a nelíbí. Vkus se mění, myslil si Armand. Je možno, že za rok

te okouzlí žena s vlasy ebenovými. Je-li něco takového možno jiných mužů, lze pak učeně říci, že mužové jsou založení poly-micky. Ale, nač zertovat? Bylo by vhodnější, zamyslet se poně-d nad osudem člověka, který ví, že zlaté vlasy nic nejsou, a pře-ří žádost cítiti vůni takových vlasů a domněni bláhové, že jediným hlazením jich by mohl své duši dáti nesmírnou rozkoš a učiniti, nehladověla darmo. A kdyby tomu muži opravdu bylo dopřáno hladiti zlaté vlasy, poznal by žalostně, že skutečnost nedostihla ísy představ, a že v duši je něco, čeho nelze ukojiti ani tisícerym hlazením zlatých vlasů. A poznal by žalostně, že zlaté vlasy nic jsou. Nic nejsou tomu, kdo je pohládl. A všim tomu, kdo ne. Jen ísa nedosažitelná živí touhu. Co pevně v ruce držíme, zevšedňuje. Kdyby byl Armand řekl nahlas, co si myslil, jistě by byl zastrašil /ku se zlatými vlasy. Nechtěl však zastrašiti dívky se zlatými ísy, chtěl zastrašiti sám sebe. Úporným přemýšlením vždy dovedl šměšnit každý záchvěv něhy, jež se v srdci jeho ozývala. I roz-dl se, že se nebude dívati na dívku se zlatými vlasy. Vytáhl tapy noviny. Rozvinul je, aby neviděl dívky se zlatými vlasy. íbot dobře věděl, že pravou příčinou, proč zlatovlasé ženy jsou ísné, jest on sám.

II.

Vlakem jede Armand Heiner. Nečte novin, protivně jsou mu žur-listické tlachy. Drží jen noviny, jako by četl. Přemýšlí. Přemýšlí, y zesměšnil své srdce. O ženách přemýšlí, o jejich kráse.

Jen z boku muže, kde v kleci žeber bije srdce jako chycený pták, lze zazníti nový zpěv. Nebýti klece kostěné a tvrdé, dávno by stěl za sedmero hor a devatero řek. Jen z boku muže rodí se sen. n z boku muže rodí se žena. Žena jest poněkud určitější slovo ž sen. Významem se neliší. Jen stupněm blaha. Jen silou života. na umírá, ale sen je nesmrtelný. Mfe Beatrice, ale rodí se Con-édia Divína.

Kdo stojíš u rakve své milenky, věz, že nikdy nezila. Věz, že ecko byla jen světelná hra. Tys byl světlem. Plocha průmětná je ínuta. A paprsky tvé letí do prázdna.

Krásu ženy je měsíční svit. Jsi-li básníkem nebo dítětem, vidíš na ístci živou, usmívající tvář. Chodíš-li tři roky do školy, jsi oudrý dost a všš, že měsíček je mrtvý muž a věčný dlužník záfe mečnf.

Na krásu ženy se nikdy nesmíš dívati dalekohledem. Ani ne drob-hledem. A nejlépe učinitš, nebudeš-li se vůbec dívati. Rozhodně e nezkoumej. Jsi-li psychologem, nechoď, kde jsou ženy. Vlnité esy se hodí malířům, ale ne duchům analytickým. Choď sadem piš básně, ale mluv jen dvě, tři slova se ženou, kterou miluješ. ídanky jsou kouzelný, dokud nejsou rozluštny.

Říkává se, že středověk povznesl ženy úctou Marie. Ale, jak po-pítí, že v téže době asketi pokládali ženu za nástroj ďáblův?

Madonna byla sen. Ženy byly skutečnost. Rytířství bylo útekem v říši snů. Ve středověku činili rozdíl mezi tím, čemu se kofili, a mezi tím, co znali. Mezi snem a skutečností. Mezi ženami narozenými z muže a ženami narozenými z ženy. Minnesängři opěvovali ženy narozené z muže. Mnichové prchali před ženami narozenými z ženy.

III.

Opět je doma Armand Heiner. Opět sedí ve své kanceláři. Od nákrešů pozdvihuje hlavu, do neurčita hledí. Nač myslí? Snad na zlatovlasou dívku z vlaku. Ne, nemyslí na ni. Není tak směšný, jak by si mohl někdo mysliti.

Vrátný Tittel přináší poštu.

„Tittle, poslouchejte, jak už jste dlouho ženat?“

„Šest roků, pane inženýre.“

„No, a jak se vám daří se ženou?“

Ochotně vykládá Tittel:

„To mají tak. Říkám své ženě: Mám tě rád, ale má-li tě někdo radši než já, jdi si jen s Pánembohem za ním. Ja, pro jednu se zřekne člověk všech.“

„A když ta jedna není hodna, aby se kdo pro ni zřekl všech?“ táže se Armand.

„Jak myslíte, pane inženýre?“

„Myslím, když není věrna.“

„Tím hůře, je-li věrna. Pak je jak hlídací pes. Kam jdeš, kdy přijdeš, proč jsi tam pokaždé tak dlouho, cos mi přinesl, a kým tam byl, co ti říkal, koho jsi potkal — tak vám mluví, pokoje nedá, to a ono chce. Nikam mne nevezmeš, kňourá, jde-li revident naproti se ženou do divadla. Řeknu jí na druhý den: Pojd, Anči, u Bílého jelena je v zahradě koncert. Ty bys jen utrácel, ona mi na to, pamatuj, že máš rodinu. No, a tak to mají.“

„Muž je přece hlava rodiny,“ namítá Armand.

„I jo,“ vzdychá vrátný, „ale žena je krk, co se na něm ta hlava točí.“

Vrátný odchází z kanceláře a Armand myslí na jeho slova.

„Tím hůře, je-li věrna.“ Ano, tak to povídal vrátný.

IV.

V Praze je Armand. Nejde do hotelu. Přenocuje u vdané sestry Laury. Laura je pokušitel. Vždy na něm nalézá známky staromládenecké zkamenělosti. Nikdy ho neopomene poučovati o lepší cestě života.

Avšak Armand není z těsta jako její pan choť, který jí poslouchá jako nějaký záček. Armand neví ovšem o neslýchaných úspěších paní advokátové. Za řeči nabízí švagrovi cigaretu. Váša chce udělati hrdinu anebo myslí, že Laura bude tentokrát milosrdná, a — bere si. Laura se usklíbne: „Kdybych byla věděla, jak málo se dovedeš ovládati, nebyla bych si tě vzala!“

„I čerta lysého,“ myslí si Armand.

O osmnáct let je Laura mladší než Váša. A přece ví předobře dobrá ta duše, jakou důležitost mají záclony v bytě pražského advokáta, a jak nehygienický je zápach cigaretového kouře. A rovněž ví vyžle to, že přední povinností muže je ovládati se, to jest, poslouchati své paní.

A Armand, jemuž je lehkó zřejmý nemalý rozdíl mezi mužem ovládaným a ovládajícím se, bere Laufin výrok za urážku pro sebe a jsa citlivější, než jeho něžná sestra se domnívá, vkládá svou cigaretu opět do pouzdra, neboť nechce prositi milostivou paní o dovolení.

„Ty jen račiž kouřit,“ napravuje Laura svou chybu.

„Odpustte, milostivá paní, ale v tomto okamžiku mne příliš dojal osud ženy, která se vdala z nejčistší a nejnezištnější lásky, a po půlletém manželství poznává, že je věčným zákonem připoutána k muži, jenž se odvažuje kouřit bez dovolení.“

A ukloniv se, jak se přisluší muži, jenž se ovládá, odchází Armand z jídelny.

V.

V Paříži je Armand Heiner, aby studoval radiotelefonii. Je v městě světel, jak řekl Victor Hugo. Dnes by řekl: město benzinového zá-pachu. V Paříži je, a podivno, že dosud myslí na dívku z vlaku. Na dívku se zlatými vlasy. Avšak není slabochem. ne. Není už jinochem z gymnasiálních let, aby snil o dívce, kterou jen jednou v životě spatřil. Ano, byly doby, kdy si umíňoval, že jen děvče naprosto čisté se stane jeho ženou. Jaká bláhovost! Avšak pro nedostatek žen toho druhu nechce býti Armand pesimistou. Ví dobře, že tento genre dávno už vyšel z módy. Ze všech zklamání vyšel rozumový úva-hami. I nyní, aby zapudil z duše obraz dívky se zlatými vlasy a čistým čelem, uvažuje. Poznává posléze, že jediným východiskem ze zača-rovaneho kruhu představ jest: hledati ženu naprosto zkaženou. Hledati ženu, jak jest, ne jak ji vytváří obraznost.

Jednoho večera jde po boulevardu Madeleine. Vstupuje do jakéhosi Music Hallu, což jest skoro totéž jako Moulin Rouge. Zasedne ke stolu a poručí si pivo. Uprostřed sálu se tančí. Petites femmes sedí u stolů a popíjejí smetanu hledající, koho by pohlitily. Dvě jsou zrovna naproti. Občas vypláznou na Armanda jazyk, aby upozor-nily na svoji přítomnost. Konečně přisednou. Chce se jich zbýti: „Je ne parle pas français,“ vynilouvá se. „O vous parlez très bien,“ od-povídají. Chce zaplatiti a odejiti.

„Vous n'aimez pas des petites femmes?“ ptají se.

„Non. — Alors, qu'est ce que vous aimez?“

Vstává, aby odešel. Přinášejí mu však všechny podnosy se svého stolu. V Music Hallu se platí podle podnosů. Přemlouvají, aby zůstal.

„Vous perdez votre temps,“ praví jim.

Tu mu odpovídá jedna z rozkošným úsměvem:

„Nous vous donnons notre temps et vous nous donnez votre argent.“

Armand uznává, že jest to dosti duchaplně řečeno, a už mu není tak protivno zůstat. Vždyť chce poznati ženy naprosto zkažené. To zdá se mu jedinou rozumnou věcí, kterou může učiniti člověk, který marně hledal žen naprosto čistých.

Jen tyto dva druhy mne mohou ještě zajímati, pravil si v duchu, cherubíni a nevěstky. Všecky ostatní ženy jsou nesmírně nudny.

VI.

Co komu do toho, předstoupí-li inženýr Armand Heiner před pana starostu XIV. arrondissementu, aby za manželku pojal dívku ne bezvadné minulosti, jak se přísně vyžaduje v jeho vlasti? Ne z milosrdenství pozdvihuje z prachu Margueritte Boffrandovu, ale z hrdeho vědomí vlastní síly mravní, jež i vadnoucí květ dovede k životu vzkřísit. Svět snad hledí na urozenost, bohatství a důstojnost. Jiní si kupují ženy. Dříve otcové prodávali své dcery, to byl věk barbarský, nyní otcové kupují svým dcerám muže, a to jest věk civilisovaný. Armand pohrdá zlatem bohatých mlynářů a vilami výrobců lahvového piva. Nechce mít se ženou závazků o nabytku ani o autech, jež by dostala věnem. Chce ženu, ne která by milovala jeho koberce a honící psy, ale jej samého.

A takovou našel. Margueritte Boffrandová je malička v očích světa. Svět bude zvidati, čím byla původně maitressou. Nad kal světa pozdvížení láskou šťastně budou žít Armand a Margueritte.

VII.

I kdyby nebyl Armand členem charitativních spolků, i kdyby soucit s bidnými nebyl mu sportem, našli bychom ještě jiné pohnutky v jeho duši, aby se oženil právě s demimondkou. Talmovým zlatem jest obvyklé manželské štěstí. Jsou-li ženy, které podvádějí muže ze smyslnosti, proč by nemohly býti ženy, jež nikoho nepodvádějíce se prodávají, aby se uživily? Jsou-li ženy, které si udržují milence, aniž by je kdo nazýval nevěstkami, proč by nemohly býti nevěstky, které se dávají vydržovati, aniž by koho milovaly?

Mužem vědy je Armand Heiner. Rok byl v Paříži, dvě léta bude v Americe. Nemůže s sebou vzíti mladé své choti. Kašle příliš, ubohá Margueritte. Doma ji zanechá. Odjede. Bude jí psát. Takto jí bude psát: „Ma bien-aimée, tousses vous encore?“ Vi, jak ho miluje Margueritte. Armand odjede. Z Hamburku poslední pozdrav pošle Marguerittě. Spěchaje do přístavu rušným předměstím St. Pauli, kde večerní chodec každým krokem potkává ženu prodejnou, má Armand Heiner v duši, co by mu každý muž mohl záviděti, má v duši jistotu.

Kdo něco prožil, ví, že nejmučivějším citem je nejistota. Kdo by jel na dva roky do Ameriky, zanechav doma mladou a krásnou ženu, ženu se zlatými vlasy a čistým čelem, jak by mohl býti jist, že mu bude věrna? A neuzírat se žárlivostí jak Othello a nezhytnout

nejistotou? Žárlivost je ostatně zastaralá tortura. Armand není romantik. Básník také ne. Je muž kovu a chladných obrazců. Počítá s danými veličinami. Margueritte je demimondka. Tot jistota. Margueritte je žena, jež prodávala tělo, ale ne duši. Duše její je krásná. Milujíc duši dává jistotu. Žije nyní v hojnosti. A prodává se jen, kdo má bídu. Margueritte miluje. Armand může jeti za oceán . . .

VIII.

S hukotem letí vlak do velikého nádraží. Praskají kola po výhybkách. Okna řinčí v kymácejících se vagoncích. Cestující si skládají zavazadla.

Spí v koutě muž rozumových úvah, Armand Heiner. Spí s jistotou muže, jenž prošel celní a lékařskou prohlídkou, odjíždí na palubě „Majestiku“ do Ameriky. Slyší ve snu, jak rachotí jeřáby a chřestí řetězy uhelných vlečníků v přístavu. Loď se rozjíždí — — —

Milosrdně se k němu sklání neznámý pasažér: „Vašnosti, vystupujeme.“

Dívka se zlatými vlasy oblekší hnědé rukavičky s úsměvem podává Armandovi spadlé noviny. Jsou muži, kteří za takové úsměvy dávají život.

Armand si protírá oči. Ano, je dosud ve vlaku. Dívka se mu směje. A kde je Margueritte? Ach, to byl sen. Je opravdu stár, ubohý inženýr Armand Heiner, usne, ani neví. Již stanul vlak. A odchází všichni nevštmajice si probouzejícího se spáče. Odchází také dívka se zlatými vlasy. Není ani času, aby se omluvil.

A kdyby ten prokletý vlak aspoň o minutu se byl zpozdil! Byl by se omluvil, jistě by se byl omluvil. Omluvil by se dívce se zlatými vlasy, že před ní tak neslušně usnul.

A přece nel Stokrát nel

Nel

Vždyť to byl jen sen, všecko byl jen sen, vlak byl sen, dívka byla sen.

Kdyby bylo kdy, toto by řekl Armand Heiner dívce se zlatými vlasy:

„Vím zcela přesně, co skryto je ve vašem úsměvu. Jsem nedůvěřivější než klenotník, když kupuje drahé kameny. A třebaš nemám už, co bych ztratil, nemám v úmyslu snít o vás této noci a nebudu o nic ochuzen, nepotkám-li vás už nikdy. A promíňte, že se neomlouvám. Bojím se, že byste řekla: ‚Bože můj, stáří! Proč bychom neodpustili starému člověku, který zaspal své mládí?‘“

František Odvalil:

LEGENDA SVATOMOŘICKÁ.

Jak černá věž, v níž pěkná bílá
má holubička stan,
byl Mořic svatý, muřin černý,
vojsk římských kapitán.

Na hrdé hlavě chochol bílý
na černé přilbě měl
a v sladkých očích slunce jihu
a v duši sněžnou běl.

Je život boj. A Michal svatý
si voj svůj vybírá.
Je dobrý ten, kdo v boji bije,
a lepší ten, kdo umírá.

Legie thébská v poli stojí,
šest tisíc šest set šedesát šest.
„Kdo z vás je věren císařovi,
vzdej bohům našim čest!“

„To ne, můj pane generále,
to není slovo rozumné!
Kde našel jsi kdy statečnějších
nad druhy mé a mne?“

César se může spokojiti,
zde hlava má a pěst!
Však duši svou mám pro jiného
a pro něho tu čest!“

„A to je pěkná! Kam to spěje
kázeň a gloria?
Kdo stvořil říši? Kdo jí drží?—“
„To, pane, vím i já!“

„Ó mlč! Již vím, ten křížovaný
tvým bohem asi jest!“
„Ba jest!“ dí Mořic a s ním mužů
šest tisíc šest set šedesát šest.

„O hrůza! Hrůza! Vojín římský
se bídnou babou stal!“

**„To ne, můj pane generále,
míc dlužen bych vám nezůstali!“**

**„Ah, hlízo! Již jste rozežrali
i naše vojáko nádherné!
Nuž sekát, řezat, decimovat,
vyhubit hlízu téhož dne!“**

**I sekali — a zas a zase,
vždy desátý pad díl.
Však Boha svého z bohatýrů
ni jeden nezdil.**

**Jak černá věž, když podkopána,
tak svatý Mořic pad.
Z té věže bílá holubička
do Božích letí vrat.**

**Zůstala čista od té doby,
co smyl ji Kristův křest,
až z bojů všech si nesla k nebi
palmovou ratolest.**

**A slavnému se mučedníku
nejeden staví chrám.
O jednom pěknou historii
ochci pověděti vám.**

**To není o tom v Olomouci
ní v Kroměříži as.
Bylo to kdesi v dálné zemi
v pradávný ještě čas.**

**V té zemi ještě mnohý pohan
se mezi lidem kryl
(tak jako dnes — však tehdy ještě
ten pohan lepším byl —).**

**Tož jeden kováč — taký pohan —
Hefajstův pravý syn,
chtěl při té stavbě vydělat si
pár dobrých stříbra min.**

**Pobíjel pláty dubové brány,
ozdobnou koval mříž,
až v pekle z toho žalost měli,
však proč, to víte již.**

A tu se stalo, co se stalo.
On ve své dílně stál
a do železných prutů žhavých
horlivě bušil dál.

A do práce své pohroužený
si zpíval vesele,
a nepomyslel ani na to,
že byla neděle.

Pak hodil perlík, oči zdvihl
od díla svého výš:
tu stojí kolem kovadliny
nejeden tovaryš.

Jsou také černí, popálení,
a oheň z nich jen čpí,
a z očí jako z výhně svítí
vítězství žádoucí.

„Ty do pekelné výhně půjdeš,
vždyť je dnes Páně den!
Tvůj obchod se svatým je marný,
jsi v síť svou polapen!“

A již ho rvou, již černý chumel
se k pecku potácí.
Tam čert je čtítá, kolik mu jich
se z lovu navrací.

„Hoj, hola! Stát! Vždyť je vás více!“
Kde se ten jeden vzal?
Byl černý též, však chochol bílý
mu na čepiči vlál.

Tu rozprchli se pekelníci
a svatý Mořic děl:
„Ty ďáble jsi bez hospodáře
svůj účet dělat chtěl!“

Vrátí se kovář od bran pekla,
neb neznal zákona,
a napřed práci svoji všecku
na chrámě dokoná,

až umyt křtem do vojska mého
pak vstoupí na nebi.

Jeť u nebeských legionů
kováře potřebl. ---"

Svým mečem ťvih a kol se nese
jak samých blesků zář.
V té záři uzřel mistr kovář
nejednu šklebnou tvář.

Ty všechny vtepá ve své mříže
a v chrámu nářadí,
než svatý Mořic ve své vojsko
jej v nebi zařadí. —

Mořici svatý, bohatýre,
dnes mnoho bludných jest,
legie celé — ó, kolikrát asi
šest tisíc šest set šedesát šest!

Jsou černí tak a opálení,
a sterý blud a klam
jim šeptá, že svou práci hříšnou
budují svatý chrám.

Ó zamíchej se mezi bludné,
až k branám pekla běž,
a vytrhni je sudbě trudné
a ztrestej pekla lež!

STAVITELÉ ARCHY.

Pročítám znovu úvodní slova zakladatele této revue, vepsaná na první její straně: „Stavitelé Archy“. Uvažuji o slavnostním jaksi prohlášení rozšířené redakce na počátku r. 1918, kdy světový zápas zvolna překročoval svůj vrchol a v zamlžených obzorech rýsovaly se již neurčitě útvary nového světa. Listuji v jedenácti ročnících, u nichž už zevnější úprava mluví zřejmě o změnách dob i lidí. A myslí suně se mi dlouhá řada jmen i živých osob:

Stavitelé Archy. Dělníci i řemeslníci . . .

Kormidelník předčasně odešel, vyplniv den svůj.

Ať jiní spravedlivě soudí, jak plula Archa, zvláště v dobách, kdy se otrásaly základy světa. Kolika nebezpečným soutěskám se opatrně vyhnula a kolikrát uvázla na mělčinách! Kolik ran utrpěla! A snad také, kolik duší pomohla potěšiti, posílit i zachrániti!

Díky vám, dělníci a stavitelé!

Snad jste se sami chvěli nejednou již obavou, že se zastaví ve své plavbě nebo utone v propastech zapomnutí. Bohudíky, ne! Pravda, ochablo několik rukou, umdlelo předčasně několik duší. Ale zato hlásí se jiní, plní nadějí a mladistvé sily. Hlásí se ti, kteří vidí, že vzedmuté vlny potopy valí se dosud světem a že jest proto třeba dále a ještě usilovněji pracovati o stavbě duchovní Archy: království Božího v lůžích lidských.

Náš list zůstává i dále otevřen všem, které vede opravdová touha po takové práci. A vítá zvláště ty, u nichž jest posvěcena božským darem Umění.

Při tom ovšem nechce a nemůže býti orgánem vylučných uměleckých směrů a škol, tím méně nějakých osobních skupin.

Neuzavírá se novým myšlenkám, pokud neodporují zjevené pravdě Boží, ale nezamítá také pyšným chlapeckým gestem dobré tradice. Chceme stavěti v duchu křesťanském a národním dále na zdravých základech zbudovaných našimi předchůdci, neboť jsme přesvědčeni, že nelze beze škody přetrhávati násilně tato vniterná pouta jen proto, abychom se pokoušeli navazovati je znovu na módnější výrobky: izi. Chceme býti vědci minulosti, ale také spravedliví. Bez sentimentality, ale také bez nadutého sebevědomí. Víme dobře, že nebyla bez nedostatků činnost Družiny Sušilovy, tím méně t. zv. Katočké Moderny, právě tak jako není a nebude bez chyb naše práce. Ale právě vážné studium minulosti naučí nás hledati nových lepších cest a uvarovati se starých chyb.

Tim ovšem není míněno, že bychom se nějak uzavřeli cizím myšlenkovým a uměleckým proudům, jež mohou podnitit a zúrodnit naši práci. Budeme čerpat i dále z bohatých pokladů západních katolických literatur, zvláště také z věčně živých zdrojů staré poesie církevní, ale při tom chceme často obracet zrak i k literaturám slovanským.

Vždyť k slovanskému východu hledí dnes západní katolický svět i se svou nejvyšší hlavou s neobyčejným očekáváním. Veliká myšlenka u n i o n i s t i c k á, jež zapalovala nadšením myslí našich moravských buditelů, nabývá zvolna určitějších a mohutnějších forem. Jest možno, aby i naši básníci a umělci zůstali tu chladnými? A nevyšlává tu také Arše nový vznešený úkol?

Archa jest si také plně vědoma tohoto úkolu. Znak jeho opisuje na svou vlajku, když se vydává na svou dvanáctou pout: proto ji začíná básní „Dvě sestry.“

Nuže tedy, do radostné práce, dělníci i stavitelé Archy!

L I T E R A T U R A.

Z nejmladší poesie české. Tiskem i nákladem Ant. Okáče v Brně-Král. Poli vydal své básně Alois Böhm ve sbírce nazvané *Den*. Bylo už řečeno, že vychází slunce nového společenství, že přichází den třídní vlády pracujících a utlačovaných. A krásné bylo, že básníci pěticípé, rudé hvězdy měli soucit s vyzáblými chudáky, roztrhanými zebračky a uhelným čoudem šminkovanými dělníky. A krásná byla i radost těchže básníků, když nadšené pozdravovali hučící davy revoluce. Ten soucit a tu radost vyslovuje i Alois Böhm v nerozsáhlé sbírce svých veršů. Novou není ani jeho láska k dělníkům, prodavačkám květin, zebrajícím dětem, horníkům a námořníkům, ani jeho upřímná sprostnost, ani reminiscence z biblického dějepisu. To známe již z poesie Wolkerovy a jiných proletářských pěvců. Ale, i když to není nové, jest to dobře pověděno, dovedně zveršováno, baladicky zladěno. Lidé dobré vůle si více nežádají.

Družstvo Přátel Studia počalo vydávati redakci Jaroslava Durycha *Knihy mladých*. Jako první svazek kolekce té byla vydána *Ivana Suka* sbírka básní „*Sluneční láska*“. Básník „*Slunečních lásek*“ jest velikým dlužníkem slunce: odcizuje mu slávu ústřednosti a světelnou moc, aby jí ozdobil svojí milou. Milá v objetí jeho září světlem jasnějším slunečního. A všechny zázraky, které slunce na zemi činí, dávajíc světlo a teplo, oživujíc, co mrtvého, a probouzejíc, co zesnulého, činí pro milou básník. V jasů sluneční lásky i věci neživé jak loutky v snech dítěte se hýbou a dýchá, paprsky tančí, mluví a vytkují, voda a slunce hovoří s básníkem, sníh se směje, sklenička vína se bojí a stydí. Ale to už tu snad dítě bylo. To i jini by svedli. Avšak i pojmy, jež vynalezl filosofický věk, a jež byly dosud jen skelety, abstrakcí zbavenými barvy a života, a strašivě děsně

v učebnicích dušesloví, i pojmy vstávají v jasů sluneční lásky jak kosti ponížené a oblékají se kůží svou: myšlenky rozpinají náruč, sedají si vedle básníka, hrst raket hází do výše radost, mlčení přichází k milencům jak zasmušilá dítě. Všecko ožívá, všecko se vtěluje, aby se účastnilo básníkovy života. Slunce čistí vzduch, to víme. Kam nechodí slunce, tam chodí lékař. Erotika dekadentního období byla hnilobná a perversní. Zločinné vášně, priapické křeče, vraždící sexus byly hlavními jejími motivy. Erotika sluneční je čistá jako nebe za jasného dne, nehledá pseudomystických vznětů, ani se neutká do temných a plísňi páchnoucích zákoutí barokních chrámů. Roste na slunci. A přece není vůbec barbarsky hrubá, ani zvržky krvavá. Je něžná a křehká až k nejzazší mezi koherence, upřímná a prostá jako v písniích lidových, ač ovšem daleko zobecněného kvítkování a šátečkování, ale povýšená a zušlechťená finesami člověka spíše měšťáckého než přírodního. A hlavně pravdivá nejen vnitřní nehledanost a jasnost, ale, dejme tomu, i maximovou pointou básně „Rozchod“: „Tisíckrát krásnější je žena v objetí myšlenek a snů, než v objetí rukou.“ To je myšlenka hodná filosa, ne kteréhokoli ovšem, ale na příklad Otty Weininger. Básník neměl jistě v úmyslu zdůvodniti cudnost své erotiky, když ji psal. Není úkolem básníků, aby něco dokazovali. Květiny také nic nedokazují, a přece voní. Býti cudným jest věc téměř tragická. Někteří severští dramatikové vyslovili ve svých hrách požadavek, aby muž byl do sňatku čist jak žena. Byli to velmi důmyslní mužové, důmyslnější jistě než lyrik, který napsal jedinou maximu o cudnosti. Lidem příliš kritickým a příliš exaktně hmotou se zabývající bych ji napsal takhle, ovšem zcela nebásnicky: Láska roste čtvercem vzdálenosti. Vzorec: $x - y^2$.

Jako třetí svazek této kolekce vyšla čtyřdílná sbírka Zdenka Kalisty: „Jediný svět“. První díl je nadepsán „Rok lásky Boží“ a jest ohlasem lidových kalendářních pranostik, nepřilíš umělym: zde se pokusil básník vlíti roztavený křišťál svého naivního dost smutku v fškáňkový kadlub. To je sice záslužně úsilí o zkratku, ale zdá se, že osobnostní prvky nejsou dobře slučitelné s formou, kterou si vytvořil lid pro své ustálené předpovědi a neměnné zvyklosti. „Pohledy z daleka“ a „Jediný svět“ obsahují několik teskných nálad z ciziny, v nichž při metaforických zvláštnostech (modrý smích) je patrna snaha po bezelatné přímosti a lidové prostotě. Čtvrtý oddíl se končí básní „Domov“. Zklamání světem, obrazy mládí, nenávratnost uplynulého -- toť stará ovšem motivace vnitřní konverse, jejíž nedosažitelným zpodobením jest parabola o marnotratném synu. Domov pozemský jest jen náznakem domova věčného, a kdo příliš a marně miloval svět, moderní enfant perdu, litostně vyznává:

A do věčné dálky
vlnami měkkými domov tvůj roste --
co bylo, to neužijš.

Přes tichá pole dnes večerem do dálky cesty jdou prosté —
domovem věčným —
Bohu
i lidem blíž.

Dom. P.

Jan Karník, Červená a bílá. 1919—1923. Nové Město na Moravě 1923. Str. 61. C. 7 Kč. — Nota, již u našich nejmladších básníků skoro vůbec neslyšeti, zaznívá plně v této čtvrté knížce Karníkově: nota vlastenecká. Nesmíme ovšem při ní mysliti na klínkové veršování některých našich probuzenských i pozdějších básníků, ani na plamě, frázovité deklamování z éry táborů a povrchního liberalismu. Básně Karníkovy vytryskly z lásky k vlasti, ale z lásky zárodně i podrážděné bolesti. Ze svého horakého ústraní jako ze strážní hlídky pozoruje nebezpečné proudy, jež strhují národ a zvláště mládež omámenou vínem nenadále svobody a lákanou sobeckými, nesvědčitými svůdci za bludičkami cizích podvrtných cílů. Vidí, jak zvučnými módními hesly jsou zatemňovány nebo docela vytrhovány z jejich srdcí staré dobré ctnosti a místo nich v stranických bratrovražedných bojích rozpalují se nízké pudy a dravé vášně.

Otčíno moje! Vlasti! Svaté jméno,
jež veršem už prý ani vysloveno
být nesmí — neboť škůdcem ve psí dáno
má kleštěmi být ze všech srdcí rváno!
O, chtěl bych jako věstec Mickiewicz
svým hořkým veršem spléstí na podlé bič
a slova proměnit v žhavý plamen,
bych národ, jenž je prodejnými zmámen,
v Tvou náruč bludných ze zajetí
zpět, Matko, přived — nežli zhynou děti,
jež zavedeny v hrdlo lhoucím hadem
— hle! — cizí kuběně se vrhly do objeti.
co Tvoje srdce zmtrá lásky hladem!

Družkou či dcerou bolesti bývá obyčejně satira. V ní také zahrotil Karník valnou část svých „hořkých veršů“. Znějí někdy na pohled tvrdě a drsně, ale těžko mluviti milujícímu srdci něžně a jemně tam, kde šlehá zrádce i „sršatce řvavé“. Ostatně básník nevyčerpává se polemikami a útoky, žalobami a stesky: nejednou se dotýká i hlubších příčin současných zjevů, modlí se i ukazuje cestu k nápravě. Není to, pravda, moderní, ale Karník se již asi nevzdá starého ná-zoru, že i poesie má své poslání v národě. A skromný, jako býval vždy, nestaví se ani nyní na vysoký kothurn nějakého „národního věstce“. Končí svůj Epilog:

Hoden-li verš chudý hany,
aspoň to mi zmírní bol:

před věky že husí chřány
zachránily Kapitol.

Mrazu dech když v noci duje
do závějí přikrovu,
i vích slámy ukazuje,
kudy cesta k domovu.

M.

Gabriel Ronaj, Ejhle člověki Básně. Nákladem vlastním. Tiskem Občanské tiskárny v Brně 1924. — Zdá se mi, že vlastní síla nesporného talentu Ronajova je spíše v dramate a v povídce, než v poesii. Prožívá jistě opravdově své nálady, snaží se poctivě vyjádřit své často velmi pěkné myšlenky, ovoce svých meditací i svých duševních bojů, ale nemůže dosud jako ovládnouti nepoddajné formy, nedovede se zcela podrobiti příválu slov a obrazů — a tak znějí jeho verše často hodně mnohomluvně i tvrdě, tím tvrději, čím více jsme uvyklí měkké plynulosti a uvědomělé prostotě veršové u mladých básníků. Také jednou udeřil Ronaj na jinou notu, v básni „Mému budičku“, a jak jinak to již zní! Jinak mluví v celé sbírky — vydané obětavě vlastním nákladem — vážný, myslivý duch, jenž trpí všelidskými bolestmi a chorobami, ale neutápí se v nich, nýbrž prochází jimi jako ohněm očištěn a obrozen.

M.

Jindřich Š. Baar, Paní komšarka. Chodský obrázek z doby předbřeznové. Sebrané spisy beletristické, sv. I. Nákl. Československých podniků tiskařských a vydavatelských. V Praze 1923. Str. 460. Cena 30 Kč. — Paní komšarka — Bož. Němcová, jejíž muž sloužil v letech čtyřicátých v Domažlicích — jest jen jednou z četných podružných postav, jež vyplňují tento obsáhlý obraz zaniklého již chodského života a chodských zvyků. A to jest hlavní účel posledního díla Baarova: vylučuje tu podrobně svou známou již realistickou drobnokresbou všechny zjevy selského života od chvíle, kdy pasáci v časném podzimu vyhnali svá stáda na luka, až do okamžiku, kdy po bujně prožitém masopustu přikleká všechno obyvatelstvo v kostele pro popelec. V druhém díle, jak oznamuje spisovatel ke konci, vylíčí jarní období, v dalším pak patrně letní. Mimoděk vtírá se tu srovnání s Reymontovým čtyřdílným románem „Chłopi“; k tomu ovšem bude možno přikročití teprve, až celé dílo bude ukončeno. Ale již nyní jest viděti, že i Baar pojímá aspoň částečně tato roční období jako symbol lidského a národního života. Proto nepodává jen národopisného obrazu, ale snaží se zachytiti také celé ozvuční rozehřevné předbřeznové doby, jak se odráželo v myslích chodského obyvatelstva. Buditelem národního uvědomění jest tu hlavně farní administrator Faster, jehož postava je vlastně nejpevnější kostrou celého obrazu. Spisovatelé byla jistě sympatická již proto, že mohl do ní vhodně i méně vhodně vložiti i leccos z „reformních“ snah českého kněžstva. K některým dospívá Faster sám, k jiným

přivádí ho — B. Němcová, jež s ním několikrát hovoří o poměru českého kněze k lidu, o celibátu a zvláště také o Havlíčkovi a jeho proticírkevních epigramech. Celkem jest Faster známým typem osvícenského kněze nadšeného vlasteneckou myšlenkou, jež pracuje mezi lidem obvyklými způsoby: bĕsedami, časopisy, loutkovým divadlem atd. Po stránce náboženské vidíme ho jen bojovati stroze proti pověrám a pořádati vánoční slavnost — ovšem zase s postranním úmyslem, získati si přízeň lidu, aby dostal faru. Osobní sobecké zájmy vystupují u něho i jinak často v popředí. Vlasteneckou činností popudí proti sobě patrona, faru dostane jiný a Faster odchází roztrpčen: je zklamán i nezdarem své osvícenské práce mezi lidem, jež se zabere vášnivĕ do sporu mezi sedláky a chalupníky, zapomenĕ na besedy a knihy a vzruší se jedinĕ divokým veselím masopustním. Tato trochu pfitrpklá, trochu elegická nálada vane zvláště z druhé polovice knihy Baarovy. V první polovici jsou některé popisné části trochu rozvleklé a unavující, což jest konečně údělem všech podobných děl, jež se pokoušejí spojití účel naučný s umĕleckým. Zato v jiných částech podařilo se spisovatelĕ zkušenou rukou vytvořiti opravdu sytý obraz, plný ruchu a života, dýchající zrovna láskou k rodnému kraji a jeho svĕráznému lidu. „Jana Cimbury“ ovšem „Paní komissarka“ nedostihuje. M.

Dr. Jos. Kratochvíl, Přehledné dějiny filosofie. V Brně 1924. Str. 187. — V poslední době rozvířili mladší katoličtí pracovníci spor o novoidealismus dra J. Kratochvíla. Čilý ruch nemůže býti věcí nikdy na škodu, nýbrž spíše na prospĕch. Jest známkou života a poctivĕho úsilí o zdokonalení, zaplnĕní mezer, odklizení nedostatků. Kritika a výměna názorů však musí se pohybovati v mezích věcnosti, vážnosti a úcty. Mladí bouřliváci vždy hledají nových cest, nových cílů a forem práce, a bylo by smutné, kdyby tomu tak nebylo. U katolika však rozumí se samo sebou, že při tom šetřĕ organické spojitosti, souvislosti s vykonanou již prací, neperve násilně navázaných nití, nezačíná znova na vlastní pĕst, jako by před ním nikdo nic nedovedl. Katolík pilným studiem napřed si osvojí výsledky usilování předchozích generací a snaží se je organicky rozšířiti, rozhojnitĕ, obsahovĕ a metodicky obohatitĕ a zdokonalitĕ podle vlastních sil a časových potřeb. Vydáním novĕho spĕisu dr. Kratochvíl dává kritikům účinnou odpověď. Jeho přehled dějin filosofie jest psán jasnĕ a zvláště po stránce metodické jest znamenitĕ zpracován. Charakteristika filosofů, škol, soustav a dob je sice stručná, ale výrazná. Autor píše zcela nestrannĕ, i když se nikterak netají a nezastĕrá svého základního křesťanského stanoviska. Novoidealismus, jež nadšenĕ zastává a v němž není ani stopy noĕtickĕho subjektivismu nebo psychologismu, důraznĕ ve věci a stravitelnou modernĕ formou vyvrací posice materialismu a positivismu a úspěšnĕ razĕ cestu novoscholastice, novothomismu. Nic jinĕho nebylo a není účelem nikoli soustavy, nýbrž směru myšlenĕ, nazvanĕho no-

voidealismus. V literatuře o Aristotelovi měla být učiněna zmínka o Willmannově spisu, který sice má za předmět Aristotela jako pedagoga, ale i pro filosofii má značný význam, rovněž poslední práce Willmannova o Pythagorovi. V soudobé filosofii rozruch působí fenomenologická škola (Husserl, Scheler) a diskutuje se o Spenglerovi a Keyserlingovi, velkého vlivu nabývá Geysler. *Adolf Vašek.*

SLOVANSKÁ HLÍDKA.

Slovanská hlídka bude přinášeti zprávy o význačnějších literárních, uměleckých i všeobecně kulturních zjevech ve slovanském světě, zvláště pokud mají význam také pro naši myšlenku. Není to nic nového, neboť „Archa“ činila tak i v minulých ročnících. Oddělujeme jen tuto rubriku od ostatních, aby tak bylo dosaženo většího přehledu i jisté pravidelnosti a soustavnosti. Pro příští krátkou dobu, v níž bylo nutno vypraviti 1. číslo, a pro počáteční nesnáze i omezenost místa, nebylo ovšem možno uspořádati tuto část tak, jak si ji představujeme.

Památky Krekově. Spolek „Dr. Janek Křek“ má podle svých stanov mimo jiné také povinnost vydati Krekovy spisy. U publicisty druhu Křekova, u osobnosti činnosti tak výslovně bezprostřední, přimě a nanejvýše vystupňované, je samozřejmo, že se nemůže vážně pomýšlet i na posmrtné vydání celé její žně literární, nýbrž pouze na uspořádání většiny či menšího výboru, v němž se zachytí a uchovají pro potřebu širší veřejnosti jen věci charakteristické pro autorův myšlenkový vývoj a pak ty z jeho písemných projevů, kterými zasáhl pronikavěji, úspěšněji nebo trvaleji v tom či onom oboru své mnohostranné působnosti. Proto vydává také profesor Ivan Dolenc, kterému jmenovaný spolek svěřil vykonání své povinnosti, jen *Vybrané spisy dra J. E. Křeka*. První svazek, jenž vyšel před nedávnem a je věnován Křekovu mládí, tedy nejmeně známému období tohoto slovinského velikána, napovídá, že pořadatel dokreslil čtenáři Křekův portrét obšířnými a důkladnými úvody životopisnými, již jsou tím důležitější, tím nutnější, čím těsněji jsou svazky spojující Křekovo literární dílo s Křekovým životem, neboť není pouhou frází výrok, že jeho životopis je právě tak potřebným komentářem jeho spisů, jako jsou tyto nutným komentářem

jeho životopisu. V prvním svazku popisuje profesor Dolenc na základě pečlivě sebraného přehojného materiálu Křekův rodný kraj, jeho rod a Křekovo mládí až do ukončení studií theologických, tedy období od 27. listopadu 1865 do roku 1892. Vydavatel zdůrazňuje Křekův selský původ, jeho veselou povahu, ale zároveň také jeho velice skromý a trvalý zájem o otázky sociální už za dob gymnasiálních, po nichž by byl nejraději studoval slavistiku. V bohosloví uvedl své velké nadání v soulad s disciplínou, pro níž neměl na gymnasiu dosti smyslu a odebral se na pání svého biskupa do vídeňského Frintanea, aby se připravil pro profesuru theologie. Tato studia dokončil Křek theologickým doktorátem v květnu r. 1892, ale vídeňský pobyt měl pro něho ještě jiný důležitý význam. Problém kapitalismu, jenž byl u Slovinců docela přirozeně oživován zájmem přelůbníka národa chudého, národa obhrožovaného německým kapitálem přímo na prosté existenci, obrátil Křekovu pozornost na mládě hnutí křesťansko-sociální, jež bylo za vůdcovství Luegrova na mocném postupu. Křek nezůstal však při pouhé kopii, nýbrž řešil problém po svém a ve smyslu svého národa. Poznává, že je slovinská sociální otázka především otázkou selskou, upozorňoval, že je napřed nutno hospodářsky pomoci selskému stavu. Už tehdy uvažoval Křek o svépomocných hospodářských družstvech, jimiž později tak prospěl svému lidu. Ale nutno dodat, že již také tehdy přemýšlel Křek, jenž ovládal téměř všechny slovanské jazyky, o palčivé otázce jihoslovanské, jejíž jedině správné vyřešení viděl ve spojení veškerých Jihoslovanců. Z literárních dokladů uvádí Dolenc v tomto svazku 18 dopisů, tolikéž básní, dramatickou scénu, 6 povídek a 5 článků uveřejněných původně ve „Slovinci“. Knihu zdobí sedm vyobrazení mimo originální titulní list

k literárnímu oddílu, totiž obraz rozsvě-
vače krácejícího mohutnými kroky po-
lem, obraz, jehož výstižnou charakteris-
tičnost zvyšuje velkolepá přímočarost.
Dr. Bohuš Vvřbal.

Z lužicko-srbské literatury Kato-
lický básník *Józef Nowak*, jenž přispí-
val i do Dvořákova „Týnu“, vydal v mo-
derní knihovně „Dom a svět“ národní
drama „Swobody uiewjesta“, v němž
poutavě vylučuje boje polabských Slo-
vanů s Němci. — V téže knihovně vy-
šel překlad známých „Lužických obrá-
ků“ *Adolfa Černého*, jež přeložil a ži-
votopisem opatřil prof. *Ota Wiřaz*. —
Jako další překlad z češtiny vyjde brzy
Masarykův spis „Slované po válce.“ Bude
jím zahájena nová knihovna „Slowjan-
ské Rozhledy“, redigovaná *Vlad. Zmek-
kalem* a vydávaná „Kolem serbských
spisowateľow a řečníkow“. *Masarykův
spis*, podobně jako dříve už „Novou
Evropa“, přeložil *Jurij Wiřaz*.

Slavistická knihovna prof. *V. A.
Francova* byla po dlouhém jednání za-
koupena ministerstvem školství a ná-
rovnosti pro Slovanský seminář *Masary-
kovy* univerzity v Brně. Obsahuje vzác-
ná díla, zvláště literárně historická, ze
všech slovanských řečí a literatur. Bo-
haté je tu zastoupeno také písemnictví
našeho národního obrození. Duplikáty
z Francovy knihovny dostane *Zem-
ská* a univerzitní knihovna v Brně.

POZNÁMKY.

Karel Dostál Lutínov. Poznámky,
jimiž L. zv. pokrokové noviny dopro-
vídaly smrt našeho básníka, byly leckde
zbarveny předsudky, nechutí i zjevným
nešťátem — většinou to zbytky neb
ovocem častých jeho „ašér“, polemik
a útoků. A byly někdy i věcně nesprá-
vné. Tak na př. uznán literární historik
a kritik, na němž zesnulý nejednou brou-
sil svůj vtip, spletl si v některých vě-
cech docela *Dostála* se *Sigmundem
Boutkou* — objevil totiž, že *Lutínov*
sbíral japonské dřevoryty a překládal
Verdaguera a *Mistrála*. A vedle toho
prý tloustl a — mamoni!... Pravda ovšem
jest, že po *Lutínovovi* peněz nezbývalo;
obětova všechno na umělecká díla a
na své nečetné literární podniky, ča-

V *Ruaku* byly zakázány *Hlavní lite-
rární správy* všechny spisy básníka *N.
Gumileva*, jenž byl dříve sovětskou vlá-
dou popraven, pak všechny spisy *Pi-
semského* a — *F. M. Dostojevského*. Za-
kázané knihy se neničí, nýbrž vyvážejí
za hranice a zde se zpeněží. Za to
bude vydán *Golgův „Revisor“* — po
prvé bez cenzurních škrtů, s nimiž do-
sud hrán v celém světě. Vydání uspo-
řádá *P. P. Gnědič*, jenž zrevidoval pů-
vodní text a připojil literárně historický
úvod a poznámky.

Slavistické revue „*Slavia*“ vyšel
právě po delší přestávce nový silný
svazek, obsahující řadu důkladných od-
borných statí gramatických, literárně-
historických i kritických. Zajímavé je
zvláště *Pátovo* pojednání o českoslo-
venské účasti v národním obrození lu-
žických Srbů, *Paulův* článek o snahách
našich buditelů zavést časoměrné zá-
sady do poesie jihoslovanské a stať
Chrzanowského o nových filologických
pracích v literatuře polské.

„*Apoštolát sv. Cyrila a Metoda*“
změnil letos ke svému prospěchu nejen
svůj zevnější šat, ale rozšířil a prohloubil
také svůj obsah, jak toho již nutně vy-
žadoval významný úkol, jemuž slouží.
Do dosavadních dvou čísel napsali pěkné
články *dr. Josef Vatička*, *Jaroslav Du-
rych*, *dr. Rudolf Zháněl*, *Glěh Verchovský*
a j. Bohatá je *Hlidka* untonistická.

soptey, knihovny i noviny. A jak tyto
skončily, víme všichni. Že z nich *Luti-
nov* nezbohatl, dovede si snad vypočítat
i literární kritik. Ostatně dědicka jeho
požítalosti, *Družina* literární a umělec-
ká, podá o tom asi časem naší veřej-
nosti sama zprávu.

Básník *Sigmund Boutka* o *Karlu
Dostálu Lutínovovi*. Byl věrným dru-
hem a přítelem zesnulého, proto do-
dáme že časem vyliči podrobněji své
styký s ním a osvětlí snad leccos, co jest
dosud zvláště mladé generaci méně jas-
no. Zatím napsal pěkný článek do „*Ha-
nackých listů*“ ze dne 15. prosince 1923
„*Pravda o K. Dostálu Lutínovovi*“. Vzpomíná
tu mimo jiné i své návštěvy u *Oto-*

kara Březiny. Za hovorů přišli také na Lutinova. Březina počal náhle nadšeně z paměti citovati verše jeho z „Potulného zpěváka: „Krásná je svatá země, zářná je hvězdná dál, pláň moří, směžek témě, vzácný je svatý Grál! Luzná je s vrahem sázka, božské jsou svatě mše — však láska, láska, láska — láska je nade vše!“ „Byly to doby nadšení a krásy, mladické síly a svěžesti, když počal Nový Život!“ řekl mi O. Březina . . . Bouška ukazuje tu také, že Lutinovi není dosud jako básník správně ceněn. „Ani přátelé ho cele a dobře neznají a nepřátelé nevědí o něm více než coby z některé aféry, jichž Lutinovi prožil celé řady. Když jsem před dvěma roky o jeho abrahamovínách mluvil o něm v „Katolickém domě“ v Olomouci, byl jsem svědkem velikých oslav a přeplněný sál projevoval mu všemožné pozornosti lásky. Druhý den na to se děl jsem s Lutinovem v jeho pracovně v Prostějově sám a řekl jsem: „Karle, kdo z těch, kteří tě včera slavili, má všechny tvé knihy? Kdo je četl, kdo je častěji četl? Jak mi vysvětlíš, že tvá nejlepší sbírka „Sedmikrásy“ nebo „Potulný zpěvák“ není dosud rozprodána? Dle těch oslav ve všech novinách katolických soudíš bych, že má aspoň desateré vydání . . .?“ Lutinovi se teskně zachmuřil a řekl: „Máš pravdu, kdybych byl nepracoval ve spolcích, nikdo by o mně nevěděl . . .“ Já ale řekl: „Spolky, to jsou tiskové jednotlivci. Kdo z nich koupil si tvé básně . . .?“ U nás třeba se státi módním, aby se knihy kupovaly. I osoby vysoce postavené neznají, jak jsem se přesvědčil přečasto, děl katolických básníků. Pro koho jsme je tedy psali a vydávali?“ Družina literární a umělecká vydá některé k tisku připravené básnické knihy Lutinovy. Doufáme, že trpké výtky jeho druhá ukáží se aspoň nyní neoprávněnými

„Žijofíme, místo abychom žili.“ Tak stěžuje si také v právě vydané Výroční zprávě Matice Moravské její jednatel profesor H. Traub. Tolik českých škol přibýlo v Brně po převratě, obecných, středních i vysokých, přišlo sem tolik učitelů a profesorů i úředníků . . . a přece počet členstva nemůže dosáhnouti přes všechno úsilí tisíce, nadtož aby jej překročil, jak bývalo v Matici dříve; ba počet spíše klesá: v uplynulém roce bylo všech členů (s čestnými,

zakládajícími, kdežto loni i Proto vychází rok a Matice bám, kdy po dfa, jichž by datelé neujali

Katolická dílo preláta dr vydávané Tisk todějakým v (právě ukonče: čtyři díly. I. O rozenosti, II. C osobnosti, III. O Bohu vtěle: ný — máť pře jící se přesc hem, zaslouží gence, kněžsku dovala. A jest ji a v nemenší i autora, že v ta jiné podniky dáno dílo tak na zájem široi nějaký měsici číslo „Apoštol mají jeho odb „Katolickou vě tedy asi za 1:

Český Slov vaný V. Kotř Podlahy, dosj 56-58 k hea také tři zvlášt Cyril a Metod níkův a Dante nuje náklad naha. Bohověd ležitě a důkla cházeti stále ta kdo z nás se

Novým typ veršovaná hra blávka) vydání Pavlíka firmou polci. Kromě : pují tu lidé, a duchového (au čího a zvířecí stvo oslavilo s Pána na svět. kých spolků n doucích vánoc poetickou hru.

stoupití s pravým náboženským pochopením!

„Bible ve verších“. V knihkupeckých skřípních upoutá vás tato knížka svou nepřelíživě vkusnou čeruooblou obálkou i titulem. Chcete si ji koupiti, ale sotva do ní nahlédnete, spěšně ji vracíte: poznáváte obyčejný socialistický škvár, oblečený tentokrát pro změnu do veršů. zcela neumělých a nebasnických. A po týdnu čtete i v „Lidových novinách“ spravedlivý posudek knížky Filjunovy: „Mělké, všední femesné verše o biblických postavách a příbězích bez jiskřičky humoru a vtipu. Knížka, která je poučným dokladem ubohosti volnomyšlenkářské agitace.“

Ladislava Hofmana, českého historika, jenž zemřel v mladém věku jako úředník knihovny Františkova musea v Brně dne 3. listopadu 1903, vzpomíná Arne Novák vřele psaným článkem v 1. čísle „Lumíru“. Vyličuje duševní vývoj svého osobního přítele, jak jej zobrazují zvláště jeho Deníky, sahající od studentských let až do předsmrtných dnů hrněnských. Zmínuje se také o jeho úzkostech *náboženských* a mravních: Hofman sám běte se tu velice pateticky a někdy až po masarykovsku pňané, jako by na důkaz, že nečetl svého Tolstého a Dostojevského nadarmo a že nestudoval a nepřekládal francouzských moralistů bez užítku. Ale i jinak soudí profesor Novák, že byl Hofman hluboce *nábožensky* založen a že nikdy nepozbyl osobního poměru k Bohu. „Zoufalé hovory s Otcem na smrtelné posteli jsou u něho tak opravdové, že vylučují možnost pouhých pŏsý nebo stillsace. Byl aynem obce *nábožensky* velmi smíšené, a snad proto si dovedl zachovati rodinné katolictví čistěji než jeho druhové: pobyt v Hradci Králové, důvěrné studium Mickiewiczze a Renana, silný sklon ke kultuře románské učinily záka Vančurova a Masarykova velice resistantním proti nebezpečím citění a myšlení protestantského...“ Ukázalo se to také v jeho pracích historických na př. hned v první větš monografií „Husité a concillium Basilejské v l. 1431-32“. Hofman, záka historické školy Gollovy, nenechal se tu svěsti módními tehdy názory o duchu českých dějin. Novák sám píše: „Ani myšlenkový vliv prof. Masaryka, ehož výklad národního obrození odmlít

v bystrém článku o Dobrovském, ani osobní styk s Denisem, nepohnaly ho, aby pozměnil své stanovisko, jež bylo snad podmísně sklony katolickými, spíše však ještě mocným estetickým živlem v povaze.“ Nejrozáhlejší prací Hofmanovou jest monografie o Adamu Mickiewiczovi, jenž byl milý jeho srdci svým sklonem k elegičnosti i svým posvěcením náboženským. Jest obsažena zároveň se zmíněnou prací o Husitech na concilliu Basilejském v l. svazku jeho Sebraných spisů, vydaných přáteli roku 1904. Hofman je pochován na odlehlém místě XXXIV. oddělení brněnského centrálního hřbitova.

Portret Jiřího Karáska ze Lvovic zajímavě kreslí v posledním dvojčísle Frabšových „Literár listů“ osobní přítel básníkův, dramatik a romanopisec *Jaroslav Maria*. Hovoří o jeho zevnějším zjevu i povaze, o jeho duchové osobitosti i o látkách jeho literárních děl. Ukazuje, že Karáskova sexualnost jest vychýlena: erotická lhostejnost k ženství jest očividně nejen v jeho životě, ale i ve všech dílech. Tím mizí z jeho básnického světa taktika základní tón všeho umění, křizování a boj obou přirozeností. Karásek zná jen jednu notu jejich vzájemného se stýkání: askesi, zřůdnost a zločinost. Z nedostatku živu ženskosti čítí z díla K. nesmířitelný, stále temněji pesimismus: všecko umění tohoto básníka jest povědomým steskem nad nepravidelným citovým založením jeho osobnosti. Básnický svět Karáskův přes všechny vzácné výhonky a skvělé výkvěty jest celkem jednotvárný a nebohatý. Plyne v řeci stále stejné úzkém, ůmí jednoduchou, pro chvíli záhadnou a opojnou houbou, ale časem únavou již nepřekvapující. Jest to umění povýšené, určené pro výjimečně silné nálady vysoce vypjatých duchů, více kofení, než živné sousto. Proto nebude nikdy Karásek básníkem národním. V posledním kapitole líčí Jaroslav Maria své dojmy z osobních styků s Karáskem, s nímž sedává často v kavárně. Nenápadný, klidný člověk, nemající vnějšího znaku, podle něhož bys hádal na básníka. Člověk, jenž se snaží vypadatí všedně, ale jenž, zdá se, cítí strašlivou nudu se všeho, co musí žít, i z lidí, s nimiž musí mluvití. Jest zdvořilý bez energie, tichý, nenáročný a nejméně spokojený, mluví-li se o jeho básních. Máš pocit, že

ni oddechne, octne-li se doma sám, a že je mu lhostejno všechno, co se děje ve světě, neboť jeho světem je samota, mlčení a zapomenutí. „A přece je v něm zakleté všechno, co zavání ďáblem, peklem a zločinem. Přece se v něm zvedá síla otřásající nitrem a pramenící z hluboké nedozírné tůně. Strašidelně černé, strašidelně mlčelivé. Tento muž je vyznavačem všeho, co se odštěpuje od průměru a usazuje v neviditelném soumraku. Není výstřednosti, aby se jí jeho lačná žádostivost nezmocnila a po svém nezpracovala. V tom zřetelu je duch básníkův hrůzný do příšernosti. Jeho díla to dokazují. Co tu však rozhoduje, jest, že všechno jedovaté, zvrhlé, nepřirozené a smrtící nezbadatelným pudem svého umění nejen nezamítá a nepřemáhá, nýbrž vše to do nestvůrných rozměrů rozkládá, zvětčuje jen proto, aby vývojem svého jedinečně uspořádaného tvrdého zákona z chaosu zločinu a bříchu vybledl sice potřisněný, a mokvajícímí ranami, ale pak vzepjal ruce k děkům za rozkoš, jež nemohla být světlejší, něžnější a trvalejší, než když se započala v močále, na němž nehybné tkví černé lekniny rudých tyčinek...“

Karel Čapek mladším spisovatelem povídek napsal několik pravdivých slov v „Lidových novinách“ (10. února 1924), kde se rozhovořil o výsledku nedávné literární soutěže téhož listu. Vytýká jim především velkou přemíru *erotismu*. „Rekněte mi“ — praví — „proč tak hrozně mnoho vašich povídek se zabývá láskou a... eh, tečneme milostnou náruživostí? Tahle nepokrytá erotická jednostrannost je kulturně náramně pozoruhodná. Namnoze není tu ani stopy po tom, že muž má nějaké povolání, ohání se v životě a vůbec zabývá se náruživě také něčím jiným než „bílým tělem ženy“, a že žena si klade nějaké morální meze, ať v lásce nebo v rodině. „Nuže, já věřím, že náš život není tak jednostranný ani tak eticky nezávažný jako vaše povídky; a že ta přenáramná erotičnost nekofení tak da-

lece v nepřirozené pojetém životě jako v nepřirozené pojeté literatuře... Nevytýkám vám, že toužíte, dejme tomu „přibílem těle ženy“, ale to, že řečtén tou ženou pokládáte za neobyčejně literární a poetické. To je nepřirozený rozdíl mezi vámi a kterýmkoliv komínkem nebo pekařským mládenkem. Nevytýkáte žádné slečné nebo paní, že chce být matkou, ale zazlívám jí, že tuto potřebu považuje za velmi literární a novelisticky zajímavou. Tím se vskutku něco mravně porušuje, korumpuje se tím jistě přirozenost. A tady přechází literární otázka v praktickou etiku...“ Nápádem vysoké procento povídek totiž se kolébá *rodiny*. I zde poukazuje Čapek na obdobný zjev, jaký vidíme skoro v celém moderním beletrii: Nevěra platí za literárně zajímavější než obyčejná věrnost; rozvod za pozoruhodnější než manželství a pokušení za poetičtější než je dejme tomu povinnost. „Kde se vzal, tahle podivuhodná tabule hodnot, to v Bůh; ale bylo toho tolik, že mne jediná povídka skutečně potěšila romanticky a neobyčejným nápádem, že se dva muži želé nerozvedli přes hrozivou zápletku s jakýmsi hrněčkem mléka. Ale jinak...“

„Paní Míla nebyla v manželství spokojena.“ To je sice hrozná, ale hrdinská to není; hrdinnější by bylo, kdyby pan byla v manželství spokojena. Taková povídka nedošla ani jedna.“ Dále mluví Čapek o povídkách *ze života venkovského*, jimiž prý obyčejně schází jedno venkov sám. Hledá se tu více zajímavosti na lidech nežli v nich. Za nejohavnější ohavnost u povídkáře pak prohlašuje *sentimentalitu*. „Chápete-li se péra, odvrzte od sebe všechny nářady soumraku, zřetelě komnaty a padající listy. Věřte mi, že to není k ničemu s nic z toho neplyne.“ O *historických povídkách* Čapek soudí, že je to vymírající druh literatury: mezi 250 povídkami byla jen jedna historická. Návozy předního českého dramatika a romanopisce zaslouží pozornosti i našich spisovatelů. Proto hlavně jsme je tu zaznamenali.

František Odvalil:
MALÁ KŘÍŽOVÁ CESTA.

I.

U Piláta.

Ty, jenž dosud trpíš na všech místech země,
ty, jenž trpíš v těch, kdož milují tě,
já to nejsem, jenž tě nenáviděl temně,
já to nejsem, jenž tě stíhal lítě,

já to nejsem, jenž tě hual
před zavilý tribunal,
zrádce hledal a lid štval,
blasem na tě žaloval ...

já to nejsem! Ale jak to povím lidem těm?
Mám si také mýti ruce s Pontakým Pilátem?
Gestem tím se s farisei sešel Pilát na vřdycky.
Byl to na ty umývače výsměch cynický,
aneb duše rozpoltěné omyl tragický?

Ale ne! Tak z vin se mýti, žák tvůj nečin.
Takové nám nezanechal, Mistře, náctin.
Vinen, vinen, stokrát vinen, tak jak Pilát byl,
tím že povinnost svou svatou dost jsem nečinil,
vinen, vinen, stokrát vinen, Pane, vyznávám!
Vim, že tím na hříšnou hlavu krev tvou svolávám,
ale prosím, ať mi není
k zavržení!

II.

Pán přijímá křtž.

Neal jsi jej dříve již.
„Kdo chce za mnou“ — tak jsi zval —
„vezmi na sebe svůj křtž!“
Teď se brozně zjevným stal.
Tys jej přivítal.

Starý oltář od Mojžíše
v rozích býti rohy měl,
(žalmista též o nich pěl)
ale já jsem nikdy spíše
nechápal jich, až v ten den,
kdy jsem jimi naznačen
poznal oltář rohatý,
křtž tvůj rozpjatý!

Ó, kdy záblesk duši daný
zjeví mi, proč i můj křtž
ty a ty měl hrany?

III.

První pád.

První pád.
Nač povídat,
když rychle tak se stane?
Ale vstát, rychle vstát,
křtž zas vzít a putovat
s tebou, Kriste Pane!

IV.

Setkání s Matkou.

„Synu, proč's mi to učinil?
Š bolestí jsem tě hledala —“
Odpověď žádná. Té otázky slovy
ta Matka také nedala.

Vidění praví, že tehdy jsi klel
na obě svatá kolena.
Před tebou stálo, před čím se kleká:
Matička bolem zlomená.

Musí ty oči na vše hledět?
musí to srdce o všem zvědět?

Ba vše, vše musí protrpěti
společně s tebou, když obtížen všemi
strastmi, jež zrály na bídné té zemi,
činš ji matkou trpících dětí!
Tak tajemně je usouzeno.
„Co mně a tobě ženo?“

V.

Šimon.

Jak jste se tak sešli jen?
Ty po radostné práci, voně jarním polem,
pospícháš domů, kde jak vinný kmen
manželka čeká, a za starým stolem
jak proutky oliv dvě tvé děti —
Či ti naproti již nedočkavě letí?

Tu ti v ústret přichází ten druhý.
Nemá nic již, než ten kříž.
Nemá nikoho, než lotry za soudruhy.
Nevyhneš se? Nevidíš?

Ah, ty jediný máš ponášet
ten kříž, jímž spasen bude svět!

Šimone milý,
jak jste se tak sešli spolu?
Ty přec nejsi z jeho apoštolů,
nejsi z těch, kdož dí, že všechno opustili —
ano, vše — a nyní také Jeho!
Ubozí! Ó nesuď stáde rozběhlého,
budouť mnozí každým dnem
až do smrti Šimonem!

VI.

Veronika.

Kdys modrým kvítkem pokryl zem,
na blankyt smál se blankytem.

Pak vytržen na ladách schnul,
a máčen zas, by odpráhnul,

po dřevěných i železných
mučidlech přešel potom tich,

až v nový tvar ten modrý len
byl spředen, utkán, vybílen. —

Šátečku bílý, duše má,
za řadry tiše složená,

teď zase rozkvet, rozviň se,
na bolestnou Tvář přiviň se,

a vtiskni si ji ve tkáň svou!
Ta bude věčnou alávou tvou.

VII.

Druhý pád.

„Petře, ne sedmkrát,
ale sedmdesetkrát sedmkrát
odpusť bratru svému!“ —

Tobě však, ó Pane milý,
katané neodpusťili
ani bolestný tvůj pád —
Komu jsi jim ublížil?
A přec mnohý lál a bíl!

Jiní zdvihli — ano — snad —
ale jak? A proto jen,
aby mohli křičovat.

Ah ne, Pane, sedmkrát!
Lidé — i když zvednou —
neodpusťi plně ani jednou!

VIII.

Plačící ženy.

„Blahoslavené jsou, které nerodily?“
Jaký úžas budi z úst tvých slova ta!
Před tebou se matka šťastná radovala,
po tobě má být bledná, proklatá?

Ah, jaký to rozdíl! Dcerku Jairovi,

matce syna vrátila, řka jí: „Neplačž!“
Ruce tvé na dětských hlavčkách se chvěly —
a teď matkám „Plačte!“ dš?

Ne, všem neřkáš to! Ty jsi spasit přišel!
Nemůže být nyní horším zrození!
Ne, ty neměňš se! V tobě rozdíl není!
Ale rozdíl hrozný v lidském snažení:

V těch, kdo milují, a v těch, kdo křížují tě,
v těch, kdo dobrý strom, a kdo jsou bodláčí —
Ale kdo a čím je na tvém soudě!
Slza nad tebou — ty pravíš — nestačí!

IX.

Třetí pád.

Celý svět a jeho slávu
dával démon, abys hlavu
sklonil před ním jedinkrát —
Lstivé — ale marně!

Ah, co ode mne chceš za to,
že přede mnou v prach a bláto
padáš takto po třikrát?
Zdali také marně?

X.

Solečen a žlučí napájen.

Strhává roucho pustý kat.
Hnusné dá šťávy ochutnat.
Tak křížování řád to žádá.
Ale že činí to tak ráda
ta bestie, již rovno není,
bestie v člověku, jež nejraděj cení
své zuby vlčí
na toho, který trpí a mlčí!

Tak křížování žádal řád.
Ale ty, Pane, chtěls to snad,
snad mukou tou jsi platil lék,
by vzteklosti své zbavena
byla ta v srdci schoulená
bestie zbabělá,

kteřá vřdy hleděla
na tom nejvíc mlčelivém,
na svém Bohu živém
vylít svůj bídný a bezmocný vztek!

XI.

Přibit na kříž.

Nač mám napřed myslet, Bože?
Na ty klouby vymknuté,
na ty ruce proražené,
na ty nohy přikuté?

Na ta muka, o nichž ani
učenci se neshodnou,
hledající bolným údům
polohu víc příhodnou?

Ale ne, nic nenaleznou
umem ani srdcem svým —
Bože skrytý, i tvá muka
zůstanou vždy tajemstvím.

Nejen že muk cizích mofe
pojmuti je nemožné,
(kdo netrpěl, nepochopí,
a kdo trpěl, zná jen své)

nejen proto — ale, Pane —
jak to fci mám?
Muk tvých hrůzu vymysleli
člověk, satan i — Bůh sám!

XII.

Pán umírá.

Skončena jsou boje muka.
Dokonáno! Dokonáno!

Že ještě bude trpět tvá ruka,
že bude trpět srdce tvé
v tom, kdo tebe miluje,
milionkrát po vší zemi —
proto pfece dokonáno!
Nepohne nikdo slovy těmi!

Nemůže se změnit díla plán!
Půjdeme jen šlépějemi,
kterými šel Pán,
vítězství je již psáno!
Dokonáno!

XIII.

Na klíně Matky.

Jak se k tobě přiblížiti,
když ti v klíně dřímá Syn?
Ah, jak ti ho změněného
vrací smečka našich vin!

Jak tvůj pohled, Matko, snésti,
a jak sám na tebe zřít?
Jak se k tobě opovážít
a svým studem nezemřít?

Utéci, jak Kain kdysi?
Ale kam se vrhnout jen?
Jak se k tobě přiblížiti,
nežli také proměněn!

XIV.

Boží hrob.

Smutný pohřeb, kterým, Pane,
s tebou se zde loučíme.
Smutný, ale smířující.
Hle, teď tebe vložíme

do hrobu, jenž na věky by
nad pyramidy se stkvěl,
do hrobu, v němž nikdo z lidí
ani z bohů neležel!

Jsou to srdce milionů.
Spočín v nich, vždyť tobě jen
možný zázrak nad zázraky:
zůstat v nich i oživen!

B. K. Bečvan:
NA SVOBODĚ.

Loučení na nádražích patřívá mezi okamžiky, naplněné trapnými rozpaky. Rozloučili jste se doma se vši dojmavou obřadností a ješť vám tuže proceduru zbožně proděláti v čekárně a ješť jednou na peroně, když už vlak přijel. Zdrofilost vám nedovoluje odejítí, dokud vlak neodsupí. Vaši draží otevírají okno, a vy jim musíte věnovati poslední okamžiky. Už si opravdu nemáte co říci, nutíte se do žertů, nabíráte melancholicky tvář, vzdycháte, a vlak pořád nic. Průvodčí se vesele baví — ovšem, do odjezdu vlaku zbývají ješť tři minuty. Kontrolujete hodinky a posíláte vlak ke všem časům. Nuda loučení trapnější nade všecy nudy. Máš dobré místo? (Tuto otázku položte ovšem v nějakém cizím jazyku.) Tři minuty uplynuly, ale vlak stále neodjíždí. Tam vpředu ješť nejsou hotovi s balíkovou poštou. Loudalové. Nějací opozdilci ženou se od pokladny a prosí neartikulovanými zvuky o smilování. Konečně se dvířka zavírají, ozvou se signály, průvodčí naskakují do svých vozů a vláčec, drahy vláčec se rozjíždí. Z vděčnosti jej polaskáte pohledem. Konečně šeptáte vy i ti vaši draží v okně. Ovšem definitivní konec ješť ani tu není. Nutno jítí tři, čtyři kroky s vlakem, pak s bolestnou resignací zůstati stát, mávat rukou, nebo nejste-li členem protituberkulosní ligy, kapesníkem. Vlak ubíhá, zahýbá, milé hlavy odjíždějících mizí a my máme pocit úlevy.

Všecy tyto pocity prožíval pan rada Velisek, když po prvé poušťel domů svoji choť. Styděl se za ně, nechápal jich, nepoznával se, a přece je se všemi krutými podrobnostmi prožíval. Nemohl říci, že by se rád ženy na tři dny zbavil. Vždyť si jí bral z lásky a ovšem i s rozvahou, hodnou usedlého pětačtyřicátníka. A přece měl dojem jistého ulehčení, když mu její drahá hlava zmizela v živé stuze poprsí, nachýlených ze železničních vozů. Luskal si prsty, usmál se, a již ubíhal z nádraží.

Po půlročním manželství svobodena tři dny šeptalsi rozechvěně, zatím co si už už vykouzloval představu zlaté svobodičky. Ale žádná milostně dobrodružství, žádný flám, žádná nezřízenost! Jen zcela nepatrný návrat do krásného, mládeneckého života, jenom takový odskok na tři dny do zavřeného ráje! Smět si pohodlně pojit, pohodlně, beze všech ohledů lehnout, kam člověk chce, kouřit, kde si zababne, číst, jak dlouho jen možno, obléci se po své chuti, zkrátka, povolití všem vyklostem nedávno ješť starého mládence.

Pan rada Velisek si vzal bohatou vdovičku z vážené rodiny, dámu velmi distingvovanou a na všecy společenské způsoby úžasně dbalou. Sám vyšel z chudické chaloupky, protloukal se na studiích bez pomoci, a tak neměl valné příležitosti osvojití si potřebných způsobů. Nikým nekontrolován choval se nenuceně, myslé, že srdečností po-

vzhay vyrovná veškeré neobroušenosti, jichž si byl nejasně vědom.

A tak bylo mu již v době líbánek naslouchati sladce šveholivým rozpoznávkám drahé choti:

„Milouši! Jak to zase jš! Ústa máš mti nad talířem a ne půl metru od něho. Slušný člověk dává do úst s předu, ne se strany! Jest-li pak si odvykneš srkat polévku! Nepodávej, miláčku, talířek děvčeti, sama si ho vezme sama. Kdo pak to třepe nohou, vždyť se všecek nábytek otfásá! Myslela jsem, že si беру radu Velška, a zatím sedím jakýmsi polykačem nožů! Moje máma nás učila, že se pecky nepřilivají na talíř, ale že se odkládají pomocí malé lžičky. Cukr se má brát kleštěky, ne rukou. Černou kávu bys chtěl? O ne, holoubku, škodí tvému srdci. Ani ve snu! A s čajem se také brzo přestane! Pro Bůh, kdo zase nechal v umývadle špinavou vodu? Jak můžeš brát límec do včerejška? Kde máš, milouši, spínátko od kravaty? Po večeri svleknout kabát a odložit límec? Ani zdání. Ještě pantofle a župan, me? Můj papá má osmdesát let, a dosud si nedělá takové pohodlí. Jlak se myješ? Což pak vás neučila matka mýt?“

„Bodejť, měla na to při čtrnácti klazanech čas! To jsme šli ráno jako huš garda k pumpě, nabrali jsme si vody do úst, a . . .“

„Dost, dost! To si mohu představit. Nechci toho ani slyšet! A zase frkáš? Jako hřbátko. Do smrti bych to přece nechtěla poslouchat. Zítřa půjdeš k ušnímu a nosnímu doktorovi. Máš v nose určitě polypa. Vypálí ti ho a budeš mít pokoj! . . .“

„ . . . Človče, ty jsi jako klát, ne aby mě políbil, když otevře oči ráno. A před spaním abych se políbků také dovolávala, ne, milouši, já se určitě s tebou usoužím . . .“

Všecky tyto výtky a nářky nutno, milý čtenáři, čísti bez trpkosti a omrzelosti, naopak, třeba do nich vložit taktuplnou něhu, úsměvnost kárající matky a milenky. Pau rada přijímal všechna napomenutí s humorem, podřizoval se rád, ale druhého dne zapomněl na vše, a bylo nutno zase divokou vrbu osekávat.

Nedivme se tedy úžasné radosti Velškové, když na tři dny ovdověl.

Však také prováděl úžasné věci. Služebná Pepi trnula, když po příchodu milostpánově z kanceláře přišla do jídelny pokrýt stůl. Pau rada seděl za stolem vysvlečen z kabátu, na nohou trepky a před sebou stohy novin. Když jedl polvku, kapala mu se lžice na kolena, neboť při jídle zuřivě četl. Maso si předem rozřezal, omáčku jedl lžiči, pecky z moučnicku vyplivoval na mísu, po jídle zapálil si dýmku a popíjel silnou černou kávu z pořádného hrnku. Když přečetl všechny noviny, díval se s úsměvem na tu spoušť před sebou a napodobě hlas vzdálené choti, kňoural: „Ale milouši, při jídle se nečet! A v takovém úboru zasednout ke stolu jako nějaký zedník, ne, to je prostě úžasné.“

Pochechtával se, třepaje nohou, až se všecko v jídelně otfásalo. A mnoho jiných zbujností tropil Frkal a chrochtal, až děvče polekáno přiběhlo z kuchyně, není-li milostpánovi špatně. Zastyděl

se trochu a v rozpacích pomáhal odnáseti se stolu přibory, což bylo ovšem něčím tak žalostným a nepřipustným, že proto nebylo ani jména v rodině, kde byl odjakživa přísný odstup od služebných duchů. „Jsem také demokratka — organizovaná v národní demokracii, ale se služebnictvem si nikdy nezadám. Je třeba zachovat povýšenost, neukazovat sebe menší důvěrnosti, jinak nás nemají ti lidé v úctě a dovolí si všechno...“ to bylo demokratické credo paní Zdeny, s nímž bylo těžko polemizovat. Odpovědně uběhlo panu Velškovi v bujných radostech slavného vdovství, vykuřoval dýmkou všechny místnosti, ženin budoárek, ložnici, knihovnu, jídelnu, všade si dělal všemožné pohodlí, zřejmě pohrdaje zásadami a návyky drabé choti. Po večeti dal si brzy odestlati lože. Pyjama, jež mu Pepi položila na postel, odhodil na pohovku:

„Dnes nebudu strašit, sem s pořádnou noční košilí!“ zahučel, ale najednou jej začala opouštět radost ze svobody. Už přišli zvyklí večerním intimnostem, než aby si po nich nezasteskl. Místo neklidného ženina šukání sem tam, místo mazlivého smíchu při úpravě noční toalety, místo škádlivých poznámek — hluboké ticho, přerušované jenom frkáním pana rady. Kouřil půl hodiny v posteli, ale i to ho přestalo bavit, četl chvíli román, ale odložil i ten.

Obrátil se k ženině nerozestlané posteli, přivřel oči, představil si její uslechtilou tvář v bílém nočním čepečku a zaslechl vyčítavé:

„Milouši, ani mne nepolíbíš na dobrou noc?“

Zdvihl se ustrašeně při této halucinaci.

„To víš, moje drahá blavíčko! Jak bych nepolíbil! A vůbec, já mám prosit, abych tě směl políbit...“ blábolil, živě si představuje svoji nejmilejší. „A nevím, nevím, jestli bys dnes moje políbení snesla, víš, moc jsem dnes kouřil. A to ty nemáš tolik ráda... A také jinak jsem se tuze, tuze proti tobě provinil. Ani bys nevěřila...“

Pan Velšek snažil se usnout. Zhasl elektrickou lampu na nočním stolku a zaháněl všechny dotěrné představy svých dnešních provin. Bylo mu z nich hořko a stydno.

„Co si o mně jen služebná pomyslí! Jak jsem potupil svou ženu, nu ano, ženu, a ovšem i sebe... To moje drabé dítě v Malovicích je sí jisto, že se zde uslechtilé chovám, úplně v jejich intencích, a já... ouvej, to mně to píchlo u srdce!“

Sáhl si na ně a pocítil prudký tlukot. Rozžal si lampu a usedl poděšen.

„Ach, ovšem, zcela přirozené! Vypijí džber černá kávy a chci klidně spát. Adítě, spánu! To bude noc! A zítra v úřadě, no, Bože pomoz! A vzduch je zde též trochu těžký. Není divu, z porculánky kouřit v ložnici, jaký to nerozum. Velšče, Velšče, to máš z té svoboděny. Už se pro ni nehodíš, už je pro tebe prázdným zvukem...“

Vyskočil z lože, rozsvítil nástropní lustr a otevřel zlehka okno,

aby napustil čerstvého vzduchu. Natáhl kalhoty, obul trepky a procházel se, opisuje polokruh kolem postelí.

Vzal do ruky podobenku ženinu s toaletního stolku, usedl s ní melancholicky a šeptal:

„Ty dobrá, ty něžně přísná, spinkej v Malovicích dobře. Ať se ti zdá všechno jen příjemné a sladké. To víš, já už dnes neusnu, tabák, káva a jiné moje hříchy nedají mně usnout... Co by ze mne bylo, kdybys mne nevytrhla z mých nectností! Byl bych podivínem, neholeným, naježeným, s nevyžehlenými kalhotami, bez pulků, ruce bez manikúry, nohy bez pedikúry — jsi při ní, děťátko trochu krutá, ale nechť! — vestu bych měl vždy pokapanou, jeden límeček celý týden, frkal bych do smrti ne jako hříbě, ale jako vy:sloužilá herka. Na smích byl bych kolegům a celému světu...“

„Jen když to uznáš, milouši!“ pokyvovala žena s podobenky rousou hlavou, polopřísně, pološelmovsky.

František Kašpar:

A N D Ě L Ě.

Vznešení nevtíraví společníci
o bláto oživené pečující.
Nízkého s láskou opatrují vyšší.
Jako by nebylo jich, tak jsou tišší.

Ve výších doma ve vrstvě jak spodní,
v níž září jako skvoucí růže vodní.
Do světa, kde vše rychle k stáří pádí,
vnášejí svoje nesmrtelné mládí.

Až věčného se dočkám rána jednou,
půjdu jich záfnou řadou nepřehlednou
jak řadou zlatých buků, jež se vznítí
v jeseni, tam, kde světlo věčné svítí.

PÁD VYVOLENÉHO MĚSTYSE.

Na rozdíl od jiných slavných městysů a občanů žili ve vyvoleném městyši občané vesměs *nejslavnější*.

Obecné mínění nemohlo se klamat. Neboť občané sami vzdávali si vzájemně nejvyšší pocty a druh druhá beze stopy sebezapření okázale vynášel.

Vzniku i udržení slavné tradice valně napomáhalo, že vyvolený městys byl obehán čínskou zdí proti méně slavným vlivům cizím. A že skromní občané zůstávali raději nejslavnějšími v městyši, než by byli dojista mnohonásobněji proslulí za čínskou zdí.

Blahobyt byl dokonalý, spokojenost obecná, souzítí vzorné. Ba za památné schůzi občanů vyobcován byl z městyse člověk, který se dopustil pouhé pomluvy spoluobčana. Protože o něm rozšířoval, že za svou slávu vděčí jen nadprůměrnému rozpětí obřích loktů.

A přece — žell — idyla byla jen zdánlivá!

Zlý červ ješitnosti hlodal i na srdci nejslavnějších občanů. Říkal ovšem druh o druhu: „Hle, nejslavnější!“ — Ale při tom se neubráníl vtíravé myšlence, že zmíněný druh je vlastně nadutý hlupák, a že ze všech nejslavnějším jest a zůstane jedině on sám.

Pokud vrožený a vychovaný smysl pro vzájemnou dvornost a výhody z ní plynoucí zachoval občanům dobrodiní přetvářky, usmíval se nezkalený blankyt nad městysem ustavičným jitem.

Leč cynický osud určil, že mělo se státi to, co se státi nemělo.

Na městys anesla se náhle podivná malárie, která zachvacovala veškero ústrojí. Občané, kteří nikdy nezastonali, byli pojednou raněni slepotou. Jiní ohluchli. Jiní se belhali jako hlemýždi. Jiným tuhl jazyk, že nesrozumitelně huhňali. A jiným mēkl mozek, že veškery jejich projevy slovné i písemné svědčily o naprosté nepřičetnosti.

Žel, že jedinému lékaři ušlo, že pravou příčinou malárie byla stinná zatuchlina bez vzduchu a slunce, do které pohřbila městys čínská zeď. Nad to pak byl nakonec postižen epidemií patrně i lékař sám, neboť ve všech případech omezoval se bez vyšetření na pouhopouhý předpis rebarbory.

Z této i ostatních příčin nejslavnější občané zmalomyslněli. Ba nebylo nakonec pochyby, že bude nutno hledati pomoci za čínskou zdí. Leč široko daleko nikoho neznali. Neznali ani nejbližšího vůkolního světa.

Rokovalo se dlouho do noci.

Marně.

Až teprve k ránu svítil temnotou obecné bezradnosti spasný přepek. To občan s obřimi lokty vzpomněl si na člověka, kterého kdysi vyobcovali za čínskou zeď a jenž žil nyní osaměle na okolních pahorcích. Tvrdilo se o něm, že se vyzná v tajných vědách. Ba že je

vše: spojení s temnými mocnostmi, neboť mival prý dokonce věstecké otkamzky.

Bylo tedy usneseno všemi hlasy, aby se k němu neprodleně vypravilo poselství s tímto vzkazem: Ačkoli z důvodů zásadních není poříditelné, aby se vrátil do městyse a byl přijat mezi nejslavnější, žte rada občanů blahosklonně se usnesla nazvat umrlčí komoru k jeho počtě nadále jeho umrlčí komorou, poradi-li, kterak zažehnati mmláři a zabrániti neodvratné zkáze městyse.

Když tedy přišlo poselstvo k tomu člověku, zastihlo ho, kterak se díěl v mechu na pokraji lesa. A kterak se zřejmou vážností vyfukoval stéblem pěnové bubliny přes čínskou zeď přímo na městys.

Občané stanuli v zsnalém úžasu. Bolestné rozhořčení zadržlo jim hrdla. Člověk v mechu však, který neustával ve svém zaměstnání, bavil se chvíli jejich rozpaky, načež řekl rozhodně: „Sper vás kcat, pánové, nepřicházíte-li, abyste se mnou vyfukovali bubliny. Dělujíte se dnes skvěle a vítr je nad obyčej příznivý!“

„Chceme se ovšem účastniti vaší ušlechtilé zábavy“ — řekl po chvíli a nikoli bez patrného přemáhání nejdohodlanější. „Leč — nedotýkaje se vašich bublin — zdá se mi, že důvod, který nás sem přivádí, předčí závažnosti obsahu a rozsahu i vaší zajímavou kratochvíli.“

„Jedině takový důvod chová pro mne jakousi zajímavost“ prohodil člověk v mechu s úsměvem. „Mluvte!“

Občané rozvažovali.

Vypravovali o překot, skákali si vzájemně do řeči, dovolávali se vzájemného svědectví, bédovali, zaklínali, slibovali a skončili jednolhasnou prosbou, aby svůj věstecký dar neváhal na krátko dáti do služeb rodného městyse. Š přpovědi o doživotních počtách (neboť o posmrtné počtí v městyse nikomu nešlo) a se zvláštním zřetelem k umrlčí komoře.

Člověk v mechu si zapálil lulku na znamení nepatrného zvážnění a řekl chladně: „Tedy pánové: 1. Kromě svých bublin nemám k vašemu městyse jiných vztahů. 2. Jak víte nejsem už dávno z nejslavnějších.“

„To by právě nevadilo“ — namítl ltný posel, mrknuv významně po ostatních. „Neboť ne vždycky nejslavnější bývají proroky.“

„Což budíž dokázáno!“ — podotkl samolibě člověk s lulkou. „Vraťte se tedy a zbouřte obecní dům. Bouřte až do základů. Najdete-li pak v rozkopaných základech návod, co dále počít, vzpomeňte mojí rady. Bourali-li jste však marně, dovolím vám, abyste mne za trest přijali opět do kruhu nejslavnějších občanů za čínskou zdi, a budete pomstěni mnohonásobně!“

Tato odpověď byla v městyse přijata zprvu s pochopitelnou nedůvěrou. Ale krajní tseň zbavuje rozvahy. A tak tonoucí občané chytli se nakonec krumpáče, neboť neměli, čeho by ztratili. A bourali a bourali, přesto, že obecní dům byl právě nedávno v mezích mírně moderny nově natřen.

A ku podivul

Téměř pod základním kamenem skrýval se list, jenž obsahoval asi toto poučení: Na východní straně stojí nad městysem vysoká, opuštěná zvonice. Octne-li se městys na pokraji zkázy, necht nejslavnější občan vystoupit do nejbližší dvanácté hodiny po nálezku listu do nejvyššího patra zvonice a rozhoupá nad městysem dávno umlklý zvon. Učiní-li tak nejslavnější občan, městys je zachráněn. Dotkne-li se zvonu však ruka nepovoláná, zkáza městyse je neodvratna.

Tuto zvěst ovšem ihned vybubnovali. A protože do nejbližší dvanácté hodiny chyběla již jen malá půlhodina, očekávalo se s obecným napětím, co se asi stane.

Leč nyní se dostavilo hrůzné poznání.

Neboť ježto se domníval každý sám o sobě, že je uznaně nejslavnější, nepochyboval, že městys vyšle k němu prosebné poselstvo: Aby se v poslední chvíli ujal obecné záchrany a v slavném průvodu vyšel rozhoupat zvon.

Tak čekali všichni doma plných dvacet minut.

Když však bylo již za pět minut dvanáct a nikdo nepřicházel, vyřítli se pojednou všichni ze svých domovů a šíleným úprkem hnali se ke zvonici. Z obavy, aby profánní ruka nepřivodila zkázu městyse.

Na planině před zvonici došlo k první krvavé srážce, které mnoho občanů padlo za obět.

Leč vteřiny dopadaly jako rány kladiva.

Obrátili se tedy všichni náhle do zvonice a závrtným vzestupem jali se jí ztékati.

Nastalo boží dopuštění.

Za nejhroznějšího splání druh druhu podrážel nohy, občan občana vyhazoval oknem, a tak se nakonec stalo, že z přenesmírné změtenice mrtvých i živých údů vypletl se jen člověk s obřím lokty, který právě v hodině dvanácté stanul v nejvyšším patře.

Vítězně chopil se srdce zvonu, chtěje jím pohnouti.

Opřel se po prvé, opřel se po druhé — marně. Krvavý pot vyvalil mu na čele. Zdálo se, že srdce zvonu je kamenné. S nejvyšším napětím sil uchopil tedy vzdorné srdce oběma rukama a opřel se po třetí: Srdce se dotklo zvonu a zvon se zachvěl bolestným pazvukem.

Leč hrůzol

V tom okamžení zřítla se zvonice a pádem zasáhla čínskou zeď, která s ohromným rachotem se sesula a nešťastný městys proměnila v Pompeje.

A v troskách věže ležel poslední občan s roztráštěnými lokty, takže i jeho osud byl zpečetěn.

A tak o všech a po všech těch slavných lidech vyvoleného městyse nezůstalo dějinám po hřích nic, ano, *panic* zachováno!

Což by dojalo i nejotrlejšího cynika.

Ale člověk, který se toho času opaloval na slunci a zabýval se: obvyklým vyfukováním bublin, přihlížel lhostejně ke zkáze městyse.

A když pak si na znamení nepatrného zváznění zapálil lukku, řekl sám k sobě polohlasně: „Nebyl to asi ten nejslavnější, co zvonil. Ale konečně — byl tam vůbec někdo nejslavnější? — Ano byl tam vůbec někdo *slavný!*“ . . .

Frant. Boh. Děrda:

S M U T N É O D P O L E D N E .

Tak smutné odpolední
Kouty světlice temné jsou,
jako když smutek celého světa
za skříně si sedne.

I nebe smutné je
a miliony slzí za nás vyleje,
smutna je i ulice
a pes
sedící u dveří strážnice,
kde ze zločinu vyslychají jeho pána.
Radost této země
pro dnešek je pochována —
Kéž by aspoň zítra lépe bylo,
z lásky, ctnosti a krásy se nám štěstí narodilo . . .

Možná, že právě nyní
tancuje se někde Shimmy,
radost a smích
k mozku stoupá z pohárů růžových,
leč ani chvíle těchto radostí
nejsou smutku uzavřeny,
neboť za chvíli otevrou se dvě
a manželé přijdou hledat své zpustlé ženy,
aby přivedli je zpět k svým dětem . . .

Dnes smutek táhne světem,
ale zítra,
doufáme se dočkat růžového jitra,
jež přinese nám radosti
pryčtící z lásky, pokory a ze ctnosti
a nikoli pudy a vášně ďábelaky se chechtající,
jež ze salonů vodi nás k šibenici . . .

Francis Jammes, přeložil František Odvalil:

KRČMA BÁSNÍKŮ.

Výjev I.

Šumoty jarní bzučí jako roj chroustů v mé hlavě a vedou mé péro. I stín je azurový a oslňuje papír. Hle, tu za hluchou bystřinou sestupuje se stráně *Starý básník*, aby byl námětem mé komedie. Pomozte mi, mravenčci, zlaté pupeny, zvonky krav, vánku, jež se dotýkáš mého pravého ucha! Vnukněte mi, co as *Starý básník* tekne *Senkýři*, jež sedí na lavičce přede dveřmi hospody.

Starý básník. Měl byste na svou vývěsní tabuli místo toho bílého koně dáti osla s utřeným uchem. Viděl jsem onde jednoho takového, vezl na vozíku posadu, v níž slepice kvokaly nakřaplým hlasem zlata . . .

Senkýř. Kdybych nebyl slyšel, že jste chudý duchem, dal bych vás zavřít.

Starý básník. Promiňte. Navykl jsem si na poesi.

Senkýř. Kašlu na vaše monology. Táhněte mi s očí!

Starý básník. Tu je frank. Dostanu něco k snědku a nocleh?

Senkýř. Když platíte, dobře. Vejděte. Posadte se. Dostal jste v poledne na záda ten líják?

Starý básník. Byla tam díra ve svahu, tam jsem přebýl nejhorší. Myslím, že tam cestař leckdy pojíždá svůj krajíček, nebo zajíc si tam zadkem vymele peloušek. Dovolíte, abych tu k ohni pověsil svůj batoh, je tam košile, aby uachla.

Senkýř: Ten váš batoh je hodně dřevavý!

Starý básník. Je to batoh Esopa, který byl hrbatý a moudrý a skládal bajky. Byl také Babrios, ten si musel nasazovat smaragdové brejle, a Jean de La Fontaine, který si obouval punčochy na ruby. Nikdy jste ve svém traktýru nepohostil jejich velké stíny? Bylo by se jim tu líbilo, poněvadž strop je začazený. A co by se byli nasmáli tomu měchýti s rákosovou trubičkou, kterým dáváte klystýr kravám.

Senkýř. Zakazují si další takovou feč. Tu máte talíř s večeří a víno. Až se vám bude chtít spát, půjdete na seno na konírnu.

Výjev II.

V koutku nad konírnou, v devět hodin večer. Čtverhranným okýnkem k jihu vidět mlčenlivého a třeptavého Oriona.

Starý básník. Není mi tu právě nejhůř, ve starých pytlech a slámě. — Ó jak miluji ty staré hvězdy, hořčí tak čistě, že se zdá, jak by byly v hloubce jezera! — Dobře, že jsem sezul střevíce. Budou se zítřa těžko obouvat, ale pálily mne. Je to zlé, cestovati touto dobou, kdy země je napitá jako jedna fiala, a kalboty od ní ztuhnou a dřou kůži. Za mlada jsem si tolik liboval tuto dobu úsměvných deštíků a pupenců, kdy osení na poli je podobné chmýří housat, právě vy-

lezlých ze skořápky! — Ale je to bukač, ten šenkýř! Málem by mne byl dal zavřít. A zvlášt ho dopálila ta zmínka o bajkách, víc ještě než můj nápad nahradit koně na jeho tabuli oslem . . . Kdo to zde mluví?

Stín Esopův. Neboj se mého stínu, který, jak uslyšel, že jej jmenuješ, chtěl ti učinit návštěvu a o několik minut předběhl stín Babiův a La-Fontainův. Opozдили se v jasné noci, naslouchající po pěšinkách drobným výkřikům, jimiž prvosienky žasnou nad nahotou hvězd. Mne, jak víš, nezajímají tolik vášně, žijící v srdcích věcí; mne spíše zajímají jiné vášně, žijící na příklad v duši lakomce, ctižádovce, břichopáska. A tak tedy jsem, milý poeto, překročil dnes večer práh této umaštěné krčmy a pozval k tomu i své přátele, abychom navštívili slavného krčmáře, u něhož nocuješ. To není člověk jediný, to jest bajka, či spíše mythus celé jedné skupiny lidstva; je to soustava, jako souhvězdí Ryb, Vah, Velkého vozu nebo onoho Oriona, jehož velebnost proráží dnes večer rmut tohoto okénka. Krátce řečeno, pouhé jméno Musy rozrušuje a ve veliké třesent uvádí celý vnitřní mechanismus, se kterým souvisí jeho údy. Ale hle, tu jsou již druzí dva, kteří by ti o tom tolik mohli povídati, a my jsme si slíbili, že spolu a tebou, budeš-li chtít, poškádlíme tohoto surovce, který tebe, našeho bratra, nechává ležet na takové ztuchlině.

Stín La Fontainův. K veselému svému záměru máme za pomocnici nejkrásnější lunu. Její modrý zrak proniká v tento okamžik do nejtajnějších doupat a spočítá i každý chlup králíků.

Stín Babiův. Dnešní noc podobá se nejjasnější noci mé vlasti, kdy faunové s bradou od medu lepkavou dupající bubnují a lišky, aby modře zbarvily vnitřek svých ideí, plnými plícemi vdechují výdech bohyně.

Starý básník. Ó přátelé! Jako zvuk šalmaje se druží k bzučení lyr (jako hlas kukačky do bzukotu včel), tak srdce mé tluče v souzvuk se srdci vašimi. Kolik je hodin?

Výjev III.

Půlnoc. Každá nota slavičí vytváří rosnou kapku. A jako v pruzcích slunka tančívá prach zemský, tak v modrých papracích luny tančí atomy vody. Stíny tří bajkařů jdou za Starým básníkem, jenž vyšel okénkem ze svého podívečství, leze po střeše a ukazuje jim cestu.

Starý básník. Zdá se mi, že šenkýřovi leží nad kuchyní . . . Však vidět světlo okenicemi, které nedovfeli. Ať některý z vás, stínů, jde se napřed přesvědčit, než tam všichni vklouzneme, je-li to manželská světnice těch dvou kuchtilů.

Stín La Fontainův. Ba je! Jak chrápol Chlévská lucerna, kterou nechali hořet na zemi před ložem, osvěcuje v nočním stolku ucho buclatého nočníku. Především, než začne naše žertovná pomsta, spoutám je na rukou a na nohou.

Stín Babiův. Nebude to příliš ukrutné? Čím je svážeš?

Stín La Fontainův. Tím, co podobné bytosti nejvíc zraňuje, sláhouny rozkvetlého brčálu.

Stín Eso pův. Tys psycholog!

Stín La Fontainův. Ať vaše stíny, Esope a Babrie, zatím se dívají oknem na to, co dělám, a počkají, až jim dám znamení, aby vešli. Ty pak, starý poeto, jehož tělo není ani neviditelné ani neslyšitelné, vlez vikýřem na vedlejší sýpku, a myši děrou ve stěně budeš nás všechny tři vidět, jak si pohráme.

Vyjev IV.

V ložnici hospodského se tři stíny rozejdou do koutů. Jevišťe je ošklivé, ale okencí pláče své ohnivé slzy oběžnice.

Šenkýř (probouzí se, omotaný zkvetlým brčálem). No toto! V lucerně hoří ještě svíčka! Stará šla na lůžko až po mně, mohla si myslet, že lůž není zadarmo... Chrčí jak mlátička... Ale co to, že jsem tak omotaný?

Přetrbne květnatá pouta, spustí nohy na zemi a táhne na nich sláhouny až k lucerně, kde uvidí, že je to brčál, který ještě slzí, poněvadž slyšel slavíka. A jak to uvidí, vzkřikne:

Pomoc!

Šenkýřka (vyskočí). Co je? Co je ti? Co se stalo?

Šenkýř. Jsem obrostlý kvítím.

Šenkýřka. Hrůzal Hle, já jsem také tak namaškatena! To nám ten kousek udělal nějaký zlý čarodějník. Dávno jsem již podezřívala našeho kocoura. A sousedka mi povídala, že v noci kalí víno, nebo u starosty falšuje lejstra. Včera jsem mu nasekala, a tu on nás chtěl pokořit, a proto užil tohoto zlověstného bylí.

Šenkýř. Ale já nejsem hrd.

Šenkýřka. Dotekem tohoto kvítí se člověk, zdá se mi, dostane do velké hanby nebo do velkého hněvu.

Šenkýř. To cítím.

Stín Babriův. Proč obviňujete nespravedlivě Barvínek? Proč se hněváte na tak krásné dílo bohů, na brčál, jehož květy jsou pětiboké jako buňky plástu včelího a barva jako jasné denní oblohy?

Šenkýř. Vidíš, že to není kocour! Počkej! Tu máš, svině neviditelná! (Zufivě šlehá stín sláhouny brčálu.)

Stín Babriův. Vánek, jímž mne ovíváš, je tak milý jako dech dívky, která by ráda foukla do plachet člunu, jenž přivádí ženicha.

Šenkýřka. Muži, tak se ti ještě nikdo neposmíval! To je čert, nebo je jich několik. Biji!

Stín La Fontainův. Jednou Iris, by se zdálo
že je doma v ráji svém,
koberce své zmodřít dala
modrokvětým brčálem.

Šenkýř. Toť přespříliš! Tu máš! Tu máš za svůj monolog, když nemám nic jiného po ruce! (Nočník narazí na stěnu a roztříští se.)

Stín Esopův. Nač tlučeš nádoby? Tato nádoba neměla právě hrubý tvar, a přes ten účel, kterému jste ji podrobili, mohl sis vzít příklad z jejího jemného polévání. Proč tě přivádí do takového vzteku proutek milé květiny? Posbírej tedy ty rozházené korunky a dej je k těm, které zdobí již tvou manželku.

Neodpírej již déle tomu, co božského v sobě cítíš, a podivuj se těm plátkům, které se podobají samým očím Jara.

Výjev V.

Na sýpce se Starý básník na vše to dívá myšl děrou ve zdi. Noc májí a její azur se chvěje v mlčení, které přerušuje občas tlukot slavíka. Kola starého mechanismu světového se točí bez obtíží.

Starý básník (sám k sobě). Jaká to radost být při takové slavnosti ducha, a jaká čest přináležeti — ovšem zcela pokorně k cechu, který takto dovede obráběti lidský charakter a vystříhnouti z něho znětku nebo bajku, jako švec vyřizne z kůže střevec! Přátelství takových stínů dojmá mou starobu, zvyklou již na hrubost chrapounů, podobných tomu zde, kterého tou děrou vidím, jak slintá — takový slimákl — po květech, které pocuchal... Ale ble, již si zase lehá ke své důstojné polovici... Přátelské stíny bajkařů mlčí. Co ještě zamýšlejí? Nemožno myslet, že obrazotvornost takových básníků mi dá pokoj. Lucerna zhasla, ale velebné světlo hvězd stačí k osvětlení té komedie.

Výjev VI.

Zase v ložnici šenkýťové.

Stín La Fontainův. Nyní, když zas ležíš, šenkýři, nemá být řečeno, že jsme byli nemilostiví k tvé ženě a k tobě. Nyní to uděláme tak: nebude se již stkvítí před tvýma očima, nýbrž v tobě bude zpívat ta přiroda, která ani tak nenásledovala Orfea do podsvětí, jako spíše ou sám ji tam vnášel ve svém srdci a hlasu. Snad jsi jakživ na to nepomyslel, že tlukot slavíčí něco může znamenat? Slyš!

Šenkýř. Budete mlčet, zbabělí čertí!

Stín La Fontainův. Milé bratrské stíny, buďme tiše, jak on si přeje, aby mohl snít.

Flétnový hlas vyrazí z šetřivého křovi jako vodotrysk. To je

Slavík. Noc tato jest jak jasný ostrov v milé době roční vrtošivé, kde si děláme laskominy na to, uvidět již pukat poupat.

Při vatávání myslíme, že bude pěkně, říkáme to. Ale mráček záplácě jak dítě a škaredí se na nás...

Nebo myslíme, že bude přšet, a není to pravda. Ale dnes jest noc mřná jako bohyně a stíny velkých poetů vjíždějí do zátoky lunny.

Hle, Esop, Babrios a Jean, jehož bajka zurčí jako fontána.

Šenkýři! Oni tě poučovali o srdci a o barvě brčálu? Kéz bych já tě naučil zvuku Lásky, která ostříhá pramenů mého hlasu, Lásky, která na panenská prsa vetkne kytku karafiátů, tak bujnou jako polibek na ústa.

Slyšet výstrel.

Stín Esopův. Ten mizerný bryndal vystřelil na slávka!

Stín La Fontainův. Nebojte se! Puška bryndala nezabije slávka.

Stín Esopův. Příroda, ty velká máti,
na tvou šalmaj zapískati
nemůže se svini dáti.

Van tvůj, at již čechrá vlasy
nebo bouří mořskou hrá si,
duchu jen se echem hlásí.

Stíny mizejí.

Frant. Kašpar:

JEŽIŠ.

Když nyní v žití plátky květů spadly,
a ponenáhlu roste ovoce;
vlas prokvétá, a chťiče těla zvadly,
jinak Jej miluji a hluboce.

Muž — Ježíš je teď mojí duši blízký,
jenž pláče zřídka, nic se nesměje,
jenž venkov prochází a tiché vsky,
všech nízkých pracujících naděje.

Jenž polní kvítí cestou něžně laská
a podobenství věnce uvítí,
nad nivou, zralé obilí kde praská,
se zamýšlí, nad polní lílit.

A hlavně jenž se bratři nejraději
jen s muži drsných srdcí poctivých;
tí na dno srdce hleděti mu smějí;
před nimi tělo v slunce, roucho v sněh

proměnil. Duši svou jim otevírá,
sytlí a napájí je tajemstvím.
Kéz druží mne k nim žhavá prostá víra,
jíž do vyššího mládí občerstvím.

JJan Kasprovicz, přel. Bedřich Beneš:
U STUDNICE SICHARSKÉ.

Dí jí Ježíš: Ženo, věř mi, že přichází ho-
dina, kdy ani na této hoře, ani v Je-
rusalemě nebudete se klaněti Otci.
Sv. Jan IV. 21.

Bůh jest duch, a ti, kteří se mu klanějí,
v duchu a v pravdě mají se mu klaněti,
Sv. Jan IV. 24.

A potom Judskou opustiv on zemi
zaměřil krokem ve svou rodnou stranu,
kde Nazaret spí, mír nad domky všemi.

Byl úpal těžký větru bez závanu —
dalekou cestou opouští již síla . . .
a pot už hojný smáčí skráně Pánu.

A poli krácel, prokleta jež byla,
to ústy Židů, Zákonu když slova
Samarských srdce byla opustila.

Šel a pot stíral, aby krůpěj znova
zrosila čelo; mdloba tělo chvátí,
že chvil se ratolest jak olivová.

Však v očích Mistra sled dum těžkých znáti,
proč Zákon staví mezi lidí stěny
a jak všem společný hod přichystati.

Pak myšlenkami, cestou unavený
se těžce ke zdem sicharským už blížil.
Na kámen cisterny sed' vyhloubený.

A palmovník, hle, svoje listy snížil,
jako by rozpustil své dlouhé vlasy
nad tím, jenž zde se v božské dumy hřížil.

A dole koberce strou travín klasy
ohnivým zlatem slunce zalévány,
a nad ním modré nebe rozpíná si

bez mráček, jasné, saffrové stanv,
průzračné jak studánka, clona hustá
jíž chrání břečtanová s každé strany.

A zdálo se mu, že svá božská ústa,
ba srdce vhroužil v ni a cítí, snící,
jak nadpozemským divem duše vzrůstá.

Tu z nevěrného města po silnici
s měděným džbánem na temeni hlavy
sem bosá žena kráčí ke studnici.

K ní Mistr obrátil se hned a pravi:
Mí dovol napítí se z džbánu tvého,
v půl cestě jsem a žízním za únavy. —

Zdivena Samařanka slovy jeho
dí, vztahující nad džbánem ruce obě:
— Zda bude Žid pít z džbánu nečistého?

Vy v Jerusaleme a my v každé době
na tuto horu Boha jdeme cítí,
ne v tuto stranu jesti jíti tobě. —

On, zvednuv zrak, jenž víru v srdci nítí,
dí ženě hlasem, který zasněný je,
hlasem, jenž plyne jak potůček v síti,

jenž v sladkém souzvuku se vůkol líje,
jak proud, když v tání led uvolní vody,
či bije tak, jak lidské srdce bije,

když rozletí se volně do svobody
a v nebe buší v sladkém uvolnění:
on také dí. — Přijde, přijde chvíle shody.

Ne svaté zdi, ne tém Garizim hory,
leč lidský duch se ve svatyni změní
a ducha slavit budou duchů chóry . . .

Dominik Pecka:
RENÉ BAZIN.

Přijetí René Bazina do Francouzské Akademie dalo Ferdinandu Brunetièrovi podnět k mohutné feči proti naturalismu vůbec a proti Zolovi, který ve své Zemi zobrazil život venkovský příliš temně, zvláštěně. Literární historikové nazývají Bazina krajinářem (paysagiste) a básníkem života rolnického, ale tím slovem není zcela vystižena ani obsah ani rozsah jeho díla.

Bazin je dítětem volné přírody. V předmluvě ke knize Contes de bonne Perrette, která obsahuje vzpomínky na dětství, píše: „Děti, vám věnována jest tato kniha. Věk, v němž jste, jest věk radostný. Byl jsem v něm dříve než vy. A těšil jsem se z něho svobodněji a plněji než jiné děti, neboť jsem měl štěstí, že jsem prožil část svého mládí na venkově. Dost málo jsem se učil De viris illustribus, ale učil jsem se, čemu se ve škole nevyučuje; viděti neurčitý svět věcí a naslouchati, jak žije. Mým obzorem nebyly zdi třídy nebo dvora, nýbrž lesy, louky, nebe, které se mění jak hodiny minou, voda a uzounká říčka, jež se měnila podle nebe. Míjí přátelé se nazývali mlha, slunce a soumrak, v němž straší člověka jeho stín, květiny, jichž dynastie jsem znal lépe než dynastie egyptských králů; ptáci, kteří psali svá jména způsobem svého letu, rolníci, kteří jsou mlčenliví a tajemní. Vzpomínám si, že některé dny má duše překypovala radostí, že byla tehdy tak lehká, že se mi zdálo, jako by chtěla vylítnout a rozplynout se v prostoru. Měl jsem už žně a nevěděl jsem o tom. Později jsem poznamenal, že bohatství dojmů, které jsem si tehdy shromáždil, je zásobou trvalou.“¹

Důvěrným souzřítím s přírodou stal se Bazin už v mládí pozorovatelem. Zachytil ve svém velmi rozsáhlém díle krásu různých krajů, Vendée, Bretagne, kanálu La Manche, Alsaska, různých zemí, Itálie, Španělska, Německa, Orientu, různých měst, Lyonu, Nimes, Paříže, Říma, Toulou, Strasbourgu, Nantes. Znal pevninu i moře, bažiny vendéeeské, rozlévající se v zimě po celé rovině, rozdělené struhami, v nichž zvolna jezdí yoly statkářů, znal jaro bretagneské, jásající vítěznou žlutí kručinek, znal tajemství Severního moře, kde den je v jisté roční době nesmírně dlouhý, kde ledový vítr šlehá neprůhlednou, nelesklou a nepěnivou hladinu, znal růžový závoj, jímž zahaluje se Paříž, když pozoruješ s výšín Montmartru východ slunce. Jeho oko zaujal život rolnický, rybářský, kamenický, dřevorubecký, lesnický. Vytvořil postavy statkářů, sedláků, dělníků, vojáků; avšak nevyhýbal se městu: studoval život dělnický, vykreslil tkalce, továrníky, šlechtice, obchodníky, prefekty,

¹ René Bazin, Contes de bonne Perrette.

úředníky, důstojníky, modistky, učitelky, kněze; pronikl do zátíší klášterního, aby vylíčil osudy řeholnic, do nitra Afriky sledoval Charles de Foucaulda, „badatele v Maroku, poustevníka na Saharě“.

Svět nebyl dosti veliký jeho umění a život dosti složitý jeho vášni pozorovatelské. Rozmanitost i mnohost, ruch velikého města, tichá idyla zapadlé farmy, velikost i prostota lidských bytostí, mír i vojna, anglický lord, německý důstojník, belgický řezník, římský mnich — toť rozsah jeho umění vypravovatelského. Svě názory na umění vyložil René Bazin v různých přednáškách a konferencích. Souborně vydal je pod názvem: Questions littéraires et sociales¹ a Pages religieuses.²

Román jest Bazinovi především dílem pozorování — une oeuvre d'observation. Moderní doba vzdělala naše zření mnohými výstavami, obrázkovými knihami, divadly, návštěvami, filmy, cestováním. V literatuře se zdokonalil básnický popis. — Sneseme popisy krajín, jež by se zdály našim otcům nudnými; chápeme sousedství barev, jež by jim připadalo nedobrym a nevhodným; strpíme, když se na mnoha stránkách strakati červeně, žluť, zeleň, modř a zlato; chceme, aby postavy byly podány jasně, a jejich pohyb nás zajímá znova tak, jako jejich psychologie. Slovem žádáme od spisovatelů celou hru, tělo i duši. Kdo píše, musí mítí ohen dar oka, bez něhož se oboleho mnoho starých spisovatelů, a to znamenitých, a je pravdou, že nikdy v dějinách nebyla literatura tak blízko malířství. Liší se od něho způsobem práce, ale vyžaduje těchže pozorovacích schopností, téže krajní nebo malebné citlivosti. Dnes by si každý mohl dobře představití Piera Lotiho jako krajináře, Pavla Bourgeta jako malíře interieurů a portraitů, Daudeta jako akvarelistu, Pavla Arèna či někoho jiného jako pastellistu. Toť značný, dosud neukončený vývoj, který zničit, je-li dovoleno prokrokovati, román čistě psychologický. Toť šťastný vývoj, který nám připomíná pravdu často zneuznávanou, že člověk není pouze duch snivý a duše zahloubaná, ale duše myslící v těle činném a že duše i tělo jsou obklopeny živým lidstvím a přírodou.³

Dar oka pokládá Bazin za potřebný pro každého moderního spisovatele. Rozumí jím vlastnost fysickou i duchovou, přirozenou a zároveň i nabytou, kterou z nedostatku jiného názvu jmenuje darem oka.

„Nejedná se jen o oči, aby byly dobré, ne krátkozraké a ne dalekozraké, aby viděly blízko i do dálky, přesně a rychle, a o duši, aby byla jasná a neměnila obrazu; darem oka nutno rozumětí bystrost všech smyslů, zraku, sluchu, hmatu, čichu, neobyčejnou vlohú zachycovati vnější jevy, jichž může umění užítí, a níž bývá spojena zvláštní paměť pro obrazy. Kdo má ten radostný a bolestný dar, jest téměř jeho obětí. Nemůže se ubránití přílivu do-

¹ Paris, Calmann-Lévy, éditeurs.

² Tours, Maison Alfred Mame et fils.

³ Questions littéraires et sociales 3-4.

jmů, přicházejících se všech stran. Vstoupí-li do salonu, zjevuje se mu, sotva překročí práh, barva předmětů, jejich soulad nebo nesoulad, jejich sestavení, jejich osobitost, jež z nich vychází, a on ji může vyjádřit a bez námahy. Je-li představen ženě, zná ihned odstín jejích očí, její pleť, účes, úbor a lépe ještě důvěrnou myšlenku, již nevyřkla, sotva slyšitelnou odpověď duše, která rychle zmizela za oknem, a půvab, kterým působila, nebo kterým nechtěla působiti, nebo který hledala a nenašla. Všecko se obráží v těchto očích, všecko k nim sbíhá, všecko se do nich řítí v postupných a brzech a ony podržují všecko.¹

Věren svým zásadám žil Bazin s přírodou a uměl podivuhodně vystihnouti její krásu. Jeho metafora, vždy živá a impresionisticky laděná, svědčí o bystrosti a bohatství drobných postřehů. Věnoval jsem jí kdysi zvláštní studii.² Dovede sloučiti představy, mezi nimiž je propast; ženský hlas je mu ostrý jako tis,³ hlas zpívajícího dělníka jest mědný a kolínkatý jako jasanový prut,⁴ zvuky klekání vybavují mu představu ptáků letících do dálky,⁵ ztrácející se tóny trubky mu připomínají slábnoucí jiskry rakety.⁶ Teple práší se střech, mlha obklopuje předměty, jako by je vatou obložil. Zosobňuje rád přírodní zjevy, vítr, hvězdy, řeky, hory. Vítr donáší křik dřevorubců na svých studených křídlech.⁷ Vítr vyje: je to zvíře, které běží a jehož člověk nezabije.⁸ ... Vítr je vlažný, vítr zpívá, již neupí celý den, vane v přestávkách a zastavuje se, aby líbal květiny.⁹

Ani vítr oceánu, ani vítr velikých hor tam jakživ nedovál, aby si nezlámal křídla.¹⁰ Každý vánek, květ, strom poutá jeho pozornost. Dovede psáti po mnoha letech vzpomínku na tři stromy, jež miloval jako hoch,¹¹ dovede psáti povídku o sýkorkách dobrého faráře svatofilomonského,¹² o zlých krysách, jež ohavně řádily na sýpce otce Bussona,¹³ vymysliti rozkošnou legendu o původu hrachu s obrázkem monstrance,¹⁴ o vůni levandule.¹⁵

Záliba v personifikaci má základ v básnické individualitě Bazinově. Sám o ní praví: „Jen ti pochopí, co chce říci, jejichž duše i eustále těká a ze všeho, co ji vzrušuje, činí si osobnost.“¹⁶

A jako je dobrým znalcem přírody, tak jest i hlubokým pozorovatelem lidského života. Tvrdí, že nikdo nemůže napsati dobrého románu, není-li mu aspoň třicet let.

„Nikdo nebude popřati, že román má býti především dílem pozorovatelským. Ovšem, spisovatel smí si zvoliti své prostředí, své osoby, zápletku a rozuzlení svého dramata, ale jeho vypravování musí vždy podati jakýsi obraz a zdání skutečnosti. Sku-

¹ Questions littéraires et sociales 2-3. - ² Bazinův popis přírody se stanoviska důvědného a uměleckého, Museum 1917, str. 3 a násl. - ³ L'isolée. - ⁴ Le blé qui lève. - ⁵ Sur le tard. - ⁶ Le blé qui lève. - ⁷ Le blé qui lève. - ⁸ Mémoires d'une vieille fille. - ⁹ Contes de bonne Perrette. - ¹⁰ Donatienne. - ¹¹ Trois arbres. - ¹² La bouille aux lettres. - ¹³ Le rat. - ¹⁴ Le pois fleuri. - ¹⁵ Contes de bonne Perrette. - ¹⁶ Trois arbres.

tečnost jest však směsí dobra a zla, a zla jest na světě více než dobra. Což nepředpokládají zvláště tragické situace skoro vždy nějakého hříchu, jehož jsou následkem? Což nerodí se city po divu, bázně a nenávisti, jež spisovatel chce vzbudit v duši čtenářově, boje proti nejmocnějším vášním, z rozporu mezi dobrem a zlem představeného různými osobami, nebo různými snahami téže osoby? Má *řádný* spisovatel právo a moc hledati jinde hlavní pružinu a významnost svého díla? Rozhodně ne. Musí znáti zlo a musí je říci. A tím liší se jeho povinnost od rodičů, kteří se mají starati o dítě, aby nevidělo zla. Pohledte, jak si v tom počínají: chrání je před nebezpečnou společností; na klíč zavírají zasklenou knihovničku, zdržují se před ním nejen lehkých slov, ale i slušných jinak hovorů, které by je mohly přilíši brzy poučiti, jaký je život; pečují, aby jen znenáhla se obeznamovalo se zálibami, city, ba i řečí věku, jehož ještě nedorostlo. Možno říci, že ten malý bojovník jen postupně jest vyzbrojován, aby jeho zbraně nezranily nejprve ho samého a že je dostává jednu po druhé, jako synové dávných rytířů, podle dobrodružství, za nímž si může vyjít. Taková je povinnost rodičů, ale nent-liž patrno, že není možno jí bez přehánění a nebezpečnosti pro umění ukládati též spisovatelům? Spisovatelé právem odpoví, že nepíší pro děti, že se nemohou starati, jak staří jsou, kdo je budou čísti a že pod zámkou, že jejich čtenáři budou neznalí života, nikdo ze jich nemůže nutiti, aby líčili život jinak, než je; řeknou ne neprávem, že učinili mravnosti zadost, píší-li, co dobří lidé mohou k svému dobru a užitku čísti.¹

Bazin se nevyhýbal stínům života. Věděl, jaká ssedlina je na dně lidství. Znal lidské srdce a černé zločiny, jichž je schopen. Muž, který mnoho viděl, mnoho studoval, mnoho cestoval, pokládal za svoji povinnost nezatajovati zla, které poznal.

V díle *De toute son âme* vylíčil zvlíli bohatého továrníka Lemariéa, který kdysi svedl chudou dívku, a aby se jí zbavil, prodal jí za svého dělníka Madiota. Manželé Madiotovi zemřeli a dvou dítek jejich, Henrietty a Antoina ujal se strýc Éloi Madiot, zaměstnaný též v továrně Lemariéově. Po třiceti letech věrné služby zranil se při práci: ale Lemarié mu odepřel pensí. To je zauzlení dramatu a podnět k pomstě, a tu vykoná na rodině Lemariéově syn Madiotův, Antoine.

La terre qui meurt již svým názvem prozrazuje tragedii smutné země vendéjské, země mlh a plískanic: ten kraj možno buď milovati láskou *Ponssainta Lumineaua* a pracovati do úpadu, těšiti se na úrodu, které ta skoupá země nevydává, a tak přijíti na mizinu — anebo jí opustiti a jít do krajů zámořských, nevycerpaných dosud umělým zemědělstvím, kde žeň je stonásobná, pracuješ-li tak úsilně jak ve staré vlasti — anebo jít do města za

¹ Questions littéraires et sociales, 144-6.

dělníka, tam je aspoň jistý výdělek. Kolik lásky a jak silných tradic je třeba, aby sedlák loul k té půdě, jež tak bídně mu splácí jeho námahu, kolik neuhasitelné naděje musí mít v duši, když ví, že všude jinde je lépe!

V Donatienne vypravuje o dvojí manželské nevěře Jeana Louarna. Těžký byl život bretagneského nájemce na Ros Grignon: tři roky byl už dlužen nájemné. Poslal svou ženu do Paříže za kojnou. Kojenec pařížský zemřel a Donatienne se nevrátila, neboť se jí zalíbil pařížský život. Zařídila si kavárnu „A la petite Donatienne“. Louarnovi byl zatím prodán exekučně majetek a on dal se na práci v lomech v Gentioux a žil a „jinou“. Ta „jiná“ jest malým zosobněním veliké „jiné“, hříšné Paříže, jež zničila Lonarna a Donatienne, která přišla svým zdravým mlékem žít nedochůdčata její, dala pohodlí a žádost očí a vzala cest. Jen cit mateřství byl mocnější než její zrádné půvaby a vrátil Donatiennu dětem a manželé.

L'Isolée líčí laicisaci pěti řeholnic, učitelek, které obětovaly svůj život vyučování chudých dětí lyonských; čtyři světičky a pátá na cestě k svatosti jsou vrženy do víru světa. Jdou klidně, odevzdaně, bez reptání, bez trpkosti. Neštítí se ani nejnižšího zaměstnání, chtějí být jen poctivě živы. Křivda sekularisačních zákonů vyjádřena v stupňované krutosti jejich osudu: Justine se stane „promeneuse“ ve vznešené rodině, Leonide výpomocnou učitelkou, Edwiga hlídačkou u dráhy, Danielle pasačkou krav, Pascale, nejmladší, nejnezkoušenější, služkou a pouliční nevěstkou a hyne vražednou rukou svého milence. La „loi“ avait triomphé. „Zákon“ zvítězil.

Le blé qui lève je román naděje v náboženské obrození francouzského venkova odcizeného Církvi, dělnictva zorganizovaného v socialistických syndikátech, nenávidícího vztekle pány a majitele. Scéna dřevorubců „Četba v lese“ sama ukazuje, jakým způsobem mravního bahna a bídy je Bazin. Že Bazin má smysl pro nižší, animální stránku lidských bytostí, ukazují třebaš fysonomie dřevorubců, poslouchajících provolání pařížských soudruhů k zemědělským dělníkům.

„Jediným trhnutím beder vrhl se Supiat na kolena a natáhnul se a opřev o ruce, ležel jako hovádko před Ravouxem. Byla to opravdová liška, která, ležíc na břiše, větví zvěř. V jeho řasách očních plápolaly všecky chťtíce. Tournabien přejížděl nožem po chlebě, jako by jej brousil o kámen. Lureux, jenž by si revoluci přál, aby nebyl nucen platit věřitelům, při vzpomínce na ně se potouchle usmíval, upraje oči na zem. Mezi těmito třinácti muži se rozhostilo neuvěřitelné ticho. Myslili, že poslouchají, zatím však viděli. U každého z nich pučely tytéž slabiky v rozdílné, ale určité obrazy. Viděli bytosti z masa a kostí, majitele, nájemce, šafáře, hajného, dozorce, obchodníka dřívím, samého nepřítel. Stížnost, tak často nemá, nabyla konečně jakési podoby. Radovali se, že

vidí jasně, děl jim jejich cit. Poznávali se v nedopsané formuli, došle z Paříže. A pýcha z vlastní síly, vidění davů — již nemluhavé, syndikátů, revolucí, plenů, spravedlností, odvet, nesmírné přesycenosti jídlem a pitím, to vše jim křivilo nebo otvíralo ústa jako k výkřiku: „Souhlasím.“¹

Jak zná Bazin bídu městskou, chudáky opuštěné v dusných brlozích předměstských, hladovící a mrznoucí děti, jež sbírají po ulicích kousky uhlí vytroušené z nákladních vozů, vysílené a součotinami hynoucí matky, před časem zestárlé dělníky, ukazují Mémoires d'une vieille fille, paměti dámy, která svůj život věnovala charitativní práci pro chudinu.

Mravní poblouzení ardesijského lamače Maieula Jacqueta, zjištěho v konkubinátě s vdovou Phrosinou Le Flochovou, postavil Bazin vedle intelektuálního poblouzení mladé učitelky Davidky Birotové, odchované agnostickou, nezávislou morálkou slečny Hacgninové. Hle, čím ji vyzbrojili pro život na učitelském ústavě: — Existuje bytost nejvyšší? Jaká jest? Idea nekonečně abstraktní a lidského života vzdálená. Vylučte hypotheses! Je třeba slučovat opravdové a nutné ideje, jako jsou ideje mravní, s ideami nejistými? Proč bychom spojovali věci, které nejsou v žádném rozumném vztahu? Pak by se v neváznost uváděla morálka. Chceme-li, aby byla pevná, musíme sáhnouti k odluce metafysiky od mravnosti. — Morálka jest ve svém původu zjev sociální. Závisí na společnostech, na takové společnosti, která může odvrhnouti jisté své staré obyčeje...²

Kdyby však se měly prakticky tyto názory uplatnit, bylo by nutno schváliti cizoložství, objeví-li se ve velikém rozsahu jako v Ardesii a řádné manželství zavrhnouti, jako jeden z „jistých starých obyčejů“. Maieul byl by dokonce hrdinou, poněvadž živi svoji souložníci.

V Gindolph l'abandonné vytvořil dva typy rybářů la manche-ských, Portelois a Bonlonnais. Portelští jsou vážní, opravdoví, poctiví, věrní svému povolání i starému kroji. Bonlonneští veselí, bezstarostní, pyšní a zpanštlí, když zbohatli. Zamilovati se do zjemnělé bonlonnesky je neštěstím pro pracovitého a prostého rybáře. To bylo neštěstí ubohého Gindolpha, neboť krásná Zabella Gayolova jím opovrhla z ješitnosti a pýchy.

Světová válka dala Bazinovi látku k velikému románu Les nouveaux Oberlé, v němž líčí osudy dvou bratří z Alsaska, Petra a Huberta Ehrsamových, z nichž jeden bojoval ve vojsku francouzském, druhý v německém, a hrůzy německo-francouzského i ruskoněmeckého bojiště. Věrně popisuje všecko, útrapy v zákopech, život v polních nemocnicích, pusté orgie německých důstojníků v polské vile.

Jak na přírodu, tak i na život hledí Bazin očima věrného a vše-

¹ Le blé qui lève. - ² Davidée Birot.

stranného realisty, jemuž neunikne ani stéblo trávy, a jenž svým orlím pohledem proniká a objímá svět v jeho tvarové měnivosti a barevné pestrosti. Svět, který popisuje, je skutečný svět, zachycený v plném varu a kolotání, v ušlechtilosti i hanbě, v kráse i ohavnosti.

Jak patrně z dosavadního výkladu, má Bazin všechny vlastnosti dobrého realisty: smysl pro vnější svět, lásku k přírodě, vlohu popisnou, odvahu říci vše, i zlo.

Avšak čině totéž, co realisté, činí to Bazin podstatně jinak.

Příroda není mu cílem, nýbrž prostředkem; popisuje ji, pokud je obrazem duše hrdinovy. Popis nemá svého účelu, ale je podřízen duševnímu dramatu a dějovému běhu. Pravda není mu totéž co zlo, neboť realita obsahuje i dobro.

Příroda je tu. V ní žije člověk, hrdina. Vstoupiv do ní, jest jejím vládcem. Ale není pánem svrchovaným. Jest jen hercem svého dramatu hnaným vlnou dějovou.

Děj není nejvyšším činitelem, jest smyšlen a utvořen dle hlavní ideje, a ta všecko oživuje a pohání.

Ani ta idea není nade vše; jsou hranice, za něž nesmí zalétnouti; jest zákon, před nímž se musí skloniti: Bohem daný zákon mravní, jemuž podléhá každé konání lidské.

Týmž postupem, kterým jsem naznačil realistickou tvář díla Bazinova, odhalm i tvář idealistickou výkladem o popisu přírody, v ústřední ideji románové, a o mravním zákonu, jenž ovládá všecko.

Naturalisté si libovali v dlouhých popisech. Zola popisuje na dvou stech stranách zahradu.¹ U Bazina nenajdeme dlouhých popisů. V tom byl mu vzorem básník a malíř Eugène Fromentin, jehož umění věnoval zvláštní studii.

„Fromentin pochopil přímým poznáním, že příliš důkladný popis nemá místa ve velikém umění, protože není lidský a pravdivý. Račte na to chvíli mysliti. Jsme-li před nějakým sebe úchvatnějším obrazem, třeba obrazem roviny Granadské, nebo Bosporu, nebo zřícenin Taorminských anebo jiným podobným, nemáme z něho podrobného dojmu, jehož by nebylo možno jinak vyjádřiti než potisknutým kusem papíru, nýbrž jsme vzrušeni náhlým překvapením a zasaženi touhou zaplakati nebo zvolati: „Jak je to krásné!“ Před krásou nejsme rozbírání ani podrobnůstkáři. Jsme a budeme vždycky primitivní a tři nebo čtyři prosté znaky dokonale vystihnou v každém umění všecko vznešenost a poetickou cenu toho krásného zjevu. Ostatek je více méně strojený. Jest to výčet jednotlivostí, který jest zřejmě plodem duševního úsilí; nebo jest to pouhý sen, jenž se rozpíná a rozestírá křídla. Ale praví umělci vědí, kde přestává láska duše, jež vidí; vědí, kde nastává úkol básníkův a kde se končí citěná a žitá poesie, a nepřekročí jejich hranic.“²

¹ La faule de l'abbé Mouret. - ² Questions littéraires et sociales 17-18.

Bazin vidí v přírodě jen obrys, znak, podobu. Popisuje-li stromy, ať topoly, buky, moruše či vrby, mluví vždy jen o neurčitých obláčcích, chocholech, klubkách, chomáčích, vějířích, dýmech. Na příklad:

„Šedá košťata topolového lesa;“¹ „ostrůvky topolů;“² „a člověk mohl uhodnouti, kde jsou, jen dle chomáče topolů, jenž vzestupoval se země jako dým.“³ „Nad krátkou zelení luk vystupovaly ploty bezlistých topolů jako modré dýmy;“⁴ „růžový nízký dům, jehož tašek se dotýkaly tu a tam větve jilmů, tichých vějířů, jimiž hýbal letní vánek;“⁵ „olivy nasázené na pahorku na konci slepé uličky se podobaly, třebaž byla noc průhledná, velikým, do nebe stočeným oblakům dýmu, skrze něž nebylo již viděti třpytu země jako dřív;“⁶ „v řadě vysázené, do kulata přistřižené moruše vyjadají na rovných polích jako chomáče jisker;“⁷ „na prastarých dnech lomů zvedaly vrby svá zelená klubka.“⁸

Bazinovy popisy vystihují krásu velmi stručně, hutně, v mnoha obrazech, málo slovy:

„Ponz d'Ordre byla pod vysokým nebem, jež se nepodobalo vůbec boulogneskému ani havreskému. Místo těžkých mraků, přetékájících sluncem nebo deštěm, které stoupají a táhnou se do modra Francie, bylo viděti ve stejné výši s vodou zoubkovanou čáru slézové barvy, téhož tónu, která vypadala, jako by byla na plátně namalována.“⁹

„Vskutku, vlas Marie Limerelové vyhlížel, jako by byl purpurový. Měla vlasy kaštanové a skryté ohnivé, s odstínem starého jádra ořechového dřeva, poněkud zvlněné a spletené v korunu, které světlo prozařovalo a měnilo v rudé zlato; člověk by řekl, že má na hlavě korunu z podzemních kapradin anebo z mořských řas.“¹⁰

Umělec nesmí býti otrokem, nýbrž pánem přírody. Podrobnosti a skutečný vzhled věcí nesmí mu býti milejší než obraznost. Vlastní příčinou, proč dlouhý popis přírody je v románu nepřipustný, jest děj sám. Mnozí čtenáři, čtouce povídku, přepravují stránky popisné, aby mohli sledovati přerušovaný děj. Řekl by někdo, že tak činí z nudy nebo z pohodlnosti. Řekněme raději, že to činí ze vkusu a dokonce, že opravují spisovatele. Popis, ať jakýkoliv, musí míti v románu nějaký důvod. A tím důvodem nemůže býti zase nic jiného, nežli skutečný vztah přírody a člověka.

„Jsme zpřízněni se zemí, která nás nosí. Všimněte si v téže zemi lidí z roviny a lidí z hor, kteří svým bytím jsou upoutáni na skalnatou půdu, suchý vzduch, suchopár, veliké záření slunce na vyprahlých pláních; a všimněte si zase lidí, jež život uzavírá ve vlhký stín lesů; pozorujte, jak mění se tvář týchž dělníků dle ročních dob a jak se vícekrát než jednou denně stídná barva

¹ Davidée Birot. - ² La terre qui meurt. - ³ La terre qui meurt. - ⁴ De toute son âme. - ⁵ Le petit cinq. - ⁶ L'isolée. - ⁷ Mémoires d'une vieille fille. - ⁸ Davidée Birot. - ⁹ Gingolph l'abandonné. - ¹⁰ La barrière.

jejich slov a jejich očí a řekněte, zdali trochu nepodléháme tomu světu, jež ovládáme myšlenkou? — Zdali nepodléháme tomu kusu světa, v němž žijeme a jehož jsme neutvořili, aby na nás působil, a také onomu neprostřednímu okolí, které jsme si vytvořili: svému domu, předmětům, jimiž je vyzdoben, obvyklým stínům jeho zdí a zábleskům jeho oken, a pak šumu, jímž nás život ukolébává, hluku ulice a náměstí, šumu vod, ševelu větru, dětským a ženským hlasům, milým hlasům, jichž se ucho vždy nedoslechne, ale jichž přízvuk jde vždycky k srdci, hukotu práce v sousední dílně, ba i tichu noci, jímž se nese souznění ztichlých a zmatených zvuků.¹

Pokračování

Stanislav Bojar:

DŮM U OLŠAN.

Daleko za městem k lukám a Olšanům,
v samotu propadlý, zdánlivě mrtvý a tich
stojí ten dům.
Jak luka a truchlivou hřbitova zahradu
přikryl jej sníh,
nezjeviv krásu mu rozkvetlých hvězd,
které už nedolétly sem,
skryl devatero neštěstí, devatero lidských běd,
devatero bolestných srdcí cest,
které se křížují v něm.

Několik kroků je vzdálena hřbitovní zídka,
okna k ní za noci stále se přibližují.
K ní ruce živých, od ní mrtvých ruce,
k tmám blíže a zase k světlu blíže
marně se napřahují.

¹ Questions littéraires et sociales 156.

Josef Hanák:
**BADATEL A SVĚTEC CHARLES
DE FOUCAULD.**

Literární dílo *René Bazina* možno nazvatí téměř apologií katolicismu; svými romány, povídkami, přednáškami neustal buditi lásku k němu, krásá katolicismu vyzafuje z nich jako paprsky z brilantů. Tuto apologii dovršil knihou, vydanou r. 1921 s nápisem „Charles de Foucauld, explorateur du Maroc, ermite au Sahara“. Lítí v ní podivuhodný život Karla vikomta z Foucauldu, jenž byl napřed světáckým, nábožensky indiferentním důstojníkem, potom cestovatelem a badatelem v Maroku a konečně po mučivém duševním boji stal se věřícím katolíkem. I vstoupil do přísného řádu trapistů, v němž jako prostý bratr pobyl ve Francii a Syrii sedm let; dychtě však po životě ještě odříkavějším, opustil řád a žil jako neznámý poustevník u Nazareta a Jerusalema, až, dav se na naléhání přátel posvětili na kněze, odebral se na Saharu, kde byl mezi mohamedánskými kmeny průkopníkem křesťanské civilizace, a tam za světové války zemřel smrtí mučednickou jako obět mohamedánského fanatismu.

Jest tedy kniha Bazinova psychologickou studií náboženské krise inteligenta, jenž po svém obrácení vede život plný hrdinského sebezapírání a téměř nadlidské obětavosti, a zároveň i vědeckým životopisem badatele a světce, doloženým četnými citáty z jeho dopisů a děl.

Bazin má pro svého hrdinu hluboký podiv a sympatií, jimž se neubrání ani čtenář jeho knihy, jež vyniká všemi přednostmi jeho mistrného péra — skvělým slohem, hřejivým citem i psychologickým zdůvodněním. Kniha se čte jako poutavý román. Poněvadž bude sotva možno přeložiti ji celou, podám v tomto článku aspoň její obsah a nejpůsobivější úryvky z ní, doufaje, že si jej přečte se zájmem každý, i ti, kdož bloudí na cestách skepticismu a hedonismu jako kdysi Karel z Foucauldu.

*

Karel Eugen se narodil dne 15. září 1858 v Strasburku, kde otec jeho, František Eduard vikomt z Foucauldu a Pontbriandu, byl lesním inspektorem. Pocházel ze starobylé šlechtické rodiny, jejíž členové zaujímali vynikající místa v službách vlasti i církve. Tak Bertrand de Foucauld zúčastnil se křížové výpravy s Ludvíkem Svatým a bráně ho proti nepřítelům, padl v bitvě u Mansurahu. Gabriel de Foucauld zastupoval Františka II. jako jeho vyslanec při sňatku s Marií Stuartovou. Jan de Foucauld asistoval s Pannou Orleánskou při korunovaci Karla VII. v Reměši. Jiní Foucauldové padli v čele svých pluků na bojištích v Itálii, Španělsku, Německu.

Z Foucauldů, kteří vstoupili do stavu duchovního, nejvíce vy-

níkl Armand, vikář svého bratrance Jana Marie du Lau, arcibiskupa arleského, s nímž byl 2. září 1792 zastřelen od revolucionářů v zahradě kláštera karmelitánského v Paříži.

Měl tedy Karel ve svém rodě vynikající vzory, jimiž byl váben k následování. V dětství se mu dostalo od matky zbožného vychování. Když mu však roku 1864 oba rodiče zemřeli, ujal se ho a jeho sestry Marie děd se strany matčiny Karel de Morlet, plukovník na odpočinku, jenž jej přílišnou láskou a povolností zhýčkával. Válka roku 1870 vypudila Morleta i s dětmi ze Strasburku do Bernu. Po válce se usadil v Nancy, kde Karel navštěvoval lyceum. V lyceu znechutila se mu soustavná práce. „Pracoval-li jsem poněkud v Nancy“ — napsal později svému příteli — „činil jsem tak proto, že jsem se mohl za studia věnovati rozličné četbě, jež mně dodávala chuti k studiu, avšak, jak víte, působila mně tolik zla.“ Tím zlem myslil hlavně pozvolné mizení víry ze své duše, až ji v posledních ročnicích ztratil nadobro. Vínou toho připisoval po svém obrácení i svým indiferentním učitelům. Proto v dopise, jež poslal svému bratrancovi, žádal snažně, aby dal své syny vychovávat učiteli křesťanskými. „Neměl jsem žádného špatného učitele, naopak, všichni byli velmi úctyhodní; avšak tím působí neblaze, že jsou bezbarví, kdežto mládeži je třeba, aby byla vychovávána dušemi věčnými a svatými a nadto muži ve věcech náboženských obeznalými, kteří by dovedli odůvodniti svou víru a nadchnuti mladé lidi pevnou důvěrou k její pravdě. Prosím, aby rodině stačila má zkušenost.“

Vystudovav lyceum, vstoupil do vojenské školy v Saint-Cyru. „V duši mé nebylo ani stopy po víře,“ napsal později a vyznal, že po 13 let nevětil ani v Boha. Dobu jeho studií na vojenské škole vystihl generál Laperrine v článku „Les Étapes de la conversion d'un housard“ těmito slovy: „Bylo by třeba bývalo velkého důvtipu, aby někdo v tom skeptickém a požitkářském chovanci saint-cyrském byl vytušil nynějšího asketu a apoštola. Jsa v zdělanec (lettré) a umělcem, používal volných chvílí, pokud to dopouštěla vojenská cvičení, k potulkám s tuzkou v ruce nebo k četbě latinských a řeckých autorů. Co se týče učení a přednášek, nedbal jich příliš, spoléhaje na šťastnou náhodu, že „nepadne“.

Ze Saint-Cyru přešel roku 1878 do jízdecké školy v Saumuru, kde bydlil společně s Antonínem de Vallombrosa, jenž byl po krátké, ale skvělé kariéře také zavražděn na poušti. Jejich byt se stal pověstným znamenitými hostinami a dlouhými karetními partiemi, jimiž se bavili, jsouce jeden nebo druhý trestáni domácí vězením. U svých soudruhů byl pro své vzdělání, vtipnost a upřímnost oblíben. Šatil se nanejvýš elegantně a kouřil jen doutníky určité známky. Utrácel tak bláznivě, že jeho poručník jej dal pod soudní kuratelu. Podobně žil i v Pont-à-Moussoně, kam byl jako poručík přidělen husarskému pluku. Pro výstřední život nechtěl ho zde konečně nikdo ani na byt.

Na štěstí byl jeho pluk roku 1880 poslán do Alžíru. V Setifu, kde byl posádkou, dostal se do sporu s plukovníkem, jenž nechtěl trpěti, aby žil ve společné domácnosti s jakousi ženštinou. Bylo mu nařízeno přerušiti s ní styky. Foucauld neposlechl, zažádal o dovolenou a odstěhoval se do Evianu, kde žil v nečinnosti. Na jaře roku 1881 se doví o povstání v jižním Oranu, k jehož zdolání je povolán jeho pluk. Duch jeho předků v něm procitne; ihned žádá za opětné přidělení k pluku, a když bylo jeho žádosti vyhověno, vrátí se do Alžíru. Generál Laperrine, jenž se zúčastnil také výpravy, vylíčil ve zmíněném již článku jeho chování za výpravy takto: „Za nebezpečí a strádání expedičních čet osvědčil se tento vzdělaný světák jako voják i velitel, snášeje vesele nejtěžší obtíže, dávaje stále v sázku svůj život, staraje se obětavě o své lidi, takže budil podiv i starých Mexikánů v pluku, kteří to dovedli posoudit. Z Foucaulda ze Saumuru a Pont-à-Moussonu nezbylo ničeho — jen malé vydání Aristofana, jež měl stále s sebou, a trocha snobismu, jenž se jevil tím, že se vzdal kouření, poněvadž si nemohl opatřiti doutníky své oblíbené známky.“

Arabové na něj učinili hluboký dojem. Když bylo povstání potlačeno, umínil si k nim cestovati a je studovati. Žádal proto za dovolenou, a když mu byla odepřena, podal demisi. I usadil se v Alžíru, aby se připravil na studijní cestu do Maroka, tehdy nedůvěřivého a mstivého.

Měl 24 let. Jal se učiti arabsky a navazovati styky s lidmi, jichž zkušeností by mohl použiti k podniku tak odvážnému. Byl to hlavně Oskar Mac Carthy, knihovnik bibliotéky v paláci Mustafa paši. Především bylo třeba rozřešiti otázku, jaké přestrojení zvoliti na cestu, poněvadž Evropanu by bylo sotva možno dostat se do této nepřátelské země. Naskytovaly se dvě možnosti: Buď se přestrojíti za Araba, nebo za Žida. Mac Carthy radil přestrojení za Žida, a Foucauld uposlechl. Nyní mu bylo nutno studovati i hebrejštinu a židovské zvyky, k čemuž mu Mac Carthy doporučil rabína Mardocho, jenž jej potom i doprovázel na cestách po Maroku.

Foucauld popsal tyto cesty v knize „La Reconnaissance au Maroc“, jejíž vypravování začíná dnem 20. června 1883, kdy přibyl do Tangeru. Odtud se vydal dne 21. června na cestu, jež trvala až do 23. května 1884. Cestoval v přestrojení rabína z Alžíru, jenž chce poznati poměry a potřeby svých soukmenovců. Toto přestrojení nebylo bez nepřijemností, obtíží a nebezpečí; v městech musil choditi bos, jsa nezřídka terčem posměchů i kamení Mohamedánů. Styky s marockými Židy, lidmi až na řídké výjimky odpornými, byly na nejvyšší protivné. Mohamedáni jej podezřelí, že je křesťanem, a proto bylo nebezpečno činiti si poznámky.

Jak si počínal, aby unikl pozornosti, popisuje takto:

„Celou svou cestu jsem určil busolou a kapesním barometrem. Cestuje, měl jsem stále v dlaní levé ruky sešit rozměru 5 cm²; tužkou 2 cm dlouhou, kterou stále držela druhá ruka, zazname-

nával jsem vše, co bylo pozoruhodného, a co jsem viděl napravo i nalevo. Zapisoval jsem podle busoly změny směru, útvary terénu, barometrickou výšku, hodinu i minutu každého pozorování, zastávky, rychlost pochodu a jiné. Psal jsem téměř každou chvíli na pochodu, ať už kdo něco pozoroval, i když byly karavany velmi četné. Jel jsem opatrně vpředu nebo vzadu průvodu, jsa chráněn širokým oděvem, aby nikdo neuvíděl nepatrného pohybu mých rukou. Opozření, jež budí Žid, napomáhalo též k mému osamocení. Popisy i určení cesty plnily takto četně sešitky; když jsem přišel do vsi, kde mně bylo možno dostati zvláštní pokoj, doplnil jsem je a opsal do zápisníků, jež tvořily můj cestovní deník. Věnoval jsem tomu spisování noci, neboť ve dne jsem byl stále obklopen Židy, v nichž by dlouhé psaní bylo budilo podezření. Noc skýtala mně samotu i práci.

Daleko obtížnější, než určovati cestu, bylo konati pozorování astronomická. Sekstant se nedá tak ukryti jako busola, a přec je třeba časem ho použiti. Největší část výšek slunce a hvězd jsem změřil ve vesnicích. Za dne jsem vyčkával okamžiku, kdy nikoho nebylo na terase domu. Donesl jsem nástroje, zatím co rabín Mardochej zůstal na stráži, maje rozkaz, zdržeti každého, kdo by mne hledal, vyprávěním nekonečných historek. V noci byla práce snadnější, neboť jsem mohl pracovati téměř vždy sám.

Venku za pochodu jsem učinil málo pozorování, poněvadž bylo mesnadno nalézt samotu. Často jsem tak učinil tím, že jsem předstíral modlitbu; poodešel jsem kousek, jako kdybych chtěl rozjímati, jsa zahalen od hlavy až k patě dlouhým cícitem, jehož záhyby ukrývaly mé nástroje; keř, skála, pahrbek mě zakryly na několik minut. Skončiv „modlitbu“ jsem se vrátil.

Abych nakreslil profil pohoří, nebo učinil náčrty topografické, bylo třeba ještě větší opatrnosti. Sekstant byl záhadou, jež nic neprozrazovala, francouzský rukopis skrýval tajemství; avšak nepatrná kresba by mne hyla prozradila. Proto jsem pracoval na terasách i venku samojediný, stále jen připraven, ukryti papír v záhybech burnusu."

Tak povstal spis „Výzkumná cesta po Maroku“, jež je dílem vědeckým po stránce zeměpisné, vojenské a politické a vyniká neobyčejnou přesností. Foucauld píše jezně jako umělec, ale píše stručně, chť je posloužiti svým krajanům, ať by je jednou povolalo marocké obyvatelstvo, aby chránili jeho majetek proti loupeživým kmenům, chť je posloužiti i misionářům, ať tam jednou přijdou hlásati evangelium.

A tento skeptický, lehkomyšlný důstojník, tento jemný stylist a malíř, tento slavený badatel stane se v krátké době po svém návratu věřícím katolíkem. První měsíce ztrávil téměř úplně v Alžtru, doplňuje a objasňuje své poznámky z cesty, jež vydal o něco později knižně v Paříži. Pobyl nějakou dobu i ve Francii a jednou chvíli měl i úmysl se oženiti. Ale hlas pouště volal jel zpět.

Dne 14. září 1885 odpluje do Alžíru a brzy potom napíše svému příteli de Vassal, jenž dlel v El-Golea, aby mu opatřil 2 velbloudy a 2 koně a najal arabského domorodce. Cestu, kterou vykonal, nám naznačují jména oas Langhual, Ghardaia, El-Golea, Uargla, Tuggurt. Cesta ohromná, pustými krajinami, kde třeba projít mnoho dní a prospát mnoho nocí, než se oslněným zrakům objeví zelená skvrna palem. Místo vesnic a měst, polí a lesů, řek a potoků, jen písečné přesypy a kamenité pláně, vyschlá řeciště a vysychající prohlubně, kde mezi vrstvami soli a vypařujícími se kaluzemi živoř chomáče šedé nebo rezavé trávy. A přece Foucauld miloval tuto poušť; často předjel i o 2 dny svého domorodého sluhu, živě se tím, co měl v kapsách. V noci lehl si na zemi a dlouho pohlížel na hvězdné nebe, jež je zde velebnější a tajemnější. Snad již zde počala se náboženská krise, jež mu nedala usnouti, krise plná otázek o Bohu, jež za nočního ticha silněji rozehvívají duši. Ráno, počkav na sluhu, vzal si něco potravin a jel dále. Procestovav jih Alžírska od západu na východ, dospěl k hranicím Tunisu. Odtud se navrátil dne 23. ledna 1886 do Francie.

Zajel do Nizy ke svému švagru a sestře, u nichž si odpočinul až do 19. února. Potom se odebral do Paříže, najal si malý byt v ulici Miromesnil a věnoval se práci i společenským stykům. Navštěvuje nejvybranější pařížskou společnost, jež se scházívala u tety Karlovy Iněs de Foucauld, pravdané za p. Moilessiera, krásky, kterou dvakrát portrétoval slavný Ingres. Seznámí se zde s Ludvíkem Buffetem, jenž v 30. svém roku se stal ministrem, s jeho bratrem Aiméem, jenž byl inspektorem silnic a mostů, s Estancelinem vévodou z Broglie. Stýká se s hr. Armandou de Foucauld, hr. de Flavigny, vikontesou de Bondy a j. Za rozho- vorů o politice a náboženství pozoruje, že tyto muži, kteří poctivě vynikli svou prací a vědomostmi a jsou nesporně vyšší inteligence, netají se svou náboženskou vírou, že tyto ženy, jež mu připomínají zesnulou matku, jsou nejen vzory duchaplnosti, jemnosti, ale i zbožnosti. To vše mělo jistě vliv na umrtvený jeho náboženský cit.

Návštěvy konal v uniformě; navrátil se domů, dložil ji, oblékl gandurah, obul trepky z jemné kůže, zahlíhl se do burnusu a posadil na koberec. Vše v bytě prozrazovalo člověka, jehož předkové vynikli v dějinách Francie a jehož snem byl Orient. Na stěnách visely vedle rodinných podobizen, malovaných Largilièrem, akvarely a perokresby, zobrazující marocké krajiny, tu a tam byly pověšeny zbraně a látky, jež si donesl z Alžírska. Knihovna nebyla velká, byly v ní však většinou knihy vzácné nebo přepychově vypravené.

Zde každodenně psal a třábil knihu, jež měla jeho jméno proslavit mezi zeměpisci světa. Bylo-li třeba něco doplnit, odcházel od psacího stolu do veřejné knihovny nebo k Duveyrièrovi botaniku, geologu a znalci orientálních jazyků, jenž také vykonal

cestu z Langhuatu do El-Goley, vnikl do strašného neznáma Sahary až do území Azdžersú, nejnepřátelštějšího kmene tuaregského a napsal o tom knihu, jež mu zjednala zaslouženou chválu. Nemohla sám pro nemoc cestovat a objevovat, stal se aspoň rádčem těm, kteří pokračovali v jeho díle, a přijal srdečně i badatele marockého Foucaulda.

I za této práce pokračovala v jeho duši náboženská krise, jež začala již za jeho pobytu v Maroku a Alžíru; časté výzvy k modlitbě, jméno Allah, stále opakované v hovorech a spisech, okázalost náboženského života mohamedánského, to vše mu bylo výčitkou: „A ty jsi bez náboženství!“ Jednu dobu, jak vyznal svým přátelům po návratu z Alžírsko, obmyslel státi se mohamedánem, avšak rozum zvítězil nad citem.

Nicméně neklid trval dále a vedl jej k jakémusi smutku, jež nedovedly rozptýlit ani zábavy, ani vědecká činnost, ani úspěch a sláva. Tim, že pracoval, cítil se lepším, avšak ne takovým, jakým by měl býti, jsa mravně dalek těch drahých bytostí, jež viděl ve své šťastné rodině.

Celá mnoho; ve chvílích, kdy práce s pořádáním knihy o Maroku ustupovala do pozadí, otvíral spisy pohanských filosofů a hledal v nich odpovědi na otázky o duši, o cíli života. Byly ubohé; nic mu neobjasnily, nic ho neuklidnily. Byl by se vrátil k neaprostému skepticizmu z lycea, jež mu hlásal, že lidé nemohou pravdy poznati, kdyby společnost, s níž se stýkal, nebyla otfásla autoritou tohoto závěru. Říkával si: „Hle, Tito muži i ženy, tak vzdělani, tak poctivi, tak upřímní, přijímají víru katolickou a ziji podle ní. Zajisté ji studovali, a já, co pak z ní znám? Upřímně, znám katolicismus?“

A kniha nevíme, která to byla z níž začal katolicismus studovat, začala osvécovati tohoto nevěřícího, jež hledal pravdu a krásu všady, kde jich není.

Jeho sestra, kterou něžně miloval a jež k němu přijížděla na návštěvu do Paříže, jeho teta paní Moilessierová a jeho sestřenky tušily jeho vnitřní boj, mlčely však a jen se modlily, aby jej přivedl k vítězství, k pravdě. Jednoho večera setkal se v saloně své tety s abbém Huvelinem, jež byl znám v rodině Foucauldů. Tento velmi skromný a prostý kněz učinil hluboký dojem na Karla a měl na jeho náboženský vývoj rozhodný vliv. Proto jest záhodno, krátce se o něm zmíniti.

Abbé Huvelin, bývalý vysokoškólák, byl v roce 1886 vikátem u sv. Augustina. Ač měl teprve 48 let, vypadal jako stařec; hlavu měl k rameni skloněnu, tvář vráskami rozbrázděnu, chůzi těžkou. Měl pověst světce, velmi četné styky a ještě četnější klientelu kajčnicků. Jeho soucit s hříšníky dojímal každého; chtěl je míti lepší, aby byli šťastnější. Návštěvy, jež přijímal, a korespondence, kterou vyřizoval, zdály se býti nad lidskou sílu. Měl porozumění pro bolest; ať byla jakákoli, uhodl ji, cítil ji, rozptýlil ji, snaže

se zbavit ji jakési velebnosti, kterou jí obestřela slova Bosuetova: „Bolest nám dodává půvabu.“ Odpoledne býval tento veliký znatel duší lidských doma; v jeho předstíni se tísnili lidé každého věku a všech vrstev, Pařížané i cizinci, vcházejíce po pořádku do jeho pokoje, přeplněného knihami. Ač byl povahy veselé, bylo jej často vidat plakati; trpěl všemi těmi bolestmi, jež mu byly svěřeny, všemi hříchy, jež mu byly vyznány, nebo jež tušil.

S tímto knězem vynikající svatosti setkal se tedy Foucauld jednoho letního večera v saloně své tety; člověk nevěřící, jenž špatně žil, octne se v přítomnosti muže, jenž nejen věří a svatě žije, nýbrž je pln soucitu k slabosti a bídě lidské. Jen se pozdravili, jen spolu promluvili několik všedních slov, několik zběžných pohledů; stačilo to však, aby si porozuměli, aby setkání stalo se pro ně důležitou událostí. Foucauld jako by četl ve zraku knězově: „Nešťastný bratře, Bůh, jenž je láska, hledá tvou duši, aby ji spasil.“

Neshledali se opět brzy, ale Karel nemohl na něj zapomenouti; vlna milosti boží stoupala jako příliv v jeho duši a pudila jej za podvečerních vycházek do chrámů, kde usedával daleko od oltáře s jedinou prosbou v srdci: „Můj Bože, jsi-li, dej mně to poznati.“

A jednoho rána koncem října vidí abbé Huetin přistoupiti ke své zpovědnici mladého muže, jenž nepoklekl, nýbrž skloniv se jen pravil:

„Pane abbé, přicházím vás žádat o poučení; nemám víry.“

„Poklekněte, vyznejte se Bohu a uvěřte.“

„Ale proto jsem nepřišel.“

„Zpovídejte se!“

Poklekl a vyzpovídal se z celého života. Po zpovědi se ho táže abbé: „Jste lačný?“ A když přisvědčí, posílá jej k sv. přijímání.

Karel s nikým nemluvil o svém obrácení, ale změna v jeho duši vyzářovala z jeho očí i úsměvu, jevila se v jeho řeči i dopisech, v nichž často pronášel jméno Boží. Život jeho se poněnáhu utvářel podle náboženského ideálu.

V té době se mu narodil synovec, jemuž je pozván za kmotra. Odjede do Dijonu, pobude u sestry a švagra několik dní, a když se navrátí do Paříže, pošle jim poděkování, jež je diktováno již srdcem omládlým:

„Pobyt u vás byl velmi milý; možno mu učiniti jen jednu výtku a to, že člověk je zahrnován takovou dobrotou, takovou láskou, že se cítí příliš slab, aby vrátil tolik, kolik dostal, a bojí se, že nikdy není dosti vděčen. Život ve vaší domácnosti jest nejen uanejvýš příjemný, nýbrž činí člověka láskou a klidem, jenž z něho dýchá lepší. Doufám, že se brzy navrátím, že za nedlouho něco nepředvdaného mne k vám přivede.“

Pokračování.

Jan Fr. Hruška:

BEZ VÍRY?

Ukázka z řady úvah: *Proč jsem neodpadl a neodpadnu?*

Kdykoli jsem za svých studií odcházel z domova, můj otec pokazdě mi říkával: „Nespouštěj se Boha a Pán Bůh neopustí tebe!“ To bývalo jeho poslední slovo při mém loučení.

Zapsal jsem si to otcovské napomenutí hluboko do srdce. Ale když jsem potom jako mladý člověk mezi cizími lidmi šel za svými povinnostmi i zábavami, za užitečnými naukami pro přísti povolání i za všelijakými marnými výmysly a bláhovými healy, vybledal pozvolna ten můj stručný zápis otcova napomenutí a já ve chvíli jasné a klidné, rovnal-li jsem u sebe účty mravního prospěchu a neprospěchu, poznával jsem s úzkostí a s odporem k sobě samému, že v mém novém životě jest toho *božího* tak málo a toho *světsky-lidského* tolik, že nejsem ani hoden, aby Bůh držel nade mnou svou ochrannou ruku a aby žehnal mému počínání.

V takových chvílích malomyslnosti však vzpomínal jsem si na otcovu radu a zaměřoval jsem si ji pro tu chvíli aspoň v přesvědčení: „Nespouštěj se náboženství a náboženství neopustí tebe!“

Odkud se mi ten úmysl vzal? Co jsem s tím chtěl?

Náboženství zajisté jediné ze všech věd a nauk, jimž se obírá lidský duch, má nejen dosti světla, aby ukazovalo člověku pravou cestu v labyrintu světa, ale náboženství Kristovo má od svého nebeského Zakladatele nevyčerpateľný zdroj milosti, jež člověka při jeho dobré vůli na této nebezpečné cestě drží, sílí, chrání, osvěcují a posvěcují.

Sklíčen jsa vědomím nepravých myšlenek, slov i činů, neodvažuji se v synovské důvěře pozvednouti duchovních zraků k Otci na nebesích. Malomyslním, ba zoufal bych! Tu však se mne ujímá v zármutku mém náboženství, kterého jsem nikdy neopustil. Mluví ke mně mluvou sladkou a konejšivou a ukazuje mi Chudáčka božského, sv. Františka Serafinského, světce a člověka, jenž snad ze všech lidí nejvíce se přiblížil ke Kristu, ukazuje mi jej, jak se v slzách rozplývá štěstím z horoucí víry, a při tom hlásá světu jádro všeho učení Kristova: „*Bůh jest láska!*“

Oj, jaký živý pramen důvěry! Jak se hned v duši mé obrozuje a zesiluje vědomí synovství Božského, jak s novým dobrým předsevzetím pozbývám vši liché bázně, a jako Ztracený syn vracím se k Otci, k Bohu.

A ještě jsem se nevzpamatoval z potěšení nad touto obrodou duchovní, které se mi chvěje ve všech údech, a už zas náboženství mluví ke mně. Vidím a slyším velikého Apoštola národů, usilujícího o posvěcení duší křesťanských: „Nevíte-li, že chrámem Ducha sv. jste?“

Krátké slovo, ale velké slovo! Dosti z něho mám domluvy i povzbuzení, abych vstal a šel a vyčistil starý kvas z přebytku srdce svého, abych tam připravil Kristu Pánu večeřadlo bílé prostřené a ozdobené květy nejlepších úmyslů a po upřímném pokání přijímaje Jej hostem, abych se s Ním zavřel v komůrce srdce svého a přesladkých hovorech se svým Spasitelem obrodil v duchu a pravdě u sebe stálé sídlo Ducha sv.

Přiideš-li, duše sestro, do jakýchkoliv jiných rozpaků a nesnadných otázek i záhad životních, v náboženství prvně hledej odpovědi a rady, jak si kde vést! Náboženství tě neopustí, neopustíš-li ty je, a povede tě vždy zpátky k Otci, poznáš-li, že jsi Jej sama opustila ať ze slabosti lidské, ať z nedbalosti, ať i ze svévolné umíněnosti. Nespouštěj se náboženství a nespustíš se Boha, nespustíš se Pravdy!

Al. Keltnerová:

S V A T B A .

Davy se tísňící
při silnici.
Sousedky pod fěrtochem ruce si hřejí,
dětí se smějí
a skotačejí
a vždycky se ohlédnou silnici šedou,
zdali už jedou.

Jedou!
Výskají — blíž se jako sen . . .
zenich je rozjařen!
Fábory na koních — na voze, červené, bílé . . .
každické chvíle
nevěsta šátek si přiloží na oči
a teď se otočí . . .
tu k tomu statku své pobledlé pozvedne lice,
co má ty barevné okenice. —

A zas je veselo — veselo!
Komu by se dnes nechtělo —
sousedu i děcku —
skočit si po sousedsku! —
Sousedky hlavy seskupují —
sousedé vesele pokušují
a děti, vlekouce za sebou dřevěnou hračku,
nesou si po metáčku.

V. Svatohor:
KNĚŽSTVÍ.

Budoucím kněžím.

Nic nebyl jsem, můj Bože, prach jen hmoty,
jen popel shořelého světa, schladlé zemské kúry . . .
A cože z toho učinil jsi, ó ty,
jenž velmocen jsi? Jen jsi dechl shůry,
a prach se zvířil ve sloup člověka a ožil.
Ach, kdybys byl mne stvořil
jen křemenem snad a mne bílý zaklel do žil
skal černých čedičů neb bulžníků,
já bych byl spokojen tím losem a se tobě kořil
v tmách černých svítem bílých děk.

A kdybys byl mne rukou zázračnou sem
v luh země vsadil jen jak Ivanovu trávu,
dost měl bych na tom a pýřitým svým vousem,
tak měkce hedvábným, bych vlál ti na oslavu.

A kdybys byl mi dal jen malou z tvůrčích hřiven
plout s okem nehybným a živ být vody lokem
snad jako pstruh neb jezerních vod siven,
věř, já bych z hloubi vděčen byl — tím rybím okem.

A kdybys mne chtěl mítí tou, jež blankyt brázdí
jak jehla kmitná stan tvůj vyšívajíc pod výsostí
a odpočívá potom u chudáků na zdi —
věř, vlašťovici být, já měl bych dostí.

Tys více však chtěl ze mne mítí
než stvol jest travinný neb s bílou hrudí vlašťovice!
Tys vynesl mne po všech stupních bytí
a na trůn kolébky mne složil kralovice,
slz robě, člověka.

Co chtěl jsi se mnou
v té výši, Pane, před andělů obličejem?
Co chceš? Tvé ruce proč mne nerozemnou
v prach, z něhož jsem byl vzat jsa hmot a žívlů rejem?
Vím, proč . . . Cos nedal z tvorů země nižádnému,
to božské ducha zlato, poznávání,
jež člověku jen hlavu věncí v slavném lemu
jak koruna mu posazená v skrání,
tos mně dal, rozumnému tvorstva zjevu,

a nad kolébkou, kde má bytost slabá
dlíc spala, jsi se skláněl touže po úsměvu
a po tom sladkém slově: Otče, abba.

Než to vše nestačilo tobě; chtěl jsi více.

Když odrost jsem a v života rej chvatný
byl s trůnu schvácen tlapou Lais lvice,
když bědný já syn marnotratný,
jenž zapomenul tebe otce, světa lačen
a koruny i roucha slávy zbaven, zedrán
a s blátem země mščen, v prachu vláčen
pak objevil se před tebou pln béd, ran —
tys v náruč zachytil a ještě vyzvedl mne výše.

Té lásky nesmírnél Mně pro ni není slova,
jí lidská ruka perem z kovu nevypíše,
k ní třeba pera z křídla cherubova —
Tys rychle v dům svůj pojal mne a pod závojem
své slávy ukryv, sluhům velel: „Spěšte čile,
ať znova neklesne nám pokušení bojem,
jej rouškou přiodějte po hlavě i v týle
jak pílbou. Vpředu pak i vzadu
hned spusťte po něm čisté roucho bez poskvrny
jak bílé vlny zpěněného vodopádu,
jak bílý přívál sněhu povětrný,
ať odplaví rmut s něho vod i vichrů lázeň.
A obvažte mu bedra pásem z čistého lnu,
jenž značí sebevlády kázeň,
a prea štolou, která činí duši volnu,
sval těla bujný poutajíc. A do ruky mu
též dejte šátek s křížkem, obroubený
jak ohněm, plápolavým zlatem prýmu,
by utíral si pláče rmut i potu pěny.
Pak ornát oslavný mu vložte na ramena,
háv, kterýž dává v nebe vstup i členství,
plášť, v kterém hvězda, květ i perla drahocenná
se mezi sebou zábleskem prou o prvenství.
A korunu sem novou, lepší oné prvě,
tu liliovou, zlatou, s třemi cípy!
Ať pozná dšle svět, že on jest z Boží Krve,
ať země hruda těžkým obratem se vtípí,
že on jest syn můj, já Bůh trojjediný.
A nyní rychle s ním již k mému stolu,
on lačen, tam již čeká chléb můj pohostinný,
on žízniv, tam již víno hudby za hlaholu!“

Ó Pane, co to činiš? Chvím se pod úlekem
všech děsů jako vězeň skleslý pod řetězem —
ty učiniv mne člověkem, mne činiš nadčlověkem,
mne činiš knězem.

Ach jak ti odplatím, cos učinil ty pro mne?
Tvůj kalich uchopím a oslavím tvé jméno.
Aj, rostu, rostu při mši v rozměry již hromné
a tím v ruce kalichem až nebe pod slemeno,
vždy víc a výš až ducha do závratí . . .

Než — liána jsem, vím to, o Strom ovinutá,
jež na výsostech květu kalichem se zlatí;
Strom pohne se — a ona jest již tknuta.
Ty, Pane, dechneš jen, a jak když v květu o pel
van zavadí, já sesypu se — v prach a popel.

František Kašpar:

SVATÝ VOJTĚCH.

Drahocenné jeho ostatky stály tolik zlata,
kolik vážily.
Zač stál jeho duch, bohatství lásky a víry a hoře,
vysokost a hlubokost, dlouhost a širokost
vznešené duše?
Všude byl osamocen, doma, v Římě, na místech,
pro svou velikost jako obrovský orol,
jehož perutě přesáhly hranice vlasti.
Dle velikosti zneuznání
velikost jeho změřl
V tento kraj vtiskl své stopy,
na Zelené Hoře hřadoval ten bolestný poutník.
Jako by z jeho slz, jimiž skropil náš kraj,
tesknota u nás na vždy vanula.
Stokrátě šel jsem cestou, kudy kráčel,
tajemně váben tudy jít zase a zas.
Tak často stál jsem na Zelené Hoře
pod velkými stromy hledě v kraj
očima zvlhlýma
a bylo mi, jak by mi po stranách stáli
a formovali mou duši
Vojtěch a Jan.

ZVONÍK.

Léta zvonival u Panny Marie Karmelitánské. Říkali mu proto Karmelitán.

Karmelitán — vlastně Josef Kubát — byl stařec asi sedmdesátiletý, menší postavy, šedivých vlasů, oholených tváří a modrých očí. V zimě v létě chodíval v kolíbavých holínkách, v zimě v létě nosíval huňatou beranici.

Domácnost vedla mu jeho dcera Běta. Byl vdovcem.

V poslední době doléhaly naň veliké starosti. Tři syny měl na vojně — v poli. Chodíval proto za dne častěji na zvonici. Hledal tam útěchy. Jeho srdce srostlo se srdci zvonů. Rozuměl jejich zvuku jako nikdo jiný.

„Srdce mých zvonů jsou jako lidská srdce,“ říkával, „když se radují, bijí prudce, když pláčí, teskně a dlouze.“

Ještě více přitížilo jeho starostem, když se v posledním zářijovém týdnu roznesla tichým městečkem zpráva, že zvony budou zabráný pro účely válečné.

„Ne, nemožno,“ vyvracel lidem, ale sám cítil v duši neklid, novou starost, novou tíhu.

„Půjdu se zeptat na faru k panu děkanovi,“ řekl si v duchu. A šel.

Kněz potvrdil jen pravdu toho, co se ve městě již vyprávělo. A vida starcovo roztrpčení, jal se ho utěšovati: „Marná byla naše snaha, abychom tomu zabránili. Okolním městečkům již dávno byly zvony odňaty.“ A s povzdechem doložil: „Teď je řada na nás.“

„Ale co nám tu zůstane?“ A karmelitán podíval se zkoumavě na pana děkana.

Tvář duchovního se zasmušila. Bylo zjevno, do jakých rozpaků ho stařec touto otázkou byl uvedl.

Zamyšleně přešel jednou pokojem a posléze, hlavy nepozvednuv, sotva slyšitelným hlasem pronesl:

„Umráček.“

„Umráček, jen umráček,“ zahořekoval stařec a zdrceně klesl do vyruďlého křesla.

„Tedy Donát, Bernard, Ranník, všechno pryč. Oh důstojnosti, kdybyste věděl, jak je mi hořko.“ Tato poslední slova, provázená stařeckým pláčem, byla zoufalým výkřikem Karmelitánova nitra.

Vložil hlavu do dlaní, ale pojednou ucítil, že na jeho rameni spočinula ruka duchovního.

„A myslíte, Josefe, že mně nikoliv?“ promluvil kněz tklivým hlasem a nachýlil se ještě níže nad Karmelitánovu bílou hlavu. „Věřte, když večer poslouchám u otevřeného okna klekání, připadá mi, jako by ty vaše zvony mluvily.“

„To je právě to, důstojnosti,“ a Karmelitán se poněkud vzpřimil, „mé zvony nejsou jen obyčejná kovová tělesa. Mé zvony mají srdce, ta srdce mluví k lidem, a lid jim rozumí.“

„Lid jim rozumí,“ opakoval šeptem kněz.

Tu se pojednou Karmelitánovi zajiskřilo v očích. Prudce povstal a hledě duchovnímu do očí, pevným hlasem řekl:

„A lid jich půjde také hájit.“

Toho pan děkan nečekal. Karmelitán, tichý a malomluvný zvoník, chce hájit zvonů, chce pobuřovat lid.

„Ne, Josefe, co vás to napadá?“ Šlechtný kněz cítil, že jest jeho povinností, aby promluvil Karmelitánovi do duše, aby ho varoval před ukvapeným činem. „Což nevidíte, jak jsme teď všichni slabí a malí? Považte: Úřady, vojsko, policie, četnictvo.“

Něžně uchopil Karmelitána za ruku a vedl ho k oknu.

„Na stará kolena stihl by vás ještě krutý trest a kdo by nám tu potom zvonil?“ Slova, pronesená třesoucím se hlasem děkanovým, zlomila v Karmelitánovi všechen vzdor, jenž v něm byl před chvílkou vzplál.

Pravda, kdo by tu potom zvonil? Všecko je na vojně. A nikdo nemá zvony tak rád, nikdo jim tak nerozumí, jako on.

Poněkud uklidněn vytratil se z děkanova šefčího se pokoje.

Ale jakmile přišel domů a zasedl za stůl a uslyšel bít staré hodiny, jež mu do domácnosti přinesla jeho nebožka žena, popjala ho opět nová úzkost.

Zvony, jeho zvony, jež žehnaly celému kraji a vyslaly modlitby k nebi, vezmou a nadělají z nich smrtící stěpivo.

Takové myšlenky honily se Karmelitánovou hlavou, a jak den za dnem ubíhal, byly tím drásavější.

Celé hodiny nyní prodlél Karmelitán na věži. Uvažoval, přemýšlel. A zvonil dlouho.

Ráno Josefem, v poledne Donátem a večer zase Donátem. To byl jeho nejmilejší zvon. Zvonil jim o největších svátcích a nejslavnějších pohřbech. Sádecký pan otec, jehož mlýn byl od městečka dobrou hodinu cesty vzdálený, říkával, že za tichého večera slyší hluboké zvuky Donáta i ve mlýnici.

A nelhal.

Za posvátného šera na Bílou sobotu, když se nesl hlas Donátův nad poli a lukami k tmavým lesům, jež jej pak ozvěnami vracely, zdálo se, že se chvěje celá země.

Karmelitán vložil vždy do rytmických kyvů všecku svou radost nad Vzkříšením Páně. To bylo dříve. Ale teď...?

Rozkývá zvon, provaz se mu pojednou vysmekne z ruky, a místo jasného zvuku ozve se pazvuk.

A právě nyní by chtěl zvonit nejkrásněji, aby se hlasy všech zvonů vryly v hlubokou paměť lidu. A nemůže toho dokázat.

Sužovalo ho to. Zdrčen, vracel se vždy domů a večer nemohl dlouho usnouti.

Tu noc na úterek, kdy se měl se svými zvony rozloučiti, ani oka nezamhouřil.

Ráno pak vstal ještě za tmy a neposnídav ani, šel na zvonici. Zdálo se mu, že se dlouho nerozvedná. Otevřel okenice a zahleděl se do dálky. Z černého moře počaly se ponenáhlu vynořovati mlhavé obrysy lesů, luk, polí a vesniček.

Karmelitán se pohřbil v modlitbu. Nepozoroval ani, že se na východním nebi objevila růžová štěrbina.

Teprve po chvíli, když se ze štěrbiny vyšínulo ohnivé slunce a zatopilo svým jasem celý obzor, přiskočil, pln údivu, k oknu.

A jak tu stál se zářícíma očima, pocítil v stavecké hrudi mocnou touhu: Vzkřiknout, zvolat do celého kraje, vzbudit všechny spící, aby se naposledy pomodlili se svými zvony.

Ale nevzkřikl, nezvolal. Jen zatáhl a Ranník se rozkýval. A zase se mu provaz vysmekl z ruky, zase zvon nedokončil své věty.

Karmelitán byl všecek nešťasten. Cítil, že se mu ruce třesou, srdce že mu bije prudce, jako by chtělo vyskočiti z hrudi. Dnes má zvonit naposledy, a nejde mu to.

Ale pomůže si.

Vystoupí na horu na trám, jenž tvoří vodorovnou osu zvonu, a bude našlapávat, jako činil kdysi za mladých let.

A již stál na starém žebříku, již po něm vystupoval vzhůru, již položil levou nohu na trám, ale tu se mu pojednou zatmělo v očích, obě nohy mu sklouzly a ruce, jež se chytaly trámu, nedosáhly ho.

Karmelitán dopadl na kamennou dlažbu a zůstal ležeti na znaku v bezvědomí. A když se po chvíli z něho probral, pochopil teprve, co se s ním bylo stalo. Pokoušel se vsátí, leč marně. Ani hlavy nemohl pozvednouti. Hmatal kolem sebe, hledaje nějaký opěrný bod. Ruka nahmátla provaz, jenž od Umíračku volně splýval k dlažbě.

Ale v tom okamžiku již prudký záchvat smrti počal třásti celým jeho tělem. Trhal i jeho rukou, jež křečovitě svírala provaz, a ruka rozkývala Umíraček.

Zaznělo několik přerývaných tónů. Za chvíli už se lid kupil kolem zvonice, pozvedaje hlavy vzhůru a volaje: „Karmelitáne, komu to zvoníte?“

A když nikdo neodpovídal, vnikl zástup pootevřenými dveřmi do věže a po točících, vrzavých schodech stoupal na zvonici.

„Komu to zvoníte, Karmelitáne?“ rozléhalo se celou věží.

Teprve, když zástup nedočkavců stanul pod zvony a uzlel na dlažbě ležeti starce s krvácející hlavou a dobřejičím srdcem, starce, jenž pravou rukou v poslední chvíli života vytrvale trhá zvoncem, vyčetl z jeho zsinalých rtů a strhaných zraků zřetelnou odpověď:

„Sobě!“

NÁRODNÍ KULTURA.

Začíná se o ní obyčejně uvažovati nejvíce tehdy, když se poznává, jak jest ohrožena cizími vlivy. Časopisy čtyřicátých let minulého století jsou plny podobných článků. Do tichého, idyllického sadu naší poesie zavanul silný vítr nových, západních ideí. Mladé duše studentů i budoucích kněží začínaly se skláněti s živou touhou k lákavým zřídům německé filosofie. Ozývají se vyspělejší průkopníci nových směrů, ale hned čteme proti nim také dlouhé varovné i podrážděné úvahy. Národnost a kosmopolitismus, komunismus a naše společnost — o takových hesle. h hovořilo se u nás živě už dávno před tím, než se ukázaly první červánky skutečné revoluce.

V letech sedmdesátých a osmdesátých znovu se rozvíjí uklidněná hladina vpádem „kosmopolitů“ do naší literatury: a postranění národovci v Osvětě i jinde se brání vášnivě cizím proudům, piší plamenné epístoly a burcují všechny vlastence poplašenými signály o ohrožené národní kultuře.

A dnes? V době, kdy netušený rozvoj radiotelefonie slibuje ještě těsněji sjednotiti ideově lidstvo, kdy mládež literární stejně jako proletářská se opojuje hesly světového komunismu a začíná si docela vydávati internacionální revue...

Jest jen přirozeno, že se ozývají také strážcové nevyhaslých dosud ohňů národní myšlenky. Nemám na mysli těch, kteří vidí v ní jen lehký štít politické strany nebo výhodný obchodní artikl, ale ty, jimž jest opravdu zdrojem i podmínkou životní síly.

Mezi jinými ujal se slova spisovatel Alois Mrštík v 1. svazku letošší „Brázdy“. Žije skoro celý život na moravském venkově, jemu věnoval své povolání i své literární dílo. A o něm také především hovoří ve svém článku. Připomíná fakta zřejmě konečně každému, kdo sleduje poměry na venkově. Městská kultura působí tu zvláště neblaze. I nejsvráznější kdysi kraj moravský, Slovácko, mění se rok od roku, zplošťuje se, odbarvuje a stává se víc a více prázdnějším a šedějším. Tak je s řečí, s krojem, s obyčejí, s tvavou a vším. Co století budovala a na kulturní svéráznosti tvořila, bylo zničeno ve třech desítkách let mocí neviditelnou a nepostizitelnou — vlivem měst a škol. V šedi světovosti trati se a mizí vše tak krásné, jedinečné, svérázné, zajímavé a — slovanské. Jestli při návštěvě Rodinově mohl tento světový sochař francouzský, pohlížeje na slovácký lid, s podivem zvolati: „Tot staré Řecko!“

Dnes už ho není! Že se slečinky o slavnostech oblékají do národních krojů, to je dle Mrštíka jen profanace, nepravdivost a faleš.

Co se stalo na Moravě, hrozí zvolna také Slovensku. Při pomocné práci, jak dovozuje i dr. Procházka, neměl se stráti národní svéráz slovenského lidu, ale bylo bedlivě šetřiti jeho zvyků, myšlení, jazyka, náboženství, lidových staveb a písní. Nebylo naprosto třeba, aby se zlepšením sociálních a zdravotních poměrů lidu vtrhla do Slovenska polocivilisace pražského okolí. Teprve na slovenské vesnici čtíte, oč nás v Čechách a na Moravě připravila už slepě aplikovaná západnická civilisace, aniž konečně dosáhla toho cíle, jenž jedině by ji omlouval a zdůvodnil: povznesení duševní kultury lidu a z ní plynoucího osvobození od sociálních chorob a nedostatků. Ne samým chlebem živ jest člověk. „Položíte-li na jednu váhu to, co jsme ztratili — národní píseň, lidové stavby, přísloví, pořekadla, lidové povídky a pohádky, svéráz typu tělesného, kroje — a na druhou to, co lid získal, nevím, která miska bude těžší. A nejsem přesvědčen, že to, co náš lid získal, musil získati jen za ztrátu svého svérázu a všeho pelu národního.“

Co bylo takto ztraceno, ovšem se již nevrátí. Tvoří se a roste nový život. Je sice šedější, ale za to jednotnější. Musí býti náš starostl, aby nebyl nesen širokým proudem mléky cizoty a vše-světovosti, kosmopolitismu, který ubíjí národnost. Světová móda není ještě kulturou. Naši kulturou jest a bude jen ta, kterou jsme si vytvořili sami ze sebe a ze světové kultury přetvořili si kladné hodnoty po svém, po slovansku, po česku. M.

BONBONY Z OSTROVA BIMINI.

Na samém konci Prahy je kupec a když jsem šel kolem krámu toho kupce — našel jsem u něho bonbony svého dětství. Víte, takové ty atlasové polštářky, co se kupovaly za krejcar, za krejcar, s kterým jsme uvěděl, co bychom jenom udělali, abychom dostali něco hodně dobrého a při tom bylo toho hodně. Už jsem několik let neviděl těchto bonbonů svého dětství, ba zdá se mi, že jsem jich neviděl od té doby, co mi bylo tak asi osm let. Koupil jsem je honem (už je neprodávají po krejcaru), ale nechutnaly mi tak, jako tenkrát, když byly pro mne kvintessencí všech lahůdek. Nebyly to patrně ony. Musím je ještě hledat. Ale obávám se, že jich nenajdu. Nenajdu jich proto, protože je neprodává žádný kupec — protože se vůbec nikde nevyrábějí, protože rostou v zemi, která se jmenuje — ostrov Bimini.

Vy nevíte, co je ostrov Bimini? Neznáte tu krásnou Heineovu báseň, jeho labuť zpív o španělském konkvistadorovi Juanu Ponce de Leon, který vyjel si se svou družinou hledat zemi divů Bimini, kde pramení se voda věčného mládí a kdo se jí napije, nikdy nestárne?

„Na ostrově Bimini
stálá radost jara kvete,
zlatí skřivánkové pějí
v azuru své: tirili.“

A vy nevíte, že Juan Ponce de Leon také skutečně ten ostrov mládí našel? Jak to říká Heine: Mezi tím co mládí hledal — stárl stále, denně chradl — vrásčitý a vyhublý byl — přišel posléz do té země: Do té země, země ticha: Pod stinnými cypřišemi — teče říčka, jejíž voda — též má sílu hojivou: *Lethe* je ta dobrá voda, z této pij a zapomeňš všechnu bídu, všechny žaly, které jsi kdy vytrpěl:

„Dobrá voda, dobrá země!
Tam kdo přijde, nevrátí se
nikdy: neboť jest ta země
vskutku pravé Bimini!“

Neměl jsem nikdy zvláště rád Heineho, pěvce Knihy písní, neimponoval mi také ve svém duchaplném cynismu — ale Heine v žánrovém brobě, kdy zpívá své vlastní zpěvy pohřební, zůstal mi básníkem stejně milým a neznám krásnější skladby na téma „In morte iuventus“, než je „Bimini“. — Ano, tam snad rostou také bonbony našeho dětství, nejenom ty atlasové, nýbrž i ty škrobové, co jich byl plný kornout za dva krejčary. Jest marno hledatí je po světě, jest marno hledatí je u kupců a hokynářů — takovou chuť mají jenom v dětství, kdy všechny smysly reaguji na svět s radostnou naivností.

Jenom po napití z říčky *Lethe* může být obnovena tato chuť, jako tomu nasvědčuje i velký poutník záhrobím — Dante Alighieri, velký poutník „ad Deum, qui laetificat iuventutem meam“. — Ale kam až jsme se to dostali od těch atlasových, polštářových bonbonů? Kam? Na dobrodružnou cestu všemi moři, všemi světy, všemi myšlenkovými systémy — na dobrodružnou plavbu na ostrov Bimini, jehož dech mne pozdravil u předměstského kupce.

Snad se podaří někdy to, co se podařilo Elině Makropulos, snad se podaří i zmlazovací pokusy — ale to vše se týká jenom těla — nikoli zkušenosti. Ale jenom tomu, kdo nemá ještě zkušenosti, chutnají atlasové bonbony tak krásně, že po druhé je nalezneme jenom na ostrově Bimini.

Dr. Alfred Fuchs.

THEOTROPISM.

Klíčící život semen se obrací neomylně k slunci. Kořeny znají přesně směr ke středu země. Obrátíš-li semeno klem dolů, otočí se opět k slunci a kořínky obrátí se opět k zemi. To je duše rostliny. Duše člověka není jiná. Mezi nebem a zemí je rozdělen

život rostlinstva. Zvířata jsou horizontální. Rostliny jsou vertikální. Prodloužená osa jejich těl prochází středem země a středem slunce. Páteř zvířat je tetivou zemské koule a protíná osu vegetací v pravém úhlu. Vzniká obraz kříže. Člověk, král tvorstva, jest heliotropický jako květiny. A není geotropický jako zvířata. Člověk není bratrem plazů, jak chtěli dokázati učenci materialističtí. Spíše je bratrem květin, jež kořeny sice v zemi tkví, ale vzrůstají ke slunci. I člověk k nebi zvedá hlavu, země jsa živ, pohlíží k hvězdám, vyhnanec země, ve výškách hledá svou vlast. Rostliny jsou poetičtější než zvířata. Snad proto, že jsou nám méně podobny. Poesie jest skrášlená, povznesená skutečnost. Poesie jest únik od země. Čumák větrčí zakopanou zdechlinu není poetický. Ani ne havran rozklovávající výtrusy koňské. Poesie je heliotropism.

Heliotropism není jen biologická vlastnost rostlin. A také ne pouze výlet básníka do nadsvětí. Jest touha po Bohu, touha, jež zúžila chrámové lodi, zlomila oblouky jejich kleneb, touha prchnouti z tohoto světa a zrušiti zákony země. Heliotropism duše. Idealism. Idealism je smyslem dějin. Hrdinové dějin jsou konkvistadoři země a konkvistadoři nebe. Alexander Veliký a svatý Bernard. Výbojce a kazatel kroasády.

Je obsahem lidského myšlení. Idealism a jeho protiva materialism. Směry opakující se v historii filosofie i umění.

Poznatelnost nadsmyslna je největší otázka moderní filosofie. A každé filosofie. Nemožnost metafysiky je souhlasné orakulum všech nových filosofů. Smyslová zkušenost jediná hodná vtřy. Jen věci viditelné existují. V ně věřl Jím se klaněl Pro ně žij! Mimo ně vše je klam. A přece Apoštol nazval tuto filosofii neomluvitelnou, neboť neviditelné vlastnosti Boží od stvoření světa se spatřují, jsouce poznávány z věcí stvořených, a to jeho věčná moc i jeho božství. (I. Řím., I., 19-20.) To je myšlenkový theotropism, abychom poznávali Boha. Týž svatý Pavel poznal i těžkosti mravního theotropismu. Zalíbení měl sice v zákoně Božím, ale viděl jiný zákon v těle svém, odporující zákonu myslí, zákon země. Jako je těžko vztyčiti ležící trám, tak těžko je pozdvihnouti srdce k nebesům.

Heliotropism je život rostlin.

Theotropism je život lidské duše.

Umění, má-li býti lidské a životné, musí býti jako ty květiny. Růstí k slunci. K Bohu. P.

LITERATURA.

Josef Fortel: *Odpadlík*. Román z doby současné. Vydal Josef Birbaum v Brtnici. Str. 148. — Hrdina tohoto románu se proteovsky mění: zprvu mladý, zbožný, básnický založený kaplan na německé, zapadlé faře někde na bavorských hranicích, potom administrátor bohaté fary maloměstské, salonní lev mluvící mnoha jazyky, které ovšem nejsou dary Ducha svatého, nýbrž spíše pro-

jevy ducha světského, jsou-li na odív stavěny s jinými nesvatými dovednostmi, tancem, zpěvem, hrou na klavír, střelbou a jízdou na koni, potom komisionát a obchodník, majitel mlýna, kandidát sociálně demokratické strany, tajemník vyslanectví, konečně člen vatikánské mise v Rusku. Kdybychom chtěli být přemšť, mohli bychom spočítati všechny proměny v životě Vojtěcha Slavíka, a kolik by jich bylo, tolik bychom mohli žádati důvodů k nim. Zlomyslnosti nedůstojnos obyčejného čtenáře — pro jiné autor neměl asi v úmyslu psáti — by bylo snad, kdybychom se stali, proč se Vojtěch Slavík stal knězem, proč z kněze, žijícího v duchovních libáncích, stal se knězem světáckým, proč se zamiloval do Kláry Trykarovy, proč ji opustil, proč se chopil fetišového obchodu, proč se zamiloval do Maruše Lazičovy, proč zradil kněžský stav, a proč se nakonec dal na pokání. Není zajisté ani ve vědním životě možno, aby někdo dnes dělal to, a zítra bez příčiny zase ono. Jak by tedy bylo možno, aby kněz, který žije duchovně, který šel do bohosloví nadšen studiem d'Aurevillyho, Hella, Bloya, a který theologii studoval v Římě, aby takový kněz se sřítíl s vyšším kněžským vzděláním a svatosti bez vnitřního zápasu, bez výčitek, bez bolestných zpovědí, bez pokusů o návrat, bez recidiv, a takřka přes den se stal přídveřníkem knížecí jasnosti, švihákem, chamtivcem, odpadlíkem, zradcem vlasti. Pád kněžský není věc jednoho dne. A věc, která by neměla svých dějin, také ne. Vojtěch Slavík je hrdina bez duše. Hrdina téměř marionetní. A proto bude sotva zajímaví ty, kteří jsou příliš veliči, aby se bavili loutkami. Anebo ty, kteří nemají dosti obraznosti, aby v meziaktů obratné dějové stavby sami si dokrešili duševní přerody. Koho ovšem nebaví tortury trpící kněžské duše, najde v knize Fořtelové skoro vše, čeho si můžeme přát, nejsme-li milovníky psychologické pitvy; bystré postřehy skutečnosti, dialog ani trochu prkněný, tu a tam úsečnou a jasně pointovanou úvahu, důvěrný poměr k čtenáři, dobrou ekonomii vypravovatelskou.

Dom. P.

Čestmír Jeřábek: Zasklený člověk. Prosy z roku 1921. Nakladatel St. Kočí v Brně, 1923. Stran 71. -- Dílo toto je básněno se zavřenými očima. Jeřábek jest jedním z těch, pro něž svět vnější neexistuje. Místo obrazů schemata, místo lidí postavy, místo předmětné skutečnosti vidiny. Básníku zcela obrácenému od objektivního dění v životě a přirodě zdá se ovšem svět tento vitrinou zaláhující touhy duše. Cítí se člověkem zaskleným. Cítí se vězněm Boha. Nechce býti jen nástrojem v ruce Boží, chce býti vědným pomocníkem Stvořitelovým, chce býti také trochu stvořitelem. Ví, že Boha potřebuje. Slepěs hledajíc Boha dří: „Potřebujeme něčeho, k čemu bychom se mohli utíkatí. Cp bychom mohli vzývati. K čemu bychom se mohli modliti. Co bychom mohli milovati. Čemu bychom mohli věřiti. Co bychom mohli odkázati těm, kteří přijdou po nás. Čím bychom rozbili sílu těch čtyř temných stěn, jež nám číní život věznm.“ -- Žel, nedobře chápe autor Boha. Místy to vypadá, jako by božství, jež miluje i nenávidí, před nímž prchá a jehož hledá, bylo mu jen metonymií. Kdybychom do jeho povídek místo *Báh* vepsali *schopnost života*, nezrušili bychom nic, jen slovo. Píše *Báh*, aniž by věděl, co je *Báh*. Není možno, aby někdo, ja pomocníkem a nástrojem Božím, cítil se zároveň vězněm a otrokem. A umísťuje-li Boha v těle, nechápu, proč vůbec o Bohu mluví; „Jsem dělník života i smrti. Jsem díltem, jímž *báh* vytesává skutečnost svých snů. Té-mato rukama. Hřdicima stroj, pracuje *báh*. Tímto tělem, jež touží po těle milenký a ženy, hovoří *báh*.“ -- To ovšem není *Báh*, jež ve světě nepřítupněm přebývá. Rozumím-li dobře, jest Jeřábekovo pojetí Boha pesimistický atheism, ne zcela budhistický, běfeme-li na vědomí trochu té životní dynamiky a to stále brant jiného Božího nadarmo. *Báh* jest u Jeřábka jen slovo, nic více.

Prosy, o nichž píšeme, pocházejí z expresionistické periody Jeřábkovy. Není opovážlivostí říci, že expresionism měl podezřelou podobnost s noetickým idealismem, ano, dnes už to není opovážlivostí, ale dnes je překonán, dnes, kdy víme, že byl jen poválečnou konvulsi poraženého Německa, se usmíváme, vědouce, že i ti, kteří v duchu české tradice vsaakují do sebe kde jaký protestantský blud, vystřídili ještě před západem slunce a s láskou obrácenců vy-tvoří a nám darují díla nepomíjející.

Dom. P.

Jiří Mahen: Knižka o čtení praktickém. Nakl. St. Kočí. Brno 1924. Str. 121. Cena 9-20 Kč. — Knižka jest ovocem nynějšího Mahenova povolání, jemuž se věnoval patrně s plnou láskou i horlivostí. Jako knihovník města Brna nabyl hojně zkušeností o stavu a nedostatcích dnešních veřejných knihoven, ale také o jejich čtenářích. Hovoří o tom velmi zajímavě a dokumentárně v prvních třech kapitolách. Není spokojen — a nemožno říci, že by neprávem — s knihovnami „lidovými“, spolkovými i školními; jako ideál veřejné knihovny ukazuje organizaci knihoven amerických, při čemž ovšem zdůrazňuje, že musí vždycky vyrůstati z určitého prostředí a musí býti vedena určitým cílem. Různá trapná fakta o tom, co se dnes nejvíce čte a žádá v knihovnách a čemu se neorientované obecenstvo vyhýbá, potvrdí jistě každý, kdo půjčuje knihy. Spisovatel dotýká se tu aspoň zlehka řady otázek, o nichž bylo by možno psáti dlouhé úvahy a leckdy třeba řešiti třeba i jinak. Jest tu třeba těžký problém dětské literatury a s ní související literatury dobrodružné. Mahen, jenž se jinde vyslovuje právem proti průměrné, banální „moderní (snad lépe módní) literatuře“, nalézá důvody pro literaturu „napínavou“, dobrodružnou, pokud ovšem neoslavují lidské krutosti a zločinnosti: dobrá, napínavá četba odhání dle něho fantasmie dospívajícího dítěte od hranic pohlavního pudu a ve velkoměstě znamená pro duševní život dítěte nový život, nové hodnoty atd. Skolometi hubují prý na tuto literaturu proto, že zdržuje „exaktní“ myšlení — „ale“, ptá se Mahen, „což pak je celá struktura světového dění jenom samý „exaktní“ nesmysl? Stejně ostře staví se školometi proti napínavé literatuře také proto, že prý tam jsou „nemožnosti“. Ale což pak ví právě takový opatrnický člověk, co je možné i nemožné? Tyto dny zrovna na př. brojí socialistický český list zase jednou proti Mayovkám. Hlavní důvod: May píše o zemích, kde nikdy nebyli! Byl Byron nejdříve v Rusku a pak psal „Mazeppu“? Byl Dante v pekle? Byl Verne na měsíci? A knihy — studium knih nemůže nahraditi autopsii?“

Druhá větš polovina knižky jest věnována vlastním předmětu: jak se má správně a plánovitě čísti a hlavně jak se má čtené zpracovati. V krátkých kapitolkách podává tu spisovatel praktické návody a rady, jak uspořádati domácí knihovničku, zápisníky a ročníkové knihy, výpisky i výstižky z novin, breviáře a hesla, marginálie, dispozice, rejstříky atd. a konečně psací stoly, kartotéky a registry. Pro starší duševní pracovníky jsou to ovšem známé věci — a spisovatel také v úvodě poznamenává, že napříe pro vědce, nýbrž pro „čínorodou rodinu“ snaživých čtenářů, kteří chtějí mysliti a tvořiti. Ale konečně i zkušenější naleznou tu ne jeden pokyn, jak leccos možno si zaříditi lépe, jednodušeji a praktičtěji než dosud, naleznou tu i poukazy na různé nové cesty a vynálezy, v nichž jsou zvláště Němci mistry. Nad německé příručky z tohoto oboru, často suché a nudné, vyniká Mahenova knižka živým poutavým stylem i tím, že dovede podněcovati k radostné duševní práci. A v dnešní době dlužno i to přičísti k zásluze. M.

Antonín Veselý: Listy autorům a jiné dokumenty z českého literárního života po válce. Nakl. St. Kočí. Brno 1924. Str. 236. Cena 27 Kč. — Na jednom místě praví autor sám o sobě, že ho od ranných pokusů veršových znepokojují sledy poetického krásna ... Zápasí v něm stále kritik s básníkem. Bylo to viděti na jeho v loni vydané knižce „Z literárního alba“, kde se pokoušel přiblížiti význačné postavy našeho písemnictví i prostému — prý čtenáři básnickou formou povídky a pohádky, smu i fantasmie. Nebyly to ovšem formy tak zcela nové a originální, ani v našem písemnictví ne, a — upřímně řečeno — onen „prostý čtenář“, pročtěl-li si je opravdu, mnoho z nich nevyžiskal. Není také vynálezem Veselého forma listů, do níž oděl své původně sal v časopisech otiškané referáty o knižních a divadelních novinkách z poslední doby, ale přes to má právě pro našeho kritika nesporné výhody: důvěrnější poměr takového písemného rozhovoru s autorem posuzované knihy, dovoluje nejednou onomu vnějším básnickému „znepokojení“ popustiti uzdu mnohem více než anese obvyklá forma literárního referátu. Jest tu možno vzpomeněti častěji dřívějších osobních nebo písemných styků, navázati na nějaký hovor, vylíčiti vřeleji

své „čtenářské dojmy“, po případě zapolemisovati si s některým názorem a dáti přátelakou radu nebo výstrahu i vysloviti ostřejší výtku v naději, že v důvěrné formě dopisu tolik nezabolí. A konečně, což jest smad hlavní: i průměrný čtenář stráví takovou dosti objemnou sbírku 44 listů snadněji než knihu přesné vědeckých literárních úvah.

A autoři, kterým Ant. Veselý takto píše? V listu Vojtěchu Mixovi zmiňuje se o nepřijetí, jakou prožívá kritik, setkává-li se s kritisovaným autorem po uveřejnění trochu jen upřímnějšího referátu o jeho práci. „Nic nemůže tak rychle navzájem odciziti si dva lidi, kteří před tím třeba denně se přátelsky stýkali“ (108). A jinde (86) přiznává, že je trochu na rozpacích, má-li se rozhodnouti pro vykladačský či apodiktický soudici a odsuzující způsob literární kritiky. Zdá se mi, že v této knize jest Veselý častěji vykladačem svých autorů; snaží se pochopiti myšlenky jejich děl, studuje stavbu románů i dramát, objasňuje si povahy hrdinů a zvláště rád srovnává s obdobnými zjevny jinými. Usiluje však býti spravedlivým i tam, kde odsuzuje a vytýká. Tak u Karla Čapka, v němž — na základě jeho románů — vidí jen průměrný zjev, vtipného gloasatora současnosti atd., ale po poslední hře doplňuje svůj úsudek. Nejvíce výtek odnesla ovšem nejmladší generace. Pohlíží na ni hodně skepticky, jak jest viděti z připojených „několika projevů“ i z listu Jos. Horovi a Fr. Götzovi. „Český národ teprve z Vaší knihy s úžasem se dovidá, co se všechno událo v jeho básnictví za poslední dva, tři roky. Máme tedy literární kubismus, vitalistický naturalismus a básnický expressionismus. Je to již všechno skoro minulost, ale teprve Vámi vzkřísena k životu... Dovedete se podivuhodně nadchnouti pro vše a metoda Vašeho výkladu byla by schopna učiniti z nicoty hluboký kritický zážitek úplně dle potřeby...“

„Listy autorům“ chtějí býti jen dokumenty z českého literárního života po válce, nepodávajíť tedy celkového ani nestranného obrazu — již proto ne, že tu chybí řada jmen ne nejmenších. Ale poslouží dobře každému, kdo se zajímá živěji o naši nejnovější literaturu a dovede čísti i mezi řádky. M.

Josef Svátek: Paměti katovské rodiny Mydlářů v Praze I. a II. Nakl. F. Topič v Praze 1924. Str. 287 a 337. — Jan Staněk: Pod Mensteinem. Svabna na Krumlově. Nakl. Československá akc. tisk. v Praze 1923. Str. 211. — Historická povídka jest dle K. Čapka vymrajícím druhem literatury. Snad je to pravda, ale jen pokud jde o spisovatele, zvl. mladší. V průměrném našem čtenářstvu však, pokud nebylo pokázeno literaturou módní neb sensační, žijí dosud dávne záliby. Ukazují to živé poptávky po starých historických povídkách a románech v knihovnách a mluví o tom přesvědčivě nová vydání takových spisů. V. Beneš Třebízský, Jirásek, Braun, Čečetka jdou stále dobře na odbyt, stejně jako V. Hugo, A. Dumas, Wallace.

Také Svátkovy historické romány vycházejí již v několikátém vydání. Neinť to ovšem vždycky jejich literární cena, jež jim pomáhá k rozšíření. Většinu jich napsal Svátek po přílohu „Pražského deníku“, jež dlouhá léta redigoval, a psal je hodně chvatně a tak napínal stále zájem svého četného čtenářstva. Měla to býti jakási protivná velmi tehdy rozšířených krvavých románů. Bohužel do některých naboural Svátek tolik krvavých výjevů, různých zločinů, intrik a při tom nejednou i hrubých útoků proti církvi katolické, že jemnější povaha sotva snese takovou četbu. Také čtyřsvazkové „Paměti katovské rodiny Mydlářů v Praze“, z nichž vyšly první dva svazky v novém laciném vydání, již celým svým rázem vyžadují čtenářů silnějších nervů. Spisovatel vypravuje pestré životní osudy zakladatele této rodiny, bývalého magistra lékařství, na základě skutečných zápisů a při tom doprovází je dle svého obyčeje velice životnou kresbou celého orvdnutí století XVII. jež znal tak dokonale. Nevychybá se ani podobnému líčení různých druhů muk, mučidel atd. Kdo snese takové drastické výjevy nebo je opatrně přeskochí, poučí se jistě zajímavě o zvláštním úsaku našich kulturních dějin, jakým jsou poměry katovského stavu. A pod hrubým, trochu sensačním povrchem zachytí vážnější čtenář i jemnější spodní ton: lidský soucit k poniženým a nešťastným.

Historickým povídkám našeho literárního „samouka“ rolníka Jana Staňka,

nedostává se právě toho, co nás poněkud smiřuje aspoň s některými romány Svátkovými: životně dobové malby. Vypravuje sice dosti živě o násilnických kouscích rytíře Jošta, popisuje v druhé povídce turnaje, zaznamenává, co se stádo a vypilo při slavné svatbě krumlovského vladaře pana Viléma z Rožmberka, ale všechno to jest i slohově tak bezbarvé, nevýrazné a nudné, že se nám na konec celý obraz rozpívá v únavné šedi. Snad jen beznáročného prostého čtenáře dovede zaujmouti spádový děj první povídky a ve druhé příběh o nešťastné lásce ušlechtilého rytíře Ctibora ke starší ovdovělé sestře krumlovského vladaře. *M.*

Marie Corelli, Innocenta. Román. Z angličtiny přel. Karel Weinfurter. Nakl. B. Stýblo v Praze 1924. Kniha I. Str. 270, 23 Kč. II. Str. 218, 20 Kč. — V Anglii dosud hojně čtená a také k nám několikrát již v překladech uvedená spisovatelka dovede jistě zaujmouti čtenáře rušným, často hodně romantickým dějem i jemnou kresbou zvláště dívčích povah. Její Innocenta, dívka opuštěná v nejtěšším mládí rodiči a vychovaná na osamělé anglické farmě, jest typ idealistky, jež si tvoří četbou starých knih i přemýšlením samostatně, trochu „emancipované“ názory o životních otázkách a jež pak pevně za svým vyčteným cílem, přemáhá překážky, proniká jako spisovatelka a zachovává si i v kalu t. zv. velikého světa svou ideální nevinost, až konečně zklamána bolestně v citech svého srdce, vrací se zlomena na duchu, zemřít do kraje svého dětství. Člověka neuspokojí zevní úspěchy, jeho života nevyplní ani nejtěšnější rozumové zásady, stůně-li jeho srdce — tuto starou životní zkušenost chtěla asi spisovatelka zobraziti ve svém někde trochu mnohomluvném románě. Větší hospodárnost a ušlechtilost prospěla by mu zvláště tam, kde autorka vplétá do hovůr názory o různých otázkách, hlavně ovšem o lásce a manželství, ale také o literárních poměrech v Anglii, o ženách-spisovatelkách atd. Na štěstí není těchto odboček přece tolik, jak na př. ve „Strastech satanových“.

Jerzy Bandrowski: Lintang. Z polštiny přel. M. Nosková-Boczkowská. Nakl. „Obelisk“. Praha 1923. Str. 208. Cena 16 Kč. — Jerzy Bandrowski jest u nás horlivě překládán od té doby, kdy ve svém románě vylíčil boje našich legií v Rusku. Ale bez této jeho poslední práce byla by se naše literatura zcela dobře obešla. Cestu do tropických krajín asijských a různá dobrodružství v nich vylíčil nám jenom Boh. Havlasa několikrát a po něm zpracovavo své zkušenosti i fantasie tolik spisovatelů, že se začíná čtenářům tato exotika již přejídat. A v románě Bandrowského dvojnásobně, poněvadž je tu spojena se záhadami módního okultismu, a jakousi teorií o dvou duších v člověku. Mladý Polák, nešťastný i ve svobodné vlasti, jede na dálný východ za vidinou neznámé malajské krásky, již vidá ve svých snech. Skutečně se tam s ní setkává podivným způsobem: jest všemi i jí pokládán za jakéhosi všeobecně ctěného a milovaného muže, jenž před několika lety odtud zmizel. Byl to jeho dvojník? Ci spíše žil tam dříve skutečně jakýmsi jiným životem, ježž prožíval ve vlasti ve snu? Sud si o tom každý, co chce. Ale jest charakteristické pro polského spisovatele, že nechává svého hrdinu utkatí z vlasti pro osobní potřebu a nalézáti štěstí teprve v náručí půvabné Malajky, která ho připoutá k sobě již trvale. Co by tomu řekli velcí věštcí polští, kteří posílali otčině své svaté přísahy a poslední vzkazy, když umírali v cizině jako vyhnanci? *M.*

V. Svatohor-Bělohávek: Čtení o našich svatých ochranách. Praha 1923. Cena 10 Kč. — Tato knížka velepilného autora vyšla právě jako I. číslo „Věrozvěstí“, sbírky lidových spisů náboženských, kterou řídí P. Josef Gargela, kaplan u sv. Aloise na Kr. Vinohradech. Vycházeti má čtyřikrát do roka. Jak dílko Bělohávkovo tak novou sbírku vítáme co nejraději: Bělohávek svým známým duchaplným a vybroušeným způsobem seznamuje tu čtenáře s dějinnými fakty ze života našich světců národních. Na základě věcného a hlubokého studia staví nám před oči svatoat a velikost těch z naší krve, na které ke své hanbě a škodě tak rádi zapomínáme. Oživte tu památka sv. Cyrila a Metoděje, Ludmily, Václava, Vojtěcha, Prokopa, Anežky a Jana Nepomuckého. Vřelá slova, jimiž autor vzpomíná nevďěčně zapomenuté sv. Anežky, přímo uchvacují. Také

hluboký dojem zanechá v čtenáři paralela mezi sv. Janem z Nepomuku a Janem z Husince. Myslím, že Bělohlávkův názor na Jana Husa měl by státi se obecným mezi českými katolíky, neboť neublížíje katolické církvi a nedráždí Čecha. Je spravedlivý, a proto usmířuje, neuráží, neboli — aniž by co slevoval. J. Kk.

UMĚNÍ.

Pražské výstavy. V *Domě Umělců* vystřídá se každý měsíc několik umělců se svými soubory děl nejrůznějšího druhu a nejrůznějších kvalit. Zdá se, že krasoumné Jednotě jakožto pořadatelce, jde spíše o velký obrat, nežli o reální obalování obecnstva. Náležitý zájem upoutala k sobě především *exposice Z. Rykra*, mladého malíře, jenž vycházejí z kubismu prošel ohněm moderního umění posledních směrů a dostal se konečně na význačné místo, kde lze jeho posici posuzovati co nejpřiznivěji. — Rykr opravdu asketicky, krvavě prodlal se v tom shluku umělecké revoluce rozbíjející starý řád výtvarnického nazírání i podání. Pochopil, že nové problémy prostorovosti, dynamiky, formace, plástiky, optiky, jakož i nové úkoly linie, formy i barvy vyžadují si konečně i cele nového umělce-výtvarníka, vládnoucího novými prostředky výtvarného znázorňování a podřizujícího celý aparát techniky a mechaniky novým zákonům konstrukce, komposice i výstavby. Na jeho výstavě jsou poslední výsledky jeho několikaletého usilování. Několik ještě kubisticky rozkládaných zátlží prozrazuje, že umělec s kubismem sčítával, když z něho si vybral všechna dobrá poučení, jak prozrazuje svými posledními obrazy krajinátskými a figurálními. Tyto podané v smyslu objektivního optického nazírání pro jeden pohled z jednoho hlediska jsou prostorově vybudované bez ohledu na zákony plošné perspektivy a vyjadřují nejen věcnost, realitu v syrovém útvaru, ale i její vlastnost abstraktní a její poměr i význam v přirozené souhrnnosti. Tak konečně i stránka citová dostává se v produkci Rykrově k plné platnosti a náležitěmu významu. Zde rozumový racionalism zasnuhuje se opět s citovostí, aby umělecké dílo jakožto vtvor nikoli přirody a také nikoli jen posltivní vědy a její mechaniky, žilo svým smyslem lidskosti, to jest svým posláním k lidem.

Exposice Václava Radimského, českého krajináte usedlého ve Francii, nepokytuje pfflezitostí k rozhovoru, leč o mrtvém umění zestrátlých impresionistů. Všechna barevná pestrost, všechno usilí vyvolati ilusi přirozenosti, všechna ta bravurní technika malířská, nemohou dnes již rozeřhřtí moderního člověka, jenž stejně v životě jako v umění hledá konkrétnost, pevnou stabilitu a tvrdou realnost i ve věcech abstraktních. Ilusivní impresionism dohrál svoji roli již v 19. století a všechny jeho vnaďy již nerozeřtější ani ducha ani srdce dnešního člověka. Proto návštěvníci procházejí výstavou Radimského bez zájmu, jako vytapetovaným sálem.

Dostí nečasovou jeví se komposice *Bohy Kvapilové*, malířky, jež prošla starší školou dekorativního umění s posláním uměleckoprůmyslovým a zůstala stranou dalšího prudkého uměleckého vývoje. Nicméně v jejím souboru jsou i díla nesledující výlučně cesty dekorativního umění užítkového, a tato dávají poznati hluboký umělecký pramen, z něhož umělkyně čerpá pro svoje nejinltimější vytváření v žánru pohádkovém a v osobitěm žánru obrazů vnaďných všemi dobytými kvalitami a atributy ženakého umění.

Zvlášttní pozornosti dožaduje se soubor *kresb K. Vořlučky*. Napadnou zejména jeho obrazy staropražských ulic, ponurných a bizarně vzněujících fantasii moderního člověka, jenž zadívá se do jejich staré, výmluvné tváře. Vořlučka jako by zde znova prožíval epochy minulých století, jako by znova od základů stavěl jednotlivé domy a celé části ulic, jako by evokoval minulý život, který zde proel v tolika obměnách a aby ho sjednotil s tím dnešním, tak kvapně a nervozně probíhající, aby ho jaksi zatlžil, zmírnil jeho prudké tempo. Syntetické prostředky výtvarného umění Vořlučkova osvěďují se dobře i na obrazech figurálních i lltetárně výtvarnických podobiznách jako jsou podobizny Dostojevského a Smetany.

Soubor německého malíře *Alfreda Kubina* jest obrazem poválečné mentality oněch kulturně pracujících Němců, kteří příliš žili z velkoněmecké politiky, než aby jej dokonalé ztroskotání mohli bez bolesti přežít. Jejich pesimismus upadající ve skepsi a cynismus nejhoršího druhu jest sice ne oprávněný, ale vysvětlitelný. Není ničeho radostného, ničeho posvátného, není autority světské ani duchovní, není disciplíny ani řádu, není lidství ani přirozenosti, není civilisace ani kultury — v těchto smutně groteskních kolorovaných kresbách a litografiích Alfreda Kubina, jenž sahá i po velebných námětech Starého Zákona, aby je surově umýkal v blátě svého sprostého výtvarného žargonu.

Soubor obrazů *Boženy Jelínkové* v Topičově salonu ukazuje, jak mnohoslibně dorostlo a rozvětvilo se umění české malířky v Paříži. Jest ještě mnoho povrchního v jejích obrazech žánru mondeního, společenského, rodinného a vůbec sociálního ve smyslu dnešního, kolotajícího života, mnoho upřílišněné snahy mladého reportéra. Ale v tom je právě cena umění B. Jelínkové, že žije současností, každodenním životem a dobrým průměrem moderního dnešního usilování. Mezi čtyřiceti sedmi obrazy zde vystavenými lze vyhledati několik děl, která doporučuji umělkyni velmi dobře a příslibují velmi mnoho.

Emil Pacovský.

Grafika mistrů barbizonské školy (J. C. Corot, J. F. Millet a Th. Rousseau) na výstavě uspořádané v síni Mánesa, snad již ukončující v Praze výstavní kampaň francouzského umění 19. století. Tak zvaní „Barbizonští“ prouhli v převratu francouzského umění jakožto předbojníci ve směru realismu, plein-airismu a pozdějšího impresionismu. Byli arci především malíři a jejich grafickému dílu byla věnována celkem jen malá pozornost, jako dílu jen pomocnému. Nicméně v jejich četných grafických dílech jest vyjádřeno všechno jejich vášnivě touzené po novém objektu přírody výrazněji a často upřímněji než na jejich velkých malovaných plátnech. To platí zejména o virtuosním koloristovi Corotovi, jenž v malbě upadl často až do manýry, stejně jako o Milletovi, jenž zase krutě zápasil z nedopadajícím materiálem barvy. Prostředí bažinatých lesů a pasek fontainebleauských zavádělo všechny barbizonské mistry na cesty romantismu i když se domýšleli, že zmocnili se absolutně reality přírody. Ale zejména z Corotových litografií a jiných grafických listů poznáváme vážný poměr těchto umělců k přírodě. Arci Corot jako krajinná byl z nich nejpřednější. Jeho plein-airism a častý impresionism nejsou jen výsledkem nějaké přijaté doktriny, ale jsou výsledkem jeho zralého, živelného prolnutí uměleckého přírody jakožto objektu výtvarnického zpracování a uměleckého hodnocení. A podobně sledujeme i v umění J. F. Milleta, jenž uvedl na scénu život venkovana a rolníka zbožně pracujícího na svém poli, posvěcenému modlitbou. Patří, odchované rafinovaným uměním mistrů rokoka, vyhovujících tak ochotně a dyorně vkusu lehkomyšlné šlechty a měšťáctva — zapáchaly obrazy Milletovy hnojem. A práce Jean François Millet jest nejpřednějším básníkem rustikálního života, umělcem vysokou povzneseným nad realism nizozemských malířů rustikálního žánru a nikdo z potomků umělců nevytvořil díla tak monumentálně apothosujícího seleský život, jako tento tak krutě druhdy vysmívaný malíř. Na výstavě umístěné jeho grafické listy jednak reprodukuji jeho malované obrazy, jednak jsou to samostatné listy, které vlastní jeho velkou tvorbu doplňují.

Emil Pacovský.

Pěvecký spolek Foerster. Zimní koncert mužského pěveckého sboru „*Foerster*“ v Brně měl takovou uměleckou úroveň, že bez jakéhokoliv váhání můžeme nazpáti: spolek „*Foerster*“ jest nejkraňnější naději hudebního života brněnského. Proto upozorňujeme na tento spolek. Vznikl po převratu a nazval se jménem mistra, jenž dal a stále dává české moderní literatuře sborové díla jedinečně a ryzi krásy. Mladému spolku jméno „*Foerster*“ není jen ozdoba, jest, je více: heblem uměleckým i mravním, jak z celé jeho vážné činnosti je patrné.

Štěstím spolku je jeho dirigent p. *Karel Vach*, inteligentní hudebník, syn známého dirigenta prof. Ferdinanda Vacha. Pracuje ve sboru s rozmyslem jemného pedagoga a s pfností pravého umělce. Pracuje zvolna, ale jistě. Výsledek jeho počtivé práce byl na posledním koncertě také hned zřejmý: výkon sboru pře-

kvapil nejen dokonalou, vzornou stránkou pěveckou, ale i oduševnělostí přednesu, jakou zřídka slyšíme.

Ve sboru sdružení jsou mladí inteligenti zdravých a lahodných hlasů. Tenoři jsou tu zvláště dobří. Všechny členy váže krásný druh kázně, lásky a obětavosti.

Spolek Foerster měl již mnoho zdařilých koncertů po městech moravských a slovenských, v Brně vystupoval velmi často příležitostně. Nyní vstupuje do nového stadia činnosti: každým rokem uspořádá v Brně dva pravidelné velké koncerty a zúčastní se tak po době důkladných příprav uměleckého závodění s ostatními hudebními institucemi. *Bt.*

SLOVANSKÁ HLÍDKA.

Z literatury na Slovensku. Ačkoli poměry knižního trhu jsou všude ještě obtížné, až na poplávku po zboží senačním, detektivním a lascivním, přece na Slovensku převrat uvolnil a posílil kulturní život, a tato šťastná změna jeví se i ve zvýšené literární produkci. Ovšem natikají při tom slovenští vydavatelé hlasitě na mezezi ke slovenské knize jak mezi lidem, který je krmen šta-
vými tiskovinami politických agitátorů, tak v inteligenci, zejména v té její části, která teprve po 28. říjnu si vzpomněla, že se zrodila z krve národa, který řízením Prozfetelnosti ze tmy otročského opovržen vynesl na světlo rovnocennosti. Tato „slovenská“ inteligence školou i módou navykla si výhradně knize maďarské a nemůže si dosud této záliby v maďarsko-židovské kultuře odepřít.

Oživená vydavatelská činnost vynesla na světlo denní také tři důležité a významné publikace memoárové.

Je tu předem kniha prvního slovenského ministra *dr. V. Šrobára*: „*Pamäti z vojny a z väzenia*“. Kniha rozhodně zajímavá jako projev silné osobnosti, jakou Šrobár jest bez odporu. Dovidáte se z ní, že i slovenský lid přes všechno ustavičné balamucen maďaronských notárů, učitelů i kněží, přece jen zachoval si v podvědomí slovenský cit, který mu správně vnučil, oč běží ve vojně světové. „Slovenský lid číkal kozákův, ako spasitele z jarma maďarskej tyranie. Ženítky krmily bravčovú dobytok pre nich, vyhrážaly sa Maďarom a maďarónom. súdy súdily a zavieraly, internovaly, vešaly a strielali našich prostých ľudí pre lásku k Rusom.“ Hůře se chovala slovenská inteligence, Šrobár píše: „Neraz som si zušal nad týmto stavom slovenskej inteligencie, ktorá v týchto historických dobách zostala nemá, hluchá, nehodná tej vznešenej úlohy, ktorá patrí v národe vzdelaným vrstvám... Neraz som pocítil po styku se slovenským ľudom, že ľud je duševne neodviatejší, slobodnejší, ako slovenská inteligencia. Maďarské otroctvo pustilo hlbšie korene do mysle, do zvykov, do citov vzdelaných tried, ako do ľudu.“ Je opravdu bolestno, připomenouti si, jak právě tato za maďarského útlaku nemá a povolná vrstva vzdělanců nabyla kuráže po dui převratu a uplatňuje dnes svoje tehdy dfinající energie způsobem politování hodným — proti Čechům a vlastním státu. Za to radostno je čísti výrok prostého Slováka, který v kritické chvíli, kdy Tisza chtěl vynutiti na Slováčích projev proti Čechům, vyslovil se na nikuláské poradě takto: „Ja, páni moji, radšej si dám ruku odľaf, akoby mal niečoho podpísať proti Čechom.“

Kniha Šrobárova zůstane svědkem dokumentárním. Saeseno tu stručně vše, co za války budapaštská vláda podnikala proti věrným Slováckům a zaznamenaný i krajně nebezpečné kroky, které k osvobození Slovenska podnikli slovenští předáci, ještě dokud černožlutému orlu ještě z pazourů nevyppadl. Vedle materiálu historicky velicecenného lze tu na několika místech nahlédnouti i do nitra autorova. Šrobár jeví se tu jako typický odchovanec českého realismu. Svoje chudé náboženské credo formuluje takto: „Verím v duchovní podstatu človeka, zeme, voľntra. Co je osobný život, osobná láska, to snáď môžeme vedieť a tušiť, ale čo je život, čo je láska, čo je Bôh — toho sa nikdy nedopátrame, nikdy nepochopíme.“

Jako Šrobár stejně hned od počátku války internován a vězněn byl jiný vynikající pracovník slovenský, *Jan Čaják*, spisovatel a učitel v Petrovci na Břečce. • Ovocem jeho utrpení jest pěkná kniha „*Zápisky z rukojemstva*“.

Jan Čajak jest slovenský povídkář dobrého zvuku. Jeho realistická prósa nevyrovná se sice umělecké tvorbě Kukutiňové, ale aspoň jedním dílem svým zůstane Čajak nesmazatelně zapsán v dějinách slovenské beletrie předválečné, je to jeho román „Rodina Rovesných“, ve kterém s jedinečnou věrností pro poučení a výstrahu příštích generací životně zachycen zápas a utrpení roduvřného učitele-Slováka, který jak se strany svých maďarských představených, tak od zlomyslných a odrodilých spoluobčanů prožívá mnohaleté martyrium, na němž v knize nic není vymyšleno, vše skutečností odporozováno. Čajak dožil se v prosinci roku loňského šedesátky. Jeho jubileum, i samotnými Slováci velmi zřejmě jen zaznamenané, u nás zůstalo vůbec nepovšimnuto. Jako by dosud byly bílozeleno-červené šračky mezi námi a Slováci. A jako by dobrých a věrných slovenských pracovníků byl nadbytek.

Také jeho „Zápisky“ zůstanou knihou dokumentární. Čajak byl vězněn několik měsíců jako rukojmí za pokoj v slovenské obci Petrovci, ležící uprostřed srbského území bývalých Uher. Co kolem viděl a v nitru pocítil, zapsal obrátným pérem zkušného beletristy. Zvláště pozornost věnoval za své vazby svým srbským spolupřítelem, inteligenci, duchovenstvu pravoslavnému i prostému lidu. Bezvýhradně chválí u všech ryzi charakternost. Ani stopy podlézavosti nebo ochoty ke zradě vlastního praporu, čímž mohli si těžký los ulehčit, nepozoroval ani u vzdělaných, ani u nejprostších. Je dojemno čísti, co potupy a malých i velkých zlomyslností smájeti internovaní pravoslavní duchovní od svých maďarských a židovských dozorců. Také dábelaké zlobě uherských Židů, kteří za války z okázalého vlastenectví přímo plili každému uherskému Slovaku do tváře, věnuje tu Čajak náležitou vzpomínku, které neradno pouštětí z paměti, zvláště když mezi vlasteneckými Židy uherskými byli také někteří jejich souvěrci — z Čech. Při četbě Čajakových zápisů máte dojem, že jste ve společnosti muže zkušného, širokého rozhledu, velké životní moudrosti, vroucl zbrožnosti pravověrného luterána, celkem dobrého člověka, s nímž na konec jeho poutavé a obsažné knihy neradí se loučíte.

O třetím vzpomínkovém díle, rázu už intimního, z pera paní *Eleny Maróthy-Soltesovej*, pojednáme příště.
Dr. J. Šv.

Slovenské časopisy na prahu nového roku. Nejstarší slovenský měsíčník „*Ljubljanski Zvon*“ zahájil svůj 44. ročník Ottonem Župančičem, který se zabývá delší dobu činností překladatelskou, jež sice dala Slovincům mistrovsky položená dramata Shakespearova, Rostandova Cyrana a j., ale znemožnila zároveň na čas vlastní tvorbu nejlepšího slovenského básníka. Proto je jeho „Plač“, jak nazval svůj prolog k dramatu „*Veronika Deseniška*“, který otiskl v prvním čísle letošního „*Ljubljanského Zvonu*“, dvojnásobně milým překvapením: znamená Župančičův návrat k vlastnímu umění a je patrně dramatickým slibem do ne-daleké budoucnosti. Z prosaických příspěvků prvých dvou sešitů zajímá nejvíce široce založený Šentpeter temperamentního Juše Kozaka, vedle něhož ustupují Golarova „*Pastířka Uřka*“ i Jarcova ukázka z „*Modlítek*“ silně do pozadí. Básnická skřízeň je dosti bohatá, ale nepřináší zatím nic, by se vymykalo dosavadnímu rámci „*Ljubljanského Zvonu*“, vytvořenému v posledních letech jmény Fr. Albrecht, A. Gradnik, I. Gruden, St. Majcen, St. Kosovel, F. Kozak, a M. Pretnar. Literární historické stati dra Prijatelje a dra Kidriče jsou dosud nejhodnotnějšími příspěvky poučnými: prvá z nich „*Mladostlovinci*“ a „*Mladá Evropa*“ je vítaným historickým úvodem ke jedné z stoletími. Je už dávno tradicí „*Ljubljanského Zvonu*“, že si všímá dosti plně českého kulturního života a že přináší ukázky z naší umělecké i vědecké literatury. Nynější jeho redaktor, básník Fr. Albrecht (sám také překladatel z češtiny a slovenštiny), tuto tradici ještě posiluje, nalézáje při tom potřebného porozumění i patřičné podpory hlavně u mladší generace spisovatelaké, jež měla z velké části ptile-

žítost poznati nás a naši kulturu za studii v Praze. A tak se setkáváme v druhém letošním sešitě „Ljubljanského Zvonu“ s Šaldovým essayem Kritika pathosem a inspiraci, pfeležným Fr. Meseselem.

„Dom in svet“, jehož minulý ročník uhájl čestně krásnou úroveň posledního desetiletí této dobré revue, nepfelekal bohužel dosud vleklé finanční krize a bude letos vycházeti jen co dva měsíce, třebas v dvojitých sešitech. Vnější úprava zůstane nezměněna, po stránce obsahové chce redakce dosáti větší soustředěnosti tím, že vyhradí jednotlivá čísla speciálním otázkám literárním a uměleckým, o něž bude právě největší zájem. Spolupracovníci pro čísla věnovaná literatuře, umění dramatickému, architektuře, hudbě a umění výtvarnému jsou již získáni. První číslo letošního ročníku nemá sice ještě tohoto slíbeného jednotného rázu, ale celkem je to sešit literární v širším slova smyslu. Především se tu setkáváme s Ivanem Pregeljem, jehož nový román „Šmonca“ vyrostl z národního hnutí slovinského v třetí čtvrti devatenáctého století. Hlavní osobou je známý slovinský básník Simon Jenko, takže tato nová beletristická práce Pregelova bude prvním větším literárním románem slovinským. Mezi ostatními příspěvateli beletristy nalézáme F. S. Finžgara, F. Bevka, A. Vodnika, S. Majcna, M. Jarce, M. Pretnara a J. Pogačnika. Do části poučné napsal J. Puntar pěknou stat o podstatě a chápání uměleckého díla, A. Res bystré poznámky o lidové písni a Pregelj o slovinské kritice. Ivanu Pregeljovi, čelnému spolupracovníku „Dom in svet“ a jednomu z nejnadanějších mladších slovinských spisovatelů vůbec, věnoval obsažnou a svěží kapitolu analytickou Fr. Koblar, menší příspěvky literárně historické podali N. Zupančič a Fr. Stelč, který uveřejňuje také velice zajímavé rukopisné a kreslířské ukázky z literárních pozůstatostí Ivana Cankara a Antona Medveda. Z malířů je tentokrát zastoupen známý mladý grafik B. Jakac.

„Mladika“, již vydává ode dvou let známá Družba sv. Mohorja na Prevaljích, zahájila 5. ročník. Vychází měsíčně za redakce F. S. Finžgara. Jože Lovrenčiče a Petra Butkoviče a usiluje poctivě o to, aby se stala dobrým zábavně poučným listem rodinám. Nový ročník začíná lidový povídkát Fran Jaklic, jenž nikdy neskrývá svůj živý zájem lidovědný a historický. Tentokrát otiskuje historickou povídku „Poslední (čarodějnice) na hranici“. Menšími prósami přispěl Anton Komar, Fr. Bevč, Zvonimir Kosein a Ks. Meško, verši Joža Likovič, Jože Jagodic, Janko Samec, Jovan Juranič, Katja Slavomirova a Anton Boštele tedy valnou většinou nová jména, což je pftznačné a nikoliv bez významu. Cizí beletrist je zatím zastoupena pokračováním Benkovičova překladau historické povídky A. K. Tolstého „Kniže Serebrjani“ a „Legendami o Kristu“ Selmy Lagerlöfově, které překládá Maria Kmetová. Mezi články poučnými nalézáme další část přehledného pojednání V. Steaky o slovinském umění výtvarném, zajímavý článek Fr. Grafenaura o Macedonii, Pirjevovy obrázky literárně historické, zdravotněné stati dra A. Breclje a j. Obsah doplňují četné zprávy a pokyny hospodářské, politické a kulturní, jakož i veselý a hádankářský koutek. Ilustrace svědčí o dobrém vkusu a tak je nesporno, že by mohla pečlivě i obratně redigovaná „Mladika“ vykonati dobrý kus průkopnické práce mezi lidem, jemuž chce sloužiti. Poněvadž vychází naprosto pravidelně — což je dnes na Slovinsku nápadnou výjimkou — soudíme, že již pevně zakotvila, čehož také zasluhuje.

Dr. Bohuř Vybíral.

O nejmłodším písemnictví ruském napsal pěknou přehlednou stat dr. Fr. Kubka jako doprovod k malé anthologii, již přineslo ruské číslo „Cesty“ (1924, číslo 29-30). Je z ní patrné, že ruská revoluce byla plodná na básnická zrození a přerody. Vzrůšená její atmosféra přirozeně neptála ani románů ani dramatu. Z mladých prosaíků nejvše vyniká Boris Pilňak, autor několika svazků povídek, jenž z realistického vyprávěče andreevského typu vyvinul se v expresionistického psychologa. Ze starších spisovatelů vytešil svůj poměr k revoluci Alexej Remizov, jenž v duchu své mysticky tragické lyrčnosti uviděl v revoluci mohutný pohyb nelogicky důsledných živelných akcí (Vremennik-Dennik). Prósu píle za hranicí Alexej Tolstoj, Z. Gippiusová, Ivan Bunin, Merežkovskij, B. Zajcev a j. Z básníků symbolistů, jejichž vzrůst viděla léta předválečná, oslavil

revoluci *Alex. Blok*, největší básník této epochy. Ve svých básních: „Skytkové“ a „Dvanáct“ podal ideologii ruského nacionalismu a mystickým závojem zastřenou apotheosu pudového, barbarského a lidsky nešťastného období prvého teroru.

Nejvládnějším ozvučkem byla však revoluce pro ruský *futurism*, jenž s nadšením uvítal dobu teroru a ničení všech bývalých hodnot, aby zapel paradoxně chválu proletariátu a kolektiva. Futuristé použili ruské revoluce sociální ke svému pokusu uměleckému, kráčeli v zadní řiku otočících mas, aby zbořili uměleckou tradici. Složili revoluci brutální hymny oslavě a synové buržoazie, fascinovaní Nietzschem a Stirnerem, vytvořili nadčlověcké, amorní a anarchické teorie jakéhosi literárního sociálního maximalismu. Z velké řady futuristů pokládá Kubka za největšího Vladimíra Majakovského, skladatele „Levého pochodu“.

Ze starších básníků přiznal se hned po převratu k sovětské revoluci *Valertj Brusov*, bývalý vůdce symbolistické moderny. Největší službu prokázal proletářskému umění tím, že shromáždil a uvedl do literatury mladé dělníky, básníky proletářské. Tato skupina podala po prvé v ruské literatuře svět a hlediska dělnického. Jejich poesie podobá se velmi našemu novému básnictví (Hora, Wolker) a má mnoho společného s Vildracem ve Francii a s expresionismem německým. Ruská ves, zrevolucionovaná agrární reformou a válečnými i revolučními zkušenostmi vojáků, vzklátila se v poesii předválečného básníka *Nik. Kljujeva* a zvláště v nejmladším básníku selké revoluce *Sergěji Jeseninovi*.

S hlediska literárních dějin pokládá Kubka toto období (1917-1922) za uzavřené; toto uzavření však způsobuje jen stránka tematická. Poesii revoluční jest tato literatura jen tím, že se zabývala revolucí, ji opěvovala, nebo prostě popisovala. Jinak není toto období uměleckým přelomem. Navazuje jednak na symbolism, jednak na futurism. Užívá jednak metod naturalistických, jednak popírá naturalism a buduje nový utopistický svět ideové představy (expresionism). Opakuje — nezávle na západních vzorech — unanímism a naturism (primitivism). Tvoří novou poesii t. zv. třídní, proletářskou a zhmotňuje na jedné straně svět duchovní (monism materialistický), na druhé straně však současně zduchovňuje hmotu (monism spiritualistický). Jest v ní věčné hledání, zmatek a touha po náboženském prohloubení života. Jsouc po stránce sociální valnou většinou oslavou komunistické revoluce, dochází v nejlepších představitelích literárních k ruské mystické formě *duchovního socialismu*. Vycházejíc z internacionalismu proletářství, dospívá k nové, vyšší formě nacionalismu, umělecky pak postupuje vývoj od rozbitých forem a ideí k *novému klasicismu*, k čisté linii, architektone a duchovní spolupráci všech činitelů kulturních.

Ke stati Kubkové připojuje svou úvahu o nové ruské literatuře také *Mir. Rutte*. Zdá se mu, že z nejmladší poesie ruské mohutně proniká hluboké náboženské citění, mystické chápání revolučního procesu a smyslu lidského utrpení. Zatím co ruská revoluce politická a sociální utkvěla v extrémním materialism, ruští básníci hledají její druhý smysl, její smysl duchovný, jenž by jí vykoupil z jejich omylu a otevřel jí novou a jasnější cestu do budoucna.

Nehylo by záslužno, aby také některý z našich mladých katolických literátů sledoval rozvoj nové ruské literatury? I v tom by byl kousek práce pro unii *M.*

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Krise umění. Aby někdo byl umělcem, jest především třeba, aby byl člověkem nerušené, takřka dětské obrazivosti a přirozeného citění. V Řecku byli nejlepšími básníky pokulní rhapsodi a arkadští pastýři. David, pěvec Hospodinův, byl pastýřem. Bývali i takoví básníci, kteří žili výhradně svému umění. Moderní doba přináší a dává mnoho inteligence, mnoho vědy, mnoho filosofie,

mnoho hluboké analýsy a břitké výmluvnosti. Za stará jediný člověk mohl obsáhnouti veškeré vědění lidské — nyní budou na univerzitách zakládati stolice pro historické bádání o Napoleonových milenkách a zřizovati ústavy pro výzkum mravenčí symfílie. Za stará nic neodvádělo člověka od něho samého. Při vši moderní vzdělanosti a civilizaci pustne lidské srdce, moderní člověk myslí v po-

jměch, nikoli v obrazech, stává se bytostí více intelektuální než emocionální. Moderní člověk nemá kdy být člověkem, neřku-li umělcem. A proto máme básničky, ale ne poesii, máme verše, ale ne básně. P.

Gilbert K. Chesterton se stal nezávislým katolíkem. Svůj obdiv ke katolickému kněžství vyslovil už dávno ve dvaceti kriminálních novelách nazvaných: „Nevinost otce Browna“. Je to řada romantických, poeovský hrozných a důmyslných historek, jejichž hrdinou je kněz Brown. Nevalný dojem činil otec Brown na první pohled: „Malý kněz podobal se příliš těm východním háupům: měl tvář tak kulatou a tupou, jako takový knecht z Norfolk, oči měl prázdňové jako Severní moře a měl několik hnědých, do papíru zabalených zavazadel, jež naprosto nebyl s pobratr... Jeho zvláštní směs esecké tuposti a prostoty světské bavila Francouze...“ A přece překonává tento nepatrný kněz znalosti lidské duše i nejslavnějšího detektiva francouzského Valentina a Kristu získává největšího zločince světa Flambeau. Nechtěl to po prvé, co kněz je hrdinou zločnické historie. Roku 1888 uveřejnil *Imilio de Marchi* román „Il cappello del prete. Ustřední postavou díla je kněz prostého ducha don Antonio Spino. Má bystřejší oko než vyšetřující soudcové a uhodně pachatele záhadného zločinu v Santafusca, barona Coriolana. Vyšetřující soudce Martellini pronikne věc zcela náhodně: baron v záchvatu šílenství sám svůj zločin před ním vyznává. Don Antonio však prohlédá záhadu tajemným vzhledem světské v lidské nitro, který autor nazývá sospetto. Je pochybné, jsou-li díla jako Chestertonova a de Marchiho sta, aby změnila běžnou představu lidí světských o lidech světcích. Snad stačí říci, že jsou cenným příspěvkem k psychologii světců. Lidé odlišili svatě. Přidělili je podivinstvím a zvláštnostmi, proměnili je v anděly, odevzdali jim nebo sami zůstali na zemi. Učinili je bytostmi neznalými vlastní a nepřístupnými pokusem. Oddělili je, aby jich nemusili následovat. P.

Bůh Mussetův. Čteme-li některá Mussetova dramata, přesvědčujeme se, že Musset dramatikem nebyl. Nedovedl vyjádřit jiných. Jeho dramata jsou lesklé hříčky, bez zápletek, bez charakterů.

Selbalo mu, měl-li se věšit v radosti a žaly svých osob. Znal jen sebe a uměl vyjádřit jen sebe. Lyrické jeho dílo možno nazvat pohřebním zpěvem mrtvého božství. Diderot prý řekl: Bůh není, ale bude. Musset jako by pravil: Bůh byl, ale není. Nebyla by to ani psychologická, ba ani lingvistická záhada, kdyby se někdo ptal, proč je snadnějt říci: Bůh byl, nebo Bůh bude, nežli říci: Bůh není. Bůh značí Jahve, ten, který jest. Říci tedy: Bůh není, jeat tolik, jako říci: ten, který jest, není. Snáze však se řekne: ten, který byl, není, nebo: ten, který není, bude. Ony dva snadnější výroky upírají Bohu minulost a budoucnost, onen nesnadný mu však upírá jsoucnost. P.

Literární nemrav. Zvláštním způsobem zachází s cizím majetkem *Josef Zemla*, autor knihy „*Z mistrova odkazu*“, povídky z oper Bedřicha Smetany. Odělebeletristickým rouchem děje všech oper Smetanových, aniž by slovem se zmínil o autorech, kteří psali libreta. To přece snad Sabina, Wenzig i Krásnohorská zasloužili, aby tu bylo vděčné vzpomenu, že oni nesmrtelnému mistru poskytli cenný slovní podklad k zhudebnění — a p. Zemlovi přiležitost k laciné slávě. J. Kř.

Stuší si zapamatovat. V 9. čísle „*Přítomnosti*“ v debatě o prostituci napasal bývalý ministr zdravotnictví dr. L. P. Procházka toto: „My lékaři a hlavně sociální hygienikové, když chceme některé věci domyslet do gruntu, dostáváme se do vod zatrolené zpátečnických, a často i do nebezpečné blízkosti — k Pánbíčkovu a k církvím. Zvláště když musíme volat na pomoc morálku — čemuž se jinak rádi vyhýbáme.“ Na výštinách světa. Kdy doletí světlo — až k učitelstvu? J. Kř.

Petr Bezruč — moravským separatistou? Básník, jenž řadu let se odmlčel, promluvil znovu malou brožurou, vydanou roku 1923 v Brně pod pseudonymem *Kuba Stopěrunik*. Brožura zapadla úplně bez povšimnutí; poněvadž nikdo nevěděl kdo je autorem. Nyní teprve píše o ní básník Ad. Veselý v „*Přítomnosti*“ (číslo 7). Spisek obsahuje dvě pojednání. První „*Moravská zem a moravská řeč*“ je článek výhradně jazykový a útočný. Jeho hrot je obrácen proti „západním Slovanům“, jak posměš-

ně říká „pánům z Čech“, kteří podle jeho soudu hanobí lidovou řeč moravskou a zavádějí přisrčenost a nestvůrnost. Své spravedlivé rozhořčení vyúsťuje k protestu proti pražskému centralismu. Praha dle něho již svou polohou hodí se špatně za hlavní město republiky. Je přesvědčen, že Slovensko i Podkarpatská Rus dosáhnou autonomie v rámci republiky, a volá: „Kdo vymůže autonomii v zemích moravských?“ Ba vysílá na konec stělnou modlitbičku: „Modlímeť se: Prahy chraň nás, Jezu Kriste, my moravští hříšníci, my separatisté!“ Druhé pojednání „Republika před svatým Petrem“ jest palčivou satirou namířenou zvláště proti titulům, jakými se hemží republikánská společnost. Ještě štěstí, že brožuru napsal právě — Petr Bezruč!

Alois Mrštík o náboženských sporech. V článku 1. čísla „Brázd“, o němž se zmiňujeme na jiném místě, píše autor „Roku na vsi“ takto: „Pokud jde o zápas náboženské, tu mám velmi za zlé těm, kteří vedle jiných našich těžkostí na venkově ještě zviňují spory náboženské a církevní, na které jsme už jednou krváceli a dít nevykrváceli, a tak přispívají ne ke kulturnímu vzrůstu, ale ke kulturnímu zmatku.“

Umělecká kritika u nás. Již několikrát byly učiněny pokusy, aby kritika byla zahrnuta v oblast umění. Jak dopadlo, o tom píše Josef Koděček v „Přítomnosti“ (číslo 8). Velmi důležitá součást umělecké kritiky byla spatřována v tom, že kritikové počali psáti vzletně a obrazně, nabrali vždy ze široka dechu a oplyvali metaforami, libovali si v dialozích, zařazovali kritický akt do prostředí krajinoalby, nálady a dojetí a ilustrovali takovým způsobem slavnou esai Oscara Wilda „Kritik umělcem“. Tato snaha hlavně u nás pozdvihla vážnost kritiky, vyvolala také cennou péči o slovesný výraz, avšak měla také následky neblahé: vytvořila tak protivný bombast a metaforické kejkliřství, že každý hloupý úkolák se topí v těch „vášnivých pijáckých dojmů“ a ostatních nafouklých nefestech, jež z prostého úkolu analýsy tvořily nebetýčný úkol a znemravňují (při jistém obohacení) kritickou oblast jazykovou, že musíte, hledající původní smysl slov, zkoumat je na základní tón a pravdivou nosnost.

Znemravňující kritický argot, simulující vzlet i ironii, tak u nás zdomácněl že, jím trpí i kritikové, kteří umějí říci leccos dobrého.

Zničit tradici? V 1. čísle „Disku“, orgánu Devětsilu, který chce býti mluvčím nového formátářského umění, volá autor článku „Obraz“ po zničení tradice a historie. Kdyby prý nebylo historie, byl by svět o několik století mladší. „Odstraňme mrtvolu, neboť zapáchají! Nekonservujeme mrtvé!“ Proti tomu uvádí Jan Slaviček ve „Volných Směrech“ (číslo 10) názor samého *L. Trockého*. Nesouhlasí s radou futuristů, aby stará individualistická literatura byla hozena přes palubu proto, že sestárá a že svým individualismem odporuje kolektivní povaze proletariátu. Práví: To, co dělník vezme u Shakespeara, Goethea, Puškina, Dostojevského, to především složitější představa o lidské osobnosti, jejich vášních a citech; hlouběji a pronikavěji pochopí jeji psychické síly — celkově: obohatí se! A dále zdůrazňuje: Proletariát nemůže počítí se stavbou kultury nového slohu, nepřibere-li a nepřizpůsobí-li si prvky starých kultur. Bez znalosti nejdůležitějších niesziků minulosti není pro novou třídu pohybu vpřed!

Začítí znovu? S jiného stanoviska obrátí se otázku zničení tradice také kritik *Antonín Veselý* v nové knize „Listy autorům“. Mluví k dnešním mládeži, která se domnívá, že právě dnes jest nejnalehavější potřeba začítí v literatuře od začátku. Je to tak svůdné! Vypěstovati nový básnický jazyk a odhoditi mezi museální vetě ten, který se vydal ze svých barev, vynalézti nějaký nový útvar odpovídající nové době a především dáti literatuře rozmach síly, pocitu z toho štěstí, že naše tvořivost se může rozlévati bez všech zevních překrad, vybojovati nové krásy, nové hrdinství, novou velikost přiměřenou situaci osvobození. „Ale pročtme si oči z těchto vidin! Pochopme, že žijeme na zemi, v osvobození sice vlasti, ale ve světě velmi starém, s lidmi, kteří projevují tytéž vášně jako před válkou a před mnoha věky. K fantasim nového mládí právě naznačeným nemáme dosud opory v slibných zjevch a vedle nových úkolů, čekajících nejen na jednotlivce, ale na celé generace, které jich dorostou, jsou tu úkoly staré, nedokon-

...ené, opuštěné. A právě tyto staré, neokonečné, opuštěné úkony tvoří vlastní obsah pojmu slova tradice... Minulý vývoj naší literatury vyzýdal si oběti právě od největších zjevů: Máchy, Nerudy a Vrchlického. Ta obět přinesla své ovoce. A bez obětí nedospěje ani naše mladá literatura k novým úkolům, jež ji čekají!

Ke kulturnímu boji. Článek *H. Madlmaýra* v 2. čísle „Lumiru“ vzbudil značnou pozornost na obou stranách, jímž jeast adresován. V denním tisku lidovém bylo o některých jeho místech již dosti psáno, ale doporučujeme jej k úvaze celý. Výtky, jež činí dnešní církvi u nás, nejsou vždy zcela oprávněny, ale poslouží aspoň ke zpytování svědomí. A spisovatel má jistě nejlepší úmysl, když volá k inteligenci odcizené církvi: Nedejte se mýlit nedostatky církve viditelné!... Více se skoro musíme diviti, že zlořádů ve středověku nebylo ještě více a že církve i v takovém prostředí uskutečnila mnoho velkého a dobrého. Těmi zlořády a mravní bídou je viněn člověk a ne principy a ideje, které ho chtějí usměřit. . . . Kdyby byla inteligence v táboru církve viditelné a pomáhala živou činností realizovati její ideál, kdyby církve měla také opravdu duchovní kněze, tu by jistě vypadala jinak. . . . Nehleďteje tolik, co vás dělí, hleďteje, co vás spojuje! Spad bude mnohé naše čtenáře zajímali, že autor článku, povoláním stavební rada v ministerstvu veřejných prací, jest rodák z Bystřice pod Hostýnem. . . . Také „Národní myšlenka“ přinesla článek od *K. Vaňka*, ve kterém se autor horlivě zastává náboženství; tvrdí o něm, že má důležitou úlohu v životě zdravého národa, a píše při tom slušně a snášenlivě také o katolicismu.

Bible česká, velké dílo vydávané Dědictvím Svatojanským v Praze, blíží se svému ukončení. Právě vyšly dvojseřit 57-58 obsahuje dokončení prorocství Ezechielova, celé prorocství Danielovo, Oseášovo, Joelovo a část Amosova. Profesor dr. Hejzl doprovází jak obyčejně svůj dokonale básnický překlad četnými zajímavými poznámkami, v nichž reaguje i na nejnovější literaturu. Nákladný a důležitý podnik zaslouží jistě hojně podpory a zvláště mnoho nových odběratelů. — Současně vydává Dědictví Svatojanské *Písmo sv. Nového Záko-*

na také v kapsním formátě, aby tak bylo možno co nejvíce je rozšířiti. Dvě vydání jsou již rozebrána, nyní právě vyšlo vydání třetí. Značným darem svätického biskupa dra Antonína Podlaby, jenž o celý tento podnik získal si neohynoucí zásluhy, bylo možno snížit cenu této úhledné knížky, čítající 290 stran, se 6 Kč na 3 Kč a cenu druhé části (Skutky a listy apoštolské, 656 str.) s 10 Kč na 5 Kč. Kdo zakoupí obě části najednou, obdrží je za 7 Kč. Tato velmi nízká cena pšpěje jistě k novému rozšíření Písma sv. (Adresa Dědictví jest: Praha IV. 35.

Profesor Jan František Hruška, jenž začíná psáti pro „Archu“ řadu náboženských úvah, „Proč jsem neodpádl a neodpadnu“, je přes svou trvalou chorobu neúnavně činným, jak ukazují jeho práce v „Cestě“, ve „Zvonu“ a „Rozkvetu“, i samostatně nedávno vydané knihy chodských bajek a pobádek. Svou hluboce zbožnou a rozjímavou povahu projevil nejkrásněji knižkou modliteb „*Hořlivi keř*“. Doporučujeme ji vřele naší katolické inteligenci. Výtěšek knížky jest věnován na opravu kaple, kterou spisovatel-lalk postavil před lety sv. Prokopu ve svém rodišti.

„**Svätý Tomáš Akvinský**“. K oslavě loňského jubilea sv. Tomáše vydal právě pražský „Život“ pěkný sborník původních i cizích studií. Redaktor *Dr. Jos. Krllm* má tu vedle překladů modliteb sv. Tomáše, encykliky Pia XI. a patrně i bibliografických částí delší životopisný článek a stat „O některých čnostech Tomáše-světce“. Pozornosti dále zaslouží studie *dra J. Foltynovského*. „*Sv. Tomáš Akv. jako kazatel*“, *dra J. Míhlika* „*Sv. Tomáš a Bible*“, *P. Cyr. Ježe* „*Poměr sv. Tomáše k filosofii staré a nové v pojetí absolutna*“, *dr. Al. Kudrnovského* „*Idea Boha ve filosofii a životě svätého Tomáše*“, *P. Suchomela* „*Obroda tomiemu v nové době*“, *dra A. Fuchsa*, „*Svätý Tomáš jako básník*“, *O. A. Tichého* „*Svätý Tomáš a hudba*“, *Ign. Hykeda* „*Učení sv. Tomáše a řád kazatelský*“, *J. S. Boršity* pokus dogmatického osvětlení přítomnosti Kristovy v Nejavětější Svätosti dle zásad tomistické filosofie a článek *Em. Soukupa* „*V hlubinách života*“. Z cizích odborníků přispěl *P. Noble* článkem „*Psychologické základy výchovy dle morálky sv. Tomáše*“ *P. Gos-*

selin „O psychologii sv. Tomáše“ P. Gargon-Lagrange „První daný poznatek inteligence podle sv. Tomáše“, J. Maritain „Scholastická filosofie a matematická fyzika“. Sborník doplňuje projev arcib. drá Fr. Kordače, nový překlad hymnu „Chval Sione Spasitele“ z pera dra A. Fuchse a některé drobné i časové stati. Uspořádání není zrovna nejlepší, ale redaktor se omlouvá na konci krátkosti doby. Jest si jen přát, aby sborník, jež si vyžádal jistě mnoho práce, byl hojně studován naší mladou generací a rozšířil tak znalost životního díla velikého světce, filosofa i básníka.

Nové nakladatelství vyrůstá zvolna v nevelkém městečku na západní Moravě — v Brtnici u Jihlavy. Mladý, snaživý knihkupec Jos. Birnbaum nezalekl se obtíží, s jakými je za dnešních poměrů spojeno vydávání knih, a vystoupil odvážně na veřejnost hned trojím směrem: v oboru zábavné četby vydal Fotelův román „Odpadlík“; z náboženské literatury tiskne právě krásné dílo Fou-

ardovo „Život Ježíše Krista“ v překladu Dominika Pecky; nejlépe pak, jak se zdá, bude si počínati na poli ochotnického divadla. Za krátkou dobu vydal ve sbírce „Lidové divadlo“ pět her: „Fabiolu“, již dle románu Wiesemanova zdramatisoval básník Grebač-Orlov a české vydání upravil L. Kučera; dvě hry Jar. Štreita: veselohru „Mistr Šidlo“ a výpravnou hru „Pohádka máje“; jednoaktovku Al. Z. Mirského „Pohádka jejího života“ a drama z ruského obchodního života „Marnotratník“ od Nikolaje Sem. Leskova v překladu Ant. Vlkové. O některých z nich přineseme ještě posudky. Doufáme, že naši spisovatelé, kteří dosti často nyní marně hledají nakladatele pro své knihy, naleznou v p. Birnbaumovi ochotného pomocníka.

V básni Jana Karníka „V den výroční“ v l. čísle na str. 9. v posledním odstavci za veršem „Leč pro světců i světic sbory“ vypadl řádek „jež věncí palem ratolest“.

Ročník XII.

Duben 1924

Číslo 4.

Dr. Alfred Fuchs:

POSLEDNÍ PAPEŽOVĚ A UNIONISM.

Přednáška konaná v Olomouci při oslavě dvouletého jubilea pontifikátu Svatého Otce Pia XI.

Coelestis Urbs Jerusalem
beata pacis visio
quae celsa de viventibus
saxis ad astra tolleris!

Před nejsvětějším momentem mše svaté, než Kristus sestoupí na oltář, pronáší církev chvalozpěv andělský: „Svatý, Svatý, Svatý“ posvátné trisagion. Toto trisagion jest uvozeno slovy preface. V prefaci církev Boha velebí a nepronáší žádné prosby. Jenom na svátek svatých apoštolů jest jediná výjimka. Tu církev prosí: Ut gregem Tuum Pastor aeternae non deseras, sed per beatos Apostolos Tuos continua protectione custodias, ut iisdem Rectoribus gubernetur, quos operis Tui vicarios eidem contulisti praesse pastores „Abys stáda svého věčný Pastýři neopouštěl, ale skrze svaté Apoštoly je střežil neustálou ochranou, aby bylo řízeno týmiž správci, které jsi ustanovil jako náměstky svého díla, aby byli pastýři.“ Církev neustává se modliti za sjednocení u víře, aby všichni jedno byli, aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř. To jest podstata snah unionistických.

Unionismem v širším smyslu tedy rozumíme snahu po sjednocení všech křesťanských církví, křesťanů všech denominací. V užším smyslu rozumíme pod unionismem snahu sjednotiti alespoň tři veliké církve episkopální, totiž katolickou, pravoslavnou, anglikánskou. V nejužším smyslu rozumíme pod tímto hnutím snahu o sjednocení církve katolické a pravoslavné, poněvadž mají společný věroučný podklad. Na rozdíl od církve anglikánské neztratila

pravoslavná církev nikdy apoštolské posloupnosti, má pravoplatně posvěcené kněze a uděluje svým věfcím pravoplatně svátosti. Pravoslavné nesmíme považovati za heretiky, nýbrž toliko za schismatiky, rozkolníky, neboť pod pojmem „schisma“ rozumíme rozkol, porušení jednoty církevní tím, že některá část věfcích se oddělila od církve, různíc se co do ústavy a řádů církevních, nikoli co do dogmatu. Takovým schismatem bylo odloučení církve východní v roce 1054 za Fotia a Caerularia. Roku 1453 dobyli Cařihradu Turci. Od té doby až do dnešního dne klesal stále význam cařihradského patriarchátu, kdysi tak hrdého a podle posledních zpráv byl prý patriarchát dokonce angorskou vládou rozpuštěn. Od dobytí Cařihradu Turky nastupuje v jeho dědictví Moskva. Petr Veliký podřizuje církve státu. Nastává caesaropapism, soustředění moci světské a duchovní v jedné osobě. I to dnes padlo. Není již cara, nastalo již schisma ve schismatu, proti starobylé církvi pravoslavné staví sovětská vláda svoji „Živou církev“. Vždy znovu opakovaly se pokusy o unii. Vždyť rozkol nenastal z důvodů věroučných, nýbrž z důvodů politických a rozpor věroučný byl vyhledáván ex post. Již na sněmu v Lyonu r. 1274 byla naděje v unii, ale zmařili ji patriarchové cařihradští. Roku 1439 vyjednával za pontifikátu papeže Eugena IV. kijevský metropolita Isidor na rozkaz cara Vasila o sjednocení církvi na sněmu florentském a bylo docíleno i částečných úspěchů. Když však měl v Moskvě býti vztyčen nad chrámem Nanebevzetí Panny Marie latinský kříž, tu poštvaný lid tomu zabránil. Plyne z toho jedno poučení. Že totiž nemá se zbytečně bráti orientálům jejich starobylé symboly, které nikterak nenáležejí ku podstatě náboženství. Roku 1596 dva Jesuité P. Antonín Possevin a Petr Skarga zahájili jednání v Brestu o unii florentské a skutečně devět diecézí přistoupilo k unii. Myšlenka unionistická má i svoje mučedníky. Roku 1623 zemřel mučednickou smrtí arcibiskup Polocký svatý Jozafat Kuncewicz a asi 100 kněží. I za Kateřiny II. a za cara Mikuláše II. byli katolíci vražděni. I arcibiskupa Cieplaka, uvězněného bolševickou vládou, i popraveného preláta Budkiewiczze můžeme pokládati za mučedníky unie. Jednání o sjednocení církvi bývá často srovnáváno zejména v úsku liberálním s jednáním Svazu Národů. Běží prý sice o chvalitebný, ale jinak abstraktní pacifism, úplně bezkrevný, který nevybočuje celkem z mezí vyjednávání u zeleného stolu. Na tyto námitky lze odpověděti poukazem na mučedníky unie. Sotva by se za dnešních poměrů našel mučedník pro Svaz Národů. Idea unie věru není ideí bezkrevnou; jest dobře zpečetěna skutečnou mučednickou krví. Bolševická vláda se domnívala, že popravou Budkiewiczovou pohřbí misijní dílo v Rusku. Docílila však pravého opaku. Způsobila jenom, že nedůvěra, která dosud byla mezi katolíky a pravoslavnými, roztála u vědomí společného utrpení. Za carského režimu byla snaha po unii krutě pronásledována.

Vadil jí antagonismus mezi Rusy, Rusíny a Poláky, živený jak vládou ruskou, tak i rakouskou, která všude, na severu i na jihu říše čenichala za těmito snahami panslavismus. Velký biskup Chorvatů Strossmayer to byl, který inspirovaný myšlenkami encyklik Lva XIII. vytvořil slovanský program unie v tradicích cyrilometodějských. Nalezl zejména mnoho porozumění na Moravě v cyrilometodějském hnutí velehradském. Mariborský biskup Slomšek založil první bratrstvo svatého Cyrila a Metoděje, jehož úkolem byly modlitby za unii. Papež Lev XIII. rozšířil svou encyklikou „Grande munus“ kult svatých věrozvěstů Cyrila a Metoda po celém vzdělaném světě křesťanském (rok 1880). Encyklikou „Praeclara gratulationis“ potvrdil práva sjednocených Orientálů na východní ritus a zaručil jeho nedotknutelnost. Uvádíme z celé řady fakt jenom několik významných událostí, jež svědčí o tom, jak poslední papežové podporovali unionismus. Roku 1881 založena byla v syrském Bejrutě Orientální Akademie, roku 1893 byl konán eucharistický kongres v Jerusalemě, kde došlo ke sblížení s Orientály. Nástupce Lva XIII. Pius X. zřídil čistě řecké biskupství v Cařihradě roku 1910, roku 1912 v Hajdu Doroghu, Rusnům ve Spojených Státech zřídil východní sjednocené biskupství ve Filadelfii, v New Yorku, v Kanadě a ve Winipegu, roku 1912 dovolil, že katolíci latinského obřadu smí, je-li k tomu rozumný důvod, vykonati svatě přijímání i podle ritu východního, kteréžto ustanovení jest již pojato do nového kodexu. Velmi důležité kroky pro unii byly učiněny za papeže Benedikta XV. Papež tušil správně, jaká asi nastane po válce konstelace, a dovedl se na ni připravit. Již za války poslal na př. do Ukrajiny apoštolského visitátora s úkoly studijními. Dvě důležité instituce děkují tomuto papeži za svůj vznik. Jest to Orientální Kongregace a Orientální Akademie v Římě.

Kongregace jest zhruba řečeno vatikánským ministerstvem. Až do Benedikta XV. podléhali Orientálové s Římem sjednocené Kongregaci Propagandy. Roku 1917 byli tedy Orientálové podřízeni kongregaci samostatné. Předsedou kongregace je sám papež a kardinál jest jenom jejím tajemníkem. Tedy podobná organizace, jakou má svrchované důležité kongregace sv. Officia. Kongregaci je přiděleno 11 kuriálních kardinálů, asesorem, čili vlastním sekretářem jest orientální biskup. Kongregace má 24 konsultorů obou ritů. Kongregaci podléhají osoby, kázeň i obřady Orientálů. Před její forum náležejí i záležitosti smíšené, totiž záležitosti, jež se týkají latiniků i Orientálů. Tato kongregace má vůči Orientálům tytéž plné moci jako mají ostatní kongregace vůči latiníkům, toliko ve věcech věroučných a soudních podléhají i Orientálové sv. Officiu, jemuž podléhají i ve speciálních otázkách manželského práva, pokud se týkají t. zv. Privilegium Paulinum. S žádnou jinou kongregací nemají Orientálové co činiti. Svědčí to zajisté o tom, že Svátá Stolica přikládá otázce unie důležitost svrchovanou.

Jest samozřejmo, že chceme-li získati východní rozkoňky, musíme především věnovati pozornost východanům s námi sjednoceným — uniátům.

Druhou, neméně důležitou institucí jest Orientální Akademie, studijní ústav, určený především k tomu, aby se na něm vzdělávali latinici, chtějící působiti mezi Orientály. Na ústavě však mohou studovati i Orientálové, ba dokonce i schismaticové. Ústav byl nejdříve ve starém Pallazzo dei Convertendi na Borgu a nyní jest v Biblickém ústavě ve via Pilotta. Byl s ním spojen proto, že biblický ústav má velmi bohatou knihovnu a museum, týkající se Orientu, takže tyto pomůcky jsou dnes oběma ústavům společné. Přemístění se stalo dne 14. září 1922 listem „Decessor noster“. Na tomto ústavě působí i český profesor, totiž P. Spáčil S. J. Kurs trvá dva roky. Jeho učební předměty jsou tyto: pravoslavné bohosloví, patristické bohosloví, východní liturgie, východní právo církevní, východní právo občanské, politické dějiny Východu, dějiny východních literatur, orientální archeologie a dějiny umění, východní zeměpis a východní řeč, totiž ruština, řečtina, staroslověnština, syrština, arabština, koptština, arménština a ethiopsština.

Nyní jest třeba věděti, koliketi jsou uniáté a kolik jich asi je. Děli se celkem na čtvero hlavních obřadů s jazykovými pododěleními.

1. Předně k nim náležejí *Arméni*. Jest jich asi 100.000 duší. Jejich patriarcha sídlí v Cařihradě, ale má titul patriarchy kilijského. Mají 15 biskupství a arcibiskupa ve Lvově. Jejich právní poměry upravil papež Pius IX. konstitucí „Reversurus“ ze dne 12. června 1867. Jejich patriarcha je volen biskupy a papež potvrzuje volbu. Synod navrhuje terno. O provedení voleb pečuje Orientální Kongregace. Mají svůj vlastní ritus a liturgickým jazykem jest buď spisovná arménština nebo staroarménština. Mají v Evropě i v Asii několik klášterů benediktinských arménského ritu. Tito mniši se nazývají Mechitaristé, podle svého zakladatele. Kláštery ty jsou skutečnými útočišti kultury tohoto pronásledovaného, od Turků systematicky vyvražďovaného národa, který jest prvním národem, jenž přijal jako celek křesťanství. V těchto klášterech jsou arménské tiskárny, galerie obrazů arménských umělců a nalézají tam útočiště četní arménští uprchlíci, kteří jinak těší se velké pozornosti při charitativních akcích papežových. Jeden z nejkrásnějších jejich klášterů jest klášter San Iazaro u Benátek, klášter uprostřed moře, s bohatými sbírkami a zahradami, který uprostřed mořského vlnobití jest skutečným symbolem osudu tohoto národa. V Římě mají kostel na via Giulia „St. Biaggio.“

2. *Uniáti ritu koptského* mají patriarchu od roku 1895. Čistě koptského ritu užívá asi 22.000 duší a mají 3 biskupství. Patriarcha je volen jako u Arménů. Residencí patriarchovou je Alexandrie a liturgická jejich řeč je koptština. Dále jsou Koptové

ethiopští v zemi Negušově. Jest jich asi 3.000 duší. Jejich liturgickým jazykem je habešština. Jsou spravováni latinskými apoštolskými vikáři a papež Benedikt XV. jim zřídil v Římě kolej, která jest za Vatikánem ve Fondamentě; mají kostel zasvěcený sv. Michalu. Jsou to černoši. Kdo v Římě ponejprv viděl v klerikách Indy, Čiňany, černochoy, teprve dovede si udělati náležitý pojem o světovosti církve katolické.

3. Dalším starobylým orientálním ritem jest *ritus řecký*. Dělí se na několik jazykových pododdělen. Ritus čistě řecký obsahuje asi 73.000 věřících. Mají v Evropě biskupství v Hajdu Doroghu a světícího biskupa v Cařihradě. K těmž ritu náležejí také Italoalbánci v jižní Itálii a na Sicílii, kde mají řadu far a světícího biskupa. U Říma mají znamenitý klášter Grotta Ferrata, obývaný Basiliány. Klášter má skvělou knihovnu a velmi vzácný rukopisný archiv a jest zajímavo, že v tom klášteře udržel se původní starořecký ritus v takové ryzosti, v jaké ji nedovedla zachovati ani sama pravoslavná církev východní. Kolej a chrám mají ve Via Babuino.

Ritus řecko-rumunský má 4 biskupství s jedním metropolitou a jeho věřící nalézají se na území maďarském a rumunském, jest jich asi 1 milion. Liturgickou řečí jest rumunština a jazyk církevně slovanský, kostel mají v Římě ve Via Coppela.

Velmi důležitý je pro nás ritus řecko-rusinský, jednak proto, že k němu náležejí částečně obyvatelé naší Pfikarpatské Rusi a za druhé proto, že při unionistických snahách právě oni padají na váhu, neboť užívají téhož ritu jako pravoslavní Jihorusové a pravoslavní Ukrajinci. Jest jich asi 3 a půl milionu. Mají arcibiskupa ve Lvově a jest jím známý unionistický pracovník prelát Szeptickij. Jejich liturgie je řecká, jazyk staroslověnský. V Římě mají chrám v Santa Maria ai Monti. Lvov byl považován za opěrný bod unionistických snah před válkou a za války. Dnešní politická situace však způsobila, že nastal mezi Rusí a Poláky takový antagonismus, že sotva bude možno vycházeti při těchto akcích ze Lvova. Svědčí tomu mezi jiným nedávná neslychaná internace metropolitě Szeptického. Když na janovské konferenci bylo jednáno se zástupci sovětské vlády o možnostech charitativní akce v Rusku, bylo se strany ruské vlády přímo vysloveno přání, aby misionáři nebyli Poláci. Tehdy si toho všiml zejména veškeren francouzský tisk, který vyslovil obavu, aby do Ruska nešli misionáři němečtí a nestali se tak průkopníky německé aktivity v Rusku. A tehdy ve francouzském tisku bylo již poukázováno na Velehrad a jeho unionistickou tradici, jakožto na budoucí opěrný bod při cestě na východ.

Ritus řecko-bulharský užívá liturgie řecké, jazyka staroslověnského a má v Macedonii a v Trakii na 13.000 příslušníků, spravovaných dvěma apoštolskými vikáři.

Pokračování.

František Střížovský:

CESTY LIDSTVA.

Cesty lidstva z dalek minulosti
tratičí se v bahnech s moskity,
znamenané prachem bílých kostí
bratří, kolem kterých kněží s levity
šli a nevěděli, že je láska zákonem —
cesty křivolaké, jak by vedly snem,
cesty po skaliskách těžce běžící,
cesty široké a na bulvárech ústící,
křížovatky, na nichž o půlnoci
kouzla strojí pekel přetajenné moci,
cesty výprav k divům polárním,
cesty zkumné v lidských niter kraje,
blín kde kvete, bolehlav kde zraje,
kde se zdvihá ze spálenišť dým,
Jeremiáš jen kde, kletbu cítě, lká,
cesty vefejně i tajné chodničky,
které noha v spěchu přes záhony tká,
na nichž bzučíce se pasou včeličky,
cesty geniů i trubadurů vědy,
cesty lidumilů, kteří léčí bědy,
všechny cesty, které duchy dělí,
po nichž v různé cíle věky spěly,
v jedinou se spojí cestu
ku věčnému Městu,
v cestu Pravdy kvádry vydlážděnou,
v cestu Víry chládkem zastíněnou,
v cestu monumenty ovroubenou,
monumenty Božích apoštolů,
monumenty Výkřiků a Bolů,
monumenty Hledání a Snahy,
monumenty těch, kdož byli vrahy,
vrahy myšlenek, jež proto z mrtvých vstaly,
vrahy citů, které zajásaly
vzkříšeny a živý v prsou umrlých,
monumenty těch, jimž platil smích
rozumných a mocných toho světa.

Po cestě té půjde nepřehledná četa
ze všech pokolení, národů a ras.
V jejich duši jediných se ozve hlas
zázračně a v jítřní bdění čas,
kdy se z Města zvony ozvou ke klekání,

hymnus přetajemný šírou světa plání,
jako hukot moře velebný.
Při něm zmlkne Sireny zpěv šalebný,
který dosud lidstvo vodil v blud.
Při tom zvuku narovná se každý úd,
spadne únava a zrychlen bude krok.
V duchu vyrojí se melodie dávných slok,
které duše zpívala, dokud svět byl ráj.
Před očima vstane nepoznaný kraj,
bratrství kde pravé místo slunce svítí,
dlaň kde dlani trhá věrné lásky kvítí,
druh kde k druhu uctivě se sklání,
jako klasy vánkem, jímž je milování.

Na konci té cesty čeká velechrám
s bílým veleknězem na schodišti z žuly.
Věky nepřehledně věrně stojí tam,
nedbá víchrů, jež kdy kolem duly.
Zaperlí se v oku slza při shledání,
zachvěje se blahem srdce v hrudi,
svaté lásky šíp je na vždy raní,
duch se jako ze sna náhle vzbudí,
až se ozve po Oběti svaté
z hrdel milionů slavné Tedeum! --
Ponížené kostil Zaplesáte
všedše po únavách v Otcův dům!

Vladimír Solovjev, přel. Otto F. Babler:

MILÝ DRUHU . . .

Milý druhu, nevidíš-li,
že je všechno, co tu zříme,
jenom stín a jenom odlesk
toho, co my nevidíme?

Milý druhu, neslyšíš-li,
že ten šumot neskladný je
jenom ozvuk znetvořený
věkověčné harmonie?

Milý druhu, necítíš-li,
jediná věc opravdová
že je tady, co dvě duše
sobě řeknou beze slova?

František Dohnal:

IMMACULATA.

Z cyklu „Maria“.

Můj bílý lekníne,
jenž zkvětš nad vodami
a v kráse bezstinné
tak svítíš věků tmami,
tvé krásy kouzlem zpít
zřím zas a zas v tvůj svit,
můj květe nad vodami.

Hle, všechno, všechno kol
vod černých zalil přival;
tvůj jenom bílý stvol
z těch vod se k nebi díval
a v trpytný hvězdný jas
tajemný jakýs hlas
tajemnou píseň zpíval.

A čekal, v květnou běl
až krupěj z nebe skane
a v taju lidských těl
kdos Velký z lúna vstane,
ten dávných věků sen,
před věky přísliben,
z lekninu lúna vstane.

Pak vzplál ten velký den . . .
Tajemný Velký přišel . . .
Vtělil se věků sen:
z lekninu lúna vyšel . . .
Však bílý čistý klín
nezzehnul žádný stín:
z čistého čistý vyšel . . .

Můj bílý zázraku,
můj květe nad vodami,
nad nocí přizrakú
ty svítíš stále tmami
jak bílé lunny jas,
jak démant bájných krás,
můj květe nad vodami . . .

Dominik Pecka:
RENÉ BAZIN.

Ale kromě toho obecného vztahu k přírodě jest v díle románovém dbáti vztahu zvláštního, vztahu jednajících osob k přírodě.

„Aby člověk vnímal a si pamatoval každou podrobnost, z níž se skládá krajina, k tomu je potřeba schopnosti, které nazvu výlučnými. A prochází-li ten člověk lesem a nezdržuje se v něm a zvláště, přináší-li si cizí náladu, která rovněž zabírá jeho pozornost, jeho pohled bude změněn a jeho vidina už nebude táž.“

„A o to se právě jedná, když spisovatel přivede některého hrdinu svého románu na lesní mýtinu. Ten hrdina tam nepfichází, aby maloval. Byl nám už představen. Jmenuje se Jakub a byl zamilován; jmenuje se Albert a pláče, že ho opustila nejlepší přítelka; jmenuje se Dominik a peněžní tíseň mu činí nesnadným odstup jmění — který jest nutný, neboť stáří se blíží. Známe jej a zajímáme se o něj, poněvadž bychom rádi věděli, jak vyvázne z nesnází, do nichž ho uvrhly jeho vášně nebo životní osudy. Nemám nám lhostejno, co soudí o krásách přírody, ale jest nám to vedlejší. Zastaví-li se však najednou z čista jasna na mýtině, kterou jsme si představili a odtrhne-li se od svých snah, lásek, pomst a snů, aby zevrubně a s trpělivostí malíře a odborníka pozoroval přírodu, nechápeme ho a neshodujeme se s ním. Nikoliv, pravděpodobnost, přirozený vkus žádají, aby vidina románového hrdiny byla vidina zvášnivělá, to jest, aby byla v přímém vztahu s vášní, jež zmítá srdce. Bude viděti jen ony podrobnosti, jež mohou dáti potravu myšlenkám, jimž je oddán v té chvíli: jen svou trpící nebo šťastnou duši bude viděti v přírodě, do níž ji vylévá; nevěsim si přesné křivky, v níž zatáčí se cesta do lesa, nebo v níž je ohnut větrem strom, ale ihned povstanou v jeho duši porovnání, a co v sobě podrží buď jako výsměch nebo soulad, bude mír nebo divokost, nebo svěžest, nebo chmurný smutek toho zákoutí přírody. Konec konců nepřestane býti hercem dramatu, jehož tajemství chceme znáti.“

Dlouhý popis v literatuře jest vůbec pochybený, poněvadž není slučitelný s dějem. To platí stejně o popisu lesa jako o popisu nábytku. Rámec, v němž se osoby románu pohybují, nesmí býti propracován odděleně za vlastním účelem, nýbrž jakýmsi lidským způsobem a jako doplněk hrdin. Nejezrealističtější a nejpravdivějším umělcem — realističtější zde ve smyslu jako blízky skutečnosti — bude spisovatel, který vzbudí dojem, že věci jsou trvale přítomny, který jim dá účast na životě a který v jejich prospěch nezabere pozornosti, která má stále viděti a sledovati duši.“¹

¹ Questions littéraires et sociales 159—61.

Duše je tedy nejvyšším důvodem a zákonem deskriptivních částí románu. Vše ostatní, krajina, dům, nábytek jest jen nutným doprovodem a rámcem vnitřního děje. Bazin se liší právě tím od naturalistů, že středem umělecké ekonomie učinil duši. Neklaní se přírodě. Ví, že vrcholem přírody je člověk a pro člověka že učiněno je všechno, co učiněno jest.

Popis jest jen pomůckou. Popisem chce Bazin ilustrovati nitro svého hrdiny, líčiti jeho sen, který se vznášá nad vlnami řeky i v korunách stromů, zpívati píseň jeho smutku, jeho nadějí a lásek. V románu „Z celé své duše“ vypravuje o lásce rybáře Štěpána Lontrela k Jindřišce Madistové. Štěpán jede jednoho dne ráno po vlnách Loiry a pohlíží k oknům své milé, uvidí-li její drahou hlavu za bílými záclonkami. Loira šumí a směje se na okraji člunu. „Ano i voda má svůj lásky čas. Záblesky jí proletovaly všemi směry. Podél přtkrých břchů táhly se plamenné, slézové pruhy, jež nebyly odrazem ničeho a jež by člověk mohl považovati za stopy duhy ponořené do proudů. Kolem byly pískové hroty, z dálky bylo slyšeti lehký smích, postup zlatých, rozptýlených a znovu utvořených vln, jež se vynořovaly z hlubokého řečiště jako narcisové věnce. Široké, bílé plachty, podobné zasněženým polím, míjely jediným pohybem. Jinde pohřížovaly viry své pně z krouceného stříbra až do bahna hlubin. Všecky lesky splynuly, prozrazily si cestu a prchaly k moři.“¹

Co jiného líčí tu básník těmi duhovými, zlatými a stříbrnými lesky, než láskou planoucí duši Štěpánovu?

Bazin vychází ze skutečnosti. Pozoruje. Studuje. Pozoruje přírodu. Pozoruje život. Ale tak jako příroda jest mu jen pomocnicí, tak i život a jeho věrné vypořádování jest v umění Bazinové jen přípravou k něčemu vyššímu. Člověk, obdařený schopností pozorovati, shromáždí si brzy množství obrázků, zachycených leckde na cestách životem, náčrtků to ovšem neúplných, zlomkovitých, neživotných. Je možno sbíratí takové obrázky soustavně a účelně. Ale obyčejně chovává si umělec v paměti řadu postřehů učiněných nazdarbůh, nevěda, užije-li jich kdy k uměleckému dílu. Hrdinové románu jsou zpravidla starší než zápleтка, která je skupila a dříve než vstoupili do díla literárního, čekali v zákoutí duše nebo v poznámkovém sešitě a odtud je vyvolala veliká síla, která se nazývá ideou, přistoupila k nim a řekla: Tebe chci, ty budeš žít!

„Ideu se objeví; má tvůrčí sílu; pořádá, skládá, s životní svrchovaností se pohybuje mezi rozptýlenými a mrtvě ležícími prvky díla. Musí mítí neobyčejně jistý pohled, neboť jejím úkolem jest najítí v hlubinách vzpomínek rysy téměř zapomenuté a přivéstí je na světlo. Proč tyto? Proč ne jiné, bližší, svůdnější snad? Nechte jí. Nezmýlí se, i když se nikdy nerozpakuje. A ptáte-li se mne, jaká síla jest to, jež působí tak svobodně a tak rychle, řeknu

¹ De toute son âme.

vám, že jest to prostě pravda, kterou chce spisovatel zdůraznit, situace, kterou chce vyložit. Jak idea vznikne v myslí, jsou již širší obrysy románu určeny. Pudově takřka naznačuje všechny přední úlohy, povolává hlavní osoby. A ty osoby přibíhají tak jak jsou, netvárné bytostí, daleké ještě úplného života. Jsou však určeny, aby žily. Trochu života už v nich je. Idea je pozdvihla. Staví se vedle sebe a proti sobě, tvoří nástin dramatu jako loutky, které bychom postavili na jeviště, aby představovaly budoucí herce. A to není vše. Rámec, krajina, dekorace jsou již narýsovány. Určité ovzduší zahaluje ten vznikající malý svět. A možno říci, že v podstatě jest román dílem okamžiku.¹

To jest úkol ducha při tvorbě románu: spořádati látku, která jest již připravena. Druhým úkolem jest zaostřit, prohloubiti povahy, sestaviti scény, vytvořiti vedlejší osoby, jichž idea nevyvolala. Tento druhý úkol není ovšem dílem okamžiku, vyžaduje dlouhé práce a mnohého přemýšlení.

V promluvě ke katolickým umělcům řekl Bazin: „Pravý umělec je velikým pracovníkem. V žádném umění není improvisace a jako v mravním životě, tak i v uměleckém jsou lítost a opětný začátek obvyklými podmínkami pokroku. Nemluvíte, jak někdy slyším, o rozkoši malovati nebo dlabati nebo rytí nebo psáti nebo kresliti plány: to jsou slova lživá a chvastavá! Rozkoš je ve vidině, ne ve výkonu, který je vždy nižší.“²

Důsledkem tvárné a výkonné snahy umělcovy jest ovšem, že postavy ze skutečnosti se mění.

„První typ osoby, vzatý ze skutečného života, může zůstatí poznatelným, přece však je zinačený. Neřekl všech slov, která mu spisovatel klade do úst, činí, které koná, nebyly všechny jeho činy, třeba každý z nich je určen logikou plynoucí z pozorování. Zápletky sama, je-li dobře provedena, ruší množství všedních a nevýznamných činů; zjednodušuje osobu, a to jest účinek umění; uvádí ji do situací, v nichž zůstává věrna zvolené povaze, ale nikdy v nich nebyla, a možno pouze říci, že by v nich tak neobstála. A to ukazuje, že není naprostého realismu, že není v románu docela pravdivého obrazu skutečnosti; že díla toho druhu jsou většinou díly obraznosti. Vzor žil a žije snad dosud; celý jeho temperament a mnohá stránka jeho povahy přejdou do knihy; ale celá skladba má cílem přeměnění člověka v osobnost a podrobnosti, které jej doplňují a zároveň jej přetvořují.“³

Tuto dobu umělecké práce nazývá Bazin dobou lásky, période d' amour, neboť jen láska má tvůrčí moc.

„Tyto bytosti, jež mají žít, musí býti milovány. Je nutno ztožnití se s nimi, trpěti a radovati se s nimi tak, aby mluvily a jednaly skrze naši duši, kterou ovládají. Nemohly by v nás dlouho

¹ Questions littéraires et sociales 67—8.

² Pages religieuses, 210—11.

³ Questions littéraires et sociales, 75.

přebývati, aby se ten zjev neukázal. Jejich rostoucí život naplňuje dům jako dorostlé děti. Napřed byly pouhými obrázky, polotvary, v nichž dřímala křehká duše, nyní se rozvíjejí, mluví, ustalují se a tak cítíme, že hodina činného života je blízko."¹

Idea vznáší se nad chaosem odpozorovaných podrobností a mrtvých modelů, idea je řadí, oživuje a přetvořuje osoby, jež jsou vhodny jí vyjádřiti. Bazin nemá však v úmyslu měniti skutečnost. Naopak, jeho uměleckým snem jest zobraziti skutečnou skutečnost, nejen nižší, ale i vyšší stránky života, nejen zlo, ale i dobro, nejen hmotu, ale i ducha. Jest ovšem nesmírně vzdálen omylu naturalistů, kteří mysli, že jen ohyzdnost a zvrhlost je pravda. Právě-li Bazin, že spisovatel má znáti zlo a fci je, mohl by se někdo domnívati, že je naturalistou. Záleží ovšem na tom, jak rozumíme formulm: Něco jiného jest líčiti zlo a něco jiného jest pokoušeti se o apothesu zla. Něco jiného jest nezatajovati zla a něco jiného podívoovati se zlu. Naturalisté snažili se namluviti světu, že neřád a špatnost je pravda. A když se jim to podařilo, namluvili světu, že neřád a špatnost je krása. Směr naturalistický přivedl umění takřka k pádu. Bazin ukázal, že pravou vlastí umění není stín, nýbrž slunce.

„Kdybych měl souditi francouzskou školu naturalistickou, ne dle jejích zásad, v nichž je mnoho pravdy, ani dle díla toho nebo onoho spisovatele, nýbrž jako souhrn knih, které se dovolávají naturalismu, řekl bych, že její hlavní literární chybou bylo, že neznala skutečnosti; ukázal bych, jak se protiví pravidlům pozorování a upřímnosti líčiti v člověku jen pudy, potlačovati duši, vysvětlovali mravní svět z příčin neúměrných následkům, zazdívatí všecka okna, jimiž člověk hledí a vždy bude hleděti k nebi, byť byl sebe více sklíčen bídou, prací, nemocí a vlivem prostředí. Neboť ta okna, jimiž modlitba vystupuje a naděje sestupuje, budou na světě vždy.“²

A na jiném místě píše:

„Volnost fci vše, neexistuje. Víím, že jí hlásá celá škola spisovatelů, kteří tvrdí, že umění nemá zákona, že nemá studu a že nemá nebezpečnosti. Můj náhled je zcela opačný. Myslím, že umění je podrobno mravnímu zákonu, jemuž se nemůže vymknouti žádný projev lidské činnosti, a že jest mu podroben tím spíše, že dílo umělecké jest poučení, příklad, vliv a rada bližnímu. Myslím, že kniha jest velmi plodná síla, buď pro dobro, buď pro zlo.“³

Dokončení.

¹ Questions littéraires et sociales, 76.

² Questions littéraires et sociales, 84—5.

³ Questions littéraires et sociales, 146.

Jan Vinař:

VYKÁCENÝ LES.

Ottovi Kosatlkovi.

S Bohem buď, sladký můj koute lesa,
já ve tvé náručí sníval tak rád,
s Bohem buď, neb už varhany tvoje
nikdy já nebudu slyšet hrát,
s Bohem buď!

*

Jak je tu smutno . . .! Così tu sténá,
jako by skryta kdes plakala žena
trpící hladem a mrazem . . .
Ty nevíš . . . Ty už nežiješ . . .
Povalili zde na zem
vysoká těla tvých vonících stromů .
muži, již přišli sem z blízka i z dále,
a při té práci si zazpívali,
až se to rozlehlo po údolí,
ale mé srdce bolí, bolí
při pomýšlení,
tebe můj sladký lese že není,
a že tu při tom vraždění tebe
z dýmek svých kouřili a že se smáli,
„že tak vášnivě objímali
ženy, jež při práci byly tu těž . . .
A ohněm v jamách vypálili
i tvoje kořeny, lese milý,
konec je, nikdy už nevstaneš . . .!

Dnes
je mrtev už les,
jenž rostl tu, silil tu po mnoho let,
jež slýchal šumět praděd a děd
tvůj, dívko, jež tu jdeš kolem
tím bílým zimním polem.

Aspoň si vezmu ten dřeva kus,
který ti lidé vytrousili,
co mně a lesu tak ublížili,
aspoň ten maličký kousíček stromu
vezmu si domů,
zapraská, zavrčí v krbu mém,
plamenem zapláče, zazáří,

slzy mně potekou po tváři
v praménkách žhavých
jako ty plameny
a budou třpytit se
jak drahé kameny ...

*

S Bohem buď, sladký můj koute lesa,
já ve tvé náruči snival tak rád,
s Bohem buď, neb už varhany tvoje
nikdy já nebudu slyšet hrát,
s Bohem buď, slavná ty gotiko jedlí,
pod jejíž klenbou tak rád jsem vždy stál
a toužil
v duši mít svatý, vážný klid,
a v tváři slunce i ve tváři hvězd,
ve tvářích květů a všeho, což jest,
jasně vždy zřít,
jak světla reflexem září všech zář,
světlo všech světél:
Boží Tvář!

Marya Konopnicka, přel. Otto F. Babler:

ZAVÁL VÍTR ...

Zavál vítr širým světem,
mával listím, mával květem,
zavál vítr lánem rolí,
odnes všechno, co nás bolí ...
Hej! ...

Oj, ty neměl bys té moci,
kdybys nešel z černé noci,
z černé noci, zamračené,
nad hlavou jež se nám žene ...
Hej! ...

Oj, ty neměl bys té síly,
kdybys nevál od mohyly,
od mohyly na rozcestí,
tam kde leží naše štěstí ...
Hej! ...

MARNOTRATNÝ SYN.

Podzimní večery Kampiny vzbuzují hodně těžkou melancholií. Zmrzačené duby roztrušují po zemi a po březích zimomřivého moře uschlé listí; břízky bělají se večerním stmíváním. Tu a onde bdí skupiny jedlí jak zlověstná strážcové nad vřesovisky, jejichž nekonečné pláni sotva trochu rozmanitosti dává smírná věžka, postavená v dálce pokáním nějakého horkokrevného zemánka, nebo písčová duna, pravý to prs této pustiny ryšavé srsti divoké zvěře — a na které černá zeleň kručinek a hlozin vyráží jak na těle chumáče chlupův.

V pustinách těch neslyšet ničeho a podobá se, že člověk nikdy nedýchal drsnou vůni těchto nevzdělaných plání. Pyšné potměšilou hrdoostí a kousavou panenskostí, přes ten květ vřesu, který je někdy, ale jako by proti vůli, zkrvácí červenými ranami, jsou krajiny ty zasvěceny němotě své povahy, skoupé i na nejčistší laskání. Jistě jsou v hlubinách této země tajemství, zahrabána tam věky odporými, a vrstvami vzduchu věčně bezhlasy mi rostlinstvo nechce z toho oblakům zjevit ani prvňích slabik.

Tato melancholie se ještě přiosťuje v listopadové večery, když vřes se pokrývá zvláštním tajemstvím mrzutého západu.

Horizontem se táhnou mlhy ve zřalovělých rubáších, aby pojaly v sebe těleso nebeské, jehož umírání plní úzkostní pláň a ještě víc zraňující činí její zamlklost. Ó nic, úplně nic! Ani rolníčky koní, táhnoucích výmoly psku poražené sosny! Ani štěkot psů ze dvorů! Klekání s věží přilís vzdálených nepronikne do těchto prokletých končin.

A hvězdy bojí se osvitit strašné schůzky čarodějnic. Neboť když satan si chce vyvolit místo za dostaveníčko pro své milostenky, pak právě zde bude nítí nastláno, aby je zde pováhal, pro plíživé své milkování, na těchto pustých polích, uprostřed halalí oněch nocí bez ozvěny. Bludičky uprchnou diskretně na hřbitovy vsí, jež spí v pozadí tohoto kraje. Čisté jedle se zabalí tmami, a po krajíně holé a otfelé roztočí ďábel své osmdesátileté Kallipygy, své bezzubé Sibylly, neb mladé nahé čarodějky svých orgií.

Neboť to jest země zlořečená, odkud oráč uprchl, znamená se se křížem, zjistiť, že jest tak prokletá, země bez útrob, již nepokřtilo gesto rozsévače, země, kde putují jen spěšné sluky a havrani. Jest to step divoká, kde poutník si pospíší, domnívaje se v koutech rozmrzelých lesův slyšeti saturnalie harpyjí, pokoušejících divně jeho duši.

*

Jest tomu již hodně let, v dušičkový večer vyzáblý a uondaný Norbert usedl na vrchu jedné z oněch dun, zabloudivších do vřesovišť oné Kampiny, kde on teď platil groši potu zálety let minulých.

Sedlák, v jehož službě pásl vepře, dal mu kus černého chleba, řka: „Vezmi plášť nebožtíka starého pastuchy a žeň vřesovisky. Nyní jest doba, kdy padají žaludy.“

Šel, s duší více hořkou než onen chléb, jímž ho sedlák skoupě podaroval. Cepice ze staré lištiny mu zakrývala uši, a v jeho bradě, jež vyrážela na kůži, obtahující jeho líce, ranní mlha rozestříkla své perly. Kráčel, opíraje se o velikou hůl, a prasata běžela chrochtajíce, s rypáky v mrtvém listí, a válela svá břicha v každé kaluži cesty.

Pán půjčil také Norbertovi veliký nůž, aby mohl pokračovati svůj zatvrdlý chléb, ale také aby mohl brániti svého stáda útoků vlkův, a selka mu dala svěcenou větvíčku proti strašidlům. Vsunul nůž i větvíčku za pás, udělaný z hadru zpola vylinalého rouna beránčího.

Pachtýt podotknul:

„Dvě míle za poslední vsí najdeš ve vřesovišti dřevěnou boudu, směrem hvězdy pastýřů, večernice. Okolo té boudy rostou duby, jež mívají hojně žaludův. Zůstaneš tam pět dní a na večer pečlivě zavřeš vždy prasata do ohrady, již jsem tam pro ně zřídil z jedlových prken.“

A Norbert se vzdálil z chatrné kampinské vsi, kam ho byla přivedla jeho toulka pod nešťastným nebem, aby se stal ve dvorci prasatníkem bez velikého platu. Hnal podle kostela, kde ve vlhké lodí hlas nějakého zpěváka vyzpěvoval zimou zkřehlým venkovánům Dies irae. Pak uzřel hřbitov, kde čerstvě rozrytá půda v prašivém trávníku a čerstvě ohoblované kříže svědčily o bolu vesnice, a kde prchavé ozdůbky byly položeny na rovny bez nádhery a bez paměti. Pak naskytlý se mu pod ořešákem, vyvěšené na velikých kamenech, které prý bývaly pohanskými modlami (neboť písčítá Kampina neposkytuje ani mramoru ani žuly) — výnosy místodržitelovy, ukládající daně chudákům a opatřeny nádhernými pečeti, které však již výsměšně smyly deště, jakožto poddaní, kteří se nebojí trestu.

Bytosti vysílené souchotivou půdou, která se zdá sdílet o svou divokost s těmi ubožáčky, lupotíci se na jejich svazích, objevovaly se podél vepřovicových zdí svých zboženin, roztroušených kol kostela. Ženy uvnitř těch chatrčí očima plnými malátností obzorův, jimiž se ty oči hrabaly, dívaly se na nevděčnou cestu, kde kuřata hledala nějaké kořisti. Bledý hoch s nedůvěřivým pohledem, podobný geniovi těch smutných krajův, pásl podél cesty, tich a bez pohnutí, jako kdyby nechtěl probudit zemi svého spánku. Pln hořkosti těchto obrazův dospěl Norbert dun, jež mu označil pán.

*

Ó, srdcervoucí večer dušičkový! Kdyby aspoň smuteční zvony toho jitra udeřily o dunu svým umíráčkem! Zvony, jež přece minulá léta bušily na srdce Norbertovo jako ranami kladiva, zatloukajícího rakev bytosti milované, zvony sem zaznívající tam odtud, kde slunko tragicky zapadá jak úděsný výkřik ve vřesovištích.

Ale nic! Norbert poslouchá. Mlčení říká věci hrozné. Úplně mlčení syčí šepoty, jež velikým prostorám nebe a pláňě podstrkuji myšlenky sklíčující, pod nimiž pastýř cítí, jak mu ramena klesají a hrud' vymírá úzkostí. V takovou chvíli se cítí tak osamocen v nedružných dálavách, že by krve za to nacedil, aby vdechovat mohl vůni rašeliny, pálené pod venkovským obnístěm, aby uvidět mohl světlo pod střechou obydlí.

Ale nic. Slunko zapadá ve svém nachu, lhostejno jak císař před otroky země, neznepokojujíc se pastýři a vřesovišti.

Břizy nehnutě stojí večerem a chystají se ukrýti v sobě to noční mlčení, jako by poslouchaly nějakého hrozného rozkazu. Nic.

Země a rostliny vyhrazují hlas svůj Bůh v kterému zárlivému uchu temného tyranství, jež jedině činí si nárok na důvěru bolesti i resignované radosti těch polí.

Hned, jakmile ještě slunko stábně těch několik svých oštěpův, jimiž zraňuje torsa mrakův, mučených západem, jakmile osamětě jedle zhasí poslední blyskotky své večerní modlitby zdaž nevyvstane bez slova veliká sfinga, zakrývající hvězdy, s očima bez ohně, s drápy bez lesku?

Tato bezměrná truchlivost zachvátila srdce Norbertovo a zvolna, rukama obezřelýma, aby neopomenula ani koutečku bytosti jeho, zavinula ho hořkými závoji, macecha pokrytecká. Drž! přijmi hořečný balsám toho večera, vdechuj plyněk těch bylin, jež si ošklivíš, okus bolehlavu a kolokvintu tohoto nebe! Ať jest to kvasem tvé tesknoty o tomto dušičkovém večeru! Jako čarodějnice těchto vřesovišť, zavaf v kotlíku své duše všecky plaché vůně stepil! Hoď do zloplodné té šňavy všecky popudlivé plody melancholie jež česáš na stromech těchto končin. Ať výpar těchto lektvarův, trpkých solí, potáhne zármutkem zřítelnice tvých očí, a ať mučivé ty jichy, upražené v tvé kostře, probudí v tobě myšlenky opuštěnosti a beznadějnosti, které by tě tím více přesvědčily, že zde, v těchto písčinách zhoubného neštěstí, jsi jako sirotek svého nebe.

*

Slunko se najednou ponořilo do hlubiny kraje. -- Jako by bylo chtělo v bahně močálu uhasiti svou hořící kátici. A noc se stále víc snažela. Světlo zvolna mizelo jako unavené svými krvavými láskami s oblaky a ty stoupaly lenivě k bezbarvému zenitu.

Mráz doléhal a Norbert se třásl v děravém pláští, jež mu pachytýř hodil na ramena. Živil se onen den zbytky černého chleba

a trochou kaštanův. Bloudil pod duby v celku trpasličími v očích Brabantana, jež pouštěly své žaludy do špinavých kaluží, kde se shlížely trosky jejich listoví. Vepří chrochtali. Courali se bahnem, řvali vztekem, když je Norbert lehkým úhozem hole chtěl pohnat ke stromům, a masité frkání jejich rypákův bylo spolu se zvláštním padáním žaludův do vln jediným zvukem, jež pastucha slyšel od pěti dnů, co přihnal k podzimním hodům své soudruhy zamaštěných štětín.

Abl Kolik trpěl — on, pocházející z niv, kde žně jsou zlaté a kde sladké lučiny sahají hebkým chmýřím své pastvy až k venenům jalovic — v této zemi sešlél Listy příšerných křížovatek se mu zdály stěnkami nožův, a hnisající houby jedlín, číhající jak loupežníci, jako by chtěly mu naplnivouti svého jedu do cesty. Ta země přece chtěla odepřít obživu lidem a on už kolikrát pro-rokoval, že tu musí zemřít s ironickým přijímáním psku na ho-rečnatém jazyku a s broznými jalovci, krvavicími jeho čelo.

*

Tu, pod kupolí onoho velikého chrámu bolesti, kde hvězdy hořely svíčkami, sosny plýtvaly kadidlem a mlčení bylo knězem zasvěcujícím, viděl Norbert dvorec brabantský (není-liž Kampina země přeludů?), kde řekl kdysi k otci:

„Dej mi díl dědictví po matce, neboť se chci podívat do světa.“

V ten večer zvon oné krásné vsi brabantské hlaholil, hlaholil všemi tóny modle se za všechny ty, z nichž on pocházel, on, nevděčný pastucha vepřův, pocházející z rodu počestných usedlíků. Zvon, který klínal k jeho křtu, zvuky tenkrát stříbrnými a flét-novými, rozbíjel nyní dlažbu náhrobků, aby jako trouba posled-ního soudu vzkřísil kostry mrtvých, kteří přicházeli se tajemně posadit u krbu o tomto jedinečném večeru.

Tam teď právě slunko zapadalo; byl ještě pruh světla na obzoru.

A v kuchyni starého dvorce olejové lampy, plamínky širokými, mírnými a mateřskými jak jazyky krav, rozlízaly čadivou záfi. Plamen se někdy protáhl nárazem větru do dveří, a pak zatan-čily stíny na velikých zdích. Hodiny tikotaly jak jiné večery, ale dnes jejich zvuk byl nějak hluboký, a lidé se zachvěli při pras-kotu, jež vydala jejich dubová kostra, začernalá pod perutěmi časův, jež přicházely starými hbitými prsty pohánět rafije cifer-níku. Veliký měděný Kristus, rozpjatý nad komínem, byl nějak víc obětovaný, na jeho zmučených ramenou, beránka hříchy sui-majícího, vystupovaly zkroucené nervy a tělo mělo žebra bez masa.

Všichni pacholci a služky byli shromážděni kol podlouhlé lo-vaňské pece a otec Norbertův, patriarcha té rodiny, s nohama na kozlíku, hovořil o zemřelých, a druhý jeho syn, Hubert, kouřil mlčky, opřen zády o stěnu.

Pokračování.

Frant. Boh. Děrda:

TĚŽKÝ DEN.

Těžký den
nad zemí rozprostřen,
lidé znavení
a země tvrdá je,
jako by rodila jen kamení.

A přec bohatá doba žní
jednou přijít musí,
i den,
kdy tvrdé mozoly
již neboli
a půda rozoraná
úrodného rána
zavoní chlebem,
pod modrým nebem,
jež přes noc hvězdami se odívá,
skřivan zazpívá
a kvítí v polích zavoní
pod svěží rosou ranní,
aby všichni věděli,
že práce
přináší jen boží požehnání . . .

O NOVOU PROSU.

Není pochyby, že současná prosa, stejně jako poesie, prožívá svou krizi. Není to jen móda, není to jen touha po změně ustálených literárních útvarů, beztak hodně již rozmělněných dlouhým užíváním. A nejde konečně jen o formu: revoluce zasahuje až k jádru umělecké tvorby.

Z románů a povídek předelých generací hovořil k nám především *individuálism* autorů. Byli tu realisté i dekadenti, symbolisté, impresionisté atd. a všichni skoro viděli svou slávu v dokonale pitvě lidských duší, do nichž často vkládali své osobní city a nálady, bolesti i radosti.

Duše lidáká jest obrazem Božím. A kdo jej dovedl odhaliti v plné jeho kráse, kdo jej uměl znova vytvořiti a vdechnouti mu život, přiblížil se jistě k nejlhubšímu zdroji pravého umění.

Bylo tu ovšem nebezpečí: odhalovaly nejednou své nitro duše pyšné a prázdné, jež se chlubilý světu svými malichernými citečky a bolňůstkami; duše slabostké, které se sice dovedly vzeptiti třebaš i Bohu a zákonu, ale za to se rozplývaly pohanský před novou modlou — ženou.

„Umdléné duše“ Garborgovy dobře vystitují, kam zavedl lidstvo i literaturu proud přepjatého erotismu, zakalovaný stále novými a špinavějšími přifkyto v nekonečných bužin lidských vášní. Margueritova „Garçonka“ jest jen malou kapkou z něho, trochu drzejší a smrdutější, ale přece jen kapkou.

Jest div, že ptichází reakce? Duchovní rozvrat poválečný se všemi svými důsledky ji jen usplnil.

Projevuje se u všech národů nebyvalou zalibou v literatuře *dobrodružné*. Co dříve ptřilší úzkostliví pedagogové zakazovali dospívající mládeži, jde dnes vtězně celým světem. Ohoru, kde dříve vévodil Verne, Wells, London, věnují se dnes i nejpřednější umělci: Claud Farrère, Pierre Benoit, Paul Adam, Louis Bertrand, Psichari, Victor Segalen, Randeau a j.

Tento dobrodružný a exotický směr nové prosy vítá radostně také přední kritik a teoretik naší mláde literární generace Fr. Götz (Kritika 1924, čís. 2-3). Ukazuje, že exotické romány jsou bez erotiky anebo je tam erotika jen nepatrnou složkou životního proudu, jako třeba bouře je jen nepatrnou složkou přírodního života. Zato proudí v nich mužný, akční, nesentimentální duch, jež se uplatňuje v dějích plných mocného chtění civilizačního, kolonizačního, průmyslného a obchodního. „Zvěcněli jsme. Život je nám dnes více než pouhá možnost erotického tělení. Pohlavní láska, jež byla jediným smyslem lidského života, je vždy více stlačována do pozadí jako pouhá jedna složka života, jež má tolik jiných úkolů, plánů, potřeb...“ „Není pochyby, že je už svrchované na čase vychytáti poesii z vylučného opojení ženou, jež okouzluje, mučí, podvádí a zas se vrací, neboť to jsou děje po většině privátní a věčné stejné, a že je nutno obroditi poesii tím, že v ní pronikne prostý a jaasný pohled na nejzávažnější skutečnosti světového života, určenými kolektivními račovými vášněmi, pudy a snahami. A neméně je důležité, aby na místě romantické vášně erotické se konečně v poesii uplatnila tvůrčí myšlenka lidská, jež vždy mocně přetváří realitu a zlidšťuje přírodu — a ukázati člověka v rozmachu této tvořivé činnosti, jak heroicky zápasí, jak silně odstraňuje překážky, jak se obětuje, aby těm, kdož přijdou po něm, usnadnil cestu.“

Mnohem radikálněji mluví o těchto nových úkolech prosy člen U. S. Devětšilu, Karel Schulz v 1. čísle nového brněnského internacionálního listu „Pásmo“.

Dle něho *nová prosa* tvoří užitečné hodnoty zkratkami života, jest lidská a velkorose lyrická, rozbíjí literární, konvenční názory na svět, staví na místo románové perspektivy *perspektivu kina* a přejímá výraznost moderní techniky, industrie a filmu. Žije sensací, žurnalismem, dobrodružností, erotikou, varietními atrakcemi, plakátovou skutečností, detektivkami, indiánkami, sportem, kinem, vynálezy, music-hally. Senzační literatura kolportážní, statečnost hrdinů Londoňových či Bret Hartových, lyrika cestovních prospektů jest krásnější než osudy, nenáze a bolesti onanisujících se hrdinů M. Barrésa, Andrejeva, Arcybaševa a Dostojevského.

Hrdinové naší doby jsou: hasiči vrhající se do plamenů, radiotelegrafisté tonoucích lodí, horníci v kolmých šachtách, lékaři v infekčních barácích, inženýři s dělníky, stavící podmořské a horské tunely, piloti atd.

Z prosy nutno vymýtiti psychologisování, kresbu individuality, malomocentství, bolestinství a nahraditi to lyričností, kolektivitou, aktivitou, energií...

Styl dobré prosy je stručný, telegraficky dramatický. Formou její je báseň v prose, nikoli povídka nebo román.

Předchůdci nové prosy jsou: de Foe, Rabelais, Cervantes, Ch. Louis Philippe, J. Verne, Twain, Rimbaud, Bret Harte, J. London, Jerome, Klapka. Moderní prosníkové: Vančura, Erenburg, Blaise Cendrars, Radiguet, Cocteau, Apollinaire, Marcel Fabri, Jaroslav Hašek. Výchvní ostatní jsou „špatní prosaíkové“. Z našich jsou výslovně uvedeni jako jejich typy: Čapek-Chod, Rutte, Šrámek, Karásek ze Lvovic, Olbracht a j.

Tolik jeden z nejmladších, autor románu „Tegmaierovy železárny“ a knihy básní a prósy „Sever - Jih - Západ - Východ“, kde se pokouší uplatnit novou estetiku — zatím ovšem s nepatrným zdarem.

Kdyby se podařilo mladým spisovatelům vytrhnouti naši prosu z dekadentního erotismu a pesimismu a povznést ji na výsluní opravdové životní radosti a stly, vykonali by jistě dobrý občanský čin. Ale k takovému činu sotva povedou zkratkové formulky a prosté napodobení cizích vzorů. Jiz nyní hrozí jim nemalé nebezpečí: zpovrchnění myšlenkové a nová moudroslužba hmotatské civilizace.

Ani exotismus na trvalo nepomůže: fantazie příliš naplnaná se unaví, a pak její křídla, zatížená beztak smyslností, tak často a snadno zanášejí ducha místo do čistých výšin do nezdravých tůní...

Potom, věřme pevně, přijde zase ke cti věčně živý zdroj i předmět pravého umění: lidská duše — obraz Boží M.

TRPÍCÍ ŽENSTVÍ.

Při nedávném jubileu J. S. Machara bylo vzpomenuo dobrých i špatných stránek jeho básnického díla. Myslím, že ony knihy, v nichž se sklonil soucíně k ženě zrazené a ponížené, mají větší cenu než všecko ostatní, co napsal. V knize „Zde by měly kvést růže“ (1894) zobrazil lyricky i povídkově několik duší ženských, jejich život byl zhuďlafen, jejich touha po lásce a pochopení zklamána. K motivům této knihy se vrátil později cyklem obrazům veršovaných povídek „Životem zrazení“ (1915). Ideově se řadí k těmto obrazům ženského utrpení i román prostitutky, která si zoufá nad nemožností návratu k čestnému životu, „Magdalena“ (1894).

Považuji za správné, nevyhýbá-li se literatura námětům ženského utrpení vůbec a prostitute zvláště. Jest prostitute největším utrpením a ponížením ženy. Byla žena stvořena pro dítě a nikoliv pro muže. Dítěti má být matkou, muž jen oporou. Dítěti dárkyní života, muž jen družkou života. Mateřství a prostitute jsou protějšíky. Matkou učinil ženu Bůh, prostitutkou lidé.

„Magdalena“ má ovšem analogie ve světové literatuře. Alexandre Dumas se pokoušel ve své „Dámě s kameliemi“ rehabilitovati kurtisánu. Poučná je Zolova „Nana“, „Bubu z Montparnasu“ Charles Louis Philippa svědčí o veliké znalosti prostředí.

Tážko Hci, jaký má či nemá být román prostitutky. Naturalisté sbírali dokumenty, prohrabovali sociologie, politické hospodářství, statistiky. Chodili do dámských kaváren, seznamovali se a přiměřeným počtem starých nevěstek, účastnili se týdenní prohlídky zapsaných ženštin. To je třeba spisovatelů, který za důležité pokládá vytvoření takové či onaké milie. Na milieu konečně nezáleží. Záleží na pojetí:

Dumas chtěl rehabilitovat, napravit omyl, Zola a Philippe Hci pravdu, Ma-char pohnout k soucitu. Trojí pojetí.

Ani to ani ono nepokouší, abychom mu dali přednost. Žádné z nich není ani číste artistů a každé se zrodilo z určité mravní koncepce lidské společnosti. Není sice úkolem umění, aby dávalo mravní naučení světu, ale jest jeho úkolem, aby povznášelo, jinak by bylo rozkladné a protilidské.

Trojí pojetí může i dále mít prostitute v literatuře. *Napravit omyl* společnosti, která pokládá prostitutku za bytost zavržení hodnou. Označuje ji osklivými jmény, syje kletby na její hlavu a činí ji Azazelem svých neřestí. Jsou nevěstky z bídy. Ale jsou také nevěstky ze smyslnosti. Ženy, které se nazývají nevěstkami, byly jimi učiněny od mužů. Ženy — zvrhlé a nevěrné — které se nenazývají nevěstkami, učinily se jimi samy. Toto aktivum budí relativní omluvou onoho pasiva.

Rci pravdu. I básník, znající opravdu život, bude vědět, že prostitute je sice zlem, ale nikoliv nejhorším. Prostitutka není nemravná, ale jest obětí nemravnosti. Prostituce není nemravnost, ale jest nemravností výsledkem. Vřed není nemoc, ale jest nemocí příznakem. Ale i kdo tomu nevěří, rád přizná, že hořál jest, prodává-li muž svou duši, než prodává-li žena své tělo. Bernard Shaw napsal tři hry a nazval je hrami nezábavnými: „Widowers' houses“, „The Philanderer“ a „Mrs. Warren's profession“. V nich zobrazil a ztepel současnou nemravnost a duševní prodejnost moderní anglické společnosti. V předmluvě k těmto hrám píše výslovně: „Nyní neodsuzujeme toliko žen, které at dovoleným či nedovoleným způsobem se přidružují „živitelů“, aby těžce neustrádal, ale máme množství prodejných mužů, na příklad dramatiků a novinářů, k nimž náležím i já, máme i řady právníků, lékařů, duchovních a plochých politiků, kteří denně užívají svých nejvyšších schopností, aby zastřeli své pravé smýšlení: proti tomuto hříchu jest hřích ženy, prodávající své tělo na několik hodin, příliš vědět, aby zasluhoval zmluky; neboť bohatí muži, kteří nemají mravního přesvědčení, jsou v moderní společnosti nebezpečnější než chudé ženy, které nemají nevinnosti.“ (The three unpleasant plays, Tauchnitz ed., 1914, p. 82.)

Vzbuditi soucit. Naprostá rehabilitace není možná. Relativní ano. Nazvali chudou dívku prostitutkou, protože zneužila krásných darů, které jí Bůh dal. Jiným dal Bůh krásnější dary, vědění, důvtip, výmluvnost, aby jimi pozdvihli padlé a k pravému poznání přivedli zbloudilé. A ti-li svých darů zneužívají, větší mají vinu. Jest úkolem umění zpodobiti utrpení dívek zaprodaných, zahanzených, často nevině svedených, zoufalých a nešťastných. Vysvětliti, byť ne omluviti, pochopiti, byť ne schváliti. Neodsouditi, ale soucit mti — jako Spasitel, jenž Magdaleně odpustil a ženě cizoložné řekl: „Ženo, kde jsou ti, kteří žalovali na tebe? Nikdo-liž tě neodsoudil? — Ani já tě neodsoudím. Jdi a více neheť“ (Jan 8, 10-11.)

Dom. P.

LITERATURA.

Josef Bartuška: *Velikonoce*. Sběrka veršů. České Budějovice 1923. Stran 28. Nákladem autorovým. — Milosrdenství činí básník věcem nepatrným a nevýznamným. Lampa, zrcadlo, květina, kama, kniha, světlice, ulice — předměty, které vidíme denně, prosí o smilování a pozornost. Denně je vidíme, a přece jich nevidíme. Cestujeme s červenými baudeckery, mlátíme se ve vagoně, abychom něco uviděli, a jsme-li duchaplní, přšeme v hotelích po přesnidávce cestovní leuilletony, abychom pověděli světu, co jsme viděli — a nerime, kolik krásy bylo ve věcech, které jsme opustili, abychom něco uviděli. I vědai věci

jsou krásny, i úzký obzor člověka hledícího oknem do ulice je vzrušující. Krása věcí všedních neumfela, ale spí. Třeba ji probudit. A to je malý zátrak. To každý nedovede. Lampa na příklad není nic zvláštního. A přece, dotkne-li se jí čaroděj — básník kouzelným proutkem, zjeví nám svoji krásu, vždyť zlatí naši chudobu, jest radostí jedinou večerních myšlenek:

Lampa,
moudrýma očima
myšlenky večerní vyjasňuje,
stínitko kolem ní jako růžový obláček pluje
a všechny nás s životem usmítuje.
A v jedenácti hodin,
lampa naklání hlavu
a vypouští duši.

I my hlavy na ramena nakloníme,
jenom duši nevyпустíme.

A kdo odhalil alávu všednosti, prostě a chudě, myslí dětinnou, buď nám vítán jako bratr náš a křesťan! Máme oči jako malíci. Trochu bláta a bromádka písku nestačí-liž k hře života? Kdo by se užral touhou po věcech tajemných, jež možno spatřiti až za ostrovem Thule? Poselství básníkovy je trojí: první lásky, druhé chudoby a třetí pokory. Stůl jeho je plný radostí poledních, maminčin úsměv je nejdražší věcí na světě, včely se rojí, akáty kvetou, a tak je bohat v chudobě. A z bohatství svého a štěstí nám dává sbírku veršů.

Dom. P.

Otokar Nejedlý: Malířovy dojmy a vzpomínky z Ceylonu a Indie. 2. vydání. Nákladem Františka Borového v Praze 1924. Stran 304. Cena 28 Kč. - Od roku 1916, kdy vyšlo první vydání knihy malíře Nejedlého, bylo u nás napsáno mnoho spisů o dálném asijském východě; naši legionáři nebo zajatci dostali se zatím bezděky do krajů, kam dříve jen velice zřídka zabloudila noha českého člověka, a kdo z nich uměl trochu vládnouti perem, neopomenul vylíčit své dojmy a vzpomínky. Ale přesto kniha Nejedlého upoutá valmavého čtenáře i dnes. A nejen snad svými popisy nesčetných dobrodružných příběhů a neočekávaných událostí. Jež zažili dva přátelé-malíři v dvoulletém putování na dalekém východě: kdo četl některé nadšeně chvalozpěvy na tropické kraje a zvláště kdo zná poslední tu zmíněný román J. Handrowského „Jintang“, nalezne v knize našeho malíře zajímavý protějšek: psychologicky věrně kreslený rozvoj českého člověka, jenž teprve v cizině se naučil vážiti si vlastní a uvědomil si svůj životní cíl.

Rozmrzen asi nepochopením v našich domácích poměrech odejel skoro úplně bez hmotných prostředků jen s „vírou v náhodu“ na Ceylon, aby tam hledal prostředí neporušené přírody. V ní chtěl jednak „malířsky růst... urychlit a ujasnit své barevné zájmy v místech ptílehavějších,“ jednak také trvale se v ní usadit a oddati se o samotě jednoduššímu i lepšímu životu. „Pryč od lidí! Pryč od civilizace i polocivilizace! Žádné nebezpečí není větší než zůstat v prostředí, které by nás ztročilo!“

Ale zatím na Ceylonu a později v Indii přesvědčuje se krok za krokem, že marně utká z Evropy: poměry společenské a mravní nalezá ještě horší než doma (zvláště ponižující kastovníctví), a ptirozeného, civilizaci nedotčeného života, o jakém snil, vůbec tam není! V nejzápadnějších džunglích, kde měl býti nejstarší lesní národ Vědů, nalezá jen Angličany a gramofon vyhrávající píseň z Dolarových princezen... Malířství samo neživí a pro jinou práci jest nadbytek domácích lidí. S velikou vytrvalostí a sebefemáháním chápou se oba přátelé mnohdy až nesmyslných podniků, trpí největší bídu a hlad a uvědomují si právě při největším rozmachu indického náboženského nadšení, že jsou tam jen cizinci. „Jak je to lepší u nás v Čechách!“ volají nejednou. V srdci se ozve neodolatelná touha po vlasti. „Ctil jsem, kam patřím a kde mám hledat domov svůj... Stále více jsem si ujasňoval, že jsem tu pouhým divákem cizincem.“

Chápal jsem tu ponejprv, co jest vlast, se kterou člověk bezděčně roste. Nejhorší vzpomínky minulosti byly máe milejší než sebe krásnější přítomnost... Už jen jediná vroucí touha ve mně žila: dostat se domů!" Cizina, sama v sobě umělecky bohatá a přece zdobená *pozlákem anglické civilizace*, naučila jej také vážit si *domácí kultury*. „A věděl jsem již, který úkol má býtí svatý každému českému umělci: Být užitečným národu a vlasti, neboť to je jediná půda, ve které naše práce může býtí plodná, protože jsme z té půdy vyrostli.“

Vedle osobních dojmův a vzpomínek vypravuje spisovatel jako mimochodem také o místech a městech, kde žil, o mravech, zvycích a lidech, které poznal, se zřejmým úmyslem poučiti i pobaviti čtenáře. Zde všude, a zvláště tam, kde líčí krásy tropické přírody, znáti vnmavého malíře umělce, jenž má zvláště vyvinutý smysl pro barvy a vidí, co jiným očím zůstává většinou skryto. S literární stránky bylo by sice možno vytknouti tu a tam nějakou neobratnost, méně pěkné rcení, ale autor sám to as cítil a omlouvá se, že „za cenu upřímnosti mohou se přehlédnouti všelijaké nedostatky“. A upřímnou jeho kniha skutečně jest. Třebaš leckde něco jen napovídá.

Tak také jen zdaleka na jednom místě naznačuje svůj *náboženský* názor. „I bez těch církví a různých vyznání dovede býtí člověk pokorným před čínsi Vyšším.“ Tak si praví, když sleduje nesmrtný chaos mravů a zvyků a rozmanitých náboženství v indickém městě, kde se projevuje náboženský život nejvíce v pouličních demonstracích; pod vlivem domácích pohanských vyznání zdají se mu i tamější katolické pobožnosti býti vypočítány na největší či možná efekt, který má zachvátit všechny smysly člověka jiného vyznání. Ale dle všeho nestaral se autor příliš o tyto katolické pobožnosti: líčí podrobněji jen svou návštěvu tanečních obřadů při pohanské slavnosti na Ceylonu. M.

Zdeněk Nejedlý: Bedřich Smetana. „Ars“, sbírka rozprav o umění, svazek 1. Nákladem společnosti „Orbis“. Praha 1924. Strana 67. Cena 6 Kč. — K jubileu Smetanovu vydal dr. Zdeněk Nejedlý velké monumentální dílo i sbírku svých menších statí. Spisek, jímž jest vhodně zahájena nová knihovna rozprav z estetiky, shrnuje stručně výsledky dosavadních jeho studií smetanovských. Jest určen, tak jako celá knihovna „Ars“, širším vrstvám české inteligence, proto přirozeně nezabíhá do podrobností, nedotýká se sporných otázek, ale také se nespokojuje pouhým životopisem mistrovým a rozбором jeho skladeb. Vylučuje, jak zvolna si razilo pravé slovanské umění cestu ostatním kulturním světem, než se mu podařilo odstraniti nesprávný západní názor na „nacionální“ slovanskou hudbu; kreslí prostředí českého hudebního světa, z něhož vyšel Smetana, i kulturní ovzduší šedesátých let, v nichž dozrávala jeho díla; na konec pak stanoví umělecký a národní význam Smetanův. Jeho velikost a nesmrtelnost, jakož i důvod, proč dnes jeho díla jdou vítězně taktka celým světem, vidí právě v jeho lidské prostotě, v optimistickém životním kladu a jasu, jehož nedostatkem trpěla hudba 19. století. Spisek Nejedlého, proložený 11 obrazovými přílohami, byl vydán v opravdu pěkně typografické úpravě dle návrhu Jana Kaplického. Možno se jistě právem těšiti na další svazky této sbírky, redigované osvědčeným odborníkem drem Boh. Markalousem a slibující řadu spisů z oboru filosofie umění, užité estetiky, estetické výchovy, informační přehledy a monografie o významných zjevch a osobnostech domácích i cizích. Boh. J.

Jaroslav Hloušek: Bedřich Smetana. Jeho život a dílo. Osení, svazek 63. 2. vydání. Nákladem F. Topiče. Praha 1924. Stran 120. Cena 9 Kč. — Spisek Hlouškův, jehož 2. vydání uspíšilo jubileum Smetanovo, jest určen především mladým čtenářům. V 13 kapitolách líčí postupně hlavní období života mistrova a při tom seznamuje hned s jednotlivými díly, oceňuje je nejen po stránce hudební, ale uváděje také v porozumění obsahu. Spisovatel zpestřil vhodně své vypravování úryvky z textů, z dopisů Smetanových i citáty našich básníků. Knížka jest ozdobena podobiznou a 6 obrázky. Boh. J.

Louis Dumur; Defaitistě. Román. Přeložil Jos. Koupil. Díl I. Stran 264. Cena 17 Kč. Nákladem F. Topiče, Praha 1924. — Nový válečný román Dumurův

jest — aspoň v I. dosud vytlém dle — mnohem jemněji než dřívější, před třemi roky Arn. Procházkou přeložený a hodně sensační román „Nach Paris“ Tam ve formě vzpomínek německého důstojníka internovaného ve Švýcarsku vytlčil hrušně řádění německých vojáků mezi obyvatelstvem při pochodu na Paříž i několik výjevů z bojiště, zde pak odhaluje — prý na podkladě skutečných událostí — jiný způsob německého boje proti Francii: jest to podivuhodně organizovaná služba vyzvědačská, jejíž středisko je ve Švýcarsku, a s ní spojená ideová, hlavně *pacifistická propaganda*, její podniká útok na Paříž. Právě v tomto mrtvém hnutí vidí spisovatel obrovský podnik zbudovaný Němci k demoralizaci Francie. Duševní pracovníci, kteří mu zasvětili své síly a volali po míru za každou cenu, stali prý se právě svou poctivostí a idealismem horšími, nebezpečnějšími zákeřnější než skuteční zaprodanci, neboť upadali prý vlastní, vedoucí válku, vzad, lámali její odpor, zasávali do srdcí podezřívání, sklíčenost a vzpuru a tím přímo i nepřimo pracovali k porážce. Nazývá je proto „defaitisty“, strážci porážky. Breviátem literárního defaitismu stal se dle něho Barbussův „Oheň.“

Do tohoto hnutí zasahuje v románě mladý dánský učenec Harald Arendsen, jenž pevně věří ve vyšší poslání germánského ducha v celém světě. Jest to typ „idealisty“, jenž konečně nebyl a není řídkým a jenž se tak právě hodil ke skryté ironii francouzského autora: universitní docent, jenž horuje o vědě a humanitě, zakládá revui mladých umělců, ale při tom stává se otkroem své smyslné vášně ke krásné vyzvědačce, bere bez výtětky úplatky z rukou německých generálů a prozrazuje jim důvěrné hovory svých osobních přátel. Jen jednou ozve se v něm na okamžik pochybnost, je-li jeho jednání čestné, ale hned ji zapudí: vždyť pracuje pro Německo a humanitu zároveň a ve válce jsou všechny zbraně dobré...

Ostatně autor se neobírá mnoho nitrem svých postav. Chtěl jen ukázati obratnou zákulisní hru Německa s ideovým prouděním válečné doby a její vliv na pařížskou, zvláště vzdělanou společnost, kde nemalou úlohu hrály také ženy-vyzvědačky, tanečnice atd. Zachytil tak živě a plasticky celý myšlenkový i mravní zmatek těchto vrstev za nejdůležitějšího ovzduší, jak se asi jevil nadšenému francouzskému nacionalistovi. Více než hovory o vojenských situacích, zprávy o různých intrikách a nezbytné již erotické scény zaujmou vzdáleného inteligentního čtenáře postavy některých mladších i starších francouzských básníků a umělců, jež spisovatel postavil do svého románu — někdy v poněkud jiném světle, než jak jsme zvykli na ně pohlížeti. M.

Spisy Frant. K. Křena Svazek III. Pod hanáckým nebem. Nákladem Občanské tiskárny v Brně 1924. Stran 320. Cena 10 Kč. — Je stále zřejmější, že redakce souboru spisů Křenových se dostala do dobrých rukou. Prof. Jos. Vévoda, osobní přítel předčasně zesnulého spisovatele, ujal se svého úkolu s opravdovou pietou u s důkladnou znalostí celého literárního díla, rozptýleného dosud z velké části po kalendářích, časopisech i novinách anebo v různých dávnou úplně rozebraných sbírkách. Uspořádal vhodně tyto vesměs drobné práce podle obsahu ve svazky, jež opatřil novými přílehlavými tituly: „Z hanáckých gruntů a mlýnů“ (I.). „Veselé hanácké příběhy“ (II.). „Pod hanáckým nebem“ jest již titul, jehož použil autor sám pro malou sbírku svých povídek ve „Slezské kronice“. Pořadatel shrnul tu 20 prací většinou vážnějších námětů, ačkoliv i v nich často zůstává Křen zdravým humoristou, jenž se snaží řídemto dicere verum. Po stránce umělecké vykazují i tyto obrázky známé již přednosti i nedostatky oddaného žáka Kosmákova, dobrého pozorovatele a obratného, ale málo ukázněného vypravovatele. Velmi často utkvívá jen na zevnějšku, ale z každé stránky je patrné, jak miloval své krajany i s jejich vadami a směšnostmi. Změnili se jistě za těch 20—35 let, odhodli a ještě odhodit tak mnohé, co je sverázně odlišovalo od jiných kmenů, a proto budoucí kulturní historik rád sáhne i k životným, jadrným obrázkům Křenovým. Na jejich hanáctnu zvykne si brzy i prostý čtenář, jemuž s počátku trochu vadí. Dlužno také s povděkem uznati, že spisy jsou vydávány rychlým tempem a v ceně neobyčejně mírné: 20 tiskových archů slušné úpravy za 10 Kč! M.

Klítecké de la Grange: Vestálka. Historická povídka z I. století křesťanstva. Z vlašského přeložil P. Sark. Navrátil. 3. vydání. Nákladem Občanské tiskárny v Brně 1924. Stran 299. Cena 15 Kč. — Starší, dnes již i ve své vlasti skoro zapomenutý spisovatel historických povídek z prvních dob křesťanských byl k nám uváděn čilým a literárně vzdělaným rajhradským benediktínem P. Sark. Navrátilem (1840—1899). Mathonova „Zábavná biblioteka“ byla před 54 lety zahájena právě překladem „Vestálky“, po něm pak přišel překlad „Lodníka Tiberského“ a „Posledních dnů Jerusalema“. Z nich „Vestálka“ došla největší obliby, jak svědčí toto 3. vydání. Nevyniká sice zvláštěmi uměleckými kvalitami, nevyhoví tomu, kdo se zmsal zmodernisovanými historickými romány, ale přesto má dosti vlastností, jež vysvětlují její úspěch u lidových čtenářů: je to zvláště poutavý děj, líčící obrácení vznešené a krásné Vestálky Kornelie za pronásledování Domicianova, dosti sytá malba prostředí a kulturních poměrů z konce prvního století i několik významných postav, jejichž povahy dovedl autor učiniti čtenáři sympatickými neb aspoň vzbuditi živý zájem o ně. — Nové vydání jest asi věrným přetiskem vydané dřívějších. Tato jinde snad dobrá konservativnost zde nebyla na místě, neboť dnešní čtenář leckdy klopytne o nějaké z utváření vytlé slovo, ale zvláště o nesprávné přechodníky. „Juvenal pišic o něm“ — takových a podobných forem užívá překladatel zcela důsledně. *M.*

ARCHIV LITERÁRNÍ.

Několik dopisů Fr. Zgody-Křema. Podává Alois Dostál.

Laskavostí příznivců české katolické literatury dostalo se mně do ruky několik dopisů záhy zesnulého spisovatele a kněze moravského Fr. Zgody, jenž psal pod pseudonymem Křen a jehož Sebrané spisy právě vycházejí za redakce Josefa Vévody v Občanské tiskárně v Brně.

Z těchto dopisů, které byly zaslány z Duban u Vrbátek na Moravě do okolí kanovníka Beneše Metoda Kuldý, podávámě úryvky, pokud by veřejnost zajímaly a pokud nebyly důvěrné. Některými statěmi by se cítil ten onen nemile dotčen, proto byly vynechány.

Křen si chtěl občas požalovati, postesknouti, činil tak kanovníku Kuldovi, také Moravanu. Obracel se na okolí tohoto vzácného přítele, neboť tento, jak známo, byl pracem literárními mnoho zaměstnán, ztrácel zrak, posléze oslepl docela a potřeboval někoho, kdo by mu předčítal. Duch jeho pracoval stále a literatoru dobře porozuměl a poradil.

Vyměňovali si knihy, které vydali, posílali si dary a jiné měli styky vzájemně.

Z dopisů těch poznáváme poněkud povahu Křenovu, jeho práce, vtip (některé jsou veršované), jak byl zaměstnán, k přírodě lnul, jí miloval. Jsou tu i jeho jednání s listy, do nichž psal, stesky, nebylo-li hned vytištěno, co poslal, zvláštěností, že rád dodával práce po částech, což se zase redaktorům pochopitelně nelíbilo.

Vidíme, že neměl ani finančně v letech těch na růžích ustláno, že honorát jeho byl nepatrný, že se nacházel i ve finanční tísní. Rád psal také po hanácku a vysvětloval některá rčení.

Ale stěžuje si na nervositu, která ho tísnila i na jiné choroby, které ho autily, aby navštívil lázně, pero z ruky mu vyrážely a posléze v poměrně mladém věku přivedly ho do hrobu. Dílo jeho zůstalo a Sebrané spisy budou sejeenom Hanákům, ale všem Čechům milou četbou.

I.

Dubany u Vrbátek, 12. listopadu 1896.

Velectěná Slečno!

Teprv nyní černá černou potírám papíru bílou věrnou, ač jsem tak měl účinná už dříve.

Kajicně se biju v prsa, uznávám svou nevděčnost a negalantnost, ale ta hanácká nátura holt je trochu divná a „než se Hanák rozkve“, tož to trvá skoro tak dlouho, že by se i nejstarší panna mohla provdati v tom čase; ale jak se Hanák „rozkve“, tož to potom hučí a bouří a víří jak mohutný proud vodopádu Niagary v Americe.

I vzal jsem tedy arch papíru prudece, abych perem vyžil city svého srdce. Uptímně psáno: člověk by ani nevěděl, že ten náš Vyšehradský „tatiček“ starý ještě nyní v pozdním věku dovede pustiti tak jasné jiskry do toho nynějšího sladkoshiňého proudu našeho národního života!

Je to peprná pravda všecko, co veršem nejdp. kanovník podává a mně to připadá říznější nad Jablonského „Moudrost otcovskou“.

Ostatně se o tom rozepíšu co nejdříve v „Hlasu“ pod čarou.

Vídp. kanovníku že vzkazují na všem se dobře míti, uctivý pozdrav z Hané.
František Zgoda (K. Křan).

II.

V Dubanech u Vrbátek, 14. srpna 1897.

Jedu v pondělí (16. srpna) do Uher, na Pováží, kde „hore Váhom, dole Váhom duha vođu pije“, ku známému faráři-Slovanu, Médňanskému z Médňan a tož se musím důkladně obrnit, aby mne ta maďarská cháska nepohltila a proto tedy zatím končím, a až přijedu z Uher, tož si dovolím a povolím psaní na papír veliký jak vrata do hanácké stodoly a pošlu je na posvátný Vyšehrad.

Vysoce důstoj. p. kanovníku nejlhubší opravdovou úctou mou i všech dobrých lidí Hanáků. Chudák, stateček starý, snad ani neví, jak ho mají lidé všude rádi.

III.

V Dobanech 13. října 1897.

(Dopis opravdu veliký na čtyřech stranách párlarchovčích.)

Jel jsem z posvátného Velehradu domů a pak asi za týden na Slovensko, kde hore Váhom atd.

Krásná je ta naše Vltava, ale Váh, ten slovenský Váh je pravou fekou vody svatocudné.

Voda čistá, jasná, takže viděti až na dno jako do srdce a duše nevinného dítěte.

Krajina čím dále do hor, tím malebnější a v Turčanském sv. Martině slavný Vajanský, básník perla, to vše člověka Slováků „rozkve“. Všecko všude plno poezie až na tu ztročiloost Slováků a dotěrnost a špinu židů a arroganci maďarů.

Utíkal jsem z Uher a nezastavil jsem se spíše až v Olomouci v „Národním domě“ na dobrém pilsenském.

Navštívil jsem též na Slovensku kněze-spisovatele Médňanského, slechtice z Médňan. Má v Istebníku vedle Trenčína stateček a žije tam jako potentát. Zvali mne též letos k tomu sjezdu stoupenců „Nového života“.

Nyni ta naše Haná vypadá jako hladce vyholená tvář a smutno je všude a neveselo a jenom sem tam vážně kývá prtem hanácká palma, vrba. —

Když přede dvěma lety vyšla v „Kronyce Slezské“ v Opavě (redaktor JUDr. Sláma, poslanec říšský) sbírka některých mých feuilletonů, nebyl to ani jeden jediný časopis český, konservativní, co by se o mně zmínil, ale psaly o mně — „Národní Listy“ a dověděl jsem se o tom teprv až zas z úst — Moravana.

To píšu ale jenom tak mimochodem. Vždyť i o našem „Kukátkáři“, V. Kosmákovi nevěděli ve veřejnosti české v Čechách skoro nic — ani kněží, až teprv vloni přinesl o něm feuilleton časopis český, v rouše ovšem německém „Politik“.

U nás není ani jednoho města a jedné dědiny, aby Kosmáka neznali lidé dobří i zlí.

Co kněz? Katolický, český kněz? Kdyby za nynější doby vlasti a národu hvězdy s nebe snesl a kdyby se pro národ dal na nudle rozkrájeti, neuvěřil se mu a sice proto, že je knězem, českým knězem! a proto ne-vlastencem!! Hofko vzpomínati.

K. Kfen.

IV

V Dubanech u nás 29. října 1897.

Měl jsem kázání pod širým nebem (v Némčicích), vzpomněl jsem i Vyšehradu posvátného, vzpomněl jsem Hanákům našim † Sušila a našeho milého stařečka Kuldu, jak ve svých posledních spisech dává naučení křesťanským rodinám. Jmenoval jsem jména obou, citoval jsem verše obou a lidé poslouchali — a plakali (Úryvky z kázání). —

Prochodím Afriku i Ameriku. Máme totiž u nás dva díly polí, kde říkají, že je to Afrika a Amerika. Chodím tam skoro každý den podél potoka našeho Blaty pod vrby. Sednu do trávy pod vrbu, opru záda o vrbu, kouřím, a jak po nebi ubíhá mrak za mrakem, tak myšlenka stíhá myšlenky, mravenec se ani neohlásí a uštipne jak ostrá kritika, a tudíž jaký div, že i ten Kfen v novinách časem štípane.

Přestanou procházky po mezi a zůstane mně pouze můj mládenecký budoar, a nezamrzne-li i inkoust v kalamári a nepodraží-li papír jak cukr, tedy i papír zůstane a kousek té péra ocele a budu psáti i v zimě do novin dále i jinam, (Obvyklý pozdrav).

V.

V Dubanech to je jako u nás. 9. prosince 1897

Ráčila Jste mně laskavě ku přečtení zaslali dp. far. Halouzky nové dílko, totižto životopis Medňanského. Dp. farář Halouzka psal životopis Medňanského dle toho, co mu sám Medňanský napovídal. Kněží i laici o Medňanském smýšlejí v Uhrách úplně jinak. A jsou to kněží i laici vlastenci! Než suď to Pán Bůh sám.

Našemu tatíčkovi Kuldovi nesáhá Medňanský v ničem — ani po paty, tomu stařečkovi starému, jež dle rčení upřímného našich moravských Valachů s vroucí uctívá obtůlá divoký hanácký Kfen.

Veliký pozdrav jak svatý Hostýn a vroucí jak zřídlo Karlových Varů.

VI.

U nás 8. března 1898.

Jako lidé péra bezstarostní stojím u okna v neděli postní, hledím oknem, jak spanile prší, jak by city lily se to duší; vrznou vrata, v blátě vážně aj-ta vidím kráčet Lišku policajta. Vyhlédne k oknu, rukou obtulí opatrně velkou škatuli, zatuká a už svou hlavu sáhá, běže ruku, uctivě jí líbá, úsměv se mu starou tvář rozlil jak svit slunce v záři:

„Jož som tade,
Nevím-le — bude —.“
Jak obyčejně dal se do výkladu
a třel si prstem svoji starou bradu.
Rozpoznal jsem dle toho, že věru dost
napjata je jeho známá zvědavost,
Zrak můj hned ku kapse mojí klesal,
z kapsy jsem pak vyňal „fedrmesl“
a na zabalené škatuli

rozfezal jsem špagát vejpůli.
 Policajt se dívá: „To je od děvčete!“
 Já mu na to: „Ať to nikde nefeknete!“
 „Je to všecko hezky veševány,
 lebo je to zrovna malovány.“
 „Vidíte, tak dovednou je jehla“.
 „Moje stará be tém ani nehla.
 Dež má o kabátu kromflék přešet,
 mosím ji napřed hodně nahřešet.
 Holt me sme jak na té vojné kmáni,
 officíti só velební páni.“
 Po dědině chodil a vykládal všude,
 že do nové knihy panáček psát bude.
 Zkrátka do večera věděli už všeci,
 že panáček dostal z Prahy vzácné věci.
 Tak jsem se dal, hleďte, veršů do skládání,
 snad Vám pro zábavu a též pro zasmání.
 V kalamáři inkoust když i mocně pěni
 věřte, že vždy Křenu do psaní tak není.
 Pravdu pověděti jsem vždy všude toužil,
 tak vzácného však jsem nezasloužil.
 Píšu to tak letem,
 jak myšlenka světem
 stíhá lidské dráhy
 z Hané až do Prahy.
 V úctě a s pozdravem vřelým
 píšu se tu Křenem celým
 tak jak čistá voda

já

Frant. Zgoda.

Pokračování.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Vzpouira autorů. Myslim, že není divné, jsou-li někteří básníci nespokojeni se svými kritiky. (Jar. Durych, „Rozmach“ č. 3., K. M. Čapek-Chod, Cesta, seš. 35—36.) Nikdy nejme spokojeni s lidmi, kteří o nás říkají zlé věci. V pojem kritiky se ostatně vkradla přehana. Zkritisovati někoho znamená v běžném smyslu zhaněti někoho, nasaditi mu oslí hlavu a vyčísti mu blbství. To je zneužití. Tím méně omluvitelné, uvážíme-li, že nespravedlivá kritika, byť bylo zřejmo, že je taková, vždy poskvrňuje a znehodnocuje dílo posuzované i jeho tvůrce. Kritiky mají své čtenáře. Ovoce kritik nespravedlivých mohou být předsudky. Slova kritika se užívá též v nepravém a nemístném smyslu. Literární referentství není kritika. To bývá obfádné přibrádkování, směšné rádcovství a vůbec prokrustovská násilnost. Žádná recenze nemůže být adekvátním vystižením díla. Umění mluví v obrazech, bibliografie v pojmech. Recenze je obyčejně pou-

hým záznamem, někdy sice obšírným, zřídka ale hodnotícím a dokonale vystihujícím. Skutečná kritika se u nás velmi málo pěstuje. Jejím oborem nejsou jednotlivci. Jejím úkolem není oceňovati každý umělecký zjev. Klasicky ji definoval Matthew Arnold: „Kritika jest neustranná snaha osvojití si a šířit nejlepší poznatky a myšlenky světa. (Essays in Criticism, I., 67.) Dom. P.

Básnickovy konce. Bylo to řečeno již několikrát, že s generálním inspektorem zemfel básník Machar. Po jubilejních oslavách prohlašuje mu to znovu hodně otevřeně jménem mladé pokrokové generace Mil. Matoušek ve „Studentské Revui“ (1924, č. 3). Vzpomíná, čím jim kdysi Machar byl. „Jeho knihy veršů a feuilletonů dostaly se nám do rukou v době puberty, v tom rozpuku smyslů, sil a schopností; my rázem jsme si zamilovali jeho životnost, prudkost, statečnost, jeho bijící věty a verše, jeho

nenáviat k českému maloměstství, hlupství a tmářství. Jeho knihy byly nám výhledem do nových obzorů. Razil jimi u nás cestu novým myšlenkám, dusil, podlamoval, rozleptával všechno, co dala nám šosácká výchova našich rodičů a zplomující(l) působení katolických katechetů, připravoval nás pro život a volal naše mládí na cesty své, na cesty odboje. Byl našim miláčkem... Měli jsme ho tím více rádi, čím v našich okresních městečkách ho počestní otcové nenáviděli a čím více páteři, katolické a vlastenecké noviny sršely vůči němu záští a zlobou." Jistě zajímavé přiznání, v čem viděla mládež sílu a poslání básníka Machara! Pak není ovšem divu, že je tolik zklamal, když se dal na zjevnou cestu po proudu a vzal na sebe parádní uniformu vysokého vojenského hodnostáře, ozdobenou nešťastnými vyznamenáními. „Starý jestřáb unavený, opelichaný, změnil se v domácího kura, hospodíř opatrovaného a hýčkaného... J. S. Machar zapfel svou dobrou, požeňnanou minulost. Opuštěl plodné a prosté dělnictví svého básnického a kritického poslání a dal se do služeb něčeho, co kdysi potíral, co nenáviděl a učil nenávidět celou bytost, stal se okrasnou figurou měšťácko-vlastenecké a vojenské společnosti s problematickou činností. Kdysi znamenal boj, práci, dnes není nic než — okrasa, štukatura přilepená na zdi, která je sice udržována v pěkném, čistém stavu, ale časem přec jen oprýskává a jednou bude shozena jako něco zbytečného... Dnes není prostě básníka. Je jen vysoký hodnostář, který kdysi básnil. Takové jsou konce Machara. Zapřel svou minulost, po balvanech, jimiž ji zasypal, stoupal ke slávě, počtám a ke svému konci." Pravda ovšem jest, že Machar přestal být básníkem již dávno před tím, než se stal hodnostářem. A nebyl jím zvláště v oně části svého literárního díla, již dusil a rozleptával „šosáckou výchovu rodičů“ a působení katolických katechetů. Spravedlivá budoucnost i to jistě uzná.

Úpadek M. Maeterlincka. Autor „Pokladu pokorných“ ocíl se v posledních letech úplně v zajetí okultismu. I do češtiny byly přeloženy nyní dva jeho spisy z tohoto období: „Velké tajemství“ a „Neznámý host“. První z nich jsou vlastně populárně psané dějiny

okultismu od nejstarších dob až po naše dny. Rozlišuje tu tři velké proudy: starý okultismus (indický, egyptský, perský, čaldejský, židovský a fecká mysteria), esoterismus židovsko-křesťanský spolu se středověkou kabalou a konečně moderní okultismus: teosofii, spiritismus a metapsychiku. Celé dějiny jsou mu důkazem, že okultismus šel vždy vedle náboženství, neboť prý se snažil řešiti nejvyšší otázky cestou přirozenější a vědeckější(?). Kniha sama působí na toho, kdo znal Maeterlincka dříve, smutně. Spisovatel se tu prohlašuje pro úplný agnosticem. Lidem prý se nikdy nedostalo nadpřirozeného zjevení. Boha může poznati jen Bůh sám, marně ho hledáme mimo nás, poněvadž je jen v nás. O tom jedná Maeterlinck obšírněji v druhé knize „Neznámý host“. Zavrhuje tu jako nevědecké a zbytečné dosavadní dvě metody okultismu: teologickou, dle níž prostředníkem mezi námi a „druhým“ světem jest Bůh, a spiritistickou, jež chce k tomu mítí netělesné sférické duchy. Nač prý hledati netělesné bytosti mimo nás, když medium žije v nás? Tímto mediem jest naše — podvědomí. Vědomí čili intelekt jest dle něho určen pro praktické potřeby tohoto světa; podvědomí však, jako část kosmické duše, jest orgán určený k poznání pravé podstaty vesmíru, kosmu. Ale toto poznání pod silným tlakem intelektu a intelektualisované lidské přirozenosti může se uplatniti jen ve velmi řídkých a proto dnes abnormálních záblescích, které k nám přicházejí jako neznámý host z neznámých krajín. Kdyby naše podvědomí nebylo potlačováno intelektem, neměli bychom tajemství, byli bychom všichni jasnovidci, poznali bychom všechno přímo, intuitivně. Úlohou nové vědy bude zkoumati ony mimořádné záblesky podvědomí, prodlužovati je a tak osvoboditi tyto mohutné schopnosti genia vesmíru, které spí v nás všech. Od okamžiku, kdy se to podaří uskutečniti, budou se datovati opravdové dějiny lidstva... Tato nauka je zřejmě závislá na Bergsonovi, jenž přesně vymezuje pud a intelekt. Maeterlinck vyzvojuje odtud hlavní svou zásadu, že je možné obcování podvědomí s podvědomím naše podvědomí se může mítí — jako částka kosmické duše — styky s podvědomím druhých lidí, čímž se snadno vysvětlují okultistické zjevy, jako zjevení mrtvých i živých, psychometrie, znalost budoucnosti

atd. Na konec však i Maeterlinck doznává, že odhalení všech tajemství a znalost budoucnosti znemožnila by všechnu snahu o pokrok a vedla by k věčné, neplodné letargii — k Nirvaně.

Co se dnes čte? Jiří Mahen v „Knížce o čtení praktickém“ věnuje této otázce celou zajímavou kapitolu, doloženou statisticky hojnými doklady z brněnské městské knihovny i odjinud. Nejčtenějším autorem byl *Ohněl*, šel přímo z ruky do ruky, „Král Paříže“ čten na pf. v 34 nedělích 39krát, „Poslední láska“ 28krát atd. Po něm přijdou fantastické a dobrodružné romány *Haggardovy*, „Čaroděj“, „Kleopatra“, „Prsten královny“ a „Rudá Eva“, spisy *Arcybášeovy*, *Dumasovy*, *Kuprinovy*, *Maritlové*, *Londonovy*. Z českých autorů nejčtenější byl *Zahradník-Brodský*, (průměrná číslce je 26 čtenářů), pak *Havlasa* a *Klostermann* (11-15 čtenářů). Hojně čteno také Šrámkovo „Tělo“ a „Stříbrný vítr“, „Turbína“ K. M. Čapka-Choda a Haškův „Svejk“. Málo se čte: Rais, Svoboda, Dostojevský, Tolstoj, Pflieger, Holeček, Světlá, Třebízský, Ruská knihovna vůbec, Sova a Machar. Z *Machara* čte se nejvíce „Magdalena“, kdežto nejpoetičtější jeho kniha „Třetí kniha lyriky“ nebyla žádána nikým. Z *Jiráskova* čteno se nejvíce „Temno“ a „Husitský král“, kdežto několikašavcovská díla, na příklad „Bratrstvo“, polovina čtenářů vůbec nedočtenla. *Nerada* se nečte skoro vůbec: z průměrného počtu 1025 návštěvníků knihovny žádalo Nerudu jen 0'4%, kdežto Haggarda nejméně 25%! Podobně se skoro nečtou: Preissová, Mršák, Němcová, Lier, Herites, Arbes, Šalda atd. atd. Nečte se poesie, dramata ani odborná literatura. *Masarykových* 8 spisů našlo jen 19 čtenářů, z nich nejvíce malý spisek „V boji o náboženství“ (5). Tato statistika, jež v celku souhlasí se zprávami jiných knihoven, jest jistě dosti výmluvná, zvláště když uvážíme, že hlavní část návštěvníků brněnské knihovny tvoří úředníci a studenti... — A odpomec? Mahen odpovídá několika otázkami: Není naše literatura příliš povídkářská? (Rais, Jirásek atd.) Není naše povídková literatura příliš šedivá? Není naše románová literatura málo odvážná? Proč nemáme také svoje údatné české detektivky? Proč máme jenom švandy Venouška Dolejše? Hlavní vinu pak dává české škole, jež prý je

pořád příliš šedivá, nedovcde vésti k porozumění básni a dramatu a připravuje nedostatečně také pro ideovou literaturu. „Lidé umějí trochu ležere (čísti), ale nevědí, jak inteligere (rozpoznávat, chápat). Neumí se číst s tužkou v ruce. Čtenář jenom percipuje. Po nějaké duševní „transposici“ není ani stopy.“ V těchto slovech jest jistě mnoho pravdy.

Dvě nové korporace slibuje uvést i život Společnost sv. Cyrila a Metoděje v Praze. Na valné hromadě konané dne 24. března (v Křesťanské akademii) že se právě projednávají bylo oznámeno, stanovy nové „*Duchovní akademie Ježíkovy*“ na vydávání knih při Společnosti. Jakých, o tom se zpráva bližší nezmiňuje. Dále ztuzuje prý se při Společnosti na popud přednáškového kroužku a na přání nejpd. arcibiskupa Kordače Ústředí přátel thomisticko-scholastické filosofie a theologie pode jménem „*Akademie sv. Tomáše Akvinského*“. Zpráva doufá, že se potom rozvine ve Společnosti čilý vědecký a literární ruch. Bylo by opravdu nejvíce žádoucí! Všelijakých ústavů, korporací a společností, jež mnoho slibovaly, živoří u nás již až dost, a nebylo by radno rozmnožovati je novými!

Kdo jest bližší Kristu? V řadě svých pěkných úvah „Věčné evangelium“ píše Rud. J. Malý v posledním čísle „*Kritiky*“ (1924, č. 3.) o poměru svobody a osudu dle názorů Kristových. Bůh nepředpisuje lidským duším osud Bůh nepředurčuje některé duše ke spásě a jiné k zatracení, nýbrž vysílá všechny lidi do života s touž božskou milostí: dáváje všem lidem dostatečnou dávku rozumocitu, aby mohli ve svých podmínkách poznati jeho vůli a jíti správnou cestou za štěstím. Bůh jim plně ponechává na vůli, chtějí-li se touto cestou opravdu též bráti nebo ne. V životě každého jednotlivce jde právě o „boží služebnictví“, a nikoliv o *tolstojovské* „mužictví“ nebo jiné schema — o to jde, jak sloužiti Bohu za všech okolností a v každé formě a nikoliv o to, jak popřít sama sebe. „A proto nejenom *středověké kláštery*, kde někteří mnichové kopali, mýtili, sázeli, zatím co druzí hráli, zpívali, psali a malovali — každý „podle možnosti své“, ale i ten „kejkřlív matky boží“, který k počtě Panny Marie před oltářem provedl své nejkrásnější kejkřle — byli Kristu

vlastně mnohem blíže než Tolstoj, když láá „neuzitečnému“ umění a vědě...“

Slunečko optimismu — v novinách. Do 1. trojčísla „Národní Kultury“, jejíž redakci převzal po Rud. J. Malém dr. Ant. Uhlíř, napsal V. Klofáč úvodní článek „Socialismus realistický a etický“. Je v něm zajímavé, jaké výtky udílí celé československé žurnalistice. Vychovává prý národ jen pesimisticky. Polemiky, osklivé výtky, úvodní články brání se a útočí, denní zpráva samá krádež, loupež a podvod, soudní síť totéž — ne, tak nelze národ zdravě vychovávat. Národu jako jednotlivci je třeba slunečka optimismu, víry v dobro a ve vítězství spravedlnosti. Všímat si také toho, co krásného a dobrého se v národě děje, psát o tom, glosovat to, neignorovat obětavost dělníka, který pro nás umírá v dolech, a lékaře-učence, který umírá nakažen ve své laboratoři nebo u lůžka nemocného, referovat o všech nových hnutích v našem lidu, o ušlechtilých činnostech jednotlivců, nezapomínat na dobré věci literátů a umělců, neumlčovat nic, co dobrého a pěkného děje se i za hranicemi — oh, toho je mnoho a mnoho, o čem třeba psát... Víme ovšem, proč právě nyní, v době osklivých „alér“, do nichž je nejvíce zapletena jeho strana, posílá senátor Klofáč tuto výzvu české žurnalistice, ale je v ní mnoho pravdy. Každý poctivý a ušlechtilý člověk, otrávený četbou deníků, touží už po čerstvém vzduchu. A třebaš i po sluníčku optimismu.

Masarykův Naučný slovník byl re-

klamnými zprávami slibován již pro podzim r. 1922. Měl vyjíti v 6 svazcích za vrchní redakce Em. Rádl. Od stanovené lhůty uplynulo již 1 1/2 roku — a slovníku ani zmínky. Teprve nyní legionářská revue „Přerod“ (1924, č. 4) prozrazuje, co se stalo. Došlo ke konfliktům jednak s nakladatelstvím „Kompas“, jednak s částí redaktorů. Důsledkem toho bylo, že prof. Rádl odstoupil a vedení se do-mohl Zd. Tobolka, „jehož jméno v této souvislosti velmi překvapuje“. — „Přerod“ ukazuje i na jiné nedostatky: Není jednotného vážného vedení, neboť schází úplně ústředí slovníkové kanceláře, kde by byla umožněna dohoda mezi spolupracovníky a redaktory; není ani schůzí, v nichž by byla povinná návštěva účastníků slovníkářských prací, a konec konců rozdělení prací pro jednotlivé redakční rady není vyhovující, poněvadž se neděje podle osvědčeného ideově odbornického měřítká. — Také Ottovo nakladatelství slibovalo vydati již r. 1923 dva díly doplňků ke svému Naučnému slovníku, ale zůstalo také jen při slibu. Ostatně snad by bylo na čase uvažovati také u nás o nové praktické formě slovníkové, tak aby bylo možno dále doplňovati nedostatky a mezery, vznikající přirozeně pokrokem věd i všech ostatních oborů. Každý slovník při své dnešní uzavřené formě za několik málo let zastará.

Slovanskou hlídku bylo nutno pro nedostatek místa odložit do budoucího čísla, podobně jako pokračování článku Josefa Hanáka „Badatel a světec Charles de Foucauld“.

Ročník XII.

Květen 1924

Číslo 5.

Adam a Sancto Victero, přeložil dr. Alfred Fuchs:

*HYMNUS KE CTI
NEJBLAHOSLAVENĚJŠÍ PANNY MARIE.*

Salve, Mater Salvatoris,
vas electum, vas honoris,
vas caelestis gratiae:
ab aeterno vas provisum,
vas insigne, vas excisum,
manu Sapientiae!

Salve, Verbi sacra Parens,
flos de spinis spina carens,
flos spineti gloria!
Nos spinetum, nos peccati
spina sumus cruentati,
sed Tu spinæ nescias!

Porta clausa, fons hortorum,
cella custos unguentorum,
cella pigmentaria:
cinnamoni calamum,
myrrham, thus et balsamum
superans fragrantia!

Salve, decus virginum,
Mediatrice hominum,
salutis puerpera;

Zdravas Matko věčné spásy,
vyvolená nádoba jsi,
nádoba jsi milosti:
předurčené boží dílo,
které upraveno bylo
rukou Boží moudrostí!

Zdravas Matko Otce světla,
bez trní jsi z trnů zkvětla,
růže, slávo šípkovi!
My jsme šípek, jehož trny
vbodly v duše krve skvrny,
kdo však běl Tvou vypoví?

Tys vchod zavřený, zdroj sadů,
skříň, jež skrývá léků řadu,
koření pak vzácný skvost:
balzámů a vůní všech,
skořice a myrty dech,
předčí Tvoje líbeznot!

Zdráva buď, jsi panen jas,
prostřednice lidí, nás,
z Tebe vzešel spásy květ;

myrtus temperantiae,
rosa patientiae,
nardus odorifera !

Tu convallis humilis,
terra non arabilis,
quae fructum parturiit :
flos campi, convallium
singulare lilium,
Christus ex Te prodiit. |

Tu caelestis paradisus
Libanusque non incisus
vaporans dulcedinem :
Tu candoris et decoris,
Tu dulcoris et odoris
habes plenitudinem.

Tu es thronus Salomonis,
cui nullus par in thronis
arte vel materia :
ebur candens castitatis,
aurum fulgens charitatis
praesignant mysteria.

Palmam praefers singularem
nec in terris habes parem
nec in caeli curia :
laus humani generis,
virtutum prae caeteris
habes privilegia.

Sol luna lucidius
et luna sideribus :
sic Maria dignior
creaturis omnibus.
Lux eclipsein nesciens
Virginis est castitas :
ardor indeficiens
immortalis charitas.

Salve, Mater pietatis
totiusque Trinitatis
nobile triclinium,
Verbi tamen incarnati
speciale maiestati
praeparans hospitium !

Ty jsi myrta střídmosti,
růže trpělivosti,
vůni nardu šíříš v svět !

Konvalinko pokorná,
ač jsi země neorná,
vzácný plod jsi dala nám :
Ty jsi polní květina,
lilie jsi jediná,
z Tebe Kristus vzešel sám.

Ty jsi z nebes daným rájem,
libanonským svatým hájem,
šíříš sladkost kolkolem :
v plném jasu, v každém času,
tisíc hlasů, Tvoji krásu,
hlásá plným hlaholem.

Šalamounův trůn jsi jasný,
není jiný trůn tak krásný,
látkou ani uměním :
úběl sloni — čistota je,
zlafo stkvoucí — lásky taje
hlásá slovem obrazným.

Palmu nosíš přede všemi,
nemáš rovné na té zemi
ani v nebes výsosti :
slávo lidstva pokolení,
neboť v celém tvorstvu není
kdo by Tvé měl přednosti.

Slunce svítí nad měsíc,
měsíc hvězd je jasnější :
a tak také Maria
nad tvory je vzácnější.
Světlo, jež se nezatmí,
to je Panny nevinnost,
zář, která se stále stkví,
to je věčné lásky ctnost.

Zdravas Matko milující,
jež jsi byla pro Trojici
převznešený útulek,
ale pro vtělení Slova
Tvoje pohostinství chová
ještě zvláště cenný vděk !

O Maria, stella maris,
dignitate singularis,
super omnes ordinarius
ordines caelestium:
In supremo sita poli
nos commenda Tuae proli,
ne terrores sive doli
nos supplantent hostium.

In praecinctu constituti
Te tuente simus tuti,
perficaces et versuti,
Tuae cedat vis virtuti,
dolis providentiae.

Ad Te, Pia, suspiramus,
si non ducis, deviamus,
ergo doce, quid agamus,
post hanc vitam ut vivamus
cum sanctis perenniter.

O Maria, Mater Dei,
salus omnis nostrae spei,
Tu nos fac, qui sumus rei,
beatae Dei faciei
Tecum frui lumine.

Jesu, Verbum summi Patris,
serva servos Tuae Matris,
solve reos, salva gratis
et nos Tuae claritatis
configura gloriae!

Matko, hvězdo oceánu,
v Tobě ctíme svatou Pannu,
jež má Bohem hodnost dánu
nebešťany předčící:
nejvýš v nebes trůníš říši,
přimluv se, ať Syn nás slyší,
by nás chránil ve své výši
před nepřátel pravici.

Seřazen náš šik se brání,
chránění jsme, když nás chrání
ruka Tvoje bez ustání,
ochotni jsme, odhodláni,
lest se ctností přemáhá.

K Tobě jde proud našich vzdechů,
bez Tebe vše bez úspěchu,
jdeme k Tobě pro útěchu,
bychom po posledním dechu
se svatými mohli žít.

Matko božího ty Syna,
k níž se naše naděj vzpíná,
nás, jež tíží hřích a vina,
přived před tvář Hospodina,
vypros v jeho světle stan.

Věčné Slovo od všech časů,
sluhům Matky své dej spásu,
kající veď v nebe krásu
a je v světla svého jasu
přípodobni k slávě své!

Frant. Kašpar:

RAJ LESŮ.

Zdá se mi, že znám lesy víc než lidi;
svým životem jsem do nich zcela vrost.
Hle, vonné mlází jako tmavá kytka
zrcadlí v řeče svoji spanilost.

Kolikrát večer v smrčín hořké vůni
jsem koupal svoji duši znavenou;
na jaře jako probuzené děti
malátné ještě křtíci zelenou

šuměly sladce; jejich velká těla
v podlískách hvězdách voní v pasekách.
Vzpomínám dlouhých letních odpolední,
šept nekonečný v korunách jak táhl

Znám kouzlo lesů, kdy v nich víchr hučí,
když blesky protírají temnotu,
když v dešti pláčtí; hory za podzimu
když odějí se v modrou tesknotu.

Že drahé jsou mi, do chrámu jsem vzal je;
již nejsou pohanské, jsou svěceny;
teď vyšším žitím ve varhanách žijí
a v jiné zemi chytly kořený.

Co přijaly kdys od slunce a větru,
přirody Boží všecka tajemství,
ve hlaholu svém dávají zas Bohu,
duše se hlasem jejich svatě chví.

Zelenou byly tekou zapomnění,
víc lahodití smyslům uměly;
teď došly svého ráje: s písní duší
v jediný hymnus aby šuměly.

Josef Hanák:

BADATEL A SVĚTEC CHARLES DE FOUCAULD.

Začátkem roku 1887 dokončil rukopisy obou svých knih — „Itinéraires au Maroc“ a „Reconnaissance au Maroc“ — a dal je do tisku. Začaly ho docházet tiskové korektury, jež daly mnoho práce učenci tak pečlivému, jenž chtěl, aby jeho dílo bylo dokonalé a úpravné, a proto dbal i maličkostí. Obě knihy vyšly ke konci r. 1887 a na začátku r. 1888. Úspěch jejich byl u odborníků i neodborníků, doma i v cizině, veliký. „Zeměpisná společnost“ v Paříži vyznamenala Foucaulda zlatou medailí, a jeden z nekompetentnějších soudců, anglický učenec Budgett Meakin, napsal o „Reconnaissance au Maroc“: „Jest skutečně radostí, probírat se těmito nádhernými svazky, jež vypravují o nejdůležitější a nejpozoruhodnější cestě, kterou kdy podnikl Evropan v Maroku. Žádný moderní cestovatel se neblíží panu de Foucauld ani přesností pozorování, ani přípravou cesty... Vedle díla jim vykonaného byly pokusy jiných cestovatelů jen dětskými hříčkami.“

O knize se píše v časopisech, mluví se o ní v salonech, mladý badatel jest chválen, jeho sláva se šíří, jest zahrnován blahopřejnými dopisy, přátelé, čínice si jakýsi nárok na slavného kamaráda, přicházejí s pochvalou a dotazy: „Ano, můj zlatý, toť úspěch! Ostatně velmi oprávněný! Kam zamítíš nyní? Jsi nám i sobě povinen novými výzkumy.“

Foucauld však nebyl z těch, kteří veřejně hovoří o svých plánech. Nyní, kdy Bůh jej přijal do svých služeb, neradí se s lidmi, nýbrž s Ním. Jemu chce věnovat všechny své síly, všechnu odvalu a vytrvalost. Nezapře vědy, bude jí dále sloužiti studiem neznámých zvyků a řečí; poznává však, že darů, jež dostal od Tvůrce, použije nejlépe, věnuje-li sebe, své práce, svou trpělivost, a bude-li třeba, i svou krev Jemu, aby lidé v této oddanosti tvora poznali svého Tvůrce. Na tento úkol chce se připravit cestou do Svaté země, pozemské vlasti vtěleného Boha; půjde se tam modlit do samoty, jež ho neustala vábíti.

Začátkem listopadu r. 1888 navštíví své příbuzné v Nancy, oznámí jim, že ztráví několik týdnů ve Svaté zemi, a rozloučiv se s nimi, vstoupí v Marseilli na loď. V prosinci jest již v Jerusalemě a vánoce slaví v Betlemě. Potom číhá na konci vyjíždku do Nazareta, jenž zvláště jej k sobě poutá, jak patrnó z jeho dopisů. Opouští město, aby se zase do něho vrátil. Toto bílé město s vyhloubenými a klikatými ulicemi dojíhá jeho kající srdce, vlévá mu lásku k životu skrytému, pokornému. Zde mu stále tane na mysli slovo abbé Huvelína: „Náš Pán zaujal tak nízké místo, že mu je nikdo nikdy nemohl uloupit.“ Vzpomínka na Nazaret dala asi směr celému jeho potomnímu životu.

Začátkem března r. 1889 vrátí se do Paříže. Od svého obrácení jest puzen k životu řeholnímu, jenž může nejlépe ukojiti jeho touhu po samotě. Jest však tak mnoho řádů, jež všecky vedou k dokonalosti, ale cestami odlišnými, rozličným povahám přiměřenými. Kterou se dáti? Která by nejlépe svědčila jeho povaze?

Aby to poznal, odebere se téhož roku do čtyř ústraní. O velkonocích jest u benediktinů v Solesmes, o sv. Trojici odejde do Grande-Trappe, dne 20. října vstoupí do kláštera Notre-Dame-des-Neiges, kde ztráví v rozjímní celý týden, a konečně v 2. polovici listopadu zavítá do Chamartu, kde za vedení jednoho otce jesuity uvažuje o svém řeholním povolání a výsledek těchto úvah oznámí potom své sestře slovy:

„Včera jsem se vrátil z Chamartu, kde jsem učinil rozhodnutí, na něž myslím již po tak dlouhou dobu — vstoupiti k trapistům do kláštera v Notre-Dame-des-Neiges. Kdy? Není to ještě stanoveno, poněvadž musím uspořádati rozličné věci a zvláště spěchati k vám, abych vám dal s Bohem. Nebude to však trvati příliš dlouho. Až tam odejdu, oznámím, že jsem odcestoval, aniž prozradím svůj úmysl, vstoupiti do řehole.“

Jeho dni ve světě jsou sečteny. Dne 11. prosince odjede k švagrovi de Blic a sestře, kde pobude týden, vrátí se do Paříže, odstoupí své jmění sestře a potom chudobný opouští Paříž.

Před odjezdem dne 14. ledna 1890 poslal své sestře na rozloučenou tento list: „Na shledanou, dobrá Mimi; zítra odjedou z Paříže a po zítřku k 2. hodině budu v Notre-Dame-des-Neiges. Modli se za mne, jako já se budu modlit za Tebe a Tvé . . .“ Když odjížděl, spatřil jej jeden z jeho přátel ke svému velkému úžasu na střeše omnibusu. Pozvánky a dopisy na adresu vikomta z Foucauldu zůstaly bez odpovědi, což při známé jeho přesnosti překvapovalo. Pátrají po příčině a dovědí se, že odcestoval.

Bazin navštívil klášter Notre-Dame-des-Neiges a popisuje jej takto: „Jest zbudován na vysoké planině pohoří Vivaraiského v pusté krajině. Když se vystoupí na tyto větrem šlehané, nízkým vršem oděné hřebeny, jež obklopují klášter, nevidíme kolem sebe do nedozirna než vrcholky s chudíčkou zelení téměř stejné výše, vzpínající své útesy k světlu, oddělené od sebe fialovým stínem roklí. Na těchto výšinách není takřka usedlosti; jen jedna nebo dvě s trupem zavalitým, se střechem stlačenou, jež 6 měsíců snáší snůh a bouři. Přijížděl jsem po hřebenu cestou, jež se poněkud nřítí; automobil vjel do stromořadí, jež vroubí dva lesky mladých jedlí a buků, a když pojednou vyjel ze stínu, uháněl znova ve slunci a širých prostorech. Předě mnou v půli úbočí tyčil se klášter z bílé žuly, se stodolami, stáji, sklepy. Háj, zasazený mnichy, pokrýval stráně pohoří, a údolí mezi dvěma velkými lesy bylo jako veletok, vlnící se zralým ovsem a žitem . . . Ve výšce 1.100 m zbudovali mniši světlé opatství, kde mluví jedině zvon, kam se uchyluje cistercijská práce a pokoj.“

Zde tedy Karel vikomt z Foucauldu vstoupil dne 16. ledna 1890 do noviciátu a o svátku sv. Albericha oblékl trapistický habit, přijal jako prostý frater jméno Marie-Alberich: Jeho život v noviciátě vystihují nejlépe dopisy, a proto podám z nich několik úryvků. „Daří se mně stále dobře... A jak je mé duši? Lépe, než jsem očekával. Dobrý Bůh mně dopřává v samotě a tichu útěchy, již jsem se nenadál. Jsem stále s Ním a s těmi, jež miluji. Toto spoluzítí s tím, co jest mně na nebi a na zemi drahým, mně skýtalo útěchy, ač zcela nevyplnilo prázdna; ale sám dobrý Bůh mne za prvních dnů podporoval... Věřte mně, že hmotná stránka života mne dosud nestála ani stínu oběti. Až dosud jsem donášel větve, dělal guirlandy pro stále uctívání, zametal chrám, cídil svícny; nic těžkého, jak vidíte.“

Dne 18. února píše: „Chovají se ke mně velmi pěkně, s láskou, plnou něžnosti; v klášteře vládne velká láska. Mám zde tolik příkladů, že třeba prositi Boha, aby mně byly k užítku.“ V pondělí velikonoční píše: „Co se týče mé duše, jest zcela v též stavu, jak jsem psal v posledním dopise; jediný rozdíl je ten, že mně Bůh pomáhá ještě více. Podporuje zároveň mou duši i mé tělo; nesnáším ničeho, On nese všechno. Byl bych velmi nevděčen k Otci tak něžnému, k našemu Spasiteli tak laskavému, kdybych vám neřekl, jak mne drží ve svých rukou, zahrnuje mne svým mírem, vzdaluje ode mne zmatek, zapuzuje smutek, chce-li se přiblížiti. Tento stav je příliš neočekávaný, abych jej mohl jinému přičísti než Jemu... Hodinky, mše sv., modlitba, při nichž vypráhlost mně bývala tak trapná, jsou mně — přes nescetné roztržitosti, jimiž jsem vinen — velkou slastí. Ruční práce jest mou útechou a nepřetržitým rozjímáním, protože se jí podobám našemu Spasiteli.“

Co se týče duševní práce, četl sv. Bernarda, učil se z paměti žalmům, věnoval hodinu sv. Písmu, četl abbé Fouarda, Bossueta, Následování, život sv. Gertrudy a spisy sv. Terezie. U svých řádových bratří zanechal památku člověka ke všem úslužného, velmi zbožného, k sobě velmi přísného, slovem, světce. Mnich, jenž byl sekáčem a pasákem, vyjádřil se o něm Bazinovi: „Viděl jsem jej každý den; nikdy nikomu neodpřel služby, byl krásný jako druhý František Assiský.“

A přece, ač se cítil v klášteře Notre-Dame-des-Neiges tak spokojen, opouští jej dne 26. června a odchází do kláštera v Akbesu v Syrii. Co jej k tomu vedlo? Snad touha po samotě ještě větší, po zátíší ještě vzdálenějším. Spěchal na východ, jež tak miloval, aby tam byl ještě chudší, aby byl blíže oné zemi, kde Syn Boží trpěl a pracoval, aby přinesl v obět i svou lásku k rodné zemi a přibuzným, věda, jak mu bude bolestné, je opustiti.

Den před svým odplutím z Marseille jim píše: „Vidím se na lodi, jež mne zítra odnese, a zdá se mně, že pocítím při každé vlně, jak jedna po druhé mne bude unášeti do dálky, zdá se mně

že jedinou mou útěchou bude myšlenka, že každá jest krokem blíže ke konci života."

A když plavba se blíží konci, načrtává na lístek papíru slova, jež jsou opravdovým výkřikem tesknící duše: „Zítřa budu v Alexandrettě, kde se rozloučím s tímto mořem, poslední páskou, jež mne pojí se zemí, kde vy všichni dýcháte."

Akbes je malé město v Syrii, nedaleko něhož si trapisté z Notre-Dame-des-Neiges zřídili prostinský klášter, zvaný Notre-Dame-du-Sacré-Coeur, jako útočiště pro sebe, kdyby byli nuceni opustit Francii. Okolí kláštera vzdělali tak, že pole dává krásnou sklizeň obilní, zahrada skýtá hojně zeleniny a z vinic se vzácnými druhy révy sbírají již koncem léta hrozny na znamenité bílé víno; avšak přílišná vzdálenost obchodních středisk téměř znemožňuje prodej úrody. Kromě prací polních obhrají se výchovou sirotků katolických rodičů.

Zde tedy pokračoval bratr Alberich v noviciátě. Jak trávil každodenní život, vylíčil své sestře v dopise ze dne 3. července 1891.

„Tážeš se mne na můj klášter a na naše zaměstnání; jest nás asi 20 mnichů i s novici a bydlíme, jak vidíš na fotografiích,, v dosti prostranných barácích. Jest zde dobytek, krávy, kozy, koni, oslí, vše, čeho je třeba k velkému hospodářství. Bydlí zde na 20 katolických sirotků od 5 do 15 let, 10 až 15 dělníků-laiků a konečně hosté, jichž počet je rozličný; víš, že mniši vynikají hlavně pohostinností. Učiníš si dosti dobrou představu o našem životě z četby Montalembertových „Mnichů na západě". Jest tu však rozdíl; mniši, o nichž mluví Montalembert, více studovali, obtrali se více než my pracemi, jako spisováním knih. Naši hlavní prací je práce polní; toť rozdíl mezi řádem sv. Bernarda, z něhož jsme vznikli, a mnichy starobylými. Tak na podzim sklízíme víno a vzděláváme pole, v zimě těžeme dříví, na jaře okopáváme vinice, rejeme, v létě sklízíme seno i žně. Předevčirem jsme skončili žně. Jsou to práce venkovanů, práce duši nesmírně prospěšné; zaměstnávajíce zcela tělo, ponechávají duši možnost modlití se a rozjímatí. Mimo to tyto práce nad pomyslení obtížnější pro toho, kdo jich nikdy nekonal, skýtají takový soucit s chudobnými, takovou lásku k dělníkům a rolníkům! Člověk tak dobře chápou cenu kousku chleba, pozná-li sám, kolik stojí námahy, má takovou útrpnost s každým pracujícím, sdílí se s ním jeho práce."

Pokračování.

JAK JSME CHTĚLI BRÁNIT SLOVÁKY.

Z knihy „Moje štace“.

Moc pěkné chvíle jsou v životě kaplanově, když dostane dekret, že je přesazen do kraje, kterého nezná. To je shon po katalogu kněžském. S rozzářeným zrakem zuřivě se listuje: Brumov, Brumov ... Dekanát: Valašské Klobouky. Kolik přifařených obcí? Děkuji pěkně: Návojná, Nedašov, Nedašova Lhota, Bilnice, Sv. Štěpán, Sv. Sidonie ... Čítají se kilometry do škol, počet obyvatel, trojřádkové dějiny místa, třetí řád, růžencové bratrstvo — dost, dost. Obraznost kreslí kostel, kaplátku, počítá se hotovost, zda stačí na stěhování, a už není stání v německé, průmyslové obci, kde kaplan nepřirostl k nehezckému lidu, se strašným dialektem, a ovšem ani lid ke kaplánekovi, který ne a ne se naučit pořádně německy.

Pro moji dobrodružnou povahu byl takový skok do nových poměrů dalekosáhlou událostí a dodnes vzpomínám velmi rád na tříletý pobyt ve stínu zřícenin brumovského hradu. Zvlášť nepomenu nádherných cest do přespolních pěti škol. Dvakrát do týdne jsem vzal v jednom dnu Návojnou, Nedašov a Lhotu — a vracival jsem se pozdě večer domů. Dvě hodiny tam, dvě zpět. A dvakrát do týdne Sv. Štěpán a Sv. Sidonii — kamž jsem dorazil za plné tři hodiny dobré chůze podél řeky Vlárky a pak podél potoka, jenž je hranicí mezi Moravou a Slovenskem, rozkošnými údolními, s obou stran chráněnými lesy, za zpěvu ptactva v létě, a hukotu bystřin a šumu lesů v zimní dobu. Moji předchůdci mívali kolo nebo koně. Já se kola odjakživa bála a na koně jsem si netroufal, a tak jsem šlapal kilometry s nezvyklou u mne vášní.

Každá z těchto cest měla pro mne svůj zvláštní půvab. Partie Nedašovská byla mně návratem do valašského života v celé téměř neporušenosti padesátých let minulého století. Tady stál přede mnou ještě Valach v bílých gatích, červené vestě a vysokém širáku, Valach bezmála patriarchální, s písněmi i pláčem, ctnostmi i hříchy. Kdežto Vsacko i Rožnovsko už dlouho bylo nivelisováno — uchoval si tento kout svůj ráz. Snad působilo zde sousedství Slovenska — trenčínské stolice, nebo sousedství Slovácka od Šumic počínaje. Nevím — oni sami snad toho též nevědí. Bylo mi první čas, jako v Kuldově valašské pohádce.

Když jsem šel po prvé do školy v Návojně, přivítala mě typická valašská náves s dřevěnými nízkými chalupami o malých oknech, pečlivě zabeđených. Vyběhly dvě, tři robyky s putnami k potoku, ale změřivše mne, mžikem se vrátily a schovaly se za vrátka: „Však víme, víme, proč mi nechcete přejít cestu s prázdnou putnou! Abych neměl neštěstí! Nebojte se, nebojím se ani zajíců, ani prázdných putýnek!“ Zahýbaje na pravo, kde jsem

tušil ve zděné boudě školu, polekal jsem se. Ze tří chalup valil se hustý kouř všemi skulinami šindelové střechy. Tak, místo školy budeš hasit! a neuvažuje moc, zatloukl jsem na okno: „Lidičky, střecha vám hoří nad hlavou! Kde jste kdol!“ — Z chalupy vyběhl osmdesátiletý děda s dlouhými vlasy až na záda. Ukázal jsem mu kouř, honící se po střeše: „Hofíte!“ Ale dědouš se zamračil a zavřel: „Už aj ti panáčci si dělajú z člověka blázna!“ Zalezl do chalupy a práskl za sebou dveřmi. Současně přihnala se od chléva rozesmátá robečka: „Ale to my, panáčinku, nemáme komína a tož kúr si hledá cestu jak může — šindelama.“ Šel jsem do školy zahánben svatě si umíňuje, že se po druhé neunáhlim, i kdybych viděl po střeše oheň tancovat.

Ale podivné uvítání nebránilo, abych se necítil ve valašském údolí jako doma. Procitla ve mně valašská duše, trochu pobýtem na Hané, na Lašsku a na Němcích uspalá. Na vzdor všem pedagogickým zákazům, užívat ve škole dialektu, vyprávěl jsem si vše s malými i velkými po našem. Nezapomenu nikdy přátelství děcek ke mně. Vědělo se, že je v Brumově a všady za Brumovem zle, že není co jíst. Městští lidé z okolí navštěvovali tento dříve nevšimáný a opovržený kout horský a prosili o chleba, vajčko a trochu mléka. „To tak, aby aj panáček trpěli ve válku hlad. Dyt bysme sa moseli stydět před světem.“ A tak v každé třídě mě čekalo několik červených uzlíků. S jakou něžností a jakým citem a ohleduplností mi podávali Valáškové svoje dárky, černý, zdravý chléb, ovčí sýr, jablčka, ořechy, v zimě kus špeku, jitrnici, oškvarky, ba i med. Nemohl jsem nepřijmout, byl bych zamroutil děcka i jejich matky, a což bych se nepřiznal — nezakázalo se u mne nic. Nesa domů uzlíčky, připadal jsem si jako žebrák, ale v těch dobách slovíčko *hrdost* se škrtalo. Také ironické otázky hostů, kde to vlastně bydlím, ve spízi nebo starožitnickém krámu, mnou nehnuly.

Cesty do škol ve sklátských koloniích Sv. Štěpánu a Sv. Sidonii působily již tšnivější náladu. Jako bych se ocitl v jiném kraji. Cizí živel nastěhovaného dělnictva dávno zatlačil valašský ráz několika málo starousedlých rolnických rodin. Před válkou dobře placení, dělali pány, v kočáře jezdívali do Brumova, jidali jen nejlepší, tropice si posměch z hloupých Valachů. Za války stály obě pece vyhaslé, muži na vojné a opuštěné rodiny, odkázané na chlebové listky, trpěly úžasnou bídu. Na Valachy hleděli už jako na pány a zvláště s touhou a závisťí hleděli na Slováky, kteří daleko netrpěli té bídě jako na Moravě. Dobytek tam nebyl vybit, mouky bylo dost — neboť Maďari nedopustili, aby jejich země byla tak zpustošena rekvisicemi jako ubohá Cislajtanie. A také hranice hlídali proti Moravě tak zárlivě, že bylo hrdinstvím něco propašovat. Ale i toho se odvažovaly dělnické ženy, vlekoucí se jako stín. Děti mi omdlávaly ve škole a kousek chleba a jablko ze šťastnějšího valašského koutu vyluzovaly

ma hubených tvářičkách přešastný úsměv, jehož nikdy nezapomenu.

Když přišel převrat, radost z něho byla zatlačena jásetem ze zrušení hranic. Myslelo se, že zásoby na Slovensku jsou nevyčerpatelné a že celé vlaky mouky a slaniny zaplaví chudé moravské kraje. Dostavilo se ovšem záhy rozčarování, neboť dozor na „hranicích“ byl brzy ještě více zostřen a slovenská dobrotá majednou ukázala zuby. Ale první dny bylo bratření se Slováky upřímné. Přáli jsme jim, že už nejsou „pod Maďarými“, plechovou tabuli maďarskou na hranici s pyšným Magyar Ország jsme vyrvali, podupali a hodili do Vláry. Na pískovcový čtyřmetrový hranečník už naše síly nestačily.

Ale najednou do všeobecné radosti jako by uhodilo. Nádražní telefony z Teplé poplašily stanice ve vlárském průmysku a hrozná zvěst šfíla se krajem.

V Bilině hnala se od starosty vysoká kostnatá žena s bubnem na náves a hned u kaple jala se zuřivě bubnovat. Uměla to lépe než muž, jehož službu zastávala poctivě po celou válku.

„Od obecního úřadu sa na vědomost dává, že Němci stfílajú v Teplýj z kanonů na Slováky. At sa hned každý vypraví na pomoc a vezme sebu, co sa dá, cepy, motyky, hrabě. Nečekaite na oběd, nechaite práce a honem na pomoc!“ Bum, bum, bum.

A jako splašená hnala se na konec Bilnice. Tož jsme vyrazili. Je pravda, moc nás nebylo, chlapi ještě se nevrátili z vojny, „zelený kádr“ pracoval pilně na polích, doma byly hlavně ženské, ale přece se nás nasbíralo asi 30. Každý měl nějakou zbraň, z které se arci nešťílelo. Kvapili jsme zaprášenou silnicí, jako by do Teplé nebyly dobré čtyři hodiny pěšky. Než jsme se přihnali k poslední bilnické chalupě, naše voje značně prořídly. Jakési ostudné vystřízlivění začalo nám schlazovat hlavy. Báli jsme se druh před druhem přiznati se k směšnosti pomocné výpravy, až staříček Fojtík se ozval:

„Na mů milú, sme my enom blázni, až blázni! Co my s cepem a motykú proti Němcom? Veď oni stfílajú z kanonů, a my na ně jak na polní myši!“

S pocitem úlevy podřivali jsme se druh na druhu a rozesmáli se.

„A ten náš starosta je šak také baran. Dá vybubnovat takovou hluopotu... A sám zustane za pecú. Proč sa s nama nevypravil s motykú na Němce?“

„Ānu, musí doma bránit vlast . . .“

„Ja — břuch — a ně vlast . . .“

Sedli jsme si pod lípu u cesty, utírali jsme si pot a posmřivali se navzájem.

Ještě téhož dne jsme se dověděli pravdy. Německý vlak s dělostřelectvem ženoucím se domů, zastavil v Teplé a situace byla vskutku několik minut hrozivá. Dostavila se však rozvaha na obou stranách, a Němci, také syti bojů, rozjeli se ne sice na Bagdad, ale na Berlín.

V. Svatohor:
ZABITÝ PASTÝŘ.
Duchovní hra o 1 dějství.

Osoby:

Mistr, dobrý pastýř.   Ain, věštkyně.
Ariel, král hrůzy.   Pasterci (12).
Synové pouště (6).
Dějště: Oáza na poušti.

Výjev I.

Josafat a Kaleb, pasterci.

Zpěv. (Za jevištěm.)

Ó přijď k nám, Pane,
pastýři dobrý,
cestu si urovnej
přes doly, hory.

Josafat.

Slyšíš, Kaleb? Již jde všeska čeled
naproti Mistru pastýři, tak dlouho želanému.

Kaleb.

Ovšem, Josafate. Hned bych se za nimi rozběhl
jako náš věrný Pozor, kdybych tu nebyl
uvázan místo něho, abych u stanu hlídal.

Josafat.

A já bych se rozletěl na nožkách gazeliných,
které jsou rychlé jako holubi perutě,
kdybych nebyl postaven k ohništi.
Hoř, ohýnku, vař — pař a peč a smaž! (Přikládá.)

Zpěv. (Za jevištěm.)

Přijď, jak jsi slíbil,
navštiv své milé,
vždyť jen tvým slovem tu
čeled tvá žije.

Josafat.

Jistě nebudou dlouho naň na kraji u pouště čekat;

pohled, nebe a země se zdají si tam tak blízké
jako dva rty k nedočkavému polibku semknuté.

Kaleb.

Vím, že přijde, neb nám to slíbil.
Přematuješ, jak pravil, když od nás nakrátko odcházel:
Synáčkové, maličko a neuzříte mne
a opět maličko a uzříte mne.

Josafat.

Ano, bratře!
Jak by nepřišel! Aspoň se podívat,
jak se nám daří v novém povolání.
Odtíhli a lodic na jezere nás poslal sem
za Jordán do oázy pouště arabské
a tak z rybářů nadělal pastevců stád.
Ó jistě přijde se podívat,
zda mu rybky na suchu nepolekly.

Kaleb.

Nemožná věc!
Zde právě jsou ve svém živlu.
Kolemkol v písku pouště umřel sice všechen život,
ale zde na oáse vše a kypí, hrá a tryská.
Věř, jsem tu tak blažen, že si připadám sám
jako stříbrná rybka, která se z jezera blaha
do vlahého vzduchu vyhazuje.

Zpév. (Za jevištěm.)

Ó přijď a pospěš,
miláčku vůdce,
po tobě zdviháme
oči i ruce.

Hlasy. (Za jevištěm.)

Vítej, vítej nám! Buď zdráv! Buď pozdraven!
Požehnaný, jenž přichází. Hosanna!

Oba (Josafat a Kaleb).

Již ho vítají! Již jeat tu! Hosanna!
(Zpév se blíží, za zpěvu vchází průvod: Mistr pastýř obklopen devíti pastevci.)

Zpév.

Vítej, ó vítej,
postav si tu stan,
s námi tu milostně
na věky zůstaň.

Pastevce 1.

Jsme, pane, na místě v ležení.
Pohled — ten oheň zde pod palmou
všecky nás sjednocuje, toť krb
naši pastýřské rodiny. Ten hofel nám tu
za dlouhých i krátkých nocí,
a my kolem něho stuleni jsme si povídali vždy
jen o tobě, že přijdeš. A tys nyní tu!
Buď vítán, ani nevíš, jak já nejstarší ze všech
jsem příchodem tvým zrovna omládl.
Všecka starost o stáda se mne spadla
a jsem lehký jako nebeský okřídlenec.

Mistr.

Jho mé sladké jest a břímě lehké.

Pastevce 2.

Zajisté, Mistrče — a tu lehkost a sladkost povinností
pocítili jsme teprve zde; věř, ač služebník,
připadám si jako král v tomto zeleném království
a má berla jest mi žezlem.

Mistr.

Nuže, počni jím vládnout,
šťastně pokračuj a kraluj!

Pastevce 3.

Jakých díky si zasloužíš,
že jsi nás uvedl sem jako do ráje!
Jsme tu jako otcové naši na cestě z Egypta
v Elím, kde bylo sedmdesáte palem.

Pastevce 4.

Vystoupím na palmu a uchopím ovoce její
a mám chléb.

Pastevce 5.

A skloním se k prameni
a mám víno.

Pastevce 6.

Hospodin Pastýř spravuje mne
a ničeho se mi nebude nedostávatí,

na místě pastvy mne usadil,
nad vodou občerstvení vychoval mne.

Pastevec 7.

Sešm studnic tu máme, pane, a jakých!
Ty jsou studnice vod živých,
které jako by tekly s Libanu.
Hmed v té první, která se tu roztéká v jezero,
koupáme jehňátka čerstvě zrozená.

Pastevec 8.

A v jiném zdroji se zas umýváme,
kdykoli prach pouště usedne nám na těle,
a plavíme v něm i ovce ke stříží.
Věš, jako sněh, padlý dnes v noci na Libanu,
jest rouno jejich.

Pastevec 9.

A v ostatních zdrojích,
které jsou jako stříbrné nádoby, smaragdy obkládané,
napájíme ovečky i sami pijeme.

Mistr.

Ó pijte, přátelé, a hojně se napijte, nejmilejší!

Zpěv.

Vítej, ó vítej,
postav si tu stan,
s námi tu milostné
na věky zůstaň.

Pastevec 1.

Ano, ano! Dobře jest nám tu býti.
Chceš-li, postavíme ti tu stánek.
(K ostatním.)
Bratři, doneste rychle z našeho stanu plátno.
Ondřeji, kolíky, Jakube, provazy!
Pospěšzte!

Mistr.

Počkejte ještě!

(K pastevcí 1.)

Nikoli, služebníče dobrý a věrný,
nestav na světě stálého, věčného stánku;
na zemi stan života se slunce východem postavíš
a se slunce západem je zdvihneš.
Zde jsme jen přichozí a odcházející.

Já přišel jsem, bych zase odešel.
Kam, víte i cestu víte . . .
Ale nemluvme o odchodu nyní při samém příchodu
a nermuťme se. — Povězte mi raději, synáčkové,
jak se vede ovečkám svým;
znám svoje a znají mne moje.

Pastevec 1.

Buď bez starostí o ně, pane!
Pasou se pokojně nedaleko a jeden z nás,
Judaj, jest u nich. — Však hle, tu přichází,
z jeho úst, doufám, uslyšíš jen samou radost.

(Vchází Judaj.)

Pokračování.

Frant. Boh. Děrda:

VLAŠTOVIČKY.

Vlaštovičky,
ptáci věčného jara,
chalupa stará
čeká vás
i chlív a dřevěnými trámy
a kravka
hovcí si na hromadě slámy.

Vlaštovky,
ptáci věčného jara,
nemající domova
ani rodné země,
nemající odjezdu ani přistání,
táhnete světem jako cikáni
a vaše křídla
vždy toužící a neklidná,
jen tam vás nesou,
kde jarem hýří krajina —
a člověk lákán chudobnými žněmi,
vždy smuten
potácí se po té šedé zemi . . .

Dominik Pecka:
RENÉ BAZIN.

Tyto zásady vyslovil Bazin, mluvě o knihách určených mládeži a lidu. Ale náhled, že dílo umělecké nesmí odporovati mravnímu zákonu, platí zřejmě pro umění vůbec. O díle lidovém praví Bazin:

„Každé dílo lidové, a můžeme říci, že každé dílo velikého umění jest dílem výchovy a vzestupu. Může býti mravně lhostejné, ale musí aspoň osvěžiti duši krásou, ulehčiti jí břemeno života, vytvořiti chvilku radosti a pokoje. A pravý svůj úkol splní, vykoná-li více, povznese-li člověka, učiní jej lepším, přivede jej k statečnosti, k oběti a k Bohu. Nikdy nemůže oprávněně míti cílem poníženi lidství.¹

„Spisovatel má především vyjádřiti, nebo nechati prosvítati v díle svém zdravou konklusi. Nepravím konklusi optimistickou; nepravím oslaviti vítězství dobra nade zlem, kterého bohužel nevidíme v životě vždycky. Myslím pouze, že kniha bude dobrá, když čtenář, zavíraje ji, živěji cítí osobní nebo společenské nebezpečnoství hříchu nebo bludu, který spisovatel popsal, anebo když jasněji pochopil vznešenost a nutnost mravního zákona, jehož dbáti jest jako člověk povinen. Není-li tomu tak a popuzuje-li kniha člověka k odboji, spatřuji v napsaném díle jen daremnost, již není možno omluviti žádnými umělými důvody, neboť umění nemůže býti protisociální, protilidské, musí ploditi pokrok, povznášeti duši: sice jinak jest jen nebezpečnoství tím větší, čím větší jest nadání spisovatelovo.“²

Žádné dílo Bazinovo není bez naděje. Umírající země je kniha rozvratu: synové Toussainta Lumineaua zrazují rodnou půdu. Milejší jim město a cizina. Majetníci farem vendéjských jsou na mizině. Ale „umírající země“ symbolisovaná tragickou postavou Mathurina Lumineaua, jenž hyne na své yole za mrazivé noci, bude milována znovu, to cítíme a věříme, když čteme, co si šepťali ve štěpnici pacholek Jean Nesmy a jeho milá Roussille Lumineauova. A nevěrná Donátka pohnuta listem své dcery Noemi opouští město hříchů a vrací se k svým povinnostem manželky a matky. Elle commença de travailler. Počala pracovati. Hle, vykoupení, světlo, lekce!

Sladký zjev Davidky Birotové proměňuje Maieula Jacqueta, milence Frosinina, v člověka dobrého a zaplaší navždy mlhy jeho života. Stane se mu spásou „pro tento svět a také pro onen“.

Opuštěný, zrazený a potupený Gindolph, když vidí milovanou dívku v náručí jiného, svírá ruku v pěstě k pomstě, ale ozve se

¹ Questions littéraires et sociales 146.

² Questions littéraires et sociales 146-7.

v něm lepší hlas: Pro Krista se nepomstím! Zjevení krásné Normandky utěšuje jeho žal a vlévá novou víru v život.

I „Z celé své duše“ je drama msty za dávné krivdy, ale je řešeno smírně obětí Henrietty Madiotové, jež vstupuje do kláštera, aby z celé své duše sloužila chudým: „Je serais servante des pauvres.“

K Bohu má vésti umění. Ano. Několik duší hledajících Boha vylíčil Bazin. Učitelku Davidku Birotovou, dřevorubce Gilberta Cloqueta, anglického šlechtice Reginalda Breynoldse a poustevníka Sahary Charlesa de Foucaulda.

Problém Davidčin je nábožensko-mravní. Nemožnost pravdy na Bohu nezávislé. Zajímavé jest, že román její dal podnět k založení sdružení katolických učitelek s názvem „Les Davidées“, Davidky. Jedna z členek napsala, vylíživši zhoubnou výchovu v učitelském ústavu:

„Bůh ve své dobrotě bděl nad námi. Dostala se nám do rukou kniha René Bazina: Davidéa Birot. Tato kniha nás popadla za srdce. Či jsme nezakoušely týchž úzkostí, necítily v sobě stejné touhy jako ona? Nebyl její učitelský život obrazem našeho? Podívaly jsme se ušlechtilé duši Davidky Birotové, jejímu vědomí mravní povinnosti vůči žákům, její oddanosti třídě, jejímu útlému svědomí, prázdnému všech hmotných zájmů, její touze žítí podle pravdy, její statečnosti, které nezdolává žádná obtíž. Byly jsme hluboce dojaty a cítily jsme v sobě přání, abychom připodobnily svůj život jejímu a naplnily jej pokud možná láskou, skromností i statečností. Tato touha podobati se Davidce, „neznámé ženě, schopné dobra“, byla prvním krokem k Bohu.“¹

Gilbert Cloquet, dřevorubec, člen syndikátu, vdovec, jedinou dcerou opuštěný, soudruhy zbitý, člověk osudem pronásledovaný a vášněmi i v pozdním věku zmítaný, našel Boha v exercičním domě belgickém Faijt-Manage. Obratné a pádně mluvil kazatel, muž náramně veliký a tlustý. Měl duši lidu a kdykoliv se odmlčel, zdálo se, jako by bylo slyšeti jeho srdce, které pokračovalo v řeči: „Miluji vás, drazí chudí, a můj život náleží vám!“ Teprve po noční rozmluvě s jezuitou odhodlal se pokračovati v duchovních cvičeních, jež začal jen ze zdvořilosti k svému příteli, a večer, když uleh, probral znovu slova kazatelova, jež ho dojala, pokračoval až dosáhl rozehřešení ode všeho, co v jeho ubohém životě opuštěném potřebovalo. A když se vrátil do rodného kraje k staré své práci, živá radost byla v jeho obrozeném srdci. „Nesejde mi na tom,“ řekl, „že budu zůstávati u jiných lidí, nesejde mi na vedru, na zímě, na únavě nebo smrti: mé srdce nabylo míru. Jsem stár a přece, hle, šťasten po prvé!“²

Reginald Breynoldse studoval. Studoval dějiny anglikánské církve, přemýšlel o přepodstatnění, zkoumal příčiny sociálních nedostatků

¹ „Lidové listy“ ze dne 2. února 1922, čís. 27.

² Le blé qui lève.

swé doby. Odvážně vyslovil své náhledy ve společnosti dílem skeptické a dílem církevnicky zaujaté:

„Nevím, z jakých pravd se skládá plná pravda, a nevím jejího jména. Avšak vidím nyní jisté věci, jichž jsem si nevěšmal. Pro mne má otázka náboženská přednost přede vším, nejen v právu, ale i v obecném životě, v životě každého člověka. On, vždy On vysmívaný, popíraný, uctívaný! Nikdy nebyl více přítomen na tomto světě. Jméno Ježíše Krista se nevyslovuje tak často jako v jiných dobách; jest mlčky zahrnuto v nejmenších činech, jest zle, v lásce nebo v nenávisti. Nemyslíte, že to nové drama kalvareké by se mělo skončiti slavným Zmrtvýchvstáním?¹

Názor, že anglikánská církev není pravá, projevil při hostině, otcem požádané tím, že odepřel přítpeket na její počest. Tak vstoupila přehrada mezi otce a syna. Přesvědčení o mravní přítomnosti Kristové na světě přivedlo jej k víře v reální přítomnost jeho v Eucharistii. S příbuzným svým Feliciánem Limerem probděl noc v basilice montmartreské a zúčastnil se adorace chudých. A zlaté, zářící ostensorium s bílou Hostií uprostřed vlilo do jeho vyprahlé a po pravdě žízni duše paprsek života a síly, úsvit nového dne. Stal se katolíkem a odešel navždy do ciziny, ztrativ lásku bolestně raněného, milujícího, ale nemiřitelného otce.

Charles de Foucauld byl poručíkem čtvrtého husarského pluku v Alžiru. Pro nevázaný život musil opustiti vojenskou službu. R. 1888 zúčastnil se však výpravy proti Bou-Amanovi, prozkoumal Maroko a proslavil se. Zbožnost muslimanská v Africe i křesťanská v Paříži naplňovala ho závistí, že neměl v srdci pokoje jako lidé věřící. Seznámil se s pokorným a zbožným knězem Auvelinem, obrátil se jeho vlivem a zasvětil svůj život Bohu. Vstoupil do Trappy v Ardèche. Toulia po poušti a samotě ho přivedla do syrského kláštera Akbès. Byv vysvěcen na kněze, odebral se na Saharu, aby se věnoval péči o vojny a evangelisaci nevěřících. Apoštoloval na různých místech Sahary až do světové války, kdy také na Sahare vyhlásili turečtí emisáři svatou válku. Zradou domorodců byl de Foucauld vydán Turkům a zastřelen r. 1916.

Ideu usmíření, mystického vztahu mezi hříchy jedněch a odřikáním druhých vyslovil Bazin v románu L'Isolée. R. 1901 zemřela ve vyhnanství Marie-Anna z řádu usmířitelek, neteř Bazinova. V předmluvě, kterou napsal k jejímu životopisu, bolestně vzpomněl řeholnic, vypovězených do ciziny. Kolik jich zhylo steskem, útrapami cest, nezvyklostí nového podnebí! Mnohé trpěly křivdu ochotně a obětovaly své utrpení za spásu hříšníků. Napsal o nich: „Ony jsou výměnou a výkupnou cenou za neštětné potupy a ničemnosti. Jsou zdrojem štěstí těm, kteří je zvrhují: jsou jejich nepoznanou nadějí a jejich smířením; obnovují

¹ La barrière.

stále ideál života řeholního; chrání národy před tresty stokrát zaslouženými a tomu, kdo věří v Boha, vysvětlují milost zmrtvýchvstání, jež byla učiněna Francii, národu v jádře křesťanskému a bohatému na světce.¹ I nešťastná sestra Pascale, l'isolée, osamocená, nejmladší z pěti sekularisovaných a ve světě rozptýlených řeholnic lyonských, stala se obětí za hříchy světa. Modlily se za ni čtyři starší sestry, obětovaly za ni své ponížení a ústrky, jež trpěly ve světě. Chvěly se o ni, mladou a nezkušenou. Svět ji strhl. „Neoddala se zlu dobrovolně,“ psala o ní sestra představená, „vrhli ji do něho: nespravedlivé zákony ji vyhnaly na ulici a násilím ji znovu vydaly nebezpečnostím, před nimiž prchla; byla ubohou zvířetím, kterou psi a psůvodi štvou z lesa a nahánějí lovčům.“² Modlitby sester byly přece vyslyšeny. Pascale se pokusila vybědnouti z bahna a utéci od lidí, kteří ji zkazili, ale její milenec ji dohonil a probodl. Klesla s výkřikem: „Miserere mei Deus!“ K pohřbu jejímu sešly se sestry naposled a nad jejím hrobem se modlily.

„Za družku, jejíž tvář, pohled, slova a slabost, vždy o pomoc volající jich nikdy neopustila; modlily se za děti své školy, nyní rozptýlené a zajisté méně milované, za obyvatele čtvrti, za chudé, za bojácné, jež kdysi posilovaly, za odbojné, jež uklidňovaly, za cizí bolest, jež je bolela, protože ji neznaly a neutěšovaly; potom navazující na dny a hodiny, modlily se za ty, kteří, chtějí či nechtějí, ze zloby, či jen ze slabosti a z neznalosti božského a bratrského života, byli příčinou tolika neštěstí.“³

René Bazin je básníkem skutečnosti. Je básníkem přírody. Avšak příroda není mu cílem, nýbrž jen pomůckou. Zrovna tak i osoby románové, ač jsou ze skutečnosti, nejen pouhým jejím odliškem, nýbrž podrobují se měnivé a tvořivé síle hlavní myšlenky. Dílo umělecké musí se shodovati s mravním zákonem, musí povznášeti a očisťovati člověka, vésti jej k Bohu.

Bazin vychází z reality, ale není jejím otrokem. Přírodu podřizuje duši hrdinově, hrdinu ideí, ideu mravnímu zákonu Bohem stanovenému.

Oblaky jsou symbolem umění Bazinova. Vystoupily z kaluží, rasovišť, kanálů nečistých měst. Ale jsou čisty. Rmut a kal zůstal na zemi. Lehce a vítězně se vznášejí ve výšinách, překonávajíce zákony hmoty. Negravitují k zemi. Přece však se neodcizují zemi, z níž vyšly. Vracejí se k ní v křišťálových kapkách květnového deště, aby ji zárodnily.

¹ Mme S. S., Une religieuse réparatrice, d'après son journal et sa correspondance, avec une préface de M. René Bazin, Paris 1913. Perrin et Cie.

², ³ L'isolée.

Jan Vlnaf:
MARKETA.

Povídka.

Čekala duše má na slovo jeho . . .
Zalm 129.

Radost rodičů z narození Marketina byla jim zkalena jednou nemilou věcí, která je nemile zraňovala. Hned po porodu bylo shledáno, že tvář dítěte je silně podlita krví. V prvních dnech života dlěvčátka utěšovali se rodiče, že snad tato krvavost tváří jejich zvolna vymizí, ale lékař, kterého se otázali, sdělil jim trpkou pravdu, že zbarvení dívčina obličej je jest neodstranitelné. A že ani samo sebou nevymizí nikdy. Matka dítěte dala se do pláče, když jí muž vyřizoval, co slyšel od zkušeného lékaře. „Ubohá moje dceruška . . .!“ sténala matka a nebyla k utišení. „Neplač, Blaženo, rodívají se matkám děti se strašnějšími vadami, rodívají se děti s pokrivenými údy, s němými ústy, která ani často vzkraku memohou ze sebe vydati, a rodívají se děti slepé, kterým není dopřáno za celý život spatřiti světla Božího,“ — tak utěšoval muž svou pláčící ženu, ač i v jeho nitru seděla jakási nezapuditelná hořkost.

A přicházeli sousedé, aby navštívili matku a obdivovali dítě. Vcházeli do světnice s rozesmátými tvářemi, ruku podávali matce ležící na loži, načež nacylovali se k dítěti, jež vedle ní leželo. A matka pozorovala, jak při pohledu na krvavou tvář dítěte se obličej je jejich stahovaly náhle v jakýsi trpký a soucituplný výraz. A když hosté potom zraky obraceli jako by tázavě k matce, viděli, jak stékají po jejím obličej od očí lesknoucí se slzy velikým proudem. „Ach, proč pláčete, paní?“ — tázali se. Matka szela a neodpovídala jim. Snažili se jí utěšovati a pravili: „Nu . . . proč byste nařklna, drahá paní; mrzí-li vás ono rudé zbarvení tváříček dceruščiných . . . tu buďte ujistěna, že to zmizí!“ — „Nezmizí . . . jakživo nezmizí . . . řekl lékař . . .“ pronášela se vzlykotem smutná matka. „Moje ubohá . . . Marketo . . . moje . . . drahé . . . sladké . . . dítě . . . smiluj se nad tebou Bůh . . .“

A hosté odcházeli z domu mnohem smutnější, než přišli.

Malá Marketa rostla.

„Proč mám tak červený obličej, mami?“ — tázala se matky, když už začínala choditi do školy. „Moje spolužačky mají tak hezké bílé tvářičky . . .“

„To ti — přestane . . .“, řekla Marketě matka, ale bylo jí velikou silou se přemáhati, aby se jí z očí nevyřinuly slzy. Dosud trpěli jsme jenom my . . . uvažovala matka . . . nyní počíná se hoře i tomu nevinnému dítěti . . .

Několik dní nato přišla malá Marketa ze školy s velikým pláčem. První spatřil jí otec, který sázel v malé přídomní zahrádce do země krokusové a tulipánové cibulky, aby zde přes zimu odpovídaly a z jara potěšily Marketku vpučevšími kvítky.

„Co se stalo, dítě, proč nařkáš?“ zeptal se jí otec a vzal ji do náruče, přitisknuv ji laskavě ke svým prsoum. Děvče se chvělo, knihy vypadly jí teď z ruček, pouzdro s tužkami třeslo o zemi.

„Proč pláčeš, co ti udělali? Marketko! Nu tak . . . pověz mi . . .“

„Oni . . .“ začala hovořit, ale nový záchvat pláče udusil další její slova.

„Nu tak . . . utiš se . . . a řekni mi . . . moje dítě!“

„Oni . . . se . . . se . . . mně smáli . . . Děčka se mně . . .“

„Kdo . . . která . . . a proč se ti smály . . .“

„Oni se mi teď víc a více . . . smějí . . . Anka . . . se mi smála . . . Anka . . . Anka . . . ona říkala . . . že mám . . . že mám červenou . . . hubu . . . tatinečku . . .!“ trhaně a se vzlykotem mluvilo dítě . . .

„Proč bys plakala . . . co ti je do nich . . . neplač . . . pojď, jdi do kuchyně . . . maminka ti dá rohlík a přijď sem za mnou do zahrádky . . . pomůžes mi sázet . . .“

Otec postavil dítě na zemi. Zdvihl jí knihy a pouzdro na psací potřeby. Marketa setřela slzy se svého červeného obličejce, který se teď pláčem jako by ještě více rozhořel. A její očka se teď podívala radostněji na otce.

„Ty sázíš?“

„Sázím krokusy a tulipány.“

„To bude krásné . . . Počkej . . . já hned přídu . . .“

A Marketa vběhla za matkou do kuchyně — —

*

Léta plynula, všelicos se v městečku událo a změnilo. Marketa vychodila školu. Všelicos se změnilo, jen rudé krvavé zbarvení dívčina obličejce zůstalo stále stejné. A hoře dívky bylo čím dále palčivější a vážnější. Nebyla to již dětská naivní uraženost pro posměch spolužaček, byl to mnohem větší smutek. Její přítelkyně počínaly okoušet sladkosti prvních dívčích lásek, procházely se za večerů vrbovou alejí podle řeky s náladovitými hochy, kteří je bavili svými ležerními hovory, často však i moudrostmi zplozenými jejich životními filosofiemi, jež prohlašovali za rozhodně konečné a vyzrálé. Jen Marketa nebyla s to k sobě přivábiti žádného mladíka, neboť její vzhled jaksi odpuzoval a její hovor neměl dostatečné mladické veselosti. V jejích slovech ozývaly se záchvěvy její rozbolavělé, uražené, zklamané a často i zoufalé duše.

Opravdovou přítelku měla vlastně jen jednu. Byla to Běta, zahradnickova dcera. Svěřovala se jí se svým hořem, které jí tak neúprosně spalovalo nitro.

„Óh, Běto, jak jsi krásná!“ — pravila jí kdysi Marketa, když

seděly jednoho nedělního odpoledne na břehu řeky. Břízy zvolna se kolébaly na protějším břehu větrem a vlaštovky obletovaly svým švihavým letem řeku, ze které se chvílemi napily čisté říční vody. „Och, Běto, jak jsi krásná! Ježší můj, jak jsi strašně . . . krásná! Ukaž se . . . ať si líp prohlédnu tvoje bílé čelo . . . bílý mosík . . . bílou . . . tak běloučkou bradu . . . A ty oči tvoje, Běto, a ta líčka . . . jak jsi krásná, Běto, jak jsi krásná . . . Ty ani nevíš . . . me, ty to nevíš, jak jsi krásná . . . Já to vím, jenom já to vím, Běto, já, já . . . protože toužím po tom, abych . . . Ne, abych byla krásná, ale abych byla podobna ostatním . . . lidem . . . Aby se má tvář svou barvou aspoň podobala té nejvšednější lidské tváři, jakou má děvče v mém věku . . . Och Běto . . . jak jsi šťastná!“

„To si myslíš, že bys byla šťastna, ale zas by byly jiné věci. A ostatně . . . co by ses trápila . . . to není taková tragická věc, Marketo!“

A přece Marketu nebylo lze takovými slovy utěšiti. Její smutek byl mnohem hrubší, než aby těchto několik narychlo vymyšlených slov její družky mohlo zmírniti její hoře. Nejvíce trápila se nad tím, že toto hoře bude jí provázeti po celý její život, že nebude moci tohoto života tak bezvadně se účastniti, jako ostatní mladé dívky, které si svým zjevem už otvírají dveře k budoucím radostem. To se jí právě zdálo nejtrpčím, že její duše touží dál a výš, ale tělo nedovoluje jí onoho vzepětí. Časem bylo jí utrpením už vycházeti ze dne mezi lidmi, kteří zas a zase rozebírali ve svých myšlenkách její nemilou tělesnou vadu. Cítila se ve dne jako by uvězněna. Kdysi vyjela s otcem do velkého města. Seděli v restauraci. U vedlejšího stolu seděli dva mladí muži. Zpodobala s holesným úžasem, jak si dali lokty znamenat a jak se pohrdlivě usmáli. Pak odcházela s otcem. A jak se vzdalovali od stolu oněch mladíků, zaslechla Marketa, jak jeden prohodil: „To by tak byla nevěsta pro šilhavého Vaška, hergot!“

Krev stoupla Marketě do hlavy, všechna se roztrásla, již chtěla se rozběhnouti k těmto dvěma mužům a říci jim, že . . . že . . . že je to příliš hrubé . . .

Ale otec již otvíral těžké restaurační dveře a vycházel ven. Šla za ním . . .

Šel k pokladně koupit jízdní lístek.

Ona zatím čekala opodál mezi hemžícím se davem.

Vysoký sloup tu byl, polepený jízdními řády. U tohoto sloupu Marketa stála. A tu spatřila opět nedaleko ony dva mladé muže, kteří dříve seděli v restauraci. Jakýsi muž s plnovousem přistoupil k nim. Tvářili se uctivě a blaseovaně. Hovořili s ním. Pak jim podal ruce; a zvláště onomu černovlasému, který, jak teď Marketa poznala dle hlasu jeho, pronesl před chvíli ta hrozná slova o ní, potřásl pán dlouhou rukou. Pak odesel od nich. Nesl v ruce kufřík světle žluté barvy. Urovnal si škrápec a pohlédl na nádražní hodiny, které visely vysoko na stěně vestibulu. A v té už zase

běžel komusi vstříc. Silný muž jakýsi krácel proti němu. Podal si ruce. Zastavili se právě u sloupu, kde stála Marketa, takže slyšela dobře jejich slova.

„A kam vy račte?“ ptal se silný pán.

„Na malou vyjížďku . . . dvě stanice . . . máme tam rodinu, pane kolego. Už bych vás byl asi dřív tady viděl, ale tam ti hoši mne trochu zabavili, respektive já je. Moji abiturienti letoši. Jsem na našem ústavě letos třídním v oktávě.

„Tak to jsou vaši studenti, hleďte, jaké tam máte silné mladíky!“

„Dost slušná třída je to letos. Zvlášť tenhle černovlasý . . . velmi inteligentní muž . . . Nu, pardon, musím k pokladně ještě . . .

Profesoři se rozešli. Otec Marketin konečně ve frontě u pokladny postoupil: už hodně daleko, a za chvíli vracel se s lístky.

„Tak jdeme, Marketko! Za deset minut vlak jede!“

A Marketa s otcem vyšla na peron. Sedli do vozu. Marketa tvářila se jaksi zdrceně.

„Bolí tě něco . . .?“ zeptal se otec.

Zakryla si oči rukama.

„Jak je to . . . všecko . . . strašně . . . divně! To je hrozná nespravedlnost . . .“

Byla velmi vzrušena. Její srdce tak prudce bušilo, že jí v hlavě zaznívaly jednotlivé tepy jeho jako údery nějakým kovovým předmětem.

Otec vzdychl. Sáhl do kapsy, vytáhl noviny a zabífil do nich své oči.

*

Kteréhosi dne seděla Marketa v pokoji u otevřeného okna. Matka byla v zahrádce, kde něco vyálvala, otec kamsi odešel po práci. Bylo jaro, v zahradě kvetla jablona a malá broskev. Z nedalekého lesa ozýval se vytrvalý kukaččin zpěv. Marketa četla jakousi knihu básní. Hodiny svým cvakáním rušily naprosté ticho světnice.

Když Marketa po chvíli vyhlédla oknem, spatřila dívku, která šla nedaleko jejich domu. Hedvábným slunečníkem stínila svou hlavu. Bylo to jakési cizí, Marketě neznámé děvče asi stejného s ní věku. Bylo nevýslovně krásné. Více se nedalo o ní říci. A tato krása neznámé dívky jako by byla zabořila Marketu; znovu a prudčeji rozjitřena byla rána v Marketině duši. Byl to velmi prudký dojem, byl to náhlý pocit, podobný bodnutí ostrým rozzhaveným hrotem. Marketa byla vzrušena jak nikdy před tím. Veliký lomoz rozšířil se teď v jejím nitru, strašný vzdor naplnil až po okraj její duši. Připomněla si všechny dosavadní ústrky a posměchy, jež jí bylo snášeti pro její fyzickou chybu. Vzpomněla prvních bolestí, kdy jako školáčka vracela se s plácem ze školy, provázena škodolibými výtkivky rozpustilých holek, zvláště divoké spolužačky Anky, vzpomněla surových slov onoho mladíka ve velkém městě, vzpomněla dále a dále, a její nitro bylo víc a

wíce rozdrásáno. Vypoučila oči, přiblížila se k zrcadlu, že se ho šakřka dotýkala špičkou nosu. Zařala pevně zuby, jako by chtěla překousnouti či rozdrtili cosi strašně hořkého a jako kámen tvrdého, svaly jejího krku a jejího krvavého obličje se křečovitě stáhly, krev stoupla jí k hlavě. Marketa nenávistně pohlédla do svých očí v zrcadle. Ruce se jí třásly. Jednu ruku zdvihla a v tom — wší silou uderila ztuhlou pěstí do plochy zrcadla . . . Sklo zatřácelo a sesypalo se na zemi . . . Bylo to příliš veliké rozehvění, jež zachvacovalo v tu chvíli mladé děvče. Tu pocítila, jak v její ruce cosi zateplalo, píchlo . . . A již krev vyřinula se z její ruky a tekla velikým proudem a potřísnila její šaty, červeně zbarvila koberec . . .

„Co jsem to . . . udělala . . . Ty můj Ježíši!“ — vykřikla a vyrazila ven za matkou.

*

Jednoho dne byla Marketa sama doma. Pojednou bylo zaklepáno na dveře a vstoupil starý kněz, její někdejší katecheta z obecné školy. Přišel navštívit otce. Protože ho nezastal doma, chtěl se ihned vzdáliti. Ale Marketa ho zadržela, nebot to byl moudrý vážný člověk, který už kdysi ji utěšoval, když byla malým děvčátkem a plakávala pro posměch spolužaček. A teď zase slzela, když mu vyprávěla o svém utrpení.

„ . . . kdybyste věděl . . . jak jsem tehdy byla rozrušená! Myslíla jsem, že začínám šílet . . . bylo to strašné . . . to neví nikdo . . . to neví nikdo . . . Bylo to podobno hrozné záviditi . . . a přece, proč bych nepřála cizím dívkám jejich bílých tváří?“

Kněz hleděl vážně před sebe a naslouchal její řeči. A pak se jal utiřovati její rozhoufenou duši. Jeho hlas byl tak sladký jako kdysi, když vyprávěl o narození Kristově, o pastýřích, o třech mudrcích, o zlatě, kadídle a myrze.

„ . . . a kdyby se vám stalo zas někdy, že by takový nepokoj a taková . . . taková vzpoura zabouřila ve vašem nitru . . . modlete se! A uvažujte o tom, že jsou větší a vyšší krásy nad krásu těchto našich proměnlivých a pomíjejících těl. Uvažujte o tom, že je kdosi, kdo neposuzuje naši krásu a naši hodnotu jako povrchní lidé podle postav a tváří, že je kdosi, kdo si žádá víc, kdo naslouchá jenom hovorům našich srdcí, a proto buďte klidná. Cesty všech lidí nejsou stejny! Krásy všech lidí nejsou stejny! O té větší a vyšší kráse uvažujte, a není možno, abyste se neuklidnila. Není možno, abyste v této povýšenosti nezačala podceňovati trochu onu krásu lidí, která záleží v pěkných úsměvch, růžových lících a naučených elegantních pohybech . . . Není možno . . .!“ — hovořil kněz, a jí se zdálo, že klečí v tu chvíli ve zpovědnici a toto vše slyší její dřevěnou mřížkou. Její oči se rozjasnily. Kněz odcházel. Tiskl jí ruku. Tak teplá byla jeho ruka.

Vážnost a upřímnost slov starého kněze uvědomovala si plně

Marketa teprve v následujících dnech. Uvažovala vskutku o věcech, o nichž jí doporučil uvažovati. A čím déle přemýšlela takto, tím byla přesvědčenější o jejich pravdivosti. A o jejich léčivosti! Mnohem pokojnější bylo teď její nitro, rodiče byli též klidnější, když viděli, že se děvče méně trápí. A počínali se dohadovati, že to způsobila jistě ona tehdejší návštěva Pátera Otomara za jejich nepřítomnosti.

„Hledala jsem vždycky východisko ze svého hoře, a teprve teď je nalezám, Běto!“ — řekla své přítelce. „Nechala jsem zoufalosti a nastoupila jsem jinou cestu. Vždyť to bývalo strašné, když já takřka šílila a křičívala, když jsem byla sama doma: proč se rozhlá tato červeň právě po mé tváři, proč nemám krví třeba zalitá záda, lokty, nebo své prsy? Zanechala jsem, Běto, vzpoury a nastoupila jsem cestu pokory a odevzdanosti. Je tak krásný den, pojď, půjdeme loukami, lesem, k řece, budeme zpívat . . .! Běto . . . budeme zpívat . . .!“

Fr. Kašpar:

MÍR.

Jak od ran bojiště se krajina
uzdraví, šírem květy přikrytá,
barevnou náplastí, tak počíná
duše se klidnit boji rozrytá.

A více: v duši uschla nádhera
všech, které mládí oblažují, něh.
Za růže jitra nachy večera.
Mír tiše, měkce padá jako sněh.

Teď aleje a keře vynikly,
zřítš, jakou roli hrají v krajině;
když luh i pole v sněhu zanikly,
procitly k nové žití hodině.

Jaké to čerstvě nové zjevení:
v samotě — víc — být samotou jak les;
v ní padá každý vzruch a v mlčení
strne jak peníz, v pokladnu jenž kles'.

Je zprvu teskno. Tolik najednou
míru, a ticha širošírá pláň!
Však znenáhla když tužby usednou,
duše tu stojí volna jako laň.

MARNOTRATNÝ SYN.

„Poříkejme dva Zdrávasy a dva Otčenáše za mou ženu Marii Josefu, která zemřela před pěti roky jako horlivá křesťanka v této světnici, kde od té doby spí její kolovrat. Modleme se.“

Sedlák udělal pak veliký kříž svou suchou pravicí. „Poříkejme dva Zdrávasy a dva Otčenáše za mého otce Mikuláše Jindřicha, jenž zemřel před dvaceti pěti roky, zasažen bleskem při bouři u mlhů na poli zavrženců. Modleme se.“

Domáci drmolili modlitby, zčernalé od hroudy ruce majíce na klně sepiaty. Jejich šepot byl žalostný a skloněná čela se zdála někdy dotknuta vlekoucími se rubáši těch vracejících se, již se tu vznášeli, vyvoláni, kol krbův, kde se vyčerpával kdysi jejich život. Tyto vzpomínky se nesly jako žalmy hlasem nízkým a drsným, jak se sluší při styku s těmi, kteří jsou již na onom světě.

„Poříkejme dva Zdrávasy a dva Otčenáše za moji matku Kateřinu Gertrudu, jež umřela před dvaceti osmi roky na tomtéž loži, kde potom má žena duši vydechla, rovněž jako horlivá křesťanka. Modleme se.“

Zvon zněl pořád vyzváněním truchlivým a zvolným; snažil se sebrat nářky rodin z celé vsi, cinkající vyslanec přímělu za zemřelé.

Tu vstoupil do dvorce farář, celý černě oděný. Posadil se na několik okamžikův, jak to činval o tomto výjimečném večeru pod všemi doškovými střešami, a s gesty mystickými a okem zamřazeným mluvil o těch, kteří jsou v očistci.

Když skončil svou sladkou katechesi, vstal zas vážně a posadil si svůj třírohák na hlavu. Starý otec mu otevřel dveře a nebeský vzduch vplynul do kuchyně, uváděje v pohyb světla lampiček a pohazuje tak stíny čeledinův, již povstali při odchodu knězově.

Černý šat farářův rozplynul sladce ve tmách a jedině požehnání jeho ruky, kynoucí na rozloučenou, spolu s jeho dobrým pohledem bylo znáti v kuchyni, zatím co zvony vyzváněly do noci silněji, zduchovněné tím večerem duši, a pastýři, jenž se ubíral k jiným krbům, dělaly průvod nadptirozený.

Starý otec zas začal:

„Poříkejme dva Zdrávasy a dva Otčenáše za mého bratra Jana Gisléna, jenž skončil před třemi lety jako dobrý křesťan. Modleme se.“

„Poříkejme dva Zdrávasy a dva Otčenáše za mého prastrýce Antonína, neboť jeho duše bezpochyby potřebuje modliteb.“

A jiní byli ještě takto vyvoláni, staří, o kterých si Norbert vzpomínal, že je vídal kdysi v prvních letech dětství ohřívati své kosti u krbu.

Ale slyšel také, jak otec mluví s hrdlem sevřeným — ano, slyšel to v té noci kampinské přes dálavy, zbožné o tomto výročí — slyšel, jak mluví v slzách:

„Pořikejme dva Zdrávasy a dva Otčenáše za mého syna Norberta, jenž zemřel pro nás o posledním jaru a jehož duše se potuluje po světě!“

A slyšel šepot rodiny, jež se modlíla, jež modlíla se tiše ve dvorci brabantském, kde krávy měkce zabučely, jako by chtěly potěšit své pány o tomto svátku zemřelých. Ano, on slyšel ten šepot — on na to potom přísahal — tu modlitbu šeptanou za svůj vlastní pokoj. Poznával příbuzné hlasy, jež začínaly liturgii za jeho hříchy a jež přes dálky dovolávaly se lásky srdce jeho. A slyšel také, ano slyšel, jako by stál u paty chvějící se zvonice, jež se otřásala zvoněním za mrtvé, slyšel svůj vlastní umíráček, umíráček, jenž lkával při skonu jeho blízkých!

*

Ale noc se rozhostila úplně. Vrať se ke svým svinám, chlapče! Hle, měsíc vychází: jest zde šilhavý; přichází špehovat tvou práci, snílku! Jeho ciferník, zčervenalý od žárlivých mrakův, ti připomíná hodiny práce.

Ten licoměrník nebude jísti mlhu, jež se tu vznáší. Mlhy zdejší jsou příliš hořké! Postřibří je jen mrazem a sovy si budou troufati v této padlé nádheře.

Okusíš hned rozkoší noci, pro které jsi rozházel do rukou nevěstek dukáty svých otcův! Hle, ta pěkná lucerna, vysměvačná a bledá! Slyš, slyš jen, ty, který trpíš mlčením, slyš smrtelné výkřiky ropuch, hltaných nočními dravci! Prohlédni si v té černé skřini mrazné košíky, jež ti nabízejí souhvězdí. Jdi shlédnout do lesknoucí se tu kaluže svou tvář, přizpůsobenou slavností tohoto večera!

Norbert zvolna sestupoval s davy, chvěje se zimou ve tmách, a tápaje, nohama ve vřes se bořícíma krácel k své boudě z jedlových prken.

Pravil si:

„Zhřešil jsem. Zhřešil jsem proti otci. Vášně, jež vysílají z jeskyní mé duše pohledy šakalí, ty vášně dravé jsem zapráhl do vozu svého života, a spřežení to zničilo všechna srdce, jež mne milovala. Jest mi zima. Mám hlad. Ale zhřešil jsem. A poněvadž můj otec se za mne modlí, a poněvadž plakal nad duší mou zavrženou v tento den dušičkový, vrátím se tam, k Teruatku, do Brabantu. Půjdu a obřeji své zkřehlé prsty u plamenův krbu. Půjdu a vyklopím do svých útrob medovinu pacholkův. Půjdu a skřížím své ruce před otcovským žehnáním. Zítřa při prvním zásvitu zaženu svině svému pánu, pachtýři. Odvedu mu jeho nůž, větvičku hospodyně a plášť starého pastuchy. Opustím tyto kraje příliš drsné, jež hltavě vysušují mé tělo. Nestojím již o toto nebe,

tížící mou hrud. Tam, ah, tam je vzduch něžný. Veliké koně statku zvoní podkovami o půdu."

Norbert přišel k ohradě, kde přes noc odpočívali vepři. Klopýtł přes jedno ze zvířat, jež vztekem zařvalo.

Zápach hnojůvky ho chytil za hrdlo. Jeho váhavé kroky se třely o cecky rozvalených svíní — a on se položil na vlhkou zem, v boudě skromnější, než jsou boudy drvoštěpův lesa soigneského.

*

Ráno, když byl odevzdal pachtýři šaty a pokořující odznaky své protivné služby, dal se kampinskou cestou, jež vede k Brabantu.

Listí hojně padalo se stromův. Které ještě nespadlo, mělo žlutou barvu nemocného zlata. Jedině jedle hučely hluchým basem temnou a zdrženlivou zelení svých jehliček v bezkrevné symfonii nešťastné země.

Zasmušile pláně, plné mrzutosti, táhly se před poutníkem. Blativá půda, sužujíc kotníky chodcovy, mstila se za hanbu, že jest šlapána.

Ó jdi! Vrať se ke svým jalovičkám! Ale napřed vymáčeji břechku našich neschůdných cest! Bloudí po záludných chodnicích, které se najednou ztrácejí, zapadej do rašelinišť nebo do roklí plných mrtvého listí! Ty nepřejdeš již kručinkami a tvoje zvláštní stráž nebude již večer hlídat na vřesoviskách!

Norbert si brzy musil vyžebrávat chleba. Klepal na dveře dvorcův, a psi vlkům podobní, uvázaní u dveří stáji, vyli na jeho zuboženou tvář. Ve vsích si o něm říkali:

"Tulák."

Norbert nestačil říkati:

"Jsem křesťan jako vy. Jsem marnotratný syn, jenž se vrací k otci."

Ženy se odvracely, krčíce rameny, muži vražtili obočí.

Nějaký stařec mu řekl:

"Ah, ty jsi marnotratný syn! Proč jsi tedy rozhazoval své zlato nevěstkám? Proč jsi pil víno? V očích tvých vidím pohled zavřence! Jdi! Tebe není dobře večer potkat na pokraji lesa!"

A Norbert jedl kořínky, žaludy a kaštany. Kruté poznal vlhká humna v rozpadlých stodolách, kde v noci spával. Smutné kouty velikých cest, díry vyhloubené v písku, pelechy žebrákův a pobudův byly mu udřenému útulkem, kde upadal v horečný spánek s prázdným žaludkem, slyše zpívat andílky ráje, z něhož byl vyhnán. Někdy se ho zmocňovalo zoufalství před rozlohami, kterými měl ještě projíti, než dojde rodných polí. Mlýny černého dříví, velmi řídké v těchto krajích, mu z horizontu, do něhož trčely, hlásaly:

"Přijdeš a umřeš u nohou tohoto kříže, jež ti zde vztyčuji k pokání ve tvém smrtelném zápase."

*

Ale v Ternathu v Brabantě jako by se léto nechtělo ani skončit. Vzduch byl po těch pahrbcích neustále příjemný a atmosféra našla vždy ve čtyřech koutech světa ještě nějaké laskání, aby je přimíchala větrům, jež si hrály s listím pozvolna padajícím, podobným pěknému zlatému pláči.

Starci říkali:

„Tot letos výjimečný listopad!“

Bylo to také pro něj líbezná poledne, ono poledne, kdy otevřela se před Norbertem krajina, kde rodina jeho od staletí vzdělávala půdu.

Nebe bylo hebké, hedvábné modří, kterou šedý oblak šperkovala zvolnými proužky, lehce se vznášejícími ke slunci. Trochu dál obláčky jak z vlny vyvolávaly představu pasoucího se stáda, a zářivý zenit ozařoval jak zasazené drahokamy bílé větrňáky, rozhozené po krajině.

Byl čas, aby marnotratný syn zas vdechoval rodný vzduch. Tváře měl vpadlé, nohy pod ním klesaly. Vydechoval horečný pach násilných pochodův, jeho pleť byla jako měď, a jeho očima již proráželo světélko, jež osvěcuje pohledy zvíře a tulákův. Opíral se o hůl, ulomenou v dubině, a jeho sešmathané střevice i jeho rozedraný šat nechávaly na svém děravém povrchu schnouti plívce, jež má pro ubožáky bláto cest. Byl jako to listí hříčkou větrův. Deště jako megéry bez slitování šlehalo tohoto ztraceného odchovance roviny. Příroda se mstila na tomto tuláku za to, že potupil pluh a brány. Jeho ruce se ještě trásly bojem proti horizontu, proti nocím, proti vichřicím, a jeho dlouhá a špinavá brada, vrásky jeho čela a hořce stažená ústa mluvily o tom, že řvoucí atmosféra jeho pouti hlodavými větry nočními a stykem s půdou, na níž jeho kosti se dožebravaly marně poshovění, mu přidala třicet let stáří.

Kráčel ke své vsi cestou, na jejímžto okraji se červenalo pár vrbových prutův. Tyčky chmelové, svázané do svazkův, posévaly úbočí pahrbkův hnědými kužely, a čerstvé osení v očekávání sněhu pokrývalo pole jemným povlakem jasné zeleně. Domky, hojně rozházené krajem, přetnaly červení tašek a doškovými střechami zkréhlou zeleň rostlinstva; venkované, chtějice utrhnouti poslední brukve, vozili je na trakařích k svým chýším. „Vzpomínky noci dušičkové jsou již rozplašeny“ — řekl si Norbert.

Nikdy neviděl přírodu tak krásnou. Jeho horečnatým očím opožděná kvítka jetele vzrůstala nádherně v číše rubinové. Zvuky zvonův hlahlolily na brány jeho unaveného srdce andělským vzkříšením.

„Ale já jsem zhřešil,“ řekl. „A pod těmito došky, jež vypěstily mé srdce, bydlí bytosti, které mi klnou. Ah, ano, zhřešil jsem! Má země se zdá mne vítat. Ale to jest jen přelud! Jest jeden práh, o nějž se uhodím! Mráz mého odchodu jej učinil tvrdším nad led!“

Stoupal cestou, bíle dlážděnou, kde vzduch byl proniknut vůní zimostrážavou. Na vrchu úbočí svítila kovárna svým radostným plamenem a její cihlové stěny se šedaly paprskem slunce opravdu démantovým. Silný kůň s blysknavým zadkem byl právě v práci, a zatím co učeník tahal veliký černý měch, aby rozdmýchal oheň, kovář okouval koně, a jeho kladivo znělo jasně při vchodu do vesnice.

Ó toho koncertu, jež tu slyšel Norbert!

Západ se ohlašoval, tak blahodárný, celý obestřený růžovým, a šum klidného venkovského života stoupal do vzduchu.

Norbert počítal známé zvonice v dáli; viděl zas po obzoru houštinky stromův, jež tak často pozoroval, a kam chtěl, jak o tom dumával jiná léta, jít trhat květy a koupat se ve vodě pramenův.

V této zemi, tak dobře známé, tak důvěrné Norbertovi jako vlastní duše, marně by se pokoušel večer vzbouzet tajemství. Nebe nemělo pro něj již zamlklosti a cesty neústily k hádankám pouště.

Ó toho zázračného koncertu! Hle, dvorec celý bílý, jenž se usmívá mezi jabloněmi sadu. Hle, stáj a konírna! Hle, štěkot důvěrných psův!

Ah! Ti, kdož v pohádkových krajích našli poklady báječné v hloubi údolů legendárních jmen, kteří objevili princezny usnuvší v hloubi lesův, plavci, kteří přistali k ostrovům, pokrytým chrámy a paláci — ah, všichni ti náhlí objevitelé zázrakův neměli duší vzrušenějších než Norbert, když zas spatřil v brabantském večeru obydlí, k němuž tolik dní putoval! Světlo již hořelo v jednom okénku. Krávy, za nimiž kráčela služka, vracely se, brodice se mrvou dvora. Vyplašovaly kohouty a slepice, kteří ostatně také již tlapajce, skákali po žebříčku, vedoucím ke kurníku, zatím co holubí se slétali z dálky k věžičce holubníka. Lučiny kol kolem usínaly a měď západu svítila na jejich zelenajícím se lůně.

Ó toho zázračného koncertu!

A hle, tu náhle sám starý Mikuláš Josef se objevuje na návsi. Kráčí zvolna, podoben dobrému patriarchovi, a kučery bílých vlasů unikají zpod soukenné čapky. Opíraje se o hůl, kterou přes den ukládal blízko třmenů, uviděl a sedel, pověšených na zdích kuchyně, vyšel se přesvědčit okolo dvorce, zda se dobře zavádí dobytek do stáji.

Ó, toť ovšem byl on, který o dušičkovém večeru řekl:

„Modleme se za syna mého Norberta, jenž pro nás umřel posledního roku a jehož duše bloudí po světě!“

Ano, to byl on, a Norbert si povšiml, že od jeho odchodu mnohem rychleji pokračující staroba sehnula záda otcova.

Ale zatím co země se chvěla pod polibkem onoho pokojného zimního večera, celá poseta chýžkami, a zatím co červené slunce se hrouzilo v západ, otec se zastavil, vida svot ratolistku, vyhublou

jak tyčka chmelová, zdívočelou jak vlk po dvaceti dnech váric — a s otevřeným náručím spěchal k němu.

A když syn padl na kolena, řka: „Otče, otče, zhřešil jsem proti nebi a proti tobě; nejsem již hoden býti nazýván synem tvým“ — tu otec ho objal, zavolal služebníky a řekl jim ta slova., tak krásná, že svatá Písma je zapsala na svatou památku lidem :

„Přineste rychle nejkrásnější šat a oblecte ho v něj, dejte prsten na prst jeho a obuv na nohy jeho; přiveďte tučné tele a zabijte je; jezme a hodujme, poněvadž hle, syn můj, který byl mrtev, zase ožil; byl ztracen a nalezen jest.“

Sundali s trámů kuchyně pořádné půlky slaniny, které tam visely. A bílá těla kuřat, která byla zabita a oškubána na oběd blízce neděle, hnědla na ohništi, a kapající tuk oživoval plamínky.

Zatím pacholci běželi do stáje, poslouchajíce rozkazu pána, aby zabili tučné tele, rozsekali chutné maso a upekli je na plamenech ohniště.

Kameninové džbány se naplnily čerstvým pivem ze sklepa a starý Mikuláš Josef podal kuchaře klíč, řka:

„Jdi s lampou do malého sklípku a vezmi pár lahví vína burgundského a přines je pozorně.“

Ale starší syn, kterýž byl na poli, vracel se a když se přibližoval k domu, viděl všechna okna osvětlena jak o Stědrém večeru. Zavolal si služebníka a tázal se, co by to bylo.

Služebník řekl:

„Váš bratr se navrátil, a otec váš zabil tučné tele, že ho zas uviděl živého a zdravého.“

Hubert se rozmrzel a nechtěl vejíti do dvorce; otec vyšel a začal ho prosit.

Hubert odpověděl:

„Hle, tolik let vám sloužím a nepřestoupil jsem nikdy žádného, z příkázání vašich, a vy jste mi nikdy nedal kůzlátka, abych pohodoval s přáteli svými. Ale jakmile přišel syn váš, který promrhal statek svůj s nevěstkami, dal jste pro něj zabit tučné tele.“

Ale otec odpověděl:

„Synu, ty vždycky se mnou jsi, a všechno, co ješ mé, ješ i tvé; ale bylo třeba vystrojít hody a veselít se, poněvadž bratr tvůj, jenž byl mrtev, zase ožil; byl ztracen a nalezen jest.“

Tu Hubert vešel. Večer se snesl na chýše. A jedna staruška veská, která předla u okna svého u olejové lampičky, tvrdí, že viděla v tom okamžiku anděla, jehož vlečka přinášela s sebou stříbrné droby Mléčné dráhy, jak se snášel nade dvorcem.

Dr. Alfred Fuchs:

PŮSOLEDNÍ PAPEŽOVÉ A UNIONISM.

Přednáška konaná v Olomouci při oslavě dvouletého jubilea pontifikátu Svatého Otce Pia XI.

Velmi starým ritem jest ritus řecko-melchitický. „Melchité“ nazývají se křesťané podle hebrejského slova „melek“, jež znamená král a říkalo se jim tak proto, že následovali stanov chalcedonského koncilu, za nímž stála císařská autorita. Jest jich na 160.000, mají patriarchu a 12 biskupů. Patriarcha má titul patriarchy antiochijského, ale sídlí v létě v Damašku a v zimě v Alexandrii. Má jurisdikci pro Jerusaleem. Potvrzuje biskupy klerem voleně, světtí je, přijímá od nich slib poslušnosti papeži. Má právo svolávaní synody. Ritus je řecký s obřadní řečí arabskou.

4. Čtvrtým ritem je ritus syrský. Věřící ritu čistě syrského mají patriarchu v Mardině, který má titul patriarchy Antiochijského. Mají 8 diecézí asi s 25.000 dušemi. Liturgie a řeč je syrská; patriarcha je volen biskupy a potvrzován papežem. V Římě mají kostel v Santa Maria in Campo Marzio.

Ritus syrsko-chaldejský má patriarchu titulu babylonského, ale patriarcha sídlí v Mosulu. Mají 12 diecézí s 45.000 dušemi. Mají ritus syrský s řečí chaldejskou a jejich hierarchické poměry upravil papež Pius IX. bullou „Cum Ecclesiastica“ z roku 1869. Mosul je velmi zajímavý pro každého badatele v otázkách náboženských, neboť se tam nacházejí zbytky nejstarších křesťanských sekt, z prvních století po Kristu. Toto území jest dnes ne ovšem pro tyto otázky náboženské, nýbrž hlavně pro svoje petrolejové prameny předmětem značné rivality anglo-francouzské. Francie, mající mandát nad Syrií, a Anglie, jež má mandát nad Palestinou, jsou stejně na číhané na mosulský petrolej. Přirozeně, že oba státy hleděly učiniti i misie předbojnky své expanse. Vatikán však nikdy nestrpí zneužívání misí k účelům politickým a jedna z příčin přeložení lyonského ústavu do Říma a zákazu zakládati nové misijní společnosti v blízkém Orientě má půličnu právě v těchto světově politických otázkách, ve kterých obě strany snažily se získati pro svoje světově-politické a světově-hospodářské cíle i Vatikán, který ovšem nikdy nepouští se zřetele nestrannost, již prikazuje zájem čistě náboženský. Nicméně jest historie misí v blízkém Orientě ukázkou, že Vatikán dlouho není a nebude politickou quantitě negligible, jak si u nás myslí mnozí primitivové.

Ritu syrsko-maronitského používá celý národ Maronitů na Libanoně, jehož příslušníků je asi 350.000. Patriarcha titulu antiochijského sídlí v Bekerki na Libanoně. Je potvrzován Římem, jinak má rozsáhlou pravomoc nad svými biskupy, má právo svolávaní národních koncily, ukládání daně, atd. Je mu podřízeno 9 biskupů.

Křesťané ritu syrsko-malabarského používají syrsko-malabarského jazyka jakožto jazyka liturgického a náležejí k nim křesťané tomášští ve východní Indii. Jest jich asi půl milionu a jsou spravováni apoštolskými vikáři. Nejasné pověsti o těchto křesťanech vedly bezpochyby ke známému středověkému okruhu legend, o křesťanském císaři Janovi.

Tak vypadá tedy rozdělení dnešních uniátů, kteří podléhají Kongregaci pro Východní Církev. Pro nás přirozeně jsou nejzajímavější Slované ritu řecko-rusnského, kteří jsou nejnadějnější oporou unionismu. Ovšem bude třeba především velmi mnoho vzdělávací práce mezi nimi, aby oni sami pochopili, jaký mají význam, a zejména bude třeba odpolitisovati všechny otázky, které dnes jsou mezi pravoslavnými a uniáty na Příkarpatské Rusi. Bude jistě také třeba určité úpravy otázek církevně-administrativních, aby právě do tohoto území lépe mohly proniknouti vlivy velehradské. Velehradská kolej byla roku 1919 papežem Benediktem XV. slavně potvrzena a udělen jí titul koleje papežské. Dne 21. května 1920 povolil též papež na některých místech a v některé dny liturgií v jazyce staroslověnském a již od roku 1918 organizoval pomoc pravoslavní proti násilnostem bolševické vlády. Nynější papež Pius XI. nepřestává věnovati unionistické otázce značnou pozornost, neboť ona tvoří významnou část jeho světového programu. Pax Christi in regno Christi. Jeho sbírky pro hladovící Rusko dosáhly sum, jdoucích do milionů. Papež poslal do Ruska pomocnou misi. Členů mise je 13, úředníků ruských (tlumočníci, písaři, inspektoři, skladníci, kuchaři atd.) 1.700. Všech stanic centrálních je 6: Moskva, Orenburg na Urále, Rostov na Donu, Krasnodar v Kubánsku, Eupatoria a Džankoj na Krymu. Svätý Otec vydržuje pomocí této mise v Rusku pokrmem, oděvem atd. 124.440 osob; tato mise má 701 ústavů, t. j. kuchyní, nemocnic, asylů a sirotčinců, které vším opatřuje. Mise působí takto: na Krymu vydržuje 39.000 dětí a 6.853 dospělých, v Krasnodaru 14.340 dětí a 6.545 dospělých, v Rostově na Donu 6.000 dětí a 5.000 dospělých, v Moskvě 24.417 dětí a 1.400 dospělých, v Orenburku 20.000 dětí a 500 dospělých. Zásilek potravin nejnuznějším posláno 2.500. Výlohy za rozdělené oděvy a obuv 2,300.000 lir, za léky 1 milion lir. Tyto číslce značí činnost mise za 6 měsíců. Ve válce řecko-turecké při dobytí Smyrny rozdál papež strádajícímu obyvatelstvu 800.000 lir.

Arménským uprchlíkům v téže válce bylo vydáno 150.000 lir; kromě toho vzal Svätý Otec do svého zámku Castel Gandolfo 400 arménských sirotků s 50 sestrami, které uprchly z Armenie. Polovina dětí je nekatolických.

Poslední dobou vydržuje papež 800 dětí řeckých uprchlíků v Selimii v Malé Asii, uprchlíkům v Cañhradě věnoval 100.000 lir. To jest akce čistě charitativní.

Není však téměř ani jediného diplomatického projevu Svätého

Otce, ve kterém by nebyla zmínka o ruské otázce. Dne 7. dubna 1922 zaslal Papež Pius XI. dopis „Con vivo piacere“ arcibiskupu janovskému Msgru Signorimu. List týká se janovské konference, na níž bylo, jak známo, jednáno neoficiálně s ruskými zástupci o možnostech misie v Rusku. 29. dubna 1922 dopis „Il vivissimo desiderio“, zasláný kardinálovi Msgru Gasparrimu, v němž opět nabádá konferenci ke smíru a upozorňuje na hladovici Rusko. 9. května 1922 zaslal Pius XI. memorandum konferenci janovské o Rusku, v němž žádá tuto úpravu náboženskou; svobodu svědomí, svobodu kultu a ochranu církevního majetku. Ne jenom ruští, ale i řečtí pravoslavní stali se předmětem diplomatických intervencí papežských. Tak zaslal Svatý Otec dne 24. září telegram Kemal Pašovi s prosbou, aby šetřil života uprchláků. 3. prosince 1922 zakročil u Venizela ve prospěch prince řeckého Ondřeje a ostatních obviněných, aby života jich bylo ušetřeno. 14. května 1922 zakročil v Moskvě ve prospěch patriarchy Tichona a nabídl koupi kostelních pokladův. 15. května 1923 zakročil po druhé ve prospěch preláta Butkiewiczze a patriarchy Tichona u bolševické vlády. Do kapitoly diplomatických akcí Vatikánu, týkajících se unionismu, náleží zajisté i návštěva anglického krále Jiřího V. a královny Mary ve Vatikánu dne 9. května 1923 a nedávno ohlášené smíření s dynastií rumunskou a konkordát s Jugoslavií, která již ve smlouvě italsko-jugoslávské získala znovu od Quirinálu slovanskou kolej s ilyrským kostelem na Via Ripetta, San Girolano dei Schiavoni. Prohlášení sv. Efréma, patrona syrské církve, církevním učitelem náleží rovněž ku projevům pozornosti uniatům a zejména ovšem encyklika o sv. Josafatu Kunczewiczovi: „Eclasiae Tuae“ ze dne 12. listopadu 1923, v níž jsou naznačeny programové směrnice unionismu, pokud se týká Slovanů. Systematická pozornost jest věnována rovněž ruské emigraci, které bylo vysvěceno již několik biskupů a která má kostel v Římě na Foro Trajana. Na den svatých Tří králů, kdy církev slaví památku klanění se mudrců od východu Kristovi, celebruje se v římském kostele San Andrea della Valle mše svatá ve všech čtyřech východních ritech. Dnes jest unionistickému problému věnována řada časopisů i vědeckých prací, na Velehradě samotném jest Academia Velehradensis, jež vydává vědecké spisy, týkající se unionistické otázky. Pravidelné unionistické sjezdy, jejichž duší býval zejména zesnulý blahé paměti arcibiskup Stojan a v jehož tradici pokračuje i nynější arcibiskup olomucký, těší se pozornosti celého světa; pro příští unionistický sjezd, jenž se má konati v červenci t. r., bylo slíbeno vyslání apoštolského delegáta, jakmile bude Svaté Stolici znám program. I nynější Nuncius Msgr. Marmaggi již za své činnosti v Rumunsku byl znám jako propagátor unionistické myšlenky a při svěcení nového arcibiskupa olomuckého pronesl řeč, ze které bylo vidět, jakou důležitost přikládá Vatikán Velehradu, blahodárné činnosti tamějšího misijního

sijnho ústavu a zvláště Apoštolátu svatého Cyrila a Metoděje.

Jest řada věroučných pravd, které máme s Východany společné. Zejména důležité jsou ovšem společné svátosti a především společná oběť eucharistická. Co však nás v praxi nejčastěji spojuje, jest snad kult mariánský, přes některé odchylné věroučné názory. Jest řada společných poutních míst, řada společných milostných obrazů, takže právem mohl pronésti nynější pražský papežský nuncius za své visitační cesty v Rumusku ku pravoslavnému učenici slova: „Maria sit tibi vial“

Těmito vztahy není ještě vyčerpán problém unionistický ani z dálky, neboť obsahuje ještě jeden velký komplex, totiž komplex problémů anglikánsko-protestantských. I tato otázka stala se v poslední době velmi akutní, zejména pro četné konverze anglikánů z řad t. zv. vysoké církve „High Church“. Po posledních konferencích v Malines kardinála Merciera s vynikajícími Anglikány došlo alespoň k lidskému sblížení, jež ještě sice neznamená sjednocení, ale disponuje pro ně srdce. Mezi Anglikány a katolíky existují zásadní rozpory věroučné, přes zevnější podobnosti rituální. Roku 1896 prohlásil papež Lev XIII. bullou *Apostolicae curae* anglikánská svěcení za neplatná, poněvadž Anglikáni nemají apoštolské posloupnosti. Co se pak týče snah protestantských o jakousi církevní koalici, ta jest pro církve katolickou nepřijatelná právě proto, že takováto koalice by nutně spočívala na věroučných kompromisech. A tento komplex otázek nemá pro nás význam tak bezprostřední, jako sjednocení s Východem a proto můžeme přestatí jenom na tomto stručném náznaku.

Otázka unionistická otvírá nám však i široké perspektivy kulturní. Neustále častěji ozývají se hlasy, že Západ již nemá vlastní kultury, že žije pouhou civilizací. Západní civilizace má ráz převážně technický, mechanický. Západ stůně svoji pochybovačností, svým hyperkriticizmem. Vyskytli se již i pesimisté, kteří hlásají zánik západní kultury a srovnávají situaci dnešní Evropy a Ameriky se situací pohanského Říma než přišlo křesťanství. I tehdy že byla civilizace značně vysoká, ale i tehdy že byla již podmeleta skepsi, neměla duše. Nebylo společné víry, svět klaněl se všem možným bohům, pěstoval všechny možné exotické kultury a pověry a na konec zvítězila nad touto složitou civilizací prostota neučených rybářů galilejských. I když nesdílíme pessimismus takového Spenglera, nebo Coudenhove-Calergiho, přece jenom jest jisto, že Západ bez Východu zůstává torsem, tak jako zůstává torsem Východ bez Západu. Obě strany si mají navzájem co dát. Arnošt Hello to kdysi formuloval dvěma slovy: Práce a klid. Západ je pracovitý, ale ztratil velmi mnoho z rozjímavé schopnosti. Východ zná umění klidného rozjímání, ale nedovede organisovat práci. Západ vytvořil velkolepý systém scholastiky, církevního i světského práva, umění renesance, technickou civilizaci. Východ zůstal při své kultuře byzantské a svém novoplatonismu.

Za touto byzantskou hieratickou ztrnulostí skrývá se však úžasná hloubka vnitřního prožívání náboženského. Novoplatonská mystika, jež tvoří podklad východní teologie, vede do úžasných hloubek filosofických i psychologických, jak tomu nasvědčuje na př. hluboká introspekce Dostojevského a jiných ruských autorů. Rus nedovede s myšlenkou koketovat. Dobře napsal Dostojevský, že Rusa myšlenka srazí na kolena, přimáčkne ke zdi. My dovedeme o myšlenkách apartně debatovat a vymluvíme se z nich v kavárně. Rusovi stane se myšlenka osudem. Dovede jej učiniti hrdinou i zločincem. I bolševické pojetí marxismu jest toho dokladem. Východ ještě není vůči myšlenkám skeptický. Této východní vroucnosti potřebuje rozumový Západ. Jeho jednostranná chytrost musí býti vyvážena východní moudrostí. Oba světy se nedoplňují pouze hospodářsky, nýbrž i kulturně. Bez této kulturní synthesy jest navazováním styků po stránce hospodářské a diplomatické budováním domu od střechy. Hloubka východní mystiky musí prohloubiti hloubku západní intelektuality. Není pochyby o tom, že tato kulturní synthesa musí býti především provedena na půdě náboženské, která jest základem veškeré kultury, tradice, od abecedy počínaje a uměním konce. Západ musí poznati krásu a hloubku východní teologie, koncentrované spíše k Synu Božímu, jakožto k Věčnému Slovu, na rozdíl od Západu, který věnoval spíše pozornost Kristovu člověčenství. Západ musí pochopiti krásu východní liturgie, hymnologie, ikonografie, zkrátka celého tohoto světa úžasně citové hloubky. Hlava Západu musí býti doplněna srdcem Východu. Dobře charakterisuje duši Západu i Východu v prvním čísle nového ročníku „Archy“ František Střížovský verši:

„Dvě sestry královské kdys rozešly se v nevoli.
 Ta první snědolci s okem jiskrným,
 v němž plamen šlehá touhy po činu,
 a druhá plavovlasá s modrým okem svým,
 kde něha azuru má svoji otčinu.
 Ta první panovnice s diadémem králů,
 hlas jejíž slyšán byl — ač obáván — vždy rád,
 ta druhá zasněna a pokorna a v žal,
 vždy ochotna se komukoli v obět dát.
 Ta první vědomím své pravdy výbojná
 a cestou jistoty se k cíli beroucí,
 ta druhá naivní svatosti a dětsky ctná
 a k utrpení v duši s láskou horoucí.“ —

Není pochyby, že obě sestry mají pro sebe navzájem uchystány tohaté dary pro okamžik, kdy se smíří. Kdy nadejde tento okamžik? Těžko říci. Ale krásně praví ve svém listě „Ut omnes unum sint“ kardinál Mercier: „Bůh nežádá od nás úspěchů, nýbrž

práci". Podle lidského úsudku jest dnes pro unii řada příznivých podmínek. Ale i kdyby jich nebylo, musíme býti Bohu vždy vděční, kdykoli nám popřeje máti velikou myšlenku. Každá velká myšlenka posiluje především nás samotné. Unionistická myšlenka jest takovouto posilou pro československé katolictví, neboť hnutí cyrilometodějské je něco nám vlastního, s čím může český národ vystoupiti na mezinárodním fóru církve. Není vyloučeno, že již na příštím obecném sněmu křesťanském snad uslyšíme více o unii. V poslední době vyskytl se rozpor, jak pracovati v ruské emigraci. Zda pomocí jednotlivých konverzí, či zda pomocí propagace unie, to jest připojení celých církevních komplexů i s hierarchií. Podle našeho názoru obojí cesta jest správná a nevylučují se obě cesty navzájem. Jest ještě celá řada jiných, podružnějších otázek a správně bylo řečeno na posledním unionistickém sjezdu, že hlasatel unie musí máti mnoho vědomostí, mnoho pracovitosti a mnoho pevné vůle. Těžko je předpovídat budoucnost. Zjistě i tu platí slovo Písma: „Nebo kdo poznal mysl Páně a kdo byl jeho rádcem, a kdo prve dal jemu, aby mu bylo odplaceno?“ Positivní úspěchy, jak v konverzí, tak i v získávání přátel unie lze zaznamenati denně. Těžko jest ovšem prorokovati, kdy okamžik sjednocení nadejde. Podle lidských výpočtů nastává pro unii plnost času. Snad nebude dlouho trvat, co i národové Východu budou pohlížeti do Říma s těmi city, které vyjadřuje tak krásně starobylá latinská píseň poutnická:

Urbs aeterna, Urbs beata
supra petram collocata,
Urbs in portu satis tuto,
de longinquo te saluto!

SRDCE A RADIO.

V Londýně byl nedávno radiový koncert. Do zvuků hudby zazníval však neustále tichý, ale pravidelný tlukot. Protože šlo právě o nějakou melodii jazz-bandovou, při které nejsou neobvyklé nejrůznější „hudební nástroje“ od lenochu židle až po revolver, nikdo těmto zvukům nevěnoval zvláštní pozornost. Ale i při pianisimu klasické skladby neustával znít tento tichý, ale vytrvalý tepot. Teprve později se vysvětlilo, co to bylo. To tlouklo — lidské srdce. Přenášeli pokusně radioaparátem i tepot lidského srdce v Americe. Tam za oceánem tlouklo srdce člověka a my jsme to tady v Evropě slyšeli. Když si to uvědomíme, snad zajásáme nad triumfem techniky a snad se naleznou žurnalisté, kteří nám napíší články o tom, kterak moderní technika sblízuje lidi tak, že slyšíme tlouci jejich srdce přes oceán. Ale byl by to omyl. My alyšíme sílce jejich srdce, ale nevíme, čím ta srdce trpí, co ta srdce milují, a nevíme-li to o srdci člověkově, nevíme o něm nic. Rytmus srdečního tlukotu, který může zachytili technika, je zajímavý snad jenom pro lékaře. Technika dovede sblížit vše, co je vnější, ale nedovede sblížit naše nitra. Viděli jsme to za války. Nikdy snad nebyla technika pokročilejší. Ale na těch nejrychlejších automobilech člověk vozil již jen svoji smrt. Strojem byl ztročen člověk, podobně jako ten čarodějův učeň byl by býval málem zhuben kostětem, které si oživil, nebo jako by byl rabbi Löw málem stal se obětí svého Golena. Technika dovede zmenšit vzdálenosti mezi lidmi, dovede způsobit, že se ta naše zemlečka scvrkne na docela malinkou kuličku. Budeme si tak blízko, že budeme slyšet tlouci svá srdce. Ale opravdu jenom to. Budeme naslouchati tlukotu srdce bližního. Ale to nebude žádnou metaforou. V rodinách vedle sebe budou žít lidé, kteří nebudou stejně vědět nic o tom, co se děje v jejich srdcích. Sblížení vnější nám má nahradit sblížení vnitřní. Jsme příliš pyšní na tuto svoji civilizaci a jsme proto v nebezpečení, že stavíme babylonskou věž, věž zmatení jazyků, kdy níc budeme slyšet tlouci svoje srdce, ale nebudeme si rozumět.

Na to, aby si lidé rozuměli, není potřebí složitých radiových aparátů. Je potřebí chvilky tichého umlknutí a setkání čtyř očí. Takovéto dorozumění v mlčení a setkání čtyř očí je nejlepší telegrafní a radiofonní, jež ještě nikdy nebyla předstížena a nebude. Duševní fluidum, jež proudí z oka do oka, když si ty oči rozumějí, není ani elektrické, ani magnetické, ani se nedá měřit energeticky a zachycovat v aparátech, a přece ono to jest, které jest nejnvtitnější a základní silou, jež činí z lidstva lidstvo. Slyšeli jsme tlouci americké srdce, ale nepronikli jsme tajemství pohledu amerického oka, a proto je nám American tak záhadný, jak nám byl před objevem radia. Technika moderní je velkolepá. Ale leckdy by si člověk zazpíval: „Pořád mi dávají, co se mně nelíbí, pořád mi dávají, co já nechci.“

Nežijeme již v osmnáctém a devatenáctém století, abychom sdíleli optimism těchto věků, abychom opěvovali sami sebe a aby každým našim druhým slovem bylo „Excelsior!“ Jsme příliš proniknuti moderním vědeckým relativismem. Až budeme chtít vědět, co děje se v lidských srdcích, sáhneme spíše k nějakému středověkému mystikovi nebo k románů Dostojevského, než k radiovému aparátu nebo k Röntgenů. Poslechneme si hudbu. Ale takovou, do které nezaznívá vnější rytmus srdeční, nýbrž takovou, která dovedla zachytili něco z jeho rytmu vnitřního.

Dr. Alfred Fuchs.

MUSY VÁLEČNĚ A POVÁLEČNĚ.

Všem čtyřem knihám,¹ o nichž tuto bude řeč, je světová válka základem velmi významným. Veršům *Veselého* a *Bednářové* prvotině byla pozadím a rámcem, druhým dvěma živnou pádou jejich myšlenkového a citového obsahu. *Jásavý vitalism* *Veselého*, který tryská, sílí opojením krásy a milostné vášně a žhne žízni smyslu, válkou taktika zůstal nezdotán. Až do stránky 53 ze všech 81 je to jediný „úžas a radost básníka ze všech věcí a jevů na světě“, podávány formou výřků, apostrof, glos a výkladů, monologů a dvojpěvů vnitřního přemítání tvarů a tvorů, větru, milenců, „barevných skvrn“ technika a písničky na stroji, slunce, tance, krááky, manžely, rozkoše (= studnice věčnosti), tanečnice. Co chvíli tu lyrik propuká v hymnus života (str. 30), je pln optimismu a verry, chlapecké až kurážnosti, dětské mazlivosti; mateřství a otcovství jsou mu nejvyššími duchovými tvary smyslné rozkoše, jejím odhmožněním a vykopením. Jeho vášnivě zahledění se v krásu světa, který nic neví o krvi a hladu, se vybijí výčtem příměrů proslavených kopulí a dopítkem (vzor: slunce je veliký hanácký pecen) a vede až k formě, běžné u nejmladší lyriky české, t. j. rozkladem myšlenkového souboru v prvky pojmů a vjemů (20, 21, 26, 27) přetvořiti pouhý smyslový vjem. Na stránce 53 a následující nasazují oba pěvci duet, muž a žena, kantilenu formovanou zkušeností války, zaneřením se nad smyslem života, nad osudem národa, ale jen na vteřinu, pak hymny tělesného splnutí, popisovaného, interpretovaného a uctívajícího v prvním díle knihy, nabývají zvnitřnění a opodatnění v intimní lyrice, kde autor nově jako šťastný otec se vyrovnává se základními jevy své zkušenosti, s jarem, vegetací, rodinou, smrtí, nekonečností a Bohem. Jeho rozpuštělé opojení tu plyne verši, které pozbyly přílišné a rozčekané hovornosti a až je v nich stále táž bohatost rýmů zbusta sdužených, tím, že tu k povrchu vystoupila základní směrnice celého proudění řádu duchového, přestávají býti improvisacemi a kypivými arabskami. Ovšem, jednoho tu nelze postřehnouti, hlubokého zá-sahu bolesti, až osohní, až hromadné, jako jedinečného posvětilce Života — vína na Život — krev boží! Tak někde mezi 51 a 53 stránkou bylo by třeba hledati takovou žádoucí metamorfozu už per analogiam, poněvadž dosud každá válečná lyrika se musila s tím principem zvnitřnění vyrovnati.

V tom směru je kniha *Bednářova* pravým opakem lyriky *Veselého*. I v ně čteš na konci zповědi oplodněné a slehnuvší ženy ve jménu života a tvůrčí povinnosti, i v ní v závěru jsou čísla, hledající ideově zdůvodnění tělesnému splnutí muže i ženy, ale autorův život prošel peklem války, lyrik viděl mrtvolny zvířat a lidí, zničení krajin a měst, a jako člověk, jako muž přemítavý a soudný plá se po smyslu toho všeho a hlavně po hodnotě vši té spousty krví prosáklé. Odtud je u něho snadný přesun k revsi ceny a účelu všech kulturních statků lidstva válkou zbloudivšího. Bednář si pfinášá v lyrický svůj postoi jako Veselý značnou pohotovost postřehovou, a dostatek zkušenosti citových a smyslových, ale válka jej naučila přemítati, on ke vjemu hned přibodne sondu dumy a rozboru *glossu*, a tím se chrání před smyslovým opojením, tím se činí způsobilým vniknouti strašlivosti a hrůze věci a děju na kořan účelnosti a ceny. Tím však také ujde osudu všech, kdož intensivně smysly živi v horečném prostředí, které naplná celé lidství, rozumové, volně i citové, osudu hovornosti povrchní a popisné. Bednářové analýse pak neujde nic z vyšší zkušenosti, osud Ruska, smysl války, živi a mrtví, osud národa, zajatců, ženy zajatcem obtěžkané, symbol pitvy, osud bolevceckých obětí, význam kolejí, přistavu, slepecké práce, zvířat, dávajících léčivé serum, tvůrčí práce, pozemskosti všeho lidského podnikání. Neuchylná cesta úvahy krajně soustředěné a nebojácné tu vede k jednotným postřehům: Právo dát právu, zrození Člověka k bratřství národů, Dum spiro, spero, víra v odplatu, ať nikdy již neteče lidská krev,

¹ *Adolf Veselý: On a Ona*, milenci. Lyrika z válečných let, vyd. Barvič a Novotný v Brně. — *A. M. Píša: Pozdravy*. Vyd. Komun. knihupectví a nakladatelství. — *Zdeněk Kalista: Zápasníci*. Petr a Tvrdý, ed. Atom. — *Jaroslav Bednář: Lidská tvář*. Vyd. R. Hudec.

pracovat pro štěstí člověka, dušemi srostli jsme se zemí, raněné lidství volá naše činy. Tím nabývá meditační ráz Bednářovy lyriky ceny vnitřního osvobození a hledání cesty k chápání cílů lidské práce jak hmotné tak duševní i osudu zvrhčeho a je potvrzením, že lyrikovi by obecný svět ideí a osudů lépe jako myslitelé svěřil než intimní osudy jeho srdce a rodišného štěstí, jež, nazíráno zorným úhlem obecnosti a typičnosti, pozbývá lehkou jedinečného tepla osobního lyrismu. Za nejlepší čísla knihy, jejíž verše nechtějí míti v sobě nic z pohodlného veršování, jsouce zhusta vylamovány z ložisk přemítání a utrpení a ne vždy zbaveny strusky zemité, která nedovoluje broušení nebo přebroušení, pokládám básně Moloděčno, II. díl básně Dum spiro, Poledne, Bolevec, Slepci a zvláště Vykupitelé, kde novost námětu byla přesvědčivě přenesena ze zdánlivé syrovosti a hmotnosti ve vrstvu všechápající lidakosti slovem plným a sporým a kde je zachycena žádoucí cesta z materialismu — ostatně poctivého, vnitřně prozítkého — k duchovosti.

Touto je cele prostoupena knížka Kalistova. V ní za všeládnou šedí životu lásky zbaveného, za nehybnosti světa, o níž se mluví v prvních dvou prózách (Ruce milenců a Zápasníci) žije drobný úsek básníka ráje srdce, kde větší — není jich věru mnoho, které připouští lyrik ve vroucím napětí svého citu — se odznamenají, odhmotňují jakousi nezmatelou, zcela tichou prací otdivého prolautí, kdesi na venku, u matky autorovy, blízko ročních změn, které jsouo klidnou, smutnou hrou, v jejímž středu lidé skoro němě uskutečňují boží lásku. V té oživají osudy druhých. V tomto světě, vybudovaném z nejpokornějších míst Kristova učení, toho Krista, jež Kalista v krásné próze uprostřed sbírky Armádní bubenicí staví v čelo pluků všech trpících jako Bílého generála (viz k tomu Blokových Dvanáctí), není převrátí, maty, nenávisti, pěsti, děl a lbajonetů, pěticipých hvězd a rudé barvy. To je vypředení bílé vlajky míru, vypředení, jehož klidný, poutí cestujícího podobný postup — ostlné symbolizovaný prózou O cestě na Šumavu (bezdětnou ironií věnovanou Píšovi, dravému dobrovolci nisty třídí) — vrchol ve větě zvčnění a odzmenění: Pro lásku boží budí požehnáno úrodě pokojel Smyslový svět Kalistův skrovný už v jeho první sbírce, tu barevně a tvorově se ještě zjednodušil tím, že se lyrik ponořil v nitro věci a postavil všude místo jeví smyslově bohatě vypravených své duchové vize, smysl jeví místo jeho věcnosti, hromadnost místo individual a několik stardartních symbolů a metafor místo překotné proměnlivosti smyslového vnímání. V číslech Ponosený domov, Temní chodci, U okna, Podzimní růže, Březen, ač není všude prudké vůně pravého písňového vlna lyrikuva vzoru K. Tomana, jemuž sbírka věnována, je přece uzavřený dojem hbkého a vldného zasnění, něčeho, co ti připomene Zpěv sotto voce, zvuk hodně vzdálených varhan, tu modrou barvu, kterou má obálka knížky.

A může-li barva obálková býti zvčným doprovodem obsahu, není tomu tak u šedi obalu knihy Píšovy. V té je výzva k boji na každé stránce. k boji, aby pomstěny byly křivdy spáchané bohatými na chudých a stvořen dokonaly svět, jehož ruský předobraz je Píšovi posilou a vírou. Tato Píšova třetí edice lyrická má jednotnou intonaci a zajímavý refrén modulační. Autor cílí, kterak jej jeho mladé mužství mocně láká k ženě, k radostem soužití s ní, k idyle, kterou by bylo lze nazvatí s J. Horou, básníkem téže viny, jako je Píša, rájem srdce, ale Píša zmrazuje každou takovou choutku písňným poukazem na utrpení proletariátu, jehož osvobození vyžaduje mativé sociální revoluce. Té touží se Píša jako Seifert, činně, s puškou v ruce zúčastniti a odtud několikrátě snění o chvilí, kdy ležet bude na neuvídném kameni městských ulic těžce raněný. Představuje si onen vybojovaný ráj poněkud a překvapuje to u autora Bojů, Soudu výzev dvojnásob — ptílíš jednoduše a naivně (str. 44: krámy jak svatyně k přijímání všech budou otevřeny), ale v té důslednosti, s jakou při každém požitku a počitku, ať je to ráno, venkov, dívka, ať láska, Praha, jaro, jítro, samota, lyrik jako jeho přítel Wolker v Těžké hodině si nejprve uvědomí utrpení dělné třídy a pak se ztíká oddati se oněm radostem bez výhrad, je kus mravní askese, kterou lze respektovati i tehdy, když není nejasno, že mladistvý básník je svou vidinou komunismu opojen tak, že na příklad v básni, věnované památce dvou hlasatelů třídího odboje, Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové, propadá

nejpustí fráзовitosti a planosti výrazové a že necítí, která větu: neodpouští proletariátu bůh, je v úplném rozporu se svým ideálem vyjádřeným na straně 16. Piša je lyrik výtečný, nemá nouzi o větu, o retorické znásobení pocitu tam, kde bys čekal osvobozující zkratku, ne-li pomlku, jeho verše se roztékají, ale též roztékají do šifky, v níž se táví pevné kontury nutné u nepišňových útvárů jeho skladeb. Piša nemá daru lyrické samomluvy, stále k někomu mluví a aby tomuto skutečnému nebo imaginárnímu partnerovi bylo vše jasno, nešetří epitetu a parafrází jedné a téže myšlenky, čímž ona bezprostřednost obrazová, tak cenná a častá v díle Wolkerové a leckde i v Pišově Nesrozumitelném svatém, tídně a se rozplývá. Slovem: vadí mu mnohomluvnost u lyriky zvláště osudná, nejde-li o chorický, březinovský, monumentální útvár její, v němž by vidiny, postoje a scény byly typy obecné a všelidské výřtem plných velikolepých zratek vybudované. Vadí mu snadnost přirovnání, přivěšovaných jako dekorace, která nič konstruktivní čistotu myšlenkové formy. Zhusta by zámka, metafora místo přirovnání pověděla víc o intenzitě lyrického požitku. Za nejlepší pokládám báseň Ráno.

Posouzené čtyři knihy jsou dobrými svědky toho, jak se lyrické talenty staví k vnějšmu dění. První dva nezhrdli rájem světa, osobním štěstím, třetí dospěl samotářského a pokorného pohledu, čtvrtý protestuje, hrozí, chystá se. Tím je dána do budoucnosti míra trvalosti takových básní lyrických, t. j. celků, jehož obsah je zvláště citlivý vůči rozkladným silám času. Připustme, že ani u jednoho z uvedených čtyř lyriků není osobní jejich uznání *fikci a pózou*, že každý z nich má nejjivnější vztah ku předmětu své radosti a bolesti, že fortissimo jsou u Veselého, činorodé mužně zamýšlení Bednářovo, pokorný a málo mluvící sen Kalistův a velkorysé sliby a hrozby Pišovy nejsou hyperboly a licence poetické, mlouvnost barevných, zvucných a těžkých slov, tam, kde je lyrický jazyk nejbřítší, nejhlasiťejší, nejhrozbebnější je odpovědnost před časem nejvěšší. Toť důsledek přimočarého rozdělení lásky a nenávisťi, zloby neschopné říci všemu, co vyjde proti ní od nepřátel, to úžasné slovo Březinovo: Dělníci mluví.

V. Zelinka.

LITERATURA.

Alois Čáp: Bolesti moje a jejich. Verše. Třetí svazek edice *Štěpěje života* v Pterově 1924, výtiskla Lidová tiskárna v Olomouci. Str. 75. - Kdysi vyjal sbírku politických veršů a věnoval jí lidové straně. Nebyly tak mocny, abychom byli pro ně odvolali dávné rčení, že píseň politická je píseň osklivá. Bítí se mečem slova o školu i chrám, bítí se za spravedlnost a pravdu je ovšem čestné a slavné. A nikdy ne bez trpkosti a zklamání. Nikdy ne bez bolesti a zrahy. Časem ztvrdne a uzavře se důvěřivé srdce, a ten, jenž byl horlivým Tyrtašem ošklivého zápasu za krásné myšlenky, připadá si v areně stranicťiví jako gladiátor, jenž máje umřítí, pozdravuje mocného Caesara.

Tím není nic ztraceno. Nálady, reflexe a nepolitické apostrofy se zrodily ve strunách lry politické. A bolestně zazněly ty struny:

Kdybych zachytil bolesti všechny,
jak tloukly do mojí znavené hlavy,
jak v noci bezesné
se zvolna promítaly,
kdybych natáhl bolesti svoje
jak na housle struny,
a svou bísou rukou do nich sáhl,
já vím, že byste všichni zaplakali.

Bolesti své i cizí vyslovuje tu básník veršem většinou uvolněným, z noboz myšlenka vždy jasně vyznačuje a v němž se slovy neplýtvá. Cenná jsou dála ryze intimní lyriky, a možno právem souditi, že tomuto básníku jest na štodu ruch všednosti, denní úporná námaha v duchovní správě, zápas o každou luši

dítěte ve škole, jenž vybičoval jeho kněžskou věrnost k věrnivému nadšení i k sebevědomé zaujatosti. Svatý hněv proroka, povýšenost nad živem a světem, oddanost k Církvi, pohrdání dušemi plazivými a vzletu neschopnými, bojovné odhodlání jsou vysloveny v několika mocných básních trochu patetického a vzrušeného tónu, jenž může svěsti k přecenění v době, kdy jest módou přeceňovati básníky. Této kvívdý nechceme činiti autoru, o němž jest jisto, že časem předstihne i očekávání těch, kteří ho přeceňovati zechtělí. Dom. P.

Petr Kříčka: Štěpánkův keř. Básně. Třetí vydání. Praha 1924. Nakladatelé Kwasnička a Hampel. — Přátelé ryzí poesie dojísta potěší zpráva, že dávná rozzebraná sbírka prvotín Petra Kříčky vychází právě v novém, již třetím vydání, jemuž péči nakladatelů dostalo se velmi vkusné úpravy. Kříčkova kniha objevila se poprvé v dusném a pro literaturu mrtvém roce 1916. Byla uvítána se zdvojenou radostí. Jako básnický projev nového, ryzího a silného talentu stala se svou slavnou básní „Medynia Glogowska“ vznešeným protestem české duše proti krvavému tažení Germánského světa na Slovany.

Petr Kříčka je vzácná duše básnická. Směr jeho čistě lyriky charakterisovali lze: jeho vlastním dvojerším: „Ke stupňům božím vroucně se schvítí směnou raittolesti.“ Nemysleme při tom zrovna na středověkého mystika. Lyra básnikova zvučí záchvěvy srdce současného člověka, ale to srdce a zvláště duch je oživující je vpravdě anima naturaliter christiana. Najdou se pro to doklady i v druhé jeho junácké sbírce „Bílý štít“. A dojísta i v knize třetí, „Hoch s lukem“, která se právě dotiskuje a doplní sympatický profil básníkův několika hlubokými rysy. Ingénium Kříčkovo je zajímavou syntesou tří kmenových prvků moravských. Otec básníkův byl z Malé Hané, matka z českomoravského pomezí na Novoměstsku, kde básník u děda byl vychován, sám narodil se v Kelči na Valašsku. Proto celá Morava považuje ho za svého a sleduje s láskou jeho tvorbu. Kříčka pěstuje nejuověji také prózu humornou a ironickou, ze které ozve se časem satyrik, jehož ostří teče do živého, vedeno a oprávněno autorovu mravní opravdovostí. J. Kř.

Jaroslav Durych: Hadí květy. Básně v prose. Vydal Fr. Obzina, Vyškov, 1924. Str. 72. — Vyslovuje nevyšlovené. Jako nový Adam jde přírodou, aby poznával a zobrazil věci stvořené. Slova byla původně onomatopoeická. Slova byla původně napodobením věcí. Kdo první mluvil lidskou řečí, byl největší básník a největší mudrtec. Dnes mají slova býti. Jsou jen vyzábými, abstrakcí filozofického věku vymořenými stíny Pouchými zvuky, vnější asociací připoutanými k představám. Proto jediné slovo nestačí, aby zobrazilo krásu věcí. Ani sto jich nestačí, neumí-li umělec z hlubin vyváziti bytnost věcí, jejich podstatnou krásu, a zobraziti ji ne dle povrchu a domnělé skutečnosti, ale dle metafyzické a symbolické esence. A byt to bylo smetiště, i v něm je krásna. Ne ovšem přeludová, které je třeba malfám, ne příjemná, kteréž hledají labuťníci. Ve svých básních vytváří Durych nový mýtus obyčejných věcí. Ví a dovede pověditi, co je zmije, liška, vrána, kůň, zhasňající svíce, bodlák. Zná i lidi: děčka a hračkami, spící starce, prostitutku. V díle jeho plesá ponížená a oživuje zapomenuté. Možná o něm opakovali, co řekl jeden filosof, který uvažoval o genialitě: Ein Mensch ist um so bedeutender, je mehr alle Dinge für ihn bedeuten.

Když nám zpívali básníci o rytíři Cidu. O lidech velmi silných nebo velmi krásných. A byli na světě samí ilusionisté, kteří mysliili, že krásna je obálkou věcí. Ne, krásna jest bytnost věcí. A tu krásu najíti ve věcech, které se nelesknou, jest téměř tolik, jako vytvořiti ji. Kdo přečte, přesvědčí se. Dom. P.

František Kubka: Básníci revolučního Ruska. Studie o moderní ruské lyrice. Lidová knihovna Aventina sv. 2. Vydal dr. Ot. Storch-Marien, 1924. Str. 113. Cena 10 Kč. — Ve Slovanské hliďce 2.-3. čísla přinesla „Archa“ přehledný obraz nového ruského písemnictví dle článku dra Fr. Kubky v „Čestě“. Mladý básník, autor předválečného „Slunovratu“, uveřejnil také v jiných časopisech několik studií o význačných zjevích moderní ruské poesie. Ne jejich sbírkou, ale spíše výsledkem jest tato knížka. Autor v šesti kapitolách sleduje,

jak působila revoluce na starší básníky a zvláště jak v jejím ovzduší vyrůstaly a vytvářely se nové proudy uměleckých snah. Pomíjí rozsáhlou činnost emigrace, jež by jistě zasluhovala zvláštního pojednání, a obrátí se jen básníky, kteří skutečně v Rusku prožívali revoluci — hlavně ovšem dvěma nejvýraznějšími: Alex. Blokem a Andrejem Bělým. Své úvahy bohatě prokládá ukázkami jejich tvorby, takže knížka je zároveň jakousi malou antologií nejmladšího ruského básnictví, dosud u nás skoro úplně neznámého. Z těchto ukázek jest nejlépe vidětí skutečnost, na niž autor poukazuje v úvodu: že tytéž nové formy a nové myšlenky vyvěrají skoro současně z půdy různých národů. Kol Ruska byla několik let duchovní blokáda, ale nezabránila rozvoji týchž myšlenek a směrů, které v téže době pronikaly západní Evropou. A druhá příznačná věc: celým básnictvím ruské revoluce zní jakési luciferské rouhání; ale když opadly vzburouené vody, pěvci se utišují, stávají se soucitnějšími a vracejí se od opěvované hmoty do světa duchovního. „Důsledný materialism přinesl obrození spiritualismu. Důsledná mezinárodnost nový, hluboký nacionalism. Nad troskami naturalismu, jehož vlastní byla země Dostojevského, vlají znovu světlé prapory ducha...“ M.

Otakar Bystřina: Hanácké figurky. Čtvrté vydání. S obrázky Oldřicha Lasáka. Vydal Ignác Hoffrek, Olomouc 1924. Stran 270. Cena 30 Kč. — Necht jistě třeba psáti mnoho o knize tak známé, již čtenářstvo samo vyslovilo dostatečně uznání a pochvalu. Na první pohled je to kniha jadrného a zdravého humoru, ale ve skutečnosti chce více než jen pobavit i rozesmáti. Ne nadarmo předestlá jí spisovatel úvodní úvahu o Hanáčích — ne dnešních, ale o těch, jací bývali před 50–60 lety — úvahu zakončenou povzdechem: Kdo pozná Hanáka za 50 let? Shrnu do ní dodatečně to, co dříve tak životně zachytil ve svých rázovitých figurkách hanáckých strýců — a tito mají v celém díle Bystřinově, podobně jako Kfenové i Vyhřídaloové, nepoměrnou převahu nad mládeží, jež školami, četbou atd. ztratila již většinu bývalé hanácké svéráznosti. Ani u svých strýců neustrnul však spisovatel jen na zevnějšku, nespokojil se účely dialektologickými, ale dává často nahlédnouti hluboko do nitra lidu. Při tom nemoralisuje, nechává své figurky, aby se projevovaly samy s nenucenou opravdu upřímností, jež nezastírá ani četných povahových vad. Ale i když celkový obraz oněch bývalých Hanáků není vždycky zrovna nejutěšenější, působí dnes po mnohých stránce přece jen jako idyla ze starých dobrých časů. A že spisovatel má i vzácný dar vypravovatelský, jehož neposlední dobrou stránkou jest hospodárnost a úsečnost stylu, potěší jistě a osvěží jeho kniha zase mnoho nových čtenářů, zvláště když byla vydána v tak pěkné úpravě s obrázky známého malíře-Hanáka. M.

Václav Řezníček: Naše zlatá matička. Díl I. Empire. Díl II. Bouřky. Zemědělské knihkupectví A. Neubert, Praha 1923. Stran 392 a 416. Cena 24 a 26 Kč. Z prvních dvou částí jest již zřejmo, že spisovatel necht o dílo ryze umělecké, nesené jedním proudem dějovým, jak jest tomu třeba v Jiráskově „F. I. Věku“. Jsou to dějiny Prahy 19. století, vybudované jako mozaikový obraz z velkého množství drobných kamének, posbíraných s nesmírnou ještě péčí a složených někde s větš, někde s menší obratností. Uvěřtme snadno prohlášení autorovu v úvodu, že pracoval o svém díle — 50 let! Z dávno zapomenutých, zapadlých knih a novin, z archivů, dopisů i z osobního vypravování nesl tu všechno, co se nějak váže k výraznějším pražským osobnostem a událostem i k jednotlivým městům a budovám. Na hodně vládnou nit historie Františka Klíče, narozeného právě na rozhraní století, navazuje zcela volně nekončnou řadu drobných časových příhod i dějepiseňských a místních vzpomínek, živých hovorů i dlouhých úvah, popisů různých zvyků, pověr, slavností i úryvků ze současných spisů a zvláště z tehdejší prstonárodní poezie: z lidových i jarmarečních písniček. Z nejedné kapitoly, zvláště v první části, vane na nás opravdu milá vůně staropražských idyl. Ve druhé části zaléhají již do klidného pražského života ohlasy válek napoleonských a padají těžké stíny vilečtrých následků, zvláště pověstného finančního krachu. Ze spisovatelů je tu pevně vykreslena postava Krameriova v posledních letech života i Jan Nejedlý se svým

„Hlasatelem Českým“; ke konci objevuje se v ne právě nejlepším světle domýšlivý a „rejpavý“ student Václav Hanka. M.

J. P. Jacobsen: Niels Lyhne. Z dánštiny přeložil Viktor Šuman. Československé podniky tiskarské a vydavelské, Praha 1922. Stran 236. — Nemnoho můžeme říci o osudech Nielse Lyhnea: leda, že se znavil stálými rozběhy za štěstím, až všechno na konec bylo duté, bezcenné, rozervané a zmatené. Špatný milovník, rytíř bouře pohlavního zrání, a který ani sebe nedotvořil v určitý povahový ráz, zůstává snilkem, severským Oblomovem, takže bylo třeba pro něj vynalézt zvláštní smrt na poli válečném, neboť k obyčejné smrti byl příliš měkký a pasivní. Miloval několik žen, dovedl zapomenouti na dávná pokoření, ale i vzplanouti pro novou krásu, jež ho vzrušila. Štěstí nikomu nedal, neboť nebyl zcela čestný a jeho svědomí nebylo čisté. Všichni mu umřeli, i ti, které měl rád, i ti, jimž pokazil život, umřel ničím nebyv ani jiným, ani sobě. Téměř zajímavější než Niels Lyhne jsou ženy, které miloval: paní Boyová, sestřenice Fennimora, manželka Gerda. Jsou to ženy trpící láskou. Milovány ne pro skutečnost, ale pro fantasi, ne, jaké jsou, ale jakými si je mužové představují. Druhou jest jim láska mužů a nespravedlivým trýzněním, poníže je hvězdně rosoucho a svatozář, jimiž je přizdobuje obraznost milujících. Nechtějí být milovány pro to, čeho nemají a čím nejsou. Víra mužů v čistotu ženy jest jim pošetilou něhou, a jak by ne, když se přesvědčují, že muž jednou rukou pozvedá ženu k nebesům a druhou ji níčí a poníže.

Jacobsen je básníkem marných iluzí, nemožných lásek, zklamání, utrpení a nevěry. Hodnoly, z nichž druzí žijí, víra a láska, jsou v jeho díle jen barevnými střepinami, jež potěší oko, ale ceny nemají. Syntesa života, plodná práce mu zůstávají neuskutečnitelným přeludem. Je dalek toho, aby něco kázal. Jest nevěrcem, ale nevěří ani ve svoji nevěru. Názory na svět mají svou cenu v životě, praví dr. Hjervild, lidé, kteří umírají, nemají názorů, a mají-li je, záleží na tom pramálo. Pomůže to někomu, zemře-li s tím či oním názorem?

Je dobrým zpytatelem duševního dění vznětlivě prožívaného a dovede slovem zdobným, na obrazové příkrasy bohatým, vyjádřití neklidný sled myšlenek a citů, vnikaje v nejtajnější jejich záchvěvy a odstíny. Byl tedy vzorem mnohým, kteří chtěli překonat naturalism. Dom. P.

N. G. Garin Michajlovskij: Několik let na vsi. Přeložila Anežka Loskovtá. Nákladem Československých podniků tiskarských a nakladatelských, Praha 1923. Stran 279. Cena 18 Kč. — B. Zahradník-Brodský: Jaci byli. Román. Nákladem týž. Praha 1923. Stran 312. Cena 20 Kč. — Většina venkovských obrázků a povídek Garinových jest rázu autobiografického. Spisovatel, dříve železniční úředník, koupil si na venkově statek a začal tam hospodářit podle moderních metod. Nadšen reformátorskými myšlenkami, chtěl být zároveň učitelem a otcem mužů, hledí zlepšiti jejich hospodářství, pomáhá jim všemožně. poznanší je duševně, jeho žena vyučuje seleské děti — ale pokus žalostně ztroskotává: nenáviděn od bohatších sedláků, nepochopen lidem i úřady, bolesně zklamán a hmotně skoro zničen, vrací se zase do služby u dráhy. Přece mu však těch několik let na vsi přineslo užitek: naučil se znáti duši a život ruského mužíka. A čtenie-li dnes jeho líčení toho pověstného seleského „hladu po půdě“ a touhy po volnosti, seleské nenávisti k pánům, podezřívavosti, neústupnosti, lenosti a různých jiných dobrých i špatných vlastností — chápeme lépe tak mnohé z toho, co se stalo v Rusku v posledních letech. A po tom všem, co vypravuje o svých nezdařech, oceníme pak tím více v několika připojených povídkách jeho lásku k seleskému lidu: nezavrdl se proti němu, nezhořkl, ale hledá dále, jak by bylo možno pomoci mu mravně i hospodářsky. Tak proniká z mnohých povídek nezastřeně zásechtá tendence, dosti blízká zásadám Tolstojovým, ale jiné nezapte v sobě Garin jemného básníka, jak jej známe z jeho nejlepší povídky „Těmovo dětství“. Nezář tu ještě onoho nezáživného naturalismu, do něhož upadl později ve svých „Studentech“.

Podle výkazů venkovských i městských knihoven je dnes B. Brodský nejčtenějším

českým spisovatelem. Viděti z toho znovu zřejmě, že průměrné obecněstvo jde za svými zálibami a nenechává se vésti kritikou, která plodného autora pomějí mlčením, nebo ho odbývá pohrdlivě jako velkovýrobce románů, pracovaných chvatně, bez uměleckého posvěcení, s povrchní psychologií. Třeba se již smířiti s faktem, že velká většina čtenářů hledá v knize především zajímavého napínavého děje, chce viděti před sebou postavy, které by si mohla zamilovati, o jejichž osud by se mohla chvěti a na konec se potěšiti jejich šťastím — a jest jí lhostejno, opakují-li se tyto postavy šablonovitě a vykazují-li psychologie v rozvoji děje slabiny a sem tam i nemožné skoky. V posledním románě zakryjí je aspoň částečně zajímavé osudy muže, jenž vypuzen v mládí nelibostně z rodného města, zbohatne nálezem dýmantů v Africe, koupí si doma zámek a velkostatek a vyléčí se pak z nenávisti k městu druhým pobytem na africkém dýmantovém poli. Několik životně kreslených postav, k tomu trochu romantiky, trochu erotiky, marného svádění hrdiny i jeho ženy, na konec smír s malou dávkou mravní tendence — toť celý Brodský, jak si jej oblíbily široké vrstvy dnešního čtenářstva. *M.*

P. Jan Petr Pinamonti S. J.: *Město velkého Krále.* Přeložil Prokop Holý. Upravil V. H. Brunner. Karmel, sv. 2. Vydalo Družstvo Přátel Studia v Praze 1924. Stran 167. — Pěkně přeložený spisek italského jesuity druzí se vhodně k výborně knižce blahoslaveného Ludvíka M. Grigniona z Montfortu "O pravé pobožnosti k Panně Marii", vydané týž nakladem. Spisovatel chce rozzníti čtenáře k uctění Panny Marie, kterou pokládá za zvláštní znamení křesťanství našeho věku, za božské símě, které Pán ve své prozřetelnosti uchoval pro nás, abychom nebyli zcela zavrženi. V řadě rozjímání o ctnostech a milostech Matky Boží předvádí jejím ctitelům viditelný, smyslový předmět, totiž její svaté Srdce, načež podle osvědčených příkladů připojuje některé praktické úkony pobožnosti. Ponofíme-li se do četby, cítíme již po několika stránkách, že všechna tato rozjímání vyvěla ze srdce přeplněného něžnou i plamennou láskou k sv. Panně, ale při tom také ukázněného, zkušeného duchovního vůdce, jenž se chrání přehánění a nasádkosti a má vždy na paměti konečný cíl každé pobožnosti: zdokonalení člověka, přetvoření lidského srdce podle ideálního vzoru Srdce Mariina. K tomu ovšem nestačí zběžná četba v denním shonu: zde je třeba samoty a mlčení, rozjímání a cvičení *Boh. J.*

Frant. Pukl: *Vývoj rozluky církve od státu v Evropě.* „Časové úvahy“. svazek 293. Hradec Králové 1924. Cena 5 Kč. Autor v informativní brožurce o 127 stranách krátkými rysy vystihuje vývoj rozluky církve od státu, správně hledá její příčiny v atheistické filosofii 17. a 18. století a odhaduje její cíl: „odpadnutí od Krista a Jeho Církve, odkřesťanění lidské společnosti“. Spis:ek je psán jasným, živým slohem, látka čerpána z nejnovějších pramenů zpracována přehledně. Pro praktickou potřebu k přednáškám možno jej dobře doporučiti. *Lad. S.*

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Úkoly dnešní katolické historie. Náš mladý a neobyčejně pilný historický badatel *P. Aug. Neumann*, augustinián z Brna, jenž koná nyní historická studia v Paříži, upozorňuje ve „Věstníku Společnosti sv. Cyrila a Metoděje“ (1924 č. 1.) na několik naléhavých potřeb v tomto oboru. Pokládá především za neprosto nezbytno, aby se katolictví pracovníci věnovali *dějinnám protestantismu*, a to tak, aby měli zvláštní zřetel ke katolickým apologetům a k činnosti Církve postránců

pozitivní. Tím se dovede nejlépe čelit dnešnímu směru našeho dějepiscectví, které velmi rádo a zhusta předvádí toliko útoky jinověrců na nauku katolickou, ale spisy katolických obhájců vědomě a úmyslně ignoruje. Tím jest obraz celého hnutí netoliko skreslen, ale částečně zapochopen, neboť se podává jen na ideovém podkladě jedné strany, což nedosahuje. — V otázce záchrany církevních památek jest autor pro to, aby se u nás nic nesvětlovalo musejím, nýbrž aby se

přti kostelních klášterních, biskupských a kaspitálních pořídily menší, obecnstvu pffstiatupné sbírky. Liturgické památky při kostelních venkovských soustředily by se pak v diecéšním muzeu, s nímž by pak byl spojen řádný *diecéšní archiv*. Tento měl by býti vybudován v každé diecési, což vadí řsni archivy na mnohých místech pro nedostatek místnosti a pochopeňi hynou, neb aspoň nemohou dosti sloužitii katolické apologetice a historii. Navrhuje proto, aby byla sestavena katolická archivní rada z profesorů církevních dějin, archivátů a knihovníků korporací duchovenenských, jakož i z kněžů a laiků, o nichž je známo, že mají o věc zájeu. Tato rada vypracuje návrh na zřízení diecéšních archivů, jež předloží ke schválení čs episkopátu. — Podnět P. A. Naumanna jest jistě zcela dobře uskutečnitelný a záleží toliko na povoláních činitelích, aby nezůstal — jako tolik jiných dobrých návrhů — zase jen na papře.

Propagace katolické literatury. V téměř článku dotýká se P. Neumann staré naší bolesti: ukazuje na několika dokladech, že veřejnost jak naše tak cizí jest příliš nedostatečně informována o dílech katolických spisovatelů. Na př. v lovačské „Revue de l'histoire ecclésiastique“, jež přináší recenze prací všech národů evropských, pokud souvisejí s dějinami církevními, jest česká literatura zastoupena jen. Inskotvým spísem o Kristu Spis jest ovšem rázně odsouzen Palmierim jako výpověď úplného bezvěrectví. Cizina by patrně ráda referovala o našich historících, ale nemá nikoho, kdo by jejím zpravodajem nebo časopisem dodával materiál. Bylo přj by tedy dobře, kdyby se jim posílaly *recensní exempláry*. . . To ovšem zůstane asi ještě dlouho zbožným přáním, vždyť pan autor sám si před tím stěžuje, že o jeho práci „Z dějin bohoslužeb v době husitské“ nebylo referováno skoro v žádné čelné katolické revui. Proč? Poněvadž mnozí naši nakladatelé a vydavatelé pokládají asi dosud zastlání recensních výtlaků za zbytečnou ztrátu! Přj tom ovšem chtějí, aby se o jejich knihách psalo, stěžují si na „umlcování“, poukazují závislavě na to, že ten onen časopis přinesl referát o knize vydané nakladatelstvím ne právě vyslovené katolickým, vytýkají, že se mu tak dělá reklama atd. Mluvíme tu i pro domo nostra: referujeme v „Arše“ spravedlivě o *všech* knihách, jež byly

redakci zaslány kterýmkoliv nakladatelem; nikdo rozumný nevidí v tom přece úmyslné reklamy, tím méně pak bude žádati, aby si redakce nebo recenzenti sami kupovali nové knihy, o nichž třeba referovati. Že některé katolické podniky jsou tak „kavalerské“, že ani samému autoru nedají jediného volného výtisku, jest bohužel také pravda! Jak jsme ještě v těchto věcech pozadu za cizinou, na př. jen za Německem! Mám právě po ruce dva známé katolické měsíčníky: „Hochland“ a „Stimmen der Zeit“. V obou znám spisů redakci zaslanych zaujmá několik drobnokým tiskem potíštěných stran, ale vedle toho každý sešit přináší v přílohách velké množství nakladatelských inserátů o knihách, časopisech atd. Je to v době „úpadku“ Německa, ale nakladatelé patrně poznali, že peníze věnované na takovou propagaci literatury nejsou ztraceny.

„Smlouva nakladatele s redaktorem.“ Pisatel literární besídky v „Nasinci“ při zprávě o změně v redakci „Archy“ napsal, že byla uzavřena smlouva, dle níž zaplatí redaktor pokutu 300 Kč, nedodá-li zavčas rukopis, nakladatel pak pokutu 3000 Kč, nevypraví-li tiskárna zavčas čtlo. Tomu, kdo zná trochu poměry, bylo ovšem hned jasno, kam pisatel tímto besídkovým žertem mířil. Poněvadž „Vlast“ v dubnovém čísle přijímá jej vážně a poněvadž snad také jiní čtenáři nepochopili pravého smyslu, prohlašují — aby se také pro budoucnost netvořily nepravdivé legendy — že o podobné nějaké smlouvě nebylo nikdy ani řeči. I bez ní zajisté vyplní obě strany svou povinnost k listu a jeho odběratelům.

Masaryk a Dostojevskij. Zajímavé srovnává oba tyto filosofy J. Hromádka v úvodním článku „Masarykova sborníku“ Přiznává, že definitivnější soud bude možno pronésti teprve tehdy, až budou známy Masarykovy studie o Dostojevském. Ale již nyní jest viděti, že Masaryk přes všechnu zálibu pro Dostojevského analýsu a kritiku moderní člověka jest rozhodným jeho *odpůrcem*, ano *antipodem*. Třebas jeho rozборы moderní sebevražednosti nesou zřejmé stopy Dostojevského knih, rozcházi se s ním zvláště v otázce *náboženské*. Dostojevskij volá, aby v sobě rozdojžený člověk navrátil se ku prosté víře ruského člověka, ruské, pravoslavné církve. Pravoslavi jest mu

realisaci Kristovy lásky, Kristova ducha. Masarykova zbožnost a víra jsou určeny západním ovzduším a západní křesťanskou tradicí. Neuznává však zjevení. Jeho víra jest vírou rozumovou. Jeho zbožnost je zbožností individualistickou. „Masaryk si zracionalisoval náboženství a člověka učinil jeho centrem. Dějinné křesťanství, i západní katolictví i protestantismus, je náboženstvím spasení i vykoupění, náboženstvím, kde je Bůh počátkem, středem i koncem; člověk je Božím tvorem a předmětem Boží spásitelné rady. Masarykovu křesťanství chybí podstatné složky křesťanské, a proto jeho náboženský vliv byl poměrně velmi slabý. Cítíte zřetelně, že sám nedošel náboženské jistoty a bezpečnosti, že nedal odpovědi těm, kdož hledají opravdu náboženskou bezpečnost. A Dostojevskij zase neutonul zcela v pravoslavné tradici a mystice, neutišil pravoslavnou věčnou, zjevnou pravdou svých úzkostí. Hledí do Evropy: kritizuje ji, ale též obdivuje, hrozí se jejího katolictví, protestantismu i socialismu, ale cosi ho k ní bez přestání táhne. Hledá oporu v lidové víře, pomoc v pravoslavném Kristu a radost v pravoslavné lásce — ale karamazovská nevěra hlodá na kořenech jeho bytosti. Vášnivě touží po štěstí věčného srdce, bouří proti nevěře západního člověka — ale ve chvílích nejvyššího rozpětí sám „buntuje“ proti Bohu.“

„Masarykův sborník“, jež zahajuje tento Hromádkův článek, začalo vydávat tiskové a nakladatelské družstvo čs. legionářů „Cin“ (Praha II., Vojtěšská 17) za redakce V. K. Škracha jako čtvrtletník pro studium života a díla T. G. Masaryka. První šestiarchový svazek ukazuje již dosti jasně program a metodu nového časopisu. Z článků zasluhuje pozornost ještě práce Frant Fajfry „Masarykova filosofie a demokracie“ a Josefa Tvrďého „Vlivy pozitivistické a Brentanovy na Masarykovy myšlenky o dějinách filosofie“. V druhé části otiskuje „Sborník“ dva soudobé projevy Masarykovy, pak jeho dvě starší, dnes již neznámé práce, mezi nimi zvláště pojednání o menších spisech Renanových. Jos. Svozil podává pak vyňatky z dopisů Masarykových

moravským bohoslovcům (Al. Špiaroví a Jos. Svozilovi), o nichž byla zmínka již také v katolických listech. Doufáme, že budeme moci přinést čásem v „Archivu literárním“ doklady, osvětlující tehdejší poměry také s jiných stran. Hojně živého materiálu poskytnete asi další rubrika „Kritikové a odpůrci“, jež zatím otiskuje jen ne příliš příznivou kritiku Masarykovy knihy o Rusku, napsanou r. 1914 N. Trockým. Bude-li „Sborník“ dbáti vždy objektivnosti a nenechá-li se strhnouti k nedůstojnému byzantinismu a servilismu, bude mít jisté značný význam pro studium nejen života Masarykova, ale i celého posledního období našich kulturních dějin.

Literární boje rozvíjejí už dva či tři měsíce hladinu pražského života. Jsou nechutné jako vždycky, když se od zdánlivě ideových otázek přeskočí na pole osobní a zvláště když se stane jejich středem — F. X. Šalda. Tentokrát se vytasil autor „Bojů o zítřek“ s nešťastnou teorií probabilitismu, když Ferdinand Peroutka a Josef Kodáček vytáhli proti němu dávno obvinění Karászkovo, že v „Literárních Listech“ pod pseudonymem Ptáčnicka a Kumz napadal prý z osobní msty bezohledně některé spisovatele, zvláště Vrchlického a Mrštíka, o nichž pod vlastním jménem psal jinak: činil prý tak i Saint Beuve; neboť kritik nemusí prý býti heros ani mucedník a má právo vyhnouti se nepřijemným následkům, které by pro něho v úradě nebo ve společnosti mohlo míti riskantní a špatně honorované temelo hledače pravdy z profese... Na obhajobu Šaldovu vyvstal různě jeho spolupracovník v „Kritice“ dr. Ot. Fischer, jenž slibuje vydati své polemiky v této věci jako samostatnou publikaci. A také Šalda oznamuje v „Národním Osvo- bození“, že na podzim vydá v samostatné knize pod názvem „Juvénila“ soubor svých recenzí z let 90., jež otiskoval v „Literárních Listech“, „Rozhledech“, „Naši době“, „Lumiru“ a jinde. Bylo by opravdu na čase, aby se trapná aféra objektivně vysvětlila, a to tak, aby nebylo třeba utíkatí se k nebezpečnému — probabilitismu.

Ročník XII.

Červen 1924

Číslo 6.

Frant. Odvalil:

ROZMLUVA SE SVATÝM.

Kolik věci ztracených
poručil bych Tobě, svatý Antonínku!
Ale pod kapucí slyším smích:

„Nestojí to za to, synku
Znám to však a vím, že těm,
kteří stojí prostřed žití,
může hodně těžkým býti,
co je pouhým snem
Tedy pověz! Pěkně si to,
tak jak oklipá se žito,
snop po snopu proberem

Iluse - ó Svatý, viš,
draho jsem je vždycky platil
žalno myslet ale již
všecky jsem je ztratil

„Iluse? Hm! Škoda, žel!
Proto jsi tak zesmutněl?
A to chceš být filosof,
chytaje se takých slov?
Iluse! --- Máš za ně pravdy dopátrání!“

Ano. Kámen mudrců. Tvrdý však a raní!
Nepotěší života. Zbývá umírání —

„Hledme, smrt! A trochu jiná,
nežli k jaké ruce vzpíná
František — Ty, toužíš po ní?“

Ah, jak lákavě mi zvoní
zvonkem vysvobození!

„Řekni zvonkem proměnění! —
Nu, to nejhroznějším není
toužit tam, kam nutno jít.
Co být musí, líp je chtít —
Tedy smrt! — Však poslechni:
Jedna cesta vede k ní.
Kdo chce cíl, po kterém touží,
zdalíž nemá cesty chtít?
Cestou ke smrti jest — žít!
Život, smrt — tak velkým není
rozdíl ten — a tím více bledne
těm, kdož s obým usmíření.
Život, smrt v moudrosti jedné —
dvojí gesto, jedno dílo —
nutno stejně vděčně vzítí —
Vlastně se nám podařilo
smrt z problému vyloučiti!
Nemyslíš?
Zbývá tedy: pravda, žítí —
Znáš ta slova,
svatá slova Ježíšova,
vtě, co před ně položití?
Cesta —“

Ah, toť právě! Cesta! Kříž!
A když ten je těžký příliš —

„Ale, bratře, co tak kvílíš?
Což se trochu nemodlíš?
Nepoznal jsi, neucítil,
že tě často sám On chytil,
když jsi klesal již?“

Pravda, Svatý! Ale, žel,
tobě se to lehce řekne!
Jezulátko milé, pěkné
na srdce jsi tisknout směl —
blaženě a zadumaně
hledíš na ně, jenom na ně —
ah, to jistě netížilo —

„Ale milá duše chorá,
co ty všechno vš! —
Myslíš, že vždy lehké bylo?
Mám zavolat Kristofora? —“

Ne to nemusíš!

František Střizovský:

NEJKRÁSNEJŠÍ DAR.

Nejkrásnější dar, jež dals nám, Pane,
život je, je naše narození,
za ně díky vzdávat nepřestane
naše obět, naše práce denní.

Milost nad milosti, jimiž darí
nás Tvá láska, jsou ty svaté taje,
jejichž rozluštění lidské duchy sváří
mládím věčným víry, skepse, báje.

Pravdu hledatí, ó jaký úkol králů,
kteří nových dobývají zemi,
pravdu nalézti -- je štěstí ve přivalu
k Bohu zamřítí perutěmi.

Našel jsem Tě, Pane, pravdo svatá,
kořím se a překypuji díkem.
Dej jen, ať má duše cestou chvátá,
kde by Tebe měla společníkem.

Milost dej, ať dar, jež dals nám, Pane,
— naše narození, naše bytí —
oslavou se Tvého Jména stane
čistou, prostou, jako luční kvítí. —

František Hanzelka:
DIALOG MÁJOVÝ.

Ženich: Má milá, poznal jsem tě v máji. V máji se scházíme s těmi, které s námi půjdou celým životem. Pamatuješ na onen večer, kdy hvězdy stály tak blízko nad zemí a kdy stromy usnaly pod jejich polibky? Ten večer byl můj! Pak jsi přišla ty a vzal jsem tě za ruku, poněvadž konvalinky voněly tak prudce, že bys byla upadla na kraji lesa a zaspala zpěv skřivánek.

Nevěsta: A já jsem tě políbila na čelo, abych tě poznala v davu dělníků, kteří každého večera se hrnou z brány továrny v modrých halenách a které čekají těhotné ženy a děti pobledlých lící.

Ženich: Čekala jsi mne opravdu, opřena o pilíř, na němž usychal břečtan a brala jsi konvici z mé ruky, abys mi ulehčila tihu večera. A ti, kteří šli za námi, smáli se tvým očím a tvému smíchu a mluvili jako blázní.

Nevěsta: I na silnici jsem Tě očekávala. Tam, kde stály nevěsty s prsteny a zlatými náramky a točily se za tebou a žádaly tvých úsměvů a tvých polibků a objetí. A ty jsi je mjel a přehlížel shovívavě jejich sametové šaty. A pak jsme šli spolu k lesu.

Ženich: Ovšem. Naše cesta byla cestou milenců a pod našimi zraky vyrůstaly růže a voněly. A potom jsme přišli k bráně rajské, která byla zavřena. Klepal jsem, ale ty jsi strhla moji ruku a řekla jsi, že třeba se vrátiti, abychom přišli včas domů.

Nevěsta: Nemohli jsme, víš dobře, otevřít brány rajské, poněvadž jsem této noci musila podělovati děťátka, která matky opustily a jejichž otcové utekli, aby zapomněli na jejich životy. A byl mezi nimi jeden hošík, který měl červené vlasy a smutné oči a řekl mi: „Milá paní, až vyrostu, půjdu hledat maminku, abych jí poděkoval, protože mi dala zlatý peníz, když jsem ji ještě neznal. Ten peníz mi vzal strýc. Je přísný a musí mne často trestati, aby maminka na mne nezapomněla.“

Ženich: A pak za dva dny toho chlapečka poslali do města a divoký kočt jej přejel a umřel v nemocnici. Tenkrát jsi plakala, ale já jsem se těšil, protože vím, že je andělem.

Nevěsta: Ale nenašel maminku! A nemohl jí poděkovati.

Ženich: Sejdou se jistě v máji na zelené louce, ale --

Nevěsta: Ale hošík bude prositi Pannu Marii, aby mu vrátila maminku, a ona se slituje. Modlíla jsem se včera, aby Maria byla matkou těm opuštěným.

Ženich: Nyní, má drahá, poněvadž kaštany kvetou a lípy voní, budeme chystati svatbu, aby nás neopustila Vůně Milosti až do smrti.

Nevěsta: Vyprala jsem své bílé šaty, koupila jsem závoj a tobě kytici, nemám, co bych více připravila. Druziček jsem nemohla

najíti, protože všechny se rozběhly do polí a dnes již je pozdě, nebude možno je svolati.

Ženich: Neboj se, má drahá! Včera jsem potkal děvčátka, která hledala lístky jahodi. Pozval jsem je a přijdou na svatbu oděná nevinností, s čistými dušemi a budou nás veselití svými zpěvy.

Nevěsta: Ach, těším se, až je uvidím!

Ženich: Ano, uvidíš je, až půjdeme k oltáři Božímu, abychom byli spojeni Láskou a Milostí, uvidíš děvčátka v bílých šatečkách, s věnečky ze sedmikrásek a pampelišek; uvidíš hošičky, kteří chtějí poděkovati maminkám, uvidíš maličká, nepatrná stvoření, která jsou požehnáním světa. *Uvidíš i svůj, tisíckrátě viděný, sen!*

Nevěsta: Pojď milý můj, pojď rychle! Májové slunce zapadá, skřivánci sklánějí se pod hroudy, motýli složili křídélka do kalichů lilii! Pojď, neboť už je čas, připravit se ke svatbě!

Ženich: Zajisté, aby nás ráno slunce zastihlo na cestě ke kostelu. Půjdu, abych připravil si oblek a vyměnil něco peněz pro žebráky, kteří nás budou provázeti ke kostelu.

Nevěsta: A nyní tě políbím, abys na mne vzpomínal, a pomodlím se, poněvadž je nám třeba Božího požehnání!

Ženich: Hle, první hvězda! Má milá, nevěsto má, dobrou noc a Bůh tě prováže!

F. Sologub, přel. Otto F. Babler:

OTEVŘI BRÁNKU . . .

Otevři bránu svou
a vyjdi před sad, obejdi jej:
Neklidné časy jsou —
nelehní, neusínej; posečkej,
neb snad že v tuto noc
i tebe někdo zavolá.
Pospěš-li mu na pomoc?
Vyjdeš, když tma je dokola?
Což možno vůbec spát?
Jen považ: venku, půlnocí,
se tě chce někdo dovolat;
je sám a zemden nemoc.
Ven vyjdi ku bránkám
a vrhni vůkol svítilny jas;
byť měl bys zahynouti sám,
jen toho, který volal, spas.

Dominik Pecka:
PROBUZENÍ JARA.

I.

Muž, o kterém vám budu vypravovati, byl mladý a hezký. Hned si můžete mysliti, že to bude povídka pro dívky. A myslíte-li si to, jsem rád. V povídkách pro dívky jest totiž dovoleno vypravovati smutné věci o smutných lidech.

Jmenoval se Marian Hladík. Ustanovili ho učitelem na menší-nové škole v kraji velmi zapadlém. Tam dávají lišky dobrou noc, jak říkají lidé žijící v městech, která mají aspoň čtyři tisíce obyvatelů. Bylo to v zimě a kraj byl v mlze. Všude ticho. Jen se stromů se utrhující zmrzlý sníh chvílemi zavzlykl, do sněhu padl a naposled zašeptl. Marian šel na své nové místo. — Co přede mnou? myslil si. Hory či lesy? Dvorce osamělé v táhlé rovině? Vsi na úpatí pahorků viničných?

Nic neviděl, jen sníh, do běla se přelévající sníh. Konečně vešel do vsi. Nikdo ho nepřivítal. Ze zeleného domu vyšla stařena se slaměnkou. Za vrátky zaštěkli psi. Z mlhy se vyhoupla věž a soumrak ho doprovodil ke dveřím chrámovým. Byly zavřeny. Píseň provlhlých zdí, hniloba rzi a zvětralá vůně starého incensu vála průlinami vychozených věžiček. Ve věži buchalo kyvadlo hodin jako mocné kroky neviditelného chodce, a gotickými okny prošehovala červenavá záře věčné lampy. Zeptal se kohosi, kde je škola. Kdyby tam byl mořský břeh a loď k odjezdu připravená, jak Jonáš by byl ujel. A bílá, dusivá mlha zimního dne byla jak břicho velryby a vyvrhla ho konečně před nevelikou budovu, na níž bylo napsáno SCHULE.

II.

Ubytoval se ve vlhké, přízemní komůrce, kde nebožtík Oberlehrer míval přes zimu brambory. V prvním poschodí bydlila Ida Závišova, obvodová učitelka ručních prací. Mateřsky se ujala Mariana. „Pro začátek aspoň budete mým hostem,“ řekla. Ida byla stará panna. Mariánovi se ani nezdálo, že by bývala někdy mladá. Že by bývala měla vlastní zuby a že by je měla všechny. I když — srdce, které měla Ida, bylo vlastní její srdce. A bylo to dobré srdce. Neboť, když ho pozvala na svačtinu, projevila hned starostlivou něhu ženy, která má jediného syna. Zdálo se, že vše, o čem promluví, nebo nač pohlédne svýma žedýma očima, pro to slovo a pro ten pohled se stává jejím synem, byť to byla mrtvá věc. Měla své bibeloty, alba, fotografie, rámečky, výšivky. Má je každá nevdaná žena, když zestárne. To jsou neškodné

věci. A jsou-li milovány, nezradí. Jsou věrný. Nelhou. Proč by jich nemohla mít žena, která jest opuštěna na světě?

Vyběhla na dvůr pro trochu dříví. Když se vrátila, měla ve vlasech snh. Ve světnici tál a stékal jí v kapkách po lících. Dával jí dětinou radost z nepatrnosti a krásu kajicnice, která se směje svým neskutečným slzám. Při chvatném strojení kávy byla rozzařena štěstím, že slouží někomu, že smí někoho učiniti svým děckem, přecpatí piškoty a umazlíti pobídkami a úsměvy. Kdyby byl Marian popularisátorem přírodní vědy a chtěl, jak mnozí čít, převésti život na formuli, byl by si asi myslil, že Ida vlastně uskutečňuje utajenou obětivost neuskutečněného mateřství. Možná, že by jí křivdil. Ale nektivdil jí, když si říkal v duchu, že v jejím hovoru je mnoho titěrnosti. Dovedla se dokonce smáti i věcem, které nebyly vtipny. Ba, chvílemi se zdálo, že se směje, a neví čemu. Lidé, kteří se smějí, jen když je něco k smíchu, bývají plni předsudků. A bezpředmětný smích bývá známkou dobrého srdce.

III.

Ze slušnosti si prohlédl Marian výšivky a podobizny. Předstíral obdiv. To také ze slušnosti. A z téže slušnosti se neptal, koho předatavuje podobizna v rokokovém rámečku nad divanem. Jen povídkáři jsou tak drzí, že se na všechno vyptávají. A když se nedovědí, vymýšlejí si, co není pravda. Nad divanem byla tedy podobizna mladého muže. Nic není snadnější pro povídkáře jako přimýsliti k takové podobizně vhodný děj. Podobizna mladého muže v bytě staré panny dá přece tušiti román lásky. Ida měla ráda mladého muže, jež představovala podobizna. A poněvadž zůstala starou pannou, zdá se, že mladý muž si vzal jinou. Byla tedy Ida zcela obyčejnou starou pannou. Každá stará panna je obyčejná.

Přišel, odešel. Tak to bývá.

Před mnoha lety, bylo to prvního máje, stála Ida za dubem. V duši si přála, aby mladý muž, jehož ani jmenovati nebudu, šel s ní na konvalinky. A přece byla k němu obrácena zády, neboť byla tenkrát svěhlavá. Mladý muž si zapálil ošklivé cigáro a vypadal velice domýšlivě. Chtěl asi, aby Ida přišla až k němu a poprosila ho hezky, aby s ní šel na ty konvalinky. A kdyby Ida nebyla bývala pošetilá, byla by šla k němu, byla by se klidně a jasně na něho podívala, byla by se zasmála jeho pyšnému a panovačnému postoji, podala by mu ruku a stiskla. Prohnula by se trochu v zádech a dívajíc se na něho po očku, žehla by svým úsměvem jeho masku tak dlouho, až by roztála. A pak by byl s ní šel na konvalinky.

Ticho a mdlo bylo pod dubem. Ptačí křídla pleskala ve výši jako mokrá plachta, do níž duje vítr. Kukačka kukala kdesi daleko. To byla pohádka lásky. Byla smutná. Cigáro hořelo a mladý muž odešel. Nevrátil se nikdy.

Provlhlá byla komůrka, v níž bydlil Marian Hladík. Topil nahnilými trámy, jež zbyly ze zhořelé školní kůlny. Ani když nohy na kamna dal, necítil valného tepla. Po několika teprve dnech se mu podařilo aspoň syrovinu toho žaláfe vysušiti.

Neveselý byl život Marianův na vsi. Nemohl se smířiti s nudou a blátem německé dědiny. Ani Idiny úsměvy, ani její nesporně znamenitá káva nebyly mu útěchou. Byl to ostatně velký kontrast: Marian a Ida. On mřel steskem po rušném městě a ona pletla punčochy. On psal přátelům jak Ovid z Pontu a ona netetla ani novin. Žena přiměřeně zklamaná a muž nepřiměřeně zoufalý.

Z kukly ukryté někde ve spárách okenního rámoví se jednoho dne účinkem tepla vylíhl motýl. Kamna mu nalhala jaro. Uvěřil a zrodil se.

Život má své zákony. Je zákon, aby při tolika a tolika stupních tepla se vylíhl motýl. To je slepá poslušnost. Poslušnost až k smrti. Marianův motýl se vylíhl k zahynutí. Buď aby zmrzl, kdyby jej pustil, buď aby se umožil hladem, kdyby ho nepustil.

I myslil si Marian, že zrození tvora může býti žalostným omylem a nezodpovědnou hříčkou přírody. A bylo mu hrozno pomyslet, že by i člověk takto mohl přijíti na svět. Neboť, kdo se nás ptal, než jsme se narodili, chceme-li býti lidmi?

Možná, že šťastným lidem značí motýl radost, myslil si Marian dále. Mně značí marnost a marnost. Jen několik dní žije motýl. Několik vůní, několik kapek medu — toť celý život. Jak motýl je člověk. Chvilí poletuje. Chvilí je šťasten. Radost je krátká, utrpení dlouhé. Nešťastní lidé jsou nešťastní pro své představy o štěstí. Nevěděli, jak je krátké. Myslili, že sladkost je věčná. A není vůbec štěstí na světě. Jest jen opojení. Jen honba za květy. Jsou jen chvíle. A ty mjejí. Slovem štěstí označil člověk nepřítomný stav, touhu a útěk z trudné skutečnosti. Štěstí je kladným výrazem nespokojenosti. Opakem neklidu. Štěstí je vlastní stín člověka, čím delší, čím slunce je nižší, tím tajemnější, čím blíží se západ. Štěstí jest jen slovo. Jen přelud. Snad ani to ne. Nic.

Potom ještě uvažoval, co činíti s motýlem. Pustit či nepustit? Jest pro něj jen smrt. Hladem nebo mrazem. Smrt hladem a mrazem je dlouhá smrt. Rozhodl se, že jej polije benzinem, až znaven usedne na stůl, a zapálí.

V.

Ida zaklepala. Proč nejde pan učitel k svaččině?

Rekl jí, čím se opozdil. Ukázal jí motýla.

„Odsoudil jsem jej k smrti. Vlastně ne, chci jen uspatiti jeho smrt. Odsoudil se sám tím, že se zrodil.“

„Je přece hezký,“ pravila Ida, „a chce se mu žítí. Chce se mu medu.“

„Proč ne?“ zasmál se Marian.

„Chudáček!“

„Každý, kdo chce žítí, je chudáček. I když je to člověk. Slunko mu svítí a on je ve sklepení. Schne marnými touhami. Umírá. A co je život, slečno? Umírání. Člověk se rodí, aby umřel. Jako ten motýl.“

„Jste hořký, Mariane.“

„Možná, ale pravdivý. Proč myslíte, že se rodí člověk? Aby umřel.“

„Ne — aby miloval.“

Rozesmál se suchým, řezavým smíchem. Ale Ida byla velmi vážná. Otevřel lahvičku s benzinem.

„Ne, to přece ne!“ zvolala Ida. A vzala motýlka do dlaní.

„Musí umřítí. Nemá mu přece pomoci.“

Ida ustoupila ke dveřím.

„Dejte mi její!“ vyhrkla.

Usmál se té bláhovosti a ucpal lahvičku.

Ida odešla s motýlkem a Marian byl sám. Venku přelo a stmívalo se. V troubách zpívala voda a v kamnech bručel oheň.

A všude bylo prázdko.

I v duši Marianově.

Na kávu už nešel. Styděl se. U kamen seděl, hlavu o stělu opíral.

Byl sám. Bez motýla. Nebyl hoden, aby se u něho zrodil. Život burácel kdesi daleko. A byl silnější než smrt.

VI.

Tato povídka není ani zdaleka tak špatná, jak se zdá, ačkoliv je to povídka pro dívky. Je to povídka o jednom velmi smutném člověku. Řekl jsem hned na počátku, že Marian byl hezký, mladý muž. Dodatečně pravím, že to byl též zajímavý muž. Kdo v tomto veselém světě dovede býti smutný, kterak by nebyl zajímavý? Hezkým jsem ho nazval ze slušnosti. Z ohledu na ideály mladých dívek. Ida, mohl by si někdo mysliti, že není v této povídce k ničemu, poněvadž stará panna nemá co činiti s ideály mladých dívek. Co prožila v mládí, jsem vypravoval hlavně z důkladnosti, abych totiž objasnil, proč se stala starou pannou, proč měla tak dobré srdce, proč měla soucít s motýlkem, a jaká jí tedy přísluší zásluha, ač ho nezachránila způsobem právě poetickým. Ten způsob jsem zamlčel, ale prozrazují aspoň nyní, že jej krmila cukrovou vodou, dokud nebylo venku teplo.

Co prožil Marian v mládí, jsem nevypravoval z opatrnosti. Kdybych to byl vypravoval, zůstal by sice mladým a hezkým mužem, ale přestal by býti zajímavým mužem. Víím ovšem, že

mladé dívky, které poslouchají tuto povídku, se budou na mne zlobíti, že jsem nepověděl o Marianovi, byl-li kdy zamilován či ne, nosil-li aspoň v kapse podobiznu mrtvé milenky či ne, a tak dále. Prošm o prominutí a vysvětluji: Marian se nikdy nesetkal s tou, kterou by miloval. Nemohl se s ní setkat. Leda náhodou, jako se s Idou setkal náhodou. Dvě náhody v povídce, kde všechno je odůvodněno, a kde je dokonce řeč o zákonech života, by bylo trochu mnoho. V životě jsou náhody. V povídkách o životě nikoliv.

Ještě jednou: v životě jsou náhody. A proto vy, kteréž se na mne zlobíte, máte krásnou nadějí! Doufejte! Jednou z jara, až půjdete třešňovým sadem, kde všechno bude jasné a vonné, a kde bílí motýlci se budou třepetati v slunci, náhodou potkáte toho, po němž touží srdce vaše!

Josef Bartuška:

SKLENICE.

Na mém stole stojí sklenice
z bílého skla a modravého,
kterou malovala smutná dělnice
s celou bolestí života svého.
Šedými barvami list namalovala
a teprv si vzpomněla,
že by tam také ráda růží dala.
Červené barvy však neměla.
Hledala, hledala,
ruce spíjala,
na bílé čelo křížek udělala.

Vykvetla růže na její bluze,
života smutného červený květ,
a na její oči, které si kousek oblohy nosily
a které se za milým rády točily,
ten nejčernější motýl sedl!

Proto mám rád tu sklenici,
šedivé bolesti podobenství,
nikdy nenaplněnou
a přece plnou
tovární dělnice truchlého ženství.

Paul Verlaine, přel. Otto F. Babler:

SLYŠTE TU PÍSEŇ SLADKÝCH VZDECHŮ...

Slyšte tu píseň sladkých vzdechů,
jež lká, by vám se zavděčila.
Je nevtřavá a je čilá
jak čeřící se voda v mechu!

Ten hlas vám známý byl (i drahý?)
leč zakalený nyní stěná
jak bědná ovdovělá žena,
však má i její hrdé snahy,

a pod dlouhými svými šláfi,
jež v podzímím se větru chvějí,
skrývá a srdci zjevuje jí,
Pravdu, jež jako hvězda září.

Ten hlas, teď poznán už, nám praví,
že dobrota náš život člení,
že z nenávisťi, ze závisti
nic nezbude, až smrt vše ztaví.

Prostotě jenom hlásá spásu,
jež ničeho už neřádá si,
zlatou svatbu chválí a krásy
klidného štěstí bez zápasu.

Vyslyšte hlas ten vytrvalý,
s tím prostoduchým chvalo zpěvem!
Nic není duši dražším zjevem,
než jiné duši mírnit žaly.

V očistci duše trpí bědy,
bez hněvu snáší muka spásná,
a její ctnost, ó jak je jasná!...
Slyšte tu píseň sladké vědy.

Josef Hanák:

BADATEL A SVĚTEC CHARLES DE FOUCAULD.

Přeješ si, abych ti popsal jeden z našich dnů. Vstáváme o 2. hodině ráno, spěcháme do kostela, kde pobudeme 2 hodiny, recitující hlasitě ve sboru žalmy — matutinum a laudy; potom 1 až 1½ hodiny je volná chvíle, v níž čteme, modlíme se, kněží pak slouží mši sv. K půl šesté hodině jdeme zase do chrámu a opět recitujeme žalmy — primu — a jsme přítomni společné mši. Potom jdeme do kapituly, modlíme se několik modliteb, a představený vykládá odstavec řehole; dopustil-li se někdo nějaké chyby, obviňuje se veřejně a dostává pokání — není obyčejně přísné, ani trochu. — Opět volný čas tři čtvrti hodiny k četbě nebo k modlitbě. Říkají se zase žalmy ve sboru — terce. Potom k 7. hodině začne práce; představený ji každému ukládá při odchodu z terce. Pracuje se až k 11. hodině, recituje se sexta a o půl dvanácté se jde do refektáře. Po jídle se jde do spárny a spí se do půl druhé. Potom je nona. Nato přestávka k soukromé modlitbě nebo četbě. O půl třetí nešpory, po nich práce do tří čtvrtí na pět. O 6. hodině čtvrt hodiny modlitba, o čtvrt na sedmou večere, potom chvilka volného času. O čtvrt na osmou předčítání pro celou společnost v kapitule, potom kompletář, zpěv Salve a o 8. hodině spánek."

Rok noviciátu chýlil se ku konci, a bratr Alberich měl vykonat profesí, jež stanovena na svátek Hromnic r. 1892. Učinil ji v přítomnosti opata Martina z Notre-Dame-des-Neiges, jenž zde byl právě na visitaci. Den nato napsal nový profes: „Od všerejška náležím zcela našemu Pánu. K 7. hodině jsem učinil sliby, k 11. hodině mně ustříhli několik kadeří, potom mně oholili hlavu, porouchavše jen věnec vlasů. Nyní nenáležím již nikomu... Člověk cítí a rád by nekonečně cítil, že náleží zcela Bohu a On že náleží zcela nám."

Obdiv k němu rostl. „Zdá se nám, že náš bratr Marie-Alberch jest mezi námi andělem; jen křídla mu scházejí," pravil o něm opat Martin a po svém návratu do Francie jmenoval jej ve zprávě o své návštěvě v Akbesu, podané v generální kapitule, mezi těmi, kteří by se hodili za řádné superiory. To jej znepokojilo tak, že napsal P. Huvelinovi: „Budou-li mně mluvit o studitech, vyloím jim, že vroucně toužím, abych zůstal až po krk v obilí a dřívě a že se mně nanejvýš protiví vše, co by mne odvedlo od tohoto posledního místa, jež jsem přišel hledat, od tohoto opovržení, do něhož si přeji více a více se pohřžiti po příkladu našeho Pána. Avšak se podvolím."

Rozkaz, aby začal se studii bohoslovnými, přišel několik měsíců po profesí a za učitele byl mu dán superior lazaretský

z Akbesu P. Destino, bývalý profesor teologie v Montpellieru.

Studium, jak napsal 21. května 1893, jej zajímalo, zvláště studium Pisma sv. Přesto však brzy potom oznámil Ludvíku hr. z Foucauldu: „Čím dál, tím více se mně líbí půvaby samoty, a pátrám po prostředcích, abych se mohl do samoty ponořit co nejhlouběji.“ Z těchto slov je patrné, že toužil po životě ještě přísnějším než byl v řádě trapistickém. Když jeho klášter přijal novou konstituci řádu cistercijského, napsal svému příteli: „Jest to velmi zbožné, velmi přísné, na všechny způsoby velmi dobré, ale není to chudoba, kterou bych chtěl, není to opovržení, o němž jsem snil; mé tužby po této stránce nejsou splněny.“

Získal si lásku svých bratří i představených a přece zamýšlí vzdát se tohoto přátelství, zmizeti ještě úplněji než v syrském klášteře. Obrátí se úmyslem založit kongregaci, jež by se blížila jeho snům, jeho vidině nazaretské. Řeholi, již by se řídila tato kongregace, nastiňuje takto.

„Žítí, jak jen možno, tak, jako náš Pán, žítí jen prací rukou, nepřijímatí žádného daru, sledovati doslova všechny jeho rady, nemítí ničeho, dáti každému, kdo požádá a nic nežádati zpět, uskrovniti se, co nejvíce možno, spojovati s prací mnoho modlitby, tvořiti jen malé skupiny, rozšířiti se všady v zemích nevěstých nebo zapadlých, kde by bylo tak sladko rozmnožiti lásku a služebníky našeho Pána Ježíše!“

Cítí, že jsou to ideály příliš vznešené, požadavky příliš přísné, proto sám se chvěje bázní: „Jsa v loďce, hrozím se, vrhnouti se do moře.“

Píše o tom P. Huvelínovi, jenž je tím zneklidněn. Chce jej udržeti u trapistů a odvrátiti od jeho úmyslu, a proto mu dne 29. ledna 1894 radí: „Pokračujte ve svých hohosloveckých studiích aspoň po jáhenství, pečujte o vnitřní ctnosti, zvláště o nejhlubší pokoru; co se týče zevnitřních, cvičte se v nich v dokonalé poslušnosti řehole a svých představených... Ostatní uvidíme až později. Mimo to nemáte vloh naprosto nevěstí jiné.“

Plynuly dny a měsíce, a blížilo se páté výročí jeho jednoduchých slibů. Dne 2. února 1897 bylo třeba buď učiniti slavné sliby, nebo opustiti řád. Jeho duše byla stále trýzněna touhou po životě odříkavějším. „Velmi žíznm, abych konečně vedl život, jež hledám po 7 let, jež jsem viděl a vytušil, kráčeje po ulicích nazaretských, po nichž šlapaly nohy našeho Pána, chudého řemeslníka, ztraceného v opovržení a nízkosti.“

Řádce jeho abbé Huvelin, dal k tomu souhlas, a bratr Alberich mu poslal řeholi kongregace Menších bratří Ježíšových, jak se měla nazývati. Očekával, že mu ji schválí, dostal však odpověď zcela odmítavou: „Vaše řehole je naprosto neproveditelná. Papež otálel dáti schválení řeholi františkánské. Byla mu příliš přísná. A této řeholi! Abych vám řekl pravdu, poděšila mne! Žijte u brány nějakého kláštera v opovržení, jak si přejete, ale, prosím vás, nepište řehole!“

Bratr Alberich poslal tedy generálu trapistů do Říma prosbu, aby mu vymohl od papeže dispensi od slibů. Ale generální superior mu nařídil, aby se odebral do kláštera ve Staneli v Africe a tam čekal instrukce. Alberich poslechl a odplul tam v září 1896. Zde mu bylo rozkázáno jíti do Říma a studovati bohosloví. Podrobil se i tomu, avšak studium mu činilo potíže. V listopadu o sobě píše: „Jsem starý ignorant, bez cviku v latině, a jen s velkou potíží sleduji přednášky.“

Den 2. února 1897, kdy měl učiniti slavné sliby, se blížil. Na radu P. Huvelina jich ne učinil, nýbrž odebral se do františkánského kláštera v Nazaretě.

V řádě trapistickém ztrávil 7 let a měl jej po celý život ve velké vážnosti.

Přistav v Jaffě, ubíral se pěšky do města, po němž tak toužil a přišel tam dne 5. března. Týden nato psal svému bratranci plukovníku Ludvíku z Foucauldu, jenž byl právě jmenován attaché v Berlíně: „Jsem usazen v Nazaretě... Dobrý Bůh mně dopřál naléztí zde — pokud možno — dokonale to, čeho jsem hledal, chudobu, samotu, opovržení, nízkou práci, naprostou skrytost, dokonale, jak jen možno, následování toho, čím byl život našeho Pána v témž Nazaretě... Klášter trapistický mne povyšoval, chystal mne život studii a důstojností. Proto jsem jej opustil a volil skromný a skrytý život Boha, dělníka nazaretského.“

V klášteře františkánském žádal, aby byl přijat za sluhu. Ponevadž žádného nepotřebovali, byl doporučen představené klarisek, jež jej přijala za sakristána a posla. Chtěla mu přidělití byt zahradníkův, on však to odmítl a zvolil si za přibyték boudu z desek asi 100 m od kláštera vzdálenou, v níž slavník a vlněná pokrývka mu byly ložem a křtíček s několika obrázky a knihami, jež mu byly darovány nebo půjčeny, jedinou ozdobou. Již nebyl řeholníkem, ale žil jako řeholník, vykonav slib čistoty a chudoby a nazýval se bratrem Karlem z Ježíše. Jeho rodové jméno nezůstalo utajeno; byl poznán jedním fratrem, jenž si jej pamatoval z první jeho návštěvy v Nazaretě, kdy byl ještě vikomtem z Foucauldu. Tak mu uplynul v Nazaretě rok 1897 a jaro 1898. Představená kláštera zmínila se v dopise představené klarisek v Jerusalemě Alžbětě o ochotném sluhovi, jenž se odvá jako chudás, mluví jako vzdělanec a žije jako světec. Tato obávajíc se, aby klarisky nazaretské nebyly snad oklamány nějakým dobrodruhem, představenou žádala, by jej poslala do Jerusalema. I byl vybidnut, aby donesl do Jerusalema dopis. Ochotně poslechl a putoval tam pěšky.

Představená Alžběta přesvědčila se z hovoru s ním o jeho vzdělání a svatosti a ponechala jej nějakou dobu jako sluhu v klášteře, kde bydlil v podobné chatě jako v Nazaretě. Pozorujíc jeho zbožnost a dokonalost, radila mu důtklivě, aby se stal knězem. Když se brzy nato vrátil do Nazaretu, uvažoval o této

radě a rozhodl se podle ní jednati. Oznámil to i P. Huvelinovi, jenž s ním souhlasil. Aby tedy mohl uskutečniti svůj úmysl, opustil začátkem října Palestinu a odplul do Francie.

Proč nyní toužil po kněžství, před nímž se kdysi chvěl bázni? Chtěl jako kněz zanésti svatou Hostii do krajín nejodlehlejších a tam se jí klaněti. Připlul do Francie, zajel nejdříve do Paříže k P. Huvelinovi a potom do kláštera Notre-Dame-des-Neiges. Opat Martin ihned požádal biskupa vivierského Msgra Bonneta, aby přijal Karla z Foucauldu mezi kněžstvo své diecése. Tento žádosti vyhověl, čímž umožnil jeho posvěcení na kněze, k němuž se měl připravovati v klášteře Notre-Dame-des-Neiges. Než se tak stalo, navštívil na krátkou dobu Řím, potom své příbuzné a koncem listopadu zavítal opět do kláštera, kde mu udělil opat Martin nižší svěcení. Na podjáhna byl posvěcen dne 22. prosince ve Viviersu; rovněž na jáhna v sobotu před smrtnou nedělí a konečně i na kněze dne 9. června r. 1901. Den nato konal první mši svatou v klášteře Notre-Dame-des-Neiges.

Kam se nyní odebere? Nejprve myslil na Nazaret, jež tak miloval. Rozhodl se však pro země, jež měly větší nedostatek kněžstva. „Ve svém mládí jsem prošel Alžírsko a Maroko. V Maroku, velkém jako Francie, o 10 milionech obyvatelů, není jednoho kněze; na Sahare, sedmkrát větší než Francie a lidnatější, než se kdysi myslelo, je několik misionářů. Zdá se mně, že není opuštěnějšího národa jako národové těchto zemí.“

Na počátku září rozloučil se tedy s Francií a plul do Afriky. Zastavil se v Maison-Carrée, kde si vyžádal od Msgra Livinhaca plnou moc pro jižní část Oranu, navštívil své přátele v klášteře ve Stanell a vydal se na cestu do Beni-Abbesu. Proč si zvolil tuto oásu za místo svého apoštolování? Protože zde nebylo na 400 km žádného kněze a protože ticho pouště a hvězdné noci byly tak příznivé rozjímání.

Přibyv do Beni-Abbesu, byl jako bývalý důstojník přijat od posádky co nepřítelštěji. Ihned hledal místo pro kapli a přibytěk; pomocí vojinů postavil z kamenů a nepálených cihel poustevnu i kapli, stěchu zhotovil z prken a pokryl ji rákosem a palmovými listy. Jsa zručným malířem, ozdobil kapli obrazem Spasitele a jinými obrazy.

Co se týká obleku, nosil bílou ganduru, ozdobenou napředu srdcem a křížkem z červené látky, spjatou řemenem, na němž visel růženec; na nohou měl sandály a na hlavě čapku, s níž splývalo na záda bílé sukno, chránící šíji proti úpalu.

Čas si rozdělil jako v řeholi trapistské, věnuje jej modlitbě a práci. Kolem poustevny si zřídil zahradu, v níž zasadil palmy, olivy, fíkovníky i révu. K donášení vody za veder až 50⁰ velikých nestal sám a proto si najal dva domorodé pomocníky.

Svou laskavostí a skromností získal si brzy vojiny, kteří, jsouce vzdáleni od rodin a vlasti, byli jeho přátelstvím tím více dojatí.

Ale i domorodce vábila svatost a vířdnost „francouzského marabuta“. Časem přijímal pozvání důstojníků k obědu, zvláště zavítal-li do Bení-Abbesu saharský velitel, tehdy plukovník Laperine, jeho přítel, a nímž si dopisoval 40 let, nebo generál Lyantey, nyní maršál a člen Akademie francouzské, nebo nějaký učelec, poslaný sem vládou na studijní cestu. Uvedl si na poslední místo a odpovídal jen, byl-li tázán, zvláště mluvílo-li se o poměrech marockých, jichž byl uznaným znalcem. Jinak mlčívál z obavy, aby se nezdálo, že je vychloubavý.

Strava ho stála 7 franků měsíčně, oblek a prádlo mu daroval klášter Stanelaký. Z příspěvků, jichž se mu dostalo od příbuzných, od důstojnického sboru, od Bílých otců a jiných dobrodinců, podporoval chudé a vykupoval otroky: „Chci navykhnouti všechny obyvatele, křesťany, mohamedány, židy, pohany, aby mne považovaly za bratra. Začínají nazývati můj dům khauna, t. j. bratrství, a jest mně to milo.“

Co bylo jeho četbon? Písmo svaté, Následování Krista, sv. Terezie, sv. Jan z Křtze. Nejraději rozjímal pod širým nebem. „Co je zde podivuhodného, jsou západy slunce, večery a noci. Večery jsou tiché, noci tak jasné; velebné nebo a nesmírné obzory, hvězdami ozářené, jsou tak klidné a tak dojmavě opěvují mlčky věčno, nekonečno, nadpozemsko, že bys ztrávil celou noc v tomto rozjímání; avšak zkracují je a vracím se před svatostánek, neboť zde, v tom skrovném svatostánku, jest něco více. Vše zůstane nicím u přirovaání s Miláčkem.“

Toužil po pomoci jiných kněží, nebo aspoň sester sv. Vincence z Paula. „Jsem hluboce zarmoucen, vidím-li potulovati se děti bez zaměstnání, bez vyučování, bez náboženské výchovy. Útulna by zde vykonala tolik dobra... Několik milosrdných sester by za krátko s pomocí Boží získalo Ježíši celou tuto zemi.“

Na myslí mu stále tanula společnost „Menších bratří Božského Srdce Ježíšova“, o níž snil již v Palestině, společnost řeholní, klanějící se dnem i nocí Eucharistií, žijící v chudobě a práci, jež by nekázala evangelium slovy, ale učila je poznávati, jemu se obdivovati a je milovati životem modlitby, láskou a chudobou. Chce ji rozšířiti po skupinách všady, kde možno, chce, aby Eucharistie a Božské Srdce — světlo světa — zářilo ve všech zemích pohanských. Myšlenka velkolepá, ale příliš „andělská“. Proto jeho touha se neuskutečnila; zůstal opravdu „hlasem volajícího na poušti“.

Roku 1903 se mu naskytlá neočekávaně příležitost, sloužiti náboženskou útěchou francouzským vojínům, bojujícím proti vzbouřivším se domorodcům. Berberské kmeny jaly se napadati francouzské posádky, roztroušené po Sahare jako ostrůvky v moři. V polovici srpna ohrožovalo 6.000 bojovníků vesnici Taghit, do níž se uteklo i několik kmenů, jež byly pod francouzskou ochranou. Kapitán Susbille mohl proti útočníkům postavití jen 470

mužů s 2 děly. Útoky, jež trvaly od 17. do 20. srpna, byly vítězně odraženy, takže nepřítel byl nucen ustoupiti. Obránci však měli 9 mrtvých a 21 raněných.

Ale nebezpečí bylo jen oddáleno, poněvadž marabutové neustali hlásati „svatou válku“. Vzbouřené kmeny napadly dne 2. září 32 km na sever od Taghitu francouzskou četú, jež se statečně bránila. Ranění -- počtem 49 -- byli dopraveni do Taghitu. Když o tom došla zpráva do Beni-Abbesu, vydal se P. Foucauld ihned na cestu, urazil za den a noc 120 km a ráno k 9. hodině dospěl do Taghitu. Zde se věnoval zcela posluze a útěše raněných a teprve 30. září vrátil se do Beni-Abbesu.

Pokračování.

Josef Bartuška:

NEMOCNÁ DÍVKA.

Do bílé postele ulehla tělem,
s přesmutnou písní v hrdle onemocnělém.

Za čtyřmi zdmi průhledný den,
nejproatší zasklená krása
prudce se dere do oken.
A jak dívka pŕívírá oči,
celá světnice s jednou výkladní skříní,
mění se v hlučné ulice,
tučíc se jako na kolotoči.

Vydechla dívka po prvé,
na oknech záclonky sedly,
vydechla po druhé,
červené květiny do běla zbledly,
vydechla po třetí
a vyplul obláček bílý
a ten laskavé ruce ven vypustily.

Světnice osaměla,
nemocná dívka oněměla,
poslední bílá květina
vykvetla z jejího čela
a její nevyplněný sen
na nebe vstoupil,
v obláček proměněn.

V. Svatohor:
ZABITÝ PASTÝŘ.
Duchovní hra o 1 dějstvu.

Výjev III.

Předchozí a Judaj.

Judaj.

(Chladně k Mistru.)

Vítej, Mistře.

(K ostatním.)

Myslíte radost jako zde u vás;
zde slyšeti samý zpěv — vy si prozpěvujete,
oheň vesele zpívá a piští a zabitý beran v něm.
Vám se mluví lehko o radostech,
ale mne jste nechali smutného a hladového u stád,
abych jen ušima lovil vaše prozpěvy
a nosem vůni z pečeného berana
a za vás za všechny obíhal na kraji oásy,
aby se stádo do pouště nerozuteklo.
Pěkně zaměstnání! Hroziti šakalům jen holi
a hyenám holou pěstí a třásti se
před chrupem ještě broznějších šelem.
Právě dnes odkryl jsem stopy obrovských tlap,
vtisknutých krvavě do písku jako královské rudé pečeti.

Ostatní.

(Vzrušení.)

Král hrůzy? Ariel? Lev? Koho rozsápal?

Judaj.

Ano lev; patrně se pustil sem s pahorků na obzoru,
které jsou modravou obrubou na žluté sukni pouště.

Ostatní.

Lev! Ariel! Běda!

Judaj.

A nejen to;
pohromy nelétají samy — jsou jako supové,
krouží jich vždy několik pospolu,
Ukázala se na našem zeleném území
tlupa neznámých, podezřelých lidí.
U pramene, kam jsem zašel napojit ovce,

leželi líně v chládku; pozdravil jsem je hlasitým pokojem,
sotva odpověděli nedbale kývnutím hlavy.

Pastevec 1.

Snad bludní synové pouště odněkud,
kteří žijí z lupu.

Pastevec 2.

To jest divné,
posud se tu, co jsme zde, neukázali.

Judaj.

Ale přítomnost jejich jest již citelná:
ztratila se jedna ovce.

Pastevec 1.

Myslíš, že ji uloupili?

Judaj.

Nevím; možná, že ji rozsápal lev,
protože zůstavoval krvavé stopy,
a možná také, že se jen zatoulala.

Mistr.

A tys nešel po ní? Tys po ní se ani neohlédl?

Judaj.

Ach, pane, jedna ovce sem, jedna ovce tam,
co na ní sejde! Přece nevydám se pro ni
do takového nebezpečení. Ci jsem se měl
o ni rvát se lvem neb jeden se šestí lupci?

Mistr.

Dobry pastýř dává život za ovce své,
ale nájemník a kterýž není pastýř,
jehož nejsou ovce vlastní,
vída vlka, an jde, opouští ovce a utíká,
a vlk lapá a rozbíjí ovce.
Nájemník pak utíká, nebo nájemník jest
a nemá péče o ovce. Já jsem pastýř dobrý,
půjdu sám za ovci svou ztracenou.

Ostatni.

Ty pane?

Pastevec 1.

Nikoli, nikoli, pane, ale já,

jemuž jsi na prvním místě svěřil ovečky své.
Zdaž jsi mi nenakázal:
Pasiž ovce mé, pasiš beránky mé?
Ty sám usedni a odpočiň a posilni se pokrmem.

Mistr.

Můj pokrm jest, abych činil dílo své.
Mám i jiné ovce, kteréž nejsou z tohoto ovčince,
i ty musím přivésti, a hlas můj slyšeti budou.

Pastevec 2.

Tedy aspoň mne vezmi s sebou.

Pastevec 3.

A mne, pane, též.

Jini.

Také mne! Mne! Mne!

Pastevec 4.

Nás tu všechny!

Mistr.

Synáckové moji, vy všichni půjdete,
ale na hlídku k stádu. Bdětež —
neboť nepřítel váš, lev řvoucí,
obchází hledaje, koho by pohltil.
Za ovci ztracenou půjdu já sám.

(Odchází.)

Pastevec 5.

Pojďme i my, abychom zemřeli s ním.

(Odcházejí všichni i Judaj, ač nerad, jde poslední

Vchází Ariel vleka za ruku vzpírající se Atn.)

Výjev IV.

Ariel a Ain.

Ariel.

Jsmo na místě, sličná Ain.

Ain.

Ráda bych věděla, proč mě, Ariele, sem vodiš
do takových dobrodružství a tak násilně
proti mé vůli.

Ariel.

Protože jsem tvůj pán.

Ain.

Nebylo mi lépe a bezpečněji
tam na poušti v osamělé jeskyni,
kde jsem sedávala jako bohyně
na trojnoži nad puklinou v zemi
vdechující omamné sirné páry. —

Ariel.

To byl můj horoucí dech —

Ain.

a věštic kmenům pouště,
kteří zdaleka pustými roklemi přicházeli
a žádali na mne světla budoucnosti:
zda zítra se nerozvětří černý Samum
a nezasype hrobovým pískem jejich výpravy;
proč velbloudice zůstávají jalové nebo dojí krev;
kdy půjde pouští osamělá karavana,
aby jí oloupili . . . Aj, co zlata mi nanosili!

Ariel.

Ty jsem já ti poslal i se zlatem.

Ain.

Tak jsem tam blaze jako kněžna zlatého kuzele
vládla, všechny nitky těch plachých, divokých duší
jako pítzi v rukou spřádajíc. —

Ariel.

Ale konečky té pítze já třímal v rukou,
já, Ariel, jejich pán a nezapomeň, i tvůj.
Tys navždy moje — nevzpřež se.
(Chce ji objati.)

Ain.

Nedotýkej se mne, odstup!
Tvůj dech jest jako žhavý Samum Arabie,
tvůj dotek jako láva probuzených sopek v Hauranu.

Ariel. (Hněvivě.)

Tak se mi odměňuješ?
Chtěl jsem tě odvésti z oněch pustin,
kde jen steak jako šakal vyje
a hrůza jako hyena chrochtá,
a zavésti tě sem do této sladké zahrady,

do oázy, kde by tě palmy jako služky královnu
svými vějíři hebce ovivaly,
kde by ti zdroje a jezera své hladiny
jako zrcadla před obličej nastavovaly,
abys viděla a poznala královnu tohoto ráje.

Ain.

Mlčí! Kam ty vkročíš, tam je po ráji.
Jak jen dechneš na vody, zasýčí
a rozbulí se v sloup páry, kterou pak větry rozevějí,
jak jen upřeš své plamenné zory na květy a palmy,
zprahnou a rozsypou se v závěje šedého popela —
a ráj jest obrácen zase v poušť . . .

Ariel.

Ano, ale ten mocný oheň, kterým vládnu,
je slávou mé bytosti. Přece víš,
že jsem kdys na počátku všeho stvoření
jako Lucifer-Světloň zapaloval svou pochodní
hvězdy jítřní.

Ain.

Ach ano, to bylo kdysi,
to bylo i pro tebe jítro, ale dnes jest noc:
tehdy to byl jiný oheň, nebeský,
nyní však hoří v tobě oheň —

Ariel.

Nekaž jako bohovědec a poslyš.
Tázala jsi se mne prvé, proč tě sem vleku,
ale nepustila jsi mne posud ke slovu,
abych ti odpověděl. Bláhová ženo,
myslíš, že stojí bezpečně tvá trojnož nad propastí
a tvůj vladařský kužel nad kmeny pouště,
které spoutáváš jako mocná čarodějka přitzi pověr a lži?
Neslyšela jsi dnes zpívat? Nerozumíš slovům „hosanna“?
Nevíš, kdo přišel sem okázale vítán od vetřelců,
cizích pastevců, kteří mi zabrali kus mého území?

Ain.

Nu a kdo? Přihnalí sem před nějakým časem
pastevcí stáda odněkud a tu se u studnic utábořili
a vítají u sebe dnes báču. Až vypasou všecko,
odtáhnou jako vždy.

Ariel.

Ó ženo, stvoření nemyslíci,
tvé jméno jest bezhlavost! Ten, kterýž sem přišel dnes

nechci ho jmenovat — jest mocnější čaroděj
 než ty i já. On vykouzčil zde v mé pustině
 pouhým slovem palmy — řekl, a učiněny jsou —
 z kofene náhle se vypial ztepilý peň
 a rozehrál se k modrému nebi listů korunou.
 Onn řekl, a z vyprahlé skály vespod vytryskl proud vod
 jakko z oka, ranou dotčeného, slza.
 Onn jest to, jenž lidstvo i zemi chce vyrvati
 méému zžtrajícím ohni a pustinu přetvořiti v ráj.
 Haa, zde počal již své dílo.
 Myslíš, že tato oása jest jen obyčejná
 přirodní zahrada v poušti? Jak se mylíš!
 Víš, co znamená ona, co v ní těch sedm studnic
 s vřodou živou, tryskající do života věčného?
 Víš, co těch dvanácte jeho pastýřů,
 víš, co jeho ovce? Ha, myslí, myslí —
 a představ si ho velikého, nesmírného,
 nad peklem, zemí i nebem vysokého,
 a představ si jeho království na zemi místo mého,
 jakk roste, roste přes pouště i vzdorné skály,
 rosate přes nebetyčné hory a propasti plná moře,
 a pak se třes o své panstvíčko v pustině
 a v duších pověrečných svých lidiček,
 jakko já se třesu o svoje

Ain.

Nu, co na tom?

Dejme tomu, že ty jeho palmy se rozrostou
 a zraatíní valný svět a že to jeho rozplozené stádo
 pokrýje oblakem bílých roun hory, doly —
 někde přece zůstane kout pouště pro mne
 a tobě vždy zbudou, když nic jiného,
 tvoji černí kozlí-azazelové, které ti obtžžené hříchů
 lsrael v den smíření do pouště posílá.

Ariel.

Neřposmívej se! Nepopuzuj mne!

Ain.

Pověz mi tedy,

co vlastně tu ode mne chceš, a mluv ne tak básnický,
 ale: za to rozumněji, zdá se mi,
 že máš víc než jednu hlavu; nemám-li já žádné,
 jak: jsi pravil, máš ty jich za to nejméně sedm.

Ariel.

Chci krátce toto: Ten přichoží Mistr pastýř musí zhytnout;

bude zabít, a ty mi k tomu budeš nápomocna.
Protože, jak víš, já nemohu přímo sám na něj,
toliko pomocí lidských nástrojů,
zvolil jsem tedy tebe. Kam nemůžeš, nastrčí —

Ain.

vím, co chceš říci; pěkná to poklona pro mne —

Ariel.

někdy také mladou, hezkou. Ty moje spanilá,
zůstaneš tuto a jako zbloudilá cizinka
uvedeš se tu u jeho pastýřů a při tom budeš pátrati,
zda tu zůstane delší dobu u nich,
a kde by bylo nejlépe o samotě ho postihnout.
Mám již v záloze na číhané tlupu loupežných synů pouště,
ale jest jich málo na dvanáct jeho lidí,
kteří ho milují a jistě na život i na smrt ho budou bránit.
Snad se ti také podaří
některého z jeho pastevců si naklonit
když ne vděky, tedy zlatem, jehož jsem ti hojně popřál.
Máš s sebou?

Ain.

Ach, což o zlato!

Ariel.

Já zatím pospíším k té tlupě;
lidé pouště dají se lehko podráždit
proti cizincům, kteří se jim tu v oáse usadili.
Zatím na shledanou. Učín, co jsem pravil —
znáš mne — znáš lva Ariela!

(Odhází broze.)

Pokračování

DVĚ ŽIDOVSKÉ KNIHY NÁBOŽENSKO-FILOSOFICKÉ.¹

Spekulace nábožensko-filosofická v žalostném úpadku. Zvláště příslušníci západního židovstva často se zamýšlejí nad budoucností židovského náboženství na západě, neboť monotheism západního židovstva tone až po krk v mělkém osvětářství a liberalismu. Duši moderního žida snažila se charakterisovati řada spisovatelů a přesto ji nevytáhli. Není divu. Vědyť je již sporné, co židě vlastně na západě jsou. Jsou národem, či pouhou konfesi, jsou kastyou, nebo pouhým „konsensem“ (Spengler) či prostě sociologickým zjevem sui generis? Jaké jsou v nich tvůrčí možnosti? Jisto jest, že negativní vlastnosti židovské jsou nápadnější, než pozitivní. Moderní židovstvo vyznačuje se především sklonem k ironii, skepsi. Na druhé straně však nelze uprati, že nikterak hříkým typem nejsou ani židovští fanatikové neznající mlry ve své oddanosti určitému světovému názoru. Weiniger označuje žida jako skeptika, který pochybuje o svých vlastních skepsi. Nižší typ žida cítí tuto svoji skepsi a nevěru jako převahu, jako vtíp, který zná jenom on. V Heineovi jest mnoho z této nižší skepse. Vyšší typ žida však touto nevěrou hluboce trpí. Podobně formuluje židovský problém v některých svých románech i Wasserman a zejména Martin Buber, který se domnívá, že tato skepse bude přemohena návratem židů do palestinské vlasti. Podle jeho názoru žid, který po celá staletí nebyl majetníkem půdy, nýhrž toliko jejím nájemcem, u kterého se jeho práce nevznášela nad určitým čtvercem země, musí býti neoddaným chladným skeptikem, neboť nemá pevné půdy pod sebou. Jeho celý duševní život visí ve vzduchu. Ale takto nelze žít. V náhradu za prosté radosti poklidného života člověka v půdě vlastní zakotveného má podle Bubera žid v náhradu pathos, rozepíti rukou po Absolutu. Tihne stále ahasversky do budoucnosti. Jest nadán motoricky, nikoli sensorně. Židovský pathetik, ať již je mystik, filosof, reformátor socialista, pomáhá si pathosem ze svoji skepse. Nižším typem takto založeného druhu lidí jest však i židovský obchodník. Idea budoucnosti se u něho vtěluje v peníze. Ale i žid konvertita, kterýžto typ se vyskytuje stále častěji mezi moderními židovskými intelektuály, přemáhá propastnou hloubku svoji vrozené skepse podle formule „praesert fides supplementum sensuum defectui“. Židovská konverse tohoto druhu je konverse kat' exochen, jak kdysi praví i Leon Bloy. Velmi správně napsal i Max Brod ve svém hluboce spekulativním „Pohanství, křesťanství a židovství“, že dávno minula doba, kdy se židě dávali křít jenom pro dobré místo. Taková sebevražda pražského novokantovce Maxe Steinera, jenž jí spáchal jenom proto, že nemohl dospěti víry, i sebevražda Weinigerova mluví jazykem zvláště poučným. Reprezentuje opravdu dnešní židovstvo negativní pól religioisity?

Máme před sebou dvě knihy židovských autorů, kteří se snaží ze změti a zmatku, do kterého upadlo moderní židovstvo, zachraňovati kladné hodnoty a ukázati je světu. Jedna ukazuje na mystické hloubky chasidismu, kdežto druhá větví v „druhohu religioisitu“ a v obnovení, odmítající pesimistické prognosy skeptiků. První kniha jest „Erotik der Kabbala“, kterou napsal M. D. Jitř Langer, druhou napsal karlovarský rabin dr. Ziegler a nazývá se „Das magische

¹ M. D. Georg Langer: Die Erotik der Kabbala. Nakl. Dr. Josef Flesch Praha, 1923. Prof. dr. J. Ziegler: Das magische Judentum. Nakl. W. M. Kaufmann, Lipsko, 1923.

Judentum". První z obou knih je pozitivní, druhá spíše apologetická. Jiří Langer, jenž nejen studoval, ale také s plnou životní oddaností prožil náboženský život východní ortodoxie i chasidismu, ačkoli je původem Pražan, ukazuje nám ve své erotice Kabbaly základny, na nichž spočívá židovská mystika, jež tolik oplodnila i spekulaci křesťanského západu. Jejím podkladem, jako každé mystiky vůbec, jest Eros, spiritualisovaná láska. S podivuhodným interpretačním talentem dovede nám autor na základě svých znalostí psychoanalýzy, moderní filosofie a literatury ukázat, kolik všelidského smyslu jest v podivných formulacích starobylých textů kabbalistických. Analogie, jež uvádí z literatury křesťanské, východní i z písemnictví novodobého (i Otakara Březiny se dovolává), ukazují nám hluboké myšlenkové souvislosti mezi hlubokým myšlením celého lidstva, neboť ve hloubkách a ve výšinách zahloubání se lidé sblíží. Kapitoly o problému metafyzické synthesy pohlaví, jak je znala i středověká mystika křesťanská (znázorňování andělů jako androgynů), polarita a zápas erotický, výklad sabbatianského hnětu na těchto podkladech, terminologie Zoharu, číselná a písemná mystika a mystičtější erotismu fetiš, nauky o vyšších světech a Sefirotech, zákonu serie, souvislosti komplexu smrti a lásky, o němž vykládá i moderní psychoanalýza, výklad elementu nového a podvědomého náležejí k nehlubším stránkám, jež znám v moderní náboženské literatuře. Autor podává i ukázky poesie této duševní sféry a dvě legendy, jež ukazují do netušených hloubek náboženské zkušenosti a protiří.

Zcela jiného rázu jest kniha Zieglerova. Dr. Ziegler navazuje na hojně diskutované názory Spenglerovy o zániku západní civilizace Spengler uvádí kromě celé řady jiných preganantních formulací a formulek i tu, že západ měl tři kultury: apollinskou, faustovskou a magickou. Kultura apollinská jest kultura feockritické antiky. Kultura tato nezná dalekých obzorů, nezná romantického roztoužení, jest prostorově omezena a partikularistní. Faustovská kultura naopak jest zahloubána do hlubin lidského já, do širých dálek. Jejím dilem jest romantism. Magická kultura jest kultura, již je svět temnou slují, ozáfenou toliko shora božským světlem. Jest obrazoborecká, protože božstvo její se vznášá příliš vysoko, thně ke světovému misionářství a nahrazuje národnost konsensem. Tato kultura jest typickou kulturou národů východních a obráží se podle Spenglera i v prvotním křesťanství, jež však v Evropě přijalo prvky faustovské. Židovstvo jest však typickým zjevem této kultury magické. Podle Spenglera kultury žijí, rostou i stárnou a plně vzájemně jejich porozumění jest nemožné. Spíše než o nenávisť ras, mělo by se spíše mluvit o nenávisli kultur. Dostoupil určitá kultura do stadia pouhé skvělé vnější civilizace, toť případ, kdy stará kultura jest prostoupena útvary nové kultury mladé. Takovouto kulturou již se vyzívá jest Spenglerovi i kultura židovstva, která vyznačuje se skepsí, protože smysl toho, co se děje v hloubi kulturního světa příslušníků mladších útvárů, jejím příslušníkům uniká i tehdy, chtějí-li upřímně na ni spolupracovati. Židovstvo prošlo svými stadiemi romantiky a reformace již dávno, když tyto směry hýbaly západním křesťanstvem. Proto přihlíželo k níu bez účasti, pouze chladným intelektu. Poněvadž však stará židovská kulturní psyche jest svým založením magická, směřující ke světové misi, obral si žid ze západní civilizace toliko to, co jest na ní mezinárodního, úpadkového. Tomu jedině rozumí (Zajímavou jest, že o nás dokazoval Jaroslav Durych v seri článků o židovské otázce neměsí přesvědčivé pravý opak. Vytýkal západnímu židovstvu, jistě nikoli neprávem, že vůbec nestojí o proselyty a nedělá propagandy, že jest tedy v sebe uzavřenou kuestou a tedy aristokraticí a nikoli náboženstvím.) Teprve dnes, kdy evropská a západní kultura vůbec stává se pouhou civilizací, jest podle Spenglera možno sblížení mezi židy a západním světem, ale toto sblížení jest právě počátkem konce. Nemí to sblížení u víře, nýbrž v nevěře. To by byla asi stručná reprodukce těch Spenglerových názorů, proti nimž stává dr. Ziegler svoje these. Ukazuje aa základě velmi hluboké znalosti i židovského písemnictví, že Spengler při své velké erudici přece jenom neměl o židovstvu dostatečných znalostí a vyslovuje některé zásadní námítky proti koncepci židovství jak ji podal Spengler. Což není na příklad somism typickým romantismem moderního žida? Jest opravdu židovstvo již venku ze svého náboženského stadia? Dr. Ziegler ukazuje nejenom na chasidism, ale i na židovskou touhu po pevném bodu, po vyvážnutí z dnešní skepse, na židovský

messianism. Dr. Ziegler popírá vůbec magičnost židovské kultury a ukazuje, kiterak Spengler jednostranně zdůrazňuje určitá stadia židovských dějin, aby udržel svoji formulaci o magickém židovstvu. Zejména ovšem odmítá jeho formulku o „kulturní nenávisti“ uváděje řadu dokladů, svědčících proti jeho formulaci. (Židovské cizomilství, etc.) Dr. Ziegler není ovšem jediný odborník v určitém oboru kulturních dějin, jenž vyslovuje svoje námitky proti příliš smělým koncepcím Spenglerovým a osvobozuje tak čtenáře od těžkého kulturního pesimismu, který kolem sebe šíří Spenglerův spis. Jisté jsou tyto partiikulární analýsy Spenglerova díla daleko užitečnější, než samotná salonně-čajové debaty diletantských velkých perspektiv. Dr. Ziegler neformuluje nikterak jedinou formuli kulturní úkol židovstva. Varuje toliko před formulacemi, jež jsou blýskavými polopravdami, neboť polopravda jest často zhubnější než celá lež. Velmi přesvědčivé zní zejména odmítnutí Zieglerovo pokud se týká Spenglerovy formulace dvojho židovství, palestinského a exilového, res. diasporového. Obojí má organickou souvislost. Pokud se týká pesimismu, týkajícího se liberálního nevěreckého židovstva západního, sdílí ovšem dr. Ziegler Spenglerův pesimism úplně. Nicméně však jest si vědom toho, že čím hlubší je propast skepse, které západní židovstvo propadá, tím většího náboženského pathosu může se státi jednotlivý jeho příslušník schopným, naleznou-li svoji formu religiosity, neboť podle slov Weiningerových je člověk tím větší, čím více v sobě přemohl, jak nasvědčuje i historie největších apoštolů a světců. Dr. Alfred Fuchs.

LITERATURA.

Dr. Jaroslav Hruban: Dantův „Pozemský ráj“. Studie k jeho estetice a metafysice. Kniha vyšla za podpory Cyrilo-metodějského Spolku Tiskového na Velehradě 1924. Str. 108. Dante jest básník křesťanský. Tedy básník středů. Estetik, zpytující podstatu jeho umění, může stanovití ten střed a jistotou tím větší, dovede-li jako Hruban vyšetřiti, jak působilo staré umění mozaikální neb současně skulpturní na jeho tvorbu, dovede-li zhodnotiti jeho objektivní vnímání přírody, objasniti poměr k světům a filosofům křesťanským, shledati hudební prvky „Božské komedie“ a jiné analogie a vztahy historické a kulturní, ať nesporně ať jen pravdě podobně: takže jest zřejmo, že velebasň Dantova jest sice spjata se svou dobou, vyrůstajíc ze svého prostředí, ale též syntésou kultury starověké i středověké, syntésou osobních vidin, tužeb náboženských i politických, světa vnitřního i vnějšího, ideálu i skutečnosti.

Philosophia perennis jest filosofie středů. Středů mezi subjektivismem a objektivismem. Bludaři jsou jednostranní. Popírají buď svět vnitřní a nadmyslný, buď svět vnější a reálný. Věčná filosofie hlásá střed mezi idealismem a realismem, individualismem a kolektivismem, optimismem a pesimismem, immanencí a transcencí.

Podobně možno říci, že ars perennis jest umění středů a rovnováhy. Díle Jeana Paula jest ideál vyrovnání světa vnějšího a vnitřního v duši umělcově. Hello dí, že úkolem umění jest idealisovati skutečnost a realisovati ideál. Harmonický rozvoj vloh nápodobných, jež zachycují vnější svět, i tvůrčích, jež vyjadřují svět vnitřní, rovnováha tradice i invence, duše i těla — toť ars perennis.

Tu harmonii měl asi na mysli Crispolti, jehož cituje autor na konci, když pravil, že v „Božské komedii“ má reálno a ideálno volání tak nedostížené, že když ona vzlétá, zdá se, jako by všichni ostatní idealisté se ploužili po zemi, a když ona stane na zemi, jako by všichni realisté chodili po chůdách.

Autor sice netvrdí, že by tento „pozemský ráj“ zůstával nezměnitelným kánonem velké tvorby umělecké pro všechny věky budoucí, ale myslím, že významné jest výsledné poznání jeho krásných úvah, že jako etické hodnoty, tak i estetické mají objektivní základ. Dom. P.

Dr. Alfréd Fuchs: Novinář. „Věvěd“, knihovna spisů populárně vědeckých. Sv. I. Nákladem Československé akciové tiskárny v Praze 1924. Stran 36. Cena

3.50 Kč. — Ve čtyřech kapitolách své nevelké, ale obsahově velmi bohaté studie dotýká se autor snad všech otázek, jež souvisí s povoláním a činností novináře. Jest tu řada bystrých postřehů psychologických a sociologických i množství praktických poznatků, jejichž zdrojem bylo jistě nejen studium odborné literatury, ale i dlouholetá vlastní zkušenost. Trebas na jednom místě poznamenává, že jeho úkolem není moralisování, přece pevně mravní stanovisko jej nejednou nutí pronášeti zásadní pravidla morální, když na př. zdůrazňuje potřebu charakteru a osobního přesvědčení i mlčelivosti, když poukazuje na strašnou odpovědnost novinářovu, na řadu mravních nebezpečí atd. Zajímavé jsou také stránky, kde autor vysvětluje různé typy žurnalistů, nebo kde hovoří o novinářském slohu a jazyku, o otázce diletantismu a šmokrování, o požadavku zrušení novinářské anonymity a pseudonymity. Živý sloh a feuilletonistická forma činí jeho knížku přístupnou každému, kdo má zájem o noviny a jejich tvůrce. *M.*

Henry Ford: Mezinárodní žid. Světový problém. Se svolením autorovým přeložil Bovary. Dva díly. Nakladatel B. Kočí v Praze 1924. Stran 252 a 199. Cena 15 a 12 Kč. — Autor knihy, známý americký myslitel a továrník, praví na jednom místě, že u nežidů panuje náramná ostýchavost při veřejném rozboru židovské otázky — snad ze zděděné snášenlivosti, ale také z nevědomého pocitu nesnázi s tím spojených. Má pravdu: u nás bylo vydáno již dávno před válkou dosti spisův a brožur, které poukazovaly na vzrůstající moc židovstva a vyličovaly jeho nebezpečí pro ostatní národy, ale snad pro svou formu a snad i pro malou průkaznost nenalezly dosti víry. Po této stránce spis Fordův svou důkladností mohl by vykonati u nás mnoho dobrého. Je psán věcně a klidně, nepracuje domněnkami ani všeobecnými frázemi, nýbrž doloženými fakty. Dokazuje jasně válečnými i poválečnými událostmi z Ameriky, Ruska i Německa, co konečně jest již dávno známo a před čím tak rádi zavíráme oči, že totiž židé ovládají svět, zvláště obchod a průmysl, tisk a politiku, divadlo i módu. Jejich dílem jest jed liberalismu i hesla „pokroku“ ve vědě i ve výchově, snahy o pohlavní svobodu, kult nahoty, zneužití filmu a všechno to, co tolik demoralisuje dnešní pokolení. Podkopávají víru, nahrazují ji hmotáckými tužbami, uvádějí do špatné pověsti duchovenstvo, neboť v jejich programu jest nejspíšejší nepřátelství proti katolické církvi a zvláště proti papežskému úřadu. Po celém světě podporují energii podvrtných hnutí, neboť jsou vždy nepřáteli nežidovského uspořádání věcí. . . . Kniha Fordova nutí nejednou k přemýšlení nejen uváděnými fakty, ale i některými nadhozenými psychologickými a mravními otázkami. *Boh. J.*

Jan Vrba: Svitání a svět. Básně. Vydal a vytiskl František Obzina ve Vytěškově 1924 jako 5. svazek Edice Obzínových tisků. Str. 67. — Z pesimismu, jenž nellá pravdy, lázi a lásky, hledá básník vysvobození. Nikdo neví, co život přinese: jedinou jistotou jest bol a denní klopota i příroda, zřena s láskou a zpytována důvěrně, jest mlčícím a teskným obrazem básnickových úzkostí, hvězdy, zapadající slunce i píseň větru podzimní mu hovoří o tajemství tápání a zmaru. I zdá se mu, že vše se rodí pro pokofení a bolest, která jako spodní tón zakleta je v každé nepatrné třešti a vládné nade vším.

Ač mučen pochybnostmi a tušenímí smyslu života, má dosti odvahy, aby pohlédl tajemství v tvář, procitil a protřpěl svoji samotou. Ponese-li bol svůj hrdinně, doufá, že vytuší blízkost Boha.

Svůj úkol poznává: trpěti a souciti mlí se vším na světě, s tím, co živoří, i s tím, co radost čeká, souciti mlí, neboť na bráně světa je psáno: Vejděte sem všichni, kdož jste zatraceni, a nečekejte nic.

Sbírka má krásnou architektoniku a jest vlastně melancholickým, v triptych členěným dramatem duše. Tedy ne pouhá sbírka, ale básnická sbírka, možno říci s emfází. Panteistický příděch skoro všech jejích náladových obrazů jistě by ji učinil jednotvárnou, kdyby autor nevládl mělkým, plynulým výrazem slovním a nevynikal jemným smyslem pro přímou kázeň myšlenkové i strofické stavby. *Dom. P.*

Marya Konopnická: Písníčky. Z polštiny přeložil Otto F. Babler. Nákladem vlastním. V Olomouci 1923. Stran 39. — Bylo by opravdu škoda, kdyby neačetné již básnické překlady našeho plného spolupracovníka zůstaly rozptýleny v časopisech a novinách. Ukazuje to již první, obětavě vlastním nákladem vydaná sbírka, v níž podává výbor z drobných písní největší polské básničky. Tyto písně jsou ovocem nejšťastnějšího jejího období, kdy překonala prvotní vlivy cizích vzorů, zanechala nepravého mysticismu i frážovitosti a přiklonila se celou svou duší k lidu a jeho poesii. Nezpívá o lidu, nýbrž s lidem. Tlumochů jeho radosti, ale mnohem častěji stesky a bolesti, křivdy a žalob smutných, trpících srdcí. Nenapodobuje lidových písní, ale tvoří. A má při tom v plné míře nejcennější dary pravého lidového básníka: melodičnost, plastičnost a prostotu. P. Bablerovi podalilo se většinou velmi šťastně zachovati tyto přednosti písní Konopnické. V jeho překladech znějí i nám tak mile a přirozeně, že litujeme skoro, že jich není ve svažečku více. **M.**

Jindř. Š. Baar: Osmačtyřicátníci. Díl. II. románu „Paní komisarka“. Nákladem Československých podniků tiskařských a vydavatelských v Praze 1924. Stran 487. Cena 30 Kč. — Zdá se, že spisovatel poněkud změnil původní plán svého velkého díla: druhá část nepodává dosud toho, co slibuje titul a co bylo oznamováno na konci části první. Práce vzrostla asi autoru pod rukama více než s počátku zamýšlel. Se stejnou epickou šíří rozvíjí před námi další obrazy chodského života, tak úzce spjatého s přírodou i s dobami církevními. Sleduje krok za krokem, jak jeho rodáci prožívali pát a zvláště poslední tři dny sv. týdne, svátky velikonoční, křížové dny a svátky svatodušní. Ale při tom vidíme, že tyto náboženské zvyky a pobožnosti jen vyjimečně dotýkají se poněkud hlouběji citu chodských sedláků. Nejlepší z nich, Král, zachvívá se chvílemi lítostí nad dlouhou trvajícím spory s chalupníky o lesy i touhou po křesťanském smíru, po vzájemném pokoji a lásce. Ale venku při pohledu na divoké lesy začíná k jeho duši mluvit zase tajemné jejich kouzlo a cítíme, že spor o ně brzy vyvrcholí. Láska k půdě a svobodě jest u nich nejvyšší pohankou: vzplanou hněvem proti novému faráři, když o vzkříšení místo nich nesl nebesa chalupníci, a pozdvihnou se přímo rebelantsky proti němu, že o křížových dnech zkrátil poněkud obvyklý průvod a nepokropil některých polí . . . Jejich náboženství je zvykové, povrchní, jest jen jakýmsi posvěcením přírodních zjevů a spisovatel jistě ne bez hořesti vyslovuje svůj názor, jež ke konci vkládá do úst knězi Fastovi v rozhovoru s B. Němcovou: „Své povinnosti náboženské vykonávají teď Chodové obřadem katolickým, ale těmto synům svobody a přírody nezaryje se do duše žádná konfese. Mají jakési své vlastní náboženství, pohanství smíšené s křesťanstvím, plné pověr a náboženských zvyků, a kdo bude chtít vyplíti tento kouzlo, ten jistě vytrhá spolu i pšenici, jak jsem se sám o tom přesvědčil. takže je strach, aby se Chodové nestalo jednou krajem úplně nábožensky lhostejným a netečným. I tato druhá část Baarova díla jest oslavou chodské lásky k přírodě. Není to jen kronika jarních prací, ale také ne unylé poetické opěvování přírodních krás: cítíme všude, jak důvěrně s ní spisovatel žije, jak jí s láskou chápe a zvláště, jak rozumí jejímu vlivu na selskou duši, na povrch až hrubou, ale uvnitř nejednou tak něžnou a citlivou. **M.**

Václav Rezníček: Naše zlatá matička. Díl třetí. Svítání. Stran 552. Díl čtvrtý: Kniha Chotek. Stran 425. Zemědělské knižkupectví A. Neubert. Praha 1924. Cena 35 a 26 Kč. — Básnického posvěcení, jímž Baar dovedl provanouti své líčení chodského života a stmeliti různé jeho prvky, nedostává se dílu Rezníčkovu. Jako v prvních dvou svazcích jde mu i zde blavně o zajímavé příběhy a dokumenty k celé kulturní historii probuzenských let. Některé kapitoly jsou jimi zrovna napěchovány, někdy v souvislosti ne hned a ne zcela pochopitelně, zvláště tam, kde spisovatel sám označil své kapitoly všeobecnými názvy, na př. Směska, Páté přes deváté, Novinky a pod. Kapitoly rázu více poučného jsou vystřídávány dosti často i takovými, v nichž přichází ke slovu Rezníček-beletrista, a tu již neomezuje se jen na „Naši zlatou matičku“, ale

uvádí čtenáře třebaž až pod Krkonoše a vypravuje příběhy o záletné vévodkyni, o věclíčkách a mladém kaplanu atd. Nejvíce pozornosti ovšem věnuje osobnostem ze světa literárního a divadelního a křísí tak mnohou postavu a mnohou událost, o níž dnes málo kdo již ví. Nejčastěji setkáváme se tu s Hankou, jehož povaha jest dobře charakterisována nečetnými projevy i činy, s Nejedlým i Jungmanem, Palackým, Tylem, Klicperou atd. Vedle nich vystupuje tu i mnoho postav kněžských, sympatických i méně sympatických. Dlužno uznati, že spisovatel se snaží osvětliti je vždy spravedlivě, tak jako i veškerý tehdejší církevní poměry, k jejichž dějinám je tu sneseno mnoho zajímavé látky. Připomínám třebaž činnost opata Mil. Grüna, děkana Matěje Rösslera, biskupa Hurdálka, K. Vinařického, arcibiskupa Chlumčanského a j. Oba dva poslední svazky přes různorodost a neúměrnost jednotlivých svých složek vystihují v celku dobře ovzduší let dvacátých a třicátých v Čechách, kdy začaly i do širších vrstev lidových vnikati svity nových myšlenek a zárodky budoucích velkých událostí. *M.*

Marie Walevská: Kdysť život, dnes pohádka. Nákladem Jana Laichtera na Král. Vinohradech 1924. Stran 167. Cena 12 Kč. — Jímavá, milá knížka, tak jako jsou milé všechny upřímně psané knihy vzpomínek na šťastné dětství. Vyvolala ji asi k životu smrt dvou autorce nejdražších bytostí: prosté, staré služky, jež pod svým drsným hanáckým zevnějškem chovala zlaté srdce, a strýce Petra, potomka polského hraběcího rodu Walewskich, přezazeného na Moravu a pak i do Čech. Je to originelní postava dobrého, vzdělaného, umění milovného muže, jenž z poslušnosti k otci zůstal svoboden a věnoval všechnu lásku svého bohatého srdce příbuzným i všem potřebným a trpícím. Oba tyto tak od sebe rozdílí a přece stejně ušlechtili a upřímně zbožní lidé prozřítíli dětská léta spřovatelčina a jak sama ke konci doznává, působili a působí dosud na veškeru její jednatí. Vedle nich je tu ovšem i mnoho jiných osob, jež se jí vybavily v myslí při vzpomínkách na pohádku dětství -- v neposlední řadě i klášterní sestry, v jejichž škole byla vychovávána. Nezelehčuje jich, jak to již bývá často zvykem, a také o ostatních náboženských domech píše slušně, ba někde skoro vřele (myšl se ovšem, soudí-li, že byla nějaká sv. Porciunkule je. to, jak známo, slavnost františkánská 2. srpna). Čteme-li tyto vzpomínky na svátý vánoční, slavnost Božího těla atd., je nám vždy upřímně líto dětí odcizených životu náboženskému: o kolik jemné poesie, o kolik nejkrásnějších vzpomínek budou, uohé, ochuzeny! *M.*

Gerhart Hauptmann: Kacíř soanský. Přeložil Karel Kraus. Čin, tiskové a nakladatelské družstvo československých legionářů v Praze, 1924. Str. 101. Zde učiněna žena bohyní. Tentokrát bez záminek, ač zbožnítelem je kněz. Bez záminek, neboť Francesco Vela, který jest hrdinou tohoto vypravování, nikdy netvrdí, že si našel milenku, aby se mohl státi lepším křesťanem. Pro marných bojích podlehne půvabům krásné pastýřky, podlehne, ne že by křesťanství bylo špatné a pohansství dobré, podlehne prostě, neodůvodňuje svého pádu proticelbátními traktáty, jak činí, kdož k činům svým dodatečně hledají přiměřenou filosofii, podlehne asi tak jako Adam podlehl Evě, dceři Boží, ženě, jejíž nemilodrnýma rukám je odevzdáno nebe i peklo. Vyháná věřícími z chrámu prochá na hory a žije tam s Agatou Scarabotovou jako přední člověk, pastýř koz a dáblův eremita. Což jest rozumnější osud než zvolil dvojnás Francesco v Mirbeauova románu Abbé Jules, jenž jako podivnásky a trochu černokněžnický deficient v měšťáckém prostředí vyvíjí své zvrhlé pudy a své veliké jmění odkazuje prvnímu knězi diecése, který po jeho smrti se ožení.

Kus poctivosti je v horském, priapickém reliéfu Hauptmannově. Jaiová antiklerikální dialektika činí knihy o odpadlých kněžích nevyřaditelnými. Není jí v této knize. Francesco je volen spíše jako paradigma, zosobněné odklání, jako folie pro hymnus plodivých síl přírodních, jak je fallickým tukem ctili pohané. Síly ty jsou ovšem dílem Božím, jsou dány tvorstvu k zclové života a samy o sobě nejsou ani mravny ani nemravny. Dobře, slaví-li je užení. Ale i když nesmýšlíme manichejsky, víme, že síly ty jsou vlastně jen odeakem

individuální perennity v řádu čirých duchů, a že je chybou, slaví-li je umění, zaměňujíc jméno jejich Původce a slaví-li je, jako by se Bůh nejevil člověku svédomím, ale poblavními ústroji. *Dom. P.*

A. Güntherová: Světice a její blázen. Román. Z němčiny přel. K. Herman. Nakladatel Lad. Šotek Praha 1923. Str. 540. — Jediné dílo německé básnířky, chotiti evangelického teologa, mělo prý ve své vlasti nebyvalý úspěch. A možno tomu plně věřiti: jeť román básnickou oslavou toho, čeho se tolik nedostává dnešnímu světu a po čem přece neustane toužiti lidské srdce, věčně klamané a věčně trpící. Je zcela proniknut vědomím vyššího, božského prvku, utajeného v lidské duši a vyzafujícího nejkrásněji ve chvílích těžkých životních zkoušek; tu se rozlévá vysokým plamenem lásky, jež sice ztravuje tělo, ale duši přetvořuje v podivuhodný nástroj božské milosti. Takovým nástrojem v rukou Božích jest hrdinka, opředaná v románě všemi jemnými půvaby německé romantiky. V miládi jakýsi předrazaelaký andělek, dítě básník, nad níž se vznášá stále něco tajemného, slavnostně něžného, obdařena darem jakéhosi jasnovidectví, přetvořuje všechno po svém, přetvořuje si i vyučování náboženství. Děťaké sny o nebi a o službě Kristu nabývají pevnejší formy, když po krátkém šťastném manželství s milovaným umělcem tragickým osudem jest upoutána na smrtelné lůžko; uzrává hrdinkou láskou k macce, jež ji chtěla zastřeliti, a přivádí k Bohu i neklidného ducha svého manžela, jenž mu dosud stále unikal, i jiného umělce, jenž tonul v prázdném volnomyšlenkátství... Je trochu zdoluhavá v románě tato cesta duše k Bohu a jde tak trochu mimo hranice evangelického církevnictví; umělec ještě ke konci nerad vidí návštěvu kazatele u své ženy a radí přáteli: „Nedovol nikdy knězi, aby nahlížel do tvé zahrádky, až se jednou oženíš... Zahod starý církevní klíč, nebeskou bránu nejdeš i bez něho...“ Ale i katolický čtenář nalezne tu nejen psychologicky zajímavý moment a neubrání se silnému náboženskému citu, jímž jest provanuto toto dílo. Někde ovšem jest této citovosti a něžnosti až příliš mnoho, některé kapitoly jsou dost rozvíklé, ale i tu v jednotlivostech lze znáti všude jemnou ruku opravdové básnířky. *M.*

SLOVANSKÁ HLÍDKA.

Publikace „Učiteljské tiskárny“ v Lublani: *Nový vybor prací A. M. Slomška*, vynikajícího biskupa lavantinského, miláčka slovinského národa, vyšel jako VI. svazek sbírky „*Slovenski pesniki in pisatelji*“, o nž jsme psali po prvé v 2. čísle XI. ročníku „*Archy*“. Jako všechny ostatní dosavadní svazky, je i tento uspořádán Franeim Erjavcem a P. Flerem. Zahajuje jej téměř devadesátistránkový životopis, jenž vykládá prostým, jasným a vřelým slovem o Slomškově mládí, o jeho činnosti za doby, kdy byl v duchovní správě i na stolci biskupském a o jeho významu literárním a vychovatelském, nezapomínaje ani na stránku čistě lidskou. Slomšek je nejkrásnějším typem národního buditele: dokonalý člověk, veliký a skromný, energický a dobrotivý, bystrého postřehu a neúnavné vytrvalosti. Jen takový muž mohl získati bezvýjimečně srdce veškerého svého lidu, jen takový se mohl státi učitelem svého národa a oblíbeným jeho spisovatelem. Arci: od těch dob, kdy učil mladý Slomšek celovecké kleriky slovinštině, od těch dob, kdy byl vzorným školním dozorcem a zároveň spisovatelem vzácných slovinských učebnic, od těch dob, kdy mu dávala Vídeň až příliš na jevo, jak nuzce smýšlela o jeho početně práci pro slovinský národ, se změnilo velice mnoho. Slomšek, narozený r. 1800, odpočívá již přes šedesát let na mariborském hřbitově, slovinské školství, k němuž kladl první základy, je dnes na úctyhodné výši, vybudováno všemi směry a dovršeno univerzitou, zpěv, jež tak miloval, i písemnictví, muž oddané sloužil, vyšly už dávno z užoučkého okruhu, pronikly do celého národa a chlubí se docela jinými květy než před 90—80 lety — ale pietní ruce pořadatelé dovedly z bohaté literární tvorby Slomškovy vybrati ještě velice mnoho básní, bajek, povídek, črt ze života školního i rodinného, životopisných obrázků, ukázek z kázání atd., které jistě zaujmou plně mysl mládeže

a prostého čtenáře, jimiž jsou určeny. Po tomto obsáhlém (na 270 stran!) výboru ušlechtilé četby následuje 40 stran poznámek a vysvětlivek, které jsou pořadatelům sbírky jenom ke ctí. Obrázkovou výzdobu tohoto svazku obstaral šťastně akademický malíř Maksim Gaspari, vystihnuv a zdůrazniv správně národně výchovného ducha tvorby Slomskovy, jenž byl dobře znám i starší generaci české, která ráda ze Slomáka překládala.

Zároveň jest se nám zmíniti o dvou jiných svazcích téže významné sbírky. Jeden z nich — svazek VII. — přináší *Simona Jenka vybrané spisy pro mládež* a má v čele zdařilý portret básníkův od malíře Frana Stipolováka, jemuž připadl úkol vyzdobiti tento svazek sbírky „Slovenski pesniki in pisatelji“. Obvyklý životopisný úvod zaujímá tentokrát 46 stran a vysvětluje mladému čtenáři poutavým a milým slovem lidský i básnický úděl Simona Jenka, jehož písně, sentimentální i bujně, bývaly majetkem celého národa, v němž z valné části trvale zakotvily, ať už jako charakteristická marseilésa nejmenšího jihoslovanského národa (i u nás všeobecně známé „Naprej zastava Slave“) či jako šťastný výraz rozcizlivého srdce. Proto se dostalo v tomto výboru plným právem také největšího zastoupení Jenkově lyrice (44 str.) Ukázky epické a výpravná próza jsou omezeny na nejmenší míru (14 a 26 str.) Knihu uzavírá 14 stránek pečlivých vysvětlivek.

Další svazek, věnovaný *vybraným spisům Josipa Stritarova*, přilhlíží přirozeně velice silně k dětké poezii Stritarově, z níž vybrali pořadatelé skutečně snad jenom věci nejlepší. Víc než desetinu celé knihy věnovali básním a básničkám, jimiž se vracel zestárlý básník k poezii dětství; dále jsou tu zastoupeny bajky, přístupnější básně Stritarovy z doby jeho nejkrásnějších náběhů k umění cvrpopské výše, fragmenty próz výpravných, pokusů dramatických a konečně i ukázky estetické činnosti Stritarovy. Tak podává toto poslední vydání, jehož se sedmaosmdesátiletý spisovatel ještě dožil, mládeži všestranný obraz bohaté činnosti autora, jenž prvý po Prešernovi vnesl do malých a mladých začátků slovinského písemnictví odvahu, sílu a vzlet pravého uměleckého ducha. Úvodní sedmdesátistránkový životopis a bohaté vysvětlivky na konci knihy svědčí o obvyklé péči pořadatelů. Stritarův svazek vyzdobil ilustračně známý malíř Saša Šantel, který tentokrát vhodně zdůraznil charakteristický ráz tohoto výboru: jeho poslání mezi mládeží a prostým čtenářstvem. — Na konec dvě poznámky: 1. ve svazcích, o nichž jest mi dnes referovati, podávají se z velkých beletristických prací obsah a samostatné ukázky, nikoliv tedy celá práce v libovolném zpracování redakčním, proti čemuž jsme se v posudku o prvých třech svazcích sbírky „Slovenski pesniki in pisatelji“ tedy asi neozvali hezkyvedně, a za druhé: na naši poznámku o ilustracích jednoho z prvních svazků této sbírky dostalo se nám od pořadatele p. Fr. Erjavce vysvětlení, že každý svazek bude ilustrován jiným malířem, takže celá sbírka bude reprezentovati nejenom přední slovinské literáty, nýbrž také všechny čelnější malíře.

„Učiteljska tiskarna“ v Lublani, jež vydává tuto klasickou sbírku pro mládež, vydává také hojně knížek pohádkových. Po sbírce pohádek českých a po Erjavcově vydání pohádek srbských, následovaly rychle za sebou další dva svazky dobré dětské četby. Jeden z nich zůstává na půdě domácí, druhý však čerpá až z pohádkového bohatství nejzazšího východu. První se nazývá „*Narodne prauljice in legende*“ a přináší pěkný, látkově zajímavý a slohově dokonalý výbor z pera známé lidové spisovatelky *Manice Komanové*, druhý, „*Kitajke narodne pripovedke*“, je od čilého publicisty *Frana Erjavce*, jehož překlad seznamuje tentokrát slovinského čtenáře s docela novým světem fantazie povídek čínských. Obě knížky postrádají obrázků, jež mají v pohádkových knížkách nemalý význam, ale jsou zato v ohledu grafickém vypracoveny s dobrým vkusem.

Dr. Bohuš Vybíral.

Slovinská vydavatelská činnost v Itálii roku 1923 nebyla tak bohatá jako roku předcházejícího, jak svědčí přehledná zpráva, uveřejněná v *Jadanském almanachu* na rok 1924. Přičinu toho nutno hledati především v hospodářských poměrech italských Slovinců, které se stále zhoršují. Mimo to trpí vydavatelská činnost slovinská v ujařmené oblasti velice tím, že nakladatelé ne-

vládmou větším kapitálem a knižní trh že není řádně organizován, takže nevyhovuje všem potřebám a požadavkům. Celkem zaznamenává citovaná zpráva na nových vydáních roku 1923: básnické sbírky 2, knih zábavné prósy 7, knihy divadelní 4, čili dohromady 13 knižních novinek písemnictví krásného; dále 7 kalendářů, 10 knih obsahu poučného a náboženského, 11 publikací hudebních a 4 školní učebnice; konečně 12 časopisů a 9 novin. Vyšlo tedy roku 1923 v Itálii celkem 45 knižních a hudebních novinek slovinaských a 21 revuů a novin, z nichž vycházely jedny denně a jedny ob den a skoro všechny ostatní jen jednou týdně.

Dr. B. V.

ARCHIV LITERÁRNÍ.

Několik dopisů Fr. Zgody-Křena. Podává Alois Dostál.

VII.

V Dubanech 19. března 1898.

Pravda, dlouho jsem nesplnil svůj slib.

Vinu má tiskárna s těmi Strýčkovými rozumy. Tiskárna má hrdé jméno „Národní“ a tak mně to všechno „nenárodně“ s chybami otiskli, že až hanba.

Sám jsem všechno korigoval a přece tolik tiskových chyb!

Nestalo se mně to ještě nikdy a nakladatel P. se zafekl, že už jakživ nedá zmíněné tiskárně něco do tisku.

To ten druhý spisek: „Pod hanáckým nebem“ vypadá jako panna.

No tož je po tem.

Račtež, prosím, oba spisky laskavě přijati na památku.

Podpis *Jakub Stavěl* je vlastnoruční podpis strýčka Časka.

Jmenuje se Stavěl, u nás mu říkají po hanácku Stavělo a já jsem mu dal jméno Časek. Když se podepsal, říkal jsem mu, že knížka pojedí až do Prahy a strýc měl radost.

VIII.

V Dubanech 20 května 1898.

Všecko, věte, ráil a ochotně dělám, a jenom psaní tuze nerad píšu.

„Deť je eště čas,“ říká Hanák pohodlný, a že jablko nepadá daleko od kmene, máte příklad pádný na mně.

Nyní jsem se tedy přece jednou „rozkéval“, sedám tedy a píšo — Počal jsem psátí ne román, ale obraz ze skutečného života: „Hanácká princezna“.

Z vrbového dřeva nebude nikdy cedr a ze mne už nikdy člověk dle moderních nových předpisů moderní.

V národních psních povídá kalina:

„Kde jsem rostla, tam já stojím.

Rostla jsem já na dolině

na té drobné jetelině.“

A já jsem vyrostl na Haně pod těmi našimi vrbami. Dvanáct dlouhých let mne nožem vědy a umění na studících kultivovali, a jak vidíte, to hanácké dřevo zůstalo, jest a bude vždy tím prostým hanáckým dřevem, upřímným ku každému. (Píše s bolestí o ztrátě kanárka, kterého mu kočka sežrala.)

Chytnu si cvrčka, ten mně bude volati nyní to své bolestně a přece zas konejšivě: trp, trp.

Odpustte, je to tak psáno pel mel, páté přes deváté.

IX.

V Dubanech 14. června 1898.

Za vzácný až z Prahy dárek,
jakým v pravdě ten kanárek,

mějtež zatím mnohé díky . . .
Ať tak dím, ty plať rťky
toho pěvce opefence
zpěvu tíř tak předou tence
a tak lahodně a jemně,
že žal všecek mizí ze mně,
v kaplance už zas je párek,
totiž já a ten kanárek.

Včil zas kousek řeči nevázané. Náš známý policajt a listonoř „Liška“ přišel minulou nedělí ráno po deváté hodině k nám na faru. Dal pozdravení a hned spustil: Velebné pane, ne že bejt tak nebo tak, ale tode vám cose neso a je to přé v tym pták a přé až z Prahe a přé vám to posylá, šak již nevím to mino (jméno), jeden pan kanovník. Jakžev sem neco podobnyho nenesl, natož nevím, co to bude.“

(Dvě strany osmerky o kanárovi a vzpomínky na starého.) Vychoval jsem si ho od malička a se mnou snášel slasti i strasti kooperatorské, administratorské a zas kooperatorské.

X.

V Dubanech 17. července 1898.

Hněváte se ovšem na mne trochu,
myslíte as, ty Křene lenochu,
co již nemáš ani špetky zdání,
že máš psátí na Vyšehrad psaní?
Ano, věru, zapomněl jsem na to,
až „tatička“ slova vzácné zlato
plně lásky, plně dobroty
vehnalo mě veršu do noty.
Ve strachu se nyní veršem kradu
pln obav a pln též starostí,
učním-li tímto za dosti
psaním k posvátnému Vyšehradu.
Měl jsem posud dekadentní nudu,
polepším se a už hodným budu!
Dopsal jsem už to „pro jedno slovo“,
dá-li Pán Bůh, budu psát na novo,
Mám za to, že milost naleznu
u Vás pro „Hanáckou princeznu“.
„Náš Domov“, jenž lásce psané učí,
první stiskne ji ve svém náručí.
Pak snad půjde z ruky do ruky,
nebo do kritiky do muky!
Bude jako čerstvá vyražená mince,
ať si hledá sama svého čupr prince.

Sednu ke stolku, namočím péro a držím je jak rybář udič, přijde-li ryba — nějaká myšlenka, hodící se na papír.

Sedím, péro držím a zas nic a bílý papír jak by se raně smál: dobře ti šak. Alespoň neposkvrníš mou bělostnost. Co včil?

Šekspír ve svém dramatu „Richard III.“ dává králi tuším do úst slova:

„Koně, koně, své království (dám) za koně.“

Co včil? Myšlénku, myšlénku, jenom nějakou myšlénku v té trudné zamračené době podzimní! A když myšlénka nešla a nešla, šel jsem já do bláďa podzimního, ba posledně už zimního hledat myšlének.

A našel jsem ji.

Vracím se okolo páté hodiny domů a stréc Čásek šli zrovna od nás z řas. Řko, stréče, vítám vás od nás. Stréc na to: a kde se toláte, tákové nečm?

— Byl jsem na procházce. — Strýc se mně podíval na zamaraščený (zablácený) bote a již bylo zle: alešite, ve ste krom posvěcení, abech vám neoblézel, přece jenom tróbelal! Def dež je takové čas, nende ani ženich za nevěstó a ve se blončáte (touláte) po selnice jak be doma. Dobrá, povídám si, už máš myšlenku. Když je bláto, nechodí ženich za nevěstou.

Několik dní po té jdu do školy a potkám z přífařené obce děvče. Kam jdeš, Žofko? Ze do mlýna. A co tam? Ze pozeptat se, kdy jim pantáta mlýnář semele. A jak, Žofko, co ten Josef? Chodí k vám? Bať že chodí. Ale tu nedávno jak bylo tolik bláto a dopoledne přšelo, u vás jistě nebyl? „Ale bel, lhat nebodo. Ženich si musí nevěstó e v blátě vechodit e dyščo vepłakat.“

A ty falešný strýče Čásku!

Hned jak jsem přišel ze školy, vzal jsem strýce „na hexamente“ a povídám, vy lagramente, vy jste mně povídal, že v blátě nechodí ženich za nevěstou — a pěkně nechodí!

Strýček se usmál potutelně: „Ale, panáčko, def ste mě eště nevaelechle. Povídal sem, je pravda, že ženich v blátě za nevěstó nechodí a to je pravda. On za ňó nechodí, ale zrovna skáče a otěká, aby tam bel spíš! Natož lhal jsem vám?“

Strýček se usmál znovu a šli potměšile jako kuna do gruntu, a já jsem měl po krásné myšlence, z níž by byla mohla být povídka, že ženich nechodí v blátě za nevěstou.

(Následuje zpráva o bítmování, obhajování arcibiskupa proti novinám, o Slezsku, o něž se nikdo nestará, o lškoví, o Wurmovi, Kiegrovi atd. Doplň. žádá, aby byl považován za důvěrný).

Těší se dle Kosmáka:

„Až zahučí brom,
oděje se strom
listem zeleným,
květem červeným.“

a já budu zdrav — tož potom už jistojistě přijechám do Prahy.

XI.

V Dubanech 23. března 1898.

A potom když země a nebe zmrznou (10°.°), má se rozehtáti srdce, kalamáš a péro? A má rozmrznouti Křen?

(Prosí o zapůjčení nějakého staréhooročnicku Mnichovských „Fliegende Blätter“).

XII.

V Dubanech 28. ledna 1899.

Katalog duchovenstva naší diecese dosud pro rok 1899 nevyšel. Jak vyjde, ochotně a rád pošlu.

(Popis missie).

L. už začíná obracetí v N. Už není tak liberálně katolickým a to se mně líbí. Dříve naše liberální noviny s jakýmsi zvláštním gustem se dovolávaly listu N., nyní mají před ním úctu a to je veliký pokrok.

S pozdravem vřel. kanovníku.

XIII.

V Dubanech 28. února 1899.

Posílám katalog ne se zlatou ofízkou, ale vázaný.

Tu poslední (26. února) byla výborová schůzka jednoty Našeho Domova. Jsa ve výboře musil jsem jeti do Olomouce a tam při pizeňském a při havanně viržince vyřákal na mně P. Vévoda tu Hanáčkou princeznu do rezidence Našeho Domova. 15. března se objeví jistě.

Mám též rozepsáno „Sedm slov Krista Pána“ v obrázcích a já vím, že by

se to líbilo, ale když já jsem nyní buď veliký lenoch anebo hypocondr a-nebo co, sám nevím a nic nedokončím a všechno mne mrzí a nevím také, proč. Je to taková doba přechodní anebo jaká, ať to Pán Bůh sám.

Budu psáti dokončení Desatera božích přikázání, abych to mohl udati v objemné knize, na radost či žalost naší literatury, nevím.

Založili jsme na Brněnsku nový rolnický katolický časopis „Selaké Listy“ a tam píšu zdarma: „Jak jeli strýček Čásek do Brna.“ Přebral jsem redakci katol. humoristického kalendáře. Do Slezské Kroniky připravuji nový spisek a tož práce dosti a dosti.

Odpusťte, že Vám toto píšu až do omrzení. Jak se Hanák rozpovídá, tož to někdy nemá konce.

XIV.

V Dubanech 13. dubna 1899.

Nakladatelství Vilimkovo mě žádá o mou podobiznu a životopisná data. Posílám ptp. Vilimkovi zároveň s tímto podobiznu a data životopisná, pak co jsem už napsal a nyní ještě mívám vydati a více nic, aby si nefekli: aj, aj, jak se ten panáček chváíl. Dopis nakladatelství končím tím, že snad vřdp. B. M. Kulda pošle nakladatelství mou biografii i kritiku. Tolik jsem napsal ptp. Vilimkovi.

V Praze máe neznať, ani mých knížek a mého působení a mé povahy a to všechno tuším a za to mám, patř k biografii, má-li už vůbec někdo býti publikován a malován pro nejširší kruhy. Víím, že ráčíte býti zřitelenci oka našeho „tatíčka“ a jeho pravou rukou.

Račte mu laskavě tento dopis i přiložené přečteti, a že jej snažně a pěkně prosím v uctivosti, aby dle psané autobiografie mě Vám nadiktovati ráčil několik řádků o mně pro zmíněnou ilustrovanou „výstavu“.

A už se mně ani do psaní nechce při takovém mizerném počasí. Kolikráte sednu, vezmu pero a povídám si: Včil napišes do novin to anebo to. Začnu, podívám se na oblohu a už je po dobré vůli a po náladě. Už budu mít letos 40 let beze dvou, ale tak darebáckého jara jsem po své paměti ještě nezažil.

XV.

V Dubanech 31. května 1899.

Za laskavě zaslané knihy dp. faráři i mně račte veledůst. P. T. panu kanovníku vyříditi naše upřímné a vroucí: „Pán Bůh zaplatí!“

Snad stařeček dobrý si myslí, že lidé na něj zapomínají? Jak by směli a mohli, když každou chvíli „překvapí“ českou veřejnost něčím novým!

Po smrti Kosmákové jsem psal redakci H., aby mě poslali ta čísla, kde počal Kosmák uveřejňovati povídku „Studoval na kriminál,“ že se pokusím o pokračování a dokončení.

Nedostal jsem ani odpovědi.

Psal jsem po druhé a zase nic.

Psal jsem po třetí a tu mně konečně milostivě z redakce sdělili, že prý Kosmák povídku teprve začal, a že těžko pokračovati a kdesi cosi, zkrátka dostal jsem morální kopanec!

Vidíte, psával jsem do H. už hned jako boboslovec a pak jako kněz skoro zdarma feuilletony a články úvodní úplně zdarma. Když bylo s H. zle, sám vřdp. Dr. kanovník Pospíšil mně psal, jenom něco pošlete třeba o strýčku Čásku, a já jsem jak na komando poslal. Sám vřdp. kanovník Pospíšil mně nabídl od H. ročně 100 zl., když napíšu do nedělního a čtvrtečního čísla nějaký feuilleton. Dle úmluvy jsem do každého čísla dvakrát týdně psáti nemohl, poněvadž jsem posílal delší povídky na čtrnáct dní i na celé čtvrti letů do každého čísla a tím jsem dělal více, než jsem byl povinen. A co jsem za to měl? To jediné, že jsem musil slavnou administraci každého půl roku o těch smluvených 50 zlatých zrovna prositi. Ano prositi a pak mě ještě odepsali, že nemají a já víím bezpečně a jistě, že druhým, zvláště laikům,

platili všechno hotovými a znamenitě. Psal jsem jim také, že delší povídky se mně daří jenom tehdy, píšu-li pokračování, tedy ne abych zaslal hned všechno najednou. Oni, že to nejde, a že nic neuveřejní, dokud to nebude zasláno celé. Tak mně, ale od jiných přijímají všechno. A jak H., tak se mně odvětil i N.

A tož nedivte se, že konečně člověk přem uhodí.

H. vypsal ceny, nehlásil jsem se a nic jsem neposílal. V H. nyní mají skoro každou neděli pod čarou „Literární táčky.“ Nahofe nápis „Noviny pro lid“ a pod čarou učenost pro profesora university. U nás mně už čtenáři H. říkají, že co to H. pod čarou píše, že tomu nerozumějí! Měli pravdu a proto jsem mlčel.

Nejvíce mě zabolelo a bolí posud, že mě H., ten H., kterému jsem v jeho těžkých dobách pomáhal, odkopl k vůli lidem, kteří si dali krásný název.

Co se týká „Českého Alba“, je to po mém soudu až pfrdiš — chlebařské. Víím, proč mně psali z redakce o podobiznu a data životopisná, víím to, máje totiž za to, že to zásluhou Vaší, ale přiznám též upřímně, že by mě ještě více těšilo, kdyby v Ottově Naučném Slovníku byla též zmínka o mně. Je to, snad si budete mysliti, neskromnost a slávy chtivost. Ne! Je to pouze to, aby si snad též nás kněží všimali, co perem pracujeme. Než to jen tak mimochodem. Nyní tuším právě tisknou literu „K“. —

XVI.

V Dubanech 24. srpna 1899.

Za laskavou a milou vzpomínku děkuji a děkuji též Pánu Bohu, že jsem zdráv stále jako křeč, ale času málo a to proto: jedné slabé chvíle — i našinec má slabé chvíle — jsem převzal redakci nového humoristického kalendáře „Král Ječmínka“ a myslil jsem, že se příspěvky pohnou jak veliký přívál a bouře a zatím skoro odkud nic, a co došlo, nebylo k ničemu. A tož jsem psal sám a hledal a prosil a sháněl, až teprv nyní konečně tak to mám trochu pohromadě a už se to tiskne a maluje a tož až to vyjde, teprv si oddychnu. Vřek Vám ten kalendář na památku pošlu.

Na sjezdu N. jsem nebyl — a jsem rád. Ti mladí pánové počínají hlásati jakási divná a divoký socialismus. (Ostatní důvěrné.)

XVII.

V Dubanech 18. října 1899.

Konečně přece už ten „Král Ječmínka“ vyhlédl z ječmene a bonem z tepla Vám na památku dovoluji si poslati první exemplář, ovšem nevázaný, poněvadž jsme měli s tím „hanáckým králem Ječmínkem“ malér.

Měl už dávno vyjít! — a nebylo dosti textu a tož jsem musil, jak sama poznáte, dáti některým svým feuilletonům z dřívějších let jiný „titul“ a doplnil jsem, co se dalo.

Budoucí ročník, dá-li Pán Bůh zdraví, bude mít všechno původní, nové a špásové.

S tiskem jsme se také opozdili, teď ještě vazba kalendářů — a tož jsem chytil rychle první a máte tedy hanáckého krále na Vyšehradě královském.

Ilustrace ještě dosti slušně vypadly. Račte si všimnouti ilustrace k básni Sv. Čecha, pak k básni „Paní Twardovská“ a k písni hanácké: Jak so žev „vzapomenu“.

Ilustroval kandidát učitelství! Obrázky k „Paní Twardovské“ se snad nebudou zamlouvati pro mnoho černé a pro nejasnost. Maloval malř tmavou krčmu polskou a tudíž ta nejasnost.

Ilustrace k písni hanácké je vzácným napodobením mistra Aleše.

Též v „Našem Domově“ máte od našeho ilustratora často obrázek k národním písním. Druhý Aleš, „Česká Revue“ (odebíráám) se mně velice líbí až na tu titulní ilustraci! (Popsána s humorem).

V Dubanech 12. prosince 1899).

(Přání k Novému roku.)
 „Hlas“, „Nalínec“, „Náš Domov“, „Selské Hlasy“ a už zas kalendář — takk
 se najednou na mne sesypalo, že nemohu skoro ani na „luft“.
 (O konsekraci arcibiskupa Skrbenského v Olomouci.)

XIX.

(Neudáno datum, asi roku 1900.)

Pravda, užitečno,
 vrátit všecko brzy,
 neb čekání mrzí.
 Ale je to těžko,
 sestro, milá Češko,
 když má člověk práci,
 až se v ní už ztrácí.

(Vrací památník.)

A smím-li prositi o něco. Veleddstojný pan kanovník má jistě snad ještě nějakou svou podobiznu, a tu že ho prosím uctivě a pěkně, by mi nějakou se svým podpisem laskavě poslati ráčil, poněvadž jeho podobizny posud nemám.
 (O volbách.)

Dr. Stojan prošel i při volbě do zemského sněmu. Je to kněz Boží, prackatolický Juda Makabejský. Okolo dra Stojana otáčí se všecko u nás.

Postavou vysoký, pravý obr, věda, výřečnost a vlastenec s duší a tělem.
 Co toto píju, dávám se stále oknem, nenesou-li z pošty z Vrbátka telegram, zvolen-li P. Ševčík a dr. Hruban, naši kandidáti.

„Už Morava vstává, pouta si strhává,“ píše básník (dle slovenského: „Už Slovensko vstává, púta si strhává.“)

XX.

V Dubanech 11. ledna 1900.

(O novém arcibiskupovi.)

Přišel ke mně náš policajt, že pojedje do Prostějova a že co prý tomu hostinskému (kolegovi redaktora Hlasu) vzkáží? Játku, počkejte. Dejte mu tam tyto dva doutníky a řekněte, že jsou od vldp. kanovníka Kuldý z Prahy.

Trouba policajt roztroubil po celé dědině: „Panáček dostal od knížepáma z Prahy škatolo cigar a dvě nesu do Prostějova pod žodří!“ Každý si chtěl smyslout „knížecích“, jak se domnívali, doutníků a tož tak jsme jich v bázi Boží užili.

Pokračování.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Duchovní hry, dříve tak oblíbené, pokouší se obnoviti básník P. Václav Bělohávek (V. Svatohor), nejlepší náš znalec a překladatel poesie Calderonovy. Navrhuje v „Orelské osvětě“ (č. 2—3), aby naše spolky o poutích nebo jiných slavnostech na poutních místech neb i u osamělých kostelíků, lesních kaplí, tedy na místech, kam se lid rád shromáždí, hrály pod širým nebem bez kulis, jak dříve bývalo, duchovní hry, které by pomáhaly vnitřně pokřes-

tanit lid nevěrou zplahočený. Ví, že na zbudování zvláštního divadla pro náboženské hry, jako mají v Mariacelli, nelze zatím pro velký náklad pomýšleti, chce to tedy provésti po slovanaku prostěji a také lidu jistě mileji. — Než básník nezůstává jen při návrhu, ale snaží se hned svou bohatou hřivnou přispěti k jeho brzkému uskutečnění. Napsal již pro Svatou horu hru „Korunovace Kráde Pokoje“, pro St. Boleslav „U ztraceného ráje“. Pro ostatní kraje

pak je myšlena hra „Zabitý pastýř“, již pffinášl „Archa“. Družina literární a umělecká vydá ji pak také ve zvláštním otisku. Doporučujeme všle našim vyspělým spolkům, aby se ujaly pěkné myšlenky našeho básníka a vtělily ji brzy v uslechtilý čin. Bude tím jistě povzbuzen k další práci na tomto zanedbaném poli. A pouti a slavnosti našeho lidu, jimž tak často hrozí zesvětáčen, získají tak dobrý prostředek, aby se staly zase tím, čím mají býti.

Ústředni knihovny katolické. Brněnská „Hlidka“ (1924, č. 5.) poukazuje na starý a vědy smutný zjev, jak se zachází skněžskými pozůstalostmi. „Krade se jak po farářl“! Nejbůte odnesou to obyčejně knihovny a jiné předměty rázu osvětlného. Tak se dostává mnoho cenných památek po kněžích do rukou docela nepovolanych, jež mnohdy o ně ani nestojí, mnoho přijde pak vůbec na zmar. Psalo a rokovalo se o tom již často, ale celkem nadarmo. A přece nebylo by snad tak nesnadno uskutečnití také u nás dávno myšlenku ústředních knihoven, archivů a musej v sídlech biskupských, jak o tom ostatně psáno tu již posledně. Dalo by se ještě nyní mnoho zachránit! A tím více vykonatí pro budoucnost!

Ještě Masarykův slovník naučný. Za nedlouho poté, kdy jsme otiskli ve 4. čísle některé pochybnosti o tomto velkém podniku, vydalo nakladatelství „Cs. Kompas“ prospekt se seznamem spolupracovníků a se 4 stránkami ukázek textu. Slovník tedy vyjde, třeba značně opožděně (první svazek s písmeny A až C ještě v roce 1924), ale pro mnohé bude asi značným zklamáním. Podle prospektu bude to „lidová encyklopedie všeobecných vědomostí“, „praktická na vědě založená encyklopedie, podaná v duchu československém, slovanakém, pokrokovém, demokratickém a sociálně spravedlivém“. Bude mti na myslí hlavně „čtenáři z lidu“, a proto „sloh článků bude co možná přístupný prostému čtenáři“. Přiložené ukázkové stránky nepovídají dosud mnoho o rázu Slovníku. Více by mohl snad říci seznam spolupracovníků. Je tu dosti zvučných jmen, ale jak již také „Kritika“ vytýkla, v celém seznamu ne-najdeme českého historika (kromě J. Bidla, jenž pracuje ve slovanakých dě-

jinách) a nenajdeme také ani jediného literárního historika českého. Literatura česká, ani stará ani nová, nemá tu jediného odborníka, stejně jako otázky z vědy literární. Tím méně ovšem překvapí, jak se redakce postarala o zpracování otázek náboženských a církevních: Je tu pro ně jen jediný odborník, Dr. Jos. Hromádka, prof. Husovy bohoslovecké fakulty v Praze. Poznámek jistě netřeba.

Proč se zakládají nové časopisy. Většina časopisů trpí dnes nedostatkem odběratelů, mnohé vážné revue jsou udržovány jen s velikými obětmi, a přece vznikají stále nové a nové listy: těžko věru vypočítati všechny, jež byly založeny jen v letoším právě uplynulém období. Některé z nich ovšem nesou již v sobě zárodek smrti a sotva se dočkají druhého ročníku, ale za to oznamují se již nyní pro podzim časopisy nové. Odkud tento nezdravý zjev, jenž namnoze také zaviiňuje pasivitu podniků starších? Na jednu z přhlm ukazuje „Naše doba“ (1924, č. 7.). Pozoruje okolnosti, za jakých u nás dochází k zakládání nových časopisů, a shledává, že na dně všech důvodů skutečných i předstíraných je naše česká či slovanská nesnášenlivost. Někdy „staří“ nechťejí připustit ke slovu mladé, jindy „mladí“ se nechťejí hlásiti k svým učitelům neb aspoň předchůdcům; velmi zhusta zde hraje rozhodnou roli osobní ješitnost, nezdvořilost, af na straně těch, kteří už časopis mají, af těch, kteří nový zakládají. Přirozená a zdravá rozdílnost v názorech se u nás tragikomicky přehání, a spisovatelé se pokoušejí namluvit sobě i čtenářům, že „není spolupráce možná“. Ve skutečnosti jsou to doslova papírové hrady, a člověk zdravého rozumu vidí, že není věcného důvodu, proč by ten neb onen dobrý článek nemohl být uveřejněn v jiném časopise, kdyby právě nebylo úzkoprsého klíkařství, stranictví nebo osobní ješitnosti, závisť a strachu před lepším...

Bibliohlíské časopisy neměly dosud u nás dosti pevné půdy, ale z četných pokusů je patrnó, že se knihomilství přece jen vzmáhá. Nejstarší z nich, Bradáčův „Knihomol“, ukončil právě 4. číslem poslední zdoluhavě vycházející ročník 1923—24 a oznamuje, že novým

ročníkem změnit — jako již dříve několikrát — svou tvářnost; přestane vycházeti v obyčejném vydání a bude vydáván jenom bibliofilsky na vybraném papíře a s grafickými přílohami, za roční předplatné 80 Kč. — Bibliofilii chce se věnovati nyní také „Sborník sběratelů ex libris“, jenž se chystá zahájiti právě druhý ročník. — Třetí časopis začal vycházeti nedávno v Brně. Je to „Bibliofil“, vydávaný dříve jako orgán moravských knihomilů soustředěných v „Grafickém klubu“: pro malý zájem byl na čas zastaven, až nyní jej několik naděnců obnovilo a programem podstatně rozšířeným: chce zahrnovati celou oblast knižní výtvarné kultury. V redakčním kruhu jsou prof. Coufal, prof. Kolaja, M. Helcelet, A. Sánka a A. Fosek. V I. čísle má E. Dostál studii o úpravě knih ve středověku, doprovázenou reprodukcemi, a A. Sánka článek o krásných tiscích ze Staré Říše. Ve stati „Bibliofilství a nynější knihy“ se zdůrazňuje, že pravý bibliofil musí si vážit jak obsahu, tak i provedení knižního, a nespokojí se s pěknou a vzornou vnější úpravou knihy, ale s chabým obsahem, neb naopak, s cenným a důležitým obsahem a povrchní nedbalou úpravou.

Dr. Josef Kratochvíl vydal právě svůj dávno připravovaný důkladný spis „*Filosofie středního věku*“, nástin filosofických meditací středověkých (Promberger v Olomouci r. 1924, stran 306). Podrobnější posudek o něm přineseme později. Jest jistě věcnou u nás událostí, že spis sotva z tisku vyšel vyjde brzy také v německém překladu dra Pavla Freunda nakladem Akad knihkupectví Emila Heima současně v Vídni a Bratislavě. Totéž nakladatelství vyzádalo si povolení překladu „Přehledných dějin filosofie“, jež vyšly letos v Brně. Anglický překlad kapitoly o dějinném vývoji české filosofie vyzádál si také prof. Seton Watson (Scotus Wiatior) pro svou „*Slawonic Review*“.

Lidové písně na Slovensku. Jak oznamuje dubnové číslo „Slovenských Pohľadů“, má písňový archiv Matice Slovenské v rukopisech 20.245 textů lidových písní, dosud neuveřejněných, z čehož největší část je z pozůstalosti Andreja Halaša; kromě toho má 4950 nepublikovaných dosud náptěvů, zvláště ze sbírky Bela Bartóka. Matice Slovenská pokračuje v dalším soustavném sbírání, k němuž pověřila Karla Plicku. Sebral dosud asi 1500 písní i náptěvů. Obšírnější zprávu i s ukázkami podává Sborník Matice Slovenské. — Z těchto výsledků jest viděti, že na Slovensku jest ještě mnoho nevyčerpaných pokladů prstonárodní poesie.

Goethova „Fausta“ v Kolárově překladu vydávati ještě nyní nemožno nazvati jinak, než zbytečností. Jak je viděti z nevkusných obrázků, nevedl nakladatele (J. L. Kobra) zájem literárně historický, ale spíše obchodní čili jak se říká: popularisační. Ale „náš lid“ divně si asi pochutná na drsných neohrabaných verších překladatele nebásníka (z r. 1864), na př.: „Zde stojm teď ubohý trou — jak dřív, nevěda víc o kloub. — Nazván jsem mistrem, doktorem; a tak vodím jak ouhorem — školáky již desátým rokem — semotam za nos matným krokem ... Jsemť ovšem mudr na všechny tisky — doktory, mistry, pisate a popy atd.“ To se vydává ve velmi nákladné vnější výpravě v době, kdy mnohá opravdu klasická díla, na př. Dantova, jsou dnešnímu čtenáři neptístupná!

Oprava. V minulém čísle v překladu hymnu Adama a Sancto Victore stalo se při překladatelské nedopatření, jež opravuji: Omylem jsem přeložil „convallis“ slovem „konvalinka“. Opravená strofa má znti takto:

Údoli Ty pokorné,
dile země neorné,
vzácný plod jsi dala nám.

Dr. Alfred Fuchs.

Ročník XII.

Červenec 1924

Číslo 7-8.

V. Svatohor:

ZABITÝ PASTÝŘ.

Duchovní hra o 1 dějstvu.

Výjev V.

Ain sama

Ain.

Jdi, sedmihlavý netvore se tvím tělem
Bys i měl na každé hlavě po koruně,
Jsi pekelná šelma a marně se pokoušíš
je na srdci mém položit.

Pravda, jsem tvoje, neboť jsem ti
podala pověrou a lakotou prst
a tyse uchvátil celou mou ruku,
ale mé srdce ještě není tvoje,
to se ještě posud brání jako svobodná pevnost.

(Dívá se na prsten a náramek.)

Ha, ten zlatý prsten zasnubu hlásá na prstě
mé otroctví a zde zlatý náramek zvěstuje na ruce
pouto mé ohavné poroby. Pryč s tím prstenem!
Pryč s tím náramkem!

(Odhazuje je.)

Kéž bych mohla všechny závazky pekla odhodit
nejen obrazně v těchto odznamech, ale i ve skutečnosti!
Běda, zatím jsem a zůstávám podrobena
jeho bídným službám; jeho děs posud straší mi v žilách.
Proto vykonám, ač nerada, čeho na mně žádá,
snad chvíle mé svobody není daleká.
Ó přijď, má svobodo, svoboděnko,

přilétní volným ptáčkem zpěvákem nenadále,
tak jak jsi mi odletěla . . .

(Rozhlíží se.)

Usednu tuto a počkám, přijde-li sem kdo.
Na ohništi, hle, nedopečený posud skopec.
Nechali všeho a na kvap odběhli;
jistě některý z nich se sem vrátí!

(Usedá na kámen a přikládá do ohně.)

Výjev IV.

Předchozí a Judaj.

Judaj.

Přece jsem unikl jejich slídivým pohledům.

Ať si jen páni bratři hlídají sami,
mně voní již zdaleka pečený beran,
jako mně nevoní tuhá služba.

(Zpozoruje Ain, která sedí poodvrácena.)

Co to? Některý z nich mne předběhl,
snad měl tytéž chuti jako já.

Tos ty, Josafate?

(Ain se obrátí k němu tvář.)

Aj, to žena! Pokoj tobě, Evo!
Jak sem přicházíš, kdo jsi?

Ain.

Pokoj i tobě, Adame! Cizinka zbloudilá v poušti
usedla tu u opuštěného ohniště;
viděla, že oheň jest povyhaslý
a maso nedopečeno a že tu potřebí ženské ruky.
Promiň, pane, smělosti.

Judaj.

Zdá se, že umíš

dobře a čile svou věc.

Ain.

Jak bych neuměla,

když jsem po léta věrně sloužila bývalému pánu;
ten mne napřed olepoval zlatem přízně
a obkládal dary lásky, ale nyní je konec všemu.

Judaj.

Máš, ubohá, asi podobný osud s Hagarou,
kterou praotec Abraham na konec vyhnal na poušť.
Jak sluje tvůj pán?

Ain.

Ariel.

Judaj.

Má jméno po lvu. A ty se zveš?

Ain.

Ain.

Judaj.

Divné jméno. Ain tot oko.
Máš opravdu sladké oči jako oloupané mandle.
Ale řeknu ti napřed, že mi je nadarmo
prosebně nabízíš — já neochutnám.
Zde nemůžeš, nesmíš zůstat, ženo; vzdal se!

Ain.

Vyháníš mne? Ach kam půjdu?

Judaj.

Kam tě tvé sladké oči ponесou;
nad těmi se jistě někdo někde ustrne.
Náš pán a mistr nemá rád ani mandlí očí,
ani broskví líci ani datlí rtů, ale duši,
bezbarvou a neviditelnou; také my,
jeho služebníci, opustili jsme své manželky.

Ain.

Tvůj mistr jest jistě dobrý;
hle, do jakého ráje sem vás všechny uvedl,
a vy ho za to vděčně asi milujete;
slyšela jsem váš zpěv, jak jste ho vítali.

Judaj.

Ó jest dobrý, tuze dobrý,
ale jeho láska má jednu vadu,
že totiž miluje své ovce víc než nás pastýře;
právě při uvítání šel Bůh ví kam
hledat jedné ztracené ovce — jest to rozum? —
a nám hladovým nakázal hlídati stád —
je to citelnost k nám? Ani jsme se neměli kdy najít,
proto jsem zaskočil sem na kousek berana.
Postem a chudobou, nechci říci bídou —
tím nás krmí. Velebí stále jen chudé;
„blahoslavení chudí“ — to jsou jeho denní pochvaly
místo fádne mzdy, vyplácené stříbrem nebo zlatem.

(Spatří odhozený prsten a zdvihne jej.)

Hle, co to? Leskne se to jako hadí šupina na slunci —
zlato, prsten!

(Obrací jej na ruce.)

A žlutý drahokam, snad topas v něm
házi svity jako lvi oko v noci.

(Navléká si jej rychle na prst a obléží se dále po zemi.)

Takové krásné věci bývají rády pospolu,
nejraději v družném pokladu.
Ha, tam se cosi žlutá v trávě jako ztracený chomáč
ze srsti zlatého psa, šakala.

(Zdvihá náramek a obtěžkává jej.)

Náramek! A těžký! Nejméně pěti uncí ztíží
jako kdysi pramatěře Rebekky.

(Navléká si jej na zápěstí.)

Kdo to tu ztratil? Z nás nikdo. Či snad Mistr?
Ten jistě ne. Či bludný syn pouště,
lupič, který kupce přepadl a oloupil?
Či snad ne dokonce Eliezer, služebník Abrahamův,
když se tudy za onoho času ubíral se snubními dary
do Haran vyhledat nevěsty —

Ain.

Nedobře hádáš; ty jsem zahodila já.

Judaj.

Co! Žasnu nad tvými slovy.
Ty že bys byla zahodila? Jak jest možno,
aby někdo zahazoval zlato?

Ain.

Nediv se tomu; měla jsem ho vždy dost ve službě
z přitvrdělé pánovy, a dnes mne netěšil.
Zahodila jsem je.

Judaj.

A již ho nebudeš chtít nazpět?

Ain.

Nikdy; pohrdla jsem jím i tím, od koho pocházelo.

Judaj.

Nechápu tebe. Měla jsi více si vážit
svého štědrého a bohatého pána;
jistě má víc než rozdal jako zlatonosný potok.
Já na tvém místě bych se byl jinak k němu měl.

Ain.

Zkus to; můžeš k němu vstoupit do služeb,
poznáš ho pak záhy venkoncem.
Ostatně není daleko odtud,
bude asi v kočovné tlupě synů pouště.

Judaj.

Vím o ní, zahlédl jsem ji tu.

Ain.

Má nějaký spor s vaším Mistrem o tuto oásu;
domluv se s ním sám, a on se ti jistě
za každou službičku královsky odmění jako muž.

Judaj.

Zlatem?

Ain.

Bezpochyby, a kdož ví, snad i jinými věcmi.

Judaj.

Ženo, hned bych tě za tu radu zobřítal a zulíbal.

(*Ain* ustupuje.)

Ale neučiním tak, neboj se,
neboť to, co na ženách i na tobě miluji,
jž mám tuto.

(*Lhá* prstou i náramek na své ruce a odchází.)

Ain. (Volá za ním.)

Což kousek berana, není líbo?

Judaj.

Ani pomyslení! Můj pokrm jest tuto.

(*Znova sklání ústa k zlatu a odejde.*)

Výjev VII.

Ain sama.

Ain. (Chodí sem tam nepokojně.)

Bláhovec, co jsem já zahodila, on sebral,
mé okovy a pouta, aby se do nich sám navlékl.
Ale cítím, že se mně značně ulehčilo.
Ó zlato je těžké, velice těžké,
devatenáctkrát těžší nežli voda,
těžké jako viny, které představuje.

Avšak jiná věc jest, co bude nyní se mnou.
Poslední rozkaz ve službách dosavadního pána
jsem vykonala a nebudlám se již k němu vracet.
Zde však nesmím zůstat, jak pravil ten lakota pastýř,
neboť jejich Mistr mne prý nepřijme.
Ach, propast mne vyvrhla a země nepřijala,
pekelná sluj mne vypudila, rajska oása vyhánf.
Připadám si pod nebem tak opuštěna,
tak ztracena . . .

Hlas Mistrův. (Za jevištěm z leva.)

Ovečko má ztracená, kde jsi?

Ain.

Jaká to sladká slova jako včely právě vylétlé
z plástu medu! Jaký to hlas úst medových!
Ach, jak jsem se rozkošf zachvěla
od hlavy až k patě a až do hloubi duše.
Žádná větev se tak nezachvěje,
když nebeský pták zpívá na ni usedne,
žádný květ na stepi, tichý a opuštěný,
kdy se ho dotkne rty šepotavý vánek.
Kdo to? Snad to ten neznámý dobrý,
jenž vyšel hledat, co se bylo ztratilo.
Ovečka ztracená jsem také já.

Hlas Mistrův. (Za jevištěm asi uprostřed.)

Ovečko ztracená!

Ain.

Smím se mu ozvat?
Smím mu vběhnouti na oči?

(Prohlíží svůj zevnějšek.)

Nevím ani, jak vypadám, zdá se mi však,
že hrozně, neboť byla jsem po celý čas
v té čadivé sírné jeskyni málo vycházejíc.
Ach, sem nějaké zrcadlo!
Podej mi je nebe, podej mi je moře neb země,
ať se shlédnu, jaká jsem!

(Ohlíží se.)

Hle, tam studánka pastýřů! Jak se skví
jako usazené oko v řasách.

(Běží k ní.)

Studánko, studánko, přijmi můj obraz

a nepolekej se, nerozvlň se!

(Pokleká a dívá se.)

Závrať jímá mou hlavu, temnem jeskyně
posud zastíranou, myšlenky mé se jako páry choulí.
Hrůza! Dým usedl na lících mých sazemi
a vlasy mé zakvetly sírným květem sraženým.
Studánko, dej vody, oko země, dej slz
k obmytí a občerstvení mému.

(Omývá se.)

Ach, jaká svěžest!

(Dívá se do vody znova.)

Sírný květ setřen;
líce zbělely jako lilie
a růže dávno zašlé zarděly se na nich.
Hlava se mi jasní jako noc vycházející zorou.

(Vstává.)

Cítím sladkost nebeského světla,

(Rozhlíží se.)

vnímám rajskou zeleň palem slávy,

(Vzhlíží k nebi.)

a zrak můj se nese po nich výš a výš,
kde koruny jejich se blaženě rozechvívají,
ach, ach, pocítuji rozkoš nebeského blankytu.
A slyším zpívat. Pějí to andělé či lidé?

(Pastýři zpívají na hltáce.)

Zpév. (Za jevištěm.)

Blažení pastýři,
s nimiž jest dobrý pán,
ve dne vám napjal nad hlavou
oponu slávy modravou,
v noci pak hvězdný stan.

Hlas Mistrův. (Za jevištěm z prava.)

Ovečko moje, kde jsi?

Ain.

Pospíším,
poletím jako na křídlech
ptáče vytržené z ptáčnickova lepu,
přeběhnu hory i pahorky jako srna pouště,

—
která se vyrvala z nalíknutého oka —
jsem jeho, a On bude můj.

(Rozběhne se, ale náhle se zarazí.)

Ale běda, běda — — — Nebude!
Nebude můj, ani já jeho.
Jako ostrá jehla projelo mi hlavou pomyšlení:
On bude přece zabít, On zhyne,
Ariel mi to přec pravil, a já, a já —
ve své slepotě jsem sama na jeho záhubu
zjednala proraďného pastýře!
Co jsem to učinila!

(Chytá se za hlavu.)

Ale snad mohu mu dátí výstrahu —
ano, naleznu-li ho včas . . .

Hlas Mistrův. (Za jevištěm, ale již daleko.)

Ovečko moje, ozvi se pastýři svému!

Ain.

Tu jsem!

(Vzkřikne, rozběhne se, ale vtom se jí do cesty postaví Ariel.)

Výjev VIII.

Ain a Ariel.

Ariel.

Ani na krok dál! Zpátky!
Ještě jsem tu mezi vámi já.

Ain. (Couvne hrůzou.)

Běda, Ariel!

Ariel.

Ano, Ariel, král hrůzy.
Jest vidět, že mne ještě znáš.
Co je ti?

Ain. (V úzkostech a rozpacích.)

Nevím sama.

Ariel.

Ale já vím! Jaká to změna s tebou —
ani tebe nepoznávám — tvé lice, černé sice kdys,
ale krásné, někdo líbajcími rty přebarvil na růžovo.

Ha, zrada! Co je s rozkazem,
který jsem ti dal stran pastýřův?

Ain.

Vyplnila jsem jej a hořce toho želim.
Však již ti jistě onen zrádce pastýř zprávu podal!

Ariel.

Co je se závazky, které jsi ke mně vzala na se?
Co pouta úmluv mezi námi, co dary?

Ain.

Odhodila jsem je.

Ariel.

Jakým právem?

Ain.

Právem srdce, které nikdy nebylo tvoje,
a právem svobodné a nyní již pevné vůle,
která jest nedobytnou hradbou jeho.

Ariel.

Ty tedy se mne odříkáš?

Ain.

Odříkám.

Ariel.

I veškeré vysoké slávy mé?

Ain.

Odříkám.

Ariel.

I všeho jednání se mnou?

Ain.

Odříkam.

Ariel.

A ty tedy raději větší tam v toho?

Ain.

Věřím.

Ariel.

I v jeho království?

Ain.
Větm.

Ariel. (Čím dále, tím zuřivěji.)
A chceš býti na věky jeho?

Ain.
Chci.

Ariel. (Ledově a výsměšně jako syčící had.)
Tedy si jdi k němu a s ním spolu zhyň!
(*Ain* klidně odchází.)

Výjev IX.

Ariel sám.

Ariel.

Ha ha ha! Půjde místo na svatbu
na pohřeb mu. Již je všecko zařízeno.
Mám k tomu dnes o důvod víc.
On musí zhytnout! Neboť i kdyby má věčná zášť,
kteráž od počátku, od mého pádu s nebe,
mnou občas jako čtvrtodenní zimnice lomcuje,
mne k bohovraždě nedráždila,
tedy horečka zářivosti, která dnes
prudce vybuchla v sopce mého nitra.
Běda tomu, kdo blíž neb dál v dosah tohoto výbuchu
vkročí, ať svět to, ať jeho Původce.
Ubožák pastýř dobrý! Plačte a bečte již napřed,
jeho ovce, a zněte předem ozvěnami nátku pastviny.
Nezhyne-li v lávě mého hněvu zde,
tedy jistě v Samumu mé pomsty
na zpáteční cestě, až se bude pouští vracet.
To bude záležet na jeho vlastních lidech,
kteří ho zradili, kde mu nejvhodnější připraví hrob.
Pravil aspoň Judaj, že mi včas oznámí místo.
Však tu právě přichází —
a již s tlupou mých lidí, synů pouště.

Výjev X.

Ariel, Jidáš a beduíni.

Judaj.

Hledáme tě, pane, abys nás rozsoudil
a sám rozhodl.

Ariel.

Přicházíte vhod, čekám vás.

Co máte?

Judaj.

Nemůžem se sjednotit o místo,
na kterém ti má být vydán Mistr pastýř.
Já myslím, že by bylo nejlépe hned zde,
kdežto tito myslí, až prý se bude vracet —
na poušti.

Syn pouště 1.

Zajisté že na poušti,
protože tam jest bezpečno; poušť mlčí.
Člověk se skolí, supi, šakalové a hyeny
uspořádají hned pohřební hostinu,
a zbude-li něco ohlodaných kostí,
pochová to v písečných závějích Samum.

Syn pouště 2.

Ano — a pak — a to jest hlavní —
on se bude asi vracet tak, jak byl přišel, samotěn
a zde by měl dvanácte statných obráncův.

Judaj.

Počítáš nesprávně, jen jedenáct.

Syn pouště 2.

Tedy jedenáct — a nás jest jen šest.

Ariel.

Počítáš opět nesprávně — sedm ptec,
či já jsem nic?

Judaj.

Pozoruješ, pane,
že návrh tvých lidí jest podáván holou bojácností.

Ariel.

A té věru není třeba, kde jsem já.

Judaj.

Právě proto navrhuji k činu zde toto místo;
sem jistě teď večer, až nalezne svou ztracenou ovci,
najde-li ji vůbec, přijde si Mistr odpočinout.
Ostatních se netřeba báti, neboť jsou postrašeni lvem,

kterého jsem jim hrůzyplně vypodobil,
i těmito lidmi pouště. Budou jistě —
aspoň většina jich u stád na hlidce.
Mimo to jsou — jako pastýři vůbec —
lidé pokojní a nestateční.

Syn pouště 2.

Soudíš tak podle sebe, hrdino?

Judaj.

A budou také velmi zesláblí,
protože po celý den sousta nepožili,
jak ukazuje tamto skopec upečený a nedotčený!
aby se pak nepostlili, předejdeme je v tom my.

Ariel.

Výborně! Učiníme tedy vše podle tvého.

Judaj.

Velké vyznamenání pro mne,
a doufám, že podle něho bude i má odměna.

Ariel.

Již jsi vzal odměnu svou; vidím prsten
na tvé ruce a ženský náramek —
to zlato jest ode mne, darované kdys Aině.

Judaj.

To nelze, pane, do mé mzdy počítat,
neboť Ain je zahodila
a já je šťastně našel. Zajisté, pane,
že nebudeš skrblit odměnou —

Syn pouště 1.

Hle starého lakotu, káže čertu o štědrosti.

Ariel.

Buď ubezpečen mou nevyčerpatelnou velkomyslností.
Abys viděl, jak umím odměňovat,
zde malá ukázka, malý závdavek.

(Snímá si s hrdla skrytý zlatý řetěz a věší jej na krk Judajovi.)

Judaj.

Ach, pane, nejsem hoden . . .

Ariel.

Vím; dobře si jej však schovej,
budeš ho možná ještě potřebovat.

Judaj.

Díky, pane, ponížené díky!
A nyní již slunce zapadá za vlnami pískového moře
a jeho paprsky se s korunami palem na dobrou noc
do červena líbají, proto myslím,
abychom se tu někde v zástromí ukryli
a byli pohotově. Vzhůru tedy, bratří,
a nezapomeňte na berana,
by konečně došel svého osudu.

Synové pouště.

Buď bez starostí!

(Obracejí se k ohništi a ve mlíku rozebírají s Jidášem pečeni; pak se uklízejí
do úkrytů, Ariel s nimi.)

Výjev XI.

Mistr pastýř a tři přední pastevci.

Mistr. (S ovečkou na ramenou.)

Přece jsem ji našel.
Byla zaběhlá až v poušti. Již jsem myslil,
že bude někde rozsápána, a chtěl jsem se obrátit,
když se mi ozvala z hluboka jako z podzemí.

Pastevec 3.

A kde byla?

Mistr.

Byla zapadlá v skalní rozsedině
a zapletena rounem do uschlého křoviska.

Pastevec 1.

Ó, co jsi zkusil pro ní!

Pastevec 2.

Námah, hladu a tízně!

Pastevec 3.

A přece se usmíváš.

Mistr.

Nedivte se;
víte sami, jaká jest to radost nalézt zbloudilou ovci.
Vždyť pro ni zanechává pastýř devadesátí devítí ovec
a spěchá za ní jedinou, a když ji nalezne,
vloží na ramena svá a pak teprve
běží s ní k stádu ostatních raduje se.

Radujte se i vy se mnou, neboť jsem našel,
co bylo ztraceno.

(Pouští ovci na zem a laská ji.)

Pastevec 1.

Ale, pane, jsi umdlen,
občerstvi se napřed a odpočiň.

Mistr.

Napřed vy, synáčkové; pamatujte si na sebe,
však jste od rána nic nepojedli.

(Pastevci jdou k ohništi.)

Pastevec 3.

Ohniště je prázdné! Rožeň holý!

Pastevec 2.

Sotva tu zbylo něco pohozených kostí.

Pastevec 1.

Snad někteří z našich si sem zaběhli.

Pastevec 3.

Nikoliv, byli jsme všichni u stáda stále,
a nikoho jsem neviděl jít.

Pastevec 2.

Snad tedy šakalové.

Pastevec 1.

Ti jdou jen v noci na lup.
Jsou však tu jiní šakalové, denní.
Judaj mluvil něco o nepřátelské tlupě synů pouště.
(Těsejí k druhům.)

Hle, náš Mistr zbledl a zesmutněl.

Mistr.

Synáčkové, nemýlíte se; ještě maličko,
a přijdou ozbrojeni meči a kyji.
Bítí budou pastýře a rozprchnou se ovce stáda.

Pastevec 1.

Budeme tě bránit, Mistře. Hle, tu meč!

Mistr.

Všichni vy se rozprchnete ode mne,
všichni mne opustíte.

Pastevec 1.

Byť i všichni tebe opustili,
já tě nikdy neopustím. Hotov jsem s tebou i umřít.

Pastevec 2.

Neměli bychom snad zavolat sem ostatních?

Mistr.

Nechte jich venku, ale sami tu usedněte.
Pozůstaňtež tuto a bděte se mnou.
Smutná jest duše má až k smrti. Kalich bolesti,
který mám pít, jest již vrchovatě nalit.
Já poodejdu maličko a modliti se budu
k Bohu, Otci nebeskému. Ovečku mi opatrujte.

Pastevci.

Učiníme, jak pravíš.

(Mistr poodchází stranou; pastevci uváží ovečku, usedají na zemi a usínají.)

Mistr. (Kleče stranou.)

Otče nebeský, děkuji ti, žeš mi dal ovečky tyto,
abych je pásal. Tvoje byly, a tys mi je dal,
a nejsou ze světa. Kdyby byly ze světa,
miloval by svět, co jeho jest,
ale že nejsou ze světa, ale já ze světa
vyvedl je na pastvy zelené, proto jich svět nenávidí.
Hle, již se bouří a spojuje s peklem;
již nastává oběť má, abych za ně položil život svůj,
a obětní kalich můj jest připraven.
Ach, jak se ho hrozím! Otče můj,
nechat odejde ode mne kalich tento,
ale však ne jak já chci, ale jak ty.

(Vstane a jde k spícím.)

Spíte? Tak-li jste nemohli jedné hodiny
bděti se mnou?

Pastevec 1.

Odpusť, Pane,
oči naše byly obtíženy únavou.

Mistr.

Bdětež a modlete se!
Duch zajisté hotov jest, ale tělo slábo.

(Odchází stranou a modlí se po druhé.)

Otče můj, znova prosím za ovečky své:

ne za svět prosím, ale za ty, kteréš mi ze světa dal.
Již nebudu na světě, neb jdu k tobě.
Otče svatý, neprosím, abys je vzal ze světa,
ale abys je zachoval od zlého.
Zachovej všecky, které jsi mi dal, ve jménu svém.
A nyní se ti zcela odevzdávám.
Otče můj, nemůže-li tento kalich minouti mne,
než abych jej pil, staň se vůle tvá.

(Jde k spicím, ale nebudí jich.)

Spí... Spětež tedy již a odpočívajtež!

(Odchází po třetí stranou a modlí se.)

Otče, neprosím však jen za ovečky své,
ale i za jejich pastýře. Zachovej je
ve jménu svém, aby byli jedno jako i my.
Když jsem byl s nimi, já jsem je zachovával
ve jménu tvém; kteréž jsi mi dal, zachoval jsem,
a žádný z nich nezahynul, než syn zatracení.
Posvětiž jich v pravdě.
A já posvěcuji sebe samého za ně.
Otče — přichází hodina — buď vůle tvá.

(Vstane a budí spící.)

Vstaňtež! Aj, přiblížila se hodina,
a Mistr váš vydán bude v ruce hřšných.
Hle, přichází, kterýž mne zradil!

(Všichni tři pastýři vyskočí s výkřikem.)

Judaj!

(Vchází Judaj s tlupou a Arielem.)

Výjev XII.

Předchozí. Judaj, Ariel, synové pouště.

Judaj. (Polohlasně k tlupě.)

Kteréhokoli políbím, tent jest, držte jej!

(K Mistru.)

Zdráv buď, Mistře!

Mistr.

Příteli, nač jsi přišel?

Políbentm zrazuješ svého Mistra.

Pasívec 1. (Tasí meč a doráží na jednoho z tlupy.)

Ha, za to ať políbí člověka zrádce tento mečí!

Mistr. (K pastevcí 1.)

Obrať meč svůj do pochvy v místo jeho,
neboť všichni, kteří meč berou,
od meče zahynou.

(Pastevce 1. upouští meč a dává se na útěk s ostatními dvěma.)

(K tlupě.)

Jako na lotra vyšli jste s meči a kyji
jítat mne: vždyť jsem mezi vámi
kráčel sám v poušti, a nejali jste mne.
Co chcete?

(K Arielovi.)

Co chceš?

Ariel.

To, co jest moje.

Tato oáza jest majetek můj a těchto synů pouště.

Mistr.

Proč by byla tvoje a jejich?

Ariel.

Protože poušť jest moje i jejich
a všecko, co v ní jest, tedy i oáza.

Mistr.

Ach, znám tebe, pokušitele a lžípána světa,
třikrát kdys odbytého. Tehdy na poušti jsi přistoupil ke mně
a dával mi všecka království světa,
jestliže padna budu se ti klanět.
Ovšem tehdy rozdával jsi z cizího, jako dnes si cizí vlastníš.

Ariel.

Poušť je mým přibýtkem, knihovně zapsaným,
neboť v knize knih, v Písmu psáno o mně,
že bydlím se svými druhy na místech pustých.

Syn pouště 2.

Hle, Ariel je zbožný advokát, zná Písma!

Mistr.

Že někdo někde bydlí, tím ještě nemusí být vlastníkem.

Ariel.

Oáza je synů pouště; což mají mít
chudí lidé jen samý písek a kámen?

Mistr.

Jsi jejich pán, kterému se dobrovolně poddali,
proč jsi jim nedal lepšího zůstávání?
Já jsem si tuto oázu v poušti světa sám vykouzčil,
však vš — vyvedl prameny ze skal a palmy vznesl
a svým pastevcům jsem je odevzdal i jejich ovčím.

Syn pouště 1.

Myslíš, že ty ovce jsou všechny tvoje?
Každá ovce, která se z tvého stáda zatoulá na poušť,
jest synů pouště, neboť propadá právu pouště.

Mistr.

Divné to právo; chceš snad říci bezpráví pouště.
čili krátce loupeži.

Syn pouště 2.

Nikoliv, nikoliv,
toť naše svaté právo, které nás chudé živí.

Syn pouště 3.

Ta tvá ztracená ovce je naše.

Mistr. (Chápe ovci do náručí.)

Nikdy vám ji nevydám.
Jest moje na věky. Raději život položím.

Ariel.

Tedy zhyň!

Ostatní. (Kýjí na Mistra.)

Ano, zhyň, zhyň!

(Mistr klesá s ovečkou v náručí mrtev; hlava zůstane o kámen optena a nad-
zvednuta.)

Judaj. (Prohlíží zaražen prolitou krev.)

Ha, krev! Co jste to učinili! Krev!
Běda mi, zradil jsem krev spravedlivou.

(Zahazuje prsten i náramek.)

Krev jest na tom, vezměte si to —

Ostatní.

Co nám do toho, ty viz!

Judaj. (Sáhmá i s hrdla zlatý tetéz a chce jej také odhoditi.)

I toto.

Ariel.

Nezahazuj, budeš ho potřebovat.

Judaj. (Zoufale.)

Ano, máš pravdu, běda mi! Toť osidlo,
na kterém se oběsím.

(Ubíhá, mávaje zlatým řetězem. V pozadí jeviště se otevírá Kalvarie s třemi
Kříži, jakoby v dáli.)

Synové pouště. (Lekají se.)

Ha, co to? Kříže v dáli!

Ariel.

Nelekejte se,
toť zrcadlení vzduchu, přelud pouště,
který se za chvíli rozplyne.

Syn pouště 1.

Ó nikoliv,
Toť naše neblahá budoucnost, náš trest za vraždu,
až nás dopadne spravedlnost — kříže loťrů!

(Výchni se dají na útěk kromě Ariela.)

Ariel.

Zbabělci!

Jenom já tu zbyl, král hrůzy, Ariel,
abych slavil největší od věků vítězství.
Zde leží u nohou mých zabít Mistr pastýř, král věkův.
Pomstěn můj dávný pád s hvězd nebeských.
Zdvihni se, Ariele, zdvihni se na trůn, s něhož tento se stítil.
Za podnož nohou mých skloňte, palmy, své hlavy,
hory své bedra, duchové nebes své perutě,
Knížectva, Mocnosti, Síly své čela,
Panstva, Trůnové, Cherubové, Serafové své koruny.

(Zahřmění v pozadí a blesk.)

Ha, to není vzdušný přelud — (Zavravorá.)
blesk do mne sjel s kříže prostředního —
cítím ránu smrtelnou — — — (Potácí se ven.)

Výjev XIII.

Aln.

Zpěv. (Za jevištěm zpívají tesklivě pastevci.)

Na kraji pouště
v zeleném háji
zabíli pastýře —
Pán Bůh buď s námi! (Vchází Aln.)

Ain.

Smutně zpívají pastevci . . .
Zpívají něco o pastýři v zeleném háji.
Proč tak smutně zpívají?
Odešel snad již jejich Mistr?
Já jsem ho marně hledala všude,
ač jsem oásu i poušť sběhala,
jeho jsem nenalezla . . .

(Zpozoruje z povzdálí jej ležícího.)

Aj, tu jest, spí —

Jak je krásný jako zapadlé slunce.

(Jde blíže.)

Ale co to? Krev! — Krev se rozlila
purpurovou svatozáří po zemi
kolem jeho bílého obličejce. Je zabit . . .

(Stojí ztrnule a naslouchá, jak pění.)

Zpév. (Za jevištěm.)

Lupiči z pekla
přišli naň s mocí
vyrvat mu z náručí
ztracenou ovci.

Ain.

Ach, běda mi, já jsem byla také s jeho vrahy
dříve spolčena. Ó žel, že jsem nemohla
včas ho varovat!

Zpév. (Za jevištěm.)

Nebyla to však
ztracená ovce,
bylas to sama ty,
ztracená duše.

Ain.

Ano, ano,
já hřáná, já ztracená!

Zpév. (Za jevištěm.)

Nebyl to pastýř,
byl to Pán Ježíš,
nebeský Pán Bůh sám,
v kterého věříš.

Ain.

Ježíši, pastýři dobrý,
v tebe věřím, tebe miluji . . .

(Padá mu k nohám a sklání v hoří hlavu k zemi; pak rychle vstává a trhá kolem květy a hází je naň.)

Miláčku duše mé,

kvitím pokryji tvé rány, všechny rány,
které jsi přijal za mne. Nejkrásnější natrhám,
nejvonnější, rozmariny pouště, lilie háje . . .

(Zatím, co ona hází květy, dopěvují pastevci.)

Zpěv. (Za jevitěm.)

Zabit tu leží,
k pohřbu ho chystej,
umývej slzami
kvitím ho postel.

(Vcházejí pastevci; Ain se uchýlí stranou na krok, aby ji nepozorovali.)

Výjev XIV.

Ain a pastevci.

Pastevec 3.

Ach, bratři, bratři, tu leží.

Ostatní.

Zabit! Zabit!

Pastevec 2.

On umřel, a hle, ovečka je živa.

Ostatní. (Padají na kolena kolem zabitého; jednotlivě mluví.)

Pastýř dobrý umřel, aby ovečky živý byly. —
Náš dobrý Mistr! — Ráno jsme ho vítali,
a nyní se s ním loučíme. —

Pastevec 1.

Vstaňte, odneseme ho a pochováme.
Nejvzácnější, nejvonnější, nejtěžší hrob ve skále
mu připravíme, aby odpočinul v pokoji.

Zpěv.

Pastýři dobrý,
odešlý náhle,
komus tu zanechal
ovečku v žale?

(Zpívajíce 2. sloku odnášejí ho; za nimi se připojuje na krok vzađu, vedoucí
ovečku, hořem zlomená Ain.)

Za ni jsi umřel,
ona jest tvoje,
na rajské pastviny
vezmi ji k sobě,

(Konec. — Opona padá.)

GENIUS.

Rostl genius, až vyrostl. A když vyrostl, stal se učitelem mládeže. Ale protože byl genius a genius nemůže žít v ovzduší škatulkové normálních lidí, proto myslil, jak by se odtud dostal. I viděl, že mládež pustne a že její výchova je špatná. Nadávalo se na učitele a vychovatele. Jedni právem, poněvadž viděli a cítili zkázu, a druzí, protože se to zdálo moderním. Každý chce poněkud ku předu. I řekl si: „Nebudu spolupůsobit ke zkáze mládeže!“ A zahodil schválené učebnice a předepsané osnovy a odešel, neboť cítil, že jej posedl duch velikosti. Nazvali ho bláznem, ale zdaž bude mít někdo jiný odvahu zřici se chleba a stát se geniem, jehož duch je sice neobsáhlý, ale jehož finance možno na prstech počítati? A přišel druhý na jeho místo a lahodilo mu, že může své školácké nápady saditi do srdcí a duší malých učenců, neboť si vychovával armádu.

Ale genius odešel do ústraní a předsevzal si reformovati svět. Ne tak po profesorsku na základě vytvořených metod a didaktických vymožeností, ale tak, aby všichni malí byli zapáleni velikým duchem. A zápasil a strádal a trpěl, ale byl povznesen nad ostatní a časem počali si jej vážiti. Nikdo mu sice nepodal skývu chleba, poněvadž zajisté genius se nestará o tak praobyčejné věci, ale jeho spisy budily rozruch. I tepal převrácenosti lidské a byl šťasten, že je nade všechny povznesen. Jeho slovo mělo sílu skrábnuti lva do tváře, na kterémžto místě zůstává krvavá skvrna, a nikdo neměl odvahy přiblížiti se jeho osobě. Citliví lidé považovali jeho šleh za smrtelný a zanechávali dítka, jakmile bylo po něm hozeno jeho lví slovo.

Abý tendence byla dokonalá, sluší připomenouti, že genius nezměnil ničeho na svém vnitřním přesvědčení. Věřil-li dříve, věřil nyní ještě více, modlil-li se dříve, modlil se nyní dvojnásobně, a nenáviděl-li dříve malichernost, nenáviděl jí nyní důsledně dvojnásobně. Ponořil se v mystickou krásu několika nadšenců všech věků a všech národů a nemohl pochopiti, že svět jich nechce přijmouti v té formě, v jaké byli podáváni. Nepomyšlil nikdy, že by byl smrtelně raněn, kdyby se tak stalo, neboť co bude z genia, až bude geniální společnost, národ, stát a celé lidství? Ale genius v to nevěřil, neboť měl k tomu vážné příčiny.

Rostl obyčejný člověk, až vyrostl. A když vyrostl, stal se učitelem mládeže. I viděl, že mládež pustne, a že její výchova je špatná. Ale protože v něm nebylo ani za mák geniality, umnil si pracovati vytrvale jako soumar, aby poměry změnil. I nenadával, ale vzal, co se podávalo, a když viděl, že to není dobré, pro-

hrál literu duchem srdce svého a duchem své víry a vyrůstala mu generace, o níž mohl říci více než řekl Valdštýn o svých Pappenheimských. Byl lákán, aby usedl po vykonané práci a oddal se hlubokým meditacím významných synů současně i minulé Francie, Anglie a Itálie, když viděl, že matka Germanie postlá k nám jen prostřední a nejmenší ze svých synů. Ale viděl bídu kolem sebe a slyšel umíratí duše. A poněvadž se mu zdálo, že je potřebí dělníků Božích, kteří by zaryli svůj pluh ne v kamení a pustou pláň, ale v roli posetou hložími, kopřivami a trny, zanechal filosofování a meditací a oddal se práci docela obyčejné.

A tento odstavec nyní je tak hrubě prosaický, že nezaslouží, aby byl zařazen do beletrie, mánie-li na zřeteli doslovný význam tohoto slova, ale poněvadž jsme psali jedno, píšeme i druhé. Obyčejný člověk shromáždil dospělou mládež ve spolek a řečnil jí, ne jako Cicero nebo kterýkoliv z těch, jichž řeči ještě dnes se pítvají na stolech politiků a tribunů lidu, aby ztratily na své krásě, ale jako docela obyčejný prostý muž z lidu, který mluví s rukama ztrnulýma, ale se srdcem hořícím. Mluvil a nabádal, aby v nich žil Kristus. A více. Shromáďoval je ke zpěvu a psal na linkované archy noty a zpíval s nimi a hrál. A opět ne zpěvy, které při svém zrození byly určeny pro vyvolené, nebo hudbu, která potřebuje k chápání elektricky ozářených divadel, ale prostě písničky zapadlých muzikantů, kteří tvořili, aby se to líbilo lidu. A cvičil divadla, hledaje podivuhodným způsobem oněch, která se nejen líbila, ale v nichž nacházel i zrnka pravdy a moudrosti. Žel, že obyčejně ona zrnka byla v hrubé skořápce a nepěkném šatě. Ale lid nemiluje etikety. A když viděli jiní, že obyčejný člověk je skutečně docela obyčejný, nelíbící se ani v šatě od nich, nabyli odvahy a přicházeli k němu, aby jim psal žádosti o podpory, smlouvy, vyplňoval daňové archy a vůbec sestavoval všechny ony věci, které na nás uvalila pokročilá civilizace, ale s nimiž si kolikrát neví venkovský člověk rady. Ano, když poznali, že pěkně píše, přicházeli, aby jim opsal jen kusy jednotlivých těchto prosaických věcí, aby byly pěkně před úřady. A obyčejný člověk vše to dělal bez reptání, jsa rád, že může pomoci lidu. Když pak shlédli, že má knihy, prosili, aby jim je půjčil. I myslil si člověk obyčejný, že teď přišla chvíle, kdy by mohl rozšířovati genialitu. I půjčoval jim knihy světoznámých genialních autorů, které byly výslovně určeny pro lid. Ale, želi přicházeli s nimi, majíce je čistě a pečlivě zabaleny v černém papíru od cukru a vyhýbali se odpovědi, zda se jim líbily. Obyčejný člověk, který přece však nebyl tak obyčejný, poznal, že jich vůbec nečetli, nemožouce jich chápat. I dal jim jiné, které neměly sice pečet geniality, ale byly jim přístupné. A četli je a poznal, že četli s těmi, o nichž se psalo. A možná, že se i modlili za hrdiny těchto povídek, tak jak se mluví, že stalo se v Polsku s jedním z postav Sienkiewiczových. Obyčejný člověk byl spokojen, neboť věřil, že lid jest uchráněn zloby.

A znova nemusíme připomínati, že veškeru svou práci konal v duchu katolické církve, aby jí zachránil duše, na něž se cíhalo, aby byly vevlečeny v zkázu. A v noci, když už druzí spali (a možná i geniové), usedal u stolu a četl s posvátnou úctou spisy slavných mužů, kteří také dávali recepty, jak třeba vésti lidstvo k Bohu. Protože však byl člověkem obyčejným, nemohl užítí všeho toho, ale byl jist, že nutno pracovati s poměry. Žeň se mu datila a děkoval Bohu.

Jednou pak se stalo, že se sešli oni dva lidé. Není možná jinak, než dle zákona, že protivy se scházejí. Obyčejný člověk byl pohledem na genia přiveden z míry. Nebyl zvyklý dívati se tvářtí v tvář lidem, kteří měli pověst čehosi velikého. Ale genius nijak nebyl jim překvapen. Byl zvyklý obcovati s obyčejnými lidmi, poněvadž bylo osudem určeno, že ne každý může býti geniem. A konec konců byl rád, že mu padl do cesty člověk, který měl pověst člověka obyčejného, ale jehož přece doba vytáhla ze západu dědiny a postavila jej o stupeň výše, k radosti pracujících a k jeho vlastnímu žalu. Obyčejný člověk přešlapoval nepokojně, asi jako laň, na niž uptrá svůj pronikavý zrak lev. A genius se pásl na jeho rozpacích. Pokora je sice křesťanská ctnost, kterou i geniové vysoko stavějí, ale když srdce překypuje satirou a zvláště srdce genia, kdož odolá? A konečně satira a pokora! Obě mají tak neurčité hranice, že nepoznáš, kde se míchají, či kde se končí jedna a začíná druhá. A obyčejný člověk toho teprve nepozná.

I zachtělo se geniovi satiry a s grácií svou své kastě vrozenou (neboť každý genius je aristokrat) udělal z obyčejného člověka školometa a podprůměrnou postavičku, která se tetelí v nepatrných obzorech, poněvadž její křídla jsou těžká, aby vzlétla. Bylo to tak duchaplné a tak jemné, že lidé zůstávali v obdivu, říkajíc s pozdechem a závistí; „Inu, genius!“

Ale náš obyčejný člověk, kterého měla ona satira zničití, byl najednou jat pýchou i zafilosofoval si. (A to nedělalav!) „Ejhle, genius si všiml mé ubohého, nepatrného! Jaká to čest! Skutečně, jest cosi více ve mně, než prostá obyčejnost! Lev pohladil paika. A třebaže pohlazení lva zanechává vždy stopy jeho ostrých drápů, je to přece pohlazení! A konečně, Bože můj, jak by mohli růsti geniové, kdyby nebylo obyčejných lidí?“

A touto větou načisto uspokojen kráčel domů, přemýšleje úsilovně, zda se mu podaří zazpívatí s mužským sborem Smetanovo „Věno“. Nebude to příliš těžké?

Josef Bartuška:

VĚŽ NAD MĚSTEM.

Nad střechy domů, kostelů, továren,
jak maják nad mořem z kamení,
do závrtné výše se vypjala věž,
jež město za noci hlídá a ve dne sní.

Nad hodinami
vrabci zrobili hnízdo z peří a slámy
a na vrcholu
celý den hledí a v noci volá dolů
hlásný, který bdí nad všemi rodinami.

Černá věž nad městem pevně stojí
a nad ní oblaky visí s hvězdami,
život proudící ulicí věž klidně míne,
jen žebrák s děravým kloboukem tady odpočine
se svojí němotou a ranami.

Věž město opatruje,
jak strážný maják bdí po staletí,
na věž k hlásnému nikdo nevstupuje,
jemu jen hvězda nad hlavou poletuje,
na věž chodí jen milenci a děti,
aby své žaly a radosti v tichu si mohli povědětí.

Jan Vinař:
MLUVÍCÍ BARVY.

Bílá.

Jsem barva liljí a barva nevinnosti. Jsem barva čistého srdce. Jsem výrazem neposkvrněnosti Srdce Ježíšova a neposkvrněnosti Mariina Lúna. Jsem vyjádřena něhou dětaké duše a zářením dětakého těla. Jsem barva duší všech svatých Božích a všech světic a všech čistých paniců a panen. Jsem výrazem čistoty jarního jitra a čistoty rosy, která se leskne na travách a v kalíšcích květů. Jsem barva jasu. Ale jsem též barvou mdlóbné a smrtelné bledosti!

Červená.

Jak mohl bys nevědět, že jsem známkem síly, když víš, že jsem barvou krve? A proto jsem barvou života. Života a síly. Neb není života bez síly. Život — toť síla. Život — toť oheň. Život — toť krev. Krev! Ó ženy, vy studnice krve a štědré dárnyně krve a života, zda nejsem i vaším známkem, já, nachová barva...? Jsem na to hrda, že jsem známkem krve, i té krve nejsvětější, která kanula po tváři trním korunovaného Krále, která tekla z jeho pravice, z jeho levice, z jeho pravé nohy, z jeho levé nohy, z jeho boku. Jsem barva krve, ale jsem i barva vášně, a hněvu a boje a vraždění a lásky, ale opět jen proto, že jsem známkem krve a že při vášni, hněvu, boji, vraždě a lásce tak mnoho krve šíleně proudí a vše, syčí a teče, stíká a zplívá...

Zelená.

Ratolesti a stromy a lesy. Stojaté vody s vodním rostlinstvem a skřehotem žab... Břehy porostlé vlasy trav... Kam půjdeš, kam půjdeš, abys mne nepotkal?

Modř.

Jsem na nebi i v zrcadlech vod...
Na dalekých horách s mlhami smíšena zářím...
Jsem v očích lidí...

Žlutá.

Viděls mnou zbarvenou tvář smutně se ploužícího člověka?
Co ti řekl, když ses ho tázal, proč jest tak sklíčen? Nepravil tobě: jsem smrtelně churav, pane! Viděls obličej žen chystajících se rodit? Žen obtížených plody a žijících trpělivě na úkor jich?

Ale viděls i tvář nevěstky, jejíž noci jsou tak kruté . . . ? Viděls sepiaté ruce mrtvých v rakvích . . . ? Viděls staré hromičné svíce . . . ? Viděls též jarní louky se zástupy podbělů . . . ? Viděls čajové růže . . . ? Tak sladce voní! Viděls záření oken za noci v zapadle vsi . . . ? Za těmito okny se často tak tiše a oddaně umírává! Tak tiše . . . To viděls mne!

Fialová.

Velikonoce!
Muka Páně!

Ach, já svítím ornátem knězovým v nejbolestnějších obdobích roku církevního, v hodinách, kdy u stodol a u lesů zbarvuji též vonící fialky a ty je trháš, a donášíš domů, abys jimi ozdobil kříž. Jsem barva bolesti a trpělivosti v trýzních. Jsem barva světla blesku. Jsem barva znamení, která se stala, když Ježíš Kristus na kříži vypustil duši . . .

Černá.

Je černá noc a je černá duše tvá, človče, který „se opíjí vínem, v němž jest chlípnost“ a který nerozumíš, která jest vůle Boží. Černá je tvá duše a tma noci je vůkol a ta duše tápe a bloudí temnotou noci. To temnotou hřichu a nevědomosti. Neb nemá tvá duše jitého Světla! Život je světlo a smrt je tma a zmrtvýchvstání je světlo. A nebe je světlo. A peklo jest věčná noc. A Kristus je vítěz nad černými temnotami. Jest Lumen de Lumine! Smutek jest černý a slzy jsou mnou zbarveny. Ale v nejčernějších temnotách modliteben a klášterních cel a kapli jest mi tak strašně bojovati a brániti se, abych nepodlehla. Abych nepodlehla? Ach, vždyť tu bývám vždycky přemožena . . . Přemožena neviditelným světlem, které je tak zázračné, tak nekořečně krásné a mocné!

MARIÁNSKÝ HYMNUS.

Ave, Virgo singularis,
Mater nostri Salutaris,
quae vocaris stella maris,
stella non erratica!
nos in huius vitae mari
ne permitte naufragari,
sed pro nobis salutari
Tuo semper supplica.

Saevit mare, fremunt venti,
fluctus surgunt turbulenti,
navis currit, sed currenti
tot occurrunt obvia:
hic sirenes voluptatis,
draco, canes cum piratis
mortem paene desperatis
haec intentant omnia.

Post abyssos nunc ad caelum
furens unda fert phaselum,
nutat malus, fluit velum,
nautae cessat opera:
contabescit in his malis
homo noster animalis,
sed Tu, Mater spiritalis
pereuntes libera.

Tu, perfusa caeli rore,
castitatis salvo flore,
novum florem novo more
protulisti saeculo:
Verbum Patri coaequale
corpus intrans virginale
fit pro nobis corporale
sub ventris umbraculo.

Te praevidit et elegit,
qui potenter cuncta regit,
nec pudoris claustra fregit
sacra replens viscera:
nec pressuram nec dolorem
contra primae matris morem

Zdravíme dnes svatou Pannu,
Matku spásy, Bohem dánu,
věky zvanu oceánu
hvězdou, která nesvedel
Matko, v moři toho žití
nedej trosečnsky býti,
rač se prosbou přimluvíti,
jež nás k spásě dovede.

Zuří moře, vichry vyjí,
proudy vln se bouřně líjí,
loď se stále cíle mjíí,
tolík zla jí vyšlo vstříc!
Siréna tam láká slasti,
drak řve, pirát zbrání chrastí,
duše chví se nad propastí
doufajíc i zoufajíc.

Do propastí loď se schýlí,
v tom jde vzhůru, vlny šílí,
stožáry se přelomily,
jak má plavec řídit loď?
V této zkáze nedohledné
plavec lidský hrůzou bledne.
K Tobě, Matko, zrak svůj zvedne:
Ty nás, Panno, vysvobodí!

Rosa nebes z tebe září,
lilie květ xřtí Ti z tváří.
Hle, již novým květem daří
Matka naše hříšnou zem.
Slovo s Otcem téhož bytí,
v tělo Panny chtělo vjíti,
chtělo pro nás tělo mítí
skryto Panny životem.

Ten, jenž všecko v světě vidí,
který mocně světy řídí,
zvolil si Tě ze všech lidí
bez poruchy čistoty:
Bez úzkostí, bez bolesti,
pramatce jež bylo sněstí,

pariendo Salvatorem
sensisti puerpera.

O Maria, pro Tuorum
dignitate meritorum
super choros angelorum
sublimaris unice:
felix dies hodierna,
qua conscendis ad supernal
Pietate Tu materna
nos in imo respice.

Radix sancta, radix viva,
flos et vitis et oliva,
quam nulla vis insitiva
invit, ut fructificet:
lampas soli, splendor poli,
que candore praees soli,
nos commenda Tuae Proli,
ne districte iudicet.

In conspectu summi Regis
sis pusilli memor gregis,
qui transgressor datae legis
praesumit de venia:
iudex mitis et benignus,
iudex iugi laude dignus
reis spei dedit pignus
crucis factus hostia.

Jesu, sacri ventris fructus,
nobis inter mundi fluctus
sis via, dux et conductus
liber ad caelestia:
tene clavum, rege navem,
Tu, procellam sedans gravem
portum nobis da suavem
pro Tua clementia.

zrodila Jsi světa Štěsti
Syna Boha, Panno, Ty!

O Marie, poklad celý
zásluh skrýváš krásou skvělý,
pro který jsi nad anděly
povznesena jediná!
Šťastný dnešní den a sladký,
kterýmš vešla v nebe statky,
shlédni na nás s láskou Matky
s nebe, kde Tvá výšina!

Kořen živný jsi a nový,
réva a strom olivový,
květem jsi, jenž neobnoví
plod, jen když jej nutí pyl:
Zemi svitem, nebi třpytem
záříš jasně nad blankytem:
Synu Svému s lásky citem
poruč nás za soudu chvíl!

Před Tím, jenž má světa vládu,
ochranou buď svému stádu,
které, ač má hříchů řadu,
přec chce spásu sdílet!
Soudce mírný, dobrotivý,
chvály hodný, milostivý,
naděje dala poklad živý,
na kříž šel jsi k oběti!

Jezu, slyš nás pro Marii,
když se vlny na nás lžjí,
vůdcem buď, když vichry vyjí,
veď nás, kde se nebe skví!
Ty drž ruku nad kormidlem,
jenž jsi v bouři klidu zřídlem,
veď nás v přístav s věčným sídlem
pro své milosrdenství.

ROZNAŠEČKA NOVIN.

Dešť nesl se úkosem, šplouchal do okapů, plival do stok, sypaje do očí mokré jíní. Vysoko nad svítilnami a ještě výše nad domy protahoval a houpal se jako třepotavé mráčko komárů. Tímto deštěm, rozestlaným mezi nebem a zemí jako hustá náplň vlhka, províjely se rozeškubané vločky sněhu.

A tyto vločky vítr bral na blány ledových křidel, metl, hnal a svíjel je bez přestání do věru . . .

Zdálo se, že nad celým městem se neženou pásma větru, netáhne proud chladu, ale že kdesi vysoko nad domy, zapletený mezi věže kostelů, uvízl obrovský netopýr . . . Ulicemi třepotá, po náměstích blány trhá a černá svá křídla nemůže vtěsnat do ulic a na nárožích o hrany domů je láme, trhá a tře.

Lidé chvátají, pospíchají . . .

Vozy elektrické dráhy vlekou se za sebou jako plamenné housenky, na zatáčkách v mlze zvoní, řekl bys, že to v nich uštvaná srdce zvoní . . . Kočáry ujíždějí na všechny strany a koní ani kol v blátě neslyšet. Jako opožděné karavany sunou se tiše a bázlivě. Tu zase kolem davu projíždějí auta, ti těžcí brouci města, rozešavíce na všechny strany lepivé hroudy bláta. Každou chvíli rozestupuje se zástup, aby uvolnil cestu povozům. Jen co minou, pokrývá a zatahuje se špinavá cesta opět černým mraveništěm lidí.

Z ulice do ulice a na náměstí, a náměstí na náměstí, podél černé stěny domů rovně se táhnou šňůry svítilen. Plynou, tvoří hvězdy, splétají a rozvazují se, a vítr je zasypává, kalí kouřem komínů . . .

Středem toho města, vyběhnouví z úzkých, jak by hladem státných uliček, běžela kvapně, holestnou myšlenku v sobě nesouc . . .

Doma zůstaly děti. A tyto děti nezdařily se jí ani dětmi lidskými, ale hromádkou písklat vlašťovcích, hladem a zimou sehnaných do jednoho koutku. Ta hromádka připadala jí jako jedině zkrchlé tělo s několika bledými, rozevřenými ústy — ústy hladových . . .

Ó, ty vlašťovko, miláčku, jež létáš mezi nebem a zemí svzně a spěšně, co tobě to znamená, vyživíti svá písklata!

Člověk zatím, ač mu práce ruce páří, ač se mate neustálým spěchem, ač se mu nohy běháním prohýbají, ač hrud' ckece vytrvati a nemůže, ač skráně buší kladivý tepen, ač srdce bje divoce jako zvon na poplach — člověk zatím, ač klesá, nestačí . . .

Přiběhla ještě včas . . .

V čekárně, na lavičkách podél zdí, seděly její soudružky s upracovanými rukama, stahující si široké šátky na prou. Vyměnily mezi sebou tu a tam slovo stesku, navzájem se občarovaly vzdechem — až se pojednou otevřely dvě tiskárny.

Do široké, pevné zástěry dostala každá umluvený počet čísel novin.

Privázaly si šátky přes prsa, jak jen která mohla, a hajdy!...

S nebe se leje na hlavu — čím ji jen zastřítí? ... Šátek, hřející hrud ubožáčky, trochu pomáhá, přece však vlhkost splývá po těle a chladí studenými vlákny...

Boty už dávno se rozgraďaly a hlasitě cvachtají po dláždění...

Světlo, jež se v blátě odráží — to je sám blesk nožů, pod nohama pohrávajících... Ne odlesk, nože samotné jsou to, ostré, ukrutné, po nichž ubohý člověk kráčí — na nichž si konečně musí pořezat chodidla...

Vždycky má strach, že se zpozdí a nedoběhne dolů do města do agentury na pouliční prodej. Vbíhá řadou z domu do domu, z chodby do chodby, z dveří do dveří. Přidržujíc se zábradlí, přebíhala vysoká, tichá schodiště, každou chvíli únavou se zastavujíc.

Schránky na dopisy na dveřích jsou jako chladné, nenasytné huby. Vsuneš do nich, do otevřených, cár papíru a letíš dále... Ale jsou horší, zavřené... Těm musíš pozvednout víko, jako tvrdý ret, a pospichej dále! Namrzlé prsty poraňují se o železný ret a bolí, balík novin táhne a tíží...

A když jsi už vše roznesla, utkvej dolů, do agentury, chytni svou část, postav se jako živý sloup na křižovatku ulic a volej:

„Hvězda, Čas, Den, Večer, Poslední chvíle.“

Lidé ji mýjeli, nezastavujíc se, nekupujíc, jako by neslyšeli. Sebrala poslední své síly a poslední dech. Zástěra, zatěžkaná papírem, jako pila se jí zařezávala do boků. Ulehčivši tedy tíže a podírajíc ji rukama, dále křičela do čtyř deštivých stran světa:

„Hvězda, Čas, Den, Večer, Poslední chvíle.“

Sníh tiše hladil černé střechy domů a jako bledé pápeři honil se ve větru po stěnách.

Co to tam v těch novinách stojí? ... Písmenka, odpočinitá, kulatá a tlustá... Papír — mákem posypaný.

Ale přece to lidé neberou pro spaní — ale ve dne na čtení... A čtou se ta slova, pěkným písmem pověděná — čtou se...

„Hvězda, Čas, Den, Večer, Poslední Chvíle“ -- volá dále, přeshlapujíc s nohy na nohu.

Myšlenky se jí roztékaly... Zdaleka, na konci dohledu, u štítu velkých domů hrdý nápis, napsaný na temné hloubce nebes světelnými písmeny...

„Hvězda, Čas, Den, Poslední Chvíle!“ —

Hlas se jí náhle převal. Volání uvízlo jí na rtech. Těžká myšlenka utkvěla jí v hlavě. Ze všech sil jala se roznášedka naslouchatí té myšlence... Cítila, že se v ní nadvzdávají obrovská písmena a chtějí utvořit nápis...

Popsána jsou jimi okna i dveře, sloupy elektrické dráhy,

kostely . . . I ona sama nosí v zástěře natištěných slov jako máku.
Všude samý tisk . . .

A její nešťastná chodidla, jež uhánějí blátem, to jsou dvě
k věčným dostihům odsouzená písmena . . . A píší, tisknou v tom
blátě jediné slovo: Hlad!

Ten nápis jim moci vrhnouti na domy, provléci jej všemi
dveřmi, ten nápis, jež její chodidla vyšlapávají po celý den:
— Hlad!!! . . .

Frant. Kašpar:

LETNÍ NOC.

Za svítání šel jsem po neděli.
Zvuky hudby teskně za mnou zněly.
Ještě na všem kouzlo svátku leží.
Anděl ticha, zdá se, kraj ten střeží.

Z údolí, zkad dýše vůně sena,
jako z číše duše roztoužená
jítem zbylou sladkost svátku pije.
Jaký mír se celým krajem lije,
jako sladká předzvěst milování!
V ráj se změnil tichý smutek plání,
které jako zdejší člověk jindy
těžce žijí; dneska stih' jsem lindy,
lesy, kře, jak žijí samy sobě
nevydány dne a lidí zlobě.

Josef Hanák:

BADATEL A SVETEC CHARLES DE FOUCAULD.

P. Ch. Foucauld toužil již dávno po tom, aby rozšířil svou apoštolskou činnost dále do středu Sahary mezi Tuaregy, kteří nebyli tak fanatičtí jako Arabové a tudíž křesťanství a civilizaci přistupnější. I připojil se dne 13. ledna 1904 k velké karavaně, kterou doprovázelo 50 vojnů. Po 18 dnech cesty dorazil do Adraru, kde se setkal s velitelem Laperrinem, jenž mu poskytl místnost ke zřízení kaple a podporoval jej všemožně. Chtěje studovati řeč tuaregskou, pokládal za nevhodnější místo k tomu oasu Akabli, kde stále meškají tuaregské karavany. „Obyvatelstvo této krajiny, jako Maroka, mluví více berbersky než arabsky, starou řeč severní Afriky, kterou mluvili i Kartaginci, kterou mluvila i svatá Monika, jejíž berberské — ne řecké — jméno, znamená královna.“

Dne 14. března opustil Laperrine s P. Foucauldem Akabli, maje v úmyslu dospěti až do Tombuktu. Přerušil cestu, poněvadž mu tavnější důstojníci oznámili, že nespádají pod jeho pravomoc, náležející do oblasti Nigerské. Na zpáteční cestě setkala se dne 12. června výprava Laperrinova s karavanou poručíka Roussela, k níž se připojil P. Foucauld a cestoval s ní, obíraje se dále studiem tuaregštiny, do níž překládal evangelia. Ač obyvatelstvo je nedůvěřivé, pokládal je přece za méně nepřátelské Francouzům než Arabů. Poznal však, že ještě nenastala vhodná doba, aby se usadil mezi nimi trvale, a proto se vrátil do severní Sahary.

Dne 20. září dospěl do In-Salahu, odkudž pokračoval v cestě sám, jsa provázen jedním domorodým vojínem a zastavil se všady, kde spatřil stan nebo podzemní chýši. V Timimunu, „četně obydleném, bohatém, jenž by mohl býti středem úspěšné misie“, se zdržel tři dny, pobyl krátce v El-Golee a spěchal do Ghardaje ke svému příznivci, apoštolskému prefektu Sahary P. Guerinovi. Tento, nemoha se ho dočkat, vyšel mu vstříc a setkal se s ním v Metlili; byl rozedrán, unaven, podoben žebravému derviši, ale z jeho očí a úsměvů zářila radost. V Ghardaji zůstal od 12. listopadu do vánoc, odevzdal P. Guerinovi překlad evangelií do tuaregštiny a nastoupil cestu do Beni-Abbesu, kam dorazil 24. ledna 1905. Důstojníci, vojáci, nemocní i žebráci jej uvítali s největší radostí. Koncem ledna přijel na inspekci generál Lyantey. Jaký dojem na něj učinil P. Foucauld, vyprávěl generál Bazinovi asi takto:

„Obědval jsem s ním a důstojníky v sobotu. Po jídle zpíval fonograf rozpustilé písně. Pozoroval jsem jej a myslil jsem, že odejde. Neodešel a usmíval se také. Druhý den v neděli o 7. hodině byl jsem s důstojníky přítomen mši sv. v poustevně. Jak byla ubohá! Byla pokryta rákosem, ozdobena obrazem Krista,

malovaným na kalikotu. Za oltář sloužila deska; svícny byly plechové. A přece nikdy jsem neviděl sloužití mši tak, jak ji sloužil P. de Foucauld. Myslil jsem, že jsem v Thebaidě. Jest to jeden z nehlubších dojmů mého života!"

V Benni-Abbes zotavil se poněkud po cestě, ale za krátko byl vyzván plukovníkem Laperrinem, aby se jako misionář odebral do Hogaru a pracoval mezi Tuaregy, jejichž řeč mluví a píše z kněží téměř jediný. I opustí chudíčkovou poustevnu, kterou tak miloval, aby padl ještě hlouběji do pouště. Svému příteli, velitelu Laersixovi píše: „Ty jsi na vrcholu slávy, a já na dně studny; mé místo však je snadnější a příjemnější. Jsem tisíckrát radši v Hogaru, nebo na písčinách, než v Alžíru. Ó, jak je samota dobrá!"

Cestu na své nové působišťě konal s kapitánem Dinouxem, velitelem In-Salahu, jež provázeli čtyři cestovatelé, z nichž jsou známější badatel a zeměpisec E. Gautier, geolog Chudeau a spisovatel P. Mille. Tento se vyjádřil Bazinovi o P. Foucauldovi takto: „Ubohý P. Foucauld! Všichni jsme poznali jeho cenu. Byl to muž podivuhodný, světec — chcete-li — odstínu orientálního. Milovali jsme jej. Svou neobyčejnou láskou k poušti budil nás úsměv, takže jsme o něm žertovně říkali, že se mu zdá býti tramvaj příliš sousedskou.“

V Hogaru se usadil v Tamanrassetu, horské vesnici asi o 60 obyvatelích, kde si zřídil podobnou kapli a poustevnu jako v Beni-Abbesu. První mši svatou zde sloužil dne 7. září 1905; měl v úmyslu zůstat zde rok a na podzim r. 1906 se vrátiti do Beni-Abbesu a tak střídavě působiti na obou místech. Kolik mravní síly bylo třeba k pobytu v Tamanrassetu mezi kočovnými pastevci, loupeživými bojovníky a ztročenými černochy, kde neměl člověka, jenž by byl s ním spřízněn původem, vzdělaností, náboženstvím!

V květnu r. 1906 čeká návštěvu svého starého přítele Motylinského, jenž chce s ním strávití léto a studovati s ním tuaregštinu. Teprve dne 3. června u svátých svatodušních přichází „to zlaté srdce, jež pomůže, abychom učinili Tuaregy svými přáteli“. P. Foucauld má velkou radost, že Motylinski jest ochoten odpovídati mu při mši sv. Za jeho tříměsíčního pobytu práce lingvistické velmi pokročily. „Chystám mluvnici, slovník tuaregko-francouzský a překlad úryvků bible... Vše dobře jde a doufám, že bude skončeno ve dvou nebo 3 měsících.“

Začátkem září odebrali se oba přátelé na sever a rozloučili se v El-Golee. P. Foucauld navštívil potom Beni-Abbes, kde jej „Francouzi přijali nad vše pomýšlení a domorodci nad vše očekávání“.

V této době našel konečně pomocníka; byl to mladý Bretonec, jenž pobyl 3 léta u Bílých otců, 3 léta u zuavů a zatoužil po apoštolské práci na poušti s P. Foucauldem. Jmenoval se bratr Michal. Tento popsal své dojmy a přehody, jež zažil s P. Fou-

caudem, vylíčil jeho život, plný lásky k Bohu a svátostnému Spasiteli, plný sebeumrtvování a touhy po mučednictví, plný pokory a skromnosti, plný práce a chudoby a své vypravování, dýšící úctou a obdivem k němu, skončil slovy: „Bylo mně velmi mílo, hovořiti s P. Karlem z Ježiše, jenž mně za příliš krátkou dobu, kterou mně bylo dopřáno ztráviti s ním v důvěrnosti, dal tak mnoho krásných příkladů všech ctností. Byl jsem jeho prvním a posledním žákem a prosím Boha, abych, pokud stačí mé síly, byl jeho následovníkem.“

Bratr Michal se vrátil na sever a P. Foucauld zase osaměl.

Hluboce jej zarmoutila zpráva, kterou mu poslal plukovník Laperrine, že jeho přítel a spolupracovník Motylinski dne 2. března 1907 zemřel. Nedal se však tím odstrašiti, pokračuje v lopotné práci vědecké i apoštolské, jež hubila jeho tělo. Píše o sobě: „V našem stáří je vždy něco, co zvoní; jest to otcovské napomenutí s výše . . . Nemám již ani zubů, ani vlasů a mé oči do dálky dobré, jsou z blízka slabé.“ Jeho zdravotní stav budil vážnou obavu i u plukovníka Laperrine, jenž v únoru r. 1908 dvakrát o tom píše apoštolskému prefektu P. Guérinovi. Na naléhání přátel dopřál si poněkud klidu a lepší stravy a zotavil se tak, že mohl dokončit své linguistické práce. P. Guérin a P. Voillard jej nutili, aby je vydal pod svým jménem. On však toho nechtěl připustiti, vynlouvaje se P. Guérinovi:

„Pokud se týče podepsání mého jména na práce jazykozpytné, mé smýšlení zůstává nezměněno. Co namítáte s P. Voillardem, bylo by snad správné, kdyby šlo o nějakého Bílého otce, neplatí to však o mně, poněvadž jsem si zvolil život skrytý. Jen to mne přimělo napsati tyto práce a přichystati je k tisku, že uveřejnění jich může přinésti velký užitek, aniž budu jmenován.“

V létě r. 1908 se zotavil nadobro, takže plukovník Laperrine napsal o něm P. Guérinovi: „P. Foucauldovi se vede dobře; září zdravím a radostí. Dne 29. června přijel do něho ležení v čele jízdné čety tuaregské. Jest mezi nimi oblíbenější než kdy jindy.“

Jeho sestra jej stále v dopisech zvala, aby navštívil své příbuzné a známé ve Francii. I jeho otcovský přítel abbé Huvelin mu napsal: „Mé srdce velmi touží, abyste učinil „malou“ cestu do Francie — at s Tuaregy nebo bez nich — a spatřil svou rodinu.“ Uposlechl výzvy a o vánocích opustil Tamanrasset. Pozdržev se nějakou dobu u Bílých otců v El-Golee u Maison-Carrée, přišel v Marseilli, navštívil Paříž, Nancy, Notre-Dames-Neiges, Toulon a Grasse, kde se setkal se svou sestrou a po třech týdnech zase spěchal do své Afriky.

Když se navrátil do Tamanrassetu, nalezl svou poustevnu zvětšenu a opatřenu vojenskou postelí, kterou dal sem na velbloudu dopravití jeden mladý důstojník. P. Foucauld přijal dar s díkem, domnívaje se, že po únavě cesty může si na ní odpočinouti.

I jal se pokračovati v jazykozpytných a národopisných pracích,

snaže se je dokončití, „aby mohl potom tím nerušeněji sledovati jediný cíl — stýkati se více s lidmi a věnovati se modlitbě a náboženské čtbě“.

Jeho snahy nebyly bez úspěchu; začátky civilisace počaly se jeviti v Hogaru, a domorodci, dříve k Francouzům, zvláště k důstojníkům, nedůvěřiví a nevlídní, stávali se přátelštějšími. Jak možno si získati jejich důvěru, vylíčil P. Foucauld doktoru Hérissonovi, jemuž byl doporučen za rádce.

„Jest třeba býti k nim prostým, přívětivým, laskavým, je milovati a dáti jim ctíti, že je milujeme, aby milovali nás. Jest třeba neurážeti se jejich důvěrností nebo nenuceností, býti lidským, přívětivým a stále veselým. Jest třeba ustavičně se smáti, i při věcech nejvšednějších; já, jak vidíte, směji se neustále a ukazují svůj chatrný chrup.“

Dr. Hérisson doznal, že P. Foucauld byl duší Hogaru a že i plukovník Laperrine nečinil nic bez jeho rady; domorodci měli jej v takové vážnosti, že jej volali v rozepřích za soudce.

Rok 1910 byl pro něj neblahý. Utrpěl v něm dvě bolestné ztráty; dne 14. května zemřel ve věku 37 let P. Guérin, byv udolán námahami života na Saharě, a dne 10. července abbé Huvelin, jeho rádce po 24 let. Kromě toho přítel jeho, plukovník Laperrine dostal velitelství pluku ve Francii, takže se s ním v Hogaru již nesetkal.

Čím se těšil v hlubokém svém zármutku? Když dostal zprávu o smrti P. Guérina, napsal P. Voillardovi: „Dobrý Bůh vám a mně uložil těžkou zkoušku. Vy jste ztratil velmi dobrého syna a já velmi dobrého otce, ale jen zdánlivě, neboť jest nám blíže, než kdy jindy. Nikdy snad jsem si nepomyslí, že mne nepřežije a spoléhal jsem na jeho přátelství, jako by se mně ho nemělo nikdy nedostávatí. Cítíte prázdno, jež mne zanechává jeho odchod. Ježíš zůstává; budiž veleben za všel Budiž veleben za to, že povstal k odměně našeho tak drahého P. Guérina, budiž veleben také za to, že nám jej půjčil na několik let.“

Podobně truchlil nad smrtí P. Huvelina, avšak i v tomto bodu povznášel usazené zraky k nebi, aby tam našel radostnou, nepochmílejší útěchu: „Ano, Ježíš nám stačí; kde jest On, neschází nám nic. Byl i nám byli sebe dražší ti, z nichž vyzauje jeho odlesk, On zůstává všim. Jest všim v čase i věčnosti.“

A při odchodu plukovníka Laperrina z Afriky, svého přítele od mládeži, zapomíná zcela na sebe a na svou opuštěnost a má na mysli jen jeho práci pro velikost Francie v Africe vykonanou. Louče se s ním, shrnuje jeho koloniální působení v tato slova: „Od svého 21. roku, až na nevelká tři léta, žil v Alžírsku, Tunissku a zvláště v Senegalsku, Sudanu a na Saharě. On získal Saharu Francii *proti její vůli*, dáváje tím v sázku svou kariéru... Vynasnažil se nad míru; všemu, co podléhalo jeho rozkazům, vlil čilost a činnost podivuhodnou.“

Počátkem r. 1911 navštívil opět Francii a po měsíčním pobytu vrátil se v květnu do Tamanrassetu. V létě velká sucha vypudila většinu obyvatelstva z roviny Ahagarské do hor, kde bylo trochu trávy pro dobytek. I P. Foucauld je provází jako potulný pastýř duší a zřizuje si poustevnu s kaplí v Asekremu ve výši 2.900 metrů. „Jest to pěkné místo pro klanění na Tvůrci. Přijď sem království Jeho! Jsem ve výhodě, že mám kolem sebe mnoho duší a že jsem na svém vrcholu velmi osamělý!“

Začátkem prosince vrátil se do Tamanrassetu; obyvatelstvo místní i sousední bylo následkem sucha ve velké bídě, i snažil se je udlentím almužen podporovati co nejvíce.

Roku 1912 zdržoval se ponejvíce ve své poustevně, jsa schýlen nad bednou, jež mu sloužila za psací stůl; chtěl dokončiti tuarežský slovník, jež mnil poslati René Bassetovi, aby jej vydal pod jménem jejich společného přítele Motylinského. Pojednou byl však v práci přerušen vážnou nehodou; za letního vedra byl uštknut zmijí. Téměř vždy bývá takové uštknutí smrtelné. Dozvěděvše se o tom domorodci, přichvátali a nalezi svého dobrodruha v bezvědomí. Ihned jali se jej léčiti po svém; ránu vypálili žhavým železem, stáhli mu svalstvo, aby se jed nerozšířil do celého těla, a když mdloby nepomýjely, přikládali žhavé železo na chodidla. Konečně se vzpamatoval. Byl však nanejvýš sláb a dlouho nemohl ani studovat, ani chodit.

Zotaviv se z uštknutí i jeho „léčení“, pokračoval v práci vědecké i civilisační, jež přinášela i ovoce; Tamanrasset se stává jedním ze středisek Hogaru a poměrně kvetoucí obcí. Mnozí domorodci si postavili úhledné domky a z kočovníků stali se rolníky.

Koncem dubna roku 1913 vydal se na cestu do Francie s mladým domorodcem Uksemem; navštívil své příbuzné a přátele, mezi nimi i Laperrina, jež byl nyní velkým generálem v Lyoně. Tento jej vybidl, k společné cestě do Alp a Švýcarska, což P. Foucauld přijal. Vystoupili v srpnu k moři ledovců, zastavili se v Chamornixu, Belfortě, Lucernu.

Po návratu z cesty vykonal ještě několik návštěv u svých známých, zvláště u biskupa Msgra Bonnetta ve Viviersu, do jehož diecése náležel. Pobyt jeho ve Francii trval tři a půl měsíce; byl to nejdělsí jeho pobyt, jako by tušil, že je poslední. Před odplutím napsal dne 28. září své sestře: „Jen za výjimečných okolností ztrávím misionář tak dlouhou dobu u svých, aby si odpočinul. Dobrý Bůh dal vzniknouti této výjimečné okolnosti cestou Uksemovou. Děkuji Mu za to z celého svého srdce . . . Tobě také děkuji, jakož i Rajmundovi a tvým dětem za přjemné týdny, jež jste mně připravili a za Vaši svrchovanou laskavost k Uksemovi, laskavost, jež působila jeho duši tolik blaha . . . Apoštolát dobroty je ze všech nejlepší.“

Pokračování.

Arnošt Czech Czechenherz:
OPUŠTĚNÁ KATEDRÁLA.

V kamenných lomech na sta rukou láme, drtí skálu
a na sta dlát z ní v přepodivných tvarech kouzlí divy,
kariatidy, draci, dáblí rostou pod kladivý,
sochaři tesají tu štíhlé sloupy na oltáře,
serafů cudná těla, mučedníků svatých tváře.
Ve městě lidé staví ku cti Boží katedrálu.
Přechází dílo věků z ruky otce v ruce syna,
tesařů, kameníků černé hemží se tu roje,
lešení, lana, páky, jeřáby a kladkostroje
skřípají, hučí velkou symfonií, práce hudbou,
v chaosu lidský výkřik zmlká neúprosnou sudbou
a člověk připadá tu jako pouhé stéblo, třtina.
Umění zasvěcenci touží po svých štatných ránech,
tu básník štětce tvoří Madonny zjev s Jezulátkem,
obrazu odhalení bude pro lid zbožný svátkem,
tam zvonaf lije zvony, které budou vyzváněti,
volati živé, mrtvých želet, mraky rozháněti.
Zří architekti vše, jak nakresleno v smělych plánech.

Konečně zvonů hudba nad střechy se nese vzhůru,
pobožný lid se jako moře rozpoutané vlní,
varhany hlasu hromového prostor chrámu plní,
záplava světél u Madonny s Jezulátkem plane,
ze zraků Matky Boží svaté potěšení vane.
Te Deum slavné zní jak píseň sarafínských kůrů.
Nad lesem mramorových víček léta tiše plují
a Čas se dívá barevnými okny v chrámu trakty
na velké bohoslužby, skvělé historické akty,
církevní sněmy, haeretiků soudy, tajné rady,
odcházet vidí v drahém rouše patriarchů řady,
zří bílé sargofagy, andělé kde hořekují.
Je svědkem němých slibů, předsevzetí, vnitřních sporů,
jak ze srdce se na rty derou mužům, ženám, dětem,
a kazatele slyší horlit na hřích jdoucí světem,
na zlobu, která v okna šeré katedrály šlehá.
Když v svitu věčné lampy půlnoc na oltáře lehá,
noc slyší černých mnichů žalné, monotonní sbory.
A katedrála stojí jak tvrz nedobytná v boji,
jak maják světlonosný v rozbouřeném oceánu,
na jehož zeď se vlny ženou silou uraganu,
na poplach prudce bije srdce rozhoupaných zvonů.
Kdo myslí na modlení v dnešním, jarmarečním sboru?

Hlas mnichů zaniká, jak volání kdes ve příboji.
K nebesům věže, ruce dvě se pozvedají obra.
Dnes den svůj slaví rod geheny zavržený Bohem,
symboly zla, jež vykouzleny katedrály slohem
kariatidy, travci, ďábli s pošklebkem zří dolů
na světců, mučedníků, panen zlatou aureolu,
na apoštoly lásky, míru, odřikání dobra.

Čas májí. Zvony zase zahlaholí, světla vzplanou
a zbožným lidem zašumí zas stará katedrála.
Což touha v duších milionů marně by jen hřála,
což setba dobrá žeň by nevydala požeňnanou?
Hle, Kristus umučený na lid s kříže dolů zřít,
jak děl by v lásce své: Kdo ve Mne věří, neumírá!

František Střížovský:

KDO BY ZA ZLĚ MĚL . . .

Kdo by za zlé měl,
kdyby unavený člověk sobě pohovél
posadiv se v stínu na silnici,
jako soumar vždy se lopotící,
sundal s šíje járna tiseň,
zanotoval sobě se skřívany píseň,
píseň svojí, svého srdce tep,
pot si utřel s tváře, vedrem slep,
pohroužil se v sebe,
cítil úsměv nebe,
až by na hlavu se sneal sen . . .
Vůkol rudě pohasíná den.
Osvěžujícího spánku okamžik
tíší v duši živé touhy křik.
Protesty už všechny oněměly.
Oči duše, která věčně bdí,
nocí bezměsíčnou hvězdy uvidí.
Zdá se jí, že hvězdy rostou,
že se blíží hnány silou prostou —
až, hle, širé plochy panorama stojí.
Krajiny, hle obraz vystupuje divem.
Život víří na ní v kolotání živém.

Vidět lidí divných tvarů, v divném kroji.
Stero fosforečných očí

k němu tázavě se točí,
fantastická ústa mluvíti se zdají,
ruce v zoufalém se gestu rozpínají,
a ač slova v přepodivné řeči znějí,
přece duše sobě rozumějí,
cítí, otázka že táž i tu i tam v nich kvílí:
Jak bychom vás, bratři, pochopili?
Ve vesmíru na světech proč kolotáme?
Jaký společný cíl všichni máme?
Co z nás bude, až se večer náš nám skloní?
Proč, když odcházíme, oko slzu roní?
Za hrobem zda vůz již Eliášův čeká?
Či chmur nových nezbadané temno leká? —

Náhle v těchto úvah malomocný bol
zavzněl kolemkol
kovový zvuk harfy mystické
kdesi z nedohledné dálky sférické.
Sideričtí lidé padlí na kolena. —

S očí člověku snů padá plena.
Probudí se na silnici ráno.
Slunce vychází zas, jako malováno.
Z vesnického kostelíčka jasně zvonek zní.
Kolem hošík spěchá ministrovat na ranní.
Ústa jeho hlasitě se modlí „Anděl Páně“.

Člověk zaslí a hlavu schýlí v dlaně.
Hochem rozluštěnu hádanku má bytí
ale nemá síly, jako děti žití! —

PŘÍSPĚVKY KE STUDIÍM O P. V. ŠTULCOVI.

I.

Žádost P. Václava Štulce o povolení k vydání „Blahověsta“ z r. 1846.

(Archivní drobnůstka.)¹

P. Václav Štulec byl již r. 1846 známou osobou v kruzích duchovenenských a vlasteneckých pro svou píli, neúnavnou horlivost a vyšší snahy ve správé duchovní a svou práci na poli církevním a svými básněmi a překlady z polštiny. Získal několik stejně smýšlejících spolubratrů a hodlal s nimi vydati církevní časopis — tedy nový literární podnik. Každá novota narážela ovšem na velké obtíže v době Metternichově, všemohoucí byrokracie germanisující a josefínsky smýšlející tomu nepřála, už proto ne, že to byl časopis slovanský a ještě k tomu kněžímí vydaný. Ale upřímná a rázná přímluva arcibiskupova přece jen povolení prosadila. O všech obtížích a průtazích nám dají zevrubnou zprávu archivní akta ministerstva vnitra, z kterých je též tato drobnůstka čerpána. Štulec podal žádost o povolení „Blahověsta“ přímo k zeměsprávcí, arciknížeti Štěpánovi; po dlouhém vyjednávání byla žádost konečně příznivě vyřízena. Zní doslovně:

Vaše císařská Výsosti!

S hlubokou úctou a neobmezenou důvěrou odvažuje se co nejposlušněji podepsaný, poctěn důvěrou několika svých duchovních spolubratrů přiblížit se Vaší císařské Výsosti, aby vyprosil od Ní mocnou ochranu pro věc, která se mu zdá mfti po nejzralejší úvaze nekonečnou důležitost a nejvydatnější následky pro duchovní spásu veškerého slovanský mluvícího obyvatelstva Čech, Moravy a Severních Uher.

Předmětem této jeho úctyplné prosby jest: nejvyšší povolení k vydání náboženského katolického listu nedělního pro náš národ (lid). Aby důvody k podporování prosby, jeho duší takřka vynucené Vaší císařské Výsosti rozvinul, pokládal by co nejposlušněji podepsaný sám za smělé osobování, kdyby ne právě tímto bylo dáno ospravedlnění jeho kroků.

Především dovoluje si v nejhlubší úctě podepsaný s nepokrytečkou upřímností a nejprostosrdečnější důvěrou, ku kterému každého vybízí všude tak skvěle osvědčená a ze dne ke dni se vznešeněji jevící lidumilnost Vaší c. Výsosti, zde slavnostně u-

¹ Za laskavou podporu vyslovuji zde úřednictvu archivu ministerstva vnitra všele s panem ředitelem, ministerským radou JUDrem a PhDr. Lad. Klímcem svůj povinný dík.

jistiti, že ho nevede žádná jiná pohnůtka k tomu počínání než nejnroucnější láska k svým blízkým a svatému náboženství, jehož vyznavačem a sluhou býti štěstí má, spojená s pravou věrností a přičynlostí k našemu otcovskému panujícímu rodu.

Z lidu zrozený, mezi lidem od svého mládí žijící a po několika let účinkující poznal nejuctivější žadatel poměry a požadavky našeho lidu. A tu ho již často pohnul pohled k slzám, když musel při jinak hluboké náboženskosti našeho lidu spozorovati tak mnohá znamení doby srdce naplňující tesklivou obavou, že by mohl náboženský smysl, pravá živá víra Ježíše Krysta z myslí všech tříd pozvolna vymizeti, kdyby se na každý možný způsob nepracovalo proti všemu víře se hrozivě protivícímu. Není zde místa, abych vyjmenoval příčiny tak mnohých jevů; jedno však podepsaný nemůže zakrýti, že se mu zdá býti rozšiřování účelných, náboženských spisů důležitým a tu i tam nepostrádatelným prostředkem k zachování a oživování lásky k našemu svatému náboženství. Láska ku čtení je našemu lidu jako vrozená; u něho se dědí dobrá kniha jako drahá pozůstalost od rodu k rodu. Za nového rozmachu české národnosti, rozprostírajícího se pod otcovskou ochranou našeho milovaného panujícího domu, rozmnožuje se denně počet knih, nalézajících u všech tříd národa nejživější účast. Ačkoliv to srdce každého lidumila jen potěšiti může, tak nemůže přece zcela potlačiti smutný pocit pozoruje, že se příliš málo vzdělává pole písemnictví nábožensky povznášejícího a křesťanský smysl povzbuzujícího, kdežto naše omládlá literatura šťastně a utěšeně pokračuje v poesii a prose. Tak vychází 7 časopisů¹ v českém jazyku, z nichž každý má značné čtenářstvo dle svého způsobu. Není však mezi nimi ani jediného, který by si byl vzal za účel ohled na náboženské požadavky. Nejdůstojnější konsistoř v Praze sice vydává od řady let bohoslovecký časopis za redakce nejdůstojnějšího pana kanovníka *Pešiny*:² tento však má jen za účel, aby přispěl k vědeckému vzdělání duchovenstva, a může právě proto jen nepřímo lidu prospěti. Kdyby se tedy náboženský moment při rozvoji literatury zanedbával, a kdybychom se co nejhorlivěji nesnažili, abychom vedle pokroku v různých vědách rozšiřovali současně radostné přesvědčení o výtečnosti křesťanství a o vysoké ceně naší svaté víry, spočívající na neochvějných základech pravdy a abychom učinili víru jako pravý a jediný pramen naší spásy

¹ Byly to: *Květy*, *Česká Věsta*, *Pražské Noviny*, *Časopis pro katolické duchovenstvo*, *Přítel mládeže*, *Posel z Budče*, *Pražský Posel* (Tyl), *Promyslný Posel* (Amerling).

² Václav Michal *Pešina* rytíř z Čehorodu (1782—1859), spisovatel, národní buditel a neúnavný církevní pracovník od r. 1832 kanovníkem svato-vítským. Pílně a s úspěchem redigoval v letech 1832—47 *Časopis pro katolické duchovenstvo*, v letech 1835—57 zřídil *Dědictví Svatojanské*, v roce 1844 založil jednotu k dostavění svato-vítského chrámu a pracoval v různých spolcích. Vydal již tenkrát kázání a jiné církevní spisy.

cennou, milou a drahou myslí lidu: pak by se nikdo nesměl diviti, kdyby tato víra, i když jí nic jiného nezkracuje, v té míře mizela, v jaké jiná odvětví vědění rostou a se jim daří. O co zřejměji ukazuje se potřeba po periodickém spise náboženského obsahu, uvažujeme-li vliv, který vykonávají literatura ciziny a různá hnutí doby též u nás. Jak jest velice nutno, aby se rozšiřovaly jasné a správné pojmy o náboženství, víře a cnosti, aby se zaplašovaly a úplně odstranily předsudky a bludy všeho druhu věrným, živým a strhujícím líčením oblažující síly a pravdy učení Krystova, aby se víře odcizené myslí pro ni znovu získaly, všude vzbuzovala a oživovala věrná přičylnost a láska k víře, a takto se proti přibývajícím a valícím se proudu zvrácených, pomatených a nebezpečných časových názorů postavila hráz hrozič povodeň zastavující a zlomčí! V hluboké účtě podepsanému jest sice příliš dobře známo, že jmenovitě škola a kazatelna na sebe vzaly svatou povinnost, aby to vše vykonaly. Ale tím méně mu ušlo, že dnes zvláště periodická literatura se stala řečnickou tribunou a dosáhla moci, která i sílu slavných kazatelů v účincích velmi často přesahuje a rozšiřuje názory a mínění i tam, kam nevnikne slovo kazatelny.

To vše cítí každý pravý přítel trůnu a vlasti — každý věrný syn naší svaté církve, a proto se již od let všude ozývá touha po listu snažícím se, aby vyhověl náboženským požadavkům všech tříd lidu. Náš Nejdůstojnější vrchní pastýř a arcibiskup¹ co nejmilostivěji prohlásil, že hodlá takový podnik na každý způsob podporovati, jakmile jen dojde povolení takového listu ze strany naší otcovské vlády. Nikdy před tím bylo většího oprávnění, aby se hledělo tak radostně vstříc vyhovění tohoto vyloučeného přání, jako nyní, kdy Vaše císařská Výsost jako zástupce Vašeho Veličenstva, našeho nejmilostivějšího císaře a otce země, s moudrostí a vše vynakládající láskou bdí a se stará o blaho věrných Čechu, a kde se snaží Vaše Výsost jako Bohem zasláný zachránce, aby vyléčil tak leckterou ránu našeho národa.

S těmito pocity odvažuje se v hluboké účtě podepsaný, aby ve jménu několika svých duchovních spolubratrů a přátel sdělil své a jejich vroucné přání s Vaší císařskou Výsostí plnou důvěrou, a vkládaje s radostnou důvěrou a srdcem jsoucím si vědomo nejčistšího a bohumilého úmyslu, přání o nejmilostivější povolení náboženského časopisu pro český lid všech tříd v milostivé ruce Vaší císařské Výsosti v pokorné účtě, osměluje se a příkládá co nejposlušnější návrh zamyšleného českého náboženského nedělního listu. Lichotí si, že Vaše císařská Vý-

¹ Arcibiskup Josef Schrenk svobodný pán z Notzingu a Etmatingemu (zemř. r. 1849), veliký lidumil a tolerantní, byl Štulcovi velmi nakloněn, jako i jeho zástupce kardinál kníže Schwarzenberg.

sost uráčí v tomto programu zpozorovati důkaz, jak v hluboké úctě podepsanému a jeho přátelům leží na srdci náboženské povznesení a vzdělání jejich křesťanských spolubratří a jak velice se jim vznáší před očima důležitá potřeba četného národa.

V plné úctě podepsaný, vyslovivše pln důvěry drahou nálehavou prosbu a vroucné a nábožné přání své duše Vaši císařské Výsosti, osměluje se, aby hleděl vstříc vyhovění své pokorné prosby a se v nejhlubší úctě podepsal co

Vaši císařské Výsosti nejoddanější
P. Václav Štulc,
kněz církevní a duchovní správce
v ústavě slepých Sv. Rafaela.

V Praze, dne 14. ledna 1846.

K žádosti byla připojena příloha, obsahující program „Blahověsta“, o čemž se zmíním později.

[Viz Archiv ministerstva vnitra (bývalý místodržitelství archiv) fasc. 16/36 praes. ad čj. 9242 z r. 1846.]

Vida Jerajeva, přel. Otto F. Babler:

PÍSEŇ MATKY.

Mladosti kde vadne
záhon růží tvých?
Hoj, kde zmirá nápěv
písní mladických?

Svíť mi, slunko, svíť mi
oknem do sně,
rost mi, dítě, rost mi
v pěči matčině!

Za devátou horou
zaplál hvězdy let . . .
Zhasla v jasném slunku
hvězda mladých let!

Uspává tě píseň,
kolébavý zpěv:
Dala ti tvá máti
srdce teplou krev;

dala růže tváří,
květy prosou svých . . .
Hřej mi slunko hřej
záhon růží mých!

SIBÍŘSKÁ POHÁDKA.

Bílý a sypký sníh pokrýval rovinatou step a nezměrné ticho prostíralo se do nekonečna. Sem a tam ojedinelé háje bříz, pod tíží sněhových vloček, se skloněnými hlavami zdají se býti pohřbeny v modlitbu. Vůkol neztíti živoucího tvora a step zadumána pohádkou, již nelze slovy vylčíti. Avšak záhrobní ticho je jen zdánlivé. Ze spoust sněhu vyčnívá sotva viditelně nejhornejší část k sobě přileplých chat, jež tvoří ves. Zde, na pohled v neživoucí vsi, žila pohádka v opravdovém rouše. Až do doby, kdy rozlehlo se těmito končinami: Mírová vojna, nescházelo ani „Stolečku, prostří se“.

V těchto chatách, zapadlýcli pod sněhy, stoleček prostíral se denně, v létě i v zimě, kolikrát kdo chtěl za den, nezkráceně, beze strachu, že bude vyčerpán.

Taková je Sibir, nejtemnějši, nejohroženější kout světa, při jejímž jméně husí kůže na těle naskakuje. A přec všechny zkazky ruského světa s dobrým či zlým zakončením prohánějí se tu na koni. Měkká duše slovanského lidu ve své příslovečně skromnosti neposlá jich do cizího světa, však by jim ani nerozuměli. Děd je potomci, kteří ve dnech radosti nebo smutku hojivý balsám vyndávají ze svých sunduků . . .

*

Malý Nikolka o jednu radost měl více, když do otcovy chaty v sibiřské vsi Troickoj vešel řáda, běženec z kraje, kde již několik měsíců zuří válka, na Sibíři dosud nezdомácnělá. Ozvěna teprve kráčí do sibiřských vsí v rozedraném pláští a v ještě bídnejší obuvi.

„Zdravstujtě.“

Vzájemný pozdrav sblížil dva pracíci lidi a Nikolka velikýma očima pozírá na přichozícího bez údivu, jakoby tohoto řádu kdesi již viděl, a on přichází jako nějaký známý v hosti.

„Posaď se! zamrzl jsi“ praví Michajl Ignatěvič.

Běženec usedl na lavici blíže ohromné pece, jež zabírá čtvrtinu jíizby, provanut milým teplem, jež line se světnici. Z toho zdroje sibiřského dinamo, jež za dlouhé zimy vyvěrá bez přestání.

Žinka Michajlova Fodora zastavila vřetenou a vítá prostými slovy přibylého.

„Živí u nás, v naší chatě, dokud ti vhodno.“

Od těch dob Nikolka vešel v přátelství s řádou. Mužik Michajl Ignatěvič zřel ve svém jediném synu, pětiletém hošíku, veškeré blaho a štěstí. Bledolící Sibířan, jako květina, na kterou nikdy nezasvitlo slunce, tak roste Nikolka, o něhož se bála nejen Fodora,

jeho matka, ale tím více otec; vždyť tímto stářím všech 9 dětí již jim pomřelo a všem sousedé pořadím kopali jamku, jelikož hrobníka na vsi není. Poslednímu přišla řada na samotného otce Michajla Ignatěviče. Hrozný osud stihá mužka a jen na hlavu Nikolky dostalo se mu 15 desjatín úrodné země sibiřské. Ženy mužků, sousedů ve vsi Troickoj, dávno již tuší, že Michajl dopustil se zlého činu a Hospodin trestá jej odnímáním dětí ve věku, kdy radost z nich největší.

V den, kdy přišli běženci a plenní na ves, prástku měli v chatě Čugrinova. Taťana Urbišovna zcela jistě družkám přisvědčivě tvrdí, že i Nikolka zemře. „Šestého roku nedočká“.

„Jak to můžeš vědět, Taťano?“ nedůvěřivě praví Sira Čugrinova.

„Jak to mohu vědět? Nic tajného. Michajl ani Fodora nevychová žádných dětí. Já i Michajl jsme z černikovské gubernie. Na Sibiř se dostali před lety, já s Čugrinem, on s Fodorou. Již tehdy kolovaly nepěkné zprávy o něm, že v gubernii zařezal astrachánského kupce, otce 10 dětí, pro 100 stříbrných rublů. Za to byl vypovězen na Sibiř. Naše ves, Troickoj, přijala Michajla do svého středu, chatu si postavil nejspíše za krvavé peníze, ale pozhnání nemá. Z deseti dětí zbyl mu jediný Nikolka, nedochůdce. Není to otužilý Sibiřák, mezi dětmi si ještě nikdy nepohráá a za celou sibiřskou zimu nepřekročí práh chaty. Platno to nic nebude. Deset dětí ztratilo otce, deset dětí ztratí otec, by jeho vina byla smazána“.

Poslední syn Michajla Ignatěviče, Nikolka, je jakoby záračné dítě. Celý den jeho útlé nožky vězí v barevných píμάch (druh obuvi z velbloudí srsti), jen v Moskvě takové vyrábějí. Nikolovo tělíčko zahaleno v kaftanu z domácí látky, rukou Fodořinou vyrobené. Pobíhá jen po lavici kolem břízového stolu a z japonské dřevěné čašky pije čaj. Michajlova jizba má dvě okna na náves. Jedno je větší, druhé je mnohem menší. Ráno bývají obě zamrzlá a když hospodyně zapálí v peci, roztají.

Nicolka spočítá všechny saně, co jely kolem, zná koně sousedů po barvě i dle jména a přec každý mužk koní má několik. — A když řáda na lávce vzpomíná posledních měsíců, zasmutněl. Tichounce Nicolka až k němu se přiblížil, ručku malinkou jako nemluvněte položil řádoři na rameno.

„Nesmutní“.

V tom slově bylo tolik kouzla, že by i ledové srdce roztálo. Nicolka obrátil se k matce Fodoře.

„Mama, řáda bude náš.“

Řákalilo se řádoři oko, pohlédl na chlapce, pohládl jeho vlásky, ústy mu proklouzlo.

„Anděl strážný tebe opatruj.“

Zima dostoupila vrcholu. Dálavé ozvěny na desítky verst nesou se ze stanice sibiřské železné dráhy. Sireny lokomotiv jako by prvním

signálem jara byly veselejší. Slyšeti zacvrlikati domorodce vrabčáka, který byl kdesi ve střeše až dosud schoulen. Slunce, jehož až dosud jakoby nebylo, pojednou jednoho dne vyrazí do přiměřené výše. Rozhlédlo se: „Aj, již déle nenechám ji spáti. Milá Sibíři, zahřeju tě, abys poznala, že ne tvá zima je pánem v tvém domě, ale i já mám zde co poroučeti.“

Ďaďa vylákán tímto zjevem vyšel z chaty, rozhlédl se. I Nikolka hnán pudem předzvěstného jara uchopí ěaďu za ruku.

„Pojď, Nikolko, vstoupíme tam na seraj, za stoh sena, o nějž se slunce opřelo.“

„Ó, jaká to krása,“ zvolal chlapec.

Přes nedozírnou step kůra starého sněhu leskla se jako zrcadlo. Zem ještě umrzlá a dopadající sluneční paprsky nemají na ni ještě vlivu. V závětří na seraji bylo nevyšlovně krásně a ěaďa stal se také dítětem.

Potom již přišlo rychle jaro a Nikolka doprovází ěaďu procházkou na step. Na stepi usedli na koberec sibiřských květů, zří k modré obloze, jež vysoko klenutá bez jediného mráčku. Pojednou ve sférách jarních proudů vznáší se král ptactva — orel, netuše, že naň čihá smrt. Žavzněl výstřel, orel ve výši zakolísal a jako letec v padáku klesal k zemi. Zelený pažit zbarven teplou krví mocného dravce, jenž kradl u osady Troickoj pasoucí se jeħňata.

Svězí vřdch ovanul Nikolkovy bledé tváře, až zrůměnil. Michajl a Fodora trnou strachy, zdali Nikolka přečká kulminační bod smrti svých 9 sourozenců.

ěaďa dovolil si požádati mužika, by svěřil jemu Nikolku aspoň toto léto. „Bůh zná, co z toho pojde?“ praví flegmaticky Sibířan.

„Tázal jsem se Altajského věštce, co bych měl počítí, bych zachránil svého následníka s 15 desjatinami. Ambarov, důstojný stařec bílé brady, zadumal se nad mým přáním a řekl mně toto tajemství:

Neřikej vše, co víš, ale vše věz, co mluvíš.

Netrať naděje, když se zle ěje.

Zas dobře bude, až zlé pomine.

Ještě je Hospodin živ.

Co tomu říkáš, ctěný muži?“

„Ambarov mluvil prostou pravdu a nedá se nic proti tomu namítati.“

„Nu, já však chtěl věděti osudy Nikolkovy.“

„O nemožných věcech mysliti, sama sebe šáliti.“

„Také tak mluvíš, jako Ambarov.“

„Nelze jinak. Než však, záchrana Nikolkova je ti nade vše, rád bych věděl, je-li to pravda, že již 9 dětí v útlém věku jsi ztratil?“

Mužik sklonil hlavu. „Ty pravíš.“

„Jaká je příčina smrti tvých dětí? Snad zatíženo tvoje svědomí činem, za který tě stihá trest?“

„Sud, zdali mě nečistá síla zachvátila. Zabil jsem kupce, otce 10 dětí, pro 100 carských stříbrných rublů.“

Nastala dlouhá pomlčka. — Mužik i řáda hlavy skloněné. Michajlovo přiznání řádoři sevřelo hrdlo, tělem zamrazilo, nebyl schopen slova.

„Co mám tedy činiti, bych zachránil Nikolku?“

Řáda pozvedl skloněnou hlavu, upřel svoje zraky na mužika Michajla Ignatěviče, jakoby se chtěl přesvědčiti, že tentýž mužik má tak zatížené svědomí.

„Co máš činiti? Kde jsou děti kupcovy, kdo je živí, kdo se o ně stará?“

Michajl byl překvapen těmito otázkami.

„O tom jsem ještě nikdy neuvažoval.“

„Netaž se věštce Ambarova, neřikej mi, co máš činiti. Běž rychle a vyhledej děti kupcovy. Vezmi je pod svůj dozor, starej se o ně a k jednomu tvému dítěti přibude 10, takže svých 9 zemřelých nebudeš postrádati.“

„Zachráním tak Nikolku?“

„Ovšem že zachrániš. Bude mít bratry a sestry, jistě mu to v chatrném zdraví prospěje.“

Michajl Ignatěvič vyrazil dveřmi na dvůr, zapískal na koně. Koně příklusali, dal na ně postroj, duha překlenula siváka, nejlepšího běhouna. Ještě jednou se vzbopil, pocaloval Fodora a Nikolku, kteří udiveně zrají na počínání Michajla Ignatěviče.

„Na peci je pytel sucharů, vezmi je, Fodoro, a dej je do tilegy,“ a již uháněl, hledati děti, jeho rukou zabitého kupce.

Uplynulo léto, Fodora sama pokosila senoseč. Chléb byl na účastku zralý a pracovních sil nebylo, by včas byl sklizen a dán v komoru. Řáda, kolik měl sil, vypomáhal při sklizni, veda Nikolku vždy za ruku do zralé již přírody.

Sibiřské slunce podezřele se kalí, ranní mlhy činí krajinu nevýslovně smutnou. Zima se blíží mílovými kroky. Jsou dny, jež jako předzvěst čehosi hrozného usedají na lidi chmurou, a lidé chodí jako mátohy, bezradně a chvatně činí přípravy k zabezpečení zimobytí v útulné chatě.

Michajl Ignatěvič dosud se z cest nevrátil. Fodora starostmi zkrušená za bezesných nocí vzpomíná manžela, kde asi je a zdali ho nepotkalo neštěstí.

Zima tluče na dvěře, chata ještě neobhřnuta vrstvou hlíny, by nepromrzla.

„Kde jen světem se toulá?“

Tyto úvahy stihají Fodora ode dne ku dni. Jednoho večera zastřela se obloha olověnou barvou, k půlnoci počalo sněžit a ráno, když Nikolka nahlédl z okénka do návsi, spatřil otce Michajla Ignatěviče v tilege, jejiž kola těžko se točí v čerstvě napadlém sněhu.

Za okamžik stál povoz u ohrady. Z chaty vyběhli Fodora, Nikolka a dáďa. Fodora i Nikolka vrhli se na mužíka, celují jej a dáďa otvírá dřevěnou bránu.

„Ach“, zvolal dáďa udiven, „hospodář nejede sám?“

Na tilege pod houní leží schoulen hošík, může být vrstevník Nikolky.

„Či je to dítě?“ zvolala Fodora.

„Astrachánského kupce“, praví Michajl.

„A kde máš ostatní?“ táže se dáďa.

„Odrostli. Někteří slouží ve vojště, jiné matka vypravila za příkladem otce za obchodem. Toliko Vasil — Benjamin jí zbyl v domě otcovském.“

„Nebránila matka dítěti?“

„Ne.“

„Podivno.“

„Právě jsem přijel k jejich domu, když ji mrtvou vynášeli a báťuška říkal smuteční žalmy.“

Fodora ani dáďa více se již netázali, uchopili Vasila, zanesli jej do chaty. Nikolka udiveně zírá, matka jemu praví:

„Zde tvůj bratříček.“

Chata Michajla Ignatěviče rozhlaholila se radostnými hlásky dětí, vyjasnila se tvář mužíkova, Fodora omládlá. A když venku sněhová vichřice duje přes kalence slepených chat, nejblaženější chvíle prožívá rodina Michajlova.

Mirra Lohvickaja, přel. Otto F. Babler:

ZDE VĚTRU STON . . .

Zde větru ston a šepot chmurných dum
a bezradno žít . . .

A kdesi žár a moře tichý šum
a slunka teplý svít!

Zde vijavice jenom zasténá
a v bědné srdce tne . . .

A kdesi myrta, myrta zelená
a růže bělostné!

Zde v myslích o životech radostných
nám mjíj pustý čas . . .

A kdesi stále krása, štěstí, smích
a veselí a jas!

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU.

Další článek z řetězu soukromých úvah.

Nad mým ložem visí malý, prostický obrázek v prostém rámečku, na němž vyobrazen Spasitel u poslední večeře a pod obrazem připsáno známým, určitým písmem kněze Václava Šandy, mého učitele náboženství na trhanovské škole: Upomínka na první sv. přijímání slavené v chrámu Páně v Trhanově 18. dubna 1875.

Ten obrázek se mnou putuje za mým povoláním už od let studii a je mi nejmilejší památkou z mého dětství.

Často mi naň přijdou oči a vzpomínám s elegickou touhou na onen významný svátek, jemuž není rovna v životě křesťana.

Jaká to byla novina, jaké pohnutí, a jaká zostřená bdělost nad námi ve všech našich starodávných domácnostech, když jsme doma ohlásili, že se nám začnou ve škole přípravy na zpověď a na první sv. přijímání. Jaké úsilí a jaká vytrvalost potom horlivého kněze, když nám s vlastní skalopevnou vírou a svatým nadšením vykládal o obou svátostech. Naše škola byla přeplněná, chlapci, vyrostlí většinou volně v přírodě, těžko se dávali při učení udržeti v kázni. Ale při těchto hodinách náboženských bývalo hrobové ticho, nikdy nebylo třeba někoho ze spolužáků napomínati.

Brali nás tenkrát ku převážnému tomuto náboženskému obřadu školáky dost pokročilé, já dovršoval desátý rok, jiní byli ještě starší. Z domova z pečlivé výchovy rodičů byl jsem již hezky pokročil v známostech náboženských, znal jsem zejména přehledně příběhy Starého i Nového zákona, jež jsme měli doma v pěkných obrazových vydáních, kde mi každý obrázek byl znám do nejpodrobnějších rysů. Věděl jsem, že je mezi lidmi mravnost a nemravnost, že musí člověk bojovati proti hříchu, ale neznal jsem dvou velkých a vznešených schopností srdce lidského a to kajcnosti se všelijakou čistující krásou, a dobrého předsevzetí, blahodárnou silou táhnoucí k dobrým skutkům. Tato dvě mohutná hnutí probudily mi v dětské duši první církevní výklady o sv. zpovědi a večeři Páně.

Tenkrát teprve pochopil jsem a takřka prožil vlastní vnitřní účastí podobenství „O ztraceném synu“ a o „Milosrdném Samaritánu“, takže se mi oba ty příběhy zdají nejkrásnějšími básněmi světa. Ano, vždyť jejich básníkem je sám Ježíš Kristus.

Od té doby vystávaly v duši mé dojmy před tím neznámé, nebo aspoň neuvědomělé a to upřímné kajcnosti nade vším z mé minulosti, s čím nemohu býti spokojen před tváří Boží a vůči božské dobrotě, kdykoliv skládám starosti dne a uvažuji o odpovědnosti za duši nesmrtelnou, a dále dojmy z radostné touhy

a pevného předsevzetí do budoucna, že chci jít tou cestou, kterou označil Kristus slovy, jež směl říci jen On sám: Já jsem cesta, pravda i život. Tyto dojmy, tyto, řekl bych, utajené schopnosti duše, od prvního svatého přijímání otvírají mi vnitřní, mravní zrak a pomáhají — i když o tom nevím — rozhodovati mezi dobrem a zlem a tak i v životě společenském zachovati si čisté ruce a dobré jméno.

Vzpomínám si na tomto místě, jak tutéž pravdu krásně a názorně vyjádřil Komenský v básni „Labyrint světa a ráj srdce“, když poutník hledaje štěstí ve světě, zklamán byl všude až k zoufání, ale tu „Krista našel,“ to jest kajcností a dobrým předsevzetím vrátil se na cestu života. Jak katolicky tu Komenský myslel i cítil!

Ale vrátím se k naší školní přípravě k prvnímu sv. přijímání.

Jedna matka přivedla mezi nás chlapce slabomyslného a polohluchého, již přerostlého, který do školy nechodil. Náš kněz ujal se ho se vzornou svědomitostí a pracoval s ním při nás i po nás, aby pochopil a porozuměl aspoň hlavním poučkám a podmínkám sv. přijímání.

Nezapomenutelnou zůstane nám všechněm, jak tuto péči církve posilovali vlastní pečlivostí a pozorností vůči nám ve všech domácnostech, kam jsme tenkrát hned za přípravy jen vkročili. Lid větší vesměs vírou prostou, ale živou, dával se na nás jako na šťastné vyvolence, jež čeká hostina andělská. A teprve v sám den slavností!

Neměli jsme zvláštní okázalé nádhery na šatech, dost bylo, když se i nejhudší rodiče postarali, aby měli děti své řádně ošaceny. Většinou měli jsme ovšem šaty nové, ale prosté a někteří spoluzáci dostávali teprve první boty. Neměli jsme ani svíček ani kytiček, zato nám všechněm i našim starším plály zraky radostí z očistěných dušiček a touhou po Večeri Páně. Byl nám v tom ve všem vzorem náš horlivý učitel náboženství, jehož hlas při oltáři a každé hnutí oka svědčily, že mu jde dnes o věc nejvyšší. Když před samým přijímáním přerušil obřad krátkou promluvou a obrátiv se k nám začínal vroucně mluvit na slova Spasitelova: Nechte dítek, ať jdou ke mně, neboť takových jeť království nebeské — rozplakal se všechnen kostel radostí, nám dětem do té doby neznámou. A byl ten náš kostel v pravém slova smyslu natlačen, ačkoliv nebeská hostina naše dala se při první mši svaté, kdy bývalo nejvolněji. To z ohledů knězových, aby školáci z přespolečných obcí nemuseli tak dlouho lačnět. A i z každé té vzdálené osady z každé rodiny, která měla dítě při prvním sv. přijímání, hleděl být přítomen vznešenému obřadu, kdo jen mohl. Bylo to po starém řádu věčícího lidu svátka a vyznamenání celé rodině.

Proto také bděl nad námi po celý den naši starší, a to se stejnou pečlivostí a právem svoji jako cizí, abychom žádný po

sv. přijímání ničím se nepohoršili. Zdědná uctivost k obřadu památnému stupňovala se až v úzkostlivost, že nám v ten den bránili, abychom neplivali na zemi, abychom nechodili bosí, abychom si odepřeli i všechny dovolené hry. Zato jsme museli i odpoledne do kostela na požehnání, které bylo závěrem slavnosti a na které nás jako své miláčky doprovázela houfně celá obec.

Kdykoliv se zadívám na obrázek, prostičkou památku, na ten památný den, prožívám znova všechny ty krásné a vznešené dojmy nejslavnější chvíle svého dětství a tu vidím a cítím: Kdybych nic jiného neměl, pro památku prvního sv. přijímání nikdy bych se nemohl odloučit od své církve, v níž jsem se narodil a byl vychován a v náboženských pravdách vycvičen.

Jovan Dučić, přel. Otto F. Babler:

Z „JADRANSKÝCH SONETŮ.“

Rohatý se měsíc zaplet' do větvoví
kaštanů těch starých. Noc je modrá, světlá . . .
V zahradě tvé spí už každá růže zkvetlá,
na pařezu tlustém svlačec sobě hoví.

Lesklá mračna táhnou, mlčky, kam až — kdo ví?
Vzduch je němý, ztuhlý, ale plný světla.
Šešatí jen cypřiš, z travin vůně vzlétla,
na něž lije noc své těžké, drahé kovy . . .

Plachty ani racka není v mořské pláni;
mír jen proudí nebem, fialovou bání —
sen mé bědy všechny uspává a tíš . . .

Leč až slunce z rána znova ozáří je,
opět procitnou a vyjdou ze svých skrýší
na výšuni teplé, jako černé zmije . . .

EMPIRICKÁ ESTETIKA.¹

Nejprve citujeme: „Empirická estetika nikdy nemůže se domnívati, že vynalezla kámen umělecké moudrosti, že našla pravý směr umění, jež by směla umělcům vnucovati.“ (Strana 38.)

Nechťhmež rozhodovati, má-li býti estetika vědou empirickou či ne. V moderní době, co není empirická, není vědou. Jelikož estetika má ambici býti autonomní vědou, jakou jinakou by mohla býti než empirickou? „Každá empirická věda předpokládá napřed hotová fakta, jimiž pro estetiku jsou umělecká díla. Předbíhají jim může kritika, jež usuzuje o životnosti nebo neživotnosti uměleckého díla při jeho objevení se, ta však neusuzuje o tom z názorů estetických, nýbrž spíše z paralel čerpaných z dějin umění.“ (Strana 38.)

Zdá se tedy, že empirická estetika je naprosto neuzitečná. Nemá, co by umělcům radila, nemá, co by od nich žádala, čeká, až co oni vytvoří, aby to učinila předmětem svého zkumu. Jest relativní a sterilní. Neprorokuje. Nic neschvaluje. Nic nezavrhuje.

Poněvadž umělecká díla jsou stále jiná a nová, musí i empirická estetika býti stále jiná a nová. V nové době vloudil se v pojem vědy znak *měníti* se. Stalo se to vlivem pokroků věd přírodních: a jako přírodní nazírání se podstatně mění, třeba: Ptolemaeus — Galilei — Einstein, i vědy nepřirodní touží míti ve štěstí pokrok a změnu, ale konečný úspěch té žalostné a klamně citlivé touhy je roven nezdaru osla z báje, jenž chtěje získati lásku svého pána skočil mu na záda, jak vidal činiti psa, s nímž laskal se pán, byl však zbit. Nuže, empirická estetika jest věda měnící se. Nemůžeme se tedy na ni odvolávati, nemůžeme se od ní poučiti, ona jen analyzuje, „budiž zájem o otázky umělecké a vzružený pak zájem dále zvyšuje, čímž povzbuzuje pozornost a myslivost vlnatelů uměleckých děl“. (Strana 38.)

Empirická estetika je mlčící věda. Nemě božstvo Můžete plakati, smáti se, hledati, trpěti, klamati se — mlčí. Zhabělá věda. Budiž zájem o otázky umělecké, ale nerozhoduje jich. Ví, že její poznatky za sto let nebudou pravdivy, snad za deset let, za rok už ne. A co nebude pravdou za rok, není pravdou ani dnes. Empirická estetika pochybuje sama o sobě: „Toto poznání (t. j. osobní i dobové individuálnosti v umění) zdá se býti pro možnost estetiky přímo zdrucující. Je-li umění stále jiné a jiné, v každé době a v každém národě, pak snad musí si každá doba a každý národ vytvořiti i svou estetiku?“ (Strana 32.)

Fechner se domníval, že estetika spekulativní (shora) je předčasná, protože předpokládá tak pevnou, bezpečně danou soustavu filosofickou, abychom se na ni mohli s naprostou jistotou spolehnouti a pak z ní estetiku dedukovati. Dnes však prý takové soustavy ještě nemáme, a proto ani spekulativní estetiky na ni zbudovati nemůžeme. „Můžeme ovšem jíti v tom ještě dále a říci, že takové soustavy filosofické nejen nemáme, ale také nikdy míti nebudeme, a protož že spekulativní estetika je i v každé budoucnosti nemožna.“ (Strana 24.)

A z toho závěr, že opravdovou vědou jest toliko estetika empirická.

Pozornosti zasluhuje především náhled Fechnerův, že totiž absolutní estetiku je možno vyvoditi z absolutní soustavy filosofické. Náhledu tohoto Nejedlý nevyvrací. Vyvrací však možnost absolutní filosofie. Bez důvodů ovšem. Chce

¹ Otakara Hostinského „Estetika“. Napsal Zdeněk Nejedlý. Díl I. Všeobecná estetika. V Praze, nákladem Jana Laichtera. Díl II. dosud nevyšel.

estetiku bez filosofických předpokladů: ale estetika empirická má právě nepovážlivější předpoklad, *skepsi*. Stat pro ratione voluntas. Chce mít estetiku vědou samostatnou.

K estetice jako nauce o krásnu bude se zajisté obraceti umělec s otázkou, jak tvořiti. Nejdý: „Základní otázka estetická zajisté nezněla původně: co jest krásno?, nýbrž určitěji: jak se dělá ten neb onen určitý předmět, aby byl krásný?“ (Strana 40.)

Poněvadž ale estetika chce býti vědou samostatnou a empirickou, považuje za zbytečno na tyto otázky odpovídati: „Čím více se estetika stávala vědou, tím více zanechávala tyto praktické otázky literatuře pedagogické a obracela se k cíli čistě vědeckému bez ohledu na užitečnost její práce pro uměleckou praxi.“ (Strana 40.)

Dle toho patří v pojem vědy mlčení, i když se někdo ptá. A patří-li to v pojem vědy empirické, jest podivno, že na příklad lékaři, jichž nikdo nepodezřívá, že by nebyli empiriky, se odvažují svým pacientům předepisovati léky. Analogicky by se mohlo mluviti o empirické etice. Etika je nauka o dobru. Má nás poučiti, co máme činiti a čeho se varovati.

Kdyby byl Nejedlý etikem, prohlásil by především, že etika je nezávislá na metafysice, že je vědou autonomní, empirickou, jež zkoumá a řadí fakta, že nemá nic ontologického, normativního, omezující se na analýsu vědomí mravního a sociálního. Pojmy dobra a zla, práva a povinnosti by prohlásil za pouhé iluze. Tak vskutku učí empiričtí etikové A. Bayet (I.a morale scientifique, Paris 1905), Francesco de Sarlo (L'attività pratica e la coscienza morale, Firenze 1907). A poněvadž fakta, to jest, jednáni lidské, se mění, a náhledy o dobru a zlu byly v různých dobách a u různých národů různé, prohlásil by též, že etika je věda relativní. Možná, že by po způsobu Büchnerově studoval zprávy cestovatelů o mravním životě cizích národů, a kdyby zvěděl, že negři ve východní Africe neznají lásky k rodičům, anebo že Indové v Kambodži a Annamu pokládají za mravní pravidlo vždy lháti a nikdy nemluvit pravdy, měl by dokonce doklady pro relativnost etiky, stejně asi závažné jako má pro relativnost estetiky, když si nedovede vysvětliti, proč je nám cizím liturgické umění starých Indů nebo Dantova „Božská komedie“, nebo když na doklad ménivosti estetikých názorů uvádí, že středověk neuznával terce za konsonantní, novověk však ji uznává, nevěda snad, že středověk nemohl pokládati terci za konsonantní prostě proto, že se držel kvintového ladění pythagorejského, dle něhož osmterc není konsonantní, a kdyby ladění to podržel i novověk, že by i novověk se dosud souhlasil se středověkem. A konečně by stanovil, že jako každá empirická věda, tak i etika předpokládá hotová fakta, to jest, činy lidské, předebhati že jim nemůže, a proto na otázku, co je dobro, že nemůže odpověděti, to že je věcí pedagogiky, etika že je věda a jako věda že nemá co činiti s životem, zrovna jako estetika nemá co činiti s uměním. Slyšme: „Žaloba, že estetická věda nepomáhá umělecké praxi, jest pro úplně odlišný účel vědy a umění stejně lichá, jako žalovat na jabloně, že ua nich nerostou hrušky.“ (Strana 38.)

Empirického etika se nemůžeme ptáti, co je dobro. Odpoví nanejvýš: iluze. Empirického estetika se nemůžeme ptáti, co je krásno. Byla by to otázka zcela nevědecká.

Jednoho dne mluvil Ernest Hello s jedním naturalistickým malírem v síni, kde byla vystavena všechna jeho díla. Spatřiv jakýsi zvlášť osklivý obraz, jež byl namalován s realistickým úsilím napodobiti skutečnost, pravil umělci:

„Proč jste si vybral tento model? Pokládal jste jej za krásný?“ „Krásný!“ odpověděl mu malíř. „Co je krásno? Viděl jste už krásu? To jest jako byste mi mluvil o Bohu.“ (Le Siècle, Paris, 1920.) Dom. P.

PODIVNÉ ŽIVNOSTI.

Kdo si přečetl Chestertonův „Klub podivných živností“, jistě se zamyslí nad tím, kolik vlastně podivných živností na světě je. Napadlo mne to nedávno

v cirkuse při pohledu na šašky. Jistě je i v tomto oboru značný pokrok. Ale vtipy augustů jsou neustále stejné, stále mají tutéž pomoučenou tvář, stále do sebe vrážejí a pletou se mezi produkující se artiaty a je to jistě podivné pomýšlení, že je to jejich řemeslo a povolání. A všimáme-li si blíže, každou chvíli přijdeme na takovou podivnou živnost. V modré jeskyni na Capri, předměty, které se ponoří do vody, dostávají pod vodou zvláštní stříbrný lesk. Z toho povstala tato živnost: za 6 lir vrhá se jakýsi chlap do vody, aby ukázal, jak je v ní stříbrnější. Uvážíme-li, co cizinců navštíví v sezoně modrou jeskyni, vidíme, jak dobrá je živnost býti pod vodou stříbrným. Jiná podivná živnost: četli jsme nedávno v „Soudní sni“, že jakýsi klenotařik šidil systematicky pojišťovnu tím, že se dával fiktivně okrádat a platil určité fixum svému stálému „zloději“. Velmi podivnou živností bylo také jistě staročeské „koštětství vína“. Koštěť vína byl člověk nadaný obzvláště jemným jazykem, jímž rozeznával neomylně rozličné druhy i ročníky vín a byl tedy jakýmsi přísazným znalcem.

Nejpodivnější živnost již znám, je však myslím ta moje; žurnalistická. Proměňování života v papír, péro, inkoust, resp. v strojové písmo. Cokoli na světě žije a se hýbá, se nám proměňuje v záminky ku psaní článků. Koštěťství událostí, dojmů pod jediným zorným úhlem: Zitřetího čítala novin. Ve své moudré knížce „Z denníku žurnalistova“ má Peroutka grotesku, v níž vypravuje o lásce spisovatele ke spisovatelce, která se ztroskotala o to, že v nejvzrušenějších chvílích odskočil brzo ten, brzo onen, aby si udělal poznámku do svého literárního notesu, jaké to bylo, a tím se připravoval o veškeru bezprostřednost a hloubku zatřítku. Jako se Midasovi všechno měnilo ve zlato, tak se spisovatel všechno proměňuje v literaturu, v články. Podivná, podivná živnost, milovaná i nevážená!

V podstatě je podivnější než všechny podivné živnosti Chestertonovy od majitele „Agentury pro dobrodružství a romantiku“, až po soukromého soudce. Obsahuje vlastně všechny tyto živnosti v sobě: i živnost Profesionálního Zdržovače. Je to řemeslo proměnlivé a přece stále stejné, řemeslo vyžadující právě tolik blaseované chladnosti, jako neustále naivní zvědavosti. Ostatně každé povolání je v podstatě podivnou živností, když se nad ním zamyslíme. Již proto, že nejpodivnější věcí na světě je život sám.

Dr. Alfred Fuchs.

LITERATURA.

Petr Fingal: Straky na vrbě. Humoresky a satiry. Praha 1924. Stran 323. Cena 22 Kč. **Pavol Dušan: Stopy a spády** Myslivecké humoresky. Praha 1924. Stran 271. Cena 18 Kč. -- **B. Brodský: Poslední pokušení.** Román. Praha 1924. Stran 286. Cena 18 Kč. -- **John Goodwin: Žena pavouk.** Pteložil Š. E. M. Praha 1924. Stran 296. Cena 18 Kč. Všechny tyto knihy vyšly nákladem Československých podniků tiskarelských a vydavatelelských v Praze.

K letámu období vyslalo do světa jedno z nejčilejších pražských nakladatelství řadu knih, jež si nečiní velkých nároků umělelských, ale chtějí především lehcce pobavit své čtenáře. Petr Fingal, pražský novinář, jenž obstarává patrně besádky a nedělní přílohy denních listů, vyznal sám v doslovu nedávne své sbírky „V reji života“, že jedinou jeho snahou bylo pobavit čtenáře zábavnými příběhy. Takovými zábavnými příběhy vyplnil již ptes tučet svých sbírek, z nichž tato poslední jest asi nejohsáhlejší. Je v ní sice dosti čísel, která by sotva kdo nazval humoreskami nebo docela satirami, jest tu několik až příliš všedních příběhů a drobnokreseb z venkovského i městského života, ale celkem vyhověl autor svému nevysokému úkolu mnohem lépe než ve svých dřívějších knížkách. Hojně nové látky poskytl mu vzpomínky na válku i poměry popřevratové, ale často také vrací se ještě k obvyklým tematům humoristů: slabostky žen, nesnáze zamilovaných, zálety starých pánů, kvartýrské a studenty, divadelní zákulisí, obecní volby atd. Nechybí ovšem ani farská hospodyně, jež prý promásluje pokrokového učitele, že místo „ruku líbám“ jí pozdravil „má učta“. Méně již chápeme, proč z ničeho nic zatáhl sem „otce jezovity“, jejichž

zásluhou prý „historičtí nešťastníci v mučnické natahování byli na skřípec (199). Ani ve slohu nezapře autor novináře. Nejlépe se čtou příběhy o dětech a některé vzpomínky o spisovatelích a umělcích.

Dušanova kniha je obsahově jednodušší, ale také jednodušší než Fingalova. Druží se těsně k předešlé sbírce autorové „Krev se nezapře“: vystupují tu zase známé figúrky starých, na oko draných fořtů i mladých, zamílovaných adjunktů, žertovných mlynářů i vychytralých krajanů, pytláků, strýců atd., vypravují se různé roznarmé příběhy a taškafice, místy šlehnou se lidské pošetilosti a slabůstky, ale všechno je zcela neškodné a feld bych skoro „nemoderní“: i celé ovzduší těchto humoresek dýchá vůni starých zlatých časů, kdy se lidé dovedli ještě pravdu s chutí zasmát a neotravovali si společenský život neplodnými politickými hádkami a nekonečnými „debátami“. A tak snad mnohý umělecky nenáročný čtenář se knihou Dušanovou skutečně pobaví. Více ani spisovatel nechtěl.

Také Brodský v posledním svém románě nesleduje vyššího účelu. Sáhá zase do svého oblíbeného statkářského prostředí, ale vybral si tentokrát hrdinu málo sympatického: slabošský, nestálý, všude nespokojený snilek, jenž se náhle zamiluje do mladé vdovy, ale nechá se brzy švagrem pohnotit ke sňatku s bohatou statkářkou a za krátký čas docela expedovati bezmocně do Ameriky, aby nepřekážel v záletech. Teprve tam se naučí pracovat, získává zase proti své vůli lásku dcery farmářovy a žení se s ní, když po krátkém „posledním pokušení“ provede rozvod s první manželkou a zavraždí svého sobeckého švagra. Jest možno, aby takový nerozhodný, jemně přečte vychovaný snilek zavraždil člověka tak zcela chladně, bez nejmenších výčitek svědomí? Zamerikanisoval se tak brzy? A vůbec vypadají američtí farmáři — katolictví irové — tak jak je líčí autor — opilci, rváčci atd.? Soudí tak lehkovážně o manželské rozluce a o protředcích, jimiž možno si tu pomoci? Jako ve všech svých románech pomíjí spisovatel i zde úplně náboženskou stránku svých osob, vybývá se každému takovému projevu i tam, kde by byl zcela jen přirozeným důsledkem povahy — a snad ani netuší, jak je tím k vlasti škodě ohrožuje a zpovrhňuje!

Spisy anglického romanopisce J. Goodwina, jež jsou v poslední době hojně u nás překládány, náležejí k lepšímu druhu t. zv. napínavé, skoro detektivní četby, jak je měl asi na mysli také Chesterton, když vyslovil svůj známý soud o detektivkách. V „Ženě pavouku“ kreslí typ moderní velkoměstské šarlatánky, věštkyně, která dovedně využívá všech vynálezů nové vědy, aby lákala své oběti, obetkává je obratně svými pavučinami, vysává finančně i mravně a podle potřeby i vraždí. Na konec padá však sama do nástrah, jež láčila jiným, a nevládní vítězí. Román není bez mravního jádra, místy zaujme líčením londýnských poměrů, dovede udržeti zvědavost v napětí až do konce — ale to jsou také všechny jeho přednosti. Pro čtenáře slabších nervů jest i zde příliš těch intrik a zločinů s celým doprovodem moderních sensačních proced. *Boh. J.*

Karel Scheinplüg: Vůz u lesa. Povídka. Nakladatel F. Topič. Praha 1924. Stran 51. Cena 4,20 Kč. — **Josef Svátek: Poslední Budovec.** Román ze 17. století. Nakl. tž. Praha 1924. Stran 328. Cena 12 Kč. — Scheinplügova povídka je sice psána původně pro mladé čtenáře, ale svým živým, poutavě vypravovaným dějem zaujme a osvěží i dospěleho. Zachycuje pěkně úzkost kramářských dětí, které jsou nuceny bydleti několik dní samy ve voze u lesa, když jejich rodiče byli náhle zatčeni pro podezření z vraždy. A z úzkosti i z vědomí zodpovědnosti probouzí se v nejstarším děvčeti hrdinka, jež se stará s podivuhodným mateřským a přece tak dětsky přirozeným uměním o mladší sourozence až do chvíle, kdy se rodiče šťastně vracejí. — Svátkův román vyšel po prvé právě před 30 lety v „Matiči lidu“ a nese na sobě všechny známky autorovy tvorby, jak tu nedávno byla o nich řeč. Hrdina, vnuk známého Václava Budovce, popraveného 21. června 1621, sotva si získá sympatií čtenářových. Byl pro souboj k vůli své záletné ženě potrestán pranýřem na Staroměstském náměstí a vyhoštěn ze země, začal zpláne vášnivou touhou po pomstě. Dá se do služeb Francouzů proti Habsburkům, najme sbor žhářů, kteří páli v Čechách města i hrady, a dostane se s nimi až do Prahy, kterou

dává dne 21. června 1689 zapáliti; prozrazen a zklamán sám se před zatčením zastřelil. Spisovatel snaží se sice vylíčiti svého reka jako vykonavatele pomsty spravedlivé, ale na konec doznává sám, že poslední Budovec musel zhyznouti, poněvadž se krutě prohřešil proti odvěkému zákonu světa křesťanského: Pomsta náleží jedině Bohu! Novinářský způsob Svátkovy tvorby znovu připomínají některé zrnky o jesuitech i nedůslednosti a rozpory, zvláště v odůvodňování děje; tak na př. na počátku se tvrdí, že se Budovec vášnivě zamiloval do vypočítavé krásky a pojal ji za manželku přes výstrahu svých přátel; ke konci však se praví, že její otec donutil Budovce ke sňatku přímo svými vyhrůžkami... Jinak má i tento román dosti vlastností, jež vysvětlují úspěch spisů Svátkových u průměrných, nenáročných čtenářů, hlavně napínavý děj s celou řadou silných, vzrušujících scén. Boh. J.

Bernhard Kellermann: 9. listopad. Román. Druhé vydání. Přeložili Alois Pjtkryl a Karel Kraus. Vydalo tiskové a nakladatelské družstvo čs. legionářů „Čin“ v Praze 1924. Stran 425. Cena 33 Kč. — Louis Dumur: *Defaitistá*. Díl II. Přeložil Josef Koupil. Nakladatel F. Topič v Praze 1924. Stran 307. Cena 19 Kč. — Román Kellermannův jest zajímavým protějkem Dumurových „Defaitistů“, o jejichž prvotní díle jsme tu nedávno referovali. Oba však způsobem zachycují náladu hlavních měst, Berlína a Paříže, ve chvílích, kdy válka překročila svůj vrchol a události kvapem se fitily ke konečnému rozhodnutí. V Paříži vzniká, podporováno německou agitací a německými penězi, hnutí pro mír za každou cenu; francouzský romanopisec vidí v jeho vůdcích jen slabochy, pesimisty, strážce porážky i zrádce vlasti a nechává na konec svého hrdinu, neutrála, dospěti k poznání, že se klamal ve svých názorech o německé povýšenosti; francouzský nacionalismus zůstává vítězem. Kellermann, kdysi vášněný korespondent u štábu německého korunního prince, soustředil svůj děj, rozčlankovaný na veliké množství neklidných, nervosně črtaných scén, jen na Berlín. Zde vidíme jako v zrcadle celý úpadek Německa; dokonávající pých generálů i utrpění invalidů, pusté hýření zohatlíků, důstojníků a všelijakých dobrodruzek i neskonalou bídu strádajících zástupů. A z toho všeho rodí se nevyhnutelně zprvu fantastické myšlenky o odplatě, sny o novém světě a lepší budoucnosti, kdy nebude rozdílu tříd ani národnostních bojů, kdy nastane sbratření všeho lidstva. A za touto ideou, jež připravovala půdu revoluci z 9. listopadu, stojí zřejmí i autor sám. Je mnoho holetí v jeho líčení německého úpadku, mnoho trpkých výtčků společenským řádům ve výškách takového Ackermanna i mnoho nadějí v novou budoucnost socialismu. Nebudou či nebyly již zklamány? M.

H. De Balzac: Voršila Mirouštová. Román. Přeložila R. Thonová. Nakladatel Fr. Obzina ve Vyškově na Moravě 1924. Stran 211. Cena 24 Kč. — „Voršila Mirouštová“ je článkem mohutné „Lidské komedie“ Balzacovy a patří do cyklu „Scény ze života v provincii“. Do malicherného měšťáckého prostředí, k němuž čítal Balzac vždy pudový odpor a jež tolikrát zesměšnil ve svých románech, postavil tři vzdělané starce, nekonečně převyšující své okolí: lékaře, kněze a advokáta, kteří společně vychovávají hrdinku románu, sirotku Voršilu. Po letech však dorůstající dívka stane se sama vychovatelkou svého hlavního ochránce: svým ctnostným životem, v němž se jeví nejrádnější účinky náboženství, přivede lékaře, nevěstičku voltairiana, zase k Bohu. Ale současně nastává také hrušný boj nedočkavých, chamtivých dědiců proti lékařovi a jeho chráněnce. Vášnivá honba po penězích, nelekající se ani nejpodlejších prostředků a zločinů — tof Balzacovo oblíbené téma, jehož tolik variací nalezneme v „Lidské komedii“. A jak již měl zostřený smysl pro lidskou nepravost, vylíčil také zde s celým svým realistickým uměním řadu postav oněch „dědiců“ a jejich pomocníků mnohem dokonaleji a plastičtěji než jejich ctnostné protějšky. Dobří ovšem na konec vítězí, jenná, křehká hrdinka dochází štěstí v manželství s milovaným mužem, její protivníci, když byla odhalena a potrestána jejich zloba, se obracejí a spisovatel, známý svými často si odporujícími názory v otázkách náboženských, vzdává hold nevystihlé božské Prozřetelnosti. Tak by

působil román dojemem ryze křesťanským, kdyby v něm nehrála značnou roli také záliba Balzacova ve zvířectvím magnetismu. Hájí ho nejprve tvrzením, že před sto lety právě bylo v módě, že pro totiž magnetismus byl „oblíbenou vědou Ježíšovou a jednou z božských mocí daných apoštolům“, a pak používá různých věv této „vědy“ k výkladu duševních pochodů i k rozuzlení vlastního románového děje: hrdince zjevuje se v magnetickém spánku zemřelý lékař a prozrazuje jí spáchaný zločin se všemi podrobnostmi, což přivodí náhlý obrát celého příběhu . . . Žádá si tedy román vyspělejších čtenářů, kteří si vysvětlí stanovisko autorovo a ocení také i přes těžkopádný sloh nepopratelné umělecké hodnoty tohoto zajímavého, u nás dosud neznámého díla: má dosti stran, jež nesou zřejmé stopy právě geniovy. *M.*

Hnat Chotkevčy: Horské akvarely. Z ukrajinštiny přeložil a úvodem opatřil Rudolf Hůlka. Nakladatel Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1924. Stran 103. Cena 5'50 Kč. — Překladatel podotýká, že svým překladem zamýšlel dáti našemu obecenstvu ve formě beletristické poučení o nezapřímém horském národu, jehož část přebývá také na Podkarpatské Rusi — o Huculech. Život, povahu i přírodu této svérázné větve ukrajinského národa zachycuje autor ne sice věstranně — toho úmyslu ani neměl — ale přece tak, že dovede vzbuditi zájem i lásku k tomuto lidu. S nemalým talentem básnickým i malířským podává celou řadu obrázků z divukrásné přírody v potíci Ceremoše, jež bezděky nutí i jej, člověka odchovaného moderní kulturou, skloniti se v modlitbě před mocí Boží. „A nyní tu na vršku já, slepý mravenec, pocituji potřebu modliti se . . . Tam dole vstřípili mně, že Boha není. Já však zde na hoře musím říci, že jest to nepravdou! Já cítím Boha! Ve věčném mlčení a věčné tvořivosti cítím Boha! Ve věčném zlu a ve věčném dobru! . . .“ Miluje proto hory, jež dovedly lépe odolati ničivé síle moderního ducha než jejich obyvatelé. Trpce žaluje autor na kulturu, jež porušila duši těchto dětí přírody. „Nebylo nám lépe bez vaší kultury?“ — volá „My žili jsme snad v temnotách a nevěděli, že země jest kulatá a rok že má dvanáct měsíců, my však radostně zpívali jsme na Vánoce koledy svému Bohu, krásné potákali jsme svá svatební veselí, pokojně umírali. My byli jsme negramotnými, za to však nikdo neptedvolával nás k soudu, nám lehčeji bylo s naší negramotností než s vašim falešným věděním . . . Proč zkaliili jste naše žiti, oholili a znešťavili naše hory, posváždili naše děvčata, rozhržili naše mladé ženy? Nechtí nyní upřímaost mezi lidmi, vesnici chlubí se svedenými, židé nás vehnali v dluhy, navykli pijanství . . .“ A svou knihu končí spisovatel teskným pohledem do nedaleké budoucnosti, kdy kultura docela stráví huculekou patriarchálností: „Do muzeí seberou vaše pušky a rohy na prach a přivezou vám na výměnu obleky tovární výroby. V muzeích nastaví voskových děvčat s vašimi účesy, níládenců s trembitami v rukou, s tupýma, barvenýma očima a oloupaným nosem; etnografové zapíší každou vaši prúpovídku, do fonografu zachytí melodii flójery . . . Jen když budete platiti daň a v každé vesnici budete míti četnictvo . . .“ Hle, rub oslavované moderní kultury! A příspěvek k otázce, o níž nedávno „Archa“ přinesla úsudek Aloise Mrštíka: Národní kultura! *M.*

A. S. M. Hutchinson: Když zima přichází. Přeložil Dr. Karel Koschín. Nakladatel Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1924. Stran 444. Cena 25 Kč. — Román povítky, jakých i v Anglii jest asi potídku, snad proto také dočkal se tam ve dvou letech padesáti vydání! Odmyslíme-li si některé zvláštnosti anglických poměrů, jest i nám hrdina zcela blízkým a sympatickým. Jest sice spisovatelem učebnic, společníkem firmy pro školní a církevní potřeby, ale jinak je to takový samostatný filosof, jací bývali dříve začasté i na našem venkově. V jedné věci se však od většiny liší: ačkoliv rád o všem v samotě uvažuje a hloubá, nedopracuje se nikdy určitého přesvědčení, poněvadž má zvyk divati se na každou věc a na každý zjev ne s jednoho hlediska, nýbrž hned a několika. To mu pomáhá chápati všechno, nalézati i v odporných zjevích jádro pravdy a přenést se přes věci, nad nimiž by si jinak snad zoufal. Nedovede nikdy mysliti tak, jak myslí jiní lidé, posuzující všechno jen s osob-

ního, jednostranného stanoviska, a proto není divu, že se dostává přes svou ústupnost do sporu se svou manželkou a konečně i s veřejným míněním. Ale po velkém utrpení, když se zdálo, že už zima přichází, dostává se mu z milujícího ženského srdce naděje na nové jaro . . .

Román je rozdělen podle tří ženských postav, z nichž každá svým způsobem zasahuje do života hrdinova. Ale zklamal by se, kdo by dle toho a snad i podle titulu hledal v knize nějakých sentimentálních milostných historií. Láska Sabroeva je vždy mužná. Manželský slib pokládá za závazek čestný, jehož neporuší. A do jeho hovorů vložil spisovatel hojně nevšedních myšlenek, jež povznášejí román vysoko nad obvyklou zábavnou četbu a přes to neubírají ani v nejmenším na životní pravdivosti zajímavého hrdiny. Po zkušenostech za světové války přichází Sabro také k otázkám náboženským. Uvádím tu aspoň malou ukázkou z názorů tohoto anglikána o poměru dnešního člověka k Bohu. Je přesvědčen, že jen víra v „starého Boha“ může uzdravit dnešní společnost, títlící se ve zkázu uctíváním nového boha materialismu; ale věk, jenž poznal bezdrátovou telegrafii a dovede létati ve vzduchu, nespokojí se již starou formou. „Věť mi, onen balvan, jenž leží na dně duše každého člověka, to je hlad a touha po jiné stravě, než je všechna tato marnost světská. A naši kněží to vědí, avšak místo aby mu podali to, po čem on tolik touží — světlo, světlo — místo toho zvou ho k tancům a radovánkám a účastní se jich sami, aby mu dokázali, že církev není onou strnulou pagodou, nýbrž dovede jíti s duchem času. Ale co je to vše platno, když on vše to si může opatřiti i mimo církev, a to mnohem lépe. Světlo! světlo! On touží po světle! A páteři chodí mezi lid, pijí s ním pivo, dívají se s ním na zápasy v boxu, zpívají s ním v chantanech, tančí s ním při jazz-bandu a říkají tomu oživování náboženství životem lidu. Říkají, že tím pozvedají srdce lidu k Bohu, kdy mu ukazují, že náboženství nezatrácuje veselí. Ale člověk neuzná nikdy za Boha toho, čeho dovolí, aby se člověk k němu povzněl. Člověk by se nikdy nestaral o to, čeho jest nucen se zříci, kdyby věděl, že tak činí k vůli něčemu neocenitelně vznešenému. To však nyní není. Světlo, světlo! — to je to, čeho je mu třeba, a čím děle se mu ho nedostane, tím klesne hlouběji . . .“ Zajímavě, že podle nedávných zpráv je tato Hutchinsonova kniha na třetím místě mezi oněmi 10 knihami, které v posledních letech dosáhly největšího úspěchu a rozšíření v Americe — po ní na pátém místě je Papiniho „Život Kristův“. U nás dosud — Ohnet, Haggard a Brodský . . . M.

ARCHIV LITERARNÍ.

Několik dopisů Fr. Zgody-Křena. Podává Alois Dostál.

XXI.

(O vstěci.)

V Dubanech 17. května 1900.

Je Vám asi s podivěním, že nyní v H. ode mne nic není? Divím se též. Poslal jsem jim tam pokračování „Desatera Božích příkázání v obrazech“, už 3 neděle je to a oni dosud nic. V loni jsem jim musil pohroziti samým knižepánem, aby mou zásilku uveřejnili!!!

Kdykoliv bylo v H. zle, to mě našli a prosili, abych honem něco napsal (sám vldp. kanovník Pospíšil mně psával) a nyní když něčí pomocí dostávají tučnou subvenci, už Křena neznají a nebo též možná, že už psátí neumím a pak bych jim křvdil.

Sedím, sedím, sedím
a škarově hledím,
že máj a že tak chladno
a tu rýmu dostat snadno!
Lípý se již zelenají,
nosy zimou rozkvétají,

jako vix je nebe
v ruce zebe, zebel
Kdyby z hrobu vstal teď Máchá,
řekl by: i kýho dácha?
Lásku pěl jsem ve svém máji,
o slavičku zpíval v háji,
teď však srdce láskou vzepílá,
když jsou v máji karna teplá.

XXII.

V Dubanech 24. ledna 1901.

R., časopis „dynamitový“ a pod rouškou katolicismu a kněžství trhá a podlamuje kde kterou autoritu a (pisatelé) zapomínají, že chtějí též jednou býtli samostatnými a boží si už napřed mosty.

Právě jsem ukončil korekturu II. dílu Štrýč. rozumů. Pošlu hned, jak to vyjde (Dávěrné.

XXIII.

V Dubanech 11. dubna 1901.

[O duchovní správě v postní době.]

O peníze neračtež mítí snad nějaké starosti. Jak jsem již dříve psal, jsem pojistěn ve Slavii na 1.000 zl. a splátky řádně platím každý měsíc, jak se můžete, líbo-li, každou chvíli u zmíněné banky laskavě přesvědčiti.

Že jsem však po celou tu dobu byl též literárně činným, dokáže Vám kalendář „Ječmínek“, kde skoro polovina prací bude ode mne. Též jsem v příkladech složil (Sedm slov Krista Pána na kříži), jak to bylo po celý svatý půst v „Moravanu“ (časopis, který vydává náš nejdp. arcib.) otiskováno a též feuilletony do jiných novin.

(Stížnost na odstrkování.)

A tož tak to máte na tom světě. Co od mé nemoci v novinách vyšlo, to jsem sám nepsal, ale diktoval, poněvadž mě posud delší psaní unavuje a rozčiluje a toto je první delší psaní, na které jsem se odvážil. Dp. farář musí jeti v květnu do Reichenhallu a já, až se vrátí, budu-li mítí nějaký groš, musím zas alespoň na 14 dní do Luhačovic.

XXIV.

V Dubanech 12. dubna 1902.

Dostal jsem tu zlou moderní nervositu. Není to vlastně nic a je to přece hrozně. Člověk má stále jakýsi nepokoj, bázeň, třesou se nohy, ruce, jak pravím, jsou to hrozná pocity, mě to obyčejně popadne, mám-li mítí máli svatou u hlavního oltáře. Vždycky přijde myšlenka: „jak půjdeš po stupních dolů, spadneš“, a už se člověk celý třese a už je zle a sotva je po máli svaté, už jak by uťal, je po strachu a po všem.

Radili mně jeti na jih anebo do nějakých studených koupelí, ale tětko jeti, když grošů není.

Proto jsem už tak dlouho nepsal, leda do „Ječmínka“ v r. 1903. Až budu zdravším, napíšu toho více.

XXV.

V Dubanech 9. března 1901.

[O „škarodém“ počasi na Hané — o poměrech na Prostějovsku.]

S. pracuje tajně do rukou židům a k tomu účelu založil časopis „Stráž na Hané“, kde dává tupiti a špiniti církev i kněze katolické v každém čísle.

Jsou to u nás v životě pospolitém poměry smutnější jak v té Boží přitrodt počátkem března 1901.

A co říkáte na ty diákurky v R. o našem nejdp. arcib. (Olmützer Zeitung)? Vyskubou nějakou větu nebo kratší stať a už „ukřizujte“ ho, toho arcibiskupa. (Důvěrné.)

Letos má býti u nás katolický sjezd český v Kroměříži a německý v Olomouci.

Už vloni dal nejdp. arcib. umělecky opravití onu síň v zámku Kroměřížském, kde v r. 1848—49 zasedal památný sněm. Tam bude bezpochyby ta schůze. Jsem :a naším panem děkanem zvolen za děkanství do výboru toho sjezdu.

Náš nově jmenovaný kanovník Dr. Pospíšil, je Hanák rodem, duší a tělem a našimc, veliký postavou i srdcem a přesvědčením. Pokračování.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Valná hromada Družiny literární a umělecké bude letos poprvé v Brně při jubilejním katolickém sjezdu v sobotu dne 16. srpna. Bude také posněkud „jubilejní“, neboť letos je tomu 10 let, co *Družina* vstoupila v život — hlavně zásluhou cíleho a podnikavého redaktora Lad. Zamykala, jenž jí už dlouho před tím svými články připravoval půdu. Soustředila brzy skoro všechny katolické spisovatele, vydala jim ve své knihovně 15 knih, většinou dnes rozebřených, a konečně přejala a rozšířila „Archu“. Všeobecnou poválečnou kritiku, jež zásáhla více méně všechny vážné literární podniky a spolky, úmrtím předsedy i jinými neblahými událostmi byla v poslední době její činnost značně ochromena. Úkolem letošní valné schůze bude také poraditi se o nových cestách, jak tuto činnost oživit, rozšířiti a povznésti, aby se *Družina* stala zase tím, čím jí její budovatelé chtěli býti. Jednou z těchto cest bude probuditi pro *Družinu* a její podniky větší zájem naší katolické veřejnosti. Vhodnou příležitostí k tomu bude právě sjezd katolíků, při němž jedna sekce jest věnována otázkám literárním. Je proto jistě žádoucí, aby se naši spisovatelé hojně účastnili sjezdu, zvláště když Brno svou polohou jako střed republiky usnadňuje všem cestu. Kdo přes to nebude moci dostaviti se osobně a má zájem o další rozvoj *Družiny*, račte poslati své návrhy aspoň písemně jednateři do Olomouce nebo snad i redakci „Archy“. Přesná doba schůze a ostatní bude ještě oznámeno v denních listech. Tedy na shledanou v Brně!

Výstavu katolické literatury, kterou dle usnesení poslední valné hromady v Praze měla uspořádati Družina

literární a umělecká, bylo nutno odložití na pozdější dobu. Podnik jest jistě obtížnější, než se navrhovatelům prvotně zdálo, vyžadoval by značných finančních obětí, jež jsou nyní nad síly Družiny, a hlavně také delší vědecké přípravy, aby výstava skutečně vyplnila své poslání — neboť šlo při ní nejen o novou literaturu, nýbrž také o památky celé naší minulosti, zvláště z dob málo nebo jen jednostranně dosud prozkoumaných. Proto bylo na červecové výborové schůzi Družiny usneseno pracovati v dohodě s ostatními našimi příslušnými korporacemi k tomu, aby výstava byla uskutečněna v rámci svatováclavských oslav v jubilejním roce 1929.

Literární pozůstalost E. Dostálova Luřínova převzal spisovatel a redaktor Ferdinand Chýlek, aby tak „Družině literární“ jako dědičce bylo umožněno vyplatiti některé legáty. To jest ono „bohatství“, které zesnulý dle pomluvačných úst zanechal. Podnikavý F. Chýlek vydá rozebřené i dosud netiskuté básnické spisy Lutínovy. Jako první dílo vyjdou léta již marně hledané „Orlí fanfáry“, doplněné celou řadou nových čísel z posledních let básnickových. Naše veřejnost ukáže jistě svou vděčnost a úctu k nezapomenutelnému vůdci tím, že brzy a ve velkém nákladě rozbere jeho básnické spisy jako nejvýznamnější jeho odkaz a tak mu pomůže vybudovati i pro budoucí generace nejtrvalejší pomník. — Bohatá a namnoze velmi vzácná a důležitá korespondence Dostálova zůstala ovšem majetkem Družiny. Bude arci potřeba delší doby, než bude odborně zpracována a podle možností uveřejněna.

Výsledek románové soutěže bude oznámen asi v měsíci září. Značné množství i obáhanost doslovných prací způsobily, že členům jury, přetřeseným ještě jazyčnými povinnostmi, nebylo ani fyzicky možno všechny romány ve stanovené době přečísti a posouditi.

Akcí pro znovuvybudování Mariánského sloupu v Praze, již byl dán určitější směr na ustavující schůzi Lidové akademie v Praze r. 1922 a jejíž protektorát převzala Družina literární a umělecká, bylo usneseno na poslední výborové schůzi ponechat pražským činitelům. Družina má před sebou jiné bližší úkoly a nemůže se rozptylovati a zatěžovati akcemi, jež přece jen přesahují obor její působnosti.

Básnická kniha Aloise Čápa „Bolesti moje a jejich“, kterou i naše střízlivá kritika v „Arše“, „Hlídce“ atd. velmi vlněně uvítala, dočkala se neobyčejného úspěchu u našeho katolického obecenstva: v měsíci bylo rozebráno 1. a 2. vydání, nyní pak se již rozeslálo vydání čtvrté! Tento u básnické knihy řídký úspěch jest jistě radostnou útechou autoru, ale také všem, kteří soudí příliš pesimisticky o našem čtenářstvu. Jest ovšem nepopíratelnou pravdou, že jeho zájem o krásnou a zvláště básnickou literaturu silně poklesl — je to ostatně zjev dnes všeobecný — ale právě proto jest dnes více než kdy dříve potřeba tento zájem znovu buditi, udržovati a posilovati; agitací osobní, přednáškami, recitacemi, literárními akademii a pod. Nejlepším prostředkem ovšem zůstane silně literární dílo samo, jež si dovede prorazit cestu k srdci čtenářů a dotknouti se v pravou chvíli jejich strun. Proto nemalomyšlně, nezoufat, ale tvořit, tvořit! A to i tehdy, není-li úspěch tak mimořádný jako u druhé knihy Čápy.

Durychovo drama „Svatý Václav“ bude mít premiéru v podzimní sezoně Městského divadla v Olomouci a pak i v Praze. První krok originálního básníka na scénu bude jistě sledován s velikým zájmem naší veřejnosti. A snad dojde polom povšimnutí i jeho krásná dramatická básně „Svatý Vojtěch“, vydaná „Dobrým Dilem“ ve Staré Říši.

Pohledem do moderní duše, neklid-

né, skepticismem otrávené a přece po pravdě toužící, jest kniha Václava Weinzetla „Vira v nové době“ (vyšla nákladem Borského a Sulce v Praze-Žižkově 1924). Spisovatel se rozešel s náboženstvím, horlí ve zvláštní kapitole proti věroučnému „dogmatismu“ všech církví, ale je přesvědčen také o nedostatečnosti vědy zvláště filosofie, která nepodává pevného celkového názoru světového: sneal tu celou sbírku svědectví a výroků nejpřednějších myslitelů všech dob, kteří se navzájem potírají . . . Snaží se utéci z tohoto zmatku, snaží se všemožně uniknouti i pohodlnému empirickému skepticizmu a pokouší se sestrojiti z prvků víry metafysické nový světový názor, který by svou etikou sociálního ctnění prospůval veškeren politický i kulturní život. Na pomoc si bere filosoficky a vědecky odůvodňovanou viru v Boha-Stvořitele, ale upadá již v základních polínech do nesnázi a rozporů. Drží se zákona přičinnosti, zavrhuje rozhodně determinismus, ale také věří ve stěhování lidských duší i do tvorů méně cenných . . . A tak z celé knihy, která chtěla přinésti útechu duším znaveným skepal, vyznívá na konec zase jen nový zmatek.

Veřejné knihovny poškozují literaturu. Tuto stížnost pronesli skoro souhlasně severní spisovatelé, kteří poznali počátkem měsíce června svůj druhý sjezd ve Stockholmu. Za důvod uvádějí, že čtenáři přestávají knihy kupovati, když si je mohou téměř zadarmo vypůjčovati; a kromě toho vší prá se hlítati knihy lehčího obsahu a všeelijakého braku, kterých by si sami ne koupili, ale v knihovnách mají k nim snadno přístup . . . Něco pravdy na tom jistě jest; ale přece to nelze zásadně odsuzovati knihovny, zvláště takové, které knihy skutečně kupují a nevyžehrávají na nakladatelích, knihkupcích a spisovatelích. Bez knihoven nebylo by možno mnohý spis vůbec vydati, ale na druhé straně také přeživší částí právě nejhorlivějších čtenářů ze středních vrstev stala by se dnes kniha pro svou drahotu skoro nepřístupnou. Příčiny, proč nastala taková všeobecná stagnace na knižním trhu, třeba hlouběji — vždyť u nás je dost obecných i spolkových knihoven, které si stěžují, že lidé a zvláště mládež nechce si kni-

by mi zadarmo vypůjčovali... Pečlivým výběrem knih předejde se druhé námitce, že čtenáři hledají v knihovnách braku — ostatně zkušenost učí, že spousta nejhoršího braku prodají se za dráhé peníze ne knihovnám, ale právě jednotlivcům! Ideálně opravdu vzdělaného člověka a každého milovníka knih zůstane ovšem vždy — *vlastní knihovna!*

Proti záplavě překladů ohradil se velmi ostře týž sjezd ve Stockholmu. Jest to stará bolest spisovatelů všech menších národů, kteří nemohou konkurovati s velikými světovými literaturami. A zvláště když k tomu přistoupí zřístnost mnohých nakladatelů, kteří bez ostychu vrhají na knižní trh překlady knih sensačních, vyhovujících davům i láci a úpravu. Sjezd severských spisovatelů zjistil, že překlady vyrábějí pro nakladatelské spekulanty zvláště venkovští učitelé, a žádal vládu, aby překladová literatura byla podrobena ochranné státní dani. — Bez překladů ovšem neobejde se kulturní vývoj řádného národa a nebylo by zdravé omezovati je „cly“, jako snad dovoz obilí nebo jiných výrobků, zvláště když je tu již podmínka autorského práva ku překladu. Jest však i u nás potřeba většího výběru a účelné organizace překladatelské práce, jak se po ní už dávno marně volá.

Nové formy nakladatelského podnikání začínají se zvolna uplatňovati také u nás. Kupovaly-li se dříve knihy po sešitech za 32 hal., dnes vypisují se subskripcí na celá velká díla, na př. na Sebrané spisy toho či onoho spisovatele — ovšem již mrtvého a „uvolněného“. Jiným způsobem je svépomocná družstevní organizace, zmodernisovaná to myšlenka našich ruských „dědicův“: na podílky nebo roční příspěvky dostávají členové vydané spisy za cenu více méně sníženou. Jest tu na př. naše podnikavé „Družstvo přátel studia“ a na širším základe vybudované vydavatelstvo „Družstevní práce“, jež má na dva tisíce členů a vydává pro ně letos i zvláštní časopis „Kulturní zpravodaj“. Vedle toho vznikají v poslední době pokusy o podobné volné organizace t. j. nevázané podílky neb příspěvky. Jde tu většinou o publikace bibliofilské, jimž má býti zaručen pev-

ný kmen odběratelstva. Také Artur Novák začal vydávati sbírku vzorných tisků nazvanou „Sto“ a K. Janský „Stožár“. Podle nich založil nyní Jos. Hladký na Král. Vinohradech novou sbírku „Kruh 1000“. Ročně vyjde v ní jen jedna kniha v 1000 výtiscích, pro členy volného kruhu za cenu o třetinu nižší než v knihkupeckém trhu. Prvním svazkem je „Sedm legend“ Kellerových v novém překladu našeho moravského básníka Bedř. Beneše-Buchlovana. Kniha jest vydobena více než 20 dfevoryty Karla Němce. Naši čtenáři budou ovšem na prvním místě podporovati rozvoj Družstva přátel studia, jež hledí při svých publikacích nejen na dokonalou zevnější úpravu, ale hlavně na vnitřní hodnotu i na potřeby katolického čtenářstva. Toho ovšem u ostatních uvedených tu podniků není.

Co se dnes nejvíce — **kupuje**. Uvedli jsme tu nedávno podle spisku Mahenova statistiku z veřejných knihoven, kteří spisovatelé jsou nejvíce žádáni a čtení. Výsledky podobných statistik jsou ovšem vždy jednostranné, poněvadž ukazují jen záliby oněch vrstev, které čerpají svou duševní stravu z knihoven. Bylo by třeba je doplniti statistikou toho, co se kupuje v knihkupectvích. Pokud o to učinil „Kulturní zpravodaj“, časopis vydávaný „Družstevní práci“ v Praze. Dle jeho zpráv získaných v odborových kruzích knihkupeckých šla nejvíce na odbyt kniha „Dobry voják Švejk“, které se vytklo již 35 tisíc. Hojně jsou kupovány knihy Jana Vrbya a K. M. Čapka-Choda. Velmi četné a stále odběratele má „literatura“ erotická a detektivní. Hned po ní přijdou populární přírodovědecké knížky, pak sešitová vydání Beneše-Třebizského a Svátka, nový soubor spisů Nerudových a díla Jiráskova. Úspěch mají filosofické spisy E. Svobody „Utopie“ a „Stezka“. Zajímavé jsou zprávy o české Americe. Kdežto dříve čeští Američané objednávali poměrně dosti našich knih, neexpeduje se tam nyní téměř nic. Jen několik stovek „Švejka“... „Umělecké památky“ v pěkné sbírce, vydávané pod tímto názvem nakladatelstvím F. Topiče v Praze za redakce dra V. V. Štecha, vyšel ve 2. vydání 6. svazek věnovaný rodnému městu Smetanovu *Litomyšli*. Čtyřicet dobrých reprodukcí fotografických snímků podává názorný obraz stavební kul-

tury města vzniklého ze starodávné osady na Trstenické stezce, jež se zmožlo po založení biskupství litomyšlského a zkvétalo za panství Pernštýnů, jejichž honosný zámek dosud má vévodí. Věcný informativní úvod a stručné poznámky napsal jiný litomyšlský rodák, profesor Arne Novák. — Rovněž ve 2. vydání vyšla obrázková monografie pořadatele sbírky dra V. V. Stecha „*Mistr Jan Hus ve výtvarném umění*“. Ve 40 obrázcích na křídovém papíře snaží se shrnout všechny poznatky o podobě Husově: je z nich zcela jasně patrná a autor to také ve svých věcných poznámkách několikrát zdůrazňuje, že na nejstarších podobiznách a v duchu české umělecké tradice jest Hus zobrazován vždy jako kněz bez vousů. Nové, nehistorické pojetí Husa bradatého vzešlo z německého protestantství a s ním přišlo i do Čech, „kde zatlačuje záhy měkké představy Husovu z domácí půdy vyrostlou... Toto rychlé podlehnutí domácího typu cizímu pojetí je příznačné pro rychlé šíření protestantství v Čechách a zánik starého husitství. Češi nepovažují již Husa za tvůrce a střed své církve, ale za předchůdce Luterova...“. Zobecněného protestantského typu přidržují se, jak známo, i novodobí čeští umělci.

Slovník českých vazeb a rčení. Jan Mašín, profesor akademického gymnasia v Praze, začal vydávati v nakladatelství J. Svátka v Praze druhé opravené a rozmnožené vydání svého Slovníku, kde v abecedním pořádku je vyloučen význam a ukázány správné formy českých vazeb a rčení. Jest to jistě výsledek pilné dlouholeté práce, již doplnil svůj první mnohem skrovnější spis na podkladě nejnovějších pravidel a námětů v „Naší Reči“ s četnými doklady ze spisovatelů novějších i starších a z řečí lidové. Dílo, jež vychází v sešitech po Kč 1'90 a zaujme asi 300 stran, bude jistě prospěšnou pomůckou fraseologickou a brusíčkou pro studenty i pro učitele.

Baarův román „Paní Komisarka“ byl počten v úmrtní den Václava Beneše Třebízského cenou, udělenou Svatoštem z odkazu klecanského kaplana.

Porota učinila své rozhodnutí jednomyslně.

Dopisy Křenovy, otiskované v Archivu literárním, byly přijaty četnými přáteli zesnulého velmi vřelě. Správně ovšem bylo vytknuto v Našinci, že p. zastlatel vnechal některé části týkající se osobních i časových poměrů; názory o vydávání korespondencí jsou rozličné a leckdy hřeší se opravdu nešetrností, ale u Křena píšičko staříčkému Kuldovi byly snad obavy namnoze pfece jen zbytečné. A jako dokument doby měly by i tyto jeho projevy svou cenu. Humornou, veselou povahu Křenovu v celé její nespoutanosti ukáží nám dopisy psané spisovateli Janu Vyhřídaloovi a připravené již do tisku pro další čísla Archy.

Nové knihy. Ingeborg Maria Sick; Z ozvušší klášterního. Povídky. Z dánskýny přeložil O. S. Vetti. Nakladatel Jos. Birnbaum v Brtnici. Strana 176. Cena 10 Kč. — Bernh. Kellermann; Yesterday a I. Historie touby. Přeložil Alois Přikryl a K. Kraus. Naklad. družstvo čl. legionářů „Čin“ v Praze. Cena 15 Kč. — Josef Kopta; Třetí rota. Román. Naklad. týž. Strana 723. Cena 57 Kč. — Victor Basch; Hlavní problém estetiky. Přel. Jindř. Hofeřší a Mil. Trapl. Naklad. „Orbis“ v Praze. Strana 51. Cena 4 Kč. — Jos. Svátek; Paměti katovské rodiny Mydlářů v Praze. Díl III. Naklad. F. Topič v Praze. Strana 317. Cena 12.60 Kč.

Samostatný otisk duchovní hry „Zabitý pastýř“ vyjde v nejbližších dnech jako nutný dopatek pro herce budou k němu připojeny nápěvy dvou písní z pera K. Dostála-Lutinova a V. Kudra. Doporučujeme k hojným objednávkám.

Z redakce. Vydáváme prázdninové dvojčíslo Archy hlavně proto, aby duchovní hra Svatoštorova mohla býti ukončena a snad ještě v prázdninách někde provozována. Další 9. číslo vyjde zase pravidelně 15. zář.

František Střížovský:
CESTA K OBZORU.

Jak na větvičce v mrazu ptáci schoulení,
tich zástup oněch je, kdož osud pochopili,
a hrůza mrazivá, jak smyslů mámení,
jim z očí poznáními rozšířených kvílí.

To vědomí, že jsme je spolu úkolem,
jež -- bédal -- kdo by nenaplnil věrně celý!
Neb vzata bude nám kdys tato zem
a jinde nestihnem', co vykonat jsme měli.

Jsou oči tajemné kdes na nás upřeny
a sledují směr myšlenek a našich činů,
ač obří s cesty zpět nás tisknou rameny,
nám nesplněný úkol těžkou vkládá vinu.

Cíl ukryt nám, však zřime jasně červánky,
(neh tělo nesneslo by celé Slunce slávy),
a cestu značí rozluštěné hádanky,
jež ozařují, jako svatozář, nám hlavy.

V krok společný si zlaďme chůzi k Obzoru
a práce budiž písní k oslavení Pána.
K nám cestou přidruží se v svatém hovoru
dav bratří v nočním bdění dočekavších rána.

Tak po praménkách z řeky vzroste veletok,
jenž zaplaví jak Nil niv světa širá pole,
je vlhou napojí a až se skončí Rok,
žeň úrody se sejde Boží ve stodole.

ROMANETTO JANA SLADKÉHO.

L

Byli blízkými krajany Jan s Pavlem, oba zdraví, stepili synové drsného kraje, kde je osm měsíců zima a čtyři chladno, a kde táhlé pomezí hřebenů rozděluje vody k Černému moři a do Baltu. Tam v krajině zelených lučin s potoky zurčícími v olšínách, s temnými skvrnami borovin a modravými pásmy lesů smrkových, v nichž jako by právě ticho číhalo zakleté u skrytých studánek, stávaly jejich dětské kolébky. Ale nejsouce z jednoho místa, poznali se až po maturitě v Praze. Jan Sladký počínal studovat medicínu, o rok starší Pavel Samohrd byl již druhý rok posluchačem fakulty filosofické.

Při studentské večeři v uzenářské jídelně se ponejprv setkali. Přilnuli k sobě záhy, neboť neviditelnými tykadly svých důvěřivých duší snadno vycítili, že mají oba souhlasné sklony a lásky.

Oba stejně milovali Prahu i svoje rodiště ve vzdálené pahorkatině. Navštěvujice společně památná i posvátná místa měst pražských a osvěžující si vzpomínky na osudné události, jichž jsou ona věkovitými pomníky, hořeli oba láskou k národu, jež nedovedli dělit ve vrstvy a třídy vzájemně se nenávidějící, jak činili už tehdy mnozí z jejich kolegů, zlákáni agitací internacionály, tehdy v letech devadesátých do Čech úspěšně importované. Milovali národ celý, všechny jeho složky jako dědice a pokračovatele společných předků, kteří tuto vlast budovali a za ni krváčeli. Na svých večerních poutích šerými uličkami malostranskými a úděsným tichem zakletých náměstí kol maltézského kláštera vzpomínali s nostalgickou trýzní na ztracený domov, kde té chvíle podzimní větry lomcovaly borovicemi, ohýbaly břtzy a jeřáby u silnic, a kde v tíšších závětrích lučnatých žlábků chundelatý dým pasáckých ohňů plazil se po hnědých zoraninách. V krvi zděděné po maloměstských hospodářích zvedaly se vlny směřující zpět k opuštěné půdě otcovské. Oba hoši si přiznávali, jak by jim bylo mílo té chvíle vraceti se s rodnými bratry po celodenní lopotě k domácímu krbu, kde pod nízkým stropem koufítí se bude z mýsy na prostém stole rodinném. Oba se těšili, že po studích půjdou působit na venkov a někam blízko domova, aby mohli častěji vraceti se v místa posvěcená stopami a prací svých pradědů.

K stejným touhám družily se i souhlasné bolesti. Ač oba se živou účastí osvojovali si všechny duševní proudy, širokým řečištěm tekoucí ze všech čtyř stran světových do žil národa novot od jakživa lačného, sledující se s radostí, jak práce v české vědě se

prohlubuje, jak české umění směřuje stále k vyšším metám a jak celá kultura probuzeného národa organicky vyrůstá z žírné prsti staleté tradice, přece jen s bolestí znamenali, že se zmocněným ruchem osvětovým ruku v ruce pokračuje materialisace životního mázoru v inteligenci, že „chůva milá“ — náboženství, stává se přežilým zpátečnictvím nebo dětskou pověrou, a že tyto neblahé zjevy, pronikající do lidu, zaviňují úžasné sesprostacení života a bezohlednou nadvládu živočišných pudů. Čím více bylo z řečnických tribun a valnou většinou tisku sočeno na křev, ve které oba moravští hoši vyrostli, tím hlouběji byli přesvědčeni, že se křivdí matce, prohlašované za macechu, tím vroucněji cítili, že krofeny jejich pevné vřvy tkvějí hluboko v jejich bytosti, takže ani nejrafinovanější útoky nevěry ani nejdřzejší blasfemie nedovedou v nich otřásti žulovými základy pečlivé výchovy v křesťanské rodině. Věděli, že náboženství, chráníc jich před výstřednostmi, do nichž mnozí druhové střemhlav se vrhali, vede je cestou dobrou, že tuhá kázeň Desatera přivede je do bezpečného přístavu.

Kdo z obou přece jen někdy zakolísal, byl Pavel. Útoky, jimiž moderní skepse útočila z univerzitní katedry, byly příliš mnohostranné a vytrvalé, takže ostatní druhové šmahem podléhali soustavnému podemilání zjevených pravd zdánlivě neomylnou autoritou vědeckou. Rozrušenému jinochu, jemuž bořila se pevná půda pod nohama, v kritické chvíli duševních zmatků znamenitě posloužila na pohled nepatrná událost, jakou byla jediná veřejná přednáška básníka Julia Zeyera, kterou tento veliký a zneuznaný genius uctil památku svého přítele Vojty Náprstka. Ani Pavel ani Jan dosud nikdy plachého samotáře neviděli, ač náleželi mezi nejoddanější jeho ctitele, dovedouce celé odstavce jeho kouzelné poesie ctiťovati zpaměti. Proto když vodňanský eremita odhodlal se jedíkrát vystoupiti před pražskou veřejností, uvítali to oba přátelé s nedočkavou radostí a byli z prvních, kteří oboho dubnového večera zaujali místo ve dvoraně staroměstské radnice. Krásný projev Zeyerův stal se oběma ohromným zážitkem a několik básnickových vět zůstalo jim v duši pro celý život. Proti ateismu Náprskovu hájil tu Zeyer šetrně ale mužně svoje opačné stanovisko. „Bůh nepotřebuje našeho uznání, a naše vřva v něj a láska k němu je především štěstím našim.“ Že pak téměř současně přihlásil se Julius Zeyer výmluvným dopisem mezi spolupracovntky „Nového života“, usilujctiho svěžími silami o obrození katolického ducha v národu i kultuře, utvrdilo Jana i Pavla v přesvědčení, že cesta, které se přidrželi, není hodna zavržení, když duch významu Zeyerova po mnohém bloudění a úzkostlivém hledání rozhodl se konečně kráčet po ní k cíli všeho pozemského.

Tak ve vzorném souladu plynula jim dvě krásná léta univerzitní. Oba hoši vzájemně se doplňovali. Jan zavedl Pavla do piteven, kde na oválných stolech z růžového mramoru vyložena

byla nemocemi a životní strastí zmučená těla bez duše. Pavel za to často zval a bral sebou Jana na výklady ve fakultě filosofické. Snažil se takto zachránit moravsky měkkou bytost Janovu před materialistickou drsností, jaké mnozí medikové propadávají z nepochopení svého povolání, které snadno stane se honbou po zlatě, není-li povznášeno idealismem křesťanské lásky. V pošmourné síni starého Klementina za zimního smrákání sedával medik Jan vedle přítele Pavla, oba se zatajeným dechem naslouchajíc melodickému přednesu Jaroslava Vrchlického, provádějícího uchvácené posluchače pralesem Božské komedie. Chodili společně i na výklady Gollovy, jemným sarkasmem vtipně kořeněné. Jako by zlata ukrájoval, pronášel duchaplný historik úhledně tvořené věty. V tomto ironiku tajil se však také rozený poeta. Projevilo se to nejkrásněji v populární přednášce o Mickiewiczovu Wallenrodovi. Učenec, jehož silou byla jindy kritika, dovedl uchvátit srdečnou vroucností přednesu a vzletem formy, když vykládal očarovaným posluchačům čínorodý nacionalismus polský, lásku k svobodě a lásku k vlasti až do krve vyliť, čímž všim jako elektrickým napětím nasytil polský básník svoje velkolepé dílo, jehož nezapomenutelný verš — zrada je zbrani otroka — stal se o mnoho let později bezděčným heslem českého odboje proti nespravedlivé říši krátkozrakých Habsburků.

Emauzský kostel s hymnickými melodiemi mnichů přísnou askesí produševnělých, vycházky na Strahov, kde uchvacovala oba přátele touha po rozjímavém životě v tiché cele při důvěrném obcování s drahými básníky a tváří v tvář velebě Hradčanského panoramatu, nedělní mše ve svatovojtěšském kostelíku, kde mladistvé duše až k slzám dojmaly akordy Skuherského „O salutaris hostia“, finoucí se při konsekraci jako zpěv andělů s kůru do svatyně červnovým sluncem prozracené, zimní odpoledne trávená společně v těsném pokojíčku nad skripty nebo za dlouhými stoly universitní knihovny, když v bytě bylo zima a na uhlí peněz nestačilo, večerní procházky třídou tehdy Ferdinandovou, kde střílely po obou hoších, kráčejiících davem s odvahou i půvabem křepkých efebů, modré i tmavé zraky velkoměstských krasavic — to všecko sdružovalo Jana s Pavlem v nerozlučnou dvojici. Ačkoli tento svazek Amise s Amilem trval pouze necelé dva roky, zanechal v nitru obou stopy tak hluboké, že ani mnoholeté odloučení nedovedlo je vyhladit, ba nedovedla je rozrušit ani smrt, která včera mezi ně vstoupila.

Ano, za ranních hodin včerejšího jarního dne zavřely se na věky tmavé zřítelnice věrných očí Janových, muže sotva pětáctiletého. Samoten v kupé železničního vagonu a vzpomínkami přemožen jede Pavel z místa, kde působí jako gymnasiální profesor. do rodiště Janova, aby nezapomenutelného druhá vyprovodil na cestě ke hrobu.

*

Údolím svěže rozzelenalým s trávničky pokropenými hvězdami sedmikrás a sasanek prodrá se vlak za znenáhleho stmívání ku předu. Pavel zavírá oči. Rytmičtý rachot kol duní mu pochmurně jako údery na bubny černým sukem zastřené. Poslední jaro strávené před lety s Janem v Praze, provoněné kvetoucími akáty a šeříkem, rozvíjí se před ním v řadě vzpomínek.

Všední dny ubíhaly oběma přátelům v přednáškách a při domácím studiu, ale v neděli vyjíždělo celé hejno veselé mládeže do okolí na místa památná nebo půvabná. Byla toho času v Praze také Janova sestřenice a bydlela v rodině, jejíž dvě domácí dcery záhy se s ní spřátelily. A tak pod spolehlivou ochranou laskavé matere podnikaly dívky s oběma přáteli a několika druhy přizvanými rušné a veselé výlety drahou nebo parníkem, při nichž pořádaný lukulské hody s máslem, sýrečky a řídkým pivem venkovským, se hrou v kuželky nebo tancem pod stromy, vždycky za vítané součinnosti nevyčerpateľného veselí a koketerie celkem nevinné, byť i sem tam ukradenému políbku ostražitě oči paní Zlatníkové nedovedly zabrániti.

Za těch příjemných výprav prvně povšimnul si Pavel, že Jan, ještě loni náramný tanečník a bavič prvotřídní, v druhém roce studia zhusta straní se veselého kroužku a vyhýbá se přímo děvčatům, jimž jeho temnolesklé zornice zapehávaly u srdéčka plamének milostného toužení. Pavel dobře se pamatuje, že toho roku hned od velkonočních svátků býval Jan dříve roztekněn a roztržit, že přítel dříve sdílný a průhledný, pojednou uzavíral se do sebe. Nejsa sám z lidí dotěrných, usilujících za každou cenu proniknouti v skryté záhlvy cizího nitra, spokojil se Samohrd napovídmi, jimiž Sladký časem odůvodňoval svou zamlknost.

Tehdy, počátkem čtvrtého semestru medicínských studií, přišel Jan ponejprv do styku s nemocnými. Poslouchaje kolegium o lékařském poklepu a poslechu, vídal na klinice tváře chorobou a bolestí utrápené, a v jeho nitru ozvaly se pochybnosti, zdali dobře volil, když odhodlal se celý život věnovati žalostnému styku s největší bídou lidské přirozenosti. Přiznával se, že se lékař života, který má býti ustavičným svědkem lidské bolesti a jehož úkolem bude den co den bojovati s hořem až příliš často nepřemožitelným. A hned dodával, že přece jen měl poslechnout maminky, která od jakživa si přála z něho mít kněze, a jež jen zřejmě zklamána a na otcovy domluvy smířila se s Janovou medicinou.

Několik utrpením produševnělých a horečnatým ruměncem zkrámených tváří mladičkých souchotinátek, které na klinice dokazovaly svůj hořký los, pronásledovalo Jana dnem i nocí. S úporností stále rostoucí probouzel se v něm odpor proti studiu vědy, která vůči těmto obětem předčasné smrti zasvěceným byla dosavad málomocnou.

Za květnových podvečerů chodili oba přátelé na Petřín, kde

pod zelenými klenbami zpívali sbory opeřenců nad městem, jež dole jako by zlatým prachem posypáno planulo v papracích slunce sklánějícího se za gigantické Hradčany. Odtud zamířili k tichému Strahovu, jehož slícné věže při každé cestě nábrežím vábily je k místu niterného povznesení, kde Bůh nejmilostivěji sklání se k člověku. Vešli do chrámu zrovna na večerní pobožnost. Když po svátostném požehnání sestupovali k hlučnému městu zasněným Úvozem, zastavili se u zdi strahovské zahrady. Tam jednoho dne světil Jan příteli, čím srdce jeho přetéčalo.

„Pavle, seknu medicinou. Není pro mne to krvavé řemeslo. Den ke dni určitěji to poznávám. Ondyno zavedl mne starší kolega ponejprv na chirurgickou kliniku. Sám byl jsem zvědav, jaký dojem na mne učiní. Hned v síni zarazila mne dotěrná vůně karbolu a chloroformu, dusila mne k zalknutí. Potom ovšem uchvátila mne Maydlova přednáška. To je veliký člověk. Impoňuje každému, i na otrlé mediky působí přímo velebně. Ale jakmile začali s přípravou k operaci, zmocnil se mne nepokoj. Desinfekce rukou lékařů, chřestění nástrojů, narkosa nemocného, to všecko stupňovalo mou úzkost v mrazivé strnutí. Všeemožně jsem se přemáhal, ale když profesor řtlz do živého a vysoko tryskl pramen rudé krve, poroučel jsem se do mdlob a ze sálu mne vynesli.“

Pavel se jen usmál a namítal, že takovým způsobem začínal svou dráhu ne jeden medik, který potom vynikl jako odvážný a chladnokrevný operatér.

„To všecko, Pavlíku, připouštím — ale ze mne už doktor nebude. Nemám na to povahu. Pohled přes Vltavu na výšinu od kupole Karlova k minaretové věži sv. Kateřiny. To je labyrint lidské bídy. Nemocnice, anatomické ústavy, porodnice, nalezinec, klausura choromyslných — všude nářek, utrpení, bolest a hniloba smrti.“

Jan se odmlčel. Oba naslouchali chvíli dvěma kosům, z jejichž hrdel ozývalo se hvízdavé duetto čisté intonace. Potom medik pokračoval: „A nyní pohled tam, odkud zaznívá tato milostná večerní píseň, a výš, k barokovým cibulkám našich milovaných věží strahovských. Z oné skupiny budov jde na mne hrůza, tato druhá mne vábí a slibuje mír a tiché blaho v blízkosti Boží... Seknu medicinou. Půjdu do bohosloví... Maminka bude mít radost.“

Pavel byl zrazen. Nerad by ztratil nejlepšího přítele, nerad by v Praze osaměl, ale cítil, že Janovo kolísání má vážné důvody. Nicméně pokusil se udržeti Sladkého při dosavadním studiu. Ukazoval na záslušnost lékařského povolání, které poskytuje tolik příležitosti k oběti a povznáší až k heroismu své vyvolence, velebil nové cesty vědeckého badání, slibující jistý zdar v boji proti nakažlivým nemocem, chválil operativní úspěchy. Jan při tom mlčky krácel večerním šerem malostranských uliček.

Několik dnů nato navštívili oba přátelé výstavu ruského modernisty Sáši Schneidera. Viděli tu kus opravdového úsilí o nový umělecký styl, ale také mnoho křečovitých gest, která přímo odpuzovala. A přece se zatajeným dechem stanuli konečně před objemným plátnem, jehož sujet je dojal do hloubi duše. Je skončen *Poslední soud*. Jidáš vrací Kristu třicet stříbrných, mzdu ceněného. Bezedně moře slitovné lásky zračí se ve sklonu nadzemsky líbezně tváře zrazeného Mistra . . . A když z výstavy odcházeli, obrátil se Jan ještě po úchvatném obraze a šeptal Pavlovi: „Toto je můj Pán Ježíši Půjdu za Ním.“

Ten čas šel vítězně světem Sienkiewiczův román „*Quo vadis*“. Také Jan ho četl vzrušeně a bylo mu tak blaze, jako dvěma učedníkům na cestě do Emaus. Četba oživila v něm krásnou představu Krista, Boha-člověka, jak Ho znali apoštolové, jak Ho v duchu vídali a nad život vlastní milovali křesťané v katakombách. A znovu utvrdila Janův úmysl.

Ještě několik jarních večerů putovali rozkvetlými sady v Praze i blízkém okolí. Jedenkráte vyhledati opuštěný hrob svého krájan G. Pfliegera Moravského na košířském hřbitově. Kvetly zrovna bezy a celý hřbitov jako tichá zahrada tonul v sladkocodeché vůni a v jasů slunečním. Tam, opřen o železnou mřížku básnickovy mohyly, vytašil se Jan s dopisem, kterým rodiče svolují, aby přerušil dosavadní studium a vrátil se domů. Pavla zabořela vyhlídka na nezbytné loučení, ale už přítele nepřemlouval. Nežli odešli od hrobu Pfliegerova, v jímavém smutku hřbitovním a oba stěželi tajfice hlubohé dojeti, slíbili si přátelství na život a na smrt — jak už mládež ráda plýtvá slovy i city velikými.

•

Dospěv sem ve vzpomínkách, sáhl profesor do kapsy svrchníku, odkud vyňal svazecček přítelových dopisů. Vzal je na cestu, aby si ukrátil chvíli a v mysli obnovil blednoucí obrázky někdejších styků se zesnulým. Hned v prvním listě sděloval přítel, jak matkou vše, ale otcem chladně byl uvítán, protože tatínek synovým úmyslem příliš nadšen nebyl, kdežto matka jeho přesedláni s radostí uvítala. V dalších dopisech plýtval přítel hymnickými lícenými červenových půvabů domáci přírody a také několik suchých lesních konvalinek bylo přiloženo. Jen jako mimochodem mihlo se dvakrát dopisy jméno černooké Toničky, která v domácnosti Sladkých toho času sloužila při kuchyni.

Nastaly prázdniny a také Pavel vrátil se do svého rodiště. Záhy byl strhnut do prázdninového ruchu, příjezdem studentů v malém městečku rozvířeného. Hrál se divadlo, pořádány výlety a akademie, holdováno tanci. Pavel jako vždy horlivě se všeho účastnil. Bylo mu sice nápadno, že Jan nepřichází ho navštívit, co v Praze přislíbil slavnostně, ale sám v řejí studentských taškatic pozapomněl na přítele. Jan konečně se ozval stručným do-

pisem překvapujícího obsahu. Změnil svůj úmysl. Vrátil se buď k medicíně nebo půjde na učitelství. Nový obrat sliboval vysvětliti ústně při nejbližším setkání. Kdy to bude, o tom se nezmiňoval. Na slohu dopisu i na rozehvěveném písmu bylo lze vyčísti, že list byl napsán v duševním rozrušení. Potom odejel Pavel na dva týdny ke strýci na jižní Moravu a když se vrátil na sklonku prázdnin, uslyšel ze sousedního města vzrušující novinu. V domě přítelových rodičů zastřelil čeledín služebné děvče, a sice nešťastnou náhodou. Jan ani nepsal, ani neptíjel.

Když pak počátkem října Samohrd znova jal se pravidelně navštěvovati šedivé kobky klementinské, marně čekal Jana Sladkého. Místo něho konečně došel dopis z Olomouce. Jan stručně sděloval, že vstoupil do semináře. Pavel otevřel ve vzpomínkách tehdejší dopis a četl slova celkem záhadná: „Zahajuji s tebou korespondenci nikoli dopisem, který jsem pro tebe skládal celý týden před odjezdem. Nepošlu ho, protože dnešní moje nálada je jiná než byla tehdejší. Byl jsem tehdy slab, dneš jsem silen, dítě jsem reptal, dnes dovedu snášeti trpělivě. Na nic se neptej. Mezi námi arci se ničeho nezměnilo.“

A přece cosi zůstalo mezi oběma druhy, co dosavadní lásku téměř bratrskou znenáhla ochladilo, ač s počátku dopisovali si horlivě.

Zatím co vlak drnče a supaje blížil se městu, kde Jan Sladký svou krátkou pouť dokonal, otevíral Pavel list za listem. Téměř všechny byly z prvního ročníku bohosloví. Jan se tu rozplýval chvalozpěvy na rodný kraj, steskem po domově, nedočkavou touhou po krátkých návštěvách rodného hnízda o svátcích výročních. Nezatajil ani jednotvárnost nového života, na nějž těžko se zvykalo pražskému medikovi. Ostýchavě zmiňoval se i o krutém boji, jaký občas rozruší se v jeho nitru, když opuštěná minulost znova a znova zvedá se z hrobu, vyhrožujíc, že není dosud mrtva, že nemůže být zapomenuto, co na dně srdce pochováno. Zejména dopis psaný Janem v první Sylvestrovské noci, ztrávené v tíživém tichu semináře, obsahoval řadu hořkých výčitek roku právě skonávajícímu za to, že pisatele oloupil o všecku radost mladosti, přiděliv mu bolestný úděl odříkání. Intensivnější život náboženský nedovedl tehdy ještě zakalený obzor Janův rozjasniti sálavými průhledy k vyšším hodnotám. Mnohým přítelovým žalobám Pavel ani nerozuměl. Často se mu zdálo, že z pera přítelova už už vyřine se překvapující vyznání, zatím co list useknut jako by násilně a úmyslně. Jenom tolik Pavel dobře poznával, že Jan těžko přivyká tuhé kázní alumnátu, ač věřil přítelovu ubezpečení, že chce býti dobrým knězem a že to také dokáže.

Korespondence všele zahájená uvázla však hned po prvních velkonocích. Jan se tehdy vrátil z krátké návštěvy rodičů těžce dotčený pověstmi, jaké o něm šířily tlachavé tetky jeho domova. Ještě nyní po letech zabolet Pavla obsah listu, který mu tehdy

poslal uražený Jan, domnívaje se, že Pavel studentům z rodiště Janova vyzrazuje obsah intimních listů přítelových. Učinil prý ze zrazeného druhu romantického hrdinu, který je hrozně nešťasten a dojísta uteče z alumnátu, kde už dokonce provedl nezdařený pokus o sebevraždu — jak vykládaly jazyky jízlivé i zlomyslné. „Byl jsem rád, že se už usazují vlny veřejného mínění, jež jsem loni bohužel vlastní vinou dostatečně rozvířil — nebylo přece třeba, aby uklidněnými pohnul nejlepší můj přítel a nechal mne znova smýkati ulici maloměstské sensacechtivosti.“

Ukvapený tón Janův do duše ranil Pavla, který tu obviněn byl zhoľa nezaslouženě. Dovedl sice obhájití svou čest, která nepředhazuje důvěrné city přítelovy na pospas zvědavcům, ale v obaplném poměru zůstala přece povážlivá trhlina. Nemohly ji ovšem setmelití sensační pověsti, jež ze sousedního města došly konečně i k uchu Samohrdovu. Dle nich k nemalému pohoršení všech počestných sousedů zamiloval se Jan Sladký o posledních prázdninách do služebného děvčete v domě svých rodičů, které potom žárlivým čeledněm bylo zastřeleno.

Pavel nebyl lehkověrným, věděl, jaká monstra dovede vybájití klepavá horlivost maloměstská, nicméně z několika záhadných steaků v listech přítelových usoudil, že s Janem přece se cosi událo, co zatajil před druhem nejdůvěrnějším. Tato přítelova nedůvěra zabořela ho ještě více než nedávné podezření. Výsledkem bylo vzájemné odcizení. Dopisování vázlo, až konečně se omezilo jen na visitky, posílané k jmeninám.

Zatím čas letěl s neúprosnou setrvačností. Nadcházel konec Janova pobytu v alumnátě.

Tehdy byl Samohrd už na své prvé suplentské štaci. V prvních dnech července překvapil ho dopis od Jana Sladkého. Zněl takto:

Drahý Pavle!

Za 24 hodin mám býti knězem. Čistím srdce svoje pro Božského Spasitele a nalezl jsem starou ránu, hnisající dosud. Boli — prosím, odpuštěním utiš bolest — páli, uhas plamen. Zapomeň, že lehkomyšlně — snad zaslepen závisť — způsobil jsem Ti hoře, uvděkem a podezíráním splácel Tvoji lásku. Nedo-pust, až přistoupím k oltáři, abych uslyšel přísaný hlas: Jdi, smíš se nejprve s bratrem svým a pak teprve přijmu obět tvou. Zapomeň na chvíle zarmutku a vzpomeň na dny radostné, kdy přátelství nás hřálo. A přines mi odpuštění k nám do . . . , k tomu dni, kdy po prvé obětovati budu obět Nového Zákona. Přijed, bratr Tě uvítá s otevřenou náručí. Čeká tě jistě. První bude třetí neděli v tomto měsíci. Zatím tě pozdravuje a líbá tvůj
Jan Sladký, diakon.

Jakou radost způsobil Jan Samohrdovi! Rázem se v duši probudilo všecko, co je k sobě kdysi poutalo, promluvil rodný kraj,

jemuž nyní oba byli odcizení, ozvaly se společné lásky, poesie, umění, tužby Slovanstva, čemuž všemu Pavel zůstal věren, snaže se horlivě i mezi svými studenty vzbudit zájem o tyto hodnoty. Nitro Janovo dávno už bylo mu knihou zapečetěnou, ale v tom, že zavolal naň v nejvážnější chvíli života, cítil Samohrd také příznání se k stejnému praporu.

Ochotně a rád v určenou neděli spěchal Pavel do Janova rodiště.

Jaký to byl tehdy čarovný den!

Červencové slunko plývalo roztopeným zlatem, obloha klenula se jako nad rájem slavně a milostně. Celá pahorkatina, po dešti svěže zelená, voněla medovou vůní jetelů a smrců, zrající žita v jitrním vánku žihavými pruhu se vlnila. Pavel kráčel po ní pěšinou a uchvácen svěžím půvabem nedělního rána hlasitě recitoval verše Březinovy, nedávno vytištěné:

Zde kroky zastavím a zraků zbožností a vzpláním
nad krajem, jemuž požehnals, svou duši rozestru:
a v modlitbě své uslyším, jak země zpívá zrání
ve světě mystickém, tvou slávu hřmícím orchestru.

Jan přivítal Pavla zářící radostí. V bratrském objetí děkoval mu pohnutě také za Myslbečův křucifix, jež profesor poslal příteli darem k primici. Také všichni domácí byli příchodem Pavlovým potěšeni. Světnice kvítím bohatě věncená hostila už četné příbuzenstvo. Byli tu rozsáhlí měšťané, slavnostně naškrobené měšťky, ale také mládež, která v obřadné napětí přinášela veselost mládí jako stříbrné trilky aktivánců.

V sněhobílě říze a skvělém ornátě připadal Jan Pavlovi jako světec. S nelčenou úctou patřil Pavel na přítele. Cenil oběť, kterou přináší Jan, zasvětiv mláď a krásu svého života službě Boží — dle slov: *Regnum mundi et omne ornatum saeculi contempni propter amorem Domini mei Jesu Christi.*

Přišlo duchovenstvo a děkan, důstojný kmet, vyzval rodiče, aby požehnali synovi na pout kněžským životem, kde dnešní radostné Hossanah často bude vystřídáno výkřikem zloby: Ukřížuj!

A tu otec, ještě statný muž, objímá syna jako při loučení, žehná jeho krásné hlavě a propouští ho k oltáři se slovy: „Bůh dal, Bůh vzal, budiž jméno Páně pochváleno!“ Matčina slova v slzách se rozplynula. Ještě dnes cítí Samohrd mrazivé rozehčení oné posvátné chvíle, řadu let vzdálené...

Následovalo deset let, ve kterých aspoň jednou do roka oba přátelé se sjeli, aby znova se vždy přesvědčili druh o druhu, že duše jejich nesevšedněly a že každý na svém místě se šlechetným úsilím slouží ideálům vlasti a církve dle známého hesla Sušilova. Před rokem překvapila Pavla bolestně zpráva o Janově těžkém kloubovém revmatismu. Když přítel Jan, marně hledav

úlevy v místech lázeňských, vrátil se konečně se stigmatem blízké smrti v náruč ovdovělé matky, umlnil si Pavel, že jakmile školní povinnost dovolí, ihned Jana navštíví. Ale smrt byla Pavla rychlejší. —

Dříve než vymanil se Samohrd z přeřiva sladkobolných vzpomínek, bylo mu vystoupiti. Byl u cíle. Sevřela ho hrůza před shledáním se ztuhlým přítelem v rakvi uloženým. Poplašené bušilo mu srdce známou cestou k domu, odkud před lety provázal Jana ke mši primiční.

Jarní večer skláněl se nad město, vysoká věž rudé krytiny sotva už v soumraku se rýsovala nad tichým náměstím.

Pokračování.

Frant. Kašpar:

OLŠE.

Toto jsem viděl v čistém letním dnu
jak svátečně by vykoupaném:
na obloze jak na kvetoucím lnu
se tvrdě zeleň olší rýsuje,

však měkce v rybníce se zrcadlí.
Sní v klidu na vše odevzdaném.
Houf ptáků přilét', v olše zapadli
nádherným elegantním povzletem.

Strom každý zpívá nyní pěvců stem.
Zpěv náhle ztichl. Všichni ptáci
se zvedli, zas tím krásným povzletem
se celé množství letic prohnulo.

Básníka takto pšně navštíví;
opustí náhle v horké práci,
by echo zpěvu, vzletu zářivý
sen kouzličl, sladčí vzruchu prvňého.

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU.

Další článek z řetězu soukromých úvah.

Kdysi před lety přišel ke mně učitel z trestnice na Borech, jenž byl zároveň knihovníkem, žádat o radu, které nové knihy by měl koupiti pro trestance. To byla ovšem pro mne otázka vážná a těžká zároveň. Odpovídám upřímně, že jeho čtenářův neznám a že tudíž mohu mluvití o věci, jen jak si jí představuji. Nadhodil jsem, že především třeba činiti rozdíl mezi čtenáři sčtetlejšími a neučennými. Četba má je obojí vysvobozovali z tisnivého vědomí, v čem jsou, ale má je i mravně povznášeti a napravovati. Na stole mi právě ležel výborný cestopis francouzských misionářů Huca a Gabeta po Číně a Tibetu. Podal jsem mu knihu do ruky, tu že bych hned doporučoval, a to proto, že vedle zajímavých zpráv o tak vzdáleném světě dovidá se čtenář o stavu vzdělanosti, o otázkách mravních a ovšem také o náboženství, zejména když tu jasně vysvítá převaha křesťanství nad pohanstvem.

„E, jak je v titule misionář, to bych knihu našim lidem marně vnucoval,“ namítal host. „Máme tam také některé knihy jednající o náboženství, ale ty oni už znají po deskách a žádný z nich mi takovou nepřijme a přijme-li ji, nechte.“

Na tuto příhodu jsem si kolikrát vzpomněl, když vidávám, jak u nás nejen příslušníci davů, kteří se ve vzdělání nedostali k vyššímu rozhledu po rozdílnosti a prospěchu četby, ale zejména naši inteligentní štítí se zdaleka knihy, jež dost málo by nutila ku přemýšlení o poměru člověka k Bohu. A přece nemůžeme tuto velkou otázku ze života jediného člověka škrtnout, přece víme, má-li náš život býti v dokonalé shodě s učenním Kristovým, že k tomu třeba duchovní potravu, prýstící z pramenů, které z půdy evangelia vyvěrají. Nevytýkám nikomu nic, Bože chraň, ne, ale tu nezdravou pravdu si musíme připustiti, že v této věci všeobecná výchova naše není správná. Já sám šel jsem si tu v životě poněkud jinou cestou, svou vlastní, a kdo mě na ni zavedl, byli moji rodičové — díky jim — a byli nám dětem vzory v tom jak otec, tak matka. Otec stál na Biblii. Ta kniha jeho je mi nejvzácnějším dědictvím po něm. Znal z horlivé četby skoro zpaměti velikou Francovu Postillu, která se u nás čítala každou neděli a svátek nahlas, a měl i jiné knihy náboženského obsahu. Matka, více citová, měla nejmilejší četbou soukromou Životy svatých. Již toho názvu se mnohý jistě lekne. Proč? Protože právě zůstávají při tom názvu, obsahu neznajíce a nestarajíce se nikdy o něj.

Však mne v mladých letech, když jsem se naučil číst a sháněl i pročítal kde jakou knížku, jež mi tenkrát padla do ruky, matčiny Životy svatých nikterak nelákaly. Ale má matka měla svou původní

a dobrou metodu, kterou mne i k této četbě přivábila. Pamatuji se, jak mi dala čísti výňatek ze života kteréhosi svätce, jenž se rád bavival ochočenou koroptví. To bylo jako pro mne děláno, neboť jsem rád ptačil. Jindy mi ukazovala na sv. Křištofa, jaký to byl silák. Nechtěl sloužití leda nejsilnějšímu a tak se dostal do služby Bohu, že převáděl a přenášel lidi nuzné přes širokou řeku. Síla tělesná nám chlapcům chodským byla nejmilejší tužbou a cílem všech našich společenských her a zábav. Jak by se mi takový svatý nebyl líbil? A tak jsem bezděky brával Životy do ruky častěji a častěji, vyhledával jsem v nich napřed místa, která více bavila, až mne znenáhla uchvátily vyšší krásy, etické, mystické, asketické, vznešené lidské.

Také dnes, kdy už mám za sebou největší díl života ztráveného v práci vědecké a činnosti vychovatelské, když z povinnosti musil jsem pročísti celé stoby knih vědeckých i uměleckých, dobrých i špatných, s klidem a obnovenou touhou začtu se do této dávné, oblíbené četby své matky. Nic mi nevadí, že jí podceňují nejen většina křesťanů podle jména, ba i mnozí kněží, naučení bráti život lehce. Naproti tomu mám zadostučinění, že právě v těchto knihách hledali krásu i velikost lidské duše vynikající duchové světového jména, zvláště básníci. Mimochodem vzpomínám, jak si právě z této staré četby vzal náměty k novým znamenitým básním Jaroslav Vrchlický — Legenda o sv. Prokopu, sv. Julie, sv. Zita, Hilarion a j. Byl jsem naplněn zvláštní úctou k našim dávným předkům, po nichž nám již z doby Karla IV. zůstaly Životy svätých, když jsem, srovnávaje, se přesvědčil, že velký Vrchlický měl předlohu staročeského Hilariona, starým neznámým básníkem tak dokonale vytvořenou, že v hlavní stavbě básně nemusel mnoho měnit. A co jmenovaný už Julius Zeyer? Vzpomeňme jen tři jeho skladeb, v nichž zachytil tři rozdílné, od sebe daleko vzdálené světy křesťanské nejušlechtilějšími květy rozdílné kmenové náboženské vřocnosti: Kronika o svätém Brandanu, Alexej, člověk boží, Pod jabloni. Literatura světová vykazuje celou řadu slavných jmen, nejen básníků, ale i vědců, filosofů, pedagogů a sociologů, kteří s údivem a úctou začítali se do životů křesťanských svätců. Co v nich půvabu přerozmanité legendární poesie, jaká to přebohatá snůška mohutných obrazů a vzorů nejušlechtilějších lidských ctností!

Dalším důležitým krokem a velkým posilněním bylo mi, že jsem již v polovici studii gymnasijsních dostal do ruky nevelký spis, ale nedoceněného světového významu: Kempenského „Následování Krista“. Ta opravdu „zlatá“ kniha stala se mi od té doby věrným přítelem a rádcem, jenž mne neopustil podnes, na prahu stáří. Po smrti spisovatelky Růženy Svobodové četli jsme, že Kempenského kniha byla vždy na jejím nočním stolku. Věřím rád. Jest ona v tisících a tisících výtiscích rozšiřována také v národě našem už od raného probuzení. A uvědomíme-li si, že

tento spis byl po Písmě sv. přeložen do největšího počtu jazyků, můžeme si představit, jaké blahodárné poslání pro mravní posilu a náboženské povznesení má toto skrovné literární dílo pokorného mnicha, pravého a platného reformátora nesčetných srdcí lidských.

Kempenský vedl už mě dále, abych v záplavě světské četby zábavně i vědecké občas si hledal zdroje duchovní, nové a nové a tak rozdílné, mnohdy překvapujícího obsahu, že bych se jich jinak nikdy nebyl dohledal a ano-li, nebyl bych při nich vytrval. Pro příklad vzpomínám tu středověkého mystika Ruysbroeka, jehož rozjímání o pokoře naplnilo mě úžasem. Znova a znova jsem je musel čísti, nechtěje svatému muži ani věřiti a zároveň nemoha nevěřiti. Dnes vděčně uznávám, že tento malý traktát dodělal u mne to, co matka má s pečlivostí začala: povznesení nad všechnu marnou chválu cizí i nad bláhové nápady vlastní samolibosti.

Těžko bych dále vypočítával všecku svou duchovní četbu, kterou mi kdy nadhodil čas, přátelé, někdy i zloba lidská, zejména nepochopitelné zdravému rozumu a spořádanému srdci útoky těch, kdo víry nemají a jiným ji berou. Přesvědčoval jsem se touto cestou životní, že bez duchovní četby — rozuměj bez stálé četby, obnovované a občerstvované novými spisy povolání a vyvolených jednotlivců, kteří stojí na výšinách jako bdělé Kristovy strážce, jsem si jist, že bez této opovrhované, až i nenáviděné četby pravý křesťan za nynějších rozvrácených stavů v „úpadkovém lidství“ obstát nemůže, ano mám za neštěstí, nedostane-li se věřící k takové duchovní posile vůbec, nebo ještě hůře, sám-li si ji v předpojatosti a tuctové lhostejnosti odmítá a zavrhuje. Takový ovšem nemá a nemůže mítí řádného náboženského rozhledu a vzdělání o tom, čemu věří a čemu má věřiti, nedovede posouditi ani rozsouditi, co před jeho tvář k vlastnímu jeho pohanění nevěřící učení církve vytýkají, a nemá sám dost pevného základu, aby na něm bezpečně stavěl svůj život podle Pána Boha. Jak snadno klesají takoví na neuvědomělé matrikové katolíky, jsou-li kněžími, stanou se z nich nájemníci, kteří utíkají před vlky!

Ale jak věsti dnes katolíka obyčejné víry, zvláště pak mladé pokolení, kterému se právě otvírá svět se všemi jeho lákadly, k soustavné četbě duchovní? Vzdýť rubem civilizace poklesla naše doba v kultuře dobré do té míry, že slyšíme překvapující a velmi vážné nářky na upadající veřejné mínění. Dnešní doba prý nejen nechce číst spisů s podněty mravoučnými, ale pomalu se štítí knihy vůbec jako tam tí trestanci knihy náboženské. Přes všecku nynější rozpoutanou marnotratnost při vysokých cenách na všecko prý mají lidé peníze — tak čtu právě — v „Literárních Rozhledech“ — jen ne na knihu. Bývá prý jenom v Praze na 30.000 diváků fotbalových. Bývají plny kinematografy a třebas na

představeních ceny velmi pochybné, bývá plno ve varieté. Co tam se dává, na to upozornil nedávno kritik v novinách velmi svobodného ducha: „Ženichové měli by si odplívnouti před nevěstami, muži před manželkami, které se chodí na takové svinstvo dívat.“ Spočtete pak jen ve velkém v mysli všecko vstupné za jedinou nedělit! Jistě že by se za ten pentz rozprodal celý náklad několika dobrých knih. Ale prý se už ani nekupují ani ty lákavé, v nichž spisovatelé i nakladatelé, ať už z vlastní záliby a povahy, ať z vypočítavosti povolili osudně ústupky nemorální zvůli, zejména dráždění pohlavního pudu, na újmu pravých hodnot krásy a dobra. Paal mi kdysi o tomto úpadkovém zjevu přítel, povoláním lékař: „Naši moderní spisovatelé jako by už neměli jiné látky pro román, kromě pohlavního aktu. Rekněte mi, co bude z mládeže degenerované a denervované takovou četbou?“ Nakladatelé k těmto chybám autorů přidají ještě svou, postarají se o křiklavou frivolní obálku, aby prý šla kniha na odbyt už podle vnějšku.

To-li všechno uvážíme, nemůžeme neuznati, že je zle. Je zle a snad bude ještě hůře, podle toho, jaké zásady i praxe vychovatelské u nás zavládly jako bez rozumu a míry. Místo do kostela v neděli a ve svátek školní mládež je voděna po výletech, výstřední učitelé a spolky sami k tomu svádějí, prý, aby se dětem dostalo osvěžení v přírodě. Budiž! Ale děti si je najdou bez vás! Chcete-li se jim obětovati a vésti jejich zábavu v přírodě, dost času na to po službách Božích, až by dítě vyslechlo slovo Boží, pomodlilo se za sebe i za rodiče, zazpívalo by si společně se staršími věřícími nebo aspoň vyslechlo kostelní hudbu a zpěv. Kromě neocenitelných účinků etických, o něž je útlé dětské srdce takto zkracováno, získalo by potom i v přírodě, neboť přišlo by z chrámu mezi byliny a květy vnímavější pro jejich krásy. O tom není pochyby podle základních zákonů psychologických i estetických. Variatio delectat — změna činí duši vnímavější.

Dále z nových čtenek školních vypouští se kdejaký článek s tendencí náboženkou nebo mravoučnou, ba škrtá se úzkostlivě — o šíleného bludu — slovo Bůh! Takovou výchovou k nápravě nedospějete, naopak, za ní přijde úpadek veřejné mravnosti a rozvrat společenský ještě větší, musí být ještě hůř, aby bylo lépe!

Nesmíme však a nebudeme se spouštěti my věřící naděje, že nastane zas obrat k lepšímu. Musíme věřiti, že lidstvo může jen na chvíli v dobrém couvnouti, ale nikoliv vrátiti se od pravého pokroku zpět do tmy a zkázy. Bude lépe! Ale povinností dobrého člověka jest podle sil svých a podle postavení svého přikládati ruku ku pomoci, šířiti dobro, potírati zlo.

V duchovní četbě hledíme osvěcení a posily k tomuto úkolu těžkému a čestnému. A budeme se radovati, jak se při tom prohloubí všechno naše náboženské nazírání a jak zvroucní naše zbožnost.

František Hanzelka:

MŮJ POHŘEB.

Byl nevlídný podzimní den,
když poslední hroudy dopadaly,
když odzpívali „De profundis“
a když se stromy deštěm rozplakaly.

Potom se ubírali domů
pod deštníky a pod těžkými pláště
a divili se tomu,
že umřel jsem tak mlád.

S oblohy s deštěm šlehal chlad.

A mnozí si oddechli
a mnozí se radovali,
že mne už pochovali.

„Byl hodný člověk, ale trochu divný,
měl mnohý nápad roztodivný
a trochu prudký byl.“

„Ba, kdyby žil,
nic nebylo by lépe.
Mnohé on ve svých řečech tepe
a za mnohé se bíl.
Za mnohé.
A mnohé
zranilo jeho srdce strohé,
nu, já už jsem mu odpustil.“

„Pracoval ze všech sil,
však celý život málo
se na něj slunce smálo
a mnoho
toho,
co nedozrálo.“

„Ba, věru, nic se nezměnilo
a nic se nezmění
a druzí jsou zas na řadě. —
Jen trochu aby se ještě vyčasilo,
je mnoho práce v jeseni
a brzy třeba připraviti

si zprávy k valné hromadě."

A mnozí si oddechli
a mnozí se radovali,
že mne už pochovali.

A nebylo tu pláče ani vzdechů,
ni kondolencí pro útěchu,
ni věnců, ani kvítí:
vždyť druzí jsou zas na řadě
a brzy třeba připravit
si zprávy k valné hromadě.

A nebylo tu modlení
a nebylo tu kvílení
a slz nebylo zřítí.
Jen mnozí slastně povzdechli,
že budou mít přec klidné živobyti.

Tak jsem se díval za nimi,
až věci hřbitov opustili,
co tu na pohřebě byli.
A díval jsem se za nimi.

A pak jsem se vrátil zpět
a chtěl jsem usnout
a na vše zapomnět.

Však na hrobě mém přece jedna duše zbyla
a za mne Otčenáš se pomodlila
(a poznal jsem ji s obtíží,
když oči zvedla ke kříži.)

Ta jedna duše milá,
která se za mne pomodlila!
A co se stromů kapky padaly,
ji s očí slzy stékaly
a pak tu hlínu, jež mne kryla,
ta smutná ústa její políbila
a ruce udělaly kříž.

I přistoupil jsem blíž.

A tu, jež jediná tu zbyla,
má duše políbila.

Josef Hanák
**BADATEL A SVĚTEC CHARLES
DE FOUCAULD.**

Dokončeni.

Po návratu do Tamanrassetu pracoval dále o svém slovníku. V jeho deníku čteme: „8. května 1914. — Začal jsem psátí na čisto úplný slovník tuaregsko-francouzský. 31. července. — Tohoto večera jsem na 385. stránce slovníku. 31. srpna. — Jsem na stránce 550.“

Pojednou i do Hogaru pronikla zpráva, že Německo vypovědělo Francii válku, zaplavilo Belgii a učinilo útok na Liège. V deníku Foucauldově zrcadlí se vlastenecké jeho smýšlení i dojmy, jež budily v jeho duši zprávy z bojiště. Proto uvedu aspoň několik charakteristických záznamů. Dne 11. září. — Špatné zprávy; ustupujeme na celé frontě před většími silami. Němci obsadili Brusel. Dne 15. září. — Můj duch i má modlitba jsou na frontě. Dne 24. září. — Stále se ustupuje; vláda přesídlila do Bordeaux. Dne 12. října. Vítězství Velké vítězství, jež se zdá rozhodným. Němci zatlačili naši armádu od severu až na Marnu, ano až za ní; od 8. do 12. září svedena bitva na celém toku Marny, bitva hlavní.“

I v Hogaru bylo se obávati útoku stoupenců Turecka a Německa. Z Tripolska snažily se tam proniknouti ozbrojené čety, emisáři byli posláni do Sahary, aby hlásali proti Francii „svatou válku“. P. Foucauld, přesto, že mu hrozilo nebezpečí, zůstal na svém místě, maje dále pro všechny úsměv a pomoc. Generálu Laperrinovi napsal, neměl-li by se také odebrati na bojiště jako kurát neb ošetřovatel, dostal však odpověď: „Zůstaňte!“

Uposlechl a sledoval z dálky strašný zápas své vlasti s odvěkým nepřitelem. Jeho dopisy z té doby dýšej vlastenectvím a pevnou nadějí ve vítězství. O vzniku války a jejím cíli je téhož mínění jako ostatní jeho krajané. Dne 21. října píše: „Jest to válka za svobodu Evropy proti Německu. Průběh války ukazuje, jak jí bylo třeba, jak jest moc Německa veliká, jak byl čas, zlomiti jho, dokud by se nestalo ještě hroživějším. Průběh války dokazuje, jakými barbary byla Evropa na polo ujařmena a jak je nutno, definitivně odejmouti národu sílu, jíž zneužívá tak neblaze a způsobem pro druhé tak nemravným a nebezpečným. Německo a Rakousko chtělo válku a zasluhuje tedy, aby jí mělo; doufám, že dostanou ránu, jež je uvrhne na staletí do nemožnosti, jiným škoditi.“

P. Foucauld očekává pro Francii z války i morální užitek. Dne 12. března 1915 píše generálu Laperrinovi: „Jako Vy, i já doufám, že z velkého zla, jakým je válka, vzejde velké dobro jak pro duše ve Francii, kde vidína smrti vzbudí vážné myšlenky a kde

konání povinností za nejtěžších obětí duše povznese, je očistí, je sblíží s Tím, jenž je dobrem nestvořeným, je učiní způsobnějšími, přijmou pravdu a statečnějšími, podle ní žítí; tak i pro naše spojení, kteří sblíží se s námi, sblíží se i s katolicismem a jejich duše, jako naše, se obětí očistí; tak i pro naše nevěřící poddané, kteří v zástupech bojují na naší půdě, naučí se nás znáti, s námi se sblíží a jejichž upřímná oddanost povzbudí Francouze, aby se s nimi více obírali než v minulosti a lépe je spravovali."

I ve válečném rozruchu nezapomíná prací vědeckých. Dne 2. srpna 1915 píše: „Můj milý Laperrine, děkuji za Váš dopis ze dne 14. června, jež jsem dostal včera večer. Jsem velmi šťasten, že jste zdrav. Dobrý Bůh Vás opatruj a chraň Francii! Vedu obvyklý život na oko ve velkém klidu, ale duch je s Vámi a s Vašimi vojáky. Po stručném tuaregsko-francouzském slovníku ukončil jsem a k tisku přichystal slovník obšrnější. Začínám přepisovati k tisku básně. Zdá se mně podivným, v tak vážných dobách trávit dny opisováním básniček."

V lednu r. 1916 píše: „Nikdy jsem tak nepocítoval štěstí, že jsem Francouz, jako nyní. Víme oba, že je mnoho béd ve Francii; avšak v této válce brání svět a příští generaci proti morálnímu barbarství Německa. Po prvé opravdu chápou křížové války; jako tyto, tak i válka nynější zachrání naše potomky před barbarstvím. Jest to dobro, jež nelze dosti draze zaplatiti."

Dne 15. května 1916 napsal svému švagrovi de Blie: „Úplné vítězství je nutné, jinak by bylo třeba začítí za několik let znova a snad za poměrů méně výhodných, neboť Bůh nás patrně chránil... Co by bylo z latinských národů, kdyby zvítězilo Německo? A jaká svoboda by zůstala církvi, kdyby triumfoval německý císař? Spojenci bojují nejen za svobodu světa, ale i za svobodu církve a za zachování křesťanské morálky ve světě."

Těší se, že jeho kolegové ze Saint-Cyru, Mazel, Pétaín, Mandhy, Sarraíl prokazují vlasti tak dobré služby. Biskupu vivierskému Magru Bonnetovi oznamuje v pondělí svatodušní: „Tělem jsem zde a zůstanu zde až do míru maje za to, že jsem tu užitečnější než jinde. Ale jak často můj duch jest ve Francii na frontě, kde jest asi v této chvíli boj prudčí než kdy jindy a v úzadí, kde tolik rodin oplakává to, co jim bylo nejdražší, nebo je ve smrtelných úzkostech. Domorodé obyvatelstvo kolem mne je klidné a věrné, jeho chování je znamenité."

Když R. Bazin napsal do Écho de Paris článek Le plus grand service, v němž nastínil úkol misionářů, poslal mu P. Foucauld dopis, v kterém vylíčil, jak hledí ztiskati domorodé obyvatelstvo a je pozvolna připraviti ke konverzi. Uvedu jej aspoň částečně, poněvadž nám osvětluje jeho činnost misionářskou:

„Žij tak, abych byl co možná nejpřístupnější těm, s nimiž se stýkám a prokazoval jim všemožné služby. Jakmile si zjedná

důvěru, mluvím vždy, nebo téměř vždy mezi čtyřma očima o dobrém Bohu, stručně, podáváje každému to, co může snést: útek před hříchem, vzbuzení dokonalé lásky, dokonalé lítosti, dvě hlavní příkázání lásky, zpytování svědomí, povinnost tvora mysliti na Boha, na poslední věci atd., pokračuje pomalu, opatrně. Jest velmi málo osamělých misionářů, kteří konají tuto přípravnou službu. Chtěl bych, aby jich bylo více. Každý farář v Alžírsku, Tunisu nebo Maroku, každý vojenský kněz, každý zbožný katolík mohl by jim býti. Vláda zapovídá světským kněžím anti-musulmanskou propagandu, propagandu veřejnou, více méně hlučnou. Avšak přátelské styky s domorodci, mající za účel sblížení pomalu, jemně, tiše musulmany s jejich křesťanskými přáteli, nemůže nikdo zakázati. Jak krásné posláni pro mladší Francouze, kolonizovati území africká, ne aby se tam obohátili, nýbrž aby tam učili obyvatelstvo, milovati Francii, vštěpovali mu francouzského ducha a zvláště pečovali o jeho věčnou spásu... Neuciníme-li z těch národů Francouze, vyzenou nás. A Francouzi se stanou jen tehdy, stanou-li se křesťany."

Dne 1. září 1916 píše generálu Mazelovi, veliteli 5. armády: „Kout Sahary, z něhož ti píši, můj drahý Mazele, je stále klidný. Jsme však stále na pozoru, poněvadž agitace Senusitů v Tripolsku stále se rozmáhá. Naši Tuaregové zde jsou věrní, mohli bychom však býti napadeni z Tripolska. Proměnil jsem svou poustevnu v pevnůstku; nic nového pod sluncem: pozoruje své střílny, myslím na opevněné kláštery a kostely 10. století. Jak se vracejí staré věci a jak se zase objevuje to, o čem jsme myslili, že zaniklo navždy! Světli mně šest beden nábojů a třicet ručnic, jež mně připomínají naše mládež... Jsem rád, že máš pod svým velením našeho statečného Laperrina; přeji si, abys jej dlouho podržel. Jest to jeho zásluhou, že máme klid v alžírské Sahare; moudrost i ráznost jeho působení a nesrovnatelná památka, již zanechal, jsou příčinou věrnosti zdejšího obyvatelstva, jež jest pokládáno za zpurné.

Zde překlad modlitby z 9. století, jež byla pravděpodobně říkana a zpívána častokrát v remešské katedrále: Všemohoucí a věčný Bože, jenž jsi zřídil říši Franků, aby byla ve světě nástrojem tvé svaté vůle a slávy a záštitou tvé svaté církve, provázej vždy a vsudy svým nebeským světlem snažně prosící syny francké, aby viděli, co třeba činiti pro rozšíření tvého království na světě a aby stále rostli v lásce a statečnosti a tak vykonali, co jim tvé světlo zjeví."

P. Foucauld nezapomněl ani na představenou nazaretských klarisek, jež se s nimi utekla z Nazareta na Maltu a dne 28. listopadu 1916 poslal jí dopis, v němž se chvěje všechna jeho láska k Spasiteli a vlasti, všechna jeho zbožnost a oddanost. Píše jí: „Francie zůstává — přes zevnějšek — Francií Karla Velikého, Ludvíka svatého a Johany d'Arc; stará duše národa

zůstává živa v naší generaci; světci Francie prosí stále za ni; Bůh jí ochotně skýtá dary, a národ sv. Remigia a Chlodvika zůstává národem Kristovým . . . Tím, že náš Pán vyvolil Francii za kolébku úcty Božského Srdce a zjevení v Lourdech, dal zřejmě na jevo, že uchovává Francii její důstojnost prvorozenství.

Mohu pravidelně sloužit každodenně máši sv. Mám i jiné štěstí — Svatou Zásobu ve své malé kapli. Jsem stále sám. Časem mne přijdou navštívit Francouzi, každý 30. neb 40. den vidím některého na cestě.

Žijeme v dobách, kdy duše silně cítí potřebu modlitby. V bouři, jež zuří nad Evropou, cítí člověk nicotnost tvora a obrací se k Tvůrci. V loďce, zmítané vlnami, obracíme se k božskému Mistru a vzýváme Toho, jenž jedním slovem může dáti vítězství a učiniti na dlouho velký klid. Vzpínáme ruce k nebi jako Mojžíš za bitvy svých krajanů a tam, kde je člověk bezmocný, modlíme se k Tomu, jenž může vše. Před velebnou Svátostí jest člověku tak blaze v přítomnosti Bytosti, když vše stvořené tak jasně je blízko nicotnosti. Modlete se, vele důstojná Matko, za ubohé nevěstky, kteří jsou kolem mne a za jejich velmi ubohé misionáře. S vámi modlím se za Francii."

P. Foucauld jako by tušil blížkou smrt, jež jej stihla 1. prosince. Za jakých okolností byl zavražděn? Stoupenci Turecka Senusové se spojili s tuaregskými Azdžery a ohrožovali i Tamanrassat. P. Foucauld se mohl sice uchýlit do pevnůstky Motylinského nazvané tak na památku jeho přítele od pluk. Laperrina, když sám ze skromnosti odmítl, aby byla nazvána jeho jménem — avšak chtěl dletrvati na svém místě a život svůj položit za své ocy. V noci dne 1. prosince obklíčila nepřátelská četa asi 40 mužů jeho příbytek. Byl mezi nimi i jeho známý, El Madani, jenž přistoupil ke dveřím a zatloukl. Na otázku P. Foucaulda, kdo je a co chce, odpověděl, že je z pevnůstky Motylinského. P. Foucauld otevřel dveře. Azdžerové ihned vrazili dovnitř, vyveklí kněze ven a svázavše mu ruce vzadu, nechali jej pod dozorem muže, ozbrojeného puškou. P. Foucauld poklekl a modlil se, zatím co vzbouřenci vynášeli potraviny, pušky, střílivo, sukno a j. Pojednou ozvalo se poplašné volání: „Arabové — t. j. hlídka z pevnůstky Motylinského — jsou zde!" Všichni spěchali v tu stranu, z níž se ozval pokřik. Rozpoutala se střelba. I strážce P. Foucaulda namířil pušku a vystřelil u jeho hlavy. Sluha P. Foucaulda, jenž byl nedaleko od něho hlídán dvěma Azdžery, pozoroval, že ani nehlesl, ani se nepohl, takže se domníval, že není ani raněn; avšak po chvíli viděl, jak z jeho hlavy se tře krev, jak jeho tělo se pomalu chýlilo, až padlo na zemi. Byl mrtev; koule vnikla do pravého ucha a vyšla levým.

Za střelby byli usmrceni i dva vojáci z pevnůstky Motylinského, kteří, ubírajíce se vedle, chtěli ze zvyku pozdraviti P. Foucaulda. Vzbouřenci oloupili kněze o všechno a hodili jej do příkopu, jenž

byl kolem domu. Potom jedli a pili celou noc; z rána usmrtili ještě jednoho vojína, jenž přišel z pevnůstky navštívit P. Foucaulda. Teprve k poledni opustili s koňskými Tamanrasset. Po jejich odchodu pochovalo domácí obyvatelstvo kněze i vojíny v přfkopu několik metrů od místa, kde byl P. Foucauld usmrčen. — Tak nám líčí tragickou událost sluha jeho Pavel.

Proč byl P. Foucauld zavražděn? Byl obětí „svaté války“, kterou hlásali Senusové proti křesťanským Francouzům. Povstalci chtěli se zmocnití zbraní a střeliva, snad se domnívali, že u něho najdou i peníze. Původně měli sotva v úmyslu jej usmrtit, poněvadž bylo pro ně výhodnější, ponechati si jej jako rukojmí. Příchod dvou vojínů, na něž se jali vzbouřenci střeliti, dal podnět strážci P. Foucaulda k výstřelu, jimž byl zasažen: Snad náhodou? Sotva, neboť mu byl pŕtliš blízko. Mohamedánský fanatik, obávaje se bez pochyby, aby „nevěfci“ nebyl vojíny vysvobozen, jej raději zastřelil. Stal se tudž obětí mohamedánské nenávisti ke křesťanům, a proto jeho smrt, jak soudí Bazin, třeba pokládati za smrt mučednickou.

Až dne 23. prosince bylo možno kapitánu La Roche navštívit Tamanrasset. Vyhledal hroby, do nichž byli uloženi zastřelení, dal na nich zvýšiti vrstvu hlíny, na rov P. Foucaulda dal postavit kříž a všem vzdali vojenskou poctu, protože zemřeli za Francii. Potom prohledal pŕtbytek; vše bylo rozházeno, roztrháno, částečně spáleno. Nalezl zde tyto věci: 4 psané svazky slovníku tuaregsko-francouzského, 2 svazky tuaregských básní, psací potřeby, koloniální přílbu, polní lože, teploměr a několik zapečetěných dopisů. Z předmětů bohoslužebných byly nalezeny modlitebni knihy, růženec, křížová cesta, jemně nakreslená perem na deštickách, dřevěný kříž s pěknou kresbou těla Kristova. V písku nalezl kapitán malé ostensorium se sv. Hostií. Očistil je, zaobalil do lněného plátna a vzal je potom s sebou do pevnosti Motylinského. Jeda na velbloudu, dal je před sebe na sedlo a urazil takto z Tamanrassetu do pevnosti 50 km. Bylo to první procesí s Božím Tělem na Saħaře. Avšak co se sv. Hostií? V pevnosti byl poddůstojník, bývalý seminarista, jenž zůstal horlivým katolíkem. Umluvili se, že vzbudí dokonalou lítost a přijme sv. Hostií. Kapitán navlékl nové bílé rukavice, vyňal z ostensoria sv. Hostií a podal ji poddůstojníku, jenž jí, kleče, přijal.

V prosinci r. 1917 navštívil Tamanrasset generál Laperine a dal mrtvolu P. Foucaulda i tři vojínů exhumovati a pohřbiti na místě vhodnějším, na kopci asi 200 m vzdáleném. Generál shledal, že tělo sv. kněze bylo dosti neporušeno, takže bylo lze poznati podobu jeho tváře, kdežto z arabských vojínů zbyly jen kosti. I byl pochován tak, jak byl zavražděn, kleče, s rukama vřadu svázanýma, ovinut rubášem; stalo se tak proto, aby nebylo nutno zlámati jeho údy. Na jeho rovu dal generál vřtýčiti větší kříž z červeného dřeva, jejíž možno již z dálky spatřiti.

Tak odpočívá v srdci pouště, kterou tak miloval, velký badatel, velký kajčník, velký světec, velký průkopník křesťanské civilizace na Sahare.

Svou knihu, plnou obdivu a zantcení pro P. Foucaulda a jeho snahy, končí Bazin modlitbou, z níž tryská tak vroucí zbožnost a oddanost jeho věřící a milující duše, že nemohu vhodněji zakončit svůj článek než jí.

„Pane Ježíši Kriste, mezi námi dlicí, zavítej i mezi dav národů a kmenů na nás závislých. Jediná záchrana před smrtí, Bože živý, přiveď k sobě duše muslimanské, tak dlouhou dobu v bludu opuštěné. A proto dotkni se napřed srdcí naší Francie, v podstatě misionářské, dosud však ještě nejisté a ne příliš něžné matky milionů afrických a asijských poddaných. Tvůj sluha Karel z Foucauldu ukázal nám cestu; on snášel jejich pýchu, jejich zatvrzelost a často i zradu. On se Tě za ně tolik naprosil; byl mnichem bez kláštera, učitelem bez žáka, kajčníkem, jež udržovala v poušti naděje na lepší dobu, jíž se neměl dočkat. Zemřel v souzení. Pro něho měj s nimi soucit! Učin chudé Islamu účastníky svého bohatství a odpusť jim jejich příliš dlouhé lakomství vůči pokřtěným národům!“

•

Poznámka. V dodatku uvádí R. Bazin spisy K. z Foucauldu, tištěné i rukopisné. Tiskem vyšla tato jeho vědecká díla:

Reconnaissance au Maroc, XVI a 495 str., 4 fotografury, 101 kresbu, r. 1888. Atlas, 20 listů v měřítku 1 : 250.000.

Itinéraires au Maroc v Bulletin de la Soc. de géogr. de Paris, r. 1887.

Pět Generálů správy Alžíraka vyšly tiskem r. 1918-20 dva svazky Dictionnaire abrégé touareg-français; též vydává tiskem postupně i jeho rukopisy, týkající se filologie a poesie berberské.

Z významnějších učenců a spisovatelů psali kromě R. Bazina o P. Foucauldovi tyto:

Général Laperrine: Les étapes de la conversion d'un houzard o Revue de cavalerie r. 1913.

Augustin Bernard: Un saint français le Père de Foucauld, Paris 1917.

Týž: Un héros français le P. de F. v časopise Je sais tout 1917.

Jean Lefranc: Le Père de Foucauld v čas. Illustration 1917.

E. F. Gautier: Deux Algériens v Revue de Paris 1919.

René Basset: L'oeuvre du Père de Foucauld v Afrique française 1917.

R. Chudeau: Le Père de Foucauld v Annales de géographie 1917.

Uvádím to na svou omluvu, že delším článkem o P. de F. jsem zabral v „Arše“ poněkud více místa; muž takového významu pro katolicismus a vědu zasluhuje čestné vzpomínky i u nás.

San Juan de la Cruz:
LA ETERNA FUENTE.

Que bien sé yo la fuente, que mana y corre,
aunque es de noche;

Aquella eterna fuente, que está escondida,
que bien sé yo, do tiene su manida,
aunque es de noche.

Sé que no puede ser cosa tan bella,
y que cielos y tierra beben de ella,
aunque es de noche.

Bien sé que suelo en ella no se halla,
y que ninguno puede vadealla,
aunque es de noche.

Su claridad nunca es obscurecida,
y sé que toda luz de ella es venida,
aunque es de noche.

Sé ser tan caudalosas sus corrientes,
que infiernos, cielos riegan, y las gentes,
aunque es de noche.

El corriente, que nace de esta fuente,
bien sé que es tan capaz y omnipotente,
aunque es de noche.

Aquesta eterna fuente está escondida
en este vivo pan por darnos vida,
aunque es de noche.

Aquí se está llamanda á las criaturas,
y de esta agua se hartan, aunque á obscuras,
porque es de noche.

Aquesta viva fuente, que deseo,
en este pan de vida yo la veo,
aunque es de noche.

Přel. Otto F. Babler:
VĚČNÝ PRAMEN.

Já pramen dobře znám, jenž tryská, teče,
ač je to v noci.

Ten věčný pramen, jenž tu skrytý plyne,
já dobře vím, kam proudy svoje šine,
ač je to v noci.

Vím, že nic nemůž' být tak překrásného,
že nebesa i země pijí z něho,
ač je to v noci.

Vím i, že dna v něm nelze zřítí,
že nikdo nemůže jej přebrodití,
ač je to v noci.

Jas jeho nestmí ni žádná tma přští
a všechno světlo z něho jenom přřtí,
ač je to v noci.

Tak mohutný je jeho proud, jež řídí,
že pekla, nebe oblévá i lidi,
ač je to v noci.

A proud, jenž z toho pramene se rodí,
veliké, všemohoucí síly vodí,
ač je to v noci.

Ta věčná řeka, jež tu plyne skrytá,
ta v živém chlebě života nám skytá,
ač je to v noci.

Zde věčně všechno tvorstvo vábíť bude,
by pilo vody té, ač tma je všude,
neb je to v noci.

Proud živý, po němž prahnu neskonale,
já v chlebě života jej vidím stále,
ač je to v noci.

Jan Vinař:

DCERINA KONFESE.

I.

FORS CRESCIT...

Ano, drahá matko, byla doba, kdy jsem cítila, že mohutním, že rostou den ze dne moje síly... Když jsem vdechovala, kráčejič pod širým nebem, sladký vzduch plný aromatu, jtmž jej prosytilo jarní kvítí, matko, byl to tak silný dojem, byl to náhlý pocit strašné síly, strašné schopnosti zmocniti se všeho! Fysicky i sensuálně, matko! Všecko bylo moje! Všecko bylo moje, všecko se mi klanělo, všeho jsem dobývala pro sebe. Navštěvovala jsem hvozd za naši řekou. Usedala jsem do lesní vysoké trávy, ruce pod hlavu jsem si podkládala, dívala jsem se ke korunám stromů, kde zpívali ptáci, a kde prohlédala modř nebes... Dovedete si představití, matko, jaká rozkoš naplňovala moje nitro? Moje síla rostla a rostla, moje srdce bušilo prudce, moje náruč rozpínala se lačně, moje oči saály lačně, moje prsa a ústa a celé tělo, celé tělo bylo jedinou velikou, nevýslovnou, neuzavřenou *touhou!*... Chtěla jsem vše — a nevěděla jsem, čeho si vlastně přeju. Byla jsem jakousi velikou vládkyní, byla jsem tak volna, všecko jsem tak jaasně chápala, všecko mi bylo písni a hudbou, všemu jsem rozuměla, každému šelestu trávy, každému vzkřeku volavky nad močálem, a utrhla-li jsem kvitko kdesi při řece či u jezera, zahleděla jsem se na zelený kopec a na oblaky a pila jsem se strašlivou dychtivostí vůni toho květu, jako bych jej chtěla zcela strávití a zmocniti se ho tím nejúplnějším způsobem.

A tehdy... tehdy potkala jsem na širé cestě svého života člověka, který byl až po okraj naplněn stejnou, snad ještě mocnější lačností a já... já se připojila, matko, k tomuto muži, oheň k ohni se připojil a zapláł jedním hrozným plamenem!... Muž onen přicházel denně v podvečer pod starý javor u jezera a my zapomínali docela, že existuje jakýsi Bůh, neboť náš „bůh“ byl zcela jiný. A tehdy, matko, nastalo u mne

II.

OPOJENÍ A ZRANĚNÍ...

Ano, *zranění*, matko! Neboť pocítila jsem pojednou tak pronikavou bolest ve své duši, že jsem myslíla že podlehnu její palčivosti... Rána zela ve mně a prýštila z ní krev hořícím pramenem. — Jak zvláštní, matko, že tehdy, ukončívši svá školní

studia a učil se pilně cizím řečtem, četla jsem právě román kteréhoosi anglického mistra, nadepsaný: *The period of the treason*. Ano, drahá matko, byla to vskutku doba — zrady! Byla jsem zrazena . . . sama sebou! Zrazena — zraněna . . . Och, nemám slov pro toto své kruté zranění, abych je vypověděla, neboť nelze, myslím, štětce slovy vypočítati ani kalného, fragmentárního reflexu této strašlivé mojí rány . . . Matko! moje matko! Ke komu měla se obrátiti v takové situaci, v takové period of the treason vaše jediná ztracená dcera? Na čí rameno měla položit svou těžkou, horkou, pološlepenou hlavu, na čí prsou měla zavzlykati a po čí nádrech měla nechat stékat své hořké slzy, ne-li po nádrech, z nichž pila kdysi sílu? Čí rukou měla se nechat hladit po vlasech, čími rty se nechat zlíbat? Ó matko, vy tak dobře víte, jak jsem svírala tehdy vaše slaboučké tělo, abych se ho zachytila a nepadla v zoufalost, vy víte, maminko, co dní a co nocí, Bože, co nocí proplakala jsem, všechna se třesoucí! Tehdy volala jsem, že proklínám toho svého „boha“ a že se vracím ke skutečnému Bohu, že se vracím do náruče Ježíše Krista, že se vracím k Němu, navždy k Němu a k Jeho svaté Matce! . . . Navždy, navždy . . . A kdybych se snad někdy odvrátila přece od Jeho tváře, že to budu šílená, že to bude jednání člověka zbaveného rozumu a aby mně to nepřičítal za vinu! Volala jste lékaře, matko . . . Ale mé nitro se ani na okamžik neútlánilo, dokavad mne nenavštívil *Lékař zázračný* — Já dala se tehda na cestu

III.

POKÁNÍ.

A všechno vyměnilo se kolem mne! Nemohla jsem viděti lesku jezerní hladiny, nemohla hlouběji vdechnouti, pohleděti do dýchacích mužských očí, nemohla jsem poslouchati šumotu lesa, zpěvu ptactva, hučení teky bzukotu hmyzu nad lukami, nemohla ochutnatí aromatu rozvitého kvítí, abych nebyla tím vším upomínána na temnoty minulosti a abych nebyla uvržena silou této reminiscence v nové a nové paroxysmy svého šílenství, matko!

Dříve . . . zmocňovala jsem se s rozkoší všeho!

Nyní . . . zmocňovala se vše mne, jako by s chutí mne rozdrtiti! . . .

Byla jsem tlačena jakousi neviditelnou nohou, podobnou snad Davidově, jež tiskla k zemi Goliášovo obří tělo . . .

Třetí rok spíte, matko, na hřbitově našem, který má nápis *Quo vadis* a který jest porostlý vysokými žlutými diviznami . . . A já k vám hovořím, jako bych kladla ještě teď hlavu na prsa vaše a chtěla se dáti hladiti vaší rukou . . .

Já vrátila se k Bohu a požívala pak dvakrátě týdně jeho *tělo* a šeptala vždy s knězem, klečíc u stolu stolů a hostiny hostin: *Domine, non sum digna* . . .!

Od doby mého pokání byla mi tato hostina jedinou slastí. Tělo moje sláblo ode dne opojení a zranění . . . Slábla jsem a trpěla, matko, vy to víte. Ale tušila jsem, že Bůh nespokojí se za moje hříchy, jimiž jsem ho pomáhala přítloukati na kříž, s pokáními, která mi ukládal můj zpovědník, ale že bude trestati! Čekala jsem stále, že už — už dopadne na mne napřažený meč Jeho spravedlnosti. A vskutku chtěl mne jím Hospodin prokláti. Vskutku chtěl, aby nejenom svědomí moje mi vyčítalo a stálé obžaloby vznášelo na mne, On chtěl, aby stále mi po boku chodila živá bytost, jež by mi připomínala pád můj do propasti hříchu . . . Víte to, matko, jak jednoho dne jsem porodila bytost onu, která se teď na mne usmívá, ale po jejíchž úsměvech vycházím z pokoje na chodbu, kde je tak chladno, abych nechala odtéci slzy svých očí, abych tu vzlykala a chvěla se a volala: Pane, smiluj se nade mnou! Dej mi, abych pokorně brala na sebe svůj kříž, tak jako brals jej Ty! A chceš-li . . . utěš mne! Jsem slába, tak slába, Ježíši Kriste, že sotva se vleku . . . A až k smrti je smutna moje duše . . .

Josef Bartuška:

SEN. (Lidušce.)

Po nebi pluje Velký Vůz a Orion,
z věže se snáší večerní zvon,
lidem úsměv,
milencům polibek
přináší každý jeho ton.

Na krumlovských alejích
zvoní hvězdy a sněh,
a na tvé dlaní se mění
v křehkost květiněk sněhových.

*

Až odpluje Vůz s Orionem
po okenním záhoně květinovém,
přilétnou dva andělé
a všechny hvězdy
s nebe a básní
položí u hlav tvé postele.

Svatý Alfons (1696—1787), přeložil dr. Alfred Fuchs:

VZDECHY K PANNĚ MARII. In BMV affectus

Visne, Maria, scire quid optem?
Te pius opto cultor amare,
Teque per aevum cernere coram,
ne mea, quaeso, despice vota.
Tuque vicissim prode, Decora,
prode, Benigna, quae Tibi reddam.
Una — cor ardens — est mihi gemma,
hanc Tibi dono, munus amoris.
Munus at ipsum Tu rapuisti,
cum Tua primum vulnera sensi.
Ergo, Maria, sum Tua praeda,
hanc trahe Tecum, Mater, ad astra.

Maria, chceš-li zvědět, co žádám?
Zbožný jak ctitel milovat Tebe,
po celý věk Tě před sebou zřítí.
Nezhrdej, prosím, zásluby mámi.
Ty opět dej mi, Přeslavná Panno,
dej mi, o Dobrá, co já dám Tobě.
Drahokam jeden — hořící srdce
mám a dám Tobě, jako dar lásky.
Dar ten však sama vzala jsi sobě,
po prvé když jsem viděl Tvé rány.
Nuže, Maria, jsem Tvoje kořist,
dones ji s sebou, Matko, až k hvězdám!

Frant. Boh. Děrda:

POLEDNE.

Ubrusy pokrývají stoly,
jak Mont Blanc bílé aněhy.
Smích.
Radost.
Něhy.
Vše k jednomu si sedá stolu.
Dvanáct dětí,
dvanáct apoštolů.
A uprostřed té krásy
maměnka šedivá,
Marta povždy pečlivá . . .

POUHÁ PUMPA?

Mechanisace světa pokračuje. Svět míry a váhy se zmocňuje života měrou netušenou. Mnozí ještě dovedou přes toto rostoucí mechanisování světa vyslouchat z něho hudbu sfér, mnozí od tohoto světa utíkají do romantické minulosti. Jiní dovedou poslouchati chvění lidského srdce a jeho tlukot i uprostřed rachotu strojů. Vědí dobře, že se srdcem divno hrát, a že i když dovedeme tlukot amerického srdce přenést do Evropy pomocí radiových vln, že mu tím o nic lépe neporozumíme. A jsou to opět optimisté, kteří úmyslně si zastírají oči před neproniknutelnou záclonou podstaty života a alibují nám, že věda vnikne do světa, který jest pro ni zapečetěn.

Čtenáři se možná pamatují na náš feuilleton „Srdce a radio“. Vzpomenou si, jak jsme se hrozili strašlivé mechanisace, jež přes svou obratnost není a to, aby přiblížila člověka ke člověku. Než denní listy přinášejí zprávu, jež ještě více nás přibližuje do světa Čapkova „RUR“. Zpráva zní:

Chce nahraditi srdce strojem. Tento podivný pokus hodlá uskutečniti jistý francouzský učenec. Konal již pokusy s morčaty, u nichž se mu podařilo vymutit srdce nahraditi elektricky poháněnou pumpou. Nyní žádá, aby mu bylo dovoleno pokus opakovati na člověku, zločinci, odsouzeném k smrti. Našel se již dokonce jakýsi vrah, odsouzený na smrt, který se sám pro tento pokus nabídl. Výsledky pokusu — bude-li vůbec možno jej provést — jsou ve Francii s napětím očekávány; význam jeho je dalekosáhlý, poněvadž sebedemnitelských opravňuje k domněnkám, že lékařská věda dospěje tak daleko, že v určitých případech bude schopna odstraniti a nahraditi nejdůležitější orgán lidského těla, srdce.“

Jest nutno ovšem míti na paměti, že je okurková sezona, kdy se podobné vynálezy jenom rojí. Ale již to, že zpráva mohla být třeba jenom vynášena, je charakteristickým znamením doby. Srdce nahrazeno strojem. Nevidíte v tom hrozný symbol, ba tekl bych přímo mene tekel pro dnešní kulturu a civilizaci? Srdce není již srdcem, srdce je pouhou pumpou, kterou bude možno nahraditi mechanickým surrogátem. Jste si tím, pánové, tak jisti? Jste tak naprosto jisti tím, že není třeba více, než napodobiti mechanismus srdce, aby byl tento orgán nahrazen? Nechci mluvit o tajemné životní síle, kterou dosud ještě vda neobjevila a která nemůže být nahrazena žádnou silou mechanickou. Jsu ještě jiná imponderabilia, jež lehce přehlédneme. Dnešní vědě je dobře znám mechanism oka. Ale přes to, že víme, že oko skládá se ze sítnice, rohovky, čočky, ač od. nevysvětlíme jednu jedinou věc, jež je vyjádřena příslovím: „Oko do srdce okno.“ Čím to je, že zahledíme-li se do některého oka, zajásá nám duše, máme pocit štěstí, bezpečnosti, radosti, kdežto jiné oko nás odpuzuje? Nezdá se vám, že v tom oku jest ještě něco více, než jeho mechanismus? Stará symbolika kladla do srdce lásku, rozum. Věda to vyvrátila. Klade všecko do do hlavy. Ale novější badání nám opět ukazuje, že sídlo duševních schopností jest po celém těle a potvrzuje některé poznatky staré fysiologie Pliniovské. Není v každé části těla ještě coasi imponderabilního, co nelze vyčerpati pouhým konstruováním mechanismu? Jest přímo podivuhodno, jak některé staré teorie jsou dnes rehabilitovány, jak na příklad učení o vitamínech potvrzuje staré lidové názory o výživnosti některých potravin, proti nimž se donedávna přikře stavěla biologie ovládaná materialistickými chemiky. Je srdce opravdu pouhá pumpa? Snad jednou, až bude dokonale svět mechanisován, budeme opět špend-

lůtkem hrabat staré teorie a poznáme, že toho, co se vymyká výpočtu a vědě, bylo na světě přece jenom víc, než mohla naše školáká moudrost tušit.

Dr. Alfred Fuchs.

PSYCHOLOGIE KRÁSNA.¹

Je známo, s jakým důrazem zaváděli a hájili moderní psychologové učení o trojstránkovitosti konů duševních. Učení to mělo vliv též na vývoj vědy estetické, jak svědčí dílo pařížského profesora estetiky Viktora Basche: „Essai Critique sur l'esthétique de Kant“ (1896), v němž pod vlivem tehdejšího velkého rozmachu francouzské psychologie vůbec, zkoumání citů, afektů zvláště, zašel příliš daleko a položil cit na počátek estetického dění.

V rozpravě „Le maître problème de l'esthétique“, uveřejněné v „Revue philosophique“ 1921 a vydané nyní ve sbírce ARS pod názvem „Hlavní problém estetiky“ opravuje své staré mínění, pravě, že předmět musí být nejprve nazírán rozumově, a pak teprve se může státi zdrojem estetické záliby, a poctivě přiznává, že v díle počatém ve dvaceti a dokončeném ve třiceti letech, přifkl, jak se slušelo na jeho mládí, citu (Fühlen, feeling), jež dosud pokládá za podstatný prvek estetického aktu, úlohu tak převážnou, že mu unikly intelektuální funkce estetické činnosti.

Jak patrně a přiznáno, zavinili trichotomisté mnohé vědecké omyly, vymyslivše kromě rozumu a vůle ještě třetí mohutnost duševní, cit. A přece není cit nic jiného, nežli splnutí smyslového žádání a vůle, jde-li o též předmět. Cit tedy nemá zřejmě toho významu v dění estetickém, jaký mu bývá přisuzován. Formálním charakterem krásna jest s hlediska křesťanské filosofie hlavně rozumový názor, přes to, že i někteří křesťanští estetikové přisuzují citu první místo v estetickém dění, na př. J. Jungmann S. J. (Das Gemüt, Freib. i. Br. 1885).

Většina však nyslitelů křesťanských, sv. Tomáš Aq., sv. Bonaventura, sv. František Sal., Štěpán, Gutberlet, Pesch, Reinstadler, Gietmann, učí souhlasně, že krásno se vztahuje především k mohutnosti poznávací, z jiných Leibniz a Kant, dle něhož jest krásna „subjektivní účelnost v představě předmětu bez účelu“, čili shoda předmětu s rozumem bez ohledu na účelnost věci.

Co praví Basch na počátku své rozpravy o povaze estetické kontemplanace a jejím rozdílu od rozumového poznání, jest zřejmě. Rozumí se samo sebou, že estetické nazírání se neděje v jasných pojmech, to jest zajisté věcí filosofie a vědy vůbec, nýbrž děje se neprostředním stykem, sloučením předmětu a poznávací mohutnosti. V rozumovém poznání pracujeme a prvky obecnění, zajímá nás to, co je mnoha bytostem společno, rozkládáme a takřka ničme předměty a bytosti, avšak v kontemplanaci estetické se zabýváme individuální vřímavostí si tobo, co jest jedinečné v jediné bytosti.

Dále stanoví Basch oblast citu v dění estetickém, a to na základě zkušenosti, že rozvoj lidský záleží v postupujícím převládání života intelektuálního nad životem citovým. Tímto rozvojem byl cit spoután a podřízen rozumu, obor představ se rozšířil na úkor citovosti, a tak vzniklo vlastně dvojí vědomí, „já“ citlivé, původní a „já“ poznávající, nabyté. Při zření estetickém pak nebývá, jak bylo řečeno, o podstatu bytosti, její pojem, o obecně její prvky, jež jsou jí společny s bytostmi obdobnými, činnost intelektuální jest velmi rychlá a krátká, a po jejím zániku se vynoří city, utiskované ve stavu poznávání, a celá příroda se dává do zpěvu, pohybu a tance, proměňuje se v nás, a to jest akt po výstce estetický, v citění (Einfühlung), jež Basch ve svém „Essai Critique sur l'esthétique de Kant“ nazval sympatickým symbolismem.

Tentokrát klade cit na správné místo v dění estetickém, totiž na místo podstatné. Co praví o povaze estetického aktu, není ovšem nic nového. I ti, kteří krásno vztahují k rozumu, přiznávají citu jakousi formální úlohu v nazírání krásna, na př. M. Künzle, jež tu úlohu spatřuje v „bezpojmovém, bezprostřed-

¹ Viktor Basch, *Hlavní problém estetiky*, přeložili Jindřich Hořejší a Mil. Trapl, ARS, sbírka rozprav o umění, svazek 2., Orbis, Praha 1924.

ním splnutí předmětu a podmětu v poznávací mohutnosti". (Ethik und Ästhetik, Freib. i. Br. 1910, S. 33.) Nové jest jen jméno, které tomuto aktu jest dáno, totiž sympatický symbolismus. „Jestliže jsem se nemýlil," dí Basch ke konci své rozpravy, „máme tu rozřešení problému, který jsem nazval hlavním problémem estetiky. Rozřešení to spočívá v tom, že množství citů, které provází všechny projevy našeho normálního života, které však za normálního stavu je potlačeno naší intelektuální a volitvní činností, uvolňuje se ve stavu estetickém a projevuje se v celém svém nekonečném bohatství, protože při kontemplaci uniká nejen chmurnému a bezútěšnému žaláři pojmů, nýbrž i svéráku kategorického imperativu."

Tento problém jest vlastně problém psychologický, nikoliv estetický. Vlastním úkolem estetiky jest odpověděti na otázky, co se nám líbí a jak se nám to líbí. Otázka, proč se nám to líbí, patří do psychologie a též do fyziologie. A rozřešení problému toho, jak je podává Basch výkladem o uvolnění citů, sotva zůstane ušetřeno námitek, uvážíme-li, že ve smyslu řešení toho by na příklad dítě, u něhož život intelektuální ještě nepotlačuje života citového, nebylo achopno estetické libosti, poněvadž uvolnění citů nemůže nastati, takže by se mu líbilo buď všechno nebo nic. A tomu odporuje zkušenost.

Dom. P.

KRÁSNÁ LITERATURA KATOLICKÁ A JEJÍ POTŘEBY.

Když mně byl svěřen při sjezdu čs. katolicků v Brně referát o této otázce, bylo mně jasno, že sjezd sám nemůže tu mnoho vykonati, aby odstranil celou řadu nedostatků tak tíživě pocítovaných všemi, kteří milují naši literaturu a přejí si jejího rozkvětu. A víme ostatně, jaký osud mívají takové i nejkrásnější zpracované sjezdové resoluce: kolik jsme jich již slyšeli a četli — a výsledek? Slovo dozná a vlna valí se dále svou cestou, není-li tu jednotlivce, který by se jí postavil v cestu a změnil silou své práce a své osobnosti její směr.

Než měl jsem naději, že aspoň něco přeče by se dalo udělati. Ne nové literární směry, jež nás konečně nespasí. Ne nějaké velikorysé řešení hlubokých otázek, jež snad na okamžik uchvátí několik jedinců, ale ostatek vyzní na prázdno. Ale aspoň drobná průkopnická práce v „širokých" vrstvách, na něž je konečně odkázána všechna literatura a k nimž každý autor, vydávající knihu, obrací se s jakýmsi nedůvěřivým pohledem: Jak mne přijmou? Otevře se ta těžko zbadatelná země, aby přijala směr mého ducha? Pochopí mě a uznají, že jsem z nich vyšel a k nim se vracím, abych promluvil svou vlastní řečí?

Nejí dnes nikoho tajno, že tyto vrstvy zvykly namože na jinou řeč. Oči a nervy rozechvějí se jim nejspíše ještě přehavými obrazy filmu. Tiché hodinky klidu osvěží jim příjemně radiové produkce. A chtívým zvědavým smyslní, jež nemohou ve skutečnosti prožívatí drahý a hujný život velkoměstských salonů a barů, nabízejí se náhražkou sta knih, lékajících svůdnými obálkami a oslňujících fantastickým i naturalistickým líčením eroticky dráždivých příběhů.

A teď jim nabízejte krásnou literaturu — katolickou! V městských knihovnách leží často bez užitku spisy těch, jež jsme zvykli pokládati za klasiky naší literatury. Jsou vydány v důstojné, někdy až luxusní úpravě, mají stigma „pokrokovosti" — přeče tam zvolna tlejí v prachu zapomenutí... A pak chťte, aby šly na odbyt knihy autorů vysloveně katolických! Už tím jest jim vřaskouta!

tele? Že i starším uznaným našim autorům plní se stolký rukopisy beletristických prací? — neboť vydávati knihy vlastním nákladem sotva si dnes může obyčejný smrtelník dovoliti.

Proto jsem pokládal za vhodno zdůrazniti ve svém referátě kulturní a výchovný význam krásné literatury a ukázati nutnost, aby ve všech vrstvách katolických byl zase soustavně buzen a stále oživován pokleslý zájem o ušlechtilou četbu, na př. přednáškami o spisovatelích a jejich dílech, besedkami a recitacemi, akademii atd. Teba věnovati zase větší péči knihovnám spolkovým i obecním, aby se tam dostávala jen hodnotná díla i katolických spisovatelů. Ovšem rozvoj naší literatury vyžaduje, aby katolíci nespolehali jen na knihovny, ale aby si zvykali zase také sami kupovati knihy a předpláceti časopisy; jen tak bude možno oživit pokleslou činnost vydavatelskou a umožniti lepší, spravedlivé honorování spisovatelské tvorby.

Otázka spisovatelského *honoráře* není jistě jen otázkou chleba. Souvisí nejen se špatnými vydavatelskými poměry, ale i se skutečností, že se u nás často literární činnost podceňuje oproti činnosti politické a spolkové: pokládá se mnohdy jen za osobní libůstku, za koníčka nebo za jakýsi druh sportu — a takové věci se zpravidla nehonorují. . . . Nechápe se však, jak to spisovatele ve vlastních očích ponižuje, je-li nucen domáhati se spravedlivé odměny za svou práci, a jak mu to odnímá důvěru v sebe a chuť k další činnosti, když se mu vtírá stále myšlenka: ne nadání, tvá práce za nic nestojí, otiskl ti ji jen z milosti, protože zadarmo. . . . Pak věru není divu, že tak mnohý, jenž pěkně začal, brzy rozmrzen zahazuje pero nebo odchází jinam, kde ho spíše uznají a ocení. . . .

Je to snad také jedna z příčin, proč máme v poslední době právě v beletrii málo dorostu, takže se objevuje i jakási stagnace. Zavinily ji ovšem také všeobecné poměry posledních let. Katolicismus u nás ocitl se v boji na několika frontách. A tento boj pobítl skoro všechny síly mladého, beztak zdecimovaného kněžstva i laické katolické inteligence. Není to snad jen politika, ale také úmorná, velice stížená duchovní správa, škola, spolky atd.: tak mnohý talent byl jimi odveden od literární činnosti, jež péče vyžaduje nezbytně jakéhosi klidu a koncentrace. . . .

Proto jsem ve svém referátě vyslovil také žádost k církevní vrchnosti, aby více než dosud umožňovala zvl. mladým kněžským pracovníkům další vzdělání a usnadňovala jim literární činnost, jejíž výsledky jsou péče také důležitou součástíou moderního pastorače. Sjezdový výbor však tento bod přijaté resoluce škrtl, snad z obavy, že by se to zdálo zasahováním v práva církevních vrchností. . . .

Otázka potřeb krásné literatury katolické není ovšem rozřešena těmito několika více praktickými náměty. Bude dobře, přispějí-li k tomu také jiní, kteří mají o věc živý zájem. Novým myšlenkám a návrhům poskytně „Archa“ ráda místa. Proto hlavně jsem tu aspoň kuse vzpomněl sjezdového referátu. *M.*

Z LITERATURY NA SLOVENSKU.

Osvobozené Slovensko uložilo si také za náležavou a neodkladnou povinnost vydati co nejdříve soubor literárních prací svých předních spisovatelů i spisovatelek. Nutkalo k tomu nejenom vděčnost k autorům, kteří práci celého života zasvětili udržování duchovního plaménku v národě se všech stran ohroženém, nýbrž i skutečná potřeba dobrých knih, jež by bylo lze jako duševní chléb vložit do rukou lidu ve chvíli, když mu spadly otrocké okovy. Došlo k vydání sebraných spisů *Terazie Vausové, Timrauy-Sláčikové, Ondreje Kalliny i Eleny Maróthy-Soltésové.*

Jako třetí svazek díla paní *Soltésové* zjevila se kniha, která znamená skutečně obohacení kulturního pokladu celého národa československého. Její titul „*Moje děti. Dva životy od kolisky po hrob*“ naznačuje už dostatečně, co je jejím obsahem.

Elena Maróthy-Soltésová (nar. r. 1855) náleží ke generaci Hurbana Vajanského.

V jejím střežném románě „*Proti prúdu*“ (1894) ozvaly se podobné zvuky a myšlenky jako v „*Suché ratolesti*“ Hurbanově. Tatáž obratná kresba prostředí, týž břítký ostěn proti odrodilcům, tatáž idealisace povah. Jsouc zrozena dle vlastních slov „z otcov co Štúrovho svetlého táboru“, ve svém románě toužila po obrození slovenského zemanstva. Zcela jiného rázu je kniha „*Moje deti*“. Jsou to zápisky matčiny, která za čerstvé paměti v letech 1879—1885 zaznamenávala celý kaleidoskop drobných denních příhod ze života své dětské dvojice. Vznikla z této mosaiky kniha cenná jak po stránce umělecké tak i vychovatelské, psaná klasickou slovenštinou, zachycující s rozkošnou prostotou dětský žargon i humorné nápady. Pečlivé studium procitající dušičky dětské se všemi sklony k dobru i zlému podává tu moudrá žena, od které mohly by se učiti dnešní matky. Kdyby o výchově uvažovaly tak svědomitě jako tato vynikající Slovačka.

Spisovatelka je luteránka a výchovu dětí vede ovšem duchem náboženským. Knihu možno bez rozpaků doporučiti všem inteligentním matkám katolickým. Hle, jak vážně poblíží autorka na svou úlohu:

„Život je před nimi (t. j. dětmi) a viem, že v ňom čakajú ich všelijaké ťažkosti, priekory, nezdary a žalosti -- a já nemám moci zachrániť ich od toho, odstrániť im to z cesty. Jediná pomoc je tu: dobre ich vychovať, správne mu rozhladu priučiť, k životu pripravíť, a proti jeho nerestiam ich utúžiť. Či sa mi to podarí? ... Keď ma nadľudu pochybnosti o svojej vychovateľskej schopnosti, i vidím, že výchova detí ani inde nedarí sa hladko, podľa žiadosti a snahy rodičov, utiekam sa o pomoc tam, kam sa ľudia so svojimi vyššími, nehmotnými žiadosťami v neodbytnom popude obraciam; Bože, Ty sám mi pomáhaj!“

Slovenské knihy tiež razí si cestu do Čech a na Moravu. Kéz by vážná kniha pí Šoltésové aspoň medzi Slovenkami vykonala svoje dôležité poslaní! —

Potěšitelným úkazem je, že nastala potřeba nového vydání spisů *Hurbana Vajanského*. Vydání předválečné je rozebráno a nového ujal se firma G. Bežova v Trnavě. Pořádání celého díla, které vyjítí má během roku, svěřeno prof. Jos. Škulětymu, z jehož pera vyjde také životopis Vajanského. Škulětý je nejpěším znalcem života i díla Vajanského, co on o nich napíše, bude mít cenu dokumentární a neocenitelný význam pro poznání autora i doby nejtěžšího útlaku. Vajanský je skvělý stylista a poutavý romancier. Českému čtenáři, který není na slovenčinu zvyklý, lze ho nejlépe doporučit jako bránu, kterou bez obtíží lze proniknouti k půvabům slovenského nátečí. Při tom je Vajanský myšlenkově bohatý a duch venkoncem křesťanský.

Dr. J. Šv.

LITERATURA O SLOVINSKÉM UMĚNÍ VÝTVARNÉM.

Literatura o slovinském umění výtvarném doznala poslední dobou tak neobyčejně značného a významného obohacení, že zasluhuje zvláštní pozornosti.

„*Zbornik za umetnostno zgodovino*“, jenž už od druhého ročníku přiblížil stále více k uměleckým zjevům a otázkám doby novější, přestal být od letošního roku pouhým orgánem přátel starého výtvarnictví slovinského a stal se svým čtvrtým ročníkem uměleckou revuí, na níž mohou být Slovinci právem hrdí. Vedle dosavadního redaktora, profesora dějin na lublaňské universitě dra Izidora Cankara, je letos druhým redaktorem univ. asistent dr. Franc Mesesnel, jenž studoval v Praze a sleduje bedlivě umělecký ruch výtavai i publikaci v naší republice, což dosvědčuje i *Zbornik*. Nový ročník *Zborniku* zabahuje stat o malíři Antonu Ažbetovi (1862—1905), jehož mnichovská škola byla vyhledávána hlavně Slovany; z Čechů na př. byli jeho žáky Ludvík Kuba, Ferd. Velc, Pelikán a Emil Pacovský, který také do uvedené stati přispěl kapitolou o Ažbetovi malíři a učíteli, zatím co dr. Mesesnel sepsal biografický úvod, R. Jakopič objasnil počátky Ažbetovy školy a dr. Prijatelj a malíř Sternen uveřejnili ze svých paměti důležité a charakteristické drobnosti ze života Ažbetova. Po srovnávacím pojednání Cankarově o třech slovinských obrazech bo-

lestné Matky Boží, na nichž je patrný vliv Agostina Carracciho, následuje pak opět studie z novějších dějin slovinského umění, totiž první životopis Jožefa Petkoviška (1861—1898), jakož i seznam a charakteristika jeho dochovaných prací od Mariana Marolta. V druhém sešitě letošního ročníku nacházíme pak vítané vzpomínky Ferdý Vesela (* 1861), jednoho ze starších slovinských impresionistů, s cennými dodatky Stanka Vurnika, dále pečlivou studii Viktora Steaky o malíři Janezi Potočnikovi (1752—1817) a výstižnou értu Messesslovou o Venu Pilonovi, jednom z nejmladších a nejslibnějších slovinských talentů. Mimo čtené, vesměs šťastně vybrané a dobře reprodukované obrazy doplňují všechny tyto články, charakterisuje nový směr Zborniku také umělecká příloha k prvému sešitu IV. ročníku, totiž „Sen“, krásný originální dřevoryt vysoce nadaného mladého grafika Božidara Jakce. Ostatní část Zborniku vyplňují zprávy spolkové a konservátorovy, referáty výstavní a kritické, drobné zprávy a bohatá bibliografie, důležitá hlavně tím, že zaznamenává pečlivě všechny jakkoli důležité statě a zprávy žurnálové. Mimo to bývají ke každému sešitu přiloženy dva archy široce založené a velice svědomitě umělecké topografie Slovinska z pera nadšeného a houževnatého pracovníka, lublaňského konservátora dra France Stelého. Dosud vycházející první svazek — věnovaný uměleckým památkám soudního okresu kamnického — vykazuje už dnes deset archů. Přes vysokou úroveň textové části a vzornou výpravu části obrazové je předplatné na Zbornik velice mírné — ročně pouhých 70 dinarů — takže je i po této stránce důrazně upozorniti na tuto jedinečnou revui jihoslovanskou.

Narodna galerija v Ljublani vydala před časem I. knihu krásné publikace „Slovenska moderna umetnost“. Tato první kniha je věnována malířství, k němuž přihlíží přibližně touže měrou jako stálá výstava lublaňské galerie, to jest: bratry Šubici, známými též u nás účastni na výzdobě pražského Národního divadla, zachycuje přechod od starší generace, jejíž díla jsou převážnou většinou povahy náboženské, seznamuje pak s předními zástupci slovinského realismu, zdůrazňuje poté veliký význam impresionismu, jenž byl dosti dlouho vlastním a jediným projevem slovinského malířství a zakončuje Francem Tratnikem a G. A. Kosem, jejichž práce jsou již předzvěstí nových snah umění dneška. Úvodní slovo k tomuto svazku napsal dr. Izidor Cankar. Názorné (řebaž velice stručné) vysvětluje tu tento duchaplný žák Maxe Dvořáka vývoj evropského výtvarného umění v minulém století, kdy každému silnému novému vědeckému zájmu nebo objevu podlehly též zámy a snahy umělecké, zvláště výtvarnické, vysvětluje tak podstatu jednotlivých směrů evropského malířství 19. století a zjišťuje jejich slovinské průkopníky a přívržence. Po tomto nesporně vzorném úvodu následuje za stručně informujícím seznamem 27 reprodukcí nejznámějších a nejcharakterističtějších slovinských obrazů onoho období. Mimo malířské výše uvedené nalézáme zde: Ivana Frankého, Antona Azbeta, Josipa Petkoviška, Ivanu Kobilcu, Ferdý Vesela, Ivana Grohara, Henriku Šantlovou, Riharda Jakopiče, Matiju Jamu, Matiju Sterněna, Petra Žnitka, Ivana Vavpotiče, Sašu Šantla a France Klementiče. Reprodukce provedl velmi zdařile známý vídeňský závod M. Jaffé, takže tvoří tento svazek Slovinského umění velice dobré album, ilustrující a vysvětlující první období slibného vývoje nového malířství slovinského. Kdybychom směli vysloviti nějaká přání pro případně 2. vydání této záslužné publikace, přimlouvali bychom se za dvě věci: aby aspoň některé reprodukcce (hlavně prací impresionistických, Tratnikovy a Kosovy, které po tom přitmo volají) byly provedeny barevně a aby se dostalo úvodnímu textu vkusnější grafické úpravy.

Prvního vypsaní celých dějin slovinského umění výtvarného se podjal dr. France Stelē. Jeho práce vznikla hlavně ze dvou příčin: jednak po ní volalo autorovo povolání, které ho donutilo, aby bohatý materiál, s nímž se setkává denně jakožto konservátor, utřídil a zhodnotil podle určitých zásad a směrnic, jednak ji vyvolala otázka slovinskosti ve výtvarnictví, otázka, jejíž důležitost a naléhavost ozřejmila hlavně Historická výstava malířství na Slovinsku konaná v Lublani o prázdninách roku 1922. Dr. Stelē napsal svůj umělecko-historický náčrt původně pro revui „Dom in svet“, kde vycházel minulého roku, a pro knižní vydání se spokojil jen podřadnými dodatky a změnami, nevydávaje ho ještě ani dnes za dílo definitivní, nýbrž prostě za sbírku materiálů a námětů

pro vědeckou diskusi. Je sice nesporno — a vyplývá to jak z věci samé, tak také z okolností, že slovinšský umělecký historik postrádá dnes ještě celé řady před-
běžných prací průpravných a je takřka stále odkázán sám na sebe — je tedy
sice nesporno, že Stelětův „*Oris zgodovins umetnosti pri Slovencih*“ vyvolá živou
diskusi, ale přes to je tento „kulturně-historický pokus“ prací naprosto vážnou,
důkladně promyšlenou, jasně koncipovanou a svědomitě provedenou, takže má
plný nárok, aby byl zván první a to dobrou příručkou dějin slovinšského výt-
varnictví. Autor sleduje napřed značně podrobně památky starých uměleckých
slohů na Slovinsku, určuje jejich stáří, vzájemný poměr, autora nebo školu, z níž
vyšly atd., pak se obírá s vřelým zájmem moderním uměním slovinšským, jehož
přední představitelé přílehavě charakterisuje, načež končí stručným zopaková-
ním zjištěných základních faktů (závislost slovinšského umění na proudech umění
evropského a na domácích poměrech, podstata jeho slovinšskosti a pod.) a po-
ukazem na vůdčí úlohu umění architektonického v naší sociálně citlivé době a
v blízké budoucnosti. Vývojová linie je nakreslena pevně, příklady a doklady
jsou voleny šťastně, záráží jen, že se nikde nemluví o poměru umění slovin-
šského k vzorům a vlivům východním. Vedle 175 stran textu (v němž je ostatně
také zařazeno několik ilustrací, hlavně z oboru stavebního), má Stelětův „*Oris*“
68 obrázků ve zvláštní části na konci knihy; mimo několik reprodukcí umělec-
kých děl téměř nejnovějšího data jsou tyto přílohy věnovány starým a nejstar-
ším uměleckým památkám na Slovinsku, poněvadž se může autor aspoň po této
stránce odvolávat na předběžnou práci, t. j. na publikaci lublaňské galerie
o moderním slovinšském malířství, o které jsme mluvili výše. Ačkoliv je celé
Stelětova kniha provedena domácím závodem (vytiskla ji lublaňská Jugoslavan-
ska tiskarna, která také pořídila všechny štočky), je i po stránce grafické velice
milou novinkou. Vydala ji Nova založba v Ljubljani a stojí pouhých 60 dinarů.
Dr. Bohuš Vybítal.

Z NOVÉ ČESKÉ LITERATURY.

Domínk Pecka: Matka Boží v Trnávě. Nákladem Družiny literární a umě-
lecké v Olomouci 1923. Stran 223. Cena 15 Kč. — Naše kritika, až na dvě
výjimky, dosud mlčí o knize Peckové — patrně jen proto, že vydavatelka neza-
slala redakcím obvyklých recenčních výtisků. Ale bylo by nepravdivo pro
autora, jenž již svými duchaplnými a svéráznými studii a essayy vzbudil
značnou pozornost naší literární veřejnosti, aby tak jeho beletristický debut
byl umlčen. Nezaptel ovšem ani zde svého meditativního, hluboce vzdělaného
ducha a přeplnil některé kapitoly úvahami, jež vyžadují přemýšlení a odstra-
ňují proto průměrného, povrchního čtenáře, ale učinil tak jistě vědomě, poně-
vadž mu šlo jen o zevnější románový děj, ale chtěl především vystihnouti
vnitřní boj a obrát v duši mladého kněze, jež hrozila strhnouti do propasti
čistá, jinak přátelská, ale přece jen pozemská láska k ideální dívce. Bojem a
utřením obrozen, vrací se hrdina ke svému povolání ke vznešené službě
Matky Boží, již se nedotklo trní hříšného světa. . . Autor použil obratně růz-
ných forem, aby vyjádřil psychologický rozvoj takového přerodu kněžské duše,
a šel tak nebezpečně jednotvárnosti. Přispělo k tomu i několik životně zachy-
cených postav a především postava hlavního hrdiny, o němž po několika strá-
nách nabývá čtenář přesvědčení, že není jen vymyšlenou a uměle stylisovanou
loutkou. — Kniha Peckova zasluhuje, aby byla hojně a pozorně čtena i laiky;
dává nahlédnouti do nitra dnešního kněze a dotýká se při tom vážnou, opravdu
nevšední často formou i věci, jimž se obdobně průměrné romány obyčejně
vyhýbají. *M.*

Josef Kopta: Třetí rota. Román. Obálka a ilustrace Viktora Nikodéma. Vydal
„Čin“, tisk, a nakl. družstvo čsl. legionářů, Praha 1924. Str. 723. Cena 57 Kč.
- Spisovatel Kopta vrostl teprve za války, vlastně za zahraničního našeho od-
boje, jemuž věnoval, tuším, již čtyři knihy polobeletristické, polonaučné. Četl

jsm před dvěma lety jeho „Úsměv nad hrobem“, líčící putování našeho vojína v dál-
ném východě a snažící se zachytit v jemných náladových obzrcích „duši“
dnešního Japonaka. Podle této knihy sotva by tehdy kdo soudil, že se mladý,
více lyrický autor odváží tak brzy na rozměrnou románovou skladbu, jakou
jest „Třetí rota“. Postavil si v ní veliký a nesnadný úkol: předvésti názorně a
zároveň v jakémsi dramatickém sepětí celý dějinný i vnitřní vývoj našich
ruských legií. Zvolil si k tomu jednu jednotku velkého celku, třetí rotu, o níž sám na
jednom místě praví, že si vytvořila svou od jiných poněkud odlišnou tvářnost,
svůj určitý profil, poněvadž musila žít často jen ze sebe, na vlastní pěst. Rota
má svého dobrého vůdce, rotného Suka, v románě zřejmě poněkud idealiso-
vaného, má i několik výrazných a psychologicky zajímavých postav, jež autor
kreslí vesměs pečlivě a s patrnou láskou, lidsky shovívavou i k chybám a špat-
nostem. Nezakrývá těchto stinných stránek, třebaš jinak je zřejmo a konečně
i přirozeno, že vzpomínky okrášlily leccos, co v drsné skutečnosti vypadalo
poněkud jinak. Básník-legionář Jerábek (patrně R. Medek), jenž zaujímá v této
legionářské epopeji jedno z vůdčích míst, sám i na zborovském bojišti myslí
hned na literaturu a alibuje, že o tom bude psát: „Už jen proto, aby se s tím
člověk pomazlil. Každou hloupost si zapisují, každá drobnůstka je tu krásná...“
Když tehdy, jak teprve dnes!

Ale i přes toto idealisování, vysvětlitelné konečně někdy i ohledy umělec-
kými, je v románové skladbě Koptové mnoho dokumentárního, čeho v ostatní
obdobné literatuře legionářské není. Tak je tu velmi zajímavě vylíčen poměr
prvních legií k domácímu obyvatelstvu na ukrajinské vsi a pak i ve větších
městě ve chvílích, kdy byl svržen car a prohlášena revoluce. Dobrým přispěv-
kem k revoluci psychologii jest také obšírný popis romantického projektu
básníka Jerábka-Medka a humoristy Jar. Haška, kteří se pokoušeli v Kijevě
vytvořit jakési bratrstvo mstitelů, a pak poslední dva díly, vylíčení cestu třetí
roty do Vladivostoku, smrt rotného Suka a smutné blouzení pozůstalých až
k Uralu.

Množství jiných scén a episod sice často zatěžuje román po stránce umělecké,
ale svým způsobem přispívá k autorovu cíli: zachytit celý, často bodně roz-
běhlý proud zahraničního odhoje. A že spisovatel nespokojuje se jen zevněž-
kem, ale hledí vniknouti vždy i do lidských nitř a vystihnouti jejich odraz
v řečech, často „jaderných“ a „chlapských“, je čtena jeho románů užitečná i po
jiné stránce: vysvětlíme si u našich legionářů leccos, čeho jsme snad mnohdy
nechápalí — také třebaš podobně, fekněme: hyperbolické myšlenky, jaké se
rodí v duši básníka Jerábka při schůzi Čechoslováků v Kijevě, když srovnává
„syna koňho z Hodonína“ se „Synem tesatovým a pokorné děvečky Páně“. M.

Dr. Václav Rezníček: Dědeček. Druhé vydání. Nákl. Zeměděl. knihkup. A.
Neubert v Praze. Str. 527. C. 17 Kč. — **Popelka Biltanová: Paní Katinka z vaječ-
ného trhu.** Ilustr. K. Rélinc. Nákladem týmž Praha 1924. Stran 224. Cena 15 Kč.
— Na první pohled je patrné, že „Dědeček“, jehož první vydání z roku 1914
všech nepřelilo na knižní trh, vznikal souběžně se stěžejním dílem Rezníčkovým
— s „Naši zlatou maticí“. Jest tu též metoda a podobný cíl, třebaš časově
i látkově omezenější. Středem učinil si tu úspěšnou postavu zámožného a ro-
zumného sedláka Ducháče z Poúplí a vypravuje jeho osudy od mládých let až
do chvíle, kdy jako dědeček od celého kraje milovaný skončil šťastnou smrtí
svůj požehnaný život. Ale tento, událostmi nijak zvláště bohatý děj, je spisova-
teli jen pavouk nitkou, kolem níž spřádá celou kulturní historii české vesnice
minulého století až do sedmdesátých let. Zvláštní úlohu hrají tu převraty, jaké
způsobil Veverkův vynález ruchaďa, pak zrušení roboty, ohlasy revoluce, válka
v Itálii a konečně válka rakousko-pruská. Jest tu i specialita Rezníčkova: velké
množství jarmarečnických a lidových písní a odrhovaček, většinou dávno dnes
ztracených, někdy dosti násilně do vypravování zatažených, ale přece svým
způsobem charakterisujících ovzduší doby. Hlavní postavy jsou kresleny obvyk-
lými u Rezníčka prostředky, ale přece pevně a s láskou — všude cítíme, že
spisovatel měl před očima skutečné osoby, jež znal sám nebo ze vzpomínek
jiných.

Také Popelka Bilianová sáhla do minulosti — ovšem s úmysly ještě nesko- nale skromnějšími než autor „Dědečka“. Vypravuje o starostech a radostech rozšafné pražské „drůbežnice“ Katinky, jejíž postavu vybrala si asi také dět- ských vzpomínek a umístila ji do první polovice minulého století. Při tom po- učuje své čtenářky o některých památkostech tehdejší Prahy a změnách, jaké se s nimi staly, a hlavně ovšem o tehdejší pražské češtině. Tyto své trochu jednotvárné výklady zpestřuje tím, že uvádí hrdinku i do Brna, na Zelný trh a nechává ji srovnávat poměry i jazykové rozdíly obou měst. Neať to sice vždy přesně — podobně jako ilustrace Rálikovy (Petrov neměl tehdy věži a pak ten Špilberk!) — nechává ji také jeti do Brna přes Olomouc! — ale čtenářky, které si patrně oblíbily autorku rozsáhlé skladby „Do panského stavu“, pochut- nají si snad také na jadrných úslovích pražských drůbežnic a dojmou se předob- rým srdcem paní Katinky i jejím příběhem o ztraceném a nalezeném synu. Ale těch zbytečných uvozovacích znamének bude se snad i jim zdátí přece jen příliš mnoho! *M.*

Bernhard Kellerman: Yester a Li. Historie touhy. Přel. A. Příkryl a K. Kraus. Nakl. „Činu“, tisk. a nakl. družstva českoslov. legionářů v Praze 1924. Str. 188. — Henri Ginstermann, hrdina této historie, je básník a muž klečící před ženou a prosící ji, aby mu vtiskla hluboko, hluboko na hlavu trnovou korunu lásky, ač je to postoj poněkud zastaralý, jako by vystřížený ze sentimentálních, pod- prostředních novel německých; Henri Ginstermann je básník, žijící zprvu o sam- otě v podkrovní jizbě, s šaty nemálo odřenými, tobolkou prázdnoú, milující ostýchavě a na vzdálenost slečnu Schumacherovu, byt se zdálo na první pohled, že je prost takové fantasie, poněvadž původně nepokládal ženy za lidi doko- nalé pro jejich neujasněnost, nedostatek tvořivosti, předsudčivost a jejich radost z lesklých tretek. Zřítá se nesmyslnou touhou setkat se se slečnou Schuma- cherovou a pomoci jí v její chorobě. Tento Ginstermann je cudná, milovaná i soucitu hodná bytost, škoda, že příliš slabá, aby uchvátla své štěstí, bila se za ně a nepřipustila, aby nenávratně prchlo rychlčkem jedoucím kamsi k jihu. Vznesená, ryzí a bolestná erotika knihy Kellermannovy rozvíjí srdce laskavou něhou a vzbudí snad i reminiscence z Hugových Bídáček pro podobnost Hen- rího Ginstermanna s Mariem de Pontmercy a Bianky Schumacherovy s Cosettou. Při této podobnosti jest jen litovati, že Henri a Bianka nenašli svého světce jako Marius a Cosette, který by je vykoupil a který by vytvořil jejich štěstí. *Dom. P.*

Ingeborg Maria Sick: Z ovzduší klášterního. Vydal Josef Birnbaum v Brtnici. Stran 174. — Řada příběhů bud legendárně, bud realisticky zbarvených, leckde i hu- moristickým podmalováním, jež bychom mohli umístiti někde v poříčí lnu nebo v severní Itálii, krajích bohatých na kláštery i jejich poetické zkazky. Děje jsou spíše niterné než vnější, vypravované s trpělivou a něžnou hloubkou psy- chologického pojetí, motivované křesťanskými ideami odřkánt, oběti, smíru a lásky. Překlad je moravsky jadrný, v některých výrazech novotáfsky groteskní. *Dom. P.*

Leonid Andrejev: Noční rozhovor. (Cisaf Vilém II. a zajatec.) Přeložil Mi- chail Inževatkin. Nakl. Josef Birnbaum v Brtnici 1924. Stran 38. Cena 3'60 Kč. — V drobné črtě, napsané hned na počátku r. 1915, pokouší se Andrejev za- chytiti postavu cisáře Viléma v době, kdy byl opojen slávou prvých vítězství německých zbraní při známém pochodu na Paříž. Zvolil si k tomu dosti zají- mavou scénu: cisaf v dobytém právě belgickém městečku trápen nespavostí, káže přivést k sobě jednoho inteligentního belgického zajatce, aby se s ním pobavil při sklenici šampaňského. Los padne náhodou na ruského revolucioná- re-vyhnance, jenž jako profesor práv vstoupil dobrovolně do belgického vojaka. Rozhovor těchto dvou tak rozdílných mužů, velikáského německého imperátora a k smrti odhodlaného ruského revolucionáře, konaný v noční samotě při zá- pachu krve a spáleníšť a za doprovodu vzdálené hrozné hudby děl, jest pěknou ukázkou dialogického a psychologického umění Andrejevova. Scéna vrcholí v okamžiku, kdy cisaf unaven usnává a zajatec chápe se nabitého revolveru, aby jej zase odložil: na několika málo stránkách, jež následují po probuzení

čísarové, je výborně vystižena celá povaha Vilémova i smýšlení předválečné ruské inteligence, aspoň té části, která šlo do války „bit Prusáky“. *M.*

Hugo Salus: Krásná Barbořa. Novely. Přeložil Jan Grmela. Nakl. A. Král, Praha 1924. Stran 93. Cena 7 Kč. — Pražský německý básník byl vždy sympaticky vítán našimi literáty pro svou lásku ku Praze, k českým dějinám i k české kultuře, minulého roku právě byly uveřejněny přátelské dopisy Jar. Vrchlického, jenž rád překládal Salusovy básně. Dvě ze čtyř novel, jež překladatel shrnul do této sbírky, ukazují nejlépe, co zvláště zajímalo německého autora v českých dějinách: romantické milostné příběhy takových vášnivých dívek, jako byla krásná Barbořa ve svou láskou ke králi Zikmundovi nebo známá lezebnice Zuzana, zachraňující krále Václava. A z českých dějin přechází básník hned do staré Florencie, aby tam vyzvedl postavu bohatého, umění milovného Žida a jeho krásné dcery, v níž nesmrtelné dílo Michelangelova probouzí neznámé touhy. A končí moderní legendou o poustevníku Christoforovi, filosofu, jenž chtěl hlásáním soucitů vykoupiť svět. Básník nezdáá jistě, aby se o jeho novelkách hlouběji přemýšlelo: působí hlavně jednoduchou, křehkou linií svého stylu, již dovede výrazně zachytiti chvění zvláště ženských srdcí i náladu středověkých měst. Že historická přesnost je mu vedlejší, je patrnó mimo jiné třebaš z poznámky o sv. Janu Nep. a o papežích 15. století. *M.*

G. Fouard: Život Ježíše Krista. Z francouzského přeložil Dominik Pecka. Nákladem Josefa Birnbauma v Brtnici na Moravě. 1924. Stran 520. Cena 24 Kč. — Překlad slavného Fouardova díla, jež se dočkalo v originálu do roku 1913 dvaadvaceté vydání, nebyl vyvolán snad nedávným překladem Papiniho „Života Kristova“: byl hotov před 7 lety — Imprimatur biskupské konsistoře brněnské má datum 11. ledna 1917 — a jen těžké vydavatelské poměry zavinily, že se ocitl v našich rukou teprve nyní, kdy se ho ujal mladý snaživý nakladatel — na moravském venkově. A to ještě překladatel byl nucen — jak poznamenává na konci — vynechatí mnohé poznámky a citáty z různých děl exegetických, jimiž oplývá originál. Tim ovšem dílo samo, hledíme-li k jeho vlastnímu praktickému účelu, nijak neutrpělo, ba spíše získalo na přehlednosti. Ostatně jeho přímě vědecký ráz jest i tak patrný každému, kdo zná trochu příslušnou literaturu. A vystihne jej zvláště, kdo četl dříve duchaplné, básnicky stylisované kapitoly díla Papiniho. Italský konvertita mluví pohrdavě o „vrátných vysoké kritiky“, o „oleji učených lamp“ atd., přiznává že chtěl býti i zde umělcem, že popustil častěji uzdu výmluvnosti, neboť psal zvláště pro ty, kdo jsou mimo dům Kristův, kteří nikdy nevstupují do kostela, ale někdy jdou ke knihkupci. Ostatní, kteří zůstali spojeni s dědici apoštolů, prý jeho slov nepotřebují... Ale je pravda, že i věřící křesťané potřebují utvrditi a posilniti se ve víře, chtějí se spolehlivě poučiti o různých otázkách a záhadách nebo si objasniti pochybnosti, jež se z četby nebo z přednášek vedraly do duše: pro ně dílo Fouardovo bude bohatým zdrojem poznání i náboženského a mravního povznesení, zdrojem, jenž nejskrfí tolik barvami a různými jinými půvaby, ale za to utišuje žízeň duše trvaleji. Ostatně i styl francouzského učence má své přednosti a krásy, jež p. překladatel snažil se také vystižně tlumočiti. Záslužnému dílu možno jen přáti, aby se dočkalo brzy druhého vydání v dokonale zevnější úpravě. Přispěje k tomu jistě veliká láce knihy, při níž nakladatel sotva počítal na výdělek. *M.*

ARCHIV LITERÁRNÍ.

Několik dopisů Fr. Zgody-Křena. Podává Alois Dostál.

XXVI.

V Dobanech 28. července 1901.

(O „Rozvoji“ (důvěrné), o kněžích, coelibátu atd.)

Od p. preláta a kov. ryt. Mayera mám několik rukopisů Kosmákových.

Pan Praelát měl za to, že jsou to všechno Kosmákovy původní práce a jsou to výplaky, překlady a jen něco původního.

Něco z toho na ukázkou.

„Vražednice.“

I.

Mezi bílou mořskou pénou,
co se to tam kořobá?
Růže-li to kyne,
či to labuť plyne,
či to víla přelbá?
mezi bílou mořskou pénou . . .

II.

Ach to krásná dívka leží,
oči mrtvé hľadají
ku obloze krásné
a ty vlasy řasné
ty po vodě plavají.
Ach tam krásná dívka leží.

III.

Ty můj Bože dobrotivý,
hle tam poupě zavité,
viny za ní fenou!
S utopenou ženou
plyne dítě zabité.
Ty můj Bože dobrotivý!

IV.

A na její bílé čelo
jako smutný, trudný sen,
sedla černá káně
věštic pomstu Páně
ve strašlivý soudný den,
na to její bílé čelo!

nebo německá:

„Vom Kreuze kam die Liebe,
die Liebe führt zum Kreuz;
o trage es mit Liebe
und werde selbst ein Kreuz!
Nicht suche hier des Glückes Liebe;
und so schlägst du das „Ach“ an's Kreuz!

Dein Věnceslav Ko

12. října

To psal dle p. praelata řeči Kosmák v naznač. době p. praelatovi a to bezpochyby u něho (u p. praelata), poněvadž je na papíře šlechtický **Ač** to všechno uspořádám, pošlu to do Hlasu.

Vysocedp. kanovníku účtu a uctivý pozdrav laskavě vyřídíte a uzz za vhodné, přečtete mu celý ten dopis.

(Korespondenční lístek.)

?

Jedu právě z Olomouce
po hanácké bujně louce
bez voničky na klobouce.
Vedle skláním hlavu ku chlebu,
jak voní z rolí — z chuchle tu
zde máte písmo, kdes
volá na mě jako kos.

Nebyl to kos, byla to kosice,
naše poštovní pošlice.
A já: pro všechny rány,
a kde máte talijány?
A tož kystyband za milou
vzpomínku Vám i
všem za dopisnici

povděčen

Kfen.

XXX.

U nás v Dobanech 26. září 1901.

Pán Bůh zaplať za všechno, za ty knížky vděp. kanovníku.

Dp. farář náš, jemuž jsem i výtisk odevzdal, byl tuze rád té poctě a
vzkazuje vděp. kanovníku uctivý dík. Psal by sám, ale na Haně to máte tak:
jak se začne kopati řepa, tož čouč (je stále) každý na poli od Božího rána
do pozdního večera. Řepa je Hanáků hlavní element, poněvač za ni hodně
paněz. —

Do Naš. Domova jsem zapomněl poslati pokračování, no však to do pro-
sinec dokončím a v těch Hlasích také tak.

(Důvěrně o listu Rozvoji a osobách.)

A věčil potahem na to moje já, že nyní tak často nepiši do novin, je také
to, že jsem mezi jiným též latínkem. Co jsem zde již na třináctý rok, tož
mám rok co rok na krku plno malých i velkých dětí obojího pohlaví. Vy-
choval jsem po ta léta studenty a studentky, teď mně to dorůstá, hlásat se po
zkouškách o splnění 4té prosby Očenáše, a tož, věčil, panáčku, piš, jezdi, pros
s kloboukem v hrsti, aby dostali nějaké místo a ten chce to a ta chce to a
tož z toho někdy až hlava brní — a kapsa též, ale proto nic, jen když pošlu
do světa kousek katolické inteligence. Bez toho si na mne po čase ani
nezpomenou.

[Následují příklady.]

Minulý čtvrtek, tedy právě týden jsem do H. poslal hanáckou črtu „Pod
tudem“ a posud nic.

Změnil jsem svůj téla sloh: z gothického do románského, ba hodně ro-
mánského. Já za to nemohu, neboť na Haně je písloví: „To só špatni
farníci, dež si ani panáčka (kněze) nevekrmijó.“

Kalendář Jačmíněk Nro III pojede co nejdříve do královské residence na
Vyšehrad a III. díl strýč. rozumů je v tisku.

A tož co ešče věej? Ja abech nezapomněl na ten kalendář a co ste mně
stema ostatnima věcama poslale. So temo rád, že ste to poslale a temo pano
derekátorovi, co složele te pěsničke a lebo noto na ně, že zkazojo moc pěkný
pozdřavení e dež se neznáme. Mně se něvic líbí „Ukolébavka“.

A tož zas a tož: a tož svěch pár slov tak jož jedně zavírám, Vám všechno
dobry vínšojó, jak to Pámbu sám chce a odělá a dobře se mňéte (mňéte =
mějíte. Písmem se taková výslovnost vyznačiti nedá, snad asi tak: mјéte) a na

mě nejdě zpomínáte, dež se psu octvě a hrzky a tak hrzky pozdraveni
zkazajo Vám a všekém Váš

Fr. Zgoda-K. Křen,
panáček.

Dopisnice z 5. ledna 1902 zmiňuje se o III. díle „Strýčkových rozumů“.
(S podobiznou). Vymalovali mě bez mého vědomí a poslali mně toho plno.

Dopisnice z 28. března 1903 jedná o „Sedmi slovech Krista Pána“ v obrazech.
(Těz s podobiznou, bez podpisu.)

XXXI.

V Dobanech 30. září 1903.

Do Brna jsem jel k ylí svému spolužáku a krajanu P. Ryndovi, faráři ze sv. Pavla z Ameriky. Četl jsem v Hlasu, že do Brna přijede a tož jsem tam jel. Jinak bych tam nebyl býval jel, poněvadž mám posud, ovšem v menší míře, jaterní neduh a ještě kousek té zl- nervosity, která dá Pán Bůh, snad přece jednou pomine.

Někdy mám chuť ke psaní, sednu, píšu a hlava se mně točí, pero z ruky vypadá a jak sama píše, že nemoci na mně neviděti (dle fotografie na dopisnicích), je to pravda, ale skutečně je jiné.

Že jsem po celou poslední dobu nezahálel, dosvědčí Vám „Ječmínek“, jež laskavě na památku přijati račtež, jak jej zároveň s tímto posílám.

Jsou tam mé práce posud neuveřejněné, tedy z brusu nové.

Bolí mne, že nemohu tak mnoho do novin a časopisů psáti, jak jsem psával dříve. Čtím to po stránce hmotné. Leč co člověk udělá? Všecko u Pána Boha. Byl jsem v Brně veselý, ale co to všecko pomůže, když není člověk úplně zdrav.

Co jsem se já najezdil, nafečnil, napsal, často i přes půlnoc psal a co z toho mám? Nemoc, sklíčenost atd.

Dokud nebyl Prostějov náš, dokud byl tedy v rukou německých, často jsem ze školy bez obědu přímo přes pole vandroval o hladu dědinu od dědiny. Prosil jsem o povoz, přemlouval, chválil, prosil, agitoval, platil – a co z toho mám?

Jak se co šoustlo a nevěděli, co a jak, mě vždycky našli, všecko jsem udělal ochotně a rád, i s kazatelnou jsem do toho bfměl, doma, jinde i v samém Prostějově a nyní? Hořko vzpomínati.

Dovolím si napsati jenom toto:

V Prostějově bývá od dávných dob veliká pouť na svátek povýšení sv. Kříže, tedy v září. Sejde se tam po tři dny na tisíce lidu. Byl jsem vyzván, abych tam měl kázání. Tehdy byl Prostějov ještě v rukou německých. Měl jsem kázání na slova: „Hej Slované, ještě naše slovanaká řeč žije.“

Výsledek byl, že by mě zrovna na rukou nosili naši lidé. Když mě však židě a němci žalovali, že prý jsem pobufoval na tom kázání, nezastal se mne z našich inteligentů nikdo!

Přičiněním nynějšího nejdp. Arcib., který byl tehdy ještě kancléřem, nebyl jsem souzen, ani odsouzen, ba ještě pochválen a dostal jsem *synodalle*, tehdy neobvyklé vyznamenání.

Bojovali jsme, pracovali jsme, vítězství jsme měli, dobyli a nyní?

Ta naše intelligence už nás ani znáti nechce.

S H. nejinak.

Poslední dva tři roky už Křena neznají.

Tož tak je to, a pak jaký div, že je člověk nervosním.

V Dubanech 6. listopadu 1903.

(Zprávy o poměrech v arcidiecezi, útocích proti arcibiskupovi v novinách „Pozoru“.)

Pozdrav z Luhačovic 24. dubna 1904.

(Díky za dar.) Zitra dopis plachtový.

Křen.

Potud dopisy, slíbený „plachtový“ už mezi nimi nebyl. Snad jich bylo více, ale ztratily se. Ještě div, že jich bylo tolik zachováno.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Družina literární a umělecká konala svou výroční valnou hromadu v sobotu dne 11. srpna 1924 o 5. hodině odpolední při sjezdu katolíků v Brně. Účastnilo se jí 20 členů a hostů. Poněvadž předseda družiny K. Dostál-Lutinov zemřel a místopředseda inž. Vilém Bitnar, redaktor v Praze, se vzdal, zahájil valnou hromadu kanovnický šéfredaktor *Světlik* z Olomouce, který přivítal přítomné a konstatoval, že valná hromada byla řádně písemně svolána.

Dr. Jar. Rehuška z Olomouce, podávaje zprávu předsednictva a výboru, vzpomněl zasloužilého předsedy K. Dostála-Lutinova, jehož památku utčili přítomní povstáním. Omluvil pak nepřítomného churavého jednatele Fr. Večeřu-Stržovského a pokladníka Lad. Zamykala, který je na dovolené v cizině. Místo jednatele přečetl Em. Masák, člen výboru, jednatelskou zprávu, v níž byla vyhlášena činnost Družiny za poslední dvě léta; hlavní věci z ní byly již v „Arše“ oznámeny. Zpráva byla jednomyslně schválena, podobně jako zpráva pokladní, kterou podal za nepřítomného pokladníka dr. Rehuška. Bylo z ní patrné, že veškeré jiné Družiny jest uloženo hlavně ve značných zásobách vydaných knih: jejich rozprodej a vzrůst odběratelů, „Archy“ umožní Družině dostát všem závazkům, platit důstojněji honoráře spolupracovníkům a plnit další úkoly, jež jí čekají. Bohužel, že pro kvap u nedostatku času, zaviněný jinými sjezdovými pracemi, nebylo možno důkladněji projednat tyto věci a poraditi se o dalším postupu. Zůstane to tedy úlohou výboru, do něhož na valné hromadě byli jednomyslně zvoleni: Předsedou Em. Masák, místopředsedou dr. Jar. Rehuška, pak dosavadní členové výboru, totiž: inž. V. Bitnar, Lad. Zamykal, Fr. Večeřa-Stržovský, Boh. Kyselý, P. Hrab, Fr. Světlík, dr. Frant. Hrachovský, nově Dominik Pecka.

Řada katolických spisovatelů, zvláště mladších, není dosud organizována. Má-li Družina literární a umělecká plnit účinněji své úkoly, jest třeba, aby všichni naši literární pracovníci stali se jejími členy a aby příznivci přistupovali hojně za členy přispívající. Nečekejte, až budete vyzváni, ale raději se přihlástei sami! Členský

příspěvek zůstal dosud tžž, jaký byl stanoven před 10 lety — totiž 5 Kč ročně. — Raďte nám též oznámiti, o čem pracujete, nebo jaká díla máte hotova. Bude tak často možno předejiti tomu, aby o téže věci, na př. o témže překladě, npracovalo několik lidí současně a tedy zbytečně. A leckdy bude snad i lze naléztí pro hotová díla nakladatele, jehož někteří spisovatelé marně hledají.

Naše Dědictví. V tiskové sekci katol. sjezdu v Brně po přednášce p. kanovníka Světlíka o koncentraci našeho tisku oznámil zajímavou a důležitou zprávu p. prof. Ant. Bartoš, jednatel Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně: Bylo zahájeno jednání, aby se sdružilo brněnské Dědictví s Dědictvím svatojanským v Praze. — Toto rozhodnutí, kterého jsme si již dávno přáli, dlužno uvítati radostně zvláště nyní. Finanční pohromou, jež stihla všechny podobné ústavy, i vleklou hospodářskou a knižní krizí byla činnost obou Dědictví ochromena, někdy skoro nemožněna — k nemalé škodě zvláště našeho venkovského lidu, jemž každoroční podíly bývaly vedle kalendáře skoro jedinou pravidelnou četbou. Sdružením obou, v dějinách naší národní kultury tolik zasloužilých ústavů, bude možno sjednotiti finanční i duchovní síly, povznésti úroveň vydávaných spisů a snad i rozšířiti program, jak toho vyžadují potřeby nové doby. Pak bude možno podařiti také rozsáhlejší akce, aby Dědictví vniklo zase do všech vrstev našeho lidu a působilo v nich jako před 70 i více lety (Svatojanské bylo založeno r. 1830, Cyrilometodějské r. 1850). A snad najdou se i dnes takoví moderní Seb. Kubínkové, kteří pochopí význam dobré knihy a učiní si životním úkolem získati spojeným Dědictvím tisíce nových členů!

Premonstrát Jan Bohumír Dlabac vydal před více než sto lety (r. 1815) první slovník hudebníků, žijících nebo zrozených v Čechách: *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen zum Theile auch für Mähren und Schlesien*. Od té doby nenalezl se u nás, v národě hudebníků, nikdo, kdo by pokračoval v nedocenitelně zasloužilé

práci vlasteneckého kněze. Upozorňuje na to i referent „Nár. listů“ (22. srpna 1924), vybízaje všechny hudební kruhy a instituce české, aby se ujaly takového díla. „Nebýtí premonstráta Jana Bohumra Dlábače, nebýtí jeho ústavně píle a horlivosti, a níž po celá desetiletí životopisná data sbíral, a jeho patriotického zápalu, neměli bychom dosud vůbec žádného biografického slovníku hudebního... Neměli bychom i mnoho jiných věcí, nebýtí — katolických kněží!

Masarykův sborník. Druhý svazek tohoto čtvrtletníku pro studium života a díla T. G. Masaryka, vydávaného za redakce V. K. Škracha legionátským nakladatelstvím „Čin“, jest věnován z největší části otázce poměru M. ke Kantovi a pak k náboženství. Zabývá jej stat prof. Rádlů a vývoji Masarykových názorů na Kanta; v první době Masaryk skoro šmahem odsuzoval učení Kantovo, jež mu bylo nesympatické svou metafyzickou nedostí pro kritickou. Později však změnil radikálně svůj soud; byl-li mu s počátku Kant jen překonanou veličinou, jedním z lepších filosofů, stává se mu ve apise „Rusko a Evropa“ největším prokem budoucnosti a jediným lékem pro nešťastnou slovanskou říši... Pojednání Rádlůvo jest doplněno v rubrice „Starší práce“ otiskem hlavních Masarykových projevů o Kantovi, zejména známým jeho sporem s prof. Marešem. — Poměru Masarykova k náboženství dotýká se článek dra Fr. Fajla o Masarykově filosofii demokracie a hlavně stat pražského Němce Fritze Kolische „Náboženské vyznání Masarykovo“; v obohou je speseno a rozříděno množství citátů ze známých spisů i méně známých článků Masarykových, hlavně ovšem z brožury „V boj! o náboženství“ a z „Amerických přednášek“. Všechny vlastně jen objasňují s různých stránek známé celkem stanovisko Masarykovo, jak je formuloval již v úvodní studii I. svazku prof. Hromádka a jak jsme je tu tehdy také citovali. Takovým doplnkem jest také zapadlá přednáška Masarykova o Aug. Smetanovi (z r. 1901) a diskuse o vědeckém náboženství (z r. 1906), jež Sborník otiskuje vedle jiných starších i soudobých projevů, jakož i pro nás zvláště zajímavé dva dopisy psané olomouckému bohoslovcvi Al. Spisarovi

(z r. 1895 a 1896). Doporučuje mu ke studiu některé katolické i nekatolické spisy německé a praví: „Právě katolicismus je vzorem pro toto úsilí (o jednotu), a sám myslím, že na mne katolicism právě s této stránky od samého dětství působil. Chápu dobře, že chcete a musíte jít cestou jinou nežli já jsem šel a nechtěl bych Vám proto ničeho doporučovat, co by Vám mohlo překážet...“ Dosavadní dva svazky Sborníku dávají naději, že redakce ve sbírání pramenů ke studiu života a díla Masarykova chce postupovati opravdu věcně a nestranně; uveřejňuje i nepřiznivé úsudky a pfi polemických článkův otiskuje i články odpůrcovy. Na jednom místě pak (str. 187) přímo vybízí také katolíky ke spolupráci a praví: „Masarykův Sborník chce uslovat o loyální diskusi i mezi ideovými odpůrci.“ Ovšem jest otázka, mohou-li mítí takové diskuse také nějaké kladné, praktické výsledky.

Literární články ve studentských kalendářích dlužno vítati tím radostněji, čím více v dnešním studentstvu ubývá zájmu o literaturu a lásky ke knize. Tak známý *Vilémův Kalendář studentstva* (Praha, r. 20., za 9 Kč) vedle množství drobných praktických článkův ze všech oborů, jež mohou zajímati studenta, a vedle statů o Žižkově věnuje otázkám literárním hned několik pojednání. Pfi veškeré stručnosti vystižný je článek „Základy z nauky o básnictví“, rozebírající prostředky umění básnického. Prof. I. Prokeš sestavil přehled nejvýznačnějších literárních jubilet našich i cizích spisovatelů, od jejichž narození nebo úmrtí uplyne letos nebo napřesrok 25, 50, 75, 100, 125 atd. let. Článek, doprovázený slukným a v celku správným oceněním jednotlivých autorů, získal by na praktické ceně, kdyby bylo udáno také bližší datum jubilea. Nedostatek jest poněkud vyrovnan tím, že v zápisníkovém kalendariu jsou vedle významných dat historických hojně zastoupena také data literární. Třetím literárním článkem je nekrolog básníka Jiřího Wolfera, doplněný podobiznou a čtyřmi ukázkami jeho veršů.

Mladší, ale stále více zdokonalovaný „*Kalendář katolického studentstva*“ (Brno, r. 8.) po stránce literární předstihl letos značně své předchůdce. Vedle pietních nekrologů K. Dostála-Lutinova,

dra J. Sedláka a dra A. C. Štojana, vedle filosofického článku dra K. Černockého „Generace a degenerace“ a ná-
bádavé stati Ant. Al. Šuránka „Proč“
přináší články dra Jos. Kratochvíla
„Význam středověké filosofie pro dnešní
dobu“, k němuž je pro hlubší studium
připojena bohatá bibliografie cizojazy-
čné literatury o středověké filosofii.
Svůj informativní úkol dobře také vy-
plní články Jos. Valouška „Přehled no-
vé katolické literatury beletristické“,
třebas se do něho vloudilo několik
nepřesností neb omylů, tak na př. mezi
katolické historické povídkáře počítá
také Al. Slovák, jenž přece vydal jen
popis bitvy u Slavkova, a Fr. Čečetku,
jenž sice začal před mnoha lety svou
literární činnost v katolických publika-
cích, ale brzy odešel jinam; většina
jeho historických povídek je psána
v duchu liberálním, někde přímo proti-
katolickým. Durychovy „Panenky“ jsou
básně. Jan Karáň vedle uvedených
knih vydal sbírky „Večery u krbu“
(1912) a „Červená a bílá“ (1923) — než
uznávám, že v takovém náčrtku těžko
žádati úplnosti, stačí, vzbudí-li v našem
studentstvu živější zájem o krásnou li-
teraturu katolickou. Jest ho jistě už
potřeboval

Psal V. Beneš-Třebízský dramata ?

Je to sice již stará otázka, ale nyní se
k ní vrátilo „Československé Divadlo“
(č. 11.). Gustav Eim napsal po smrti Be-
nešové, že se v jeho pozůstalosti na-
lézají dvě nebo tři dramata historická,
a podobné zprávy objevily se také v ně-
kterých životopisech — dokonce i s te-
maty těchto dramát; jedno prý je z do-
by Přemysla Otakara, druhé z válek
husitských, třetí z let Jiřího z Podě-
brad. Nejdůvěrnější přítel Beneš-Tře-
bízského P. Kačer však prohlásil, že žán-
rné hry nenapsal, ačkoliv to sliboval, když
byl přímo vyzván Národním divadlem a
jinými přáteli. Mluvil o tom, že napíše
hra „Karlštejnský purkrabí“, ale neměl
v poslední době, kdy byl všemi časopi-
sy a literárními podniky žádán o pří-
spěvky, ani tolik času, aby se mohl
věnovati práci pro divadlo. A patrně
cítil sám, že jeho malá znalost divadla
a literární schopnosti nestačí na drama.

Tolsťoj — velkým zničitелеm Rus-
ka. Tak nazývá jej vlastní syn — Lev
Lvovič Tolsťoj, jenž žije nyní s osadou

ruských uprchlíků v Paříži. Vydal knihu
„Pravda o mém otci“, v níž se snaží
očistiti památku své matky, obviňované
nepřáteli, že byla příčinou tragického
konce autora „Vojny a míru“; ukazuje,
že matka se zajímala živě o literární
tvorbu otcovu („Vojnu a mír“ mu sedm-
krát opsala) a že roztržku zavinili jeho
učedníci, kteří starce zcela opanovali.
Lev Lvovič nesouhlasil s otcem již
dávno, jak patrně z povídky „Chopi-
novo praeludium“, v níž vystupuje proti
názorům vysloveným v „Kreutzerově
sonátě“. Otec byl pragmatista, bergso-
nián, syn je pozitivista, realista, intelek-
tualista. Prohlazuje nyní, že západní
vzdělanost ho zachránila z objetí tol-
stojismu, jehož zhubené následky pocí-
tuje nyní právě celé Rusko — neboť
Tolsťoj byl dle něho duchovněm vůd-
cem bolševické revoluce. Bolševicovi všem
pochopili a přijali jenom jeho negaci,
užili jeho metod k účelu výlučně ma-
teriálnímu a nepochopili nikdy jeho po-
sitivně křesťanskou nauku. Tak se stal
proti své duchovní nauce bezděky ve-
líkým zničitелеm Ruska. A je také sku-
tečně uctíván od dnešní ruské mládeže,
která v procesi putuje k jeho hrobu;
Janajja Polnaja byla znárodněna a
všechno tam ponucováno nedotčeno, stej-
ně jako pokoj v Astanovu, kde zemřel.

Joseph Conrad a polská literatura.

Všechny polské listy věnují odborné
články i vřelě vzpomínky zesnulému
anglickému spisovateli, jehož romány
staly se již majetkem všech světových
literatur. Poláci jsou ovšem nejvíce hrdí
na to, že jejich krajan získal si slávu
jednoho z největších současných romano-
pisců právě v oné pyšné a mocné
Anglii, ve které žijí a tvoří takovi
vladaři pera jako Shaw, Galsworthy,
Kipling, Hardy, Chesterton. Ozvaly se
ovšem i hlasy, které vytkaly, že Conrad-
Korzeniowski opustil ujařmenou vlast
a zanesl svůj talent šťastnějšímu národu.
Ukazovalo se na to, že dlouhou dobu
vůbec neměl styku s Polskem a když
r. 1914 přijel po prvé zase do Krakova,
znal z celé nové polské literatury jen
„Popioly“ Żeronského a Tetmajerovu
„Pannu Mery“. Teprve za pobytu v Za-
kopianém začal horlivě čísti polské knihy,
z nichž nejvíce si cenil spisy Prusovy
a Wyspiańskiego, v poslední době pak
dával si zaslati všechny významnější
novinky a projevoval velkou radost, že

jeho sebrané spisy jsou vydávány také po polsku a že je tam uvedl největší moderní prosaik polský — St. Żeromski. Żeromski věnoval také Conradovi velmi obáhlou posmrtnou úctu (Wladomir liter. č. 33), v níž se snaží vysvětliti vývoj spisovatelův z rodinných tradic, zvl. z dědictví jeho otce, málo známého básníka Apolla Korzeniowského. Celý život autorův je mu pak důkazem neobyčejně silné vůle: jako 17letý chlapec utekl z rodné země, vrhl se na cizí lodi a pustil se sám v cizí moře, byl lodníkem, důstojníkem, konečně velitelem korábu. Jako dospělý člověk rozhodl se tvořiti v řeči, jež mu byla cizí za dnů mladosti — a stal se prvotadým prosaikem, stylistou, mistrem v té řeči, tak neobyčejně vyspělé za dlouhou řadu století. Ve svých znamenitých pracích vypravoval lidem usedlým ve světě, proč utekl z otčiny, co prožil uprostřed vln nekonečných oceánů a co viděl na dalekých pobřežích. Jsou to novověké sagy svědka, který obhlédl za svých šlifených mladých let zemskou kouli s mnoha stran, rozmanitě osvětlenou sluncem i měsícem, který se prodal nejdivočejšími kouty přírody a spatřil všelikou divost, lotrovství i neštěstí člověka. Moře bylo snem jeho dětství a moře bylo nejzákladnějším obsahem jeho epopěj. Ve všech jeho nejlepšíhch útvorech moře je scénou, na níž se pohybují tragické, směšné nebo nešťastné stíny herců. Tento cizozemec první prý pověděl Angličanům — námořníkům od staletí — čím jest moře. Vypravoval jim legendy, jichž neznali, vyalovil nejtajnější city, tajemství srdce, srostlého z mořskou plavbou — s lodí. Některé polské hlasy vytýkaly, že spisy Conradovy nemají vlastní nič charakteristicky polského. Proti tomu uvádí Żeromski usudky kritiků anglických: títo sami ukazují na jakousi temnou, neznámou, vědomě ukrývanou slovanskou duši spisovatelovy, na vliv mateřské mluvy, která zvláště a rozhodně působila na výběr výrazů, rytmus, obrazivost, na sílu, odlišnost a plnost anglické prósy Conradovy. Tak na příklad kritik Richard Curle, autor velké studie o tomto spisovatelvi, přepisující druhému období jeho tvorby význam tak rozhodující, že je přirovnává významu práce mistra mistrů, Gust. Flauberta, pro prózu francouzskou, píše: „Hudebnost prózy Conradovy není už

jenině rozvojem a rozšířením snah anglických, to jest vůbec nová melodickost — romantická, tajemná, uchvacující hudebnost jiné rasy...“ Za nejkrásnější a nejpodivuhodnější dílo Conradovo pokládá Żeromski román „Lord Jim“: je tu vylíčen rozvoj svědomí a vnitřní mučírny ducha, pudící člověka a místa na místo, s moře k moři, ze zátoky do zátoky, z průmysku na skalní výšpy v oceánu, vždy s touž starostí na čele a s touž mukou uvnitř... Do češtiny byl přeložen první román Conradův „Dobrodružství Almayerova“ (vyšel u Topiče) a „Očima západu“ (u Laichtera).

„Svatá Jana“ Bernarda Shawa, kterou chystá také pražské Národní divadlo pro novou sezonu, byla skoro entusiasticky přijata v Americe a pak i v Anglii. Shaw nazval své dílo „dramatickou kronikou v 6 obrazech s epilogem“. Je také skutečně plodem historických studií a není v něm ani stopy po onom pohrávání s historií, jakému jsme u Shawa zvykli („Caesar a Kleopatra“ a zvláště „Kateřina Velká“). Od první chvíle je zřejmo, že Shaw šetřil vznešenosti vybraného tematu, ke své hrdině pak chová se velmi vážně, skoro s úctou. Z celé hry ovšem vane známý málo pftizný soud o středověké církvi a jejích představitelích, ale přece nevyztvá tak jizlivě jako jindy Dávny Shaw, jiskřící paradoxním dialogem a kousavou satirou, objevuje se nejvíce ve 4. obraze, kde se rozhoduje v anglickém táboře o tom, co učiniti s hrdinkou. Vrcholem je 6. obraz — scéna soudu nad Janou v Rouen. Epilog ve formě vidění se snu odehrává se v zámku krále Karla VII. — o 30 let později. Vystupují tu všechny dříve jednající osoby nebo jejich duchové. Zjevuje se Angličan XX. století, jenž pftináší zprávu o kanonisaci Jany. Diskuse však, byl-li by její návrat na zemi žádoucí, má výsledek záporný: náš svět prý se nehodí k tomu, aby na něm žilavtí... Tento epilog jest typický pro poslední období Shawovo — didakticko-resoneršké: osoba hrdinky ztrácí se tu úplně a umělecká stránka díla tím trpí. Není také dostatečně motivována vůdčí idea: jak skromná a prostá venkovská dívka, tím, že jí připišují dva zákraky (že čísi slepice snesla neslýchaně mnoho vajec a že vltř změnil směr ve chvilí přiznává k útoku) — stává se vůdkyní

svého národa a mučednictvím pak i světlí. Málo dramaticky je vystiženo náboženské a sociální hnoutí, které povstává jejím vlivem. Za to chválí kritika mistrnou a přesvědčující charakteristiku hrdinky, zvláště ve chvílích, kdy se projevují její čistě lidské city vedle úplně nadlidské síly. — Zajímavé, že také známý německý dramatik Georg Kaiser napsal novou hru o Panně Orleánské, nadepsanou „Gilles a Jeanne“.

Francouzi vrací se k realismu. Tak tvrdí moderní, německy i francouzsky píšící básník, často překládaný našimi nejmladšími v „Hostu“, Ivan Goll v zajímavém článku „Mezi Pařížem a Berlínem“, otištěném v časopise „Der neue Merkur“. Kubismus jest dle něho mrtev. Pro Francouze ostatně nebyl extáze, nýbrž spíše askese, pro jejich koloristický temperament byl klášterním postem po opojných tpytech impresionistů: deset let modlitby a pokání. Dnes vůdcové dávají se na out hledat nového výrazu. Realismus, k němuž se vraceli, jest ovšem nový, transponovaný nadrealism. Nemá ještě mnoho děl. A působí na zvláště — Itálie. Tamní noví dramatikové — Pirandello, Rosso di San Secondo — přibyli časněji do Paříže než do Berlína. Italská komedie na rozdíl od expresionistů čerpá svou dramatickostí z faktů, ne ze slov. Ne skondesovaná, ne přímá prostota současné architektury. nýbrž rozesmátá a nedbalá! Kolem cynických úst těchto dramatiků hraje bez ustání úsměv. Smějí se a vědí, že život je smutně smutný. Jsou plni trpkosti a vědí, že se tím nic na světě nezmění. Ničeoni nebratí vážně a z toho, co jest lidské, zemské, vytvářeli umění tof Paříž. Všechno bratí příliš vážně, přeseadati. létati v kosmu, šlehati, by se na konec padlo s přeraženými křídly: tof Berlína.

Literární styky mezi Německem a Francií vytvářejí se dnes velmi živě. Němečtí spisovatelé rozjeli se po Evropě — víme, že několik jich bylo také v Praze — a mnoho jich přebývá v Paříži, kde píší také francouzsky (Ivan Goll, René Schickele) a překládají pro Francouze německá díla. Znalost jazyka francouzského v Německu neobyčejně vzrostla, francouzské denšky, spíše tak řídké, jsou dnes všude hledány. Jest to ostatně vysvětlitelno, uvážíme-li, že se

z Francie vrátilo přes milion zajatců, kteří se v zajetí naučili francouzsky. V Berlíně jsou speciální francouzská knihkupectví a letos vyšlo tam několik vydání sebraných spisů francouzských slavných autorů i monografie o nich. Tak se zvolna a přirozeně aspoň na poli kulturním vyrovnávají dávné rozpory.

Sanguis Martyrum. Román Luisa Bertranda ze života prvích křesťanů v severoafrické oboi pod velikým biskupem sv. Cyriánem, pfináší v německém překladě vídeňská Reichspost, Český překlad z pera dra Fr. Oudavilá jest již skoro dva roky připraven k tisku... Doufáme, že aspoň v letošij nové sezoně setkáme se s ním na knižním trhu! Francouzská kritika uvítala román velmi nadšeně a stavěla jej po bok Sienkiewiczova Quo vadis a Wallaceova Ben Hur.

Sonborné dílo Miloše Martena vydá nakladatelství Ladislava Kuncíře v Praze. Spisy obsáhnou 10 svazků: 1. Nad městem. 2. Cyklus rozkoše a smrti. 3. Akord. 4. Kniha silných. 5. Pohádky a básně. 6. Cortigiana. 7. Essaye a kritiky literární. 8. Essaye a kritiky výtvarné. 9. Polemiky. 10. Fragments. Všechny budou vydány přesně podle rukopisů s mnohými opravami, které autor sám provedl po prvím vydání svých spisů. „Cyklus rozkoše a smrti“ byl jím úplně přepracován, takže bude i pro znalce novinkou, podobně jako básně a pohádky a mnohé essey, které tu budou vydány po prvě z rukopisů. Letos vyjdou tři svazky v pečlivě grafické úpravě a s kresbami akad. malířky Zdeňky Braunerové, jež stojí jistě nejlépe životnímu dílu Martenovu. Nakladatel vypisuje právě výhodnou subskripci do 31. října 1924: normální vydání za 225 Kč, vydání na ručním papíře za 450 Kč.

Josel Váchal dokončil nedávno svůj kuriosní „Přirodopis strašidel“ a nyní připravuje nové podobné dílo: „Kniha o krvavém románu“, vyzdobenou ukázkami starých dřevorytů i původními dřevoryty autorovými a doplněnou soupisem t. zv. krvavých českých tisků. Kniha vyjde, jak u Váchala již obyčejem, jen v 15 výtiscích.

Spisy Fr. K. Křena v rychlém tempu dospěly 4. svazku, v němž po-

ředitel prof. Jos. Vévoda shrnul 18 povídek a črt ze života rázovitých a Křenovi i ostatním spisovatelům z Hané tak milých hanáckých strýčků. Obálka tohoto svazku, jež má 349 stran a stojí 11 Kč, jest ozdobena pěknou kresbou prof. Karla Tomana. Připojujeme se k přání, že bylo již inče také vysloveno, aby u jednotlivých prací byl aspoň v seznamu udán rok, kdy byly prvně otištěny. Tím celě pečlivě uspořádané dílo jen získá.

Chesterton o „Nebožské komedii“ Krasinského. Poláci pokládají Chestertona za jednoho ze svých nejlepších zahraničních přátel. A nyní se radují zvláště z předmluvy, kterou uvedl do anglické literatury překlad arciděla Krasinského — „Nebožské komedie“. Chesterton srovnává v ní svým originálním způsobem jisté živly v dějinách anglických a polských, ukazuje zvláště, že podstatnou příčinou úpadku polského státu v 18. století byl osudný běh zevnějších poměrů, jimž nebylo možno se ubránit. Analyzuje pak dílo Krasinského, zdůrazňuje zvláště jeho harmonickou koncepci a ideové hodnoty. „Celou básně ovívá hluboký duch křesťanský, subtilní a nezločný.“ Básník projevil v „Nebožské komedii“ imponující historickou intuici, která umělecky vytušila bolševism a současně předvíдалa úlohu semitského židva v největší světové revoluci, přes to, že ani historie revoluce francouzské ani dějiny evropských hauní za svobodu nemohly po této stránce poskytnouti básníkovi nějakých zkušeností. Chesterton oceňuje také umělecké hodnoty „Nebožské komedie“ a nalézá v ní řadu významných prvků dnešní moderní literatury.

Nejnovějším dílem Chestertonovým jest kniha o svatém Františku z Assisi, v němž spisovatel vidí největšího světce všech věků. Můžeme se jistě těšiti, že se dočkáme brzy jejího překladu v chystaném souboru děl Chestertonových.

Nejúčinnější způsob boje proti špatné literatuře zahájili polští katolíci v Poznaňsku. Nenařkají jen v novinách

a přednáškách na mravní zlobu, jakou působí sensační, frivolní a pornografická literatura v širokých vrstvách, ale předkládají hned dobrý protilek těm, kteří jsou nejlépe nebezpečí moderní otravy. Jde hlavně o takové čtenáře, kteří sahají ke knize z dlouhé chvíle — ve vlaku, v čekárně, v sadech atd. Známé velké nakladatelství Księgarnia św. Wojciecha v Poznani začalo nedávno vydávati zvláštní knihovnu p. n. „Chwila wywczasu“: jsou to lehké, veselé, laciné a zajímavé knížky, nevyhýbající se ani sensačním, ale vždy slušným a rozumným pracím, knížky které upoutávají pozornost také svou obálkou a vkusnou úpravou. V dosud vyšlých svazcích je zastoupena literatura francouzská (Gobineau), italská (Fogazzaro), anglická, německá, maďarská, švédská i japonská, a to i takovými drobnými díly, jež uspokojí nejpřísnější požadavky. — U nás jest dosud tento obor ponechán úplně podnikům, jež z něho těží obchodně i mravně — proti nám.

Nové knihy. Orlov-Podlipovský: Mučednictví lásky. Historická hra v 5 jednáních. Nakl. Jos. Birnbaum v Brtnici. 1924. Štr. 52. Cena 6 Kč. — V. O. Hložina: České duchovní fády za rozmachu husitské bouře. Druhé přehledné a rozmožnené vydání. Nakladem Druztva Vlast v Praze 1924. Sešit 1. stran 80 za 3 Kč. — Jos. Hronek: Kněz v českém národním ohrožení. Populární vzdělávací knihovna, sv. 2. Nakl. Československé akc. tiskárny v Praze 1924. Stran 45. Cena 4 Kč. — Prof. Fr. Spirago: Co soudí mnozí o Antikristu. Česky upravil Jos. Syrový. Nakladatelství týměž. Stran 41. Cena 7 — Jan Mašín: Slovník českých vazeh a rént. Seš. 2-7. po 190. Nakladem Jana Svátka v Praze 1924. — Jan Vrbu: Vysoký snh. Nakladem Fr. Obziny ve Vyskové. 1924. Stran 296. — Roland Dorgeles: Probuzení mrtvých. Přeložil dr. Em. Čupr. Vydal „Cin“, tisk. a nakl. družstvo čs. legionářů v Praze 1924. Stran 280. Cena 26 Kč. — Francis Carco: Štvanec. Přeložil Stanislava Jilovská. Nakladatel týž. Stran 136. Cena 14 Kč.

Nakladem Družiny literární a umělecké. - Odpovědný redaktor Lad. Zamykal.
Tiskne Lidová tiskárna v Olomouci.

Ročník XII.

Říjen 1924

Číslo 10.

Svatý Bonaventura, z latiny přeložil dr. Alfred Fuchs:

ZPĚVY NA ZDRAVAS KRÁLOVNO.

ZDRAVAS, Panno, za jitra, jež jsi hvězdou vzplála,
jež pro viny ošklivé pravý lék jsi dala,
těšitelkou lidí všech nešťastných se stala,
útočištěm hříšníků, jež jsi draka sklála.

KRÁLOVNO Ty královen, Dívko, Panno čistá,
jedlnečná Matko, Ty zrodila jsi Krista,
Božím svatým palácem svatých písem místa
zovou Tebe, u které pomoc naše jistá.

MATKO MILOSRDENSTVÍ tak Tě nazývají,
také Matkou milostí, neboť dobře znají,
že jsi Krále počala, ve kterém se tají
pramen naší očišťy, o níž lidé lkají.

ŽIVOTE a pravdo Ty, jež jsi cesta pravá,
Ježíši, jenž zrodil ses z Tě, jež neustává
býti Pannou pokornou, i když Bůh jí dává
hodnost, že Pán dílo své u Ni dokonává.

SLADKOSTI všech sladkosti, plode požehnaný,
Beránkem jenž Božím jsi, narozeným z Panny,
který vlnou krve své lid již zaprodaný
hříchu omyl, přemohl mocné pekla brány.

A NADĚJE NAŠE jsi přesvatá Ty Panno,
Jesse větev kvetoucí, jak prorokováno,

na níž rosa nebeská sestoupila ráno,
bílá jako padlý snh, jak o Tobě psáno.

BUĎ ZDRAVA o červánku, jitrní hvězdo jasná,
která jako lilie na poli jsi krásná,
potřf viny, oddal blud, pokušení časná,
Boží pomoc vypros nám přimluva Tvá spasná.

K TOBĚ zřtme v bídě své, do Tvého hle, klína
svoje žaly skládáme, aby naše vina
do pekla nás nevedla, jež se po nás vzpíná,
svobodně at dojdeme cestou Tvého Syna.

VOLÁME Tě, lásky žár zařtíhá nás prudký,
zbožně k Tobě vzdycháme, poslyš naše smutky,
v myšlenkách jsme hřešili, když nám světa pŭtky
pokušení poskytl, vyhlad zlé též skutky.

VYHNANÍ jsme v cizině všichni vyvrženi,
pro hřích prvních rodičŭ pro nás slávy není,
z ráje slasti vyhnání, bĕdně vydědění
jenom Tvoji dobrotou zase obnovení.

SYNOVÉ hle, vzdychají, hledí k Tvému Synu,
jenž svou prací vykoupil svět ze hřišných činŭ,
upadají znovu v hřích, ale sghlad vnu
Tvoje prosba, kterou Ty vzneseš k Hospodinu.

EVY hřichem stihla nás pokuta a vina,
bez radosti človĕk žil, v pasti hřichŭ hyna,
po Evĕ pak přišla, hle, Panna, Matka Syna,
který smyl hřích človĕka, po němž smrt se vzpíná.

K TOBĚ stále volají, kteří slouží Tobĕ,
k Tobĕ všichni vzdychají v toho světa zlobĕ,
útĕchu Tvou vzývají, Matko, v každĕ dobĕ,
Ty je mĕle vyslyšíš, přivineš je k Sobĕ.

VZDYCHÁME již v pláči, hle, pro svá provinĕní,
věrnĕ předkládáme Ti svoje utrpení,
v Tebe důvěřujeme, Matko, nad níž není,
ze nám vpravdĕ kajícím zjednáš odpuštění.

LKAJÍCÍ Ti pravíme: Hřešili jsme znova
dobrovolně, odpusť nám, Matko Ježíšova,
v Tebe důvěřujeme, o Rodičko Slova,
dej nám ze svých pokladŭ, jež Tvĕ srdce chová.

A PLAČÍCÍ bolesti ctíme Tebe živě,
světlo našim srdcím dej, Matko, milostivě,
očisti je od kalu, dej nám dobrotivě,
bychom s Tebou žili kdys na nebeské nivě.

V TOM SLZAVÉM světě, hle, plném temných tvorů,
plném hříchů, plném vin, zlobných lidí sborů,
jejichž skutky nákazu šíří rovny moru,
kteří páší zločiny hnusné do úmoru.

ÚDOLÍ, kde nestačí slzné proudy celé,
když lid všechen, starci, mlád jsou i zbožni všele,
protivník, hle, odevšad syny světa smělé
táhne ve hřích, ve propast, až je zničí celé.

PROTOŽ obrať mysl nám k svaté svojí lici,
zdvihni kleslé, posilni všechny klesající,
ty, kdož, bloudí napravuj, všechny hledající
jistou cestou k sobě veď, odměň doufající.

ORODOVNICE o slyš, k Spasiteli světa
obracej se s prosbou svou, kéž tam duch Tvůj vzlétá.
za nás všechny, bědný lid, jehož smutná četa
ví, že z lásky mateřské odpuštění zkvétá.

NAŠE stálá naděje vždy se ještě množí,
Matko, Panno, každý z nás k Tobě žal svůj složí,
bys nám městem hrazeným byla, obec Boží,
nezraní nás hříchů hrot, jeho trní, hloží.

MILOSRDNÉ OČI SVÉ OBRAŤ K NÁM, o Mátí,
když jsme v dobrém nesvorní, zlu chcem přednost dáti,
svorní jsouce ve špatném, nechceme se káti,
těla utlum svůdný žár, jenž neustal pláti.

A JEŽÍŠE, který jest POŽEHNANÝM PLODEM,
ukaž nám, jak vskutku jest, jak se svatým zrodem
z Tebe kdysi narodil, by byl doprovodem
těm, které sám zachránil před smrtícím svodem.

ŽIVOTA, hle, TVÉHO stan, stan byl Spasitele,
praou Tvojích požíval, když dlel v lidském těle,
rány způsobily mu děti Israele,
na smrt pak jej vydaly v zlobě zatvrzelé.

NÁM PO PUTOVÁNÍ TOM UKAŽ Syna svého,
dej nám pravou ochranu srdce mateřského

a až bude velký soud, tehdy ubohého
kajcníka vysvobod, oroduj za něho.

O MILOSTIVÁ jsi Ty, Tvoji lásky taje
převyšují všechnu slast, dcero Adonaje,
květ jsi čistý panenství, vedeš k branám ráje,
slasti panen, lásky šat jsi pro věčné kraje.

O PŘÍVĚTIVÁ jsi Ty, stále lásky dbalá,
jediná ses důstojná Krále věků stala,
Panno moudrá, ozdobo svatých neustálá,
Ty jsi nejlíbeznější apoštolů chvála.

O PŘESLADKÁ Matičko: Co je sladké více?
Nad med sladká, bez hněvu, bílá holubice!
Vypros, Matko milosti, bychom bojnice
odolali úkladům, spatřili Tvé líce.

PANNO MARIA, kéž Syn v slávě neskonale
všem, kdož toto budou číst, v myslí Boha dbalé
ctíce Tvoji památku k Tvoji věčné chvále,
odměnu dá v nebeské slávě neustalé.

Frant. Boh. Děrda:

POUTNÍCI.

Z dalekých krajin vyšli.
Krbý opustili.
Byli prostí a roztomilí.
Víra hotela jim na osmablém čele,
vpředu nesli symbol Spasitele.

Z dalekých krajin vyšli.
Byli prostí a roztomilí.
Třikrát slunce pozdravili.
Chléb postním jídlem byl
od třetího rána.
Ale než po čtvrté se zšefí,
k oltáři kleknou
jako k hořícímu keři,
k nohám
samého Krista Pána.

ROMANETTO JANA SLADKÉHO.

II.

„Nuže s Bohem v kraji časném,
ale tam — na shledanou!“

Poslední verše pohřebního sboru dozněly a na ověčenou rakev rachotila prať sypaná zarmoucenou rodinou i dojatými přáteli. Ještě na hřbitově rozloučil se Pavel s Janovou matkou a přibuzenstvem, vylechl opětovně díky za laskavost, kterou zesnulému prokázal účastí při pohřbu a pohlédnuv naposled směrem ke hrobu, spěchal ze hřbitova přímo do vlaku.

Nešl sebou tajemství přítelovo. Hned ráno před pohřbem, jakmile podstoupil od rakve Janovy, jehož vyhublá, pergamenově ztuhlá tvář téměř ani se nepodobala sličnému zjevu přítelovu, jak žil v profesorově paměti, sdělila s ním matka Janova, že její drahý zesnulý v nemoci denně na Pavla vzpomínal, často jeho dopisy čítával a, když bolesti polevily, i veselé přitohy z mladosti oběma společně vypravoval. Cítě, že smrt stojí u hlavy, udělal pořádek ve svých papírech, rozdával milé knihy i obrazy, a potom jí, matce, odevzdal zapečetěný dopis se slovy: „Tento list psal jsem Pavlovi ten týden před vstupem do semináře. Ale neposlal jsem ho. Dnes toho lituji. Kdyby ho byl Pavlík četl, byli bychom si v následujících letech lépe rozuměli. Pavel zasloužil ode mne více upřímnosti, nežli jsem vůči němu projevil v té kritické době. Proto tehdy ke mně ochladl a já, cítě dobře, že je vina na mé straně, hledal jsem ji u něho . . . Přejde-li Pavel na můj pohřeb, a on přijde, odevzdejte mu to, mamínko.“

Dále nemohla stará paní pro pláč. Také Samohrdovi zamžilo se v očích, když třesoucí se rukou přijímal odkaz přítelův.

Aby ve vlaku nebyl příliš vyrušován, usedl do druhé třídy a byl rád, když v oddělení seděl pouze židovský cestující, pochtizený horlivě do německého deníku.

Sotva se vlak pohnul a v oknech mihaly se jednotvárně tyče telegrafního vedení, přivlel Pavel na okamžik oči, aby v paměti oživil přítelovu podobu z let, kdy psán byl dopis dnes doručený. Záhy zjevila se mu růžolící tvář Janova, jeho jiskrné oči temných duhovek, přímý nos jemných chřípí, sytě rudé rty s hustým chmýřím pod nosem, v úsměvu ukázaly se dvě řady bělostných zubů. Fešný, veselý, dobře ustrojený medik. Potom otevřel dopis a četl obsáhlé vyznání:

Drahý Pavle, jediný příteli!

Napsal-li básník, že není tak bídné lásky, aby neměla upo-

mínek, nepochybují ani vteřinu, že moje bědná, nešťastná láska bude mne ve vzpomínce trýznit až do hrobu.

Jak vidíš, vpadám zrovna in medias res, a Tobě překvapením div tento list z ruky nevypadne. A řekneš: vida toho potměšilce! Prožíval romány — pokrytecký svatoušek — a slovem se o nich příteli nezmínil! Ano, můj milovaný Pavle, bolí mne samotného, že teprve dnes, když už se svou láskou na věky jsem se rozloučil a kdy už také loučím se s možností jakékoliv milostné reprisy, vyznávám se Tobě a otevírám rozbolněné nitro, ačkoli vím, že by se mi třeba milostného tajemství byla snáze nesla, kdybych i v této srdeční záležitosti byl tě učinil svým důvěrníkem. Sám nevím, proč mlčel jsem tak zarytě, vzdýt přece, znaje Tvé smýšlení, nemusil jsem se od Tebe bát výsměchu za to, že předmět mé blouznivé lásky společensky nedosahoval výše naší maloměstské smetánky.

Za důvěru dříve odepřenou budeš dnes odměněn. Co bych ústně byl prozradil několika slovy, to Ti tady obšírně vypíší od počátku až po konec, který byl hrozný. Dopadl jako těžký balvan mezi závaží, když jsem vážil důvody, mám-li vstoupit do theologie nebo jinak se rozhodnouti.

Srdce mé je toho dosud plno, tímto upřímným vyznáním chci se zbavit nesnesitelného břemene — ale také položití náhrobní kámen na vzrušenou kapitolu svého života.

Můj milostný a bolestný román začal před minulými Vánoce. Pamatuješ se na naši cestu z Prahy na svátky, víš, co jsme zkusili, když jsme s povozem Tvého otce pustili se ze ž — cké stanice do nepředvídané fujavice. Za chvíli uvázl vůz až po nápravu v závějí a my pak skoro celou cestu klusalí, prošlapávající čerstvý sníh před valachy. Už se stmívalo, když jsem Tě v našem městečku opustil. Nepodařilo se mi Tě přemluvit, abys u nás přenocoval a teprve za denního světla dorazil ty dvě hodiny zlé cesty.

U nás v síni bylo už tma jak v pytli. Oklepal jsem přimrazky a otevru do kychyně. U plotny klečelo děvče dosud mi neznámé, příkládajíc do pece. Ještě nesvítili, jenom plamen z otevřené výhňe ozařoval obličej, který děvče obrátilo ke dveřím. Snad tu spolupůsobil i rembrantovský šerosvit — mne spanilost dívčí tváře přímo zarazila. Ušlechtilý ovál obličje snědé pleti, s nízkým rovným čelem a havraním vlasem vprostřed stezičkou rozčísaným, pěkně modelovaný nosík, od jehož kořene na obě strany rozklesnuto husté obočí, a pod ním hluboké, čisté oči, jejichž bělma v tom ostrém osvětlení modravě fosforeskovala. Pamatuješ na Kaulbachovu „Pohádku“, jejíž reprodukci přinesl Světozor? Taková podivuhodně půvabná hlavička patřila na mne od plotny.

„Vítám vás,“ zaševelily pěkně zvlněné rty jímavým aтем a v rozpačitém úsměvu zoubky zasvítily. Hleděl jsem na dívku

s estetickým zalíbením, nehýbaje se ani ode dveří, dokud matka do kuchyně nevstoupila. Od ní jsem potom uslyšel, že dřívější služka od kuchyně onemocněla a musela odejít k rodičům. „Tomuto skřítkovi zrovna se tatík po druhé oženil, tak šel s radostí z domu.“ Teprve později jsem zvěděl, že nebožka matka Toniččina přinesla si dcerku ze služby v Brně a že pro ni potom, když se vdala, mnoho zkoušela od muže. Ani děvče doma ráj nemělo. Zájem spanilou tvářičkou probuzený ovšem jenom zmocnila tato celkem všední romantika.

Děvče mělo pěkné způsoby, krásnou prostotu v pohybu i řeči. Záhy jsem vycítil, že s velikou ochotou mně posluhuje a že se její černé oči kouzelně rozhoří, kdykoli ji oslovím. Už pro toho hřejivé rozjasnění dívčina líbezného obličje oslovoval jsem ji častěji, než bylo potřeba. Však si toho naše opatrná maminka brzo všimnula a mezi čtyřma očima mne vyplisnila, abych se s děvčetem tak nemaloval jako se slečnou, že si potom bude moc o sobě domýšlet.

Nevrlá slova matčina ovšem můj zájem o Toničku jenom podnítila. V duchu jsem si navykl nazývati ji Psyché, dojísta proto, že pružnou postavu očividně ovládala vznětlivá duše, jejíž každé hnutí prozradilo se ve výrazných rysech obličje a ještě více v stále neklidných zornicích.

Ach ty oči — oči, vy mých žalů zdroje! Když se děvče nad prací sklánělo, jako by kdosi stáhl knotek v lampičkách, krotce upínaly se k všední robotě. Ale jen jsem vkročil do čeledníku a Psyché plaše se po mně ohlédla — zadržely ze zornic takové trsy jisker, že mne až blahem zamrazilo. Její pohled mne celoval, třeba že jsme dosud spolu důvěrnějšího slova nepromluvili.

Však brzy k tomu došlo. Prošlapávala si čerstvým sněhem cestu na roráty, když jsem ji kus před kostelem došel. Ptám se, jak se jí u nás líbí. A z děvčete hned vyhrklo, teď že tuze — „ale než jste přijel, bývalo mi smutno, už jsem myslela, že nezvyknu“. Ve mně srdce divnou radostí zabušilo. Ale došli nás jiní chodci a více jsme už spolu nemluvili. Ieč od té chvíle každý pohled, který jsem zachytil, ujišťoval mne, jak ráda, ráda mne vidí!

Nezapírám, že i moje oči vyzrazovaly jí city stejně horoucí. Městské slečinky najednou pro mne neexistovaly. Kruh přátel, v němž rád jsem se pobavil, ztratil pro mne půvab, zanedbával jsem i kamarády ze studentstva a jen s nechutí nechal jsem se přemluvit, abych účinkoval při silvestrovské komedii.

Svátky ubíhaly za horlivé výměny výmluvných pohledů. Jen stěží utajoval jsem svoje city před domácími a jen násilně dovedl jsem se přemoci, abych k milované Psyché choval se s náležitou chladností, přiměřenou k podřízenému děvčeti.

Obapolné a nezadržitelné napětí citů musilo se konečně

vybítí. Stalo se to o silvestrovském večeru. Psyché mi nesla v uzlíku do divadelní šatny, co jsem potřeboval ke svému výstupu. Přišli jsme první, ve tmavém zákulisí nebylo dosud živé duše. Vzal jsem jí uzlík z rukou a odnesl do šatny. Psyché neodcházela. Čekala. Věděla, že se dočká. Dlouho nečekala. Přesvědčiv se, že mezi kulisami není nevitáných svědků, vykročil jsem k místu, kam touha lákala. Poskočila mi vstříc a beze slova vrhla se mi do náruče. Ovanul mne horký dech a malinově sladké rty přisávaly se mi na ústa. Potrvalo chvíli to rozkošné opojení. Teprve kroky na schodech přinutily nás k vystřízlivění.

Od toho večera hořeli jsme oba touhou po polibcích a s nevyčerpatelnou vynalézavostí vyhledávali jsme příležitosti, abychom znovu okoušeli ovoce k první sladkosti právě dozralého... V Praze potom až do Velkonoc těšil jsem se den ke dni na shledanou s milovanou Psyché a sám dnes nechápu, proč jsem se Ti neavěřil se svým velikým tajemstvím.

Konečně jsem se dočkal velkonočních prázdnin a za večerního žera za sadem ještě neprobuzeným znovu drabou Psyché jsem obejmul. Potom přišel krásný, dubnový den s dojmavým púvabem mladičké, světlé zelené trávničků a křovin. Uklizely se louky. Také Tonička pracovala na vzdálené louce za lesem.

Vlahým večerem, prošťibřeným skřivánčí písní a zalitým purpurem skvělého západu, šel jsem dříve naproti. Na lesní pěšině jsme se potkali a jako dvě děti za ruku jsme se vedli cestou k domovu. Pamatuji, jak jsem se ustavičně nacyloval před obličej drahého děvčete, nemoha se nasytiti hlubiny studánkového pohledu. Zapomněli jsme na celý svět. Vtom Psyché uskočila jako hadem uštknuta. Náš soused vykročil z houštiny s puškou na rameně.

Věděl jsem, kolik uhodilo. Teď nás dostanou všechny klepny do prádla. Kompromitující novina donešla se ovšem k uchu i rodičům. Zhrozili se nad mým poblouděním a měl jsem doma peklo až do odjezdu, který jsem urychlil. Odejel jsem smuten a v nitru rozvrácen, neboť jsem matce přislíbil, že na Psyché zapomenu a o příštích prázdninách ani se jí nedotknu. Cítil jsem, že slibuji mnoho, čeho nebude možno dodržeti, a ještě více mne sklíčovala zrada, které jsem se takto slabohycky dopustil na ubohém děvčeti.

Ale — pro Bůh — co jsem měl dělati? Postavila se mi do cesty jako zeď nezlomná vůle rodičů, kterým jsem vděčil za každé sousto chleba, zněl v uších přísný zákaz, jemuz rozum dával za pravdu, vždyť bylo nemožno domyslíti, k jakým koncům může vésti láska k služebnému děvčeti — a stranou mé cesty jako smrti smetena trpěla tichá, bezbranná, osiřelá Psyché, ochotna rozejíti se s celým světem a skočit pro mne do ohně. Tento duševní rozpor se zřejmou beznadějností marné

lásky, vzrůstající nechuť k medicínskému studiu s touhou po ukončení neklidné plavby, za které hrozilo mravní a snad i existenční ztroskotání, naděje v zakotvení zmltaného člunu v hlubinách víry, důvěra v bezpečný asyl uštvaného ptáče u stop kříže, a také dobrý úmysl pracovat ke cti opovrhované Církve — to všecko se sloučilo v rozhodnutí, že udělám všemu kolísání rázný konec a vstoupím do theologie.

Jak víš, na týden před Božím Tělem jsem z Prahy odejel s pevným odhodláním a s písemným svolením rodičů v kapse. Smutně milou matičku Prahu opustiv, po tesklivém rozchodu s přáteli v náladě zasmušilé jel jsem na Moravu. Rozloučil jsem se nejenom s Prahou, ale i se všemi líbeznými dary života, po kterých ruka lačně již sahala. Doma jsem byl dobře uvítán, ačkoli tatínek choval se ke mně zdrženlivě. Psyché do světnice ani nevkrčila, jistě po matčině příkazu, a já se úzkostlivě vyhýbal čeledníku. Po celý týden okem jsem ji nespátl, snaže se při tom všemožně udusit marnou lásku, která jako jarní vody bouřlivě mi srdce zaplavila.

Nápor pevně vůle však brzy ztroskotal. Hned o Božím Těle pocítil jsem nový a krutý příval milostné touhy, dosud s jakýms takýms zdarem tlumené. Už byl průvod u posledního oltáře. Tři jeho stěny ze svěží chvoje smrkové, propletené všemi květy zahrad, klenou se tu v kapli ze živé, vonné zeleně. Červnové slunce pražilo s výše zenitu, ale u oltáře ve stínu zámecké budovy byl chládek líbezný. Stál jsem za břízkami mezi zpěváky a maně rozhlédl se po zástupu kolem oltáře. Náhle ucítil jsem bodnutí u srdce, nohy se pode mnou zachvěly, div jsem nezavrával. Můj pohled střetl se s úžasnými očima mé nešťastné dívčiny, klečící opodál. Oblakem kadidlové vůně hleděl jsem ztrnule do těch bezedných zornic, jimiž rozehvěná bytost odevzdávala se mi na milost a nemilost. Veta bylo po mém klidu na řadu dní. Nicméně chtěl jsem zůstat tvrdým k sobě i k děvčeti a přísnu kázní znova zvítěziti nad pobouřeným srdcem.

Zatím u nás budil nemalý rozruch můj nenadálý příjezd a přerušení studii. Záhy stal jsem se zajímavým hrdinou roztočivých pověstí. Proskočila už také městečkem zpráva, že chci do alumnátu, a všechny zdejší slečny — i ty hezké — vyslovovaly mi na potkání svou lítost, což ovšem na čas lahodilo mé ješitnosti.

Čas plynul, žně se blížily. U mne pak vracely se nové záchvaty výbušné lásky s nebývalou prudkostí. Matka, uklidněna svým rozhodnutím, stala se důvěřivější a nezlíbila se, ani když jsem se co chvíle otočil v čeledníku. A tak znova roztoužené pohledy se utkávaly a nebylo dne, aby nescílněkrát nevyzvaly si lásku oddanou a bezmeznou. Záhy ovšem nespokojili jsme se jen mluvou očí a rozhořená nitra zatoužila po objetí. Došlo k nim za kouzelných večerů v polích za zahradou, kde v opojné

vůni zkosených jetelů a zrajících žit den co den za hustnoucího šera jsme se nalézali, abychom po sladké závratí nekonečného objetí rozcházelí se s ujištěním nepřemožitelné lásky a se slibem, že zitra se tu zase shledáme. A potom celý den byl jenom očekáváním večera. Toulal jsem se s přáteli, čítal Lermontova, Vrchlického a Machara, na budoucnost jsem nemyslíl, na alumnát zapomínal.

Pojednou vystoupila mračna nad tichým blahem našich večerů. Zdi mají uši a na malém městečku i stromy mají oči. Dostali jsme se znova do lidských úst a babky u nás podělkující horlivě nás přetřásaly. Sám jsem jednou, nádenicemi nepozorován, vyslechl, jak se Toničce posmívaly, jaká by „z takovej zluvy“ byla paní doktorka, nebo jest-li by si troufala na faru za kuchařinku, když prý chci „jít na panáčka“. Jenom jedna byla k ubohé Psyché milosrdnější. Proč prý by nemohla chudá holka udělat štěstí — „vždyť jsou tady ještě toho pamětníci, že delektor ze zámku vzal si Eliášovu pastvicu za ženu“. Také maminka přišla nám zas na stopu a nastala znova tuhá persekuce s domlouváním a výčitkami, které konce nebraly.

Ale na tom ještě nebylo dosti. Chudákovi Toničce rozkvetlo nenadále štěstí v nové lásce — pššu tak, ač srdce mi při tom krvácí. Zahleděl se do ní — také nás čeledín a začal ji dotěrně pronásledovati obhroublými něžnostmi. Teď bylo teprve zle. Třebaže děvče nezavdalo nejmenší příčiny, prožíval jsem pravé peklo žárlivosti. Ale Franček byl dotěra a úmyslně před mýma očima obracel se k Toničce svými telecťmi výlevy.

V takových mukách převalily se žně a prázdnin ubývalo. Po celý čas nevycházel jsem z krutého rozčilení. Situaci vyvrcholil nás kaplánek, když se mi na potkání vysmál do očí, abych do alumnátu raději nechodil, že mne že by mohl být jenom „páter Vyklouz“. — „Ano, ovšem, jak se říká: kdyby nebylo Hanaček, byl by ze mne panáček.“

Slava zněla jízlivě a trefila do živého. Jejich ironie vydráždila můj vzdor. Rázem spadla se mne lethargická nerozhodnost a já pevně si umínil, že práh semináře nepřekročím. Ale ani na medicínu se nevrátím. Ať žije kantorina! V té mi kyne za nedlouho vlastní krajíc a tolik samostatnosti, abych mohl milovanou Psyché odměnit za ústrky, jež pro mne vytrpěla. Ožením se s ní kdesi ve vesnickém ústraní.

Hned jsem si také předsevzal, že příští neděle, až se tatínek večer vrátí z koroptvího honu — to býval v nejlepší náladě — svěťm se mu se svým úmyslem a v pondělí se přihlásím u okresního školdozorce o místo. Zle o ně nebývá. Jen abych už byl vysvobozen z kolyse, která se mi stala nesnesitelnou.

A tak se blížila první zářijová neděle, která měla o mém životě rozhodnouti. Léto umdlěvalo a vysoké stonky slézových růží v zahrádkách věštily už příchod zádumčivé jeseně. Ale

dny byly stále horké, třebaže už žlutlé listí vzduchem smutně šelestilo . . .

Pakli tě už, milý Pavle, znudila četba této jednotvárné pohádky, měj ještě okamžik trpělivost. Blíží se finale, jemuž dramatického spádu neodepřeš.

V sobotu před osudnou nedělí ještě jsme se s Psyché sešli pod lipami. Přissála se mi žhavě na ústa a přivinula tak, že cítil jsem každý úder poplašeného srdíčka. Šikavě mi šeptala, že už si pajmáma od Vánoc jedná děvče jiné. A bude konec . . . Však ona ví, že já na ni musím zapomenout, vždyť slyšela, že chce být knězem. Škubl jsem sebou a vyhrkl: „Nikdy knězem nebudu.“ Ale Psyché pokračovala zimničně: „Všecko marno. I když knězem nebuděš, musíš na mne zapomenout. Sama ti půjdu s cesty, protože tě tak neskonale miluju. Tobě se otevře celý svět, daleký a široký — co na tom, že mně už nic v něm nezbude, když ty mne opustíš.“

Nepřisahej při luně měnivé — praví Romeovi Julie, ale já přísahal za noci měsíčné ohnivě i horlivě, že svého miláčka neopustím, že ji zůstanu věrným, byť bych se proto s rodiči navždy rozešel. Rozvrat v rodině — to ji zaleklo. A hned mne prosila, k tomu že nesmí dojít — měla mou matku ráda, nechtěla by jí takovou bolest způsobit. Odjede na službu do Vídně. Když už ona musí být nešťastná, nechce nešťásti celé rodiny.

To vítězila u Psyché na chvíli chladná rozvaha. Ale po novém objektu uchopila mne vášnivě za ruku: „Pojď, Jene, hleď, rybník je nedaleko . . . Kolem krku se chytíme, oči zavřeme — a víckrát nic nás nezabolí.“ Jako beze smyslu pádili jsme k tiché hladině. V pusté hlavě ještě včas se mi rozednilo: Co šlíst? Zítřa chceš vykročití pevnou nohou k novému životu, odhodlal jsi se žít s Psyché a pro Psyché proč tedy, pomatence, chceš se vrhnout do vody?

Strhl jsem dívku do své náruče a stíraje polibky slzy s plnoucích tváří, vymlouvám šlepený úmysl: „Není příčiny k zoufalství. Stanu se učitelem a za dva, tři roky v odlehle osadě, kde mi toho nikdo nebude zazlívati, přivedu si tě pod střechu jako milovanou ženu, svou Psyché, na vždy svou a na světě jedinou.“

Tato slova a naděje jimi vzbuzená měly na Psyché úžasný účinek. Děvče háralo vděčností, sálalo láskou. Nevědouc, jak lépe se mi odvděčiti, chtělo se mi dáti v plen. Její dech pálí, když se žhavými polibky šikavě se mi nabízela: „Vezmi mne, vezmi, ráda se ti dávám . . . Za svou upřímnou lásku všecko zasloužíš . . . Nemám ničeho jiného . . .“ A mne rozvaha opouštěla. Nad oběma vítězila vášnivá žádost, ve kterou rázem svařily se všechny touhy dlouho krocené. Té chvíle ozvaly se nedaleko spěšné kroky bosých nohou. Nějaký kluk běží od rybníka. Odstoupili jsme o krok hlouběji do tmy. Drobná, sehnutá

postavička k nám cupitala. Henýšek! Můj spolužák z obecné školy, tělem i duchem zaostalý dobráček, otloukaný pasák sousedových ovčí. Vkročil jsem mu do cesty a ruku mu podal ve vděčné radosti, že tento bosý deus ex machina přispěl mi k vítězství nad sebou samým v okamžiku nejosudnějším.

Henýšek zahučel: „Pochválen —,“ a když mne poznal, hovorně mi svěřoval: „Byl sem u maminky (žebráčka v chudobinci za rybníkem), chudáček stůne, mám stlach, aby mně neumzela, copá bysem si tady pocel bez ní . . .“ A houkavě pláče chvátil k ulici: „Musím za vovcama, aby se pantáta nezlobil.“

Vysvobodil mne z posedlosti. Už jsem věděl, že nepodlehnu. Neporušena odejde Psyché z mého objetí. S čistým svědomím předstoupím zítra před otce. Bez poklesku zápasiti budeme za společné štěstí.

Rozešli jsme se s opětovnými sliby nezločné věrnosti, které marné lidé by se v cestu stavěli. Jenom smrt může nás rozloučiti.

Neděli nato byl jsem jako na jehlách. Otec po obědě s puškou odešel, já pak, abych získal duševní rovnováhy k rozmluvě, na kterou jsem byl odhodlán, šel jsem s kamarády do lesa. Když jsme se k večeru vraceli, už cestou jsme zvěděli, co strašného se doma přihodilo.

Psyché byla mrtva . . .

K páté hodině vrátil se otec z lovu a postavil pušku v síni do koutu. Kdoš ho zavolal zpět na ulici. Tonicčka přicházela té chvíle ze zahrady do dvora. Vtom vstoupil čeledín do síně a chopil se všetečné pušky otcovy. Dveřmi do dvora otevřenými spatřil Tonicčku. Snad chtěl děvče postrašit nebo si zahrát na furianta, proto na ně zavolal: „Tonka, já tě zastřelím.“

Také hned stfělil. Puška byla nabita. Moje ubohá Tonicčka padla bez hlesu. Jen květovaná halenka nad srdcem rudě zamokvala.

Bez citu, zkamenělý stanul jsem nad mrtvolou. S mou jedinou láskou vykrvácela tady celá moje mladost . . . Od toho okamžiku nebylo již pro mne pochybnosti, že se pohřbím v alumnátě.

Víš tedy všecko. Doufám, že nehodiš po mně kamenem.

Milosrdný Bůh, který Psyché povolal tak nenadále od stolu života, kéž přijme pokornou obět mého mládí za proviny lidské křehkosti, které ulpěly na její duši a kterých nestačila odpykat!

Pozřítí zavře se za mnou brána semináře. Ave crux, spes unica! Vynasnažím se, abych se stal dobrým knězem. Ale na svou Psyché zapomenout nedovedu, třeba jsem si to ještě na počátku tohoto dopisu hrdinsky umiňoval. „Opuštěný chrám je pořád chrám, svalená modla — pořád bůh,“ dí Lermontov.

Nezapomenu nikdy na její bytost sladkou a vášnivou, ochotnou obětovat mi všechno, život, duši i věčné spasení . . . Byla stvořena z ohně a medu a životem hozena na smetišti, kde jsem ji objevil. Nikoli pro její štěstí a ke své nekonečné bolesti.

Bolest mou pochopíš Ty, můj na zemi přítel jediný. Kdykoli se mi zasteskne, listem Tobě si ulehčím. Spoléhám na Tvé přátelství, že přijmeš moje zoufalé nářky trpělivě. Bůh tebe chrání všeho zlého, co mne potkalo!

Život se mnou zahrál divnou hru. Otevřel mi čarovnou zahradu, ale nechal mne stát jen na prahu. Snad bych nebyl v ní našel štěstí, po jakém jsem prahul. Snad i v ní skrývaly se zmije. Nevím. Jenom vím, že, když jsem chtěl do ní vkročit a okusit sladkého ovoce, zavřela mi vyšší moc před očima bránu s rachotem výstřelu, který zasáhl živé srdce mé obohé Psyché, dnes už jen tiché, nezapomenutelné vidiny . . .

*

Zde končil dopis, který Jan napsal, ale neodeslal. Proč, toho Pavel už nikdy se nedozví. Či snad opravdu záviděl tehdy Jan Pavlovi, že zahrada života tomuto zůstala do kofán otevřena, a pro tuto bezděčnou závist snad na přítele i zanevřel?

Skládaje list, objevil Pavel na poslední straně řadu veršů tužkou Janem připsaných. Byly ze Zeyerových „Paměti Víta Choráze“, jež objevily se v časopise, když už Jan třetí rok trávil v kněžském semináři. Svědčily o tom, že týž veliký básník, jenž kdysi mužným projevem své křesťanské duše podepřel kolabující víru Pavlovu, také pro Jana měl hluboká slova útěchy, pro jeho srdce bolesti zdrásané, v němž časem jistě kalné vlny zklamání touhy bouřlivě se zvedaly, když už zdánlivě všechno bylo mrtvo a pohřbeno pod černou klerikou.

Stálo tam drobným, úhledným písmem Janovým:

Pro hřtchy tvého srdce, v němž se záští
a závist rozpoutaly, tvého srdce,
jež nesvatou je uchváčeno láskou
a žádostmi — mé srdce probodnuto
jest hrotem kopí a z mé rány tryskl
lék tobě, voda, která oheň hasí
tvůj nesvatý, a krev pro vykoupení
tvých hněvů vášnivých, pro vykoupení
tvých smutků . . .

„Salve, anima Christiana!“ povzdechl Pavel za mrtvým přítelem. Zatím už vlahá jarní noc rozklenula se nad krajem. S nahořklou vůní rozkvetlých jeřábů a třešní pohládl otevřeným oknem vagonu Pavlovo čelo lichotný vánek. Jeho líbezný dech tam venku v kraji jarní mlízy rozvlaženém znova našeptával té chvíli tisícům

mladých srdcí opojnou píseň lásky, přenášeje se s hravou lhostejností přes hroby, které tento pralidský cit za dlouhé věky navrhl ve všech končinách země, proměňuje ji jedenkrát v ráj, ale stokrát v slzavé údolí.

František Hanzelka:

PLÁPOLAJÍCÍ OHEŇ.

Poskakuje jak v tanci velikého sálu
tisíce dvojíc. A do chorálu
ubitého větru, sténajícího u plotů
a zachycujícího se na zlaté špičky hrotů
kostelních hromosvodů, zní její dech,
jenž v tisící sladkých úsměvech
letěl kol mojí zmučené hlavy,
jak buclatých andělků čiperné davy.

A ona sílí a vzněcuje plameny žhavé,
jediným kynutím paže mění je v démanty drahé,
v rubíny poznání duše a těla,
kdy ústa vznícená a touhou vtělá
oněmí údivem Božího jara,
které jak nebe a země je stará
vždy v nových vrací se květech
a v úrodou nasáklých letech.

Panenské srdce její je plničko květů,
toužících v radosti vydati světu
úrodu sedmi úrodných let:
peť dívčí proměnit v med,
v bolesti vyvařit milostný vznět
a s jásavým úsměvem pohledět
do tajemných dílen stvoření.

František Leubner:

BALADA.

Z knihy „Můj kantor život“.

Dul do rohu a volal, až nevolal a netroubil —
rytíř bloudil se psem, v lesích zabloudil.

Zapadlo slunce, Skal chvojnaté svahy
vlhly do modrých par nad potoka ječícími prahy,
nízko nad černou vlnou nehnutých borovic
vypula stříbrná měsíce polovic,
u pusté haldy mlíče červený plamen
ze syrových větví se vinul ramen.

Pes poštěkal a zmlknul únavou;
bloudící sednul k tulákům čtvrtou postavou.

V tiché jarní noci, hvězdy nad blavou,
rytíř, žebrák, Anděla, Odraný Život kat
čekali k jitru, slunce na návrat.

Dumali, mluvili, dítali, budili se zas.
Rytíři skuhral žebrákův hlas:

„Ej, pane, pane! Vzal osud na mě hrubý brus!
Jsem ve pať teď, ač druhdy alchumisty famulus.
Co dáš, co dáš? Slib neskoupě a užile --
znám ti perpetuum mobile!“

Anděla zvedla oči osněné:
„Snad tlukot srdce, ač není-li z kamene.“

Odraný Život usmál se mu trpce:
„Či tulákovy nohy, jichž netlačí měkké krbce!“

Pan rytíř vzdechnul ke slovu:
„Mne z neznáma jen vyveď, v den a k domovu!“

„Což o to hej! I čáp z konopí se vymotá.
Já však znám a svařím elixír ti života!
Jen slib a bohatou pak otevři mi dlaň!
Té zubaté-li se nevysměješ, mne pak haň!
I kámen mudrců ti najdu, sper mě řas,
pohlédneš i Bohu v oči, Jemu na zámraz.“

Rytř nedbal, ale po Anděle
bloudily mu oči, tu úkradím, tu směle,
a závistivě hleděl na otrapu,
jenž kolem plných už boků kladl jí tlapu.

Tulačka . . . A jméno má z lásky po andělu
i bez cejchu bílé čelo do úbělu,
ač pod srdcem jistě už plod z odrance,
snad magistra Angela, snad šibenic mumšance.

Pan rytř v myšlenkách i přiznati se bál,
zda s ní by rád se vrátil, či s ní sám bloudil dál

Vždyť naň ani nepohledne. Věrně, oddaně
k svému tuláku se tulí v jeho ochraně.

Odraný Život pohrozil mu pěstí:
„Bloudící toužile, sám si hledej štěstí!
Já je našel v komoře útrpného práva
a moudrá hlava konšelů buď z toho červu zdráva!
Za bábu čarodějnou smlsnouti si na těle vnučky?
Ej, se slepou Justicí hrejte, vy páni, žmučky!
Za babu Kozlovou pykej prý beruška Anděla,
že za laskavec v záhradě studem se zarděla;
mně až potom učarovala,
když jí má pěst košíku s těla drala.
My z mučírny, s hradby, přes doly, přes hory
do lesů mlčících svatební komory.
Hoj, bludný rytři, sám domů se vrať,
kdo jsem teď nad tebe, právu mě zradl
Odraný Život — a bez řemesla kata,
anděla bez křidel — a svět — ráj dokořán vrata!“

Pan rytř vzdechnul poznovu:
„Mne vyveď z neznáma, v den a k domovu!
Ty hrozíš. Ona mlčí. Ty, famule, sňbujes,
já bloudím — ale kdo se mnou jdeš?“

„My bloudíme světem, ty do světa bludným kruhem,
jen kdo chodí sám, buď bloudícího druhem.
Nebude jasněji, když o bloudícího méně,
a trudu kdes nazbyt, i v cizího blaha jméně.
A svět má-li srdce, tuče týmž dál tlukotem
nad puklou o pravdu hlavou i nad těhotným lásky životem.“

Svítalo ráno. Kdes tokal tetřev do ticha;
na steblech metlice, do květů kalicha

rosou se perlily noci dechy;
na kraji lesa pjal srn hlavu na poslechy.

Se psem hledal rytř cestu k domovu.

Tuláci jinudy — kam? Na práci, pohovu?
Do temných brlohů zvěře, k blažených duší ostrovu?

Vždyť kolkolem jest lesů co hlubokých moří!
Oblohou nad nimi den se zlatově zoří,
co oni o holích veslech do modrých hustin se noří.

Jen žebřák se obrátil po rytři.
I nad ním den se do běla žíří.

Krok, blud a krok: Lučina domova se pod zrakem šíří.

Doběhl Žebřák: „Ač jsem Vás obelhal — —“

„Pojď! Neslibuj, nemlč, nehroz! A zdrav se dobelhal!“

Frant. Boh. Děrda.

PILOT.

Země,
trpasličí mraveniště.
S výše dolů se podíváš
a potom k slunci výš,
jež na obzoru hoří
až do samého nebe.
S Bohem!
Jsem Eliáš,
podléhám své touze
na ohnivém voze.

MÉ POKOJE.

Vzpomínám na své pokoje se stejnou srdečností jako na své přítelkyně a milenky. Na vás, mileuky, vzpomínám nyní, když se loučím od poslední. Nedoufám už ani, že ještě kdy pohledím na ten stůl, tu židli, ty stěny; mám těžké srdce, aby se Bůh slítoval.

Jsem člověk onoho starého druhu, přikovaný k hroudě, nerozlučný od domu. Když se sedlák loučí, je mu u srdce, jako by ho četníci svázaného hnali vesnici; ponížen je bez moci a naděje. Rád by se ohlédl, rád by ještě pohledem pohladil svou bílou chatu, ale stydí se.

Na mnohá vrata jsem zabušil, mnoho milých přítelkyň stlalo poutníkovi. A na každou zvláště vzpomínám s úsměvem a s utajeným povzdechem. Jako přítelkyně, ba jako milenka je člověku holá stěna na nřz v hodinách osamělosti psal své tiché myšlenky, ty, s nimiž se jinak nikomu nevěřoval.

Z daleké minulosti mne šeptem pozdravují dětské sny, první bolesti, ranné naděje, přeranná zklamání. Chudý pokoj je jako by slzami pokropený; i samo srdce by mi pukalo radostí a dojetím, kdybych teď překročil jeho práh. Víím, že jsou všechny ty holé, vlažné stěny, od stropu do podlahy popsány žhavými slovy, jež by zůstala, i kdyby se sesula všechna omýtka a jichž by nemsazalo ani nehašené vápno. Ke zčernalému stropu vzhůru zíraly oči, jež byly tehdy ještě jasné a zřira otevřené, ještě poznáním nezakalené. Jejich čistý pohled je ještě tam, světlý a neznesvěcený jako blahoslavená svátost. Šeptají slova, ba mluví nahlas, pláčou a kvílí; slyším vzdechy, utajené pod pokrývkou, vidím tvář a na ní úsměv, ještě zrosený neoschlými slzami. Mladost štihlá a bílá, vstala od smrti ověncená svalozáří dlouhých a hrozných dnů, jimž byla matkou.

Mladý student putoval světem od stanice do stanice. Málokterá z těchto stanic byla veselá, málo bylo slunka, ještě méně přítvívosti — lásky téměř vůbec ne. Ale ty temné, zatuchlé pokoje, plné jedu a plísně, kleteb a slz, žijí v upomínce jako blahoslavené chrámy, čisté radosti, smělých snů a bezkonečných nadějí. I když ty stěny bývaly pokropeny hnusem a utrpením od stropu do podlahy, napsal jsem na ně, co bylo nejskrytějšího, nejkrásnějšího, nejvěrnějšího v mém srdci; a to zůstalo. Kletbu odnese vítr, slza se osuší na víčkách; ušlechtilé slovo, šeptem pronesené, zůstane věčně; kdokoli tam bude spát i probudí se v noci, uslyší slova, jimž porozumí jeho srdce.

Tobě, můj vídeňský pokojíku, přede všemi nejkrásnější pozdraví Každá rudá růže na stěnách, na stropu, je jako žhavá myšlenka, nikdy a nikomu nevypověděná. Už byly mé oči zřira otevřeny,

upřeně hleděly do hrůzy, již nazýváme lidským životem; už bylo mé srdce potřeseněno a zraněno, pilo z kalichu, jež nazýváme nádobou milosti; už má duše zakusila bolestnou slast hrdoti, opojný hřích ctizádosti, trpkost zklamání. Za vidinami hnaly se mé sny, samy vidiny; až po hvězdy a ještě za ně letěly myšlenky na slabých perutích; a klesaly znaveny do zdrcenosti a zoufalství. Kdo tehdy sčítal mé kroky, kdo viděl mé zatáté pěsti, mé slzy? Kdo všimal si mého, bolestí a hněvem zkriveného obličje, kdo slyšel sladká a hrozná, zbožně prosebná a rouhavá slova, jaká srdce mluví jen tehdy, když pocítí, že je uzavřeno samo v sebe? A kdo byl svědkem nejvyšší radosti a nejčistší lásky, tak všeobsažné, že se hanbila před světem? — Ještě jednou bych tě rád spatřil, ty má milá přítelkyně, jediným pohledem vím, že jasněji vzplanou tvé stěny, že se zticha zachvějí rudé růže. Stůl, na němž jsem psával, ještě voní čajem a doutníky; kdo za ním sedí, pozvedne hlavu, zaposlouchá se, pohrouží se zamýšlen do nejtíšších hlubin své duše.

„Zde žil člověk!“

A neznámý bratr tiše pozdraví neznámého bratra . . .

Mé pokoje nebyly domovy, byly stanicemi. Poutník má jen jediný domov. Na ten myslím nyní, kdy se znaven a zcela oddán loučím od své poslední stanice. Srdce ve své neomylné hlubině pocituje, že je to poslední. Je pozdní noc, stěží, že by ještě někde byly otevřeny dveře. Radozně buď pozdravena vděčně blahoslavená poslední přítelkyně! Dlouze a těžce budu spát, zlé sny budu mít; tehdy budu spát doma.

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU.

Další článek z řetězu soukromých úvah.

Když jsem se před lety dostal na své nynější stanoviště v službě školáka, stavil jsem se kdysi po své denní práci na Otčenáš ve Františkánském kostele. Přišla mi té chvíle touha prohlédnouti si klášter. Vstoupil jsem na ochoz a tam pod starožitnými stropními malbami a obrazy upoutaly mé zraky dva výklenky ve zdi, znázorňující celý dvou bratří asketů chudého řádu, překvapující těaností a nepohodlím. Mezi oběma výklenky stojí zpovědnice. Zatím co jsem prohlížel tento zjev ze starodávného života mnišského, za úplného ticha a osamění, kdy slyšel jsem jen své vlastní kroky, šustlo se mi něco ve zpovědnici. Odstoupím, dívám se — ve zpovědnici sedí kněz téhož řádu, modlí se své hodinky a při tom čeká na kajícínsky. Vstoupilo mi hned na mysl, že toto místo je k tomu stvořeno zvláště pro kajícínsky, kterých se milost boží z nenadání dotkne, takže najednou se v nich obrací všechno smýšlení a hledají jedinou cestu: ke zpovědnici a k svátostnému Kristu. Ale takoví vyhýbají se zrakům ostatních věřících. Zde jim církev podává pomocnou ruku, aby se nemuseli nikoho štítit ani bát.

Toto moudré opatření spojené s přísným konáním řeholní povinnosti v určitých hodinách, ať sem kdo přijde s břemenem svých hříchů nebo nepřijde, dojalo mne velmi mocně a mile. Chodil jsem potom na své Otčenáše k Františkánům častěji a také jsem se na tomto odloučeném místě několikrát zpovídal. Brzy pak mě připoutala k tomuto kostelu, kde vládla nejen františkánská pokora a chudoba, ale i čistota a pořádek, kázání dvou kněží, z nichž jeden byl pravý pokorný syn pokorného světce Františka a druhý naopak vábil a překvapoval neobyčejným rozhledem a všeobecnými vědomostmi, takže se za ním pod kazatelnou scházeli i lidé vlažní, zejména tak zvaná inteligence, trpělivě snášející leckdy i výtky proti převrácenostem moderní společnosti, jež zhusta platívaly nám všem.

Mé sblížení s tímto kostelem připravilo mi pak ještě jiné překvapení a to nad míru milé. Chodíval jsem na svou pobožnost do kláštera denně, a to v rozličných dobách dne, kdy mě třeba jiná cesta vedla v tu stranu. A tu jsem vyzoroval, že od rána do večera — kostel je totiž otevřen celý den — není chvíle, aby lidé nepřicházeli sem před svatostánek, ať už se svými strastmi a starostmi, ať s radostmi. Nikdy za dvaadvacet let, co do toho kostela chodím, nestalo se mi, abych tam nenašel lidi, hledajících pro svou modlitbu samoty, a aby nepřicházeli jiní, než odejdu sám. Kdyby se vedly záznamy o těchto návštěvnících, dospělo

by se ku překvapujícím číslům. A to jsou lidé, kterých nikdo do kostela nehoní, nikdo do pobožnosti nenutí, leda vlastní jejich vnitřní hlas, dokazující pravdu vznešenou, řečenou sv. Augustínem: Duše lidská jest křesťanská od své přirozenosti. Není-li šlechetné a krásné, že církev katolická, jediná v této soukromé tužbě podává pomocnou ruku? Vždyť není jedno jediné takové místo k takové pobožnosti v skrytosti, v duchu a pravdě!

Jaromír Olivetský:

IN MEMORIAM.

Matce.

Tvůj život vroucí láska posvětila,
Tvé navždy ozářila celé bytí;
ji mladou duší mou jsi zúrodnila,
ji svažovalas hořkost mého žití.

A naději mých pěstovalas květy
v mých sadech Mládí. Plody jich když zrály,
už skláněla ses k zemi, chladnouc lety,
však zbledlé zraky radostí Ti vzplály.

Mé provázelas tužby modlitbami,
mou víru sílila jsi požehnáním,
klesajíc sama žití pod ranami,
jdouc trudnou cestou s trpkým odříkáním.

Života podzim vrásky vryl Ti v čelo
a v srdce zavál bolest, bolest velkou;
jak větrem „schvátil“ vetché Tvoje tělo,
a Ty ses stala tichou trpitelkou.

Žel, zmlklo srdce nejdražšího bití...
Však nevyhasly velké lásky zdroje:
jak oheň posvátný a věčný svítí
z tajemných dálek v temno duše moje.

MASARYK A IDEA CYRILOMETODĚJSKÁ.

Masaryk náleží mezi několik málo předních mužů českého národa, kteří se odvážili formulovati národní program veliké koncepce. Cíně to, musil se vyrovnati svým způsobem i s ideami protichůdnými koncepci své. Učinil tak zejména tam, kde šlo o problém náboženský, neboť proti liberalismu vždy hlásal důležitost náboženského problému. Střetil se i s ideou cyrilometodějskou. Při svém známém pojmání české otázky ji musil zamítnouti. Náleží mu však zásluha, že ji správně zařadil tam, kam patřila: na půdu katolicismu. Odmítl definitivně její liberální, povrchně vlastenci skofápku, již ji obklopovalo zejména tehdejší mladočešství. Co jest to idea cyrilometodějská?

Ideou cyrilometodějskou rozumí se obyčejně program sjednocení všech Slovanů u víře. Jest pochopitelno, že tato idea jest spojována se jmény slovanských věrozvěstů. Svati Cyril a Metod přinesli křesťanství z Východu, křesťanství s tradicemi byzantskými, východními, křesťanství, jehož základním laděním jest mystický novoplatonism a svět ikon, zásvětný pohled upřený ke Kristu: ne tak ke Kristovu člověčenství, jako spíše ke Kristu, jakožto Věčnému Slovu, k tajemnému Logosu. Z dějin je nicméně známo, že oba bratři soluňští uznávali autoritu papežovu a podle ní se spravovali. I na naší půdě odehrál se zápas mezi křesťanstvím východním a latinským. Definitivně zvítězil Západ v náboženství, v kultuře, v civilisaci. Přesto však obracely se u nás zraky vlastenců často k Východu, k mocné a veliké mátušce Rusi. Nikdy se český národ sice vážně neodchýlil od své západní orientace, ale přesto lze zaznamenati stadia východnictví alespoň teoretického. Že toto východnictví bylo přenášeno i na pole náboženské, je samozřejmo. Všechny tyto orientace a modifikace byly vkládány i do ideje cyrilometodějské.

V letech 1863, 1869, 1885 byly na Velehradě konány slavnosti na tisíciletou paměť slovanských apoštolů na Moravu (863), smrti svatého Cyrila v Římě (869) a smrti svatého Metoděje (885). Na těchto oslavách měl účast všecek slovanský svět, jak katolický, tak pravoslavný; ale i veřejnost nábožensky indiferentní spatovala v tomto jubileu slavnost kulturní a slovanskou. V roce 1885 také setkáváme se ponejprv se jménem Masarykovým v souvislosti s oslavami cyrilometodějskými. Jubileum toto bylo Masarykovi příležitostí, že dal podnět k vydávání památek náboženského vývoje, podnět to, který tehdy ještě nedošel splnění.

Dr. Josef Pešek sděluje ve článku „Masarykův podnět k vydávání památek náboženského vývoje“ ve sborníku „T. G. Masarykovi k 60. narozeninám“. (Praha 1911, Grossmann a Svoboda,

str. 112—116): Bylo to nejspíše začátkem roku 1885, kdy „Akademický spolek“ svolal zástupce čelnějších spolků pražských, by se uradili, jak důstojně oslaviti slovanské věrozvěsty Cyrila a Metodě. Běželo o to, by národ český podal důkaz, že pochopil veliký kulturní a národní význam apoštolů slovanských. Při té příležitosti zvolen hned zatímní komitét, který se doplnil „představiteli různých korporací“. Tehdy dal Masaryk návrh pro zřízení „Spolku na vydávání písemných památek náboženského a církevního vývoje národa českého“. Pešek parafrazuje Masarykovo zdůvodnění návrhu takto: „Chceme-li dokázati, že pochopili jsme kulturní význam našich apoštolů slovanských, způsobem různým můžeme na jevo dáti city; tužby a myšlenky své, jež v roce tomto ovládají nás vzpomínající, co před tisíci lety Cyril a Metoděj pro nás učinili. Mohli bychom pout vykonati do Velehradu, můžeme slavnosti jiné pořádati, snad i přednášky a tak podobně, ale všecko to nezdá se mi býti výrazem dosti případným toho, co bychom cítili a mysliti měli. A proto navrhuji, abychom v upomínce na věrozvěsty naše založili spolek na vydávání písemných památek náboženského a církevního vývoje národa českého. Shromáždění tak vzdělanému nepotřebují se šířiti o důležitosti takové oslavy. Je na snadě, že takto věcně i historicky dosah slavnosti letošní velmi dobře a trvale označíme.“ Masaryk při tom ovšem neměl na mysli snad onu činnost, již koná od r. 1910 „Academia Velehradensis“ vydávající sbírku „Litterae Slavorum Theologicae“. Nešlo mu o dogmatické, právní a rituální památky cyrilské a hlaholské, ani o cíle unionistické. Věren svému názoru náboženskému akcentoval již tehdy především nutnost vydávati české spisy, týkající se reformace, ovšem nikoli výlučně. Pešek poznamenává pod čarou, že snahy předchůdců Husových i Husa samého byly připínány na řecko-slovanský ritus, který podle některých starších názorů se udržel v Čechách od dob cyrilometodějských; Matěj z Janova prohlašován za obhájce řeckého ritu, jak dokazoval na příklad Kalousek ve článku „O historii Kalicha v dobách předhusitských“ (v programu malostranské reálky 1881). Nutno říci hned, že Masaryk názory o této kontinuitě v „České otázce“ výslovně a obsírně zamítá, jak ještě níže uvidíme. Spolek Masarykem navrhovaný, jak sděluje dr. Pešek, nechtěl se však nikterak bráti snad směrem protikatolickým, vždyť ve spolku byli i katolíci. Prof. Kalousek napsal o věci v „Osvětě“ 1885: „Tendence nějaká náboženská nebo protikatolická, jak se tu a tam z neznalosti myslilo, při vydávání těch spisů nebude. Naznačeno je to již v proslávaní spolkovém, ježto uvádí jména spisovatelů obou nebo vlastně tří stran, jejichž spisy vydati spolek sobě přeje...“ A dále vykládá: „Jde o vydání pramenů k historii náboženských sporů v Čechách. Spolek, jenž se k tomu cíli ustavil, nic jiného podnikati nechce. Pramenů těch potřebují vydatelé historičtí a theologičtí. Ovšem těch pramenů jednou vydaných bude moci užívati historik český i německý,

přítel i nepřítel národa českého a rovněž tak bez rozdílu budou jich moci užívatí theologové katoličtí i protestanští i pravoslavní." Spolek pro nepřítel okolností neměl dlouhého trvání a zůstal pohromadě necelé tři roky. Vylíčení jeho krátkých osudů nenáležejí již do rámce této studie. Podnět, který Masaryk dal, nasvědčuje tomu, že oslava slovanských věrozvěstů, světců Cyrila a Metoda byla mu podnětem k vážné vědecké organizaci a že odkaz cyrilometodějský nechápal povrchně ve smyslu tehdejšího liberalismu, nýbrž u vědomí, že otázka náboženská je nejvýznamnější otázkou pro člověka i národ. Náboženské hnutí musí být řízeno motivy náboženskými. Účely politické mohou hnutí takové jenom zkazit. Proto obrací se Masaryk již roku 1891 proti přijímání pravoslavi ze vzájemnosti slovanské. Nazývá tento směr nejasným a nepromyšleným, odporujícím programu Havlíčkovu a Palackého. („Několik úvah o slovanské otázce," Čas 1891, 670.)

Krátké zmínky o takovém pojmání ideje cyrilometodějské a zejména důrazné odmítnutí názoru, jako by byla nějaká přímá souvislost mezi cyrilometodějskou tradicí a českou reformací, nalézáme *passim*, ve formě krátkých poznámek ve všech spisech Masarykových, týkajících se českého národního obrození, náboženské otázky a zejména české reformace. Souvisle a programově nalezneme však Masarykův názor na otázku cyrilometodějskou formulován v „České otázce". (Str. 166 — 182.) Chceme-li znáti názor Masarykův na ideu cyrilometodějskou, musíme si nejprve reprodukovatí celý tento *passus* z „České otázky". Pokud se Masaryk o tomto problému zmiňuje ve spisech pozdějších, neneodchýlí se, jak uvidíme, nikterak od názorů v „České otázce" formulovaných.

Masaryk především velmi důrazně se obrací proti mínění, že česká otázka náboženská jest toliko otázkou slovanského obřadu. Ti, kdo si žádají toliko slovanský obřad, jsou v otázce náboženské pouze pasivními indiferentisty. „Obřad jest podřízen dogmatu a cenu i váhu má jen pro toho, kdo přijímá dogma, kdo přijímá celého ducha toho neb onoho náboženství." Masaryk obrací se proti mínění, jež vyslovily tehdy „Radikální Listy", jako by obřad byl pouhý hokus pokus. Obřad je objektivním výrazem náboženského života. Staví se tím po bok umění, neboť vyjadřuje viditelnými symboly vnitřní touhy. Obřad znamená celý styl, celou kulturní sféru. Obřadný rozdíl mezi Západem a Východem je tedy rozdílem celých kulturních světů. Komu je lhostejné náboženství, tomu musí být lhostejný i obřad, třeba by pokládal náboženství za politický nebo národní prostředek.

Dále pak se obrací autor „České otázky" proti starému omylu, jako by pravoslavi bylo nějak blízké svým duchem české reformaci. Kdo srovná dogmata církve pravoslavné a učení Husovo, pozná hned ten ohromný rozdíl. Husova nauka jest západaická, wyclifovská. Není příkladu, že by byla na Husa a ostatní refor-

mátory působila východní teologie. Není kontinuity české reformace s církví Metodějovou na Moravě. „Cyril a Metoděj byli prostě katolíci ve smyslu své doby, v níž východní a západní církve nebyly ještě zjevně rozpoltny . . . Hus zná i církev východní, ale velmi rozhodně drží se církve katolické. Papež a kardinálové nejsou mu sice katolickou, apoštolskou církví, Kristus je hlava církve. Avšak papež má autoritu Petrovu, pokud se neodklonil od zákona Kristova pravé hlavy církve.“ Nejméně ovšem má už učení Husovo podle názoru Masarykova společného s ideologií „cyrilometodějství“ mladočeského, se svobodomyšlnictvím. Masaryk uvádí historická fakta pro potvrzení svého názoru, že východní obřad říše velkomoravské nemá nic společného s reformací. Shoda mezi pravoslavním a reformací je číže negativní, shoda v odmítání Říma.

Masaryk správně — jak ukazuje právě zkušenost z poslední doby — poptrá sice historickou kontinuitu pravoslavi a západu, ale uznává, že tato idea může být sjednocovacím heslem pro spojení církve západní a východní, dovolává se i synody lyonské a florentské. Ukazuje na sjednocovací snahy mezi pravoslavnými a anglikány a německými starokatolíky a na pravoslavnou propagandu ve Francii, na čemž je nejlépe vidět, že tyto snahy nejsou slovanaké specifikum, nýbrž součástí problému širšího. „Darmo mluvit o náboženství, kde se přestává na planém novinářském demonstrování.“ Církevní slovanaký jazyk pomáhal hluboce věřícím Slovanům, ale nepomohl by lidem indiferentním. „Naši liberálové poslechli by si několikrát staroslovanakou mši a bylo by po staroslovanštině.“

Dokončení.

Josef Bartuška:

K MAMINCE.

Z knihy „S hvězdami a lidmi“.

Běžíš, hrozně běžíš, abys byl do večera doma. Tma tě dohání a chytá za kabát. Uškubneš, přitáhneš kabát k tělu, myslíš si: Maminka už v kamnech rozdělala, bílý ubrus, jako čerstvý obláček leží na stole, porculánové koflíky poledními zvonky cinkly.

Myšlenku ti přibije strach ostrými hřebíky do hlavy. Ohlédnout se bojíš, že by tě někdo mohl zastavit a zabit.

Ochotně se pobratruješ se všemi věcmi, i s těmi podezřelými. Zkrátka, bojíš se.

Potkám-li někoho — zašeptáš — poprosím ho, aby mi řekl, jde-li kdo za mnou.

Cesty ti tím rozhodnutím ubylo.

A vskutku, za chvíli jde proti tobě člověk. Divíš se, jak jde tiše a každým krokem jako by rozšlápl něco živého, co ještě za ním bezmocně se vzepne.

Přijde k tobě, vidíš: v každé dlani jedno oko nese, Bůh ho slepotou ranil, že mu, pyšný, za ně nepoděkoval.

Do rána ho tma zabije — myslíš si a běžíš, jako by ses při každém kroku spálil.

Rodný dům širokou zdí se ti v oči opřel — i já snad oslepau — lekneš se. Kouř pokojně stoupá vzhůru, jak by byl mléčnou drahou s tisícem červených hvězd.

Dosáhneš vrátek u zahrady, odemkneš zámek, jako bys otvíral zámek u ložnice krásné jedné dívky, zavřeš.

Nahlédneš oknem do jízby.

Na bílém obláčku leží matčiny ruce jak křídla anděla, sestra klečí u kamen a klaníc se ohni, smolné dříví mu předkládá.

Vidíš červený plamen, jak radostně na tebe letí, marně sestrou zdržován. Ve jménu bílého obláčku zabušíš na dveře a vejdeš.

Ani se neohlédneš a usneš hned u dveří, teplem a mládím tolika věcí kolem přemožen.

Nevíš ani, že tě matka do postele ukládá. Zdá se ti, že se dríš bezpečného bílého sloupu, který roste od země k nebi a u kerého tma tě nezabije.

To matku kol krku objímáš.

LITERÁRNÍ LISTOPAD 1924.

1.

V posledních letech řada významných pracovníků v různých oborech katolické kultury dožívá se šedesátých, sedmdesátých, ba i osmdesátých let svého plodného života a poskytuje tak vhodnou příležitost k narysování hrubých půdorysů své vědecké či umělecké činnosti. Je zajisté žádoucí, aby se závčas zachytily aspoň obrysy některých životních děl mužů, jejichž psychologické portréty v zájmu celonárodní osvěty budou jednou musít vyleptati biografové, dýchající v příznivějším pracovním ovzduší.

Jeden z takových pilných a nevtravých pracovníků dožívá se právě 1. listopadu svých šedesátin. Je to konsistorní rada **Josef Vévoda**, žijící jako pensionovaný gymnasiální profesor ve Vyškově. Jubilant narodil se 1. listopadu 1864 v Rychtářově u Vyškova a po maturitě vstoupil na podzim 1883 do bohosloví v Olomouci, kde byl též 1887 vysvěcen na kněze. Byl pak katechetou na reálce v Rýmařově, nadačním kaplanem v Nové Ulici u Olomouce, profesorem českého gymnasia v Olomouci a byv jmenován konsistorním radou, odešel do pense, kterou tráví zahrnut pracemi v haňáckém Vyškově. Vévoda počal literárně pracovat již v bohosloví. Účastnil se pilně práce v bohoslovecké „Literární jednotě“ olomucké a svoje prvotiny uložil do brněnské revue „Museum“. Především byly to *lyrické básně*, které tvořil z nutnosti svého cituplného nitra. Debutoval cyklem lyriky „Z různých veršů“ (Almanach bohoslovců olomuckých 1886) a básněmi „Z ranních dojmů“ (Museum 1887). Mezi básníky, které pilně studoval, našel tehdy proslavený německý tvůrce eposu „Dreizehnlinden“, Friedrich Wilhelm Weber, z něhož ve čtvrtém roce bohosloví četl několik překladů. Avšak k přetlumočení celé velebásně se neodhodlal, zato pěstoval svoji původní lyriku přírodních nálad a vlasteneckých vznětů, již posléze vydal souborně ve sbírce „Vzdechy a popěvky“ (Krnov 1888). Literární kritikové v „Literárních Listech“ i „Literární Hlídce“ přijali prvotinu způsobem, který skromného a nedůvěřivého autora nadchl k druhému vydání téže knížky vlastním nákladem (Praha 1892). Zatím však již otiskoval nové verše v pražské „Vlasti“ (1889), ve svém vlastním listě „Náš Domov“, v revui „Obzor“, v časopisech „Květy Mariánské“, „Anděl Strážný“, „Zahrádka svatého Františka“, „Nasinec“ a jinde. Také Vévoda účastnil se ruchu mladé literární generace let devadesátých a přispěl do almanachu „Pod jedním praporem“ (Holešov 1895) sociálně zahrocenými básněmi. Vyšehradský kanovník, buditel Beneš Method Kulda, jež byl almanach věnován, odvětil se Vévodovi ve své knížce

„Díkuvzdání“ (Praha 1895) případnou děkovací básní, v níž dobře vystihl živly jeho lyriky, lásku k Bohu a církvi, vřelou lásku k vlasti a zálibu v přírodě. Zatím stal se Věvodův básnický pseudonym *Josef Jasanovič* tou měrou známým, že se odhodlal vydati knižně hrst vlasteneckých veršů ve prospěch českého matičního gymnasia v Zábřezě, pod názvem „*Na ohrožené půdě*“ (Zábřeh 1901). V té době hojně jeho básně v rukopisech i v časopisech rozptýlené sdružovaly se mu v několik sbírek, které nazval „*Časovým proudem*“, „*Stopami světců*“ (legendy) a „*Pro dětské hlavičky*“ (verše pro děti), jež však neodhodlal se podnes vydati tiskem. Jak značný vliv měly jeho prosté, nehledané verše na mladé talenty, prozrazuje zповěd Antonína Travěnce v „*Novém Životě*“ (1896). Věvodův zájem o poezii projevil se posléze krásnou anthologií umělých i národních básní o Bohorodičce, kterou sebral a utřídil pod názvem „*Matka Boží v české poezii*“ (Olomouc 1913). Současně počal sbírat materiál k podobnému výboru básní o zvonech a jiných motivech, k jejichž dokončení bohužel nedošlo.

Souběžně a tvorbou veršů vyvíjelo se i Věvodovo *povídkářství*. Mladý autor žil v tvůrčím ovzduší kosmákovském a sledoval povolný vývoj svého přítele Zgody-Křena. Počal psát své drobné povídky ovlivněn oběma lidovými realisty a jeho debut v tomto oboru slovesném, povídka „*V ohni zkušebním*“ (Almanach bohoslovců olomuckých 1886), je ohlaselem jejich rázovitých vypravování. Kult obou zamilovaných svých autorů pěstoval i v „*Našem Domově*“, později přistoupil k nim i zájem o Gabrielu Preissovou. Knižních edicí Věvodových povídek dosud nemáme, ale již dávno seskupil je ve dvě sbírky nazvané „*Z našeho okolí*“ a „*Z mladých pamětí*“. Vévoda ujal se i záslužného díla sebrati a vydati roztroušené a namnoze poloztracené povídky Zgody-Křena, jež počal v srpnu 1923 vydávati v Brně nákladem Občanské tiskárny. Tyto „*Splsy F. K. Křena*“ obsáhnou deset svazků, z nichž až dosud vyšly povídky „*Z hanáckých gruntů a mlýnů*“ (Brno 1923), „*Veselé hanácké příběhy*“, „*Pod hanáckým nebem*“ a „*Přihody hanáckých strýčků*“. S povídkami Věvodovými těsně se stýkají i jeho četné *statí národopisné*, rovněž roztroušené v časopisech, a velmi hojně *články životopisné* o českých i cizích spisovatelích, umělcích a učencích, které lze najíti v „*Našem Domově*“ anonymně, pod šifrou J. J., nebo podepsány. Tyto statí jsou hledány literárními historiky pro spolehlivý a jinak nepřístupný materiál. Vévoda se pokusil i o *literární kritiku* ve Vychodilově „*Hlídkce literární*“.

Velkého významu získal si v české literatuře na Moravě Věvodův obrázkový a zábavně poučný časopis pro lid „*Náš Domov*“. Vévoda pojal úmysl vydávati vedle pražské „*Vlasti*“ a brněnského „*Obzoru*“ list obrázkový a lidový, jehož katolíci dosud postrádali. Jeho přičiněním ustavila se 1891 v Olomouci „*Jednota Našeho Domova*“ a již 1. ledna 1892 počal vycházeti „*Náš Domov*“ jako čtrnáctideník. Jedenáctým ročníkem 1902 přeměnil se list na mě-

sícník a jako takový vychází od 1908 podnes v Brně nákladem Občanské tiskárny. Vévoda jako redaktor stal se pravým otcem všem mladým básníkům i povídkářům křesťanského smýšlení a v devadesátých letech stala se čísla jeho „Našeho Domova“ pravým dostaveníčkem nejlepší společnosti literární. Počet spolupracovníků, které Vévoda během třiceti let ve svém listu soustředil, přesahuje daleko číslo 200 a jsou mezi nimi lidé nejvzácnějších kvalit. Dílo Vévodovo není ovšem skončeno a jeho literární dílna výškovská uchystá nám jistě ještě nejedno milé překvapení. Přejeme mu k této práci zdraví a všeho zdaru!

František Zýbal:

PODZIMNÍ PÍSNĚ.

1. HRBITOV V HORÁCH.

Na starý sešlý hřbitov
jsem v horách zabloudil,
když podzim rudé listí
do trávy rozhodil.

Stesk divný ležel kolem
jak šel bys tichem skal,
a vítr nade hroby
tajemně natřkal...

2. STARÝ PODZIM KRÁL.

Starý podzim král
na housle si hrál.
Starou píseň, plnou lkání
o zmaru a umírání,

srdci bolu, o loučení,
po němž návratu již není,
O vášních, jež v srdcích vřely,
o láskách, jež odumřely...

3. ZÁŘÍJOVÁ NOC V HORÁCH.

Jsou opuštěny stráně,
žel v stáje dobytek,
na jedli dříme káně,
po cestách zármutek.

Pruh dlouhý mlhy šedé
se táhne údolím
a měsíc závoj přede
svým svitem umrlým...

KATOLICKÝ PĚVEC KÁZNĚ A SPORTU.

Zrodila jej nová Francie. Pomohla jej vychovati válka. Vytrhla *Henriho de Montherlanta* ze studii, naučila jej pohlížeti vážně na život a vycvičila jej v přímé kázní těla i duše. Pokračování života v zákopecch nalezl pak ve sportu. A sport, jenž uchvátil mladé pokolení celého světa a na nějž my starší tak často reptáme jako na škůdce literatury, probudil v něm básníka.

Francouzská kritika již uznává, že *Henri de Montherlant*, 27letý autor dvou knih novel a básní („Le paradis à l'ombre des épées“ a „Les onze devant la porte dorée“) jest v literatuře zjevem novým, přinášejícím prvky plné síly a svěžesti i podivuhodně zralou formu. V prvních básních překvapuje často nepřijemně apatheosa brutální, tělesné síly, ale pak se již autor zvolna mírní a brzy začíná hleděti na sport s vyššího stanoviska: vidí v něm školu nejen fyzické zdatnosti, ale i *mrační kázně* a symbol vnitřního života spjatého neutrošnými zákony.

Touha po dokonalosti, snaha o krásu těla a krásu duše — to je zdroj celé dosavadní tvorby *Montherlantovy*. Nic není ho tak vzdáleno jako pesimismus těch, kteří neumějí než si stýskati do života a jeho běd nebo nafkati na zkaženost dnešní doby: básník jest pln vítězné důvěry v život a neustává bláskati, jak vášní je náš věk a jak jen pevná vůle člověka musí vykovati jeho dokonalost. K tomu jest dle něho třeba především kázně a pořádku. „Nepořádek je kvasem povrchnosti“, sport je pak školou pořádku a disciplíny i ochranou slabých před špatnými náklonnostmi. Jinou *Montherlantův* jest pln rovnováhy i úcty k předpisům, dovede jim podrobiti svou vůli, jež se otužuje v poslušnosti a ve vytrvalé snaze dospěti vytčeného cíle: jest pln ohně, který oživuje nejen jej, ale přelévá se i na celou skupinu druhů. Je-li život a jsou-li lidé k němu nepravdiví, přemůže je, podrobí si je stále větší dokonalosti, čistotou a sebevládou.

Jak viděti, nemá tato nová poesie nic společného s poesii oné skupiny moderních básníků-vitalistů, kteří pohansky opěvují život jen pro jeho smyslové radosti a v nejiracionálnějších variacích opakují své „sladko je žít!“ 7. díla *Montherlantova* vane spíše dech přímé vážnosti, jež nezapomíná ani při nadšení vzbuzeném pohledem na výkon zdravého a krásného lidského těla, že život není požitkem, nýbrž průpravou k nejvyšší dokonalosti — v Bohu.

Henri de Montherlant nikde nezapřítá, že tuto vyšší hledisko na sport je především výsledkem jeho — *katolicismu*. Nejednou staví tímsky katolicism proti křesťanství romantickému a zvláště proti všelikým jeho protestantským formám. V katolicismu objevuje nejlepší formu kázně a pořádku, jež umožňuje člověku ovládnouti dokonale sebe sama. Při tom odsuzuje *Montherlant* poslední etapu vývoje svého mistra *M. Barrés* (jeho román „*Oronte*“) a jde za *Maurrasem* a *Lasserrem* dlel a priori svět na dvě části: přijímá „*Tibre*“, t. j. katolicism tímsky, obrození, tradici, klasicism, nacionalism — a zavrhuje „*Oronte*“ t. j. alexandrinism, mesianism, byzantinism, reformaci, francouzskou revoluci, romanism, humanitarism a jeho výtvoři: liberalism, kosmopolitism a bolševism.

Toto rozdělení jest ovšem hodně libovolné — a také v katolicismu básníkové je ještě dosti prvků, jež sotva lze nazvati katolickými — jako na př. jeho názor na válku. Ale tomu jsme již u Francouzů zvykli.

J. J.

Z NOVÉ ČESKÉ LITERATURY.

Dr. Josef Matocha: Problém osoby. Filosofická úvaha. Část I. Vývoj problému osoby v dějinách filosofie. Stran 56. Nákladem vlastním v Olomouci 1924. — Osoba je správná a rozumná podstata. Problém osoby není nic jiného než problém podstaty. Positivisté ovšem považují podstatu za psychologický klam, pravice s Tainem, že nejsou podstaty, nýbrž jen fakta a zákony, totiž jevy a jejich vztahy. Hmotnou podstatu prohlašují za předud vytvořený smysly a důsledně i podstatu duchovou za předud vytvořený vědomím, ač to odporuje jasně zkušenosti, neboť ve svém vědomí rozlišujeme mezi jevy, jež máme, a subjektem, jenž trvá. Problém osoby je významný zvláště v etice, neboť není-li osoby, není mravní zodpovědnosti. Autor věnoval této otázce zásluhou pozornost a opíraje se o filosofii svatého Tomáše chce ve své úvaze hájit existenci podstat s trojího hlediska, ontologického, psychologického a etického. Žel, kniha přítomná obsahuje vlastně jen úvod k úvaze samé, totiž dějinný přehled problému osoby, v němž autor vykládá pojem podstaty ve filosofii před Aristotelem, nauku Aristotelovu, svatých Otců, scholastiků a konečně osobnostní teorii ve filosofii moderní. Dom. P.

Dr. Josef Kratochvíl: Filosofie středního věku. Olomouc 1924. — Přítomná kniha dra Kratochvíla je v naší literatuře první publikací, která podává souborný obraz dějin středověké filosofie. Jak autor přiznává, vznikla poněkud. Je to práce 20 let, jejímž základem byly četné monografické studie rozptýlené po našich revuich a částečně i knižně vydané. Účelem knihy je „zduchovnění a povznesení českého života“. Nechce být pouhou informací, ale ukazuje, že „ve středověké filosofii je vlastní podklad moderního myšlení, že neznatí středověkého myšlení znatí neznatí sebe, neboť středověk dosud žije i v nás i kolem nás“. Základní problém filosofie, problém víry a vědy, byl ve středověku řešen sub specie eternitatis, nábožensky, tak jako veškerá skutečnost přímo byla nábožensky citěna.

Filosofii středověkou dělí autor na patristickou, která vrcholí ve sv. Augustinu, jehož filosofie je metafyzickou Nového Zákona, filosofii scholastickou, jež dosáhla v systému sv. Tomáše Akv. svého všestranného rozvinutí, a konečně filosofii antischolastickou, reprezentovanou averroismem Sijera z Brabantu a Jana z Jandunu.

Hlavní význam celého spisu ovšem tkví v kapitolách o filosofii scholastické. Scholastika je směr filosofický, který se nese „k rozumovému vysvětlení přírody a vesmíru z posledních příčin. Všechno vzepětí lidského ducha spíše k velikolepé syntese, k harmonii vědy a víry“. Scholastika není tedy jen filosofickou metodou, není ani jenom filosofii křesťanství. Ona je systémem tak samostatným a všestranně propracovaným jako některý moderní systém filosofický. Spisovatel ukazuje v jednotlivých kapitolách, jak scholastika pronikla celý soubor vědní a myšlení současného, včetně si psychologie, přírodních věd, etiky i politiky. Spis je psán jasně a, což je hlavní jeho předností, přehledně. Necht najde u naší inteligence tolik porozumění, a jakou láskou a porozuměním pro středověk byl psán. Jest do jisté míry i přáním autorovým, aby byl v tichu pracoven promeditován — vždyť podtitul zní: nástin filosofických meditací středověkých. Lad. Š.

Josef Hronek: Kněz v českém národním obrození. Populární vzdělávací knihovny sv. 2. Stran 45. Cena 4 Kč. — **Dr. Alfred Fuchs: Sjednání církvi (Unionismus). Těže knihovny sv. 3. Stran 31. Cena 3 Kč.** Nákladem Československé akc. tiskárny v Praze 1924. — Hronekův spis ukazuje znovu známou, nepopíratelnou, ale přece jen často zapominanou i přehlíženou skutečnost, že české vlastenecké kněžstvo bylo hlavním činitelem našeho národního obrození. Autor opírá se o vědecké výsledky předních českých badatelů o této době a také se jich častěji výslovně dovolává, takže jeho vývod působí přesvědčivě na každého rozumného čtenáře. V jednotlivostech bylo by ovšem možno některé kapitoly s prospěchem doplniti, jiné zase dalo by se říci stručněji a

úměrněji. Zvláště macelačky — v poměru k jiným — jest odbyta staf o vlastenecké činnosti moravských kněží. Sušilovi na př. jest věnována jen všeobecná dvouřádková zmínka, kdežto Puchmayerovi plně tři strany; o Fr. Pravdovi v 11 řádcích vypravuje se i o tom, jak vstoupil do literatury a jak dostal svůj pseudonym; ba hovoří se ve 13 řádcích také o V. Beneši Třebízském, jehož činnost přece již nespadá do národního obrození — jinak by bylo třeba uvést ještě celou řadu jiných spisovatelů z let sedmdesátých a osmdesátých. Nedopatřením udán u Herbenova románu „Do třetího i čtvrtého pokolení“ letopočet 1919 — vyšel již r. 1892. Než tyto nedostatky dají se snadno napravit, a pěkně psaná knížka vyplní jistě i tak svůj úkol, daný již programem sbírky.

Spisek redaktora „Populární vzdělávací knihovny“ *dra A. Fuchs* není otiakem jeho studie „Poslední papežové a unionismus“, známé z letokl. Archy, třebaš ovšem přejímá z ní některá data. Osvětluje celou nejvš dležitou otázku s hlediska mnohem širšího. V přesně logicky rozčleněných kapitolkách určuje především pojem a význam unionismu, načez vylučuje poměr mezi katolictvím a východem i různými jeho rity, ukazuje i kulturní význam snah po sjednocení a zvláště také význam ideje cyrilometodějské a velehradských sjezdů a všímá si konečně i obdobných pokusů unionistických v církvích protestantských, zvláště v Anglii a ve Švédsku. Spisek, doplněný vhodně odkazy na nejnovější literaturu, zasvěcuje stručně a zcela věcně i jasně do otázky, která dnes zajímá celý vzdělaný svět, a zaslouží jistě, aby byl hojně čten i rozklřován. B. J.

Jan Vrba: Vysoký sněh. Obrázky z přrody. Stran 290. Vydal Fr. Obzina ve Vyskové 1924. — Z častých toulek lesy a lukami, z odborných znalostí jadrné, „pravodátné“ myslivosti, z důvěrného soužití se stromy, zvířeli, ptáky a hmyzem zrodily se mnohé přírodní nálady; autor je takřka deníkové zachycoval, kdykoliv se vrátil z vycházky, čekané neb lovu. Kdo umí taktó s hladovými očima chodit přrodou, vynikaje nejen bohatými vědomostmi zoologickými a botanickými, ale též vlohou pozorovatelskou a popisnou, odhalí ovšem mnohá tajemství a neznámou krásu i v nepatrném úseku haltravského pásma, Dražinové hory a postřehovských rybníků, zvláště nelení-li se mu vyjítí třebaš i do mrazivé a nebezpečné vánice sněhové a tam se podivovati zápasu lesa s přsnou tíží sněhu a kolektivní odolnosti vysokých, navzájem přimrzlých korun stromových. Kromě těchto jedinečných pozorování obsahuje kniha Vrbova řadu drobných loveckých příhod, vypravovaných tu s proclitěnou něhou pravého milence přrody, tu s mysliveckou povídaností, zahrocených někdy náladovou nebo filosofickou reflexi. Poctivý a nenásilný realism Vrbových črt, prostota a bezpečnost lícně získaly mu mnoho přátel zvláště mezi těmi, kteří po tápavých digresích expresionismu zatoužili slyšetí o věcech opravdovských. Dom. P.

Jan Vyhřádal: Veselé obrázky z Hané. Vytiskl a vydal Frant. Obzina ve Vyskové 1924. Obálka od akad. malíře Petra Pištělky. Stran 184. Nová kniha neúnavného opravdu spisovatele nezapte, že jest rodnou sestrou jeho četných starších sbírek a zvláště nedávných „Hanáckých humoresek“, ilustrovaných Petrem Pištělkou. Shrnuł do ní skoro půl kopy příběhů a obrázků, jež svým dějem nebo svými dobromyslnými lidskými figurkami charakterisují veselejší, rozmarnější stránky hanácké povahy. Některé jsou staršího data, jiné vznikly již v prostředí válečném i poválečném. Mnohé mohly se přhoditi i kdekoliv jinde — hanáckého rázu dodává jim jen jadrná hanácká mluva. Leckdy ovšem vkreslil autor do „veselých obrázků“ i řadu oblíbených svých „národních dokumentů“, jež dokazují, že zůstává stále oním bystrým pozorovatelem svého lidu, jakým byl od počátku své literární činnosti. A my, kteří jsme se zrodili z jiných moravských kmenů, můžeme skoro záviděti Hanákům takových Vyhřádalů, Bystrinů, Křenů, Hlavinků atd. M.

Roland Dorgelès: Probuzení mrtvých. Román. Přeložil dr. Emanuel Čupr. Obálka Václava Maška. Románové knihovny „Proud“ sv. 6. Stran 280. Cena 26 Kč. — Francis Carco: Štvanec. Román. Přel. Stanislava Jřovská. Obálka V. Maška. Téže knihovny sv. 7. Stran 136. Cena 14 Kč. Vydalo tisk. a nakl.

družstvo čs. legionářů „Čin“. Praha 1924. — Dorgelésův román je v první řadě obrazem, někde přímo kritikou velikého díla, jež podnikla Francie hned po válce: vybudování krajů zpusťovaných válečnou leticí. Uprchlíci vracejí se do svých rodných míst, jež stěží poznávají, bydlí v různých děrách a rozvalinách, snaží se vytvořit z trosk trochu lidské příbytky a sami bezmocni čekají na státní pomoc. Přichází s množstvím dělníků všech možných národností — nešťáčeji ani naši krajané — ale také s množstvím všelijakých spekulantů a příživníků, kteří hledí nešťastníky jen vykořistiti a dovedou obchodovati i s mrtvolami a těžit z lásky pozůstalých.

Autor je zřejmě dojat bídou trpících vdov, dětí a opuštěných rodičů těch, kteří vykrváceli za vlast, jest nejednou pohnut jejich nezdolnou důvěrou v život, a proto odsuzuje tím ostřejší všechny šlendrián, nepořádek i přehmaty, jakých se dopouštěly francouzské úřady. Ozývá se tu v něm nejednou žurnalista, jenž poznal všechnu tu bídu hodně zblízka a volá k zodpovědnosti ty, kdo jí pomáhali rozmnožovati. Ale přes to ani zde nezapírá velkého umělce a citlivého básníka, jak je známe z „Dřevěných křížů“. Je to nejlépe patrné z výrazné kresby množství zajímavých typů mezi domácími obyvatelstvem i ve spouště přístěhovačských lidí a zvláště z obou hlavních postav: mladého stavitele a jeho ženy, vdovy po padlém kyrysníkovi. Autor vylíčil tu s neobyčejně jemnou psychologií vývoj výčitek svědomí v duši ušlechtilého muže, jemuž myšlenka, že zabral místo mrtvého, ba že ho klamal již za jeho života, stane se obtížným přízrakem. Snaží se oddělně svou vinu tím, že se obětuje matce zemřelého, pomáhá jí hledati jeho mrtvolu a dospěje tak daleko, že hledí již na svou ženu jen jeho očima. Tak se mrtví probouzejí a ... matí.

Dorgelésův román jest dobré, umělecky hodnotné a mravně povznášející dílo, jehož překlad dlužno jen vřítí. Mluví z něho láska k nešťastným, souciti s opuštěnými rodiči padlých vojáků a odpor proti velké ničiteli lidského štěstí ... válce.

Historie bolestně probuzeného a až skoro k zoufalství ušatvaného svědomí ve vyšší ještě míře jest román „Štvanec“, jímž jest po prvé uveden do naší literatury mladý francouzský spisovatel Francis Carco. Nemaluje pro svůj příběh širokého rámce krajinného i dobového jako Dorgelés, nezabírá do proudu vypravování množství osob a epizodických fakt, ale soustřeďuje se více na jedinou událost, jež změnila zcela směr života dvou nepatrných lidí: pekařského dělníka a pouliční holky. Dělník zavraždí v noci bohatou domovnici. Nikdo ho ani nepodezírá, jen holka, jež chodívá někdy koupit si u něho pečivo, vytuší něco. Jemným citem pochopí i neštěstí jeho duše, již vábí jakási nevyvážitelná kouzla proudící z onoho zločinu a jeho následků. To v ní vzbudí touhu obětovati se ubohému ne mladému již muži a odvrátiti ho od toho, aby nepodleh l zcela osudnému vlivu. Zdá se jí, že tím objevila cíl, smysl života pro své bídné bytí a cítí se tím jakoby vykoupena od svého ponižujícího fenesla.

Ale všechna její úřeha nedovede ulehčiti trvale těžkou zločinu: doléhá na dělníka stále krutěji a budí v něm strach a hrůzu, jež ochromují jeho činnost, matou mu rozum a vyhánějí konečně od něho i dosavadní nezištnou těšitelku. V osamocení dochází konečně poznenáhlu k litošti, uvědomuje si v plné síle příšernost svého zločinu a štvaní výčitekmi svědomí. hrůzou před sebou samým, jde hledat své společnice. Sotva ji naleznou, padnou oba do rukou trestající lidské spravedlnosti.

Malá komůrka pekárny, blízka hospůdka a kousek pařížské ulice jsou jediným dějištěm tohoto románu dvou lidí štvaných tajemstvím zločinu, jenž v srdci opovrhované ženy vzbudil na čas obětovanou soustrast — o lásce nelze tu vůbec mluvit — ale pak ji zaplašil hrůzou výčitek svědomí. Těžká chmura visí nad těmi dvěma dušemi, v jádru dobrými, jež ve svém utrpení marně hledají klidu — a chápete hned při četbě, proč se tak marně a bolestně štvou: nikdo z nich nevzpomene ani jedinou myšlenkou na Boha, na dětství a tichý venkovský kostelík — z podzemní komůrky spadají hned do hospody nebo bloudí beznadějně temnotami ulic, v nichž patrně není chrámu s mlčenlivými zpodobnicemi — a je-li, ti ubožáci ho neznají, poněvadž snad nikdy neslyšeli o Bohu.

Smutná, neradostná kniha. A přece nemožno odepřítí autoru uznání za to,

jak dokonale s velikou životní pravdivostí vystihl nejméně psychologické pochody takových zavřených bytostí, vraha a prostitutky; i za to, že si počíná neobyčejně umírněně a taktně; jedinou větu často obduče M. na níž by si průměrný realista pochutnával zálibně celou kapitolou. M.

Jakob Wassermann: Golovin a jiné povídky. Autorizovaný překlad Hedviky Velemínské. Nakladatel B. Kočí v Praze 1924. Stran 132. Cena 12 Kč. — Jakob Wassermann stává se také u nás oblíbeným autorem, jak možno souditi z toho, že se ohlašují skoro současně překlady několika jeho románů a novel. Tři povídky, jež překladatelka spojila v této knize, nejsou sice arcidíly, ale ukazují dosti dobře příčiny úspěchu nevšedního spisovatele. Vybírá si z proudu současného života zvláště silné, psychologicky zajímavé povahy a předvádí je ve stručně načrtnutých a peče dobře vystihujících situacích, jež pak vrcholí ve scéně dramaticky napjaté a často až překvapující. Takovou je na př. scéna, kdy Golovin, typ vzdělaného dobrodruha, jenž se stal bolševickým velitelem a vlastně lupičem, setkává se v podkrovním světničce s prchající statečnou ruskou šlechtičkou a z útočnicka mění se v rytíře i proroka. Nebo ve druhé novele okamžik, kdy ruská šlechtická dívka octne se v podezřelém hotelu s těžce raněným revolucionářem, odsouzeným na Sibiř, aby ho tak zachránila. A ve třetí rázovitý německý sedlák, zasažený až k zoufalství vědomím, že prohrál svůj život, když vychoval zkaženého syna . . . Jsou to vesměs malá dramata lidského života, při nichž spisovatel nechává leccos jen tušiti a snaží se všemožně i ve svém stylu vyhýbat se obvyklým způsobům realistické drobnokresby. Překlad zdá se však příliš chvatným a zvláště jeho čeština vyžádala by si hodně oprav. M.

Marcel Prévost: Andělé strážci. Román. Přel. Josef Koupil. Obálka od J. Loukoty. Nakladatel F. Topič v Praze 1924. Stran 403. Cena 25 Kč. — Výchovný román, jaké začal psáti nedlouho před válkou oblíbený, často povrchní a lehce frivoli autor „Polopanen“. Změnil se značně, když si uvědomil ve zralém věku různé choroby současné francouzské společnosti a zvláště nedostatky a chyby ve výchově budoucích pokolení. „Les anges gardiens“, vyšel r. 1913, byl prvním dílem takové výchovné románové trilogie. „Andělé strážci“ jsou tu miněny soukromé učitelky a vychovatelky, jimž zámožné francouzské rodiny rády svěřují své děti, zvláště dívky. Jsou to z největší části cizozemky — Angličanky, Němky a Italky. Dívky různých povah a schopností, vytrženy povoláním ze svého společenského a rodinného prostředí, přestěhny z otčiny do dalekých krajů mezi lidi úplně cizí nejen srdcem, ale i rodem a mravů — přestávají žiti morálkou svého mládí, v houbě za lepším osudem pícházejí snadno na scetě, podléhají škodlivým vlivům i příkladům, začínají nenáviděti zemi, jež je živí, mstí se všemožně svým pánům, do jejich rodinných tajemství mimoděk vnikají, a působí pak zhoubně na své okolí, zejména na svěžené sobě děti, jimž měly být „andělé strážci“. Nejvíce temných barev snesl autor na Němku, jež je zloduchem ostatních, svádí kuplířsky nevinnou svou světenku i jejího, ne již ovšem nevinného otce, a pak na Angličanku, jež svým démonickým vlivem přímo odloučí dceru rodičům. Ale při tom je dosti spravedlivý, aby uznal, že i mezi těmito cizími vychovatelkami jsou někdy vzory ctnosti a že většinu viny nají samy francouzské rodiny: otcové, kteří často pronásledují a svádějí vychovatelky, a matky, jež — nejsou-li přímo cizoložnicemi jako Emmelina — počínají si při výběru učitelky nejvýš lehkomyšlně. Mravně nejvíce stojí v románě ženy, jež hledají opory pro svůj život v náboženství. Zdáraňuje to ostatně výslovně i sám spisovatel, když končí voláním po tradičních, starých ctnostech ženy jako občanky, manželky a matky, ctnostech, v nichž vidí obrození hynoucího národa. Ještě jasněji to řekl ve svém dalším, dosud nepeloženém románě „Lettres à Françoise-maman“ 1914, kde přijímá za svůj názor Julia Lemaitra: „Vychovávejte děti v náboženství svých otců. Nezasazete-li v duši dítěte náboženství, tu jeho místo zaujme předsudek nebo sektářství. Nedáte-li dítěti náboženství, učiní to snad někdo cizí, a to způsobem protivným vaší ideí. Vychovávejte tedy děti ve víře otcův a začněte tento výchov náboženský časné . . .“

Ve Francii byl román *Prévostův brzy* po vyjití zpracován také v divadelní hru, jež prý se těšila v Paříži neobyčejnému úspěchu. Přispěla k tomu ještě i časová, morální i uacionální tendence. U nás nemá již román takového významu, takže upoutá čtenáře nejvíce jen podrobnou kresbou prostředí zámožných francouzských vrstev, zpodobněných v nečinnosti a v honbě za zábavami. Ani tu přes své moralistní horžení nezapře autor školy, z níž v letech 80. vyšel, a metody, jež mu zjednala tolik obliby zvláště u ženského čtenářstva. M.

ARCHIV LITERÁRNÍ.

Humor Karla Křena v dopisech. Podává Jan Vyhliďal.

Když v únoru (16) 1907 Křen v Dubanech dokončil svou pozemskou pouť, K. Dostál-Lutinov napsal do prostějovského časopisu o něm posmrtnou vzpomínku, v níž dotkl se i Křenových viržinek a piva. Pantáta Ant. Ječmínek v Lobodících, čtouce tento nekrolog, zarazili se při té viržinkové zmínce a slzy vyhrkly jim z očí a pronesli: „A tož ani kósek té cigárky a sklínky piva nepřeji chudákovi za to, co se pro nás napsal, aby nás v trampotách a sóženích rozebral, prodrahnil... Tak odpíací světi!“

Slovy těmi dobře charakterisována přchylnost čtenářů k han. humoristovi — Křenovi. Jak lid lnul ke Křenovi, tak on až přespříliš miloval Hanáky, přehlížeje zhusta jejich stíny; za své „spisby“, jak rozmarně říkal svým obrázkům, málo mu nakladatelé mazali medu na každodenní chlebiček, ba naposledy jej odstrčili a on Hanákům přece psal.

Křen byl letory živé, rozmarné, vtípem jen sršel a házel jeho stfely na vše strany; zřídka kdy byl vážně naladěn. I v dopisech jeví se takovým, téměř všechny, jež od něho chovám, překypují humorem. Na potvrzení slov uvedeme některé.

I.

(Křen byl r. 1889 na jarmaku v Němčicích n. H., tam se mu tak líbilo, že napsal do „Hlasu“ oslavný podčárník na Hanáky „Na jarmaku“. Pisatel těchto řádků, bytem tehdy v Dobroměřicích, v obrázku s týmž nápisem v „Hlasu“ přiváděl na pravou míru jeho chvalo zpěvy o Hanáčích. Křen potom poslal tento list:)

Carissime!

Nemoha po replice Vaší v „Hlasu“ „na jarmaku“ nepsáti Vám několik slov, z nichž každé by tatarem bylo, nad výsost přeji si ze srdce gruntu.

Přítel Jste na mne jak kdysi Dunden na královorský rukopis s velkou učeností velmi a sláva Vám, antož — Inter nos — jsem skutečně čekal na něco podobného po mé „jarmareční“ práci, či po mém jarmaku a vězte, že mám z toho radost za tisíc rénských, že se mi podařilo tak dobře vějíčku položit, poněvadž byste jinak o Sobě nedal věděti

Co jsme psali, psali jsme, a že každý z nás trochu té pravdy pověděl, kdož by popíral.

To je tedy ad vocem Vašeho skutečně „trefného“ na jarmaku editio II.

Numero 2. Konečně po dlouhé době dvou let jsem dostal z „Hlasu“ 20 zlatých rak mědě a jak mi jakýsi krajan z redakce píše, prý na rozkaz Društva a zvláště Dra J. Pospíšila, a abych prý na ně nezapomínal.

Tož to vytahujete klapky Svých očí, co? Za práci dvou let 20 zl. Nejí to zrovna marnopratnost redakční?

Inu my Češi se i s málem spokojíme, jen když nás nebijí. Snad se tam ti páni ustrnuli nade mnou, když Jste napsal, že i na Hané není má kapsa jakási v rychtiku a je-li to zásluhou Vaší, tož dělám před Vámi poklonu.

To jsem Vám chtěl tedy ocali svého pára vríti do papíru tohoto blány.

Nro 3. Od Benediktínů jsem už dostal skoro celý honorář a zalátal jim částečné díry v kabátě mé existence.

Nro 4.: Až Vám zas napadne, tož mi pište, kdy přijedete do Prostějova na plk a koroptve.

S tím se Vám na všem dobře míti přeje cum salute in Chr. J.

V Dubanech 7. září 1889.

Váš
Frant. Zgoda.

II.

(Křen odpovídá na upozornění, že by měl lepší pozor dáti na svou hanáčtinu, stěžuje si na malý honorář.)

Přátelu milý!

Ono se to lehce fekuje: tak a tak -- a ne tak, milá brachu, tuze těžko se to piše, zvláště mně. Nedržím se totiž onoho „nonum prematur“ atd., nýbrž zapálím si fajfku, sednu, vezmu léstro papíru, pšu, dám do kupertu, napíšu via štadt brn a je to. To by musil míti člověk trpělivost slona s korekci a přepisováním a našlo by to od fleku.

Ale ostatně kys ty hand za upozorněnou a věřte, jsem tomu skutečně rád, že jste na to i ono poukázal, no und dann, že vidím, že jste v tom hanáčkém koutě tam na mne přece načisto nezapomněli.

Hanácky psáti je náramně zle, ale ne od žaludku s (h)offmanakými kapkami. V každé dědině se mluví jinak a třeba tu ucha nejtajnějšího spicla, aby člověk postihl všecky ty odstíny výslovnosti téže hlásky, když už sám přizvuk výslovnost často úplně mění, ne pak člověk tlačivší dva roky tajtonskou (německou) půdu ne tak lehce dovede se zas vpravit v tu naši hanáčkou mluvu. Ergo nemějtež Vy et Consortes trápení z toho: quod scripsi, fide scripsi bona a radě i pokynu dobrému a přátelskému ochotně i rád otevru vrata ucha i srdce svého.

Cetero quin teď ve sv. postě cesta nach Pros-nic lednjaká, tož to necháme až po Velikonoci.

Dnes, totižto 20. března (ve čtvrtek) jedu do Němčic zas jednou se podívat na známé. Nebyl jsem tam už tak v truky rok. Ale věste mně, tím psaním do Hlasu si člověk nevydělá skoro ani na papír, péro, inkoust a poštovní známky. Od záti lonáského roku jsem toho bis dato už načmáral dosti a dál mně za to -- 15 rýnských.

Je to národ, co?

Ale povídám si: non penna, sed usus -- a píšu dále k vlastni a snad i druhých legraci.

Tož tolik Vám píšu atramento per chartam in charitate. Vám je tam bejl často si zabrousíte někam do sousedství, ale unerajs sedí stále doma, antoš p. šel sám nikam k sousedům nejede.

Zatím a pozdravem srdečným osculoque fraterno

20. července 1890.

Laeta festa! a vydatný mrskut!

Váš
p. Franz.

III.

(Křen pozván na „kojedu“ do hulského „Jednoty sv. Josefa“, aby přednášel, dívky jej obdarovaly „koláčem“ a podaly mu tři kořenky křenové, svázané slovanickou trikolorou.)

Přátelu milý!

„Hulín“ mám dosud ne v žaludku, ale v krku. Bylo mně raději poslati Ti v neděli na Boží Narodzení telegram, že mám hlas jak rozvzaná harmonyka, a že tedy nebudu moci přijeti. Že jste to však už rozpověděl v novinách, tož jsem si povídal: Francku, pojeděš, musíš!

A tož jsem jel -- a mrzí mě to dosud!

Tak jste mě tam krásně přivítali a dál jste mně takovou časť ve spolku

upřímně po hanácku a co jsem Vám dal za to já? Trochu v chrapotu chrap-
tivých myšlenek! Chrápím dosud a to proto, že jak na Hanáka něco vlezle,
tak lehko to s něho nelezle! A tož; minl jsem Vám tam udělati báječně
kfenovsky krásnou řeč a ona zatím uvázla v krku! Krásu jste viděli pouze
na moř ošumělé čamate a báječnost jsem viděl já sám na Vaší báječně upřímné
pozornosti! Bud tak dobrý, příteli milý a přečti to všecko, co píšu, ve ctěn.
spolku sv. Josefa a vyříd všem milým téhož spolku členům upřímný ode mně
hanácký pozdrav a panu předsedovi — že vzkazují: až ten Kfen bude mít
v pořádku a bez chrapotu krk, aby mu p. předseda udělal na papír pérem
škrk, a Kfen do vlaku frk a než bys okem mrk, bude Kfen v Hulíně městě
a po šekovně cestě ve spolku o Vás bude mnět řeč jak ženich má k nevěstě.

Dali jste mně u Vás buchtu!
a hned jaký velký ruch tu!

— — — — —
Svatý Josef, svatý patron spolku,
vděčně přijal groš za kousek vdolku.
Chudoba nikdy cti neztratí! —
Chudoba víc má jak bohatí!
Chudobě Pán Bůh oplátí!

Dale ste mně e tře kose kfen
ve slovanské pantle, to zpomeno
— až so doma! Jož je pozdě!

A tož si to pěkně rozděl-
te a boďte hodni ledi,
at Vás ani šed nešedí!
Ať jož v práce, at jož v legraci:
decke boďte hodni Hanáci!

A tož, chceš-li a uznáš-li, tak to těm dobrým lidem přečti, pozdrav je ještě
jednou všechny . . . a já jsem

V Dubanech 31. prosince 1898.

Tvůj upřímný
Fr. Zgoda-Kfen,
panáček hanácké.

Dokončeni.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Družina literární a umělecká ko-
nala po valné hromadě svou první vý-
borovou schůzi dne 2. října v Olomouci
za účasti 6 členů (Bitnar, dr. Hrachov-
ský, Masák, Rehulka, Večeřa-Sifřizovský
a Zamykal). Jednatelům zvolen opět
Fr. Večeřa-Sifřizovský a pokladníkem
Lad. Zamykal. Předseda podal pak zprá-
vu o výsledku *románové soutěže*, jež
byla vypsaná Družinou r. 1922. Bylo
podáno celkem 11 románů, mezi nimi
dvě velmi obsáhlé trilogie. Jedna po-
vidka (heslo „Volenov“) nemohla býti
přijata do soutěže, poněvadž nevyho-
vuje podmínce o rozsahu (nejméně 20
tiskových archů). Tříčlenná jury na
schůzi dne 18. září v Brně rozhodla se
po bedlivé úvaze podati výboru tento
návrh, jenž také schválen: První cena
nebude udělena, druhá a třetí cena
bude sloučena a odměněna tři relativně
nejlepší románová díla: „Svítání“, „Du-
še mosak“ a „Kristaři“. Když otevřeny
obálky, seznáno, že autorem první prá-
ce jest *dr. Frant. Odvalil*, druhé *dr. Jar.
Hruban* a třetí *Ant. Hráza*. První dvě
vydá sama Družina, vynášají se pak,

aby sprostředkovala u katolických nakla-
datelů vydání románu *Hráza*, jakož i —
budou-li si ovšem autoři přáteli — ostatních
prací, jimž nebylo možno udělití odměny.
Některé však bude nutno před vydá-
ním přepracovati. — Dále jednal výbor
o otázce *archivu a musea katolických
spisovatelů*. Jest nejvyšší čas, aby se
v této věci přešlo konečně od slov ke
skutkům, neboť jest jisto, že prodlévá-
ním ztrácí se nám stále a nenávratně
důležité často dokumenty a památky.
Poněvadž zatím pro finanční potíže u-
možno pomýšletí na zřízení samostat-
ného musea v místě, kde by bylo nej-
lépe přístupno badatelům i veřejnosti,
uaneseno s povděkem přijmouti ochotu
knihovníka arcibiskupské knihovny
v Kroměříži p. dra Ant. Breitenbachera,
jenž chce věnovati této věci zvláštní
oddělení kroměřížského archivu. Bude
tam uložena především obsáhlá a důle-
žitá korespondence K. Dostálova-Lutinova.
Václavští členové Družiny i její přátelé
vezmou zajisté myšlenku musea za svou,
neboť jen všestrannou ochotou a sou-
činností bude možno získati a od zkázy

nchránit, co pro jednotlivce nemá mnohdy ceny, ale soustředěno a vědecky uspořádáno bude mít veliký význam pro budoucí badatele v dějinách naší kultury. Nejedná se ovšem jen o památky po zesnulých, ale i o různé dokumenty k životu a k dílu současných spisovatelů. Přesný program další práce v tomto směru bude podán v listopadové schůzi výboru, načež Družina zahájí účinnou akci. — Výbor obíral se pak revizí *členské matriky* Družiny a rozhodl, že za dnešních poměrů, kdy je tak těžko vydávat zvláště básnickou a vědeckou knihu, netrvá na původní podmínce, že totiž za činného člena může být přijat jen spisovatel, který již vydal samostatnou, knižní publikaci. Všem členům budou zase pravidelně zasílány složité listky na zaplacení členských příspěvků. Přijetí několika nových členů schváleno. — Na konec jednáno o otázkách, o nichž se v poslední době rozhovořili někteří členové Družiny v denním tisku. Postupní návrhy přináší vlastně jen článek Fr. Hanzelky v „Našinci“. Výbor jest jistě povděčen, že se naše česká veřejnost začíná živěji zajímat o naše literární poměry, a uvítá s radostí každý nový podnět i kritiku třeba nepříznivou, ale dobře míněnou a spravedlivou. Ještě raději by však uvítal — *pomocnou a obětavou ruku!* Neboť přiznejme si upřímně: návrhů a námětů, „co by mělo být“, „co by se mělo udělat“ — bylo u nás vždy a dostatek, ale háře je, když jde o jejich uskutečnění. Ne že by nebylo snad dobré vůle, ale konec konců přijde se k poznání, že i k té nejdělnější činnosti — ba k této právě nejvíce — jest potřeba *peněz!* Družina nevydávala knih, které táhnou široké vrstvy čtenářstva a z nichž obyčejně nakladatelé těží, nýbrž většinou takové práce svých členů, jež by jinak ne snadno našly nakladatele. A vydala zvláště veliké nákladné dílo o Dantovi, jež byla na polo darem odběratelům a také počátkem těžké finanční krize, z níž se nemůže Družina dosud vzpamatovat. Jež tuto hospodářskou stránku celé otázky, bez jejíhož šťastného vyřešení i nejkrásnější plány „iniciativních“ lidí nutně ztroskotají — tak jako ztroskotala většina velkých snů zesnulého K. Dostála-Lutinova — osvětli v „Arše“ pokladník Družiny Lad. Zamykal. Po mém soudu je správnější ne-

ošňovati veřejnosti velkolepými plány jejich zatím nemožno uskutečnití, neukládati také Družině úkolů, jež náležejí vlastně institucím lidovýchovným a politickým, ale za to jíti pevně krok za krokem za nejbližšími cíli; taková vytrvalá, třeba méně hlučná práce vynutí si časem jistě úspěch i uznání. A k ní zveme všechny, kteří mají zájem o rozkvět naší literatury.

Osobních polemik nemínám v „Arše“ pěstovati. Vím sice, že buď zájem a zvědavost u mnohých čtenářů, kteří jsou zvyklí tomuto způsobu boje z novin, vím, že je to i jakousi reklamou pro list — mnohé jen tím hlavně si „pomohly“ — ale **výsledek?** Roztrpčení, neláska a pak i nechuť k vážnější práci. Viděli jsme to nejlépe právě letošního roku, kdy se objevilo v naší neveliké literární obci tolik osobního hašteření a pláných sporů, že se to omrzelo kdekomu. „Archa“ jako orgán Družiny chce sdružovati všechny naše spisovatele k vážné práci. Není-li některý z nich spokojen, zná jistě forum, kde může uplatnit své výtky i své práva. Takovým forem není jistě na př. ilustrovaný týdeník, jež s katolickou literaturou nemá nic společného a jehož čtenáři obrovskou většinou sotva kdy slyšeli o Družině — tak jako zase katolickí spisovatelé zvěděli o věci teprve z liberálních listů, které s velikým gustem citovaly celé odstavce z článku básníka G. R. Co je v něm správného, to jsme cítili dávno všichni. Ale bylo třeba těch osobních útoků, jež beztak se zakládají z největší části jen na nedorozumění nebo i na zjevných omylech? Doufám pevně, že časem se uklidní roztrpčení p. autora, jehož si osobně vážím a jenž jsem svým posudkem v 1. čísle „Archy“ nijak přece neublížil, a že pak bude možno pohovořiti si o některých zásadních otázkách celého sporu věcněji a klidněji než dnes. A hlavně: se vzájemnou upřímnou důvěrou a láskou!

Paměti Frant. J. Vaváka, jež vydává prof. Jindř. Skopec nákladem Dědictví svatojanského v Praze, vyšel po 6 letech nový svazek. Obsahuje události z jediného roku 1801, jímž se končí třetí kniha Paměti, nejrozsáhlejší ze všech sedmi dílů. Většinu svazku zaujmají Dodatky, v nichž nejdnavy a nejvš

bedlivý vydavatel otiskuje množství nově nalezených, dříve neznámých dokladů: nejvíce jich je z daru akad. malíře Ládi Nováka, jenž pocházejí sám z Vavákovské přízně nalezi r. 1917 na půdě truhlic plnou listin a památek z bývalého majetku Vavákova. Prof. Skopec v do-slovu vděčně připomíná, že tento svazek mohli vyjítí jen vyhradní zásluhou nđp. biskupa dra Ant. Podlahy, jenž za ochuzeně Dědictví svatojanské sám obětavě pře-jímá náklad na další tisk Paměti, od nynějška ovšem vydávaných v počtu výtisků daleko menším. Jest si opravdu přáti, aby toto důležité dílo octlo se konečně úplně v rukou čtenářů. Cena svazku je 10 Kč, pro členy Dědictví jen 8 Kč. - Totéž Dědictví žádá nás za oznámení, že vydalo právě kapesní vydání Pisma sv. N. Z. také ve vkusných a pevných vazbách; celý Nový Zákon za 20 Kč, Evangelia samostatně za 10 Kč, Apoštolář za 14 Kč. Adresa Dědictví svatojanského jest: Praha-IV, Víkárská ul. č. 35.

Český Lid, sborník pro studium lidu československého, vydávaný nyní nakla-datelstvem Jana Svátka v Praze, zahájil právě svůj jubilejní, pátadvacátý ročník. Z 1. čísla jest patrné, že zůstává sice věren svým dobrým a osvědčeným tradicím, ale přes to oblašuje v článku svého neúnavného redaktora dra Čeňka Zírta jakousi *modernisaci*, změnu do-savadního programu; uznává, že třeba jej rozšířit a vhodně přizpůsobiti ny-nějším poválečným poměrům. Dnes -- praví dr. Zírt -- nestačí heslo studia národopisného, lidovědného (etnogra-fického, folkloristického). Dnes lámou si hlavu učení i neučení, co vlastně znamená folk, lid? Odborníci v Anglii rozlišují studium lidu (folk) vůbec -- rozumí se tím slovem nejen lid venkovský, nýbrž i lidé v továrnách, v tech-nických službách; lid *femeslný*, živnost-níci atd. -- a studium lidu selského zvláště. Hlásí se tedy nová družka do společné práce. Dr. Zírt neví dosud, jak by jí po česku pojmenoval -- moderní její obhájci a šířitelé pojmenovali jí názvem "sociografie". Moderní sociologie a sociografie, rozkvět věd psycho-logických, změněné názory o původu kultury lidové, názory zbavené fanta-stických sentimentalit, rozvoj právních teorií i praktických zkušeností ze soci-ální patologie, vývoj národohospodář-

ských zájmů -- vše to nezbytně a ne-úprosně předpisuje změny ve sběrů a studiu látky národopisné i lidovědné. Dr. Zírt neslibuje ovšem, že změni program úplně podle cizí moderny; chce i dále vracetí československému lidu, čeho se zbavil bezúčelně, z přinucení, módou, vlivem cizoty a velkoměstské kultury, pokud je to v rámci přirozeného moderního pokroku přijatelné a udržitel-né. Ale jest přesvědčen, že nesmíme zavíratí oči před skutečností dnešních změněných poměrů, kdy pojem "lid" značně se rozšířil a jinak upravil... Vedle historického a programového článku Zírtova přináší 1. číslo ročníčné přehledy Al. Jiráska a Primusa Sobotky, pak řadu zajímavých a pozoruhodných statí: Renata Tyršová píše o kroužku "České chalupy" na Jubilejní výstavě, dr. Vladimír Francov o domnělé české písni v překladu Puškinově, premonstrát Cyril Straka o strašidelných pověstech ze Strahovských letopisů, J. Š. Baar vypravuje, jak K. Erben sbíral na Chod-sku kroje pro národopisnou výstavu v Moskvě, Florian Zapletal popisuje větrné mlýny na Ilaně. Josef Štrba sloven-ské kožušky atd. Sborník Českého lidu zaslouží plně podpory našich útavů i jednotlivců. Ročně stojí 56 Kč.

Nové romány z doby našeho ná-rodního obrození. Lidycká, věčně milá doba našeho obrození ukazuje se stále ještě dobrou živnou půdou pro krásnou literaturu. A čtenáři utýraní příběhy dnešních znerovaněných a ú-padkových hrdinů; nechávajíc se rádi přenášeti do ovzduší naplněného vůni probouzejícího se národního jura a oživeného světlymi postavami těch, na které učili jsme se od mládí pohlížeti s největší úctou i láskou. Tak letošá jubileum Smetanovo pohnulo asi zná-mého historického spisovatele dra Jus-tina Práčka, jenž se věnuje občas také beletrii, aby napsal románek ze života B. Smetany p. t. "*Katinka Smetanova*". Po způsobu Jiráskově snaží se autor v příběhu uladit lásky umelcovy ke Katince vystihnouti podrobně celé o-vzduší studentských let mistrových, takže se setkáváme s celou řadou našich bu-ditelů, hlavně s Palackým, s jeho tchán-em Měchurou, prof. Zeithamrem, K. Vinařickým, prof. Sedláčkem a j. Knihu vydává v sešitech po 1'90 Kč nakla-datel J. Svátek v Praze.

Dále do minulosti uvádí román Karla Dewettra „Světla buditelů“, jež začalo vydávat nakladatelství Joa. R. Vilímka v Praze s ilustracemi Oldř. Cibulky. Spisovatel vypravuje osudy mladého hrdiny Jana Kříšťana, do nichž zasahuje také tístá láska básníka Ant. Puchmayera k mladické Lucii Lomové a ozývají se velmi často jména Dobrovského, Kramera, Pelcia, bratři Thámů. Nejedlých a jiných buditelů z doby pojosefinské. Román Dewettrův jest určen hlavně dospívající mládeži.

Karel Sezima po delším odmlčení přiblížil se novým románem „Dravý živel“, jež začal právě vycházeti ve Vilímkově knihovně. Jak se zdá z prvního svazku, ozývá se v něm hojně vzpomínek z dětství, z idyllického Polabí a pak z lesů podbránských. Jakmile román bude ukončen, přineseme o něm referát v literární rubrice.

Chrást Matky Boží před Týnem. Pěkná monografie Kamilla Novotného vyšla ve 2. vydání jako druhý svazek „Uměleckých památek“, vydávaných nákladem F. Topiče v Praze. Ve zhuštěném úvodu podává Novotný historii památného chrámu, jež je tak úzce spjata s našimi dějstvy. i vývoj jeho umělecké výtčoby, již pak ilustruje 40 obrázků, opatřených stručnými informativními poznámkami. Je to milá a cenná knížka.

„Argus“. Pod tímto názvem začal vycházeti redakcí inž. Vladimíra Vondráka a nákladem Středoevropské výtčitzkové kanceláře čl. nový časopis, jež bude příznivě uvítán mnohými duševními pracovníky. Přináší jednak bibliografii, jednak stručné výtahy vědeckých a pozoruhodných článků ze všech novin a časopisů, které vycházejí v naší republice, a v nejbližší době také z větších zahraničních novin. Tak

má býti zachycen a rozříděn bohatý materiál, uložený v časopisech a novinách, který větším dílem přicházel na zmar. Články jsou seřazeny dle těchto hlavních oddílů: národohospodářství, školství, vědy technické, zemědělství, lékařství, umělecký průmysl, vědy přírodní, historie a geografie, vědy právní, filosofie a náboženství, sjezdy a výstavy. Dlužno jen litovati, že „Argus“ vylučuje ze svého programu bibliografii článků literárních. Nevím, z jakých důvodů. Nezabrala by tolik místa a přišla by jistě velmi vhod mnohým, kteří na jiných oborech nemají tolik zájmu. A nemáme jí dosud, třebaž bylo podniknuto již několik pokusů. „Argus“, jež vychází dvakrát za měsíc v Praze (Smichov, Smetanova 2), stojí čtvrtletně 28 Kč.

Nové časopisy těžko se dnes uchycují. V Brně začal letos v zimě vycházeti měsíčník skupiny mladých literátů „Svit“ (původně „Nový Život“), ale uvázl při 3. čísle. Podobně brněnský orgán jiné nejmladší skupiny mezinárodně orientované „Pásmo“ vydalo dosud jen tři čísla, poslední na zeleném papíře. Stejněho rázu v Praze vydávaný „Disk“ nedostal se přes první čísla. Nevede se ovšem o mnoho lépe ani starším časopisům, jež jsou skoro vesměs vydávány s velikými obětmi. Pražský „Život“ v I. čísle nového ročníku doznává veřejně, že Č. l. A. doplácí na ročně 20 tisíc Kč. A skoro současně čtu v Lid. Novinách ve zprávách „Ze světa filatelistů“, co se právě platí za starorakouské orazitzkované známky: na př. známka s razítkem města Bítlska má cenu 3 tisíce Kč. 3krejcarová známka s přeliskem „Bruck“ dokonce 15 tisíc Kč! Dáti několik set Kč za známku jest u vášnivých filatelistů zjevem zcela obvyklým. Kolik asi věnují títo a jim podobní lidé, kteří mají zase jiné a snad ještě dražší „sporty“ -- na knihy a časopisy?

Ročník XII.

Listopad 1924

Číslo 11.

František Kašpar:

MRTVÁ.

Vím, v její duši měl jsem druhou existenci,
mé druhé já tam plálo ve všech ctnosti věnci,
bez kazu, krásné, jak jen láska vytvoří,
blankytné zlatě z dálky zřené pohoří.

Umtela její schránka tělesná, však věřím,
že duše její vzala ku věčnosti dveřím,
co nesla v sobě nejčistšího za živa:
tajl i můj obraz rosou věčna okřívá?

Záhado tajemná! Když prvů žal už minul
a smrti vzdálen její zjev mi nový kynul
z muk jejích; zdálo se mi, že mou horší část
odnesla sebou jako černý z úlu plást.

Bolestným pokáním mé viny omývala,
bych začal nový život, za mne umírala,
litosti vděčné plna je má teskná hrud':
O Kriste, pro svá muka milostiv jť buď!

MASARYK A IDEA CYRILOMETODĚJSKÁ.

V „České otázce“ jsou uvedena i historická data o ideji cyrilometodějské: V době starší podobně jako Jeroným i jiní viděli mezi husitstvím a církví východní shodu; ti také se domnívali, že byla kontinuita mezi husitismem a církví Metodějovou. Husité v 15. století vyjednávali s Cařihradem o spojení, ovšem marně. I v ruských kronikách se vyskytují mylné názory, jako by bylo bývalo na západě pravoslavní násilím potlačeno. Masaryk omlouvá tyto these nekritičností tehdejšího badání. Bylo to jenom proti-papežství, co obě spojovalo, tedy shoda negativní. Positivní souvislosti nebylo. Bilejovský 1537 viděl shodu a souvislost utrakvistické církve s církví Metodovou v tom, že prý se večeře pod obojí udržela od Metoděje. Stránský přijímá nejen kontinuitu, nýbrž tvrdí, že církev moravská byla pravoslavná. Toto mínění přešlo i do německé protestantské literatury. Kriticky psal o těchto kombinacích Gelasius Dobner, který hájil slovanský obřad i katolickou pravověrnost věrozvěstů. Dobrovský v pojednání „Řecký obřad v slovanském jazyce v Čechách“ odmítá názory německého protestantského spisovatele Schmidta přejímajícího bajku Stránského. Masaryk ukazuje, že to „co naši, nynější domněle pravoslavní zastanci ideje cyrilometodějské s takovým hlomozem hlásají jako spásu národa a Slovanstva, to již před sto lety hlásali němečtí pastoraové“. Dobrovský připouští toliko, že by český jazyk a české písemnictví bylo zřetelné, kdyby Čechové byli přijali slovanské písmo atd. Avšak toho nebylo. Dobrovský pokládá za absurdní, že by byla bývala církev Metodějova pravoslavná. Čím více se vzdávala u buditelů rusofilie, tím více se upíraly zraky i k slovanskému obřadu. Otázka náboženská ustupovala však zřetelům národním. Tak věci rozuměl Marek. Ruská církev zdála se být Jungmannovi právě tak slovanská jako samoděržaví. Kollár budoval celý svůj názor na humanitní filosofii. Neviděl v církvích jednotného principu a doufal v literární vzájemnost. Za relativně nejlepší pokládal protestantismus. Palacký nepřipojil se nikterak k těm, kdož volali po slovanském obřadě. Palackému byla otázka bohoslužebného jazyka vedlejší. Neslučitelnost pravoslavné a české životosprávy po stránce náboženské a církevní po ruské cestě v doslovu k „Radhošti“ vyslovil a odůvodňoval. Odporuje mínění, že by se obyčej přijímat pod obojí od věku Metodějova potají byl udržel, dokládaje, že mnichové sázavští a podobně svatý Prokop byli římsko-katolickými. Novější naši historikové kontinuity naší reformace s církví Metodějovou rovněž nepřipouštějí. Havlíček byl vždy proti zneužívání náboženství k účelům politickým a proto

nemohl ani v ideji cyrilometodějské spatřovati pouhý prostředek k národnímu růstu. Přál si církevní jednotu mezi Čechy a varoval před náboženskými roztržkami. Proto se dožadovatel reformem církevních. Napsal: „Sjednocenost ve víře je skutečně největší blaho pro národ a zkušenost učí, že roztržky ve víře hubí všechnu i politickou sílu národů.“ Při tom zamítal Havlíček naprosto ruskou státní církev. Povrchní liberalismus potomní změlčil i ideu cyrilometodějskou. Sladkovský přestoupil k církvi pravoslavné, domnívaje se, že takto plní ideu cyrilometodějskou. Nešlo opět o náboženství, nýbrž o program a prostředek politický, proto také tento postup selhal. Národní strana svobodomyšlná přijala cyrilometodějský do svého programu. Masaryk nazývá přestup Sladkovského politickým salto mortale. Sladkovskému, typickému svobodomyšlníkovi, zdál se protestantský katechismus příliš ortodoxní a pojednou přijal katechismus vyznání, jež nejvíce se lišilo od jeho názorů. Vážné to memento pro povrchní svobodomyšlníky. Po Sladkovském hájena je ideu cyrilometodějská v této protestantsko-katolicko-pravoslavně-bratrsky rozdělené formě i tiskem svobodomyšlné strany. Dr. Grégr prohlásil, že domáhati se bohoslužeb slovanských má býti jedním z hlavních odstavců programu, jež sleduje strana. Má to býti hrází proti Němcům.

I se strany staročeské hlásána v téže době ideu cyrilometodějská. Dr. Rieger vyslovil se roku 1887 dopisovatelí ruského listu pro fecko-východní obřad a staroslovanský církevní jazyk. Zůstává však v církvi katolické, ale přeje si, aby se český národ dostal k Římu do poměru dnešních uniátů.

Masaryk konstatuje se vším důrazem, že ideu cyrilometodějská může mít smysl jenom pro věřící katolíky nebo pravoslavné. Právě vývoj poslední doby, kdy cyrilometodějský stalo se prostě slovanským úsekem světové ideje unionistické, dává Masarykovi za pravdu. Masaryk praví: „Ve světle docela jiném za to jeví se ideu cyrilometodějská, jak ji hlásají její přívrženci uvědoměle katolíci. Mužové stojící určitě při církvi katolické mají historické právo i všechny věcné důvody hlásat tuto ideu. Stejně má se věc s církevníky pravoslavnými, pokud totiž lze připustit, že v době Metodějově rozdílů církve východní a západní byly již vyvinuté, třebaže církve nebyly ještě definitivně roztržkou samostatně organisované. Ujasnění tehdejšího poměru obou církví vyžadovalo by dosti nesnadný historický výklad o vývoji dogmatu a správy církevní na Východě a Západě; pro nás v Čechách však stačí jistý fakt, že církev Metodějova byla poslušna papeže a že papežové v zemích našich slovanský obřad zaváděli a zrušovali. Jinými slovy: I církev tak zvaná Metodějova se slovanskou bohoslužbou byla katolická, římská, ne východní; obřad byl východní, ačkoli nevíme, do které míry.“ Masaryk tedy přiznává toliko věřícím katolíkům a pravoslavným „plně historické právo hlásat ideu cyrilometodějskou“. Přiznává jim i právo věcné. Kdo

stoi skutečně na půdě církevní a náboženské, ten má právo domáhat se i určitých rituálních změn, jsa si ovšem dobře vědom, že jde jen o cosi vnějšího a nebude v obřadu vidět všelék, jako liberálové.

Masaryk zmiňuje se i o sjednocovacích snahách cyrilometodějského kněžstva moravského a poznamenává, že se tyto snahy třístily o pasivitu hierarchie a nepřátelství vídeňských vlád, jež v těchto snahách čenichaly panslavism. (Doklady o tom, jak dovedla katolická vláda rakouská stavěti se proti snahám papeže Lva XIII., prvního novodobého propagátora unionismu mezi papeži, jak v Uhrách dovedla potlačovati i sebe nevinnější projevy kultu slovanských světců, a jak šikanovala proti vůli kurie slovanské glagoláše v Dalmacii, jsou dokumentárně obsaženy na pf. v známém spise Crispolta Crispoltiho: La politica di Leone XIII.) Masaryk vzpomíná snah M. Procházky a Sušila, cyrilometodějských slavností velehradských a tradice, jež tu vznikla, snah národních nepřátel tuto ideu potlačit, a sporu Höffler — Clam Martinic.

Pro svůj vlastní názor rozhodně odmítá cyrilometodějskou ideu, vida v ní pouhý výstřelek politického romantismu. Ukazuje, jak v jejím jméně byly dokonce vyslovovány fantastické požadavky politické, jako autonomie říše velkomoravské, atd. . . Pro liberály jde při ní o pouhé citlivůstkářství, o kolísání mezi skepsí, nevěrou, reformací, pravoslavím a katolictvím, o náboženské dekadentství, jež utkvívá na pouhých zevnějších symbolech. Jen věřící katolíci a pravoslavní smějí se k ní hlásit. Rok po vydání „Č. O.“ 1895 vrací se v „Naší Době“ opět k této otázce řadou článků nazvaných „Idea cyrilometodějská“, kde navazuje na některé tehdejší bezprostřední aktuality, ale v celku nemění svých názorů, vyslovených v „České otázce“.

Ke svému výkladu ideje cyrilometodějské vrací se Masaryk i ve svém „Rusku a Evropě“. (Praha 1919. Laichter. I. Str. 348.) V analýse slovanské zbožnosti poznamenává, že Kirjejevskij se domníval, že husitství si zachovalo vzpomínky na pravoslaví a v leččems že je připomíná. Českým Bratřím připisuje dokonce pravoslavné učení o Trojici. „Seznámíme-li se přesněji s církevními dějinami“ — píše Masaryk — „musíme pobořit tyto iluze, ačkoliv ještě pozdější slavjanofilové se snažili upnouti českou reformaci mnohem příměji na církev východní s malým úspěchem i kdyby slovanští apoštolové Cyril a Metoděj byli šířili na Moravě učení byzantské.“ — Masaryk připomíná, že pravoslaví samo o sobě není ničím typicky slovanským, vždyť pravoslavnými, příslušníky církve východní jsou i neslované, jako na příklad Řekové.

Tento správný postřeh Masarykův uplatnil se v ideji cyrilometodějské i na foru katolické církve. Nabyla i na této půdě teprve významu, až když stala se součástí problému světového, součástí otázky unionistické, jež se netýká nikterak jenom Slovanů.

Velehrad jest pro Slováky tím, čím jsou Arménům kláštery Mechitaristů, pro Syry kláštery Assumptionistů, atd. atd. Toliko jedna věc se změnila od doby Masarykových formulací názoru na ideu cyrilometodějskou v „České otázce“. Hnutí cyrilometodějské pozbylo své opoziční příchuti, kterou mělo za Rakouska.

Vídeň, ani od ní odvislá hierarchie, cyrilometodějství nepřála, ba z Maďarska máme doklady o tom, že biskupové mařili i kult svatých Cyrila a Metoda, jakožto „panslávských svatých“ (!) Bylo to výslovně proti intencím kurie, jež již od dob Lva XIII. spatřovala v slovanských tradicích, v uniátech, ve východním ritu most ke sjednocení s Východem. Lev XIII. doporučuje kult světců Cyrila a Metoda všemu křesťanskému světu a zaručuje práva východního obřadu. Pius X. organizuje hierarchii Orientálů, Benedikt XV. zřizuje pro Orientály zvláštní kongregaci, zakládá Orientální Ústav, na němž mohou studovati i pravoslavní, a Pius XI. pokračuje v těchto akcích všemi směry. Problém sjednocení křesťanstva stává se po válce aktuálnější než kdy jindy, jak svědčí i snahy církve anglikánské, presbyternické církvi amerických a švédsko-luterských alespoň o církevní federaci, není-li dobře možno doufat v ekumenickou jednotu. Jisté že všechny tyto snahy přispívají k lidské i náboženské toleranci, neboť chci-li někoho získat, musím se k němu chovat šetrně. Dobře věc formuloval po konferencích s Anglikány kardinál Mercier, když napsal, že přátelství a láska ještě není jednotou, ale disponuje k ní duše. I ideu cyrilometodějskou nabývá na mezinárodním fóru katolicismu tohoto významu, jak svědčí zejména průběh posledního sjezdu velehradského, za který se postavila kurie s celou svou autoritou. Tu jde o nesporný úspěch československých katolíků na mezinárodním fóru celé církve. Velehrad není již ústředím tolerovaného hnutí opozičního. Tamní kolej missijní v roce 1915 zřízená jest od roku 1920 kolejí papežskou. (Při této příležitosti bych si dovolil vysloviti nesouhlas s Masarykovou poznámkou v „České otázce“, že Jesuitům byl dán v roce 1890 Velehrad proto, aby ideu cyrilometodějskou potlačili. Jisté, že jezuitský řád nejednal nikdy proti intencím papežovým. Po vydání encykliky Grande munus 1880 Vatikán již stál za ideou cyrilometodějskou, třebaže rakouská vláda, Poláci a Maďaři dělali obtíže. Naopak — Jesuité propůjčili propagaci této ideje celý vědecký aparát, jímž disponovali, a tak se děje dodnes. Členem tohoto řádu jest i dnešní nejlepší znalec problémů unie P. D'Herbigny. Je ovšem pravda, že svého času v moravském kleru samotném byla oposice proti myšlence předání Velehradu Jesuitům a že obavy, jež naznačuje Masaryk v „České otázce“, byly skutečně vyslovovány i v kruzích katolických.)

Masarykova formulace se ukázala správnou. Ideu cyrilometodějskou byla domyšlena a prohloubena toliko na půdě katolicismu, kdežto v táboře liberálním se ukázalo, že nebyla ničím jiným než

náladovou součástíku tehdejšího horování, namnoze dosti planého. V katolických kruzích stalo se cyrilometodějství součástíku ideje opravdu světové, ideje unionistické. Idea unionistická není již pouze problémem slovanským. Uniáty jsou Řekové, Arméni, Syrové a Koptové a všichni jsou obklopeni Východany nesjednocenými. Idea cyrilometodějská jest pouze slovanským úsekem celého problému. Cílem idee unionistické není Panslavia, nýbrž Paneccllesia. Společný dogmatický podklad a vzájemné uznávání apoštolské sukcese je hlavní ideovou základnou unionismu s pravoslavním, jak jí rozumí církev katolická. Jedině tyto snahy jsou vhodným rámcem pro cyrilometodějskou ideu.

Cyrlometodějské millenium velehradské v letech osmdesátých slavili katolíci i pravoslavni současně. Dnes rozpadnutím caesaropapismu v Rusku a ještě řadou jiných okolností nabývají unionistické snahy nové aktuality, právě v úseku slovanském. Není zde místa rozváděti otázky vyhlídek unionismu: účelem tohoto článku bylo ukázati, jak Masaryk v boji proti náboženskému indiferentismu a liberalismu dovedl vyloupnouti i cyrilometodějskou ideu z obalu povrchního vlastnění a ukázati její náboženský obsah, třeba nikterak nebyl jejím stoupencem.

Synthesa kultury západní a východní, latinské a byzantské na poli náboženském je dnes do značné míry problémem bytí a nebytí evropské kultury. Jde o to, aby Rusko se nestalo předbojníkem Asie v Evropě, nýbrž opět předbojníkem Evropy v Asii. Jde však i o to, aby přeintelektualisovaný Západ byl doplněn a oživen duchem východní vroucnosti.¹ Idea cyrilometodějská není již otázkou naivního „slovanského křesťanství“, či bohoslužebného jazyka, nýbrž součástí velké myšlenkové koncepce, v níž všechny tyto akcidentální přívlastky stávají se tím, čím mají býti: podfizenými činiteli. To poznal odpůrce Masaryk svého času lépe, než mnozí povrchní stoupcí. — Za toto čisté třídění duchů mohou býti Masarykovi vděčni i českoslovenští katolíci.

¹ Tomuto problému Ruska a Evropy, synthese západního racionalismu a ruské víry, věnoval Masaryk zejména již svoji studii o Kirjejevském, při čemž přijímá celkem Kirjejevského charakteristiku Západu a Východu, ale odmítá jeho mysticism. — Než tyto široké perspektivy vymykají se již z rámce této studie.

Svatý Bonaventura, přeložil dr. Alfred Fuchs:

MARIA - BRÁNA ZAVŘENÁ.¹

Tu es porta, quae clauditur,
apertionis nescia,
de qua propheta loquitur,
hominum nulli pervia,
qua Dei sapientia
ingreditur, egreditur,
semota violentia
per egressum non frangitur.

Virginitas est ianua,
quae caelis fulgens altius.
Caeli non relinquens ardua
Messias, Dei Filius,
conceptus est exterius
carne tectus exigua,
corpus sumens perfectius
ex Te, Virgo praecipua.

Sicut sidus perlucet
infuso solis lumine,
ex eo lux emittitur
sine sideris fragmine,
sic sine carnis crimine
Christus in Te concipitur,
ex Te manente Virgine
super naturam oritur.

He brána, na niž zámek dán,
již nesmí nikdo otevřít,
prorocký zápis o ní psán:
Ji nesmí žádný člověk jít.
Moudrosti Boží šel jí svit,
jí všel a vyšel nebes Pán,
nechtěl Bůh zámku ublížit,
když vyšel, nebyl odmykán.

Panenví ona brána jest,
jež září nebes do výšin.
Ač neopustil Hší hvězd
Messiáš lidu, Boží Syn,
vykonat chtěje spásy čin
chtěl naše lidské tělo nést,
sestoupil proto ve Tvůj klín
Panno, Již přední dána čest.

Tak jako svítí světlo hvězd,
když slunce hvězdu ozáří,
jež aniž porušena jest,
přec zemí svitem obdarí,
tak čistoty své nezmaří
Tvůj život, ač smí Krista nést,
dáš život nebes Vladarí,
Jenž zázračně měl z Tebe zkvést.

¹ Srv. Ez. 44.

KŘEŠŤAN A LUPÍČ.

Pamatují si, že sextáni a septimáni mívali z latiny ředitele Šilhana. Říkali mu Křesťan, poněvadž rád moralisoval. V přezdísku tom se tajil posměch. Pro osobu pohrdali zásadami. Křesťan byl ošklivý: kdykoliv napomínal, potahoval kalhoty. V neděli kontroloval, mají-li všichni zpěvníky. Pro participiální vazbu dělal kázání půl hodiny. Nikdo si nebyl před ním jist. Káral vždy. Spokojen nebyl nikdy. Když uměli, vytýkal, že papouškují a nerozumějí věci. Když neuměli, pozval si je na odpoledne a týral až do tmy.

Uměním bylo přijetí do ředitelny. Šel student, u dveří zůstal uctivě státi a nesměle řekl svou prosbu. Křesťan se ptal sokraticky:

„Mám dlouhé uši?“

Student se chvěl a mlčel.

„Mám uši až ke dveřím?“

Pochopil a přistoupil k psacímu stolu. Křesťan vstal a odstrčil ho:

„Synku, pamatujte si, když někam přijdete, zůstaňte státi v uctivé vzdálenosti!“

Student odměřil vzdálenost mezi dveřmi a psacím stolem, rozdělil na polovici a postavil se doprostřed. Druhý, prvním poučen, zaklepal, vstoupil a šel zrovna do prostředka po koberci, který byl příčně položen.

„Synku, pamatujte si, že se špinavými botami se po koberci nechodí!“

Synek si to pamatoval a pověděl to ostatním synkům. Když už si to všichni pamatovali, začal Křesťan:

„Synku, pamatujte si, že ten koberec je tu na to, aby se po něm chodilo a neodfely se parkety!“

Dlouho trvalo, než se našla zlatá střední cesta: jednou nohou po koberci, druhou po parketách, uprostřed zůstat stát.

Nadané žáky Křesťan pronásledoval. Chtěl, aby věděli naprosto všechno. Když nevěděli, spustil moralistní souvětí začínající se *flatulovým a*:

„A synku, sedněte si, a vy jste nadaný, a vy se spoléháte na své nadání, a neučíte se, a vy jste lenoch, a kdo nepracuje, ať nejí!“

Všecka tato a vyslovoval v nafikavé, čtvrttónové kadenci, a při každém bodal tužkou do vzduchu, jako by na neviditelnou plochu připichoval všechny nefesti ubohého synka, jemuž se třásla kolena a svíralo hrdlo k zalknutí.

Nejamější koncepci zlotřilosti pronesl Křesťan nad Jožkou Novotným, že neuměl obsahu nečtených zpěvů Aeneidy:

„A sedněte si, synku, a já už vím, jaký vy jste, a vy si myslíte, že se nemusíte nic učit, a vy jste nadaný dost, a vy byste se mohl učit, kdybyste chtěl, a vy přijdete na universitu, a vy si myslíte, že to tam také tak půjde, a vy se mylíte, a takoví lidé jako jste vy tam nic nesvedou, a oni se neučí, a oni propadnou u zkoušek, a bývají z nich ztracené existence, lupiči a vrazi!“

Jožkovi se zatočila hlava. Nikdy netušil, že zločinci, o kterých se psalo v novinách, by byli mohli být hodnými lidmi, kdyby byli bývali znali obsah nečtených zpěvů Aeneidy.

Když Křesťan odešel ze třídy, byl Jožka hrdinou dne.

„Ať žije lupič a vrah!“ křičeli septimáni a slavně ho nosili kolem lavic.

Jožka byl nejnádhernější exemplifikací Křesťanova vychovatel-ské moudrosti.

Po maturitě neměl tedy Jožka odvahy něčím být. Byl spíše odhodlán nebýt ničím. Když přijel do Prahy na práva, měl jen dluhy a housle po otci. V iuserátech hledali hráče pro kina a šantány. Šel a hrával v Alhambře od desíti do čtyř. Dopoledne spával, odpoledne zašel někdy do přednášek. Když se hlásili druzí ke zkouškám, přihlásil se také. Myslí, že propadne, ale nepropadl. Nezačal ani potom věřit ve svou existenci, ačkoliv mnozí dobří lidé ho pokládali za velmi pořádného člověka, protože nepil a nekouřil. S přiměřenou dávkou mateřské přecitlivělosti mluvívala s ním bytná o své dcerce, neboť platit obstojně. Dobromyslně končival takové rozhovory ujištěním, že slečna Fíny, či jak se jmenovala, se jistě dobře vdá. Byl výrok velmi polo-vičatý, ale upřímný, neboť Jožka rád věřil v existenci druhých právě jako nevěřil ve svou. Universitní profesoři byli snesitelní v tom aspoň, že mu nic neprorokovali a vůbec se nemíchali do jeho budoucnosti.

Jožkovi nešlo ostatně nikdy do hlavy, jak se mohou lidé starati více o druhé než o sebe. Když dělal poslední zkoušky, byli profesoři téměř zdvořilí, ač se jevil milovněkem zásady, že mlčení je zlato. V duchu se také podívoval neptetřzitostí a obratností jejich otázek: vypadali, jako by věděli mnohem méně než on. Tak podivní mohou být lidé.

Potom hned byla vojna a Jožka také na ni šel. Fínyňka plakala a bytná mu udělala na čele křížek.

A to byla hned existence:

„Co se Křesťan nastaral, čím budu,“ pomyslí si Jožka nejednou.

A že uměl na skřípky hrát a nikdy nebyl smutný, měli ho vojáci rádi. Ve špitálech to ještě ušlo. Kdo byl při dobytí Přemyšlu, dostal medaili. Kdo jí pak nenesl, byl zavřen. Potom byl zase puštěn. A kdo měl dohled na baráky a nebyl tam, když přišel obrst, byl také zavřen. Potom byl puštěn. Kdo uměl ma-darsky klti, dostal se do vagonu, když bylo zle, kdo neuměl, byl böhmischer Hund a mohl zcepeněti. To byla tedy vojna čertovská.

Ke konci byl hlad: menáž, jenom zelí a řepa. Řekl „klukům“, aby někde něco sebrali k té zelenině. Šli a ukradli prase. V té památné chvíli se splnilo proroctví Křestanovo: Jožka se stal lupičem, ovšem tak nevinným, že z toho povstal jen jistý druh slávy mezi „kluky“, a o život napříšel nikdo leda to prase. Tak to šlo dále. Kadeti v zákopech spávali na předepsaných zásobách čokolády, aby jich někdo neodnesl — Jožkovi „kluci“ jím je vyťahali přece, div, že jich za to nepostříleli. A když bylo po té psině, dali si všichni kokardy a jeli k mamince. Jožka ne. Neměl už nikoho. Na korse, kde zevloval jako student, viděl jen neznámé tváře, v kavárnách vyseďávali sportsmani a milovníci kulečnicku, v divadle se hrály klasické opery. Poněvadž nikdo o něho nestál, zarputil se tak nelidsky, že nešel ani na ples akademiků, a pozvánku ozdobenou férickou dívčí hlavičkou hodil do kamen řka suše: kindrbál.

Bylo mu někdy smutno. I chodil na otcův hrob a jednoho dne navštívil jednu velmi starou přítelkyni své nebožky tety. Časem měl úmysl vstoupiti do akvaristického spolku. Tyto allury byly zcela nevinné a dají se vysvětliti jedině tím, že Jožka zatím nabyl pevného postavení, čili existence. Tomu rozumíme dobře: Jožka neměl povahy, aby si místo hledal. Na štěstí byla místa všude, a tak se stalo, že místo si našlo Jožku. S tím nemálo souvisela návštěva, kterou Jožka vykonal u oné velmi staré přítelkyně své nebožky tety.

Z vojny si přinesl Jožka suché lámání v křtzi. Doktorí ho posílali do Pišťan. Jednou v létě poslechl a jel. Kura nebyla zlá. Nikdo ho tam neznal, a večer pohodlně mohl poslouchat cikánskou hudbu.

Kdysi večer šel po mostě přes Váh. Proti němu kráčel muž s bílým kloboukem a prošedlým vousem. Nepoznal ho hned. Mužů s bílými klobouky a prošedlými vouzy bývá v lázních dostatečná zásoba. Také bývá o ně slušně postaráno. Nač si jich tedy všimati. Ale ten muž nebyl obyčejný lázeňský muž s bílým kloboukem a prošedlými vousy. Byl to Křestan. Jožkovi se zachvěly nohy v kolenou a on bezděčně vyšlápl pravou nohou mimo chodník, chtělje vyhnouti a stydě se prchnouti: nevěděl ani, že jde zlatou střední cestou jako kdysi po koberci v gymnasiijní feditelně. A poněvadž v té chvíli vůbec nevěděl, co dělá, pozdvihl klobouk, asi jako před strážníkem, když se ho ptáme, kde je to a ono náměstí.

Křestan se zastavil, ale Jožky nepoznal.

„Znáte mne?“ ptal se.

„Jsem, prosím, váš bývalý žák,“ vykotal Jožka.

„Těší mne velmi, mladý muži.“

Jožkovi by bylo přirozeněji zaznělo, kdyby byl Křestan řekl:

„Těší mne velmi, synku.“

Ale pochopil lehko, že synkové se časem stávají mladými muži. Mladý muž očekával také, že Křestan začne potahovati kalhoty

a zpívati svá čtrtónová a, ale Křesťan potahoval vestu a intonoval svá souřadná souvětí půltónovým e.

Hovor byl s počátku abstraktní, to jest, mluvili o chladných srpnových dnech, o lázeňských lékařích, o radiové emanaci, o taxách koupelného riaditelstva a o polských židech.

Šli potom alejt starého parku — starý muž a mladý muž.

„Mladý muži, jsem zřejmě potěšen, že vás vidím. Vždy mne těší, vidím-li takového mladého muže, svého bývalého žáka. Případá mi, že vidím výtvar svého ducha. Četl jsem, že velikým jest uměním tvořiti obraz nebo sochu, ale větším tvořiti charakter žáka. Jak Pygmalion z řecké báje hledím vždy se zálibou na každého mladého muže, který byl mým žákem.“

Poněvadž tato slova starého muže byla příliš krásná, považoval mladý muž za dobré mlčeti.

„Quem dii oderunt, hunc paedagogum fecerunt“ dí přísloví, mladý muži, ale pravím vám, že býti vychovatelem je známkou vyvolent. Učenci jsou obmezeni svými retortami a odbornými časopisy, ztajeni ve svých laboratořích, prosekturách a archivech. Ale vychovatel nese světlo poznání, vede na cestu právě lidskosti a otevírá bránu věd. Tvoří též charakter, mladý muži, a proto jest úkol jeho velmi zodpovědný. Jako dobrý zahradník musí štěp duše ke kolu pevně přivazovati, výhony ořezávati, uschle ratolesti utlamovati. Kázeň, milý mladý muži, jest hlavní věc, a té musí vychovatel své světence naučiti. Ovládání a sebezápór — toť první a nezbytné předpoklady životního úspěchu! A pak neochvějný základ mravnosti — výchova vůle, dnes, žel, tak zanedbaná a zapominaná! Kládl jsem na ni vždy největší váhu. Mohu vám upřímně říci, že dosavadní způsob studia u nás pokládám za zcela pochybený. Dnešní škola vychovává pouze rozum, nikoli vůli. Učinití rozum skladistěm vědomostí z počtů, dějin, přirodopisu a jazykozpytu — to není ještě výchova. To je, prosím, jenom vzdělání. Na sjezdech profesorských stále to připomínám. Profesori mnoho zavínili, nejednu ztracenou existenci mají na svědomí, poněvadž vzdělávali, ale nevychovali. A že se nemýlím, potvrzují mi úspěchy a kariéry mých žáků. Tři z mých žáků jsou, prosím, universitními profesory. Rád se dovídám, jak se moji bývalí žáci v životě uplatnili, a myslím, že to není neskromnost, počítám-li to též za svou zásluhu. Doufám, že mi prominete, otází-li se —

Mladý muž předešel vychovatele vůle, řka bez pýchy:

„Jsem, prosím, úředníkem finanční prokuratury.“

„E, e, e, v které hodnostní třídě?“

„V deváté hodnostní třídě, třetí stupeň, A kategorie.“

„E, to gratuluji, mladý muži, upřímně se z toho těším! Aniz bych vám chtěl lichotiti, mohu vám nyní prozraditi, co vás se týče, byl jsem vždy přesvědčen, že si dobudete zajištěné existence a čestného postavení v životě.“

A starý muž tiskl mladému muži ruku velice vřele, neboť mladí muži vždycky ho naplňovali hrdostí, zrovna jako synkové ho naplňovali nespokojeností.

Do té doby Jožka nevzpomínal v dobrém na Křestana. Ale živou přítomností dobrého teoretika se v mlhy rozplynul šedivý obraz špatného praktika z dob minulých. Poslední odlesky zapadajícího slunce se ztopily v lesklé hladině tichého Váhu. Rozšli se.

Toho večera s úsměvem usnal Jožka ve svém hotelu. Viděl Křestana, jak potahuje vestu a jak mu vibrují hroty prošedlých vousů. Tiše usnal, neboť po křesťansku odpustil Křestanovi jeho křesťanství, a nic tudíž nemohlo rušit jeho pokojného spánku, leda by čas měl prsty v té historii. V tom případě totiž by měl ředitel Šilhan hezkou, asi osmnáctiletou dceru s modrýma očima, a byl by ochoten dáti jí bývalému lupiči za ženu.

F. B. Děrda:

U DUNAJA.

Na perutích písně milostné
primáš cikánský
až ku stropu své housle zvedá.
A dole pod kavárnu
Dunaj,
zář měsíce bledá
a pramen
půlnoční si zpívá sloky.

Či jsou to kroky?
To žena jakás bosonohá
na hedváb vln
postřibřený tpytem hvězd
dítě položila.
Vodník z hlubin vystupuje.

Stín stesku se rozprostřel
v záři zrcadel,
mollové tóny primáš hledá,
jak by zalykal se
po tónech lapá do hlubin,
a dole
nad Dunajem
k nebi se vznášá Cherubín.

František Střížovský:

MALÝ PYCH.

Í malý pych,
i všední hřích,
když duši přeletí, jak stín,
vždy ulpí tam, jak stopa slín,
a Milost oslabí
a zředí její fluidum.
Toť trn, jenž v ráně tkví,
a doušek blínu rtům:
Tvé slovo nemá váhy své,
tvůj pohled dojmem nepůsobí,
i gesto zklame, prostřed zlomené.
Tvé nadšení, jak volání je v hroby,
jak iuny paprsek,
jenž nehřeje a žití nedává.
Je roub, jenž zaschne, obvaz-li se smek,
je duté blábolení, bengál, únava. — —

Dávno budeš v hrobě spát,
nad tebou dál budou jara kvést a léta zrát,
v předurčených parabolách světy kolotat.
Někdejší tvá cesta po silnicích země
podobat se bude drahám zhaslých hvězd,
které neviděny v tmách, jak v prstí sémě,
života přec nesou v chladné hrudi zvěst:
minulého s kulturami generací svých,
budoucího, který vzejde z probuzených líc,
až se Boží vůle činem na nich stane. —

Člověk životem zas novým vzplane.
Hřichy, kterým sloužil kdysi,
spravedlnost znovu vzkřísí
jako bříce a svědky epoch zapadlých. — —

Zázrak poznávání, vůle privilej
děkováním naplní tebe, v duši plej,
aby chlebem voněla tvá cesta,
liliiemi kvetly tvoje šlépěje,
v pokání by žití oděla se města,
na náměstích jejich až se hlas tvůj zachvěje,
k soudu hlas a k obrácení,
k Boží vůle naplnění.

II.

Čtyřicet let uplývá třetího listopadu od chvíle, kdy František Doucha zemřel 1884 v Praze u Milosrdných bratří. Popisovat život a literární dílo Douchovo nemělo by zde smyslu. Literatura o něm je již značná a čtenáři „Archy“ najdou v příloze její, v „Archivu literárním“, mnoho látky k seznání významu tohoto „druhého tichého genia“. Odkazují je na nejnovější trojčíslo Podlahova „Českého Slovníku bohovědného“ (díl 3, str. 592 nn), kde dr. Josef Vraštil otiskuje výbornou monografii o Douchovi a uvádí nejdůležitější literaturu. Myslím však, že bude užitečno, když zde otisknu znamenitý, dnes téměř zapadlý a polozapomenutý nekrolog, který Douchovi napsal Jaroslav Vrchlický v pražském „Lumfru“ (1884, 512), obsahující vše, co lze podnes říci podstatného o jeho velikém, katolickém předchůdci. Vrchlický praví doslova: „Neunavný pracovník opouští nás na sklonku bohaté dráhy životní, a cit, který při tom svírá srdce, jest vedle vděčného uznání k práci vykonané spolu citem velkého soucítí a hluboké lítosti. Jestli kdy celý život cele věnován byl jednomu velkému cíli, byl to zajisté život Douchův, jiná myšlenka než literární práce nevatoupila v čistou, ryzí jeho duši. Při tom nepoznal radosti a nezažil darů, jež život podává. Chorobné zdraví jeho, chatrné ústrojí tělesné a při tom chudoba skoro apoštolská spojily se, aby jeho celý život byl řadou a řetězem stálého odříkání. Jako poustevník žil ve své celi u Minoritů, jako stín se vláčel ulicemi pražskými, navštěvuje občas různé redakce neb knihkupectví, a přec jaké poklady vědomostí, jaká klenotnice ducha a citu tajily se pod tímto neúhledným zevnějškem! A při tom nezastavil se v kruhu myšlenkovém jisté doby, nýbrž krácel s časem spolu, četl všecko, znal všecko, ač v poslední době velké bolesti tělesné i lekturu mu neunesitelnou a trapnou činily. I ta maličkost, že dostav křeč písafskou, naučil se psátí levou rukou, a písmo jeho bylo energické, stejné, pevné, ano někdy skoro i kaligrafické, jest jen novým svědectvím, jak láska k literatuře přemohla u něho všechny obtíže, jak během času dostoupila té výše ideální, že pomáhala mu heroicky snášeti trapný a bolestí plný život.“

Velkou a obsáhlou činnost Douchovu lze rozdělit na tyto skupiny: 1. práce poetické, 2. vychovatelské a 3. sběratelské. V poetické práce zahrnujem ovšem též jeho překlady, které tvoří podstatnou část jeho činnosti básnické. Však i o původních básních Douchových dlužno se zmíniti a to tím více, že jsou dosud ne-

oceněny, ač tají v sobě velký poklad lyriky didaktické, plně pravdy a moudrosti životní. Básně tyto nejvíce blankversem psané a v různých listech rozptýlené (Lumír, Květy, Světozor, Blahověst) stály by za souhrnné vydání, jeť v nich lyrik Doucha zcela svým a individuálním. Upozorňujeme naše firmy nakladatelské na tyto básně a uvádíme jen z paměti některé z těchto nejlepších rhapsodií: „Až umru“, „Jen jednou“, „Mečet a chrám“, „Koruna“ atd. Vedle této lyriky vážné hnula se občas v Douchovi perná žila satyrická, a jeho některé básně tohoto rázu jsou znamenité. I v baladě v duchu prostonárodním vynikal. Hlavně byl Doucha zdárný pěstitel formy a můžeme říci, že on byl jedním z prvních, který těžké a při tom kouzelně krásné formy západního písemnictví uváděl do poesie naší. Tak tercina, sestina, ghazel, decima, tenzona, rondeau, sonet, sicilian a jiné našly v něm pěstitele, jehož vytříbený vkus dovedl danou kostru formy vyplnit štavnatým obsahem. *Úplnou sbírku básní Douchových jest si dlužna poesie naše, neboť at ve formě at v obsahu podával Doucha vždy věci pozoruhodné a závažné.*

Těsně s činností poetickou původní jde ruku v ruce jeho nesmírná činnost překladatelská. Doucha byl po Jungmannovi první, který poznal důležitost cizí poesie pro nás, a který toliko v rozšíření obzoru hledal sílu a rozvoj, a ne v úzkostlivém se uzavírání před cizinou zdi čínskou. Díky jeho znalosti jazyků moderních i jeho klasickému vzdělání byly mu otevřeny všechny poklady poesie cizí a on z nich čerpal neúnavně rukou stále otevřenou. Shakespeare jako Ariost, Puškin jako Petrarca, Dryden jako Dante, Camoens jako Shelley, Thomson jako Hugo, Byron jako Kleist, Tibull jako básník lužických Srbů, vše mu bylo domácí, ze všeho vybrala jeho umná ruka to nejlepší. A všechny tyto poklady jsou nesebrány, rozptýleny a vydány v zapomenutí v nejrůznějších časopisech. Tu přistupuje na literaturu naši druhá povinnost *sebrati všechny rozptýlené Douchovy překlady básnické a vydati je v díle velkém, monumentálním, které by bylo bohatým zdrojem básnických vzorů cizích a spolu nejlepším pomníkem jeho neúmorné, poctované činnosti na tomto poli.* Vydání toto by bylo „Svatoboru“ úlohou nejčestnější, nebo pochybujuj, že by při nynější apatii k poesii vůbec a cizí zvláště, se odvážil některý nakladatel k podniknutí tomuto. Znajíce netečnost kruhů našich, vznášíme spolu k „Svatoboru“ tuto prosbu, majíce za to, že vydání díla tohoto by bylo nejlepším pomníkem Douchovým. Vynikající překlady Douchovy věrnosti až úzkostlivou, svědomitostí a při formální správnosti jazykem přesným a rytm.

Ponechávajíc vypsání jeho činnosti vychovatelské a sběratelské v nejširším slova smyslu lidem odborným, zvláště pedagogickým, jakož i bibliografii podrobné vyčtení jeho jednotlivých děl a dílek, skládáme naposled hold hluboké úcty vytrvalé energii, železné vůli a neúmorné činnosti vzácného ducha tohoto, stavíce jej za

světlý příklad generaci mladší i všem, jimž láska k literatuře a práci duchovní stala se potřebou a vlastním jádrem i cílem životním."

*

V druhé polovině letošního listopadu uplyne třicet let od napsání výzvy *Českým básníkům katolickým*, aby se účastnili almanachu, věnovaného vyšehradskému kanovníku Kuldovi. Vzácný tento dokument literárně historický otiskujeme zde doslovně: „Drazí přátelé! Staříčkový Nestor naší katolické a české literatury vůbec, básník „Legend“ *Beneš Metod Kulda*, stidelný kanovník vyšehradský, postižen byl po nesmírné a pozeňnané práci celého života svého velikým neštěstím — téměř oslepl. Z posvátného zátiší svého však dosud živě sleduje každý nový zjev literatury naší, každý verš vyšlý z katolického péra, dává si vše předčítati. Drazí přátelé, učinme radost staříčkému pěvci a buditeli našemu, vydejme společnou práci knihy svých veršův a věnujme ji osleplému básníku. Bude to skutek piety, povinné vděčnosti synů k starému tatičkovi našemu, bude to zároveň dílo reprezentující celou soudobou katolickou poesii českou. Na vysvětlenou podotýkáme: 1. V knize, jež bude míti tvar anthologie, mají býti zastoupeni *všickni básníci čeští* bez rozdílu stáří, povolání, známi, i dosud neznámi, jen když to vskutku básníci jsou. — 2. Básně ty nemají míti rázu příležitostného, nikoli, kdo chce utínni radost drahému nám všem kmetu, ať mu dopíše sám, nechť každý básník pošle věci *nové*, dosud netištěné, a sice takové, aby v nich celá jeho individualita básnická byla patrna. — 3. Látka je každému volna. Nemusi to býti pouze poesie duchovní, může to býti lyrika nebo epika, může to býti plod jakékoli školy, jen když je to *umělecké*, když je to vskutku *báseň* a když neuráží ani vláry ani mravů. — 4. Úvod ke knize i báseň dedikační napíše Sigismund Bouška. — 5. Básně zašlete do Vánoc na adresu: Sigismund Bouška O. S. B., kooperátor v Machově u Police nad Metují, Čechy. Přidej každý tato data: a) čas a místo narození, b) nynější stav, c) názvy tištěných knih nebo hotových prací v rukopise. 6. Redakce bude přísná a nepřijme ničeho, v čem by nebylo patrné umění. Žádáme tedy všesky básníky v jejich vlastním zájmu o svědomitou autokritiku. — 7. Kniha vydá se ve větším nákladě k účelu, jež ustanoví velezasloužilý oslavenec sám. Heslem nám hudiž jeho výrok: „Mějme se všickni rádi, slučujme se v lásce Kristově a v lásce k národu svému milému.“ — Za více stejně smýšlejících: Sigismund Bouška O. S. B., Adam Chlumecký, Xaver Dvořák, František Kyselý, Karel Dostál Lutínov, František Skalík, Sigismund baron Uttenrodt.

Tuto výzvu otiskla pak v podobě „Zaslána“ Vychodilova brněnská „Hlídká literární“ na obálce sešitu prosincového 1894. Výsledkem výzvy byl almanach *Pod jedním praporem*, který vyšel

v Holešově 1895, a v němž básně svoje otisklo 51 českých spisovatelů. Almanach stal se úhelným kamenem mladé české literatury katolické, kterou od roku 1896 representoval měsíčník „Nový Život.“

Silvin Sardenko, přel. Otto F. Babler:

ŽIDOVSKÝ HŘBITOV.

Ó vy jste dvakrát mrtvy,
vy hroby izraelské.
Útěcha nížádná k vám
nepřijde trhat kvítí.
Nestojí na vás kříže,
a naděj mezi prachem
je v zemi zakopána.
A Mater Dolorosa
na vašich rovech není,
by se soucťtem štkala
a naděj měla s vámi.
Jen pyramidy chladné,
jen sloupy rozbourané
stojí při řadách vašich,
jak na pohřebišti
rozpadlé zdivo pusté
A jak hlas proroků zni
cypřšů vašich šumot:
Jerusaleme, obrať se
k Hospodínu svému!

KRITIKA.

Právě zemřel Anatole France: je známo, že upíral kritice schopnost objektivního soudu. Psáti kritiku bylo mu jen příležitostí mluvit o sobě. Kritik opravdu vyjadřuje toliko skutečnost prožívanou, nikoliv skutečnost skutečnou. Kritika zcela objektivní by se obmezovala leda na přirovnání díla k velikým vzorům nebo na aplikaci estetických zásad. Uměnil mluvit v obrazech, „plá barev vějířem a v tónech buráci“, působí přímo na smysly, kdežto kritika mluví v pojmech a obrací se přímo k rozumu. Ani obsáhlou monografií se nepodaří vyvážnouti rovnostně a dokonale vlastnosti uměleckého díla. Kritikové si pomábají v těchto nesmázích mlouvou obraznou a snaží se poeticky vyjádřit dojmy, jež v duši jejich vzbudilo dílo umělcovo. Tak vzniká kritika impresionistická. I o ní platí slovo Maeterlinckovo: *dès que nous exprimons quelque chose nous le diminuons étrangement* — vyslovíme-li něco, zvláštním způsobem to zmenšujeme. Mimo to je třeba věděti, že každé dílo umělecké obsahuje nezvážitelné kvality, jichž se nepodaří žádným heterogenním postupem zpodobiti.

Účelnější je snad přemýšletí o úkolu kritiky. Její meloda může býti jakákoliv.

De Hella jest úkolem literární kritiky hledati v díle ideu a ve spisovateli člověka (Le Siècle, 252). Pokusím se říci, jak tém slovům rozumím. Je zřejmo, že to hledání musí býti řízeno určitými principy. A že ty principy dlužno čerpati z hlubin pravd náboženských a filosofických.

Hledati ideu a hledati člověka znamená hledati typ. Vlastnosti mohou býti ošklivé, ale typ je vždy krásný.

Ukazujíc vlastnosti díla a spisovatele může býti kritika slušná, zdvořilá, přátelská, nadšená, jsou-li ty vlastnosti dobré, hanlivá, krutá, nenávidná, nemilosrdná a výměšná, jsou-li špatné.

Ale ukazujíc ideu a člověka jest kritika vždy laskavá, milosrdná, moudrá, středrá a sladká.

Ukazujíc vlastnosti zjišťuje, posuzuje a koná dílo spravedlnosti.

Ukazujíc typ povznáá a koná dílo lásky.

Špatná kritika tedy může býti buď nepravdivá, chvátili se, co zasluhuje hany, nebo hanili se, co zasluhuje chvály, buď planá, pravili se prostě, jak to je napsáno, ale nepraví se, jak by to napsáno býti mělo.

Ne všechny druhy špatné kritiky jsou stejně neoblíbeny. Zřídka si stýskají spisovatelé na planou. Neradi se dávají poučovati, domnívajíce se, že znají kámen moudrosti. A mnozí opravdu jej znají. To jsou ti, kteří páli své rukopisy, kteří zatracují, co vytvořili, věčně jsouce nespokojeni sami se sebou. To jsou ti, kteří mají dar autokritiky. Autokritika ovšem není vždy známkou výtečnosti spisovatelské, aspoň ne v tom smyslu, že by spisovatelé nemající autokritiky nemohli býti spisovateli vynikajícími. Kritika, pokud jest jejím úkolem učiti a povznáet, zvrhla se, žel, leckdy v mentorování a jalové žvástání a zavinila špatnou pověst teorie. Teorie je znalost typu. Předchází skutečnost a razí jí cestu. A přece, cokoliv se objeví v rouše teorie, šmahem bývá zavržováno jako bezcenný a nezodpovědný výmysl.

Kritiky nepravdivé jest neoblíben jen druh záporný, totiž hana. Tato neobliba není věcí výhradně literární, nýbrž lidskou vůbec. Nikdy nejsme spokojeni s těmi, kteří nás haní neprávem. Dovedeme-li jim odpustiti, jsme šlechetní. Jsme-li pak někdy nespokojeni i s těmi, kteří nás haní právem, jsme smělí.

Dom. P.

RHETORIKA

Na pražském kongresu pro sociální politiku v Praze bylo opět možno pozorovati fečnickou kulturu jednotlivých národů. Slyšeli jsme fečnický a vypělou a pathetickou rhetorikou zemí románských, chladně věcnou výmluvnost anglickou, vážnou a poněkud těžkopádnou na kvádrech složitých souvětí stavěnou rhetoriku německou a měli jsme příležitost srovnávat ji s fečnickou kulturou naší. Lze celkem potvrditi starou zkušenost, že v našem veřejném životě je celkem málo fečnicků vyaloveně špatných. V době převratu, kdy mluvil každý u každého pomníku jsme dokonce mohli pozorovati, že český národ je národ po této stránce značně talentovaný. Ale to vše není fečnická kultura. Naši lidé mluví dobře, pokud mluví tak jak jim zobák narostl. Ale stačí poslechnouti si většinu našich herců, většinu našich členů parlamentu a srovnati jejich výkony s fečnickými národy románských, abychom viděli rozdíl. Je ovšem pravda, že při feči záleží velmi mnoho na osobním kouzlu a na temperamentu fečnickově. Že věci slyšené vypadají jinak než věci litěné. Jest známá zkušenost, že napsaná feč ztrácí často všecken půvab. Ale přes to jsou feči, jež neztratily svou krásu po staletí a jež jest možno vždy a znovu přetiskovati v čítankách i slovesnostech, jakožto vzory rhetoriky, která jest a zůstává uměním. Našemu ctiteli by byla ovšem vzdělána rhetorika francouzská, která by se nám zdála vždycky trochu theatrální. Ale čemu bychom se měli na ní naučit, jest péče, s jakou zachází fečník s mluveným slovem, aby se neztratila ani jediná zvuková hodnota. Naši fečníci čtou málo básně, jako vůbec umění recitační jest v žalostném úpadku. Kdyby naši politkové neměli tak daleko ke krásné literatuře, jako většinou bohužel mají, pak by také fečnická kultura vypadala jinak. A nakonec několik slov o našich kazatelích. Budu upřímný: Kdykoli jsem tázán v Praze po nějakém dobrém kazateli a nezáleželo-li právě pan opat Zavoral — posílám vždycky tazatele na německá kázání k svatému Ignáci, a činil jsem to ještě raději, dokud býval v Praze P. Camelli S. J. Ne že bychom neměli v Praze mezi našimi českými kněžními dobré fečnický, ale i nejlepší mezi nimi mi připadají jako dobří fečníci pro schůze, ale nikoli pro kazatelnu. Kazatelna jest fečnickým, kde fečník je od posluchačstva vzdálen, jest vyvýšen, jest oděn jinak než posluchači, a to vše působí, že jeho feč jest jaksi již předem objektivisována, že může mluvit tam quam potestatem habens. Toto proslředí, tato objektivisace svádí velmi snadno k lufelnému pathosu a ohlas a ozvěna širokých prostor kostelních ke špatné, protahované deklamaci. V Německu mají pro jistý způsob rhetoriky výraz „Pastorendeutsch“. Kdo slyšel někdy v Berlíně protestantské kazatele, vi hned, co si má pod tím představovat. (Abs ist aasine unahgenühme Flicht, aaber sie wird aabngenehm . . .) I u nás si skoro každý seminář, skoro každý řád vytvořil svou deklamační tradici a mohu říci, že častým posloucháním kázání bych si v Praze troufal jenom podle spádu feči, aniž bych kazatele viděl, ihned konstatovat, káče-li na př. dominikán nebo redemptorista. Ze lze se vyvarovati všech svodů falešného pathosu a při tom zachovati onu objektivitu, které kazatelna vyžaduje, viděl jsem na Velichradě ve skvělém kázání P. Habete T. J., jež pronesl k bohoslovcům, a v promluvách P. d'Herbigny. Kazatelna by mohla velmi mnoho přispěti ku povznesení fečnické kultury, neboť místo samo jest velmi vhodným prostředím pro formu vpravdě kultivovanou.

Ničím neprokážíme jazyku mateřskému takovou službu, jako tím, že dáme vyniknout melodii feči, onomu spádu, který má každý jazyk vlastní, podle krásných veršů, jež věnoval českému jazyku Vrchlický:

„Ty v „Hospodine pomiluj ny“ svatá,
Ty věčně živá v písní Václavově,
Ty studno něhy, krásy v každém slově,
Ty nehasnoucích vznětů výhni zlatá!“

Co dovede spád feči, jsem viděl předloni na sjezdu soc.-dem., když k českým dělníkům mluvil francouzsky Vandervelde. Poslouchali ho pozorně, ač mu nerozuměli ani slovo. Když domluvil, říkali, že ač nerozuměli, že se to poslouchalo tak pěkně, „jako písnička“. To dokáže dobrá deklamace. *Dr. Alfred Fuchs.*

Z NOVÉ LITERATURY SLOVINSKÉ.

Prvním souborným přehledem výtvarného umění Slovinců, Charvátů a Srbů je „Zgodovina umetnosti pri Slovencih, Hrvatih in Srbih“, kterou napsal Dr. Josip Mal a vydala Narodna Galerija v Ljubljani jako I., vkusně vypravený svazek své Knížnice (Ljubljana 1924, vel. 8°, 139 str. a 40 obrazových příloh). Ze neběží o dějiny v pravém slova smyslu, jak by bylo možno usuzovati z titulního slova Zgodovina, seznáš hned při čtení předmluvy, kde autor zdůrazňuje, že mu neběželo ani o rozборы jednotlivých uměleckých památek, ani o podrobný popis celkového vývoje, nýbrž o úhrnný přehled uměleckých snah a jejich projevů, tvořících důležitější odvětví kulturního života jmenovaných národů. Obrátil-li se pak knižkou důkladněji, poznáš, že jí chybí dokonce i nejcharakterističtější rys jakýchkoli dějin vůbec, totiž vřelejší osobní poměr autorův k látce, diktovaný oním hlubokým a všestranným zájmem, jenž nikdy neuplývá na povrchu, nýbrž směřuje vždycky k samému jádru, k poznání podstaty a kauzální souvislosti dějinných faktů, aby si ujasnil nejenom jejich druh a časovou posloupnost, nýbrž i jejich vlastní smysl a hodnotu. Znalost předmětu a příslušné literatury je arci prvním předpokladem každých dějin, ale bez dostatečných popudů hloubavě myslí a bez vřelého zaujetí dějia nevytvoří. Tyto fátky, jež předestlám a jimiž vysvětluji jeho nadpis, chtějí prostě osvětliti povahu práce Malovy, chtějí ji označiti pravým jménem, ne snad podceňovat nebo odsuzovat. Neboť jako přehledná příručka umění Slovinců, Charvátů a Srbů je cenná jak bohatstvím pečlivě sneseného materiálu, tak jeho vhodným uspořádáním a konečně i četnými reprodukcemi a přehledy příslušné literatury . . . Zrovna jako politický, tak prožívali naši jihoslovanskí bratři, jejichž převážná část dnes žije společně v království SHS, až do nedávna i kulturní svůj život rozřizněně, každý svým vlastním způsobem, diktovaným pestrou růzností zeměpisných podmínek a cizího vlivu. Jejich životní zájmy byly příliš různorodé, aby daly vyráti jednotné umění celonárodnímu místo několika, nannozce značně rozdílným uměním knze-novým či dokonce oblastním. Proto si rozvrhl Dr. Mal svou látku především s hlediska zeměpisného a probírá ji ve skupinách: Slovinsko a Charvátsko, Dalmácie a Přímořím a konečně Srbsko, Bosna a Hercegovina. V každé z těchto skupin seznamuje pak autor čtenáře napřed s architekturou příslušné oblasti, poté s její plastikou, dále s malířstvím a konečně s odbornou literaturou Umění první oblasti — Slovinska a Charvátska — ležící na nejzápadnějším severozápadu jihoslovanského území, podléhalo nejvíce vlivům evropského západu, bylo poměrně jednotného rázu a z jeho starších a nejstarších dob se dochovalo jenom nemnoho památek; neboť Slovinci, ležící takřka na samém prahu Itálie, trpěli velice cizími nájezdy a netěšilo se nikdy dlouho politické samostatnosti, Charvátsko úpelo pod ranami vpádů tatarských a tureckých a obě země byly pleny úporných bojů vnitropolitických: hnutí náboženských, sporů panovníckých, sešerských povstání atd. Hojnější a nannozce velice cenné umělecké památky jsou teprve z období gotického, krásné stopy zanechal po sobě směr barokový. V druhé oblasti — v Dalmácii a Přímoří — se vyzvíjelo umění původně v duchu klasického umění římského, hývalo téměř stále oplodňováno vlivy italskými a neuzavíralo se ani před uměním Cařihradu, tvořilo přirozený most mezi západem a východem. Četné dochované památky jsou jednak dokladem vytišeného vkusu generaci, která je vytvořila, jednak vděčného pochopení a úcty pokolení pozdějších, která je opatrovala až po dnešek. Třetí oblast — Srbsko, Bosna a Hercegovina — podlehla v umění vlivu Cařihradu, ale nestala se prostě jeho doménou, protože Srbové navázali stejné plodné styky s vysoce vyspělou kulturou orientálních klásterů křesťanských a od století XIV. také s neméně zajímavým uměním východu mohamedánského. V moderním umění uplatňují se mimo to i v této oblasti umělecké myšlenky a snahy evropského západu. Jež vidno, jsou i po stránce umělecké jihoslovanské země velice zajímavé a upoutají plně nejenom zájem uměleckého historika, nýbrž každého přítele umění . . . Textové přílohy Malova kniha k umění jednotlivých oblastí dosti stejnoměrně a je v jádru doře a rychle orientující rukověti, shrnující pečlivě a jasně dosavadní výsledky sně-rodátných vědeckých badání. Ale tím je už také naznačena její slabá stránka:

přilísná stručnost a nejistota v odstavech o osobnostech a projevech posledních uměleckých generací, pro něž nenašel autor dostatečných studií průpravných a vyplňuje řádky prostými seznamy s atributy, které jsou často buď příliš všeobecné anebo nevystihují podstaty. Tento nesmírně nepoměrně hodnoty Malovy knížky v partiích o umění starém a novém je bohužel ještě patrnějším v části obrázkové, která novodobé umění vůbec ignoruje. A tak je a bude sice prvním přehledem, k němuž se možná s plnou důvěrou obraceti pro základní poznatky o starém jejích umění, ale na dějiny — a to úplně — vytravnictví Slovinců, Charvátů a Srbů se zatím teprve těšíme.

Dr. Bohuš Vybrál.

Sebrané Spisy F. X. Finžgara, oblíbeného povídkáře a lidového dramatika, vydávané lublaňským nakladatelstvím Nova založba, dospěly před nedávnem k IV. svazku, jenž přináší v novém otisku dvě větší práce výpravné, vydané původně v revui „Dom in svet“. Prvá z nich — „Dekla Ančka“ — novela uveřejněná po prvé r. 1913, je mistrně nakresleným obrázkem z venkovského života. Starý a při tom i váčně nový motiv vroucí lásky dvou prostých srdcí, která nejsou dítkami Štěstí, dal autoru hojně příležitosti, aby s pravou uměleckou dokonalostí a účinnou přesvědčivostí vylíčil kus psychologie a mravouky svého lidu. Když čeledín Janez sezná, že nemá dosti síly, aby čekal na svou milou Ančku doma, odejde do Ameriky, aby neúmornou prací a úzkostlivou setrností zkrátí dobu bolestného čekání; je však už pozdě, aby tím uchránil svou nevěstu trpkého hoře, jímž pítí za chvíli pobouzení: oběma jest vypítí kalich utrpení až do dna. Čistota srdcí a pevnost povah napovídají však tím hřejivější štěstí v budoucnosti. Ačkoliv je Služka Ančka napáána s touž láskou k slovinakému venkovu a přesto, že je Finžgar zrovna tak delikátním vyprávěčem jako největší slovincký umělec toho směru v novější době — t. j. Ivan Tavčar ve svých posledních pracích, blavně v „Podaimnim kvitit“ — vyvolalo prvé vydání Finžgarovy Ančky velký rozruch a stalo se předmětem četných a namnoze i dosti ostrých úvah o tom, co je umělci dovoleno a co nikoliv. Dnes, po desíti letech, nebude snad ani na Slovincu nikoho, kdo by vážně odsuzoval tuto téměř klasicky čistou a jemnou práci, která byla svého času revolučním činem, jímž zúčtoval vynikající spisovatel a překonanou tradici, osvobodil slovinckou katolickou literární tvorbu od nesnesitelných pout a umožnil následovatví generaci téměř netušený vývoj a rozmach. . . I „všední povídka bez konce“ — jak nazývá Finžgar črtu „Srečala sta se“ (Potkali se) — vyšlo původně v „Dom in svetu“ r. 1905 — je milostný příběh z venkova. Jinoch a dívka poznávají teprve prvním opravdovým zklamáním a odloučením cenu života a sílu lásky, vzniklé náhodou na venkovské poště, a když se rozcázejí, jdouce po prvé do světa za povoláním, splétají jim sudičky nitky společné budoucnosti. . . Prostotě motivů odpovídá plně Finžgarův prostý, jasný a živý sloh, dosahující místy klasické vypslosti. Typickým příkladem jeho svezráznosti mohou býti Janezovy a Ančiny dopisy (v prvním čísle IV svazku), které charakterisují Finžgara zrovna tak dobře jako na příklad Ivana Cankara nezapomenutelné dopisy v jeho povídce „O dvou mládých lidech“, která i přibuzností motivu i sugestivní moči své díky svádí přímo k srovnání.

Dr. B. Vybrál.

Publikace Gorické Matice na rok 1925. Čitá matice italských Slovinců rozesslá právě své letošní publikace. Je to především VI. ročník jejího oblíbeného kalendáře, redigovaného Dr. Andrejem Pavlicou a dosahujícího každým rokem vyšší úrovně. Letošní ročník je věnován výhradně poučení a valnou jeho část zabraly vhodné volené a dobře informující příspěvky Dr. V. Šarabona, na př.: Jugoslavia, Světové události r. 1923, Zeměřesení v Japonsku r. 1923, Velko-britská výstava, Veletřby, Světový poštovní svaz, Peněžní krise dřívě a nyní, Možno-li komunismus uskutečnití atd. I ostatní příspěvky se obírají všeobecně zajímavými událostmi a osobami, at už domácími či cizími. Tak je tu vedle článku o zavražděném poslanci Matteotim stať o Tut-ankh-Amonovi, o kalifátě, o výletu na Mars, o hrách olympských, o severní točce, o automobilismu a leččema jiném. Obrázků není v tomto *Koledaru* za navadno leto 1925 mnoho, ale za to jsou všechny reprodukcce dobré. . . Jako obvyklé vydány i tentokráte

ke kalendáři knižní přílohy. Uměleckou cenu má z nich *Mlada Zora*, výbor lidové epiky slovinštině, uspořádaný Fr. Bevkem, který se snažil oživit památku nejvýznačnějších a zároveň formálně nejlepších básní toho druhu. Hodně nenáročná je však druhá příloha, totiž Aloise *Carlho-Lukoviče* „Poslední dny v Akvilei“, historický román z V. století, přeložený Jožou Lovrenčičem. Třetí příloha konečně je z oblasti života náboženského. Je to Svatý František Xaverský, apoštol Indiánů a Japonců, krátký životopis z pera Dr. A. Pavlice. Ubírajíc se za vzorným příkladem Družby sv. Mohorja a snažíc se, aby pronikla výměi knihami i do nejbudších chat a tak oživila a sílila národní vědomí slovinštiněho lidu, rozesílá Gorická Maticе všechny publikace na rok 1925 za pouhých 5 lir.
Dr. B. Vybíral.

Z LITERATURY CHARVÁTSKÉ.

Památce velikého slavisty Vatroslava Jagiče věnoval záhřebský čtrnáctidenník „Vijenac“ 12. číslo svého druhého ročníku [dne 16. července 1924]. V úvodním článku podává Dr. Stjepan Bosanac řadu dokladů charakterisujících Jagiče jako vysoce významného recenta. Půl třetího sta obšírných odborných posudků a přetčetně drobnější kritické zprávy a poznámky, které ukládal ve svém proslulém Archivu, jsou stejně důležité jako zajímavé. Jagič byl nejenom výborným odborníkem, znalcem, nýbrž i vynikajícím učitelem a vychovatelem. byl nabádavý podporovatel, kde bželo o věc dobrou, ale vystoupil ihned s šetrnou výstrahou nebo i s příkrým odsudkem, jakmile toho bylo zapotřebí. Jeho jedinečnému zájmu o celý soubor otázek slovanštině minulosti a přítomnosti neunikla snad ani jediná hodnotná literární novinka z tohoto oboru a jeho bystrý a praktický duch se hned se vším vypořádával. Jagič vytvořil zvláštní druh vědecké recenze: přehledně shrnul látku posuzované práce, zdůraznil její jádro, rozvedl, objasnil nebo zkorigoval všechna důležitější její místa, ukázal na další problémy toho kterého předmětu a podal svůj vlastní úsudek způsobem naprosto jasným a čistě osobním, takže je každá jeho recenze zároveň odleskem jeho svěrázně osobnosti. Dr. Bosanac vybral si pro svůj článek především recenze ilustrující Jagičův poměr k některým zajímavým jevům literatury charvátské. V druhé stati podává Dr. Franjo Bučar přehledný obrazek Jagičových let studentských (hlavně na základě brožury bulharského slavisty Pavla Oreškova), v třetí Dr. Velimir Deželic několik drobných příspěvků k Jagičově biografii (úřední kvalifikace po zkušebním suplentském roce, historie Jagičova odchodu z gymnasiální služby, jeho zájem o charvátský životopisný lexikon atd.) Pak následuje zajímavý výklad dra Franje Fanceva, jenž vysvětluje návrat mrtvého Jagiče do rodného Varaždínu nepřekonatelnou láskou Kajkavců k rodné hroudě; dokumentární stat Stj. Ivšiče o poměru Jagičově k záhřebské univerzitě v době jejího založení a vybudování; čtyři dopisy dru P. Karličovi, charakterisující pisatele (Jagiče) jako pozorného učitele, dobrého člověka a vřele citičního Slovana; zpráva prof. M. Rebetara o Jagičových nedokončených, ale přes to velice cenných Pamětech a konečně stručný záznam o posledním počtě Jagičovi ve Varaždině, jakož i o Jagičově poprsí, plakétě a pomníku od prof. R. Valdece Celek doplňuje vhodně sedm ilustrací. Cena tohoto pěkného zvláštního čísla, jež doporučuji četným českým žákům Jagičovým, je velice mírná: 12 din.
Dr. B. Vybíral.

Kulturní Slovinštině zobrazené Slovinci je název 7. a 8. sešitu 10 knižny čelně záhřebské revue „Nova Evropa“, která již vydala bezkou řadu sešitů věnovaných nejrozmanitějším aktuálním otázkám. Úvodní slovo pražského universitního profesora M. Murka shrnuje stručně nejdůležitější data slovinštině minulosti, zdůrazňuje jazykovou samostatnost jeho národa, kulturní vyspělost a úlohu při budování nové kultury v společně jihoslovanštině vlasti. Srovnání postavení Slovinců v království SHS s postavením Slováků v naší republice je zásadním omylem, závěrečné věty úvodu pak jsou nápadně mlhavé u porovnání s jasnou přesvědčivostí Murkova slova v prvých odstavcích. Temperamntní

dr. J. Glonar přispěl markantním nástínem vývoje vědecké kultury slovinšské a vyzdvihl správně význam university lublaňské, prof. A. Ušenčnik vylíčil důležitost viny pro slovinšský národ a dr. Poljanec podal přehledný obraz slovinšského školství v SHS, mimo školství odborné, o němž referuje prof. M. Preal. Povahu staršího slovinšského umění výtvarného objasňuje obsahově i formálně dokonale úvaha Izidora Cankara, jež je také novým potvrzením správnosti Malova stanoviska při popisu umění Slovinců, Charvátů a Srbů; vřelý článek o umění lidovém a pro obrodu lidového umění napsal dr. Mantuani; moderní slovinšské malířství pak představuje hlavními jeho representanty, vlivy a směry dobrý vývojový náčrt z pera dra Mesesmela. Dr. Mantuani je ještě zastoupen statí o slovinšské lidové hudbě a zpěvu v době starší, zatím co vývoj nového hudebního umění na Slovinsku pěkně vystihl skladatel A. Lajovic. O posledních generacích literárních podal (víc registrující než charakterisující a hodnotící) přehled dr. I. Grafenauer, dobře informující kapitolu divadelní napsal Fran Albrecht. Poslední dvě stránky této publikace, která je novým vítáním příspěvkem k důkladnějšímu poznání sympatického bratrského národa, vyplňuje básně Alojzije Gradnika o „Novém osení“ a dra I. Preglje „Slovo o slově“, pět duchaplných glos k Slovinšské legendě. Celkem reprezentuje tento dvošešt „Nové Evropy“ 64 stránkový sborníček trvalé ceny a prodává se za 16 din.

Dr. B. Vybíral.

Z NOVÉ ČESKÉ LITERATURY.

Alois Čáp: A my jsme ho zabili. Hra. Nákladem Štěpějí žívota v Přerově 1924. Vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci. Stran 80. — Děj hry je položen do r. 2021. Náměty eschatologické jsou vábivé i bez pracných kolektaně prof. Spiraga, poněvadž futurum exaktum věcí předvídaných a předpovídaných připouští volnější rozlet obraznosti než předmátná skutečnost sedé přítomnosti nebo šeré minulosti. Autor zachoval tradiční dekoraci benisonovskou: výšiny vědy přírodní, obrovitost státních celků, eskamotáž s elektřinou, pronásledování a esoterism křesťanství, rejdy Antikristovy. Koncepce dramatu je založena spíše na těchto ustálených předatavách budoucnosti než povahových vlastnostech jednajících osob, a tak dramatis personae mluví vlastně za celek a bylo by zbytečno na příklad ptáti se po psychologické pravdivosti jejich charakterů, ač v dramate platí úsloví, že každý je svého štěstí strážcem a ač je dovoleno i indeterministám pokládati konání lidské za projev povahy. Nejlépe je vykreslena melistovská postava Iwardowského, podlívno jest ovšem, proč jeho deklamační postoj je ohnás rtašen trivialnostmi nepotřebnými a neodůvodněnými, leda že by mály dosvědčovati přítvlastek lumpa, který mu dává Sturz, nazývaje ho též poétem a filosofem. Podobný nesoulad je v povaze France, který se v prvním obraze jeví jako neurvalý a sprostý chlap vyhazující nezvané hosty a mající chuť jím hrdý zpřerážeti, mluvící surovou hantýrkou a nadávající kolohnátů a rampouchů, a v třetím se něžně mazlí s Robertkem nazývaje ho drobátkem, jedinátkem a kotátkem. Zdá se tedy, že by bylo těžko převéstí děj hry na povahový potencial jednajících osob: i zbývá toliko oddati se mu a hleděti, jak se fíti mohutně a scénicky účinně, ba ohromivě, aby ve ttech obrazech zpodobil ubohost ateismu: v prvním se oslavuje Sturz, vynálezce omázenin, vítěz nad smrtí, nový Bůh — v jeho triumf zazní válečný křik: Aste vypověděla Evropě válku; v druhém touží žena Sturzova po dítěti, ač objevem omázovací metody se staly dítky zbytečnými; v třetím mře lidstvo morem, mře i štěstí Sturzovo, Robertek, jedině dítě, nakažené polibkem bývalé milenky Sturzovy, a zoufalí manželé volají Chiribo, Antikrista, aby vrátil dítěti život, ale křesťanský kněz Joksen ho vymítá a zvěštuje Boha, jenž jest láska a milosrdenství. Za kultami tohoto děje jest Bůh. Projevuje se válkou, touhou po dítěti a morem. Sturz je zástupcem lidstva a podléhá v odboji proti Bohu — činí, což lidského jest, plodí a před tváří smrti je bezmocný, neboť smrt je nejstrašnější zbraní Boží. Smrt jediná překáží, aby se lidstvo nenazývalo věčným a neklanělo se sobě.

Bůh jest absolutním pánem přirozeného řádu, života i smrti; trestá prometeovské tužby lidstva, naivně hrdého na svou vědu, očekávajícího od ní rozluštění všech záhad světa, většičiho fyzikálně-chemickým domněnkám o podstatě života a zapominajícího, že nikdy nemůže přirodní věda vypátrati první příčiny a posledního účelu, poněvadž její poznání není nepodmíněné.

Ať položeno do budoucnosti, jest dílo Čápovo ve skutečnosti dramatem lidstva současného: doufalo ve vědu, ale věda ho neukojila, pyšnilo se jejími vynálezy, ale vynálezy zmožily smrt. Ne jací budeme, ukazuje básník, ale jací jeme. Antikrist již je mezi námi a v každém z nás. Lidstvo bez Boha je ubohé a nešťastné – toť skrytá parnese díla, jež má vysokou hodnotu nejen uměleckou, ale i náboženskou a mravní. *Dom. P.*

Miloslav Marten: Nad městem. Dialog. Díla Milosla Martina sv. I. v úpravě a s kresbami Zdenky Braunerové. Vytiskla „Grafia“ a vydala nakladatelská společnost „Rozmach“ v Praze 1924. Stran 45. — Soubor spisů Martenových byl záhy velmi vhodně dilet, v němž básník ve chvílích všeobecné úzkosti o český národ vyslovil zhuštěnou formou dialogu svou víru ve vítězství národního ducha, volného, vědomého, vykoupeného z předsudků nesprávně chápané historie, osvobozeného zvláště z otroctví německo-protestantské negace a skepse. Choť zeanulého napsala k celému souboru úvodní slovo, v němž velmi pěkně vystihuje linii vnitřního vývoje Martenova od knihy „Cyklus Rozkoše a Smrti“ přes „Knihu silných“ až k „Akkordu“ a tomuto dialogu. Ukazuje, jak rekonvalescence po těžké nemoci uvedla jej z cest věčně zjištěné negace na cesty kladu, kde nalézá novou duchovní naději a vůli přemoci chaotický dnešek a kde se mu pak zjevují velké životní hodnoty: katolictví a národ. A tak to vyslovuje v dialogu i básník sám ústy Allanových: „Jako vy byl jsem marný, hořký — panec v mém nitru více nežli v světě, který jsem obviňoval. Ale teď je mi vůle, řídicí světy, samozřejmě jak liché vření slunce v zrajících klasech — i v mé krvi . . . Jsem člověk, který překonal chaos. Trpím, ale není pro me zoufalství. Bloudím, ale vyznávám neuchylně řád všeho a v něm své právo, úděl, který mně je vyhrazen . . .“ Tento úděl básníkův bude nyní bohdá zvýšenou měrou konati dále v českých duších jeho dílo, vypravené nakladatelstvím tak pietně se sourodou výzdobou Zdenky Braunerové. A přijde chvíle, kdy se splní i konečné vidění básníkovu, jež také malířka zobrazila na titulním listě: nad Městem MÚ se a výše jak blesk protl vojsku neviditelného nepřitele archanděl s mečem — jinoch či žena, změnění v tryskající oheň, v oheň bojovaého zápalu a vítězné vůle, a nesoucí hrozbu dábílům, kteří v Městě sídlí, slib a naději uvězněné duše, která v něm žije! *M.*

Petr Kříčka: Hoch s lukem. Nakl. Kvasnička a Hampl, Praha 1924. Cena 15 Kč. — Konečně vyšla dlouho čekaná třetí kniha lyriky Kříčkovy. Básníkův již ustálený profil projevuje se charakteristickými rysy i v nové sbírce. Kříčka je lyrik vážně čistoty a mužnosti citu, dosahující střídmým výrazem přímo monumentální krásy a ryzosti verše. Hraje na stříbrných strunách jímavé písně lásky k domovu i k lidem, podáváje tentokrátě i několik baladických řísel, vyrostlých z domácí půdy a z nejlepší tradice v tomto oboru básnické tvorby. Vážná kritika česká i dobytí znalci z pražských Němců vítají Kříčkovu knihu vesměs s pochvalou a zařazují básníka ve vzácný rodokmen: Neruda — Sládek — Kříčka. Je při tom s podivem, že literární dotace moravské země, která letos vyznamenává i literární embrya rázu Vítězslava Nezvala, neví o Petru Kříčkově, v jehož žilách přece proudí nejsladší lyrium moravské větve českého národa. *J. Kř.*

Frant. Čech: Květy samoty. Nakl. Fr. Šupka v Král. Hradci. 1924. Cena 11 Kč. — Jednou z nejzdařilejších prací našeho plodného a oblíbeného povídkáře je tento román lesní samoty, ve kterém utkvávají se osudová pásma čtyř mladých lidí, známých a životně kreslených postav našeho venkova. Jako všecka díla Čechova má i tato nová kniha zdravé etické jádro a jest jak zajímavým obsahem tak vkusnou formou k tomu určena, aby byla hojně čtena a

rozšířena. Proto na ni upozorňujeme knihovny všech katolických knihoven s ubezpečením, že se čtenářstvu zavděčí tímto poutavým a dobře vypravovaným románem zasloužilého autora. J. Kř.

Dr. Václav Řezníček: Naše zlatá matička. Díl V. Probuzení. Stran 352. Cena 22 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1924. — I po smrti dra V. Řezníčka je vydáváno jeho veliké dílo stejně rychlým tempem. Praha a celý národní, literární i společenský život v ní zrcadlí se nám tu tím zřetelněji, čím více blíží se autor novější době. V V. díle zachycuje léta třicátá a počátek let čtyřicátých, kdy se začalo probouzení národní uvědomění i v širších vrstvách pražského obyvatelstva a projevovatí se i společensky hlavně v divadelních představeních a „českých bálech“. Jako v předěších dílech vypisuje i zde mnoho současných událostí, jež se dotýkají Prahy neb o něž byl v Praze živý zájem, hlavně pak si všímá významných osob ze světa literárního, jež jsou přirozeně vůdčími nositeli a šířiteli národní myšlenky. Tak vystupuje K. H. Máchas se svým „Májem“ jako protějšek neklidného K. Sabiny, Fr. L. Čelakovský s „Českou Včelou“, mladý básník Karel Tupý se svým vlasteneckým nadšením i vniternými rozpory, právník Fr. L. Rieger, vychovatel dr. K. Amerling, malíř Jos. Manes, praktikant V. V. Tomek objevuje se v zajímavé roli naruživého tanečníka a cestovatele, V. Hanka zase jako módní elegán a osovatel různých pletek. Do podrobnosti vylučuje Řezníček zejména postavu i činnost lidumilného kněze a vychovatele B. Bolzana, jehož názory staví proti většině tehdejšího pražského kněžstva, a pak i mládí a počátek kněžských let filozofa Auř. Smetany; již z této charakteristiky možno usuzovati na jednu z hlavních příčin pozdějšího Smetanova odpadu. Jako v předěších svazcích jest i zde vypravování Řezníčkovo propleteno různými více méně dnes neznámými písněmi a časovými deklamacemi. B. J.

Jan Vrba: Selské povídky. Str. 327. Cena 24 Kč. Boh. Zahradník-Brodský: Za srdcem. Úsměv léta. Romány. Str. 345. Cena 22 Kč. Nákładem Ceskomoravských podniků tisk. a vydavatelských v Praze 1924. — Právě před 10 lety vydal J. Vrba svou první knihu, sbírku básní „Radostné zaslibení“. Od té doby bibliografie jeho spisů dospěla k číslu 251! Plodnost autorova stále stoupá, zvláště v poslední době; kdezto v prvních třech letech spokojil se jednou knihou za rok, vydal v loni již tři a letos dosáhl rekordu snad v celé české literatuře: šest knih, mezi nimi dva velké romány, sbírku básní a dvě knihy prósa. . . Byl-li „Vysoký snih“, o němž tu posledně psáno, pokračováním několika podobných dřívějších sbírek „Obrázků z přírody“, doplňují „Selské povídky“ jeho větší romány z chodského života, zvláště „Dolinu“ a „Boží mlynář“. I tu kreslí různé, tvrdé, neoblomné povahy chodských sedláků, kteří jdou pevně za svým cílem, věrni svému rodu jako na př. Brychtla v „Němkyni“, palčící i ve svém soudičství jako oba mlynáři v povídce „Berani“, nebo zase odpouštějící na dětskou prosbu provinilé ženě jako Veselka v „Rozsevatci“. Z jejich rodu jest i selka Bastlová v „Mamonu“, jež neustoupí od započaté práce, i když musí tvrdě bojovati s nedůvěrou, závisť a odsudky celého svého okolí, vyvrte statek ze zkázy, povznese jej neohybně pro svého syna, aby se na konec dovedla, že syn padl ve válce. Válka zasahuje skoro do všech těchto venkovských příběhů, některé přímo z ní vyrůstají a zachycují její ohlasy i účinky na mravní i hospodářský život chodské vesnice. Jsou to ovšem zjev, jaké byly i všude jinde; všímavý pozorovatel a obratný, rutinovaný beletrista, jakým Vrba beze sporu jest, dovede z nich těžiti a kombinovati ještě dlouho, a přece pod tímto povrchem zůstane utajena ještě tak mnohá záhada lidského nitra, jež se neovšliti — přívalem slov a vět.

Talent Vrbov jest ovšem mnohem obsáhlejší a rozmanitější než B. Brodského, s nímž jinak soutěží v plodnosti. Právě poslední svazek spisů Brodského ukazuje náorně, že autor již dávno vyčerpal zásobu svých námětů i svých románových hrdinů a zdání novosti budí jen tím, že mění dekoraci a přetvořuje různé více méně podružné a nahodilé okolnosti. Oba romány mají podobný a u Brodského tolikrát již využitý motiv: dobrý muž octne se pod vlivem dvou žen; na čas podlehne

prudce útočné, smyslné vábívé síle a panovačně vypočítavosti jedné, aby pak zklamán nalezl pravé životní štěstí u ženy druhé, jemně a úspěšně. Je tu zase oblibené prostředí autorovo: lesníci a panští úředníci, statkáři a továrníci. A dvě postavy dobrodružných, vášnivě smyslných žen daly mu příležitost vyličiti hodně podrobně milostné jejich svody a někdy až příliš smělé útoky k ziskání muže. Je to patrně také jedna z příčin, proč jsou spisy Brodského v některých vrstvách s takovou zálibou čteny. M.

René Bazin: Sňatek slečny Gimelové, písničky na stroji. Přeložila V. Vaněčková. Vydal Josef Birnbaum v Brtnici a výtiskda Humana v Letovicích 1924. Stran 82. — Překladatelka předesílá tomuto dílu úsudek Romaina Rollanda, jenž nazývá Bazina nevyrovnatelným vyprávěčem, jenž vyniká úsměvnou i soucitnou ironií, hravým humorem, prýšticím se z čistého srdce, volně duše a inteligence převyšoké, bystrým pozorovatelem nejprchavějších záchvěv lidských srdcí. Bazin jest především pozorovatelem. V tom má Rolland jisté pravdu. Pozoruje takřka do zásovy. Zachycuje plynoucí život, studuje sociální postavení různých tříd, dává se představovati dělníkům, kněžím, obchodníkům, modistkám, učitelkám, feholnicím. Rozmlouvá s nimi o jejich povolání. Dopisuje si s nimi o těžkých bolestech života. Vyprotuje si od nich zápisničky a deníčky. V paměti uchovává slova, tváře, osudy, postavy. Přijímá dojmy, nevěda, kdy jich bude potřebovati. Ale když přijde idea, dle ní sdruží, vyvolí, přetvoří a sestylisuje, co získal maní. To pak činí naprosto suverénně, neboť dokonale zná svět svých postav i když je to těžko zbadatelný svět ženský. Proniká svět modistek a tvoří Henriettu Madiotovu [De toute son âme]. Proniká svět učitelek a tvoří Davidku Birotovu. Svět venkovanek, jež přicházejí sloužit do Paříže, a tvoří Donátku. Svět feholnic a tvoří Paskalinu [L'isolée]. Proniká svět bankovních písniček na stroji a tvoří postavu Evelyny Gimelovy, hezké a statečné dívky pařížské, píšící na stroji v bankovním domě Maclarcyů. Své nastávající štěstí pu boku českého poručíka Moranda vidí ohroženo poznáním svého původu: zví, že jest dítětem nemanželským, jež bylo městskou sociální péčí svěřeno paní Gimelové. Morand je sice odhodlán opustiti vojsko z lásky k Evelyně, ale dobrý plukovník Ridault napraví věc Evelyninu i svou pomocí staré legendy o nezákonném otcovství svém: legenda se zdárně šíří mezi dánamí pluku, tak že se všechny těší na návratvu paní Morandové, a mimo to dojde až k sluchu ministrovu, takže Ridault je náhle jmenován brigádním generálem. Zajímavostí a předností novely jest kresba bankovního ovzduší: s okouzující pravdivostí jsou zpodobeny družky Evelyniny; jejich žárlivosti, posměšky a předcházení nadřzených úředníků jsou podány právě s onou soucitnou ironií a hravým humorem, jímž se podivuje Romain Rolland. A v erotice Evelynině nalézáme právě tolik opravdovosti a cudnosti, kolik nerchutné sentimentality a nepravé citovosti jase zvyklí viděti v běžných povídkách ze života úřednic, švadlenek a předměstských krásavic. Překládáti Bazina není snadno: syť jeho slovník, harvitost a určitost popisu dění duševního i přírodního jsou často mimo možnosti naší řeči, jež též ležíté je spíše ve slovese než ve jméne podstatném. Překladatelka však ukázala dovednost nadprůměrnou a snahu hodnou podivu, byt někdy s úzkostlivostí zbytečnou zachovávala některé zvláštnosti francouzské fraseologie, na příklad minulý čas ve větě vedlejší, je-li sloveso věty hlavní rovněž v čase minulém, což nesouhlasí s duchem češtiny, tedy: madame Gimel devina que sa fille ne ríait plus — paní G. uhodla, že se její dcera už nesměje, ne nesměla; nebo: j'ai vu qu'il étáit à moitié blessé — viděla jsem, že je skoro uražen, ne že byl uražen. Kniha vydaná na pěkném papíře a v úpravě velmi vkusně činí čest nakladateli i tiskárně. Dom. P.

Jules Barbey d'Aurevilly: Bezejmenná historie. Stránka historie. Piel. dr. Ota Dubský. Upravil V. H. Brunner. Vytiskl F. Obzina ve Vyskově. Vydala nakladatelská společnost „Rozmach“ v Praze 1924. Str. 135. — „Ani dábelník ani nebeská . . .“ tak uvádí spisovatel svou „bezejmennou historii“. A přice ani ona není bez démonických vlivů, jež dovedl Barbey d'Aurevilly tak nobyčejně bystře vystopovati i v zažloutlých listech zapadlých dějů, že L. Boy

právem ho počítá mezi rozené ikonografy a historiky Zla. Démon osamělých nocí posedne potulného záhadného kapucína, jenž po 40 postních dní káže vmluvně o pekle a věčných pravdách a sám pak přinese peklo do života dvou zbožných, jej hostičích žen: spáchá na mladické dceři zločin, o němž nešťastnice při svém náměstčném spánku neměla ani vědomí; tak rozvrátí lásku i klid matky a dcery a tuto přivede k tichému šílenství a konečně i k poněhlé sebevraždě. Sám zemře kajicně jako trapišta, za to nešťastnou matku, zanicenou to jansenistku, posedne démon nenávisti, jenž jí neopustí ani ve chvíli smrti... „Stránka historie“ vylučuje příběh hříšné lásky mezi bratrem a sestrou. Spisovatel sám přiznává, že již pomyšlení na ni vyvolává v něm hrůzu a okouzluje tak mámiřím a nebezpečným kouzlem, že číhá duši, která je pocituje, také hříšnou... Jsou jisté duše, které Zlo poutá svým démonickým kouzlem. Autor „Dábelských“ byl jednou z nich. Ale bránil se tomuto vlivu a když psal své příběhy hříšných, chorobných vášní, neměl jisté úmyslu okouzlovati čtenáře mámiřím jejich vůní, jež potřišňuje a infikuje čistou duši: i kdyby nevládal někdy na př. do takové „Bezejmenné historie“ morálních úvah a poznámek, přeče při její četbě nejednou se zachvěje duše jakousi tajemnou hrůzou před záhadou zločinu. — Obě práce vyšly před lety ve Staré Křivě v překladech Jos. Floriána. Nový překlad je v celku pěkný, ale některá místa jsou podána u Floriána výrazněji. M.

A. A. Milne: Tajemství červeného domu. Román. Přeložil Karel Kraus. Obálka Václava Maška. Románové knihovny „Proud“ sv. 8. Stran 232. Cena 22:50 Kč. Vydal „Čin“ v Praze 1924. — Mladý anglický básník a dramatik je k nám uveden touto prací, tuším, po prvé. A představuje se zcela sympaticky. Titulem, obálkou, dějem i celou zevnější formou napodobuje metody detektivních románů, ale ve skutečnosti se jim s jemnou ironií i s tichým humorem — směje. Líčí případ záhadné vraždy. Vyšetřuje ji policie, ale vedle ní na svou píseť dává se do práce takový detektiv-amatér, jenž se svým přítelem dělá Sherlocka. Autor na těchto dvou postavách dohře vystihl, jak svůdné i nakořlivé působí detektivní čítba, právě v Anglii tak zdomácnělé. Počinají si neobyčejně bystře, objeví více stop záhadného zločinu než policie, ukají z nich celé pásmo dohadů a různých kombinací, ale na konec překvapí je nejvíce sám vrah svým doznáním, jehož nečekali oni a jehož se nenadál ani čtenář. ač je zcela prostě, psychologicky úplně oprávněné a daleké veškeré fantastičnosti, oblíbené u literárních „detektivů“. A tak působí román Milneův i mravně zcela jinak než pověstné detektivky. třeba se autor samozřejmě varuje všelikých úvah a spíše jemně humorem prosvětluje pochmurné ovzduší zločinu. V celé stavbě románu i v britkém často a duchaplném dialogu je znáti obratného dramatika. M.

V. Martinek: Petr Bezruč. Literární studie. Druhé vydání. Stran 151. Vydal A. Perout v Mor. Ostravě 1924. — Kniška jest druhým doplněným nebo nově formulovaným vydáním studie napsané k Bezručovu jubileu r. 1917. Vytryskla jisté z hluboké úcty a lásky k básníku, jenž tak jedinečným způsobem vyjádřil veškeru bolest i zoufalý, hofkým pesimismem prosycený vzor utiskovaného Slezaka. Autor nechce býti kritikem, ale spíše jen vykladačem Bezručova díla, jež pokládá — přes novější více přiležitostné projevy — za uzavřeno a definitivně vyvrcholeno „Slezskými písněmi“. Proto líčí především národní a sociální poměry, z nichž „Slezské písně“ vyšly nejen jako ottřásající dobový dokument, ale také jako velké, zákonné, básnické dílo. Charakteristika a výklad tohoto díla je středem studie. Martinek staví se tu proti některým mylným výkladům a zdůrazňuje zvláště, že Bezruč není básníkem lidovým jako třeba Chamrád, neboť projevuje všude uvědomělou péči o básnickou skladku i napjaté úsilí formové. Básně Bezručovy mají své vnitřní rozčlenění a svou vnitřní dynamiku, ryze osobitou řeč i rým, obsahově pak znamenají nový druh národnostní a sociální poesie u nás. Autor zajímavě ukazuje, jak vedle výřků hromadných bolesti chvěje se v nich i molový nápěv zahofklého steau osobního; vzpomínky na dětství a motiv odmítnuté lásky. Osvětluje při tom Bezručův poměr k ženě a dotýká se stručně i jeho náboženského názoru, vysloveného ve známých verších:

„Z duše mi prchla víra. Hřích oko zkalil a stábil mi rty. Bůh neříje pro mne...“ i v pochmurném přesvědčení, že nebyl dán porobenému lidu od Boha, ale byl vyzvolán v život vzorným démonem... Historickým vývojem Slezka i po otci zděděnou jazykovou citlivostí objasňuje Martinek známý Bezručův separatismus a vášnivý odpor proti západu, zvláště proti centralistické Praze. Vedle nártku „občanské podoby“ záhadného kdysi básníka snaží se v posledních statích určití jeho místo ve vývoji našeho slovesného umění a vliv jeho poesie na národní život slezský, jakož i ohlasy u Slovinců a lužických Srbů. Vhodným doplňkem studie jest několik obrazových příloh a zvláště řada básní, jež nebyly pojaty do „Slezských písní“. Jsou to většinou přelízetostně verše a jakýsi „botanický“ cyklus, jenž kdysi vzbudil pověst, že Bezruč chystá básnickou knihu „Herbář“. Martinek však pochybuje, že by k tomu kdy došlo. A podle ukázek je patrné, že sotva by již zvěřila slávu tvůrce „Slezských písní“. M.

Dr. Alois Kolísek: Andrej Hlinka. Str. 32. Nákladem vlastním. V Bratislavě 1924. — Věrný druh a pomocník vůdce katolického slovenského lidu napsal k nedávnému jeho jubileu do studentského časopisu „Rozvoj“ delší článek, jež nyní vydal ve zvláštním otisku. Obírá se v něm jen druhým obdobím života Hlinkova, totiž dobou jeho martyria v letech 1906—1918. Toto omezení odvodňuje jednak tím, že chce psáti jen podle pravdy a vlastní zkušenosti, jednak žádostí redakce zmíněného časopisu, aby na Hlinkovi ukázal dočasněmu studentstvu, kolik musili „roduvěrní“ Slovinci trpěti za Maďarska, a aby mu dal vzor neohroženého předpřevratového vlastence. Z bohatého materiálu dokumentů, jaký má pro toto období snad jediný dr. Kolísek, vytvořil bez zbytečně slovní přilítěže jasný, názorný a přesvědčivý obraz dlouhého Hlinkova boje a utrpení. I ti z nás, kdo před lety sledovali pozorně celý ten nevědění zápas, naleznou tu dosti nových, neznámých a zajímavých podrobností. Z každé řádky pak vane k nám upřímná přátelská láska, čili, jak autor v úvodě přiznává, „nejvniternější, téměř krvavý zájem“. Spisek, doplněný sedmi obrázky, přijde jistě vhod kulturnímu historiku i každému, kdo se zajímá o vývoj věci na Slovensku. M.

LIDOVÉ DIVADLO.

Čile nakladatelství Josefa Birnbauma v Brtnici podjalo se již před 2 roky úkolu, k němuž se přední katolický tiskový podnik v Praze odhodlal teprve letos: zřídilo pro naše spolky jeviště zvláštní knihovnu pod názvem „Lidové divadlo“. Dosud ohlásilo 25 svazků, z nichž některé jsou dosud v tisku.

Svazek 1. *Fabliola*. Hra z doby pronásledování křesťanů v 10 obrazích. Dle Wisemanova románu zdramatizoval Ig. Grebáč-Orlov. Volně přeložil a upravil Ludvík Kučera Str. 88. Cena 5 Kč. — Hra pracována jak autorem tak překladatelem s patrnou láskou hodnou vzácného předmětu; než bohužel platí o ní známé pravidlo, že z dobrých románůhývají obyčejně -- slabé divadelní hry. Děj se skoro vůbec nepředvádí dramaticky, nýbrž se pouze -- často jen mezi 2 osobami -- vykládá; některé dialogy jsou pravými akademickými rozpravami. Toliko v jednání 8., 12. (připomínajícím podobně ve hře „Ve znamení kříže“) a 14. jsou náběhy k podání dramatickému. Mluva je vytříbená, ale u všech osob stejná, proto u většiny nepřilehavá; vykali si nebylo ve starém Římě zvykem. Překlad je celkem až na některé maličkosti pečlivý a správný; důležitě chybne užívá se po komparativu spojky jako místo než. Hra, máje 16 (!) jednání (lucus a non lucendo!), vyžaduje často (12krát) změny jeviště, 10 nebo dle návodu překladatele aspoň 7 různých dekorací, čímž se, třebaže jsou některé (8. a 10.) jednání jen o 3 nebo o 2 stranách, provedení hry na spolkových jevištích jistě prodlouží na 4 až 5 hodin. Hra končí dojímavým anachronismem: kostelních zvonů se počalo uťívatí teprve v 7. století (ne již za Konstantina). Ne-li jako divadelní hru doporučujeme „Fabliolu“ peče k bedlivému čtení jako stručný výtah výtěžné knihy Wisemanovy.

Svazek 2. Mistr Šidlo čili Jak se ty kopyta rojily. Fraška se zpěvy o 3 jednáních. Napsal *Jar. Streit*. Hudbu složil *R. Zavadil*. Str. 72. Cena 5 Kč. — Zertovná hra, jež nejen pobaví, nýbrž i poučí. Mistru Šidlovi „nepatří sice pomalu ani jeden hřebek v chalupě; všecko to sežraly kartárky, hadačky a spiritisti“; přes to však nechce přivolit k sňatku své dcery Andulky s Toníkem, synem chudého krejčího Jehličky. Dobromyslňv mlynář Kotouček, znaje pověrčivost Šidlova, přiměje ho, by citoval ducha zakletého ševce; ten že mu zjeví, jak zbohatne. Citovaný duch (přestrojený mlynářský chasník) příslibí Šidlovi rojení kopyt, ale za různých podmínek, z nichž nejhlavnější, že dá svolení ku sňatku Andulky s Toníkem. Klíčkem, který při rojení kopyt se najde, otevře Šidlo poklad uložený na dvoře Jehličkově, totiž hračbi s listinou, na níž napsáno ponaučení: „Pracovitost, šetrnost a střídmost jsou poklady, nad něž vzácnějších není. Cesta k nim vede věrou v Boha a ne v duchy.“ Hra má tedy vtipný námět i dobrou tendenci a prozrazuje osvědčeného spolkového divadelníka. Spád hry je sice slabý, ale při rychlém tempu docílí hra přes to účinku. Četné písně (jedna z části slovenská) jsou celkem příjemné, méně však jejich nápěv (alespoň, jež jsme slyšeli). Podtitul hry dal by očekávali text v nářečí, ale jen strážník Któpál mluví (nepřesnou) hanáčtinou. Výkřiky „Šmárja, Márja, Ješmarja“ se na katolické jeviště nehodí. Jinak hru doporučujeme.

Svazek 3. Pohádka máje. Pohádka o 4 jednáních se zpěvy a tanci. Napsal *Jar. Streit*. Hudbu složil *R. Zavadil*. Str. 64. Cena 5 Kč. — Účinná divadelní hra, do rá divadelní pohádka s nasylenkou náboženskou a národní. Prostý venkovský junák Slávek rád by vysvobodil zuboženou českou vlast. Obraci se — kleče večer 1. máje u její kapličky — k Panně Marii o radu. Táž se mu ve snu zjevuje a příslibuje, že mu v pohádce ukáže, kterak se drahé vlasti navrátiti může mř a štěstí. A pohádku tu Slávek — ve snu — jako hlavní hrdina prožívá: osvobozuje dle rady a za pomoci královny vil Máji jejich družek a Irpaslíků přes velké obtíže a nástrahy zakletou dceru krále Dobroděje, princeznu Vlastu (Cechii) z moci zlé čarodějky a uvádí jí zpět jako královnu do Čech; než Mája posílá Slávku na hranicích samého k národu s poselstvím, že se Vlasta k němu se štěstím trvale navrátí, vrátí-li se národ k svornosti a poctivosti. Probudiv se ze sna, k jehož konci se mu zjevuje zase Panna Maria, zdůrazňuje podmínky blahobytu v českém národě, zvěstuje Slávku svým jej hledajícím rodákům poučení z pohádky, dle něhož všichni slibují se zachovati. „Pohádka máje“ značí velký pokrok oproti „Mistru Šidlovi“, jsouc psána příjemným slohem, většinou lahodnými verši (a snad i nápěvy!) a majíc dobrou dramatickou stavbu (až na to, že *lid* nemluví ve sboru!), docílí jistě značného účinku. Doporučujeme hru vše.

Svazek 4. Pohádka jejího života. Hra o 1 jednání. Napsal *Alois Z. Mlýský*. Str. 16. Cena 1 Kč. — Názvem „hra“ naznačil již autor sám, že nepodává ani veselohry ani čino- nebo truchlohry; jeho bra není vůbec dramaticky zpracována, je spíše sentimentální idylo, líčením citu a nálad. Dcera touží po ženěné matce a nepoznaném otci. Teta sděluje jí osudy matčiny — pohádku jejího života — a snaží se jí nadchnouti k odhodlání, by prožívala jako pohádku vlastního života „žiti pro dobro, působiti dobro, vyjasňovati oči chudých a ubohých“. A zasnoubení její s mladým lékařem a sledování s otcem pohádku tu slibně zahajuje. To vše je krásné, vzletné, skoro až blouznivé řečeno, ale dramatické zápletky v tom není. Ostatně dobrými mluvcími podána, může „Pohádka“ přes to — u mladého posluchačstva — docíliti účinku. Rozhodně se nám však pro katolické jeviště nezamlouvá, že hrdinka hry je — nemanželského původu.

Svazek 5. Marnotratník. Drama o 5 jednáních. Napsal *Nik. Sem. Leskov*. Přel. *Ant. Vlková*. Str. 100. Cena 5 Kč. — Chmurný obraz ze života ruských obchodníků (továrníků) na rozhraní doby, kdy „v Rusku nebylo nic (v ohledu právním) nemožnosti“. Řídě se ještě tímto názorem, snaží se „první člověk v městě“ Kňazev pomoci si ve svých nesnážích a nekálých záměrech. Má

splatiti značnou sumu, již jako bývalý poručík Molčanovův sobě přivlastnil, a ačkoli šedesátník, touží po Marině, mladé ženě Gusalové. Molčanov, třebaže v mládí promrhal část jmění, sleduje, ujav se řízení svého závodu, jediný v městě dobrý snahy, chtějí mimo jiné dělníkům zvýšiti mzdu. Svým vlivem, zlékaným povodou, úplatky a terorem, dává Kňazev, sám pravý marnotratník, Molčanova celou obci prohlásiti marnotratníkem a sebe ustanoviti nad ním opět poručíkem a jako takový jej káže dopravit do blázince. Nešťastník odtud uniká, zapaluje svůj závod, od něhož chytá i dům jeho utlačovatele, a sám se popáliv, umírá; Kňazeva a jeho druhy udává sice jeho tajemník v Petrohradě, ale „pro ně, marnotratníky národa, není ani soudu ani svědomí“; umírající Marina, jež se otrávila, aby unikla Kňazovým chtíčům, poukazuje „ničemné soudce“ Molčanovovy „k soudu nebeskému“. Drama tedy mohutné koncepce (dotýká se i sociální otázky), ale ač má několik silných výjevů, je celkem rozvláčné, dramaticky neúčinné. Dialog je těžkopádný, unavující, v českém vydání snad z části pro nedokonalý přehled (s ruským úlovím). Provozování hry vyžaduje vyškolených herců; na katolickém jevišti bylo by nutno několik nevhodných slov a narážek škrtnouti.

Svazek 6. Mučednictví lásky. Historická hra v 5 jednáních. Napsal Orlov-Podlipovský. Stran 51. Cena 6 Kč — Autor této hry vytkl si úkolem představití návštěvníkům divadla velký zápas prvotního křesťanství s římským pohanstvím; vylíčí jim vznešenost křesťanského a podlost pohanického nazírání na život; uvědomiti jim, jaké oběti bylo přinášeti křesťanům za pohanického pronásledování. Hlavním konkrétním představitelem křesťanské myšlenky učinil vhodně slavného mučedníka sv. Šebestiána. Autor snesl k vytčenému cíli vhodné příhodné látky; čerpal — s malou odchylkou — z legendy jmenovaného světce, z dějin pronásledování vůbec a i z Písma sv. Látka však bohužel není podána dramaticky; toliko důvody konfliktu — kromě náboženského, účinné i důvody politický a erotický — jsou před diváky několika výjevy realizovány, jinak se děj neptedvadí, nýbrž většinou vykládá. Četné dlouhé monology a dialogy jsou dokonce hotovými přednáškami o časových poměrech etc., pronášenými toliko k *informaci obecnosti*. Několik výstupů je jen zevně spojeno slovy: „Slyším, kroky, někoho přicházet.“ Vadou je také, že se dávají pronášet více osobám, ba i lidu společně celé věty. Mluva je uhlazená, ale ježto se v ní nečiní při jednotlivých osobách rozdílu, je u většiny příliš vysoká. Než přes tyto nedokonalosti hra „Mučednictví lásky“, jež nejednou scénou a i výrazy připomíná známou působivou hru „Ve znamení kříže“, zajisté upoutá mocné posluchače; uplatní se i tu výrok Tertuliánův, že duše lidská je přirozeně křesťanská. Nedopatření na str. 37 („Nebráňte jim, by vážili sobě věčného života *měně* [msto *uče*] než pozemského“) opraví si zajisté každý čtenář sám. Prefekt Říma se dle legendy jmenoval Chromatius a císařský důstojník, jak v textu hry někdy uvedeno, Nikostratus (manželka Tranquillinova *Marcia* a žalátník *Klaudius*) Doporučujeme hru spolkům, jež mají dobré herce a zásobu starotřínských úborů.

V textu her ve všech svazcích (nejvíce v č. 2, 3, a 6.) jsou *četné* chyby proti pravopisu a interpunkci, jež asi dlužno připsati na vrub tiskárny (ač *důsledně* se opakuje „ode mně, beze mně, na mně (spoléhá) a pod!) Nedá-li se snad z nějaké příčiny korektura řádně provésti, bylo by záhodno připojiti na konci opravy alespoň nejhrubších chyb, rušících často i smysl vět. Obálka mohla by býti pevnější (jako při čísle I.), neboť divadelní knižky samozřejmě mnoho trpí.

ARCHIV LITERÁRNÍ.

Humor Karla Křena v dopisech. Podává Jan Vyhřidal.

IV.

(Kfen-redaktor žádá příspěvek pro Prombergův kalendář „Ječmínek“.)

Milý Janku Janičku!

Ne sice voňavý hřebíček, ale mohl bys mně zavelít v tom Ječmínkovu poličku, totiž v tom kalendáři Ječmínku na rok 1901.

Co myslíš a troufáš? Už to sbírám, sotva rok 1900 — otvírá hubu, a rád bych měl v II. Ječmínku víš tak samy čupr práce a ty to také tak dovedeš, a umíš, a tož prosím Tě bez špásu a do opravdy, napiš mně, do kdy bys mně mohl nějaký poslati špás.

Honorář královský!

Totíž potáhнем na toho krále Ječmínka, ale něco bys přece dostal v korunové měně.

Tož můj rozum a nebuď a odepiš, co a jak.

S pozdravem Tobě i všem

Tvůj

V Dubanech 30. prosince 1899.

Fr. Zgoda-Kfen,
panáček.

V.

(Kfen urguje příspěvky do Ječmínka a oznamuje, co skládá . . .)

Přátelu milý!

No šak že přece dáš o Sobě vědět. Už jsem na tu Tvou epistolu čekal jak na matku s trhu.

Tož jenom něco pošli, třeba i slezským dialektem, nerad bych bez Tebe pustil Ječmínka II. do světa.

Budoucí neděli mám plk (přednášku) v kat. spolku v Kojetíně, ale jak bude takový prochvist (víš-li, že „prochvist“ byl našim předkům Jupiter pluvius?) jak dnes, tož budu lapět doma.

Jsem právě v porodu s novou povídkou pro „Náš Domov“. Bude mít název „Mějte se dobře v domě tom“. „Hanáckou princeznu“ už ale po třetí dopisují a „Jak byl cigán advokátem“ na to budeš mrkat.

(„Jak byl cigán advokátem“ vykládal mně v lednu v Dubě jeden missionář.)

Tož teda na Ječmínka nezapomeň a pošli brzo něco na ozdabu jeho královského roucha, aby z každého řádku vytryskoval jadrný humor. Pozdrav vaší církve a jsem s pozdravem Tvůj do smrti nejdelší

V Dubanech 7. února 1900.

Fr. Zgoda-Kfen,
panáček.

VI.

(Kfen vítá pisatele těchto řádků do Lobodic.)

Přátelu milý!

Vítaje Tě našeho tu do děkanství,

udělují Tvému panství

Lobodické manství.

Dej Ti Pán Bůh zdraví

v tomto našem kraji,

V Dubanech 11. března 1903.

dej

a Tě Církvi, Vlasti

dlouho zachovej

a já jsem Tvůj vždycky

jak i tento den

Kfen.

VII.

(Kfen děkuje ve verších za prezent a poslal své dvě knížky.)

Přátelu milý!

Rád jsem, že čilý

Jsi v každé době.

Děkuji Tobě

za prezent milý

a já též čilý

posílám Tobě

v adventní době

ejhle hned obě

Křtenovy knížky,
pro vážné, smíšky.
Jame věru oba
jak už je doba
otroci péra
a vyšší síla
nechá nás tak!
Však
talijánský Perosi
nemá ani Ambrosi-
anského co v sobě,
chválen však je v době
dekadence

V Dobanech 5. prosince 1903.

tak všude a tak „veice“,
Tys přem pichl do Slezska
a dej Ti Bůh s nebeska
Svou milost v noci, ve dne,
a když Tvé péro z ocela,
zrezaví časem docela,
ať nové v ruku sedne!
Kéž zásluhy Tvé ocení
národ, jenž v Slezsku vzkřísí
Tvým přem pilným slávi!
A Tobě, milý Janičku,
dej Pán Bůh nejen trošičku,
leč dlouhá leta zdraví!

Tvůj upřímný přítel
Fr. Zgoda-Křen.

VIII.

(Křen potvrzuje „spisy“ pro Ječmínka, jest zván v masopustě na „koblíhy“ do Lobodic, aby nebyl „peciválem“ a přijel.)

Přátelu milý!

Stvrzuji Ti příjem spisky slovy,
Promberger pak splatí příjem kovy.

Letos to všechno dám do Ječmínka na potvoru druhém. Už mně poslali: Dostál Al., Zakoucký, Anderlík, Košťál — sami zlatí páni . . .

Co Ti musím bez šmahle tuto povědět, tož Tvé špásy se v kalendáři tuze zamlouvají a kdekdo si se mnou přeje, aby Té Pán Bůh při zdavém humoru zachovalí ráčil.

Tož to by tak byl první díl této mé spanilé epistolky, anžto druhý se objevuje tobě čtoucímu takovým, že já nemaje svého vlastního potahu nijak a nikterak se přimknouti k úmyslu k Tobě jeti do soudu nemohu a po dráze dělati až do Lobodic cestu skoro kolem hanáckého světa a této strany, tož divným bylo by na divy, a věru že Pán Bůh náš milý a dobrý sanici-li dá, tož já obšťve svá plece a co nad tím a pod tím jest a na pravo i na levo, křičím lžejně dobrým, k Tobě do náručí bratrskochrabrě na saních vletím z radosti přečesav barvy čínsko-japonské listek, dopisnice zvaný, jak slovatný Bartoš nazval jej sám, otec jeho i kmotr křestný.

Počínaje epistolky této část třetí, nemohu než mlsně olizovati jazyk při Tvém slovu „koblíhy“, na které péro Tvé, sinočeně ve studnici přátelské lásky, zve mě tak vábívě silno. Můj bývalý prof. Dr. Jan Korec, nyní v Brně městě na svém chlebě chlebiti, nám v duševně přednášky, ba co dím, výklady pěkné a k rozumu přistupující máje, neváhal častěji opakovati ono Leibnitzovo: „Jsou věci, kterých necítíme, jsou harmonie ve slárách nebeských, kterých neslyšíme a dobře je nám!“ Vzpomínky té se dobtroje navazuji na slova ta dle missionářů Huga a Cabela ono budhistické „Qui mane padne humi (!)“ — o drahocenný květe lotosu, že jako nad tu Leibnitzovu větu i ten lotosu květ drahocený je dílo ruky spanilé, faktum tedy, čili „koblíh“.

Palacký o tom sice nepsal, ale za to pevně mám a silno u sebe, že Libše poslala jistě Přemyslovi — koblíhy, koblíhy zlatité, pěkně kulaté, smazané na masnotě srdeční lásky. Neodolal-li Přemysl, mohl bych já? Sud sám a proto přijedu! Tím pak logikou nevyvratnou přecházíme po mostě dánysslu ku slovu „pecival“.

Vždyť slovo to nejsouc původu nikterak slovanského, anobř latíně původ děkující je konglomerát slov latinských tří a to . . . nastoj a nadívno Ti cku i sluchu.

Pecival = Pec-i-va-l.

Pec — je zkrácenina „peccator“ = hříšník.

t -- je imperativ od *ire* -- jdi
val -- je imperativ od *valere* -- měj se dobře.
 A tož sumárně vzato: hřhniče, jdi, měj se dobře!
 Je z nás kdo bez hřhchu? Neení!
 Je na peci dobře? Je!

Ergo kladivko, nad viks černý jasněji jsem Ti vylóžil po studiu dlouhém
 krátké slovo „pecival“ a já vím, že Ty čta to, budeš dle Ovida:

„Quam qui Jovis ignibus ictus, vivit et est vitas necius ipse suae.“

Vizeš, to mrkáš, že ten Kfen jejtě nevyvětral.

Předposledně pak vyříd svým domácím „Lárům“ můj nad moře hlubší a
 nad Vesuv vroucnější pozdrav a poslední i Ty budiž silen, zdráv i dobr
 jak obr duchem i tělem a Pán Bůh milý a dobrý Tě živ a opatruj. Na mé
 péro už sedal rez, smyly jej vody Luhačovské, jak vidíš z této mé několika-
 dlečné epístoly klassické.

Dá-li Pán Bůh, tož přijedu jistě!

S pozdravem Tvůj

V Dobanech 24. ledna 1905.

Kfen.

Vzpomínej si nym, že žaluješ si do mála honoráfe, posýlám Ti tuto 3 dukáty,
 jak mně je kdysi posel slovatný *Kulda*:

Deus omnipotens Te

ducat,

angelus Custos Te

con-

ducat,

et in patriam coelestem Te

re-

ducat.

*

Posud nemáme obširnějšího životopisu K. Kfena. Bylo by záhodno než jeho
 známi a přátelé pomrou, aby takový sepsán byl. Pan prof. Joz. Vávoda, který
 upravil jeho spisy pro druhé do tisku a za živa se s ním stýkal, byl by nejlepším
 jeho životopiscem. Životopis mohl by se připojiti k poslednímu svazku jeho
 sebraných spisů.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Hravý poetismus místo bojovného,
 tendenčního básnictví proletářsko-ko-
 munistického ovládl mladou naši bás-
 nickou generaci, jež po splnutí mo-
 ravské „Literární skupiny“ s pražským
 „Devětsílem“ sdružila se v novémročníku

„Hosta“. Autor programového článku B.
 Václavek charakterisuje nový směr vř-
 tou, jež už svou podivnou češtinou dosti
 ukazuje svůj původ: „Nalehnuvše veš-
 kerou svou vnitřní schopností na přif-
 tomnou dobu, objevili a stvořili novou

intenzivní poetičnost, jež byla zcela neznáma v morbidních a znehodnocených básních brejčerská!

Přeměna proletářského umění v poetismus, za jehož tvůrce se pokládá u nás Karel Teige, byla přijata v literární veřejnosti se stejným ironickým nebo shovívavým úsměvem, jako nedávně mnohohlavně oslavy komunistických ideí. Tak na př. legionářský spisovatel Jos. Kopta, autor „Třetí rotý“, ukazuje v „Pferodu“ (č. 10), že tento nový směr básnický ve skutečnosti dávno tu již byl, jenže tehdy básníci „Devětsilu“ jej zavrhovali nebo se mu posmívali. Tak jak se jeví nyní v jejich útvarech, jest poetismus jen ukazatelem cesty, která odnikud a nikam nevede. Jest bez filosofické orientace; je to vlastně jen diletantský, praktický, vkusný a chutný eklekticism. Jest bez apotolu a bez hlubších úmyslů: hra krásných slov a kombinace představ. Chce udělati ze života velkolepý zábavní podnik, excentrický karneval, harlekinádu citů a představ, opilé filmové pásmo. Poetismus jest dopis, milostný rozhovor, improvizace flámů, causerie, fantazie a komika, lehká hra karet vzpomínky, báječná doba, kdy se lidé smějí: týden v barvách, světlech a vůních. Co ještě schází k obnovenému artismu? Malíčkost, a Teige ji doplňuje: poetismus je bez závažnosti a následků. A ve svém souhrnu jest toto nové umění uměním života, uměním žiti a užívati a musí býti konečně tak samozřejmé, rozkošné a dostupné jako sport, láska, víno a všechny lahůdky. Rozebíráme-li je podrobněji, seznáme brzy, že před básničky „Devětsilu“ byl největším poetistou Vrchlický a po něm Neumann. Poetiam Teigovu nepřichází první, aby nastolil vládu čistě poesie, skvíci se v nesčíslných formách: film, aviatika, radio, sport, tanec, cirkus a musichall, poesie nedělních odpůdnů, výletů, zářících kaváren, lázeňských promenád a opojných nápojů, ale také poesie ticha a noci, klidu a míru tu již byla — jenže ji tehdy dnešní poetisté posílali útrpně na odpocínek . . .

Očistu mezi nakladateli slibuje provést dr. Ot. Štorch-Marlen pomocí organizace knižkupecko-nakladatelské. V „Literárních Rozhledech.“ (říjen 1914) v článku „Nepřátelé knih“ přibíjí na pranýř počínání mnohých hlavně praž-

ských nakladatelů, kteří vydávají všelijaké „příběhy nevěstek“ a „lehkých dívek“, případně různé „dějiny lásek“ s obálkami obyčejně mastnými „půvaby“ tučných krasavic, doporučují je sliby podrobného líčení neochoulostivějších okamžiků vášni a rozkoši a při tom farisejsky v reklamách prohlašují, že tím demonstrují jejich zhrublost a tedy — umravňují. Podobných spisů vyšlo u nás již tolik, že by celý národ musil býti „umravněn“. A zatím? Pisatel, sám známý nakladatel, ujišťuje, že ve veliké části nakladatelstva i knižkupectva jest již živelný odpor proti těm rozplemežující se jedovatě houbě, nabývající zvláště v poslední době značně povážlivého rázu. Jsou prý to většinou pováleční přivandrovalci, kteří cítili jakousi konjunkturu a využívají nyní jakési nesmyslné poválečné mentality části obecnictva. Proto prý organizace zakročí proti takovému zaneřádování knižního trhu. „Má k němu neblíž a ví sama nejlépe, kdy fici, až sem a dost. Snad se dočtjeme v té věci jistých překvapení.“ Je to jistě dobrá cesta, leccos smad zamezí, ale sama ještě — nestačí. Již proto ne, že právě nejhorší z oněch nakladatelů nejsou členy organizace. Nejlepším lékem zůstane vždy — mravní výchova obecnictva: nebude-li odbytu na takové zboží, nebudou ho také nakladatelé vydávati a zrovna se předháněti, jako se děje právě nyní. A poněvadž se jedná hlavně o dospívající mládež, na níž počítají při svých ohlédnech, bude konečně nutno uspíšiti dávno slibovanou zákonnou ochranu.

Trpké stížnosti proti některým katolickým nakladatelům, zase hlavně pražským, vyslovil nedávno v „Našinci“ dr. Fr. X. Novák. Podal z vlastních svých zkušeností několik dokladů, jak doveďou hodnotit zvláště vědeckou práci katolických spisovatelů a těžiti z ní pro sebe. V mnohem směru je celý článek názornou ilustrací toho, o čem jsem nřl užil na katolickém sjezdu v Brně. A dochází k témuž důsledku: Nebude lépe, dokud nebude mezi katolíky — a nejde tu již jen o „lid“ — většího zájmu o dobrou literaturu!

Jak pomoci dobré knize? Novou úspěšnou cestu ukázala Hvizdova firma v Humpolci. Minulého roku vydala našemu básníku a dramatikovi V. Svabho-

rovi (Václ. Bělohávkovi) duchovní vánoční hru „Z růže kvítel“ a věnovala jí svým odběratelům místo obvyklých vánočních či novoročních dárků, kalendářů a p. Při tom nezapomněla, jako někteří naši nakladatelé, ani na autorův, ovšem trochu nezvyklý honorář... A letos převzala k téměř účelu celý náklad jeho dřívějších básnických prací. Nemohly by tohoto příkladu následovati jiné naše firmy? Kolik tisíc dobrých knih by se tak rozešlo každoročně mezi obecnost, jež by je přijalo jistě radostněji než všelijaké ty bezduché a bezcenné „prémie“! A jak by se hned živě pohnul náš zmrtvělý knižní trh!

„Bílá Hora“ Arnošta Dvořáka byla odsouzena z uměleckého stanoviska skoro všemi pražskými kritiky — věru, málokdy bývá úsudek kritiků tak souhlasný, jako se stalo v tomto případě! Arnošt Procházka v listopadovém čísle „Moderní Revue“ vytýká při tom i správně Národnímu divadlu, že zvolila právě „Bílou Horu“ jako slavnostní večer v Den svobody. „Chceme stále ještě raději se opájeti brečtivými vzpomínkami na národní neštěstí, nežli se vzněcovati vítězstvím a silou k novým výbojům? Ždá se opravdu, že je nám nevolno na svobodě, že jsme se všili do úlohy utlačeneho a hněteného, že jsme se a ni szili téměř nerozlučně. Marně říkáti, že Bílá Hora je výstraha, nepomůže, jako nikdy žádná výstraha nic nenapravila a nezachránila. Jediného je nám třeba — podněcovatel všeho druhu k vůli k moci, k intenzivní činnosti dobyvatelské ve všech ohledech lidských...“

Může spisovatel při své umělecké tvorbě použít svých vědeckých znalostí? O této otázce rozhovořil se v „Cestě“ (č. 4. a 5.) K. M. Čapek-Chod v polemice s F. X. Šaldou a F. V. Krejčím. Podle Šaldy nesměli prý by použití svých apriorních vědomostí odborníci z povolání, na příklad historikové (Winter), lékaři (Tréval), železniční (Lier), profesoři středních škol (Guth-Jarkovský), vojáci (Medek) a sta jiných, ale všichni by musili získávati tyto vědomosti teprve — tvorbou. Jak by byly vznikly Wintrovy dosud ještě nedocené skvosty jako „Kampanus“, „Panečnice“ a jiné, kdyby nebyl svých znalostí k nim získal apriorním archiválním

studiem, kdyžť přece je zjevno, že od tud vynesl nejen své náměty, ale i styl, ano i jazyk svých beletristických prací, takže jsou to vlastně mosaiky sestavené z kamének a střípků získaných v archívech, čímž dospěl k nejčarovnějšímu původu historické povídky, vypravované feči její doby. Jak vedle něho vypadá Třebízský, který použitých vědomostí nabýval tvorbou? Anatol France nikdy by nebyl napsal na př. svou „Rotisserie“ nebo „Le puits“ bez předchozích, vědecky hlubokých studií o kultuře scholastické a renesanční. Zvláště „Studně sv. Kláry“ nasvědčuje, že svých vědeckých poznatků tu použitých nezískal teprve tvorbou, neboť každá část tohoto cyklu jest uvedena citátem historického pramene, z něhož čerpal náměty. Musil znáti svou vědu i Flaubert, třebaže nejprve pojal myšlenku „Salambo“ a pak teprve vykonal k ní svá důkladná studia. Stejně tak Zola, Tolstoj, Romain Roland, Stendhal, Balzac a Annunzio, nemluvě ani o Verneovi, B. Prusovi, Wellsovi a j.

Literárně historickou ročenku budou vydávati, jak oznamuje „Zvon“ (č. 6.), společně III. a IV. třída České akademie věd a umění v Praze. Ročenka má systematicky uspořádati a oživit různé důležité věci zapadlé od dob probuzenských až po naše dny. Po hok ji má býti postavena zvláštní memoárová knihovna, která by přinášela vzpomínky a paměti členů akademie.

Jules Romain, stejně jako tude jiných módních francouzských autorů, byl k nám v posledních letech uváděn skoro hromadně a nekriticky vynášen ke škodě lepších spisovatelů domáctích i cizích. V „Moderní Revui“ (listopad 1924) obrátil se proti tomuto zjevu svým způsobem Arnošt Procházka u příležitosti Romainovy komedie „Knoek“ čili „Triumf medicíny“, jež dávana na Městském divadle vinohradském. „Ubohá, bezduhá satira na lékaře a jejich paměti: takhle možno sesměšnití cokoliv a všecko. Nehybná, docela statická... Ilouhá fraška, přijatelná někde na předměstí nebo na pouli (?), vyžadující krkolomné a legrační souhry, hrubých šprýmů, kopanců a polček jako v šaškovině. Čert ví, proč naši mladí i „mladí“ k nám přinášejí taková arcidíla nedovednosti a nevkusy. Vedle toho jest opravdu Štolba nebo Svoboda chlapík...“

Nové dvě románové knihovny začne v nejbližší době vydávati nakladatelství Lad. Kuncíře v Praze pod názvem „Románová knihovna Rozmachu“ a „Humoristické romány Rozmachu“. Obě budou vycházeti v týdenních sešitech. V témže nakladatelství vyšel právě nejskvělejší román *G. K. Chestertonova „Anarchista Čtvrtek“* s 22 kresbami Zd. Kratochvíla (za 20 Kč). Týž malíř ilustruje řadu překladů nových, u nás dosud úplně neznámých Chestertonových románů. Toto vydání bude zahájeno knihou „Muž, jenž věděl příliš mnoho“. Možná se na ně právem těšiti.

Vybrané spisy Svatopluka Čecha, jež nedávno ohlásilo nakladatelství F. Topiče v Praze, byly právě zahájeny „Knihou humoru“. Podnik možno jen upřímně vítati, již proto, že se jím oživí památka předního našeho klasika, dnes již i na středních školách tak často zapominaného, a zdravé jádro jeho díla myšlenkově i umělecky nejobhatší, zbavené méně hodnotných prací, vnikne zase do širších čtenářských vrstev. Doufáme, že výběr bude opravdu dobrý, neboť je v rukou vynikajícího znalce a životopisce Čechova prof. Ferd. Střežka. Nové toto vydání, jež vychází také v sešitech pěkné úpravy (po 2-40 Kč) obsáhne 10 svazků, v nichž se budou pravidelně střídati básně a prosa v tomto pořadí: I. Kniha humoru. II. Dějepisné eposy. III. Kniha novel. IV. Idylly a báchorky veršem. V. Výlety pana Matěje Broučka a spol. VI. Básnické povídky. VII. Kniha vzpomínek. VIII. Básnické cykly. IX. Tři romány. X. Kniha básní.

Spisy Frant. Karla Křena v soubořném vydání Věvodově dosáhly koncem října pátého svazku, jehož obálku zdobí vkusný lept Tomanův „Prostějovský žude“ z Jiráskova náměstí. Tam docházel častěji Křen, jenž byl kaplanem v Dubanech, a čerpal slovně i věcně

materiál z t. zv. „gróntovní knihy“, do níž zapisoval bývalý majitel starobýlého domu S. K. své dialektologické postřehy, jak je skytaly návštěvy venkovanů v prosulém zájezdem hostinci. Všechny črty Křenovy v tomto svazku jsou věnovány životním osudům strýčka Čáka, jenž byl známým sedlákem v Dubanech — pravým jménem Jakub Stavěl — a patřil k oné specii hanáckých držitelů půdy, jichž nemá už Haná Zásluha Křenova tkví hlavně v tom, že zachytil generacím budoucím mizící Hanou s jejími světlými i stíny. Svazek šestý vydání Věvodova přinese spolehlivý rejstřík vzniku i dosavadního otištění všech prací v prvé polovici souboru. Tím stane se edice základem pro literární zhodnocení Křenovy tvorby.

Co se chystá v naší literatuře. Náš vážený spolupracovník spisovatel *Jan Karník* připravil do tisku sbírku svých starších i novějších beletristických prací a vydá ji po vánocích nákladem Občanské tiskárny v Brně. Tamtéž vyjde ještě před vánocemi nová větší sbírka povídek spisovatelky *Marie Alfonzy* pod názvem „Na besedě“; určená hlavně mládeži, jakož i zejména vylíčení první poválečné české pouti do Sv. země z pera jejího vůdce *Václava Otty*. Spisovatel *dr. Antonín Kodýtek* z Brna vydá v Praze svůj velký román „Záhada věčnosti“. *dr. Alfred Fuchs* pak soubor svých překladů málo známých církevních hymnů, z nichž také naše revue přinesla řadu ukázek. Básník *Josel Bartuška* chystá sbírku svých prós „S hvězdami a lidmi“.

Hilaire Belloc, jehož „Marie Astoinetta“ vyšla nedávno nákladem Lad. Kuncíře v Praze, vydal nový díl svých Napoleonských studií: „Kampaň 1812 a ústup od Moskvy“. Objevují se tu zase všechny přednosti geniální tvorby Bellocovy, spojené v tomto díle a neobyčejnou znalostí vojenské techniky

František Odvalil:
ROMANCE BETLEMSKÁ.

Odkud ten vítr zblázněný letí?
Jakou to divnou přinesl zvěst?
Rozčeřil vody a pohmoždil sněti,
sběhl již tisíc dalekých cest --
a letí, šumí, výskál!
Poslechněm zblízka!

Větry:

Kde je ta salaš, ten podivný chlív?
Ten, který silnou opratí drží
nad mořem a strží
nás, větrů všech,
divoký běh,
ten pustil nás náhle a zalíbil sobě
-- ubohé robě --
složit se v kolébku z chatrných dřev!
Smltme dnes všechno, seč síly jsou --
hola hou --
můžeme strhnout ten ubohý kryt
a v moře kdes jej pohodit,
můžem své vítězství syčet a výt
hola hou! -- hola -- hou! --
Kde je ta stájka pod skalou?

Ah! To je on, to poupě bílé? --
Co tolik letíš, ztřeštěný?
Zde zmírníme let šílený

a zahnem u skaliska . . .
Ó pohleď! poslyš! — Máme čas. —
A nalaď trochu sladší hlas,
ať jako šalmaj píská!

Sněhy:

Jakých to vloček křídlatých sbor
vletěl v náš bílý, mlčící chór?
Veliké, zářivé oblohou leti,
slávu a pokoj je slyšíme pěti
na cestě s nebeských hor!
Je-li to pravda, co píseň ta hlásá?
Ten, který sítím nás na zemi strásá,
přikrovy tká a rubáše spřádá
a závěje sype a ledovce skládá
a lavin hroby v údolcích. —
Ten pustil síto z rukou svých?
Nuže, pak všecky dohromady!
My, nicotky — však myriady —
v tíži a síle neskonalé
sedněme všady a lehněme všady,
ať rozmáčkнем to hnízdo malé,
v němž schoulil se jak ptáče —!

Ah — to je on, jenž pláče?
To on, jenž v hrsti sena leží?
Nuž zlehka, zlehka, bílé družky,
a měkce leťme — kmit a kmit
kde možno se jen zachytit,
složíme se mu na podušky,
tak kypré a tak svěží! —

Bědy:

My též jsme něco, jakkoli jsme zvány,
my, nedostatky, bědy, bolesti a rány,
a třebaš bičem dosavad
jame byly v cizí dlaní,
ten bič dnes z ruky oné pad ---
a zvrátí se i na ni!

Ze smečky naší prokleté
já první v tělo dítěte
smím zarývat své drápy!
I pán náš, stav se člověkem,
ať zví o pánu prokletém,
jenž každé tělo trápí.

Já první jdu, já přednost mám
jen počkejte vy druzí tam,
však na vás dojde taky!
Já první začnu hrýzt a rvát —
jsem hlad — jsem hlad —

— — — — —
Ah, to je on — ten maličký? —
Já, jenž vše vážím a vše smím,
já, jenž se nikdy nestydím —
já před ním klopím zraky!
Ah, vzpomínám, čím sám jsem byl,
než baď mne v ráji otrávil,
než naplnil má ústa rmut —
že byl jsem zdravý cit a chut,
a tím zde zas chci býti!
A dítě to — má Maticky
prs čistý chutě píti!

Zvířata (osel):

Nuž, také my se rozběhněme,
když svitla volnost neznámá!
My také něco dovedeme:
ty, bratře vole, rohama,
a já, jenž spolkl moudrost mnohou,
já zase nejlíp zadní nohou.
(proto též oba — yhá, yhá —
jsme v čele stáda, jež se zdvíhá.)
Kde je ten pán, jenž odměňoval
všech požitků kdes míru nám?
Prý ve stáji se kdysi schoval,
a v zlábkú, v dosah našich tlam . . .

— — — — —
Ah! To je on? Jak zimou chví se,
až dojata je srdce mé —
Tož, bratře vole, ponáhli se,
my teple na něj dýchněme!

Člověk:

Že vetřelec ten vstoupil sem
a prestol svůj chce vstavít
do říše mé a na mou zem
a koruny mne zbavit?
Hvězda? — Ó, zdráv si kraloval
ve bledé říši hvězd!
Písma? — Ó, ať jen hlodá dál
mol mrtvou jejich zvěst!
Já tolik jen se po nich ptám,

co sít si na něj usoukám. —
Prý dítě. — Nuž, ať hledají
mí špicli — mám jich dost!
A žoldáci ať konají
pak svoji povinnost.
Toť jediné, co mohu chtít:
zahubit, zničit, zardousit!

VANOČNÍ STAROČESKÁ.

Spiewass malemu dietiatku
(w) przisnem powiganku,
kdiz strogias twrdau kolibku
cztnemu pacholatku,
nineg nineg roztomileg
Gezissi spanileg,
nineg nineg stokrat mileg
Synaczku rozmileg.

Nineg nineg me dietiatko
sliczne pacholatko
nineg nineg Gesulatko
nineg nemluwniatko
nineg nineg me holatko
nineg nebeske paniatko
nineg nineg Gesulatko
nineg me paupatko.

Nineg nineg mne przemileg
o kmente przedraheg
nineg nineg ze wszzech mileg
Gezissi spanileg,
nineg nineg me dietiatko,
nineg nebeske paniatko
nineg nineg pacholatko
rozkossne paupatko.

Vilém Bitnar:

JESLIČKOVÝ LYRIK JESUITSKÉHO BAROKA.

Česká vánoční lyrika století sedmnáctého, onoho u nás téměř příslouchného věku „temna“, vypučela ze stvolu živého štávy proudícími z mnoha kořenů. Úpadek českého jazyka básnického, jevíci se zejména od poloviny 17. věku, nedal zajisté dozrát ani bezvadným plodům české lyriky a epiky vánoční, avšak nebyl přece nikterak tak hluboký, jak se obecně soudí. Hlubší a oddané studium poesie doby protireformačního baroka objeví mnoho dosud skrytých pokladů ideových a mnoho vroucích vztahů k staré, domácí i cizí kultuře básnické. Překvapí míra informovanosti tehdejších katolických spisovatelů o současné básnické tvorbě křesťanských literatur evropských. Literární psycholog najde v tehdejší lyrice i legendární epice tolik důvěrných vztahů k současné i dávno minulé kultuře náboženské, tolik nově ražených básnických obrazů a metafor, že se mu duše jesuitského básníka objeví náhle jako složitý problém vědeckého badání. Literární historik zjistí tolik látkových filiací, že mu tato podceňovaná doba poskytne řadu námětů k mikrokologickým monografiím. Myslím, že posléze oběma zcela jistě zmizí se rtů pohrdlivý úsměv a že se jím odsudek „temného“ věku objeví právě tak neudržitelným předsudkem, jakým byl do nedávna onen o „temném středověku“.

K zajímavým básnickým hlavám 17. věku náleží i český jesuita *Fridrich Bridelius*, narozený 1619 ve Vysokém Mýtě.¹ Dosavadní bibliografické přehledy jeho spisovatelské činnosti zmiňují se o jeho katechismu katolickém s novými obrazy v nově na světlo vydaném, v němž se najde i oddíl „Křesťanské učení veršemi vložené“ (Praha 1681); uvádějí básně „Toužení srdce Absolona“ a „Duše v očištění skrze Absolona vyobrazená tvář Otce nebeského viděti žádá“, jakož i několik písní o očištění, vesměs v sborníku, vydaném až po jeho smrti (Praha (1694)). Velmi zřejmě bylo až dosud referováno o básnickém sborníčku, který Bridelius vydal pod názvem *Jesličky* (Praha 1658) a jež podle podtitulu obsahuje „staré, nové písničky, v nově narozenému králi Kristu Ježíši Bethlémskému za dar Nového Léta připsané.“² Sborníček obsahuje cyklus čtyř písní „Rorate aneb písně adventní“; originelní báseň v útvaru „psaní ku Pánu Bohu“ pod názvem „Rozjímání o nebi v noci na jítání Božího Narození“

¹ Nejúplněji monografii napsal o něm až dosud *Antonín Podlaha* do „Českého Slovníku bohovědného“ (2, 1916, 496). Drobnější zprávy najdeš u *Jungmana*, *Jirečka*, *Zírta* a v publikacích o české protireformaci.

² Sborníček je velmi vzácný tisk, nalézající se v pražské knihovně Národního Musea. Byl mi zapůjčen ředitelem knihovny drem Čeněk Zírtem k studiu, začož mu zde srdečně děkuji.

(s nápěvem); cyklus jedenácti písní „*Písně vánoční* o narození Syna Božího“, určené k zpívání „starodávní notou“; cyklus vánočních písní nadepsaný *Vánoční budič* s devatenácti novými nápěvy; píseňovou směs *Rozkoš vánoční* s jedním nápěvem; píseň „*Zavítej k nám Dítě milé*“ s nápěvem; báseň „*Slaviček vánoční*“ s nápěvem; báseň *Druhý slaviček* rovněž s nápěvem; báseň „*Hlas labutí Simeona starce sešlého*“ bez nápěvu a posléze cyklus čtyř písní *Katechismus*, z nichž druhá je opatřena novým nápěvem.

Tohoto bohatého zdroje barokní lyriky jesličkové nebylo dosud využito. Jediný Josef Jireček všiml si zběžně dvou básní již v lednu 1881, ale jejich ryze barokní ráz se mu tehdy nelíbil. Od té doby zapadl sborníček zase v zapomenutí, až mi jej ředitel Čeněk Zíbrt nabídl pro pražskou „Jesličkovou výstavu“ (1923). Podrobný rozbor této básnické sbírky zde podati nemohu, rád bych však upozornil aspoň na jednu báseň, která je zajisté pravým unikem české básnické literatury 17. věku.

Jedná se mi o báseň *Slaviček vánoční*, v které jsem při studiu zjistil překlad slavné latinské básně středověké, známé i v moderní naší poezii pod jménem „*Slaviček Svatého Bonaventury*“. Nesnadnou tuto básnickou skladbu, obsahující 90 stróf čtyřveršových, rozměru trochejského a daktylického, sytě rýmovanou podle schématu aaaa, parafrásoval český jezuita v polovině 17. století s úzkostlivou přesností téměř rozměrem a práci svou si ještě znesnadnil tím, že užil ve všech čtyřech verších rýmů vnitřních. Uvážíme-li, v jakém stavu zuboženosti našel Bridelius svůj rodný jazyk ve chvíli, kdy se odhodlal v záchvatu tvůrčího nadšení tlumočnicko-česku světcovu mystickou píseň o verších jako by z bronzy ulitých, nelze nám ubrániti se obdivu.

Mane vel diluculum hominis est status,
In quo mirabiliter homo est creatus.
Hora prima, quando est Deus incarnatus,
terciam dic spatium sui incolatus,

zpívá středověký básník v žulové řeči své církve a český básník snaží se dosáhnouti smyslu jeho veršů, aniž by se ubránil vlivu měkce českého ovzduší, které dýchal a jež na nás dýše podnes z jeho převodu:

O prvnt slyš hodině v tom čase vtělení,
o veselé novíně, též i narození.
Do betlémské jeskyně všel Jednorozený,
tať jeho přítelkyně, leží obalený.

A pak se již sune strófa za strófou a duši naši proltná stáročeská nálada jesličková, srdečné zpívání o Ježíšku, jenž zanachal svoji říši a zvoliv sobě skřejší přišel o půlnoci. Duše lidská, uvazujíc o zázraku Vtělení,

s pláčem řka prozpěvuje: Ó studně milosti,
kdo Tě tak obaluje v plénky chudé dosti,
kdo Tě tak navozuje odejít z hojnosti?
Vím, kdo Tě přinuceje: Vroucnost s pobožností.

Ó Děťátko mé milé, není Ti rovného,
šťastný, kdo této chvíle může líbat jeho
tvář, tělo, ruce bílé, těšit maličkého,
ach, všechno rozmilé, hlídati milého.

Nemohu Tě, rozmilý, s žádným přirovnati!
Však to Děťátko kvílí, kéž mohu líbati,
kterak bych neměl síly s plačícím plakati,
chtěl bych rád každou chvíli na službu mu státi.

Ach, nemoh' jsem, běda mně, milého hladiti,
s plačícím též náramně své slzy vylíti,
outlé tělo lahodně v svém lůnu nositi,
u kolíbky milostně své obydlí míti.

Zdá mi se, že maličký to by mně propustil,
jak obyčej dětinský, směje se, připustil,
kdybych aplakal, slzičky také by své apustil,
zavřel milé očičky, hřichy by odpustil.

Přešťastný toho času kdo tě slavné Máti,
opustiv světskou chasu moh' přisluhovati,
bych denně moh' tu krásu jen jednou líbati
půjčil bych svého hlasu, počal kolíbatí.

Rád bych Pánu zatopil teplíčkou lázníčku,
vody bych dost natočil, zahřál bych vaničku,
na službu bych přiskočil, vypral bych pásmičku,
vysušil i přistrojil Malému kasičku.

Soudím, že z těchto několika slok, vybraných z počátku básně, vyzírá na nás určitá fysiognomie českého člověka barokového období, který přes mocný vliv své latinské předlohy, přes zřejmý zásah vánoční lyriky jesuity Fridricha von Spee a veršů Silesiových, zachytil do svých na podiv plynných veršů i jesličkové kouzlo ryze českých Vánocí.

Adam a Sancto Victore, přeložil dr. Alfred Fuchs:

NA DEN NAROZENÍ PÁNĚ.

IN NATIVITATE DOMINI.

Splendor Patris et figura
se conformans homini,
potestate, non natura
partum dedit Virgini.
Adam vetus tandem laetus
novum promat canticum,
fugitivus et captivus
prodeat in publicum.

Eva luctum vitae fructum
Virgo gaudens edidit
Nec sigillum propter illum
castitatis perdidit.

Si crystallus est humecta
atque soli sit obiecta
scintillat igniculum:
Nec crystallus rumpitur,
nec in partu solvitur
pudoris sugnaculum.

Super tali genitura
stupet usus et natura,
deficitque ratio.
Res est ineffabilis,
tam pia quam humilis
Christi generatio.

Frondem, florem, nucem sicca
virga profert, et pudica
Virgo Dei Filium.
Fert coelestem vellus rorem,
Creatura Creatorem
Creaturae pretium.

Frondis, floris, nucis, roris
Pietati Salvatoris
congruunt mysteria:
Frons est Christus protegendo.
Flos dulcore, nux pascendo
ros coelesti gratia.

Vzhlede Otcův, Záh, Synu
podobu jsi lidí vzal,
ne přirodou, v divů činu
Panně porodit jsi dal.
Adam starý zase jarý
nový pje chvalozpěv,
dřívě jatý prchal klatý
teď již zase vyjde vjev.

V pláči Evy život zjeví
Panny Plod již v početi:
Dobrotivá nepozbývá
čistoty své pečeti.

Je-li křišťál vybroušený,
slunce svitu vystavený
světélkuje jisker žár.
Má tím křišťál úhonu?
Tak Ty v zrodu úkonu
čistoty máš plný dar.

Nad tím zrodem Panny jasné
Řád i Příroda, hle, žasné,
rozum stane v divení.
Nelze věc ní vyslovit.
Pokory i lásky svit
v Kristově je zrození.

Listí, květ i mandle roste
z větve suché, vláhy prosté:
To je z Panny zrození.
Rouno nese rosu s nebe,
Tvor hle, Stvořiteli, Tebe,
Jenž Jsi cenou stvoření.

Listí, květ a mandle, vláha:
Znamená, z nichž napomáhá
každé bystřít duše zrak:
List je Kristus, chrání v žití,
květ je slastí, mandle sytí,
v rose milosti je znak.

Cur, quem Virgo peperit,
Iudaeis est scandalum?
Cum virga producerit
sicca sic amygdalum.
Contemplemur adhuc nucem:
Nam prolata nux in lucem
lucis est mysterium.
Trinam gerens unionem
tria confert: Unctionem,
lumen et edulium.

Lux est caecis et unguentum
Christus aegris et fomentum
piis animalibus.
O quum dulce sacramentum
foenum Carnis in frumentum
convertit fidelibus.

Quos sub umbra Sacramenti,
Jesu pascis in praesenti,
Tuo vultu satia!
Splendor Patris coeterne
nos hinc transfer ad paternae
claritatis gaudia.

Pohoršením Židům byl
z Panny Spasitele vznik,
vždyť se květem obalil
dávno suchý mandlovník.
Nyní mandli pozorujem:
A když o ní uvažujem,
světlo nejdřív znamená:
Trojtí jednotka ji chrání.
Tré užitků: Pomazání,
světlo, pokrm v sobě má.

V Kristu slepým světlo vzhořl,
pomazání, kdož jsou chořl,
živočichům tepla dar.
Jaká svátost je to skvělá,
rostlina dá hmotu Těla,
aniž změněn chleba tvar.

Ty, jenž ve Svátosti stínu
zde nás paseš, Boží Synu,
syt nás zřením na Svou tvář!
Lesku Otce od věčnosti,
přenes nás kdys do radosti,
kde plá věčná jasu zář.

Angelus Silesius, přel. Otto F. Babler:

NOVOROČNÍ.

Rok starý, jenž je teď už brzy ukončen,
ten bude minulým tí vskutku tehdy jen,
když novým člověkem ses opět v Bohu stal:
ne-li, pak ve starém ty žití budeš dál.

STROMY.

Bylo to v zimě, před druhou nedělí adventní.

Večer prochodil farář Petr, protože se připravoval na kázání. Jako nerozlučný druh s ním chodil temný stín jeho postavy, po tapetách se plazil, na pohovce se svíjel. Hodiny tikaly a v kamech bručel veselý oheň.

Tematu nehledal Petr dlouho. V homiliích adventních ozývá se hlas volajícího na poušti. Hřmí fariseům a saduceům, kteří utíkali budoucímu hněvu, hrdě se prohlášíce za syny Abrahamovy a přece nechtějící přinést ovoce pokání. — Již zajisté přilčena jest sekera ke kořeni stromů: každý tedy strom, který nenese ovoce dobrého, vyťat a na oheň uvržen bude (Mat. 3. 10).

První myšlenky zabzučely jako včely vyletující z neviditelného úlu.

„Kaž pokání. Mluv o úpadku mravů v dnešní společnosti lidské, o rozvratu rodinného života, o zkaženosti mládeže, varuj před nástrahami světa,“ bzučela jedna.

„Ne, to je laciné: natíkatí nad světem a jeho svody — koho tím obrátíš? To je veteš starých duchovních řečníků, kteří lkali nad zrádným a zkaženým světem, ale svět se radoval a zůstal světem,“ bzučela druhá.

A jiná:

„A pak, kážeš-li o světě, všichni tvoji posluchači myslí na své sousedy, nikdo na sebe. Čím hudeš výmluvněji, tím budou škodolibější. Až řekneš *Amen*, oddychnou si spokojeně: Ten jim dal!“

A opět jiná:

„Zajisté, musíš mluvití určitě, do duše, aby to každý vztahoval jen na sebe a na konec mohl si říci: Ten mi dal!“

Poslední myšlenka už neopustila faráře Petra. Začal chodit rychleji, a zdálo se, že jeho stín ani nestačí za ním běhati po zdech a napodobovati jeho pohyby. Na konec se zastavil, rozhodně mávl rukou a přisedl ke stolu, aby si poznačil hlavní myšlenky svého kázání:

Dominica II. adventus.

Strom neplodný — kořeny zapustil hluboko, rozkošatil se široko, ale ovoce neptínesl. Bohaté listí, mocné větve. Dobrou zdí chráněn, v zemi výborně zasazen, pečlivým sadařem ošetřován. Tys ten strom! Potem svým a krví svou tě svlažoval tvůj zahrádkník: svátostí, jež jsi přijímal, zda nemají působivosti své ze zásluh Jeho utrpení a smrti? A přece ovoce na tobě nenašel. Dle světa jsi žil, v jeho prázdnotě a marnosti, ne dle Krista: sodomským a ninivetským bude lehčeji v den soudný než tobě, nevěstky a celníci tě předejdou do království Božího. Promeškáš-li čas milosrdenství

Jeho, nic jiného ti nezbude, než aby ses podrobil Jeho spravedlnosti. Veliká jest Jeho láska, ale přísný Jeho soud. Nenašel bys člověka, který by v zahradě trpěl planý strom a nechal, aby mu zbytečně vysíloval půdu. A kdybys člověka takového našel, pochyboval bys, je-li rozumný. Všeliký strom, který nenese ovoce dobrého, bude vyfat a na oheň uvržen. To je spravedlnost. Po laskavé péči neúprosné odsouzení. A čím více lásky bylo vynaloženo, tím tvrdší bude soud. Zachvěj se a pohled do svého nitra, jdi chodbami tmavými vzpomínek až v rajske zahrady dětství a počítej dary, které jsi přijal z štědrosti Boží. Počítej laskavá napomenutí matčina, počítej naučení vychovatelů, počítej příklady lidí spravedlivých, které jsi viděl a slyšel. To byla péče božského zahradníka o tebe. A pohled nyní do svého srdce! Jak daleko jsi prvotní slávy a nevinosti svých dětských let! Jak pusto je v duši tvé, jak planá je víra tvá, jak hluchá tvá zbožnost! Jaké plody jsi vydal za všecku péči, kterou ti věnoval Bůh? Stromem jsi planým, a vyprš-li čas shovívání, ne jiný osud tě čeká než bys sám určil stromu, který ovoce nepřináší.

Když dopsal, zamnul si ruce, jak dělávají lidé, když se jim něco podaří, vstal a chodil zase po světnici, aby si v paměti srovnal, co napsal:

„Tys ten strom! To pronikne srdce jako šíp. Ty! Mluvím k tobě, ne ke světu, ne k tvým sousedům, k tobě, výhradně k tobě, abys myslil na své hříchy, abys je poznal a vyznal. Učentí lidé tomu říkají reflexe. Poznej se! Tys ten strom, který nenese ovoce.“

Farář Petr byl nyní jist. Pohleděl na odeslanou poštu. Počdenní lopotě lákala a svítila bílými povlaky. Domodlil se breviář a šel spát.

Nebyl už mlád. Byl ve věku, kdy se tepleji ohlékáme a kdy nejsme spokojeni se svou služkou. Kdy se stáváme samotáři, ztrácíme kouzlo osobnosti a odpuzujeme statečnou zkamenělostí. Měl, pravda, mnoho na starosti. Opravy kostela, sbírky na varhany a na zvony, transakce válečných půjček, spory s pachtýři. Škola už ho netěšila, a v chůzi mu vadila tloušťka. To již nebyl ten Petr, který před dvaceti roky přišel, muž síly a zdraví. Časem všecko hyne. Vše stárne, jen duše kněze nikoliv. Aspoň by neměla. Denně se sílí při taji oltářním Tělem a Krví Kristovou. Denně přistupuje ke stupňům oltáře chvějíc se citem nezmarne mladosti:

Ad Deum, qui laetificat iuventutem meam.

A přece ten cit nikdy není tak jásavý jak při první Oběti. Již nikdy se duše nezastkví jasmem neomyslné slávy. Již nikdy nerozkvetne bílým jarem prvních mší.

Minou léta. Všecko se změní. Co bývalo lesklé, je pokryto plísní. Co vřelo nadšením, je chladné jak opuštěný krb.

Je zima v duši.

Farář Petr nespal dlouho.

Zvonec z chodby všťskavě mu zazněl do snění. Zprvu jediným trhnutím. Potom přestávka. Ticho v domě.

Druhé trhnutí, prudčí, netrpělivější. Pak třetí, čtvrté, řada netržítá, jako na poplach.

Skrtnutí sirkou. Pohled na hodiny. Půl dvanácté. Venku vánice. Koně v sněhu. Svítlna v mlžném oparu noci.

Dva muži v kožiších. To jsou lidé z Horní Louky.

Zaopatřování.

Povinnost.

Je trpká, když je nebe beze hvězd. Když do kostí proniká studený vítr: neutečeš mu, neukrčíš se před ním. Když vrže snih a jak přišlápnuté hádě šipá. Když dvě hodiny jedeš v saních tmou a sněhem. A dvě hodiny zpět. Běda, už nejsi mlád. Ústa tvá jsou plna nevole a urputného dětinství. Jako by zhasl oheň tvé lásky, jako bys nechtěl konati, cos povinen, tak směšně mluvíš sám k sobě oblékaje šat duchovní, běda, už nejsi mlád, Petře přemilý.

A zvonec zní zrychlenými údery, nepravidelnými a příšernými.

Snih a noc. Koně jdou pudem. Nezmýlí se ani tak snadno jako člověk. Snih je krásný na korse, když dámy přivírají před ním víčka zářících očí. Snih je krásný na horách, na jejichž úpatí kvetou plané trnky, zatím co vrcholy jako hlavy beduinů rouškami zahaleny vzdorují slunci. Snih je však zrádný za temné noci, když jedeš tichem a samotou. Koně odfrkují. Saně se nahýbají a kolísají. Ve dvoře umírá žena. Smrt dýchá do sněhu a navívá propadlišť. Smrt je sestrou sněhu. Srovnává vše. Ukrývá vše. Navštěvuje této noci starou ženu i hraběte Kinského. Ke všem lidem je stejně zdvořilá. Nelekne se červených lampasů. Srovnává. Nikoho nevyvine. Jako snih — místečka nevynechá. Dolíky vyplní, zavěje úvozy, nasype měřicky přesnou rovínu. Cesty nevidět. Smrt nenávidí cesty. Cesta je život. Snih je pavučina smrti, která se rozestřá nad krajem.

Jenom stromy ukazují směr.

A ptace jsou mrtvy.

Jsou stromy, které nepřinášejí ovoce.

A jsou stromy, které v zimě splí.

Omrzlé jejich větve jako kostrbaté pařáty kostlivce klátí se větrem v zoufalé bezúčelnosti. Zád rozjetých saní vráží do jednoho z nich. Krátký vzlyk, chřest čirých střešiček ulomených nárazem — pláč zmrzlými slzami. Takto se sluší na mrtvé, aby plakali. Neb kvas léta minul již. Byl jen pro chvíli:

Petře, tys ten strom.

Té noci myslil farář Petr na své mládí. Dříve než farníkům, kázal sobě. Krátké bylo jeho kázání:

Petře, tys ten strom.

Byl zarmoucen a tiškl k srdci bursu se svátostným Tělem. Jak dítě se odprošoval svého Spasitele.

Jeli středem silnice. Kraj byl bílou pouští. Jen dle stromů jeli. Nebýt jich byli by ztraceni. A byly to mrtvé stromy. Petr se opět na ně díval, jak se objevovaly v záti svítlny.

A Pán, který ho vyvedl na poušť, aby ho naučil reflexi, byl

laskavý. Nevydal ho tam pokušením ďábelským, ale zjevil mu krásné tajemství mrtvých stromů u cesty. Ač nežijí, jsou značkami života a vedou bezpečně. I v zimě vydávají ovoce spásy.

A Petr se modlil:

„O Pane, který jsi Cesta, Pravda i Život, zestárlé srdce své otvírám této noci, své srdce mrtvé a vychladlé: učň je jak tyto stromy, i když odkvetlo, i když zledovělo, dál ať vydává květy lásky a ovoce pravdy k útěše živých i mroucích!“

Frant. Boh. Děrda:

CHTĚL JSEM BÝT OCEÁNEM.

Chtěl jsem být oceánem,
jenž světy
s veškerým
bohatstvím
a tajemstvím
nosí na ramenou,
ale vím,
že jsem jenom mořskou pěnou,
tančící
a křepčící
na modrých rúžích moře
v jasů slunečného mámení --
S Bohem,
perly zářící na dně moře i
Tuny
září vás v mořské tůni,
ale to všechno nestačí
na zmírnění lidských bēd --
Chtěl jsem být oceánem,
jenž jedním okem
vidí miliardy hvězd
a v druhém oku
jsem spítém

mu slunce září nad rovníkem --
chtěl jsem být oceánem,
jenž u vonných břehů
obejme se s nejkrásnější světa
ženou,

ale vím,
že jsem jenom mořskou pěnou
tančící
a křepčící
v slunečného jasů mámení
a smrt bílá
hrob mi tesá do šedého kamene --
Chtěl jsem být oceánem
a svět na mohutná
zvednout ramena,
ale vím,
že jsem jenom mořskou pěnou,
jež o skálu roztrhává se jednou
a pod žhavými
paprsky slunečnými
v bílý promění se dým
a vznese se k nebi
k azurům modravým . . .

Jetřich Lipanský:

CESTA KE HROBU ARCIBISKUPA ARNOŠTA Z PARDUBIC.

Prolog ke knize „Poutnikovy poznámky“.

Na cestu vytušenou a zřenou po tři léta v snách vydal jsem se o svátčích svatodušních roku 1914.

Bylo sobotní jitra, trochu mlhavé a kalné a na topole před mými okny zpíval už kos a v polích zvučeli cvrčci.

Toho jitra bylo všechno radostné a svěží, nadějně a jakoby neumrající. Jak daleká byla ta poslední dvě léta života!

Na okraji luk ohlédl jsem se ještě jednou zpět na kvetoucí kaštany a jabloně, jež skrývaly průčelí našeho domu, mizícího stále víc a víc v stromové zeleni.

Útlá stěbla třasivky a lípnice chvěla se mírným vánkem a na nízkých lučních travách, prokvetlých zlatými pryskyřníky a růžovými koboutky, třpytily se dosud rosné krůpěje. Ze šípkových keřů vylétali — břitmné a poplašené — zpěvní ptáci ze svých hnízd, jež si postavili nízko a ne dost bezpečně.

V tuto dobu vycházeli z domu osamělí poutníci a po polních stezčkách, plachých a pustých ještě minulou noci, ubírali se ke svatojanskému kostelu pardubickému. Teprve u zvoníček a u křížů, na rozcestích, připojil se k samotnému chodci druhý a třetí a pospíchalje společně, zapomnali na přirodu kolem a vhrůžovali se znenáhlá každý ve své myšlenky.

Většinu těchto poutníků, žel, provázely jejich obvyklé denař starosti a bolesti a neopouštěly jich, sotva jen na nějaký okamžik, jak sami vyznávali. Nesli své břemeno i do saského území a nedovedli zbavití se ho ani na dobu svého putování, neboť příliš byli navyklí na jeho váhu. Temná myšlenka na jejich chmurný stav nebo na vlastnictví, k němuž lnuili s dětinskou oddaností, nebo na někoho, kdo jim působil bolest — zastírala jim krásu a radostnost májové přírody a štěstí i radost jsoucnosti na tomto světě. Když patřili na zelená, vlnící se pole, nemohli mysliti než na ta svá pole a často s obavou, jaká bude úroda a jaké ceny. A lesy s rozkvetlou mařinkou míjeli s písňemi na rtech i v svižnějším tempu. Některé ženy trhaly svěží, vonné stonky mařinky na zimní čaj.

Před svatojanským kostelem uvítal nás hlas zvonu. Zdálo se nám, že je to hlas slavnostní a jaksi jiný než jindy a že celý ostatní svět je dnes družnější, usměvavější a radostnější, neboť radost byla v našich srdcích. Tak jsme si byli navzájem velmi vzdáleni i velmi blízcí. Stáli jsme před kostelem, rokující o cíli své cesty a sdělujouce si své letmé a kratochvílné myšlenky, ale mimo to skrýval každý zářlivě v hloubi svého srdce nějakou touhu nebo myšlenku, jíž by nevyšlovil za nic na světě. Každý byl zamilován v *svůj sen* a chvěl

se, aby tento sen nebyl zmařen poznáním, jako by tušil mnohý z nás, že jediný pohled nebo nějaké slovo rozptýlí ty naše sny, v nichž bylo skryto tajemství naší touhy, a pak že nám zůstane jen pouhá zkušenost a zřejmé, žalostné vědomí cíle a hotovosti.

Hlouček lidí tedy, sešlých se všech stran kraje, umínil si z rozdílných přičin a důvodů, putovati do cizí země do kostela — to je cosi podivného a trochu i záhadného — pomyslíme-li, že jen několik jich věřilo vskutku tomu, co vyznávali nebo co se vyznati ostýchali. Nikdo z nich nebyl zcela spokojen se svým stavem věcí. Každému buď něco chybělo, buď jej cosi tížilo. Buď si chtěl tedy něco vyprosit nebo se něčeho zbavit nebo si něčeho přímo vydobýt a vyzískat.

Když jsme odcházeli k nádraží, neurčitost nadějí dráždila dosud naše mysl matnou sladkostí nejistoty a očekávání. Byla před námi ještě daleká, dlouhá cesta a za ní nás očekávalo tajemství cíle!

Do vlaku vstupoval jsem s lítostí, která stihá člověka milujícího své přeludy a klamy a vědoucího zároveň, že je miluje. A ještě teď znamenám ozvěnu té symbolické pouti vykonané na rozhraní patnáctého léta životní cesty.

Ve vlaku někteří horlivější a odvážnější zpívali a hlasitě se modlili, jiní se usadili v ústraní a mlčeli. Vůdce, jenž opatroval kříž ověnčený papírovými růžemi, zkoušel zatím nápěvy písní, které určil pro přístí večer a jitro.

V Kladsku jsme se musili rozloučit. Oni šli ještě mnohem dál, k dosti nevkusným kaplím rozsetým po návrší Vamberic, a mne vedla cesta k dvojvěžatému kostelu Panny Marie, v němž tlejí kosti arcibiskupovy a kde na věčnou věc památku jsou uschovány rohy dvou volů, kteří prý bez průvodu dotáhli jeho mrtvolu až do města, v němž prožil své mládí.

A pak návrat zpět! Hlouček mých poutníků mne dostihl v borovičném lese, daleko za městem. Šli jaksi radostněji než dříve, neboť pospíchali domů, k svým rodinám. Mezi nimi však hledaly mé oči onu jedinou paní, melancholického výrazu obličeje, jež zdála se býti z těch lidí, pro něž není nikde spočinutí, neboť v jejich srdcích bývá placho a teskno, a zavítá-li tam, jen jako by letmo a pohostinsky, štěstí a klid, nalézají je nepřipraveny a zadumány nad propastí vlastní beznaděje, překvapují je v zmatku a hoří a zanechávají jim opět nový zmatek a nová hoře. Čím více stárneme, potkáváme takových lidí víc, ale nikdy ne mnoho. Potkáváme je pouze, poněvadž nikoho nevyhledávají, ale stále víc a víc unikají a mizí zvědavým zrakům, až zůstávají posléze nezkušení ve své vznešené, teskné samotě. Anebo po dlouhém bloudění životem zastavují se náhle a shledávají roztráštěné životní naděje a trosky dnů s otázkou, co počítí než se připozdí, a náhle pak proměňují svá prvá rozhodnutí ve skutek.

Hledíval jsem na ni se skrývanou úctou a čekal, až sama promluví. Ona však promluvila vždy jako s dítětem, něžně a laskavě

a obyčejně něco vysvětlujíc. A i její hlas byl průsvitavý a jemný jako by v souladu s celým jejím zjevem.

Po dlouhém pochodu dopadli jsme znaveni na trávník před nádražím náhodakým, očekávajíce příjezd vlaku. Tehdy jsme se s paní K. rozloučili pro vždycky.

Ona našla věčný odpočinek v zemi, po níž my dosud putujeme. Ne, my jí nezávidíme místa věčného odpočinku. Ale pro ony chvíle, kdy nás upozorňovala na létající, pestré motýle a na bílé, drobné kvítky v mechu, žije dosud v našem srdci, pro ony chvíle a pro její žal ji dosud milujeme.

Cesta ke hrobu arcibiskupovu, podobná více snu než skutečnosti, zbavila mě jedné krásné iluze o světě a o lidech. Ale zda nemusí člověk neustále zaměňovati, na úkor svého štěstí, iluze za zkušenosti a sny o kráse za skutečné události?

Marie Kavánová:

VĚČNÁ LAMPA.

Je věčný život. Luhy pokosené
svůj dorost vidí často umíratí,
však kořen zdravý novou silou žene,
krása si zase na nich bude hrátí.

Láska ví všecko: Lampa v podvečeru
zkrásněla divem nových meditací,
rozlila vůni v smutku tklivém šeru,
nový čas měří, lidský den se ztrácí.

Olej je nalit, že přetéká nitro,
by plamen čistě dýchal modlitbami
a stačil přes noc, než zasvitne jítro,
poutníkům svítil cestou za horami.

Josef Bartuška:
BÁSEŇ Z KRUMLOVSKÉHO PARKU.
(Příteli J. Zemlěkovi.)

I.

Den modrý v řece odplouvá,
hra barev duhových sní ve vodotrysku,
teď zlatá ryбка v bazénu si hrá
se stínem ve stříbrném písku.

A v mírném žáru podzimním
mušketýr sivý usíná,
zní lesní rohy nádvořím,
toť zní tu píseň milostná.

A dívka plavá usmívá se,
snad usne velkým štěstím svým,
za altánem se stádo srnek pase
s jelenem šestiparohým.

Tu hvězda vodotrysku nejvyšší letí,
hlas dívka slyší v srdci svém
a od ní lze se dověděti
o loubí z vína v parku krumlovském.

II.

Toť město na skále, o němž sním,
hlas zvonů poledních doznívá v lesích,
vlaštovek pár tu usne v listí podzimním
a mráček na nebesích.

Po modré vodě v nádrží,
jak barevné hvězdy listy plovou,
a navečer když nebe k zemi klesá,
ty hvězdy vstoupí na nebesa
a mění se v páru opálovou.

A v parku krumlovském za hradem z kamene,
u jirín stane dívka plavá,
snad aby z dlaní tady pila,
snad aby hvězdy z vody vylovila
anebo vlastní srdce své.

Až den se nachýlí a dívka plavá
na sen svůj tady vzpomene,
na hradě v šeru přejde Bláha paní,
jen usměje se, pokyne jí dlaní
a zmizí v hradu z kamene.

*

Tu sen a hvězda splynou v jedno,
vzdech mříný zazní tu,
vy, dívka plavá, tiše spěte,
vy ze spaní se dětky usmějete
na hvězdu stříbrnou
plovoucí na dně bazénu.

Jan Vlnář:

VZPOMÍNKA NA DĚTSTVÍ.

To bylo dávno . . . Jinak tváře plály
a věci jiné vířily nám hlavou.
My tvář jsme měli stále usměvavou
a příliš často dívoce se smáli . . .
Za setby jarní jásavě jsme žili
a jásalí ve žhavých horkých žních
i na podzim. A první zimní sněh
výskotem vždy jsme pozdravili.
My milovali ohnivě svět celý,
svým křikem oživilí pole, lesy
a doma se slepicí každou jsme si
báječně rozuměli.
Co, Bože, tajemství den každý pro nás měl!
Co sladkých odhalení jich!
A za večerů kraj když všecek ztichl
a na loži když duch náš osaměl,
tu první, dětský rozum rostil v nás
a první ozýval se srdce hlas . . .
Bože, ty víš, to bylo dávno!

Josef Valoušek:

POKUŠENÍ.

(Úsek ze života studentova.)

Za krásného letního večera seděli v zahradní bestidce a po chvíli vzrušeného rozhovoru, plného slibů a přísah, ponořili se oba mlčky do vzpomínek na první doby své mladé lásky.

Teprve čtyři měsíce trvala, třeba se znali již delší čas. On studoval gymnasium v blízkém městě, ona chodila ještě do čtvrté měšťanky. Byla dcerkou úředníka a skoro ještě dítě. Oba byli v tělocvičném spolku a tam se také sblížili. Po jedné spolkové schůzi zasedli k šachům, když se mu při feči světila, že by se šachu ráda naučila. Při hře si jí lépe povšiml a tak se mu zalíbila, že vyhledával častěji příležitost ke sblížení. A na velikonoce už si k ní přišel pro pomlázku, za jednoho večerního doprovodu vyznal jí svou lásku a od té doby nastal nejkrásnější čas jejich života. Čas, jež básníci opěvují v tisíceroch písničkách a na nějž snad nikdy nezapomene lidské srdce.

Ve chvílích plných úsměvů a štěstí rozezvučela se i jeho poetická, vším krásným nadšená duše k několika básním, opěvujícím celou tu závratnost neskonaleho štěstí první lásky: když se vracíval opojen polibky z večerních schůzek, sedával ještě dlouho nad svým stolkem v záti žárovy a bílé listky papíru začernaly se pod jeho perem řadami veršů, vytrysklých z jeho štěstím zptvájícího srdce.

Teď vzpomínali na to vše v tichu večera, prosyceného vůní dozrávajících ovoce. On měl už zítra odejet do Brna na universitu, kam se dal zapsat na filosofii. Volal ho nový svět, lákala ho perspektiva nového a jistě krásného života mladého akademika, ale při tom tížil ho také smutek nutného rozloučení.

A Máňa? Světila se mu před chvílí se svými obavami, a přes všechny jeho vášnivé sliby a přísahy nemohla se zbavit úzkosti, že se jí v tom velkém světě odcizí, že ve víru velkoměsta na ní zapomene.

A úzkost jako balvan zavalila jí tím tíživěji, když po posledním dlouhém polibku osaměla a všecka vzrušena uchýlila se do své světničky. Stanula chvíli nepohnutě u okna, svou malou, pěkně modelovanou ručkou podepřela hlavinku o okenní rám a zamýšleně zírala do letní noci . . .

Potom rozsvítila, vytáhla ze skříně malou, tenkou knížečku a usedla s ní ke stolu. Byla to první sbírka jeho veršů, kterou jí připsal a o pouti daroval. Otevřela ji a hned na prvním listě se zastavila. Pod zámečkem rodného městečka, na titulním listě nakresleným, četla nápis:

Když láska duši šla . . .

Své Máničky z lásky věnuje Karel.

Šťastný úsměv přelétl její smutnou tvářinku a smutek z lící a úzkost ze zraku prchaly čím dál tím více, jak obracela list za listem

a četla jeho verše, vytrysklé z hloubi milujícího srdce. Dlouho přes půlnoc seděla nad milou knížkou, jež jí vrátila klid a naději.

Ale ne na dlouho.

S počátku psával jí často dlouhé dopisy, v nichž dovedl tak všele hovořiti o své lásce a o své veliké touze po ní. A když pak přijel na Dušičky domů, zdálo se jí ještě, že její úzkost byla zbytečná. Karel se nezměnil.

Ale již vánoce jí zklamaly. Vyprávěl jí o životě v Brně, a zrak mu při tom planul živým vzrušením. Stále měl na mysli jenom Brno a o její život, o to, co dělala za jeho nepřítomnosti, jevil málo zájmu. A hned po Novém roce odejel. Prý už začnou přednášky a pak prý se dal zapsat do tanečních hodin, po vánocích je neživější sezona, škoda jí zanedbat . . . Zabolelo ji, že tak rychle od ní spěchá, a po téměř chladném rozloučení si hořce zaplakala . . .

Na velikonoce pak vůbec nepřijel.

Dárek, který mu vyšívala na pomlázku, oplakala a nedodělaný uložila do skříně. Začala se s těžkým srdcem loučit se svou první láskou a jaro přivítala se slzami v očích.

*

Karel zatím v Brně zvolna zapomínal. Volný, nevázaný život akademické svobody ho opojil. Veta bylo po gymnasijské kázní. Nikdo se ho nezeptal, studuje-li, nikdo ho nenutil chodit do přednášek, nikdo se ho neptal po úkolech. Jeho mladá hlava zpila se tou svobodou, která ho uvedla na scestí. Zprvu chodil řádně do přednášek i pilně studoval, nedovedl ihned vyjet z kolejí dosavadního života, ale jakmile se seznámil s několika lehkomyšlnými kolegy, stával se jeho docházky do přednášek nepravidelnými a ke knize zasedl málokdy. Dal se zapsati do tanečních hodin, kde našel novou, dosud nepoznanou zábavu. Bylo tam tolik hezkých, veselých děvčat, tak lehce se s nimi bavilo, že za krátko spadla s něho všechna ostýchavost a tanečních hodin se nemohl ani dočkat. A jedna z těch hezkých, veselých děvčátek nastrážila na něj svoji síť — a chytila ho.

Upoutala jeho pozornost hned v prvé hodině. Byla to vysoká, štíhlá brunetka, jiskrných, sugestivních očí, z nichž arlelo tůce jisker, zapalujících v prsou nebezpečnýžár. A co ho překvapilo: bylo tam tolik studentů, hezkých a galantních hochů — a ona přece nejvíce vyhledávala jeho společnost, ač se s ní zprvu nedovedl ani bavit, a nebyl ani zvláštním krasavcem; ale bláznilo ho to, lahodilo mu, že taková velkoměstská krasavice dává mu přednost před těmi uhlaženými kavalíry. A brzy se seznámili důvěrněji. Byla poštová úřednicí a bydlela na Starém Brně, blízko jeho bytu. Tak se stalo, že ji z tanečních několikrát doprovázel. Při posledních hodinách tančil jenom výhradně s ní, takže brzy platili za známost a maoř z kolegů mu záviděli, což ho k ní ještě více připoutalo. A chodili spolu i po ukončení tanečního kursu. Čekával na ni večer před úfadem a doprovázel ji v záři plynových lamp dolů po Pekárně

ulici k jejímu bytu. Když pak se otevřelo krásné jaro, chodívali dále za město, do Pisárek nebo po Vídeňské až za ústřední hřbitov. Zprvu se bránil mocnému pudu, který ho k ní táhl, a často uzřel před sebou v duchu hořce vyčítavý zrak Máničky — vzpíral se, ale nadarmo. Den, dva dny odolal, nešel za ní, třetího už zase čekal. Ty její sálavé oči, z nichž šlehala tak démonická síla, ty ho k ní táhly. Užěji a těsněji dovedla ho připoutávat do sítě svého kouzla a moci.

Začal se bránit tomuto kouzlu teprve tehdy, když se časem převěděl, že Olga není dívkou, o jaké snil.

Zprvu se přetvařovala, skrývala svou duševní nízkost a prázdnotu a jen zvolna kapala mu jed do duše — až když viděla, že ho úplně ovládla, odhodila lesklou masku a zjevila se mu v celé nahotě své sobeckosti, ješitnosti a malosti. Tak cynicky dovedla mluvit o všem, co mu dosud bylo svatým, tak zlomyslně dovedla se posmívat všemu, co stálo vysoko nad její nízkostí. Cítil, že by s ní nikdy nebyl šťasten, s jejími volnými názory nedovede se smířiti, neboť měl příliš hluboko zakotněnu v srdci touhu po krásném a vznešeném.

V takových chvílích cítil instinktivně, že se od ní musí odtrhnout, aby ho nestrhla s sebou do kalu a špiny.

Byl to jen špinavý nános na jeho duši — jádro zůstalo ještě zdravé! A čím více objevoval v ní bytost nízkou a lehkou, tím čistější a vznešenější jevil se mu obraz jeho Máničky a cítil čím dál více, jak těžce se prohršil na té čisté, ideální duši. Chvillemi byl by plakal lítostí i hanbou ...

*

Bylo prvního května, krásný jarní den. Umluvili se, že si odpoledne vyjdou někam za Brno. Přišla si sama pro něho do jeho bytu. To byla u něho po první. Bez vyzvání usadila se v lenošce a zvědavě rozhlížela se pokojem. Nad jeho lůžkem zahlédla obrázek jeho patrona. Cynicky se zasmála:

„Prosím tě, Karle, snad se také nemodlíš každodenně tam k tomu na stěně? To sis tam dal ale nepravého. Měl sis tam dát sv. Aloise, ochránce paniců. Jeho přimluvy bys potřeboval — nemyslíš?“ a znovu se rozesmála.

Ten smích ho až pálił a řezal v duši, tak nepříjemně se ho dotkl. Svrástil čelo a ledově odvětil: „Prostím tě, nemluv o takových věcech.“

Zarazilo ji to trochu, ale zase slídivě jezdila očima po světnici. Vtom zahlédla na nočním stolku fotografií ve vkusném, umělecky tezaném rámečku. Střelbitě po ní sáhla a překvapením vykřikla: „Ejhle, holka! A pak se tvář, jako by byl bůhví jak svatým mládencečkem!“

Byla to fotografie, kterou mu dala Mánička při loučení po prázdninách.

A ona zatím už četla v rohu podobenky: „Svému Karlovi — Máňa 8. září 1922.“ Ušklíbala se a řekla cynicky:

„Nějaká venkovská husička od vás, že?“

Karlovi při těch slovech vstoupila krev do hlavy. Hlava se mu zatočila a z mlhy dvě Maňčiny hluboké oči vyčítavě se naň zadívaly. Bleskurychle přiskočil a vzkřikl: „Ukaž! Nejsi hodna zírat v ten čistý zrak!“ — a chtěl jí podobenku vytrhnout. Uskočila rychle, dřevěný rámeček zapraskal jí v ruku a podobenka přetržena ve dvě letěla mu k nohám.

„Zde máš tu svou svěťici,“ — jizlivě se zasmála.

Karel stál jak socha. Prsty se mu křečovitě stiskly v pěst, ruka se automaticky zvedla, pocítil náhle takovou nenávist k ní, že by ji byl udeřil v tvář, ale v zápětí pocítil zase takový odpor a hnus, jako by před ním stál odporný hmyz... Vztáhl jen velitelsky ruku ke dveřím a zaspal: „Ven, bídnice!“

Vrhla na něj pohled plný opovržení, zasykla: „Hlupáku!“ — a zmizela...

Chvilí stál bledý a nehybný, oči upřené na roztrženou podobenku. Potom se rychle shýbl, zvedl obě půlky, polsbil je, vsunul do náprstí kapsy, vrazil si klobouk hluboko do čela a vyšel ven...

Šel dlouho krásným májovým odpolednem, ale nevěděl, kudy jde a kam. Slunko svítilo, ptáci zpívali, první jarní květy voněly — toho všeho neviděl ani neslyšel, ničeho nevnímal, neměl zprvu jediné jasné myšlenky, šel jako bez života.

Až asi po třihodině cestě začaly se mu vraceti myšlenky, pocítil si pomalu uvědomovati, co se vlastně stalo. A první pocit, který se dostavil, byl pocit nesmírné úlevy, jako by mu těžký kámen spadl s hrudi. Pocit byl tak sladký, tak ho blažil, že mu bylo, jako by vyvázl z velikého nebezpečí.

A do toho pocitu náhle jako blesk spadl druhý. Vzpomínka na Máničku, na tu krásnou idylku první lásky, pocit radosti, že není ještě vše ztraceno, pocit naděje, že se zase ty krásné chvíle navrátí...

Ani si neuvědomoval, že se už stmívá. Octl se kdesi u železniční trati, nevěděl vůbec, kde je. Šel podél trati nemysle na to, kam se dostane. Konečně zableskla se světla — poznal, že jest u obřanského nádraží. Od Brna hučel příjezdějící vlak...

Jako blesk projela mu hlavou myšlenka, ten vlak že jede k nim, aby vsedl do něho a jel k Máničce. Jakýsi vnitřní velitelský hlas ho nutkal, aby jel a ze všeho se Máničce vyznal, ta dobrá, něžná duše že mu odpustí a že se zase vrátí ten krásný čas bývalého štěstí. To štěstí že už je na odletu, aby je zachytil silnou rukou, dokud je ještě čas a že už je opravdu nejvyšší...

Koupil si lístek, vsedl do vlaku a jel. Náhodou byl v kupé sám. Sedl si k oknu a oddal se cele radostnému pocitu, že jede ke své Máničce, že se úplně odpoutal od toho démona, který ho strhoval k sobě do bahna. A jeho láska k Máničce, která doutnala jako jiskérka na dně srdce po celou tu dobu brněnské známosti, vyšlehla nyní novým, očištným plamenem. Cítil, že jeho láska prodělala velký křest ohně, ale že z něho vyšla očištěna, vzpružena a posílena.

Věděl, že po té velké zkoušce, kterou minul podstoupit, nebude už potřebí druhé, nyní že ho už v jeho lásce nic nezviklá. V duchu sestavoval si kajícínou zpověď pro Máničku, sliboval si, jak ji odprosí, ničeho nezatají — a byl přesvědčen, že mu odpustí, vždyť ho měla tolik ráda a snad ještě má a veliká láska dovede mnoho odpouštět.

Ani se nenadál a vlak zastavil v konečné stanici. Hbitě seskočil a lahodným májovým večerem krácel k malému domku, kde bydlil předmět jeho touhy. V zahrádce už kvetl jasmín a rozvíjel se šefík a těžká jejich vůně plnila vzduch.

A v té chvíli si vzpomněl, že je dnes prvního máje. Srdce mu mocně zabušilo, krev se mu vehnala do tváře a úzkost sevřela hruď . . .

Rozrušen přiskočil nízký plot, jako to o prázdninách tak často dělával, a stanul v zahrádce pod jejím okénkem. Bylo otevřeno . . .

A jak svět měsíce padal dovnitř, uzřel Máničku klečící před obrazem Matky Boží. Její tvář byla v městčím jasu bledá jako padlý sník; s rukama na prsou křečovitě sepjatýma a rozpuštěnými vlasy zdála se mu audělem.

Stanul ve stínu jako přikován . . .

Vtom jako záupění ozvalo se z jejích úst:

„Vrat mi ho zpátky, Panno Přesvatá!“

Jak ostrá dýka projelo mu to hrudí a horké slzy silným dojetím vyhrkly mu z očí . . .

V té chvíli pohnulo se cosi v jeho duši. Odnesl si z domova od matičky náboženské vychování, ale teď v Brně, sveden příkladem svých kolegů, zapomínal na své povinnosti, na kostel, na Boha. A nyní, když viděl klečet svoji Máničku před Bohorodičkou a prosit o jeho návrat — jako by jakési světlo rozžalo se mu v duši, jako by protrhlo tu hustou mlhu, která ji v poslední době jako hustým závojem obestřela, a na dně jeho duše silným akordem ozvala se víra, víra, že dnes jeho kroky vedla ta mocná Panna, k níž se zde ta čistá duše modlíla. A vděčný jeho pohled zalétl ke zčernalému obrazu na stěně . . .

Po chvíli zatukal jemně na otevřené okno, jak to kdysi za letních večerů dělával. Trhla sebou, pohlédla letmo k oknu, ale hned zase odvrátila hlavinku a sáhla si bílou ručkou na čelo. Jistě se domávala, že je to jenom přelud, že se jí jenom zdálo, že někdo klepe.

Zatukal po druhé a vystoupil ze stínu až těsně k oknu. Vyskočila, zadívala se v okno, v tom však zazněl jeho tichý, úzkostí a touhou chvějící se hlas: „Máničko!“

Strlehlbitě octla se u dveří, objala ho vášnivě kolem krku a dlouhý polibek zahofel mu na rtech.

„Přeces přišel,“ jenom vzdechla a hlavinku přitiskla na jeho hruď.

„Máničko drahá, jsem ti dlužen vysvětlení“ — nejistě ozval se po chvíli mlčení.

Jemně vyvinula se mu z objetí a odmítavě zavrtěla hlavinkou: „Nic mi neřkej, nic nechci slyšet; jenom když tě zase mám, jenom

když já zase můj a už mým zůstaněš . . ." a zase se k němu oddané
přitulila.

Vzal její hlavinku něžně do svých rukou a beze slova vtiskl dlouhý
polibek díků na bílé její čítko. A v očích stály mu slzy . . .

Oton Župančič, přeložil Otto F. Babler:

PODOBA.

Ó kéž bych proniknul až ke své podobě!
Kéž bych ji uzřel jasně před sebou!

Temná je uvnitř ve mně temném,
celého protíná mne, celého probodá,
roztahující se ve svůj růst . . .

A uvnitř hmatám ji,
celou svou bytostí, slepec hmataje,
a rostu s jejím růstem,
s ní spolu bloudě,
sám nevím kam . . .

Ó kéž bych proniknul až ke své podobě!
Kéž bych ji uzřel před sebou!

Hle: Není-li člověk jako strom,
jenž rosti by ze svého semene,
ze svého středu na čtyři strany ---
ale bije jej vichřice
a větve mu čechrá a zkrivuje,
že zanechá své čtyři směry
a nemůže ke své podobě? . . .

Ó kéž bych pronikl až ke své podobě!
Kéž bych ji uzřel před sebou!

Je: Kdo od počátku šel za cílem,
kdo cílí až do konce zůstal věren,
a celý se pozved ve svůj růst:
takže, když konečně ruce rozepne
jako muž, který přesune se v den,
měše tkáň věčných snů,
ukáže nám svou podobu: kříž . . .

Ó kéž bychom pronikli až ke své podobě,
i já i ty, národe můj!

LIST ZAPADLÉHO VLASTENCE PŘÍTELI STEJNÉHO SMÝŠLENÍ.

Tešklivá samota, ve které prožívám tyto nevládné listopadové soumraky, klade mi péro do ruky, abych ti, můj milene, jedenkrát po delším čase otevřel zas svoje srdce s jeho trudy a starostmi. Také s bolestmi — naštěstí jen literárními. Těmi lidskými, soukromými, týráti tě nebudlám. Ty jenom Bohu požaluj. — Sleduješ se mnou starostlivě po třicet let křehkou rostlinku našeho krásného pisemnickví, pokud, rostouc pod mraky a z neúrodného suchopáru, sloužit se snaží křesťanské kultuře, v národě českém tolik ohrožené, odstrkované a nenáviděné. Pozoruješ současně se zájmem nepopíratelný úspěch politické organizace českých katolíků, ale jsi při tom také pěvně přesvědčen s mladou generací, která lo louti pěkně formulovala v „Životě“ článkem Doležalovým, že český katolicismus v národním životě teprve tehdy získá tolik váhy, co mu právem náleží, až dílo jeho vynikajících dělníků prokáže se pozoruhodnými kulturními úspěchy, úspěchy, jimiž rozmoží poklad kulturních hodnot celonárodních.

Nevím, milý příteli, jsou-li si tohoto mementa vědomi všude tam, kde by byla možnost kulturnímu snažení býti štědrým mecenášem a nezbytnou oporou. Ždá se mi, že děje se mnoho chyb a mnoho se zanedbává v horečném shonu po „samospasitelném“ hlasovacím materiálu. Pohleď na případ *Durychů*. O tom není sporu, že od poslední periody života Zeyerova neměli čeští katolíci ve svém středu hlavu tak talentovanou, ba tekl bych přímo geniální, básníka tak živelně erupitivnosti citů i myšlenek, nad to ještě průbojce tak odvážného a šermíře tak obávaného jako je právě Jaroslav Durych. A tento po mém rozumu statečný bojovník Boží a uznávaný tvůrce dramát o sv. Václavu (Kvas na Boleslavě) jako nepohodlný musil odejít z Prahy. Ačkoli věřím, že tišší, v baroku zasazený Olomouc může básníku býti urodnějším prostředím než příliš hluchá Praha s lotrovskými polehými literárními kavárny, nicméně mne boli, že tu silný kulturní dělník podlehl politickému absolutismu. Neumyslíš, že by jiná politická strana byla dovedla lépe si vážit publicity tak účinného a pro ideál tolik mužně riskujícího? Ovšem: genus irritabile vatum! — ale zrovna proto má se s geniálními lidmi jednati v rukavičkách a prozřetelně prominouti jim i strohé výtřednosti, bez kterých větu není geniality. Škoda, že básník s vinnými zanevlel i na nevine. Jak těžce postrádám jeho jméno v letošním „Arše“! Vzpomeň jeho práci v loňském ročníku. Drůžičky, Bosých poutníků a předem jeho velkolepého Lotra na pravici — a pochopíš mou bolest nad tím, co jsme ztratili.

A teď slovo o *Odvallou*. Radost i bolest najednou. Radost z jeho dosavadního díla, které snese absolutní měřítka a vyvěrá vždy z horké aktuality náboženské nebo národní, z díla, které dojista šťastně vyvrcholí románem Svítání, tak netrpělivě očekávaným. Fr. Odvall je jedním z našich nejvzdělanějších a také nejpilnějších literátů. Nuže — tento Odvall z Velké Prahy, která dosud byla jeho působitěm, odejít musil mezi Němce do Mikulova, jako by Praha už byla kulturními dělníky katolického směru saturována a musela přebytek vypovídati do vyhnanství. A katolické veřejnosti je hostejným osud vynikajícího spisovatele?

Poslední bolest týká se *Bitnara*. Byl jsem nedávno po delší době zas na okamžik v Praze a vyhledal ho v jeho domově. Má z pracovního přímo královský pohled na Hradčany, aniž by za tuto jedinečnou a každodenní podívanou platil sebe menší přírůžku na činž. O jeho domácím archivu vypravoval mi kdysi S. Bouška

s velikým obdivem. Nuže, spatřil jsem konečně toto dílo pětadvacetileté věšklí pracovitosti na vlastní oči.

Sám dobře víš, že Bitnar je z lidí, kteří myšlenice křesťanské kultury v národě českém obětovali blahobyt a pohodlí. Proto jsme si ho oba vždy vážili. Akle teprve, když jsem spatřil ten nepřehlédný a přece přehledně uspořádaný literární materiál, kde s pravou vědeckou metodičností látkově připraveny jsou celisté dějiny katol. české literatury a z ostatní literatury vybrána, excerptována a připravena bojnost temat pro katolíka důležitých a zajímavých, poklonil jsem se s nelíbenou úctou muži, který v tichosti a v poměrech nepříznivých vykonával dílo tak imponantní. Dvě rozsáhlé stěny předsně sousedící s Bitnarovou pracovnou vyplňují vysoké police, ve kterých v lepenkových krabících abecedním pořádkem připravena a částečně již zpracována jsou nejdůležitější besla. Rád věřím, že jeen za ty krabice platil 300 Kč. Vyvolíš si namátkou kteréhokoli autora, Bitnar sáhne po škatuli a za chvíli můžeš zvědětí podrobně jeho životopisná data, všecko, co sám napsal a vydal, a také co jiní o něm usoudili. Všude téměř přiložena obažná korespondence. Ale ten archiv není ještě všechno. V pracovně naleznáš se také ohromná knihovna. Všecky literární složky jsou tu zastoupeny a mladší katolické písemnictví je tu kompletně. Při stěnách v policech, na stolech, po židličkách i na podlaze řady knih a foliantů celých ročníků. Nevycházel jsem z údivu.

Hleď, příteli, kdyby tento náš pracovitý Bitnar našel svého Mecenáše v tte neb oné korporaci, která by mu umožnila beze starostí věnovati se práci literární, co by mohl pro obnovu katolického ducha v národě vyžítí z materiálu tak pečlivě a obětavě směřeného! A zatím slyším — od jiných — že i jeho dosažadatel existence je ohrožena a že se s ním nejedná tak, jak by pro své zásluhy a vykonanou práci zaslouhoval.

O tom všem jsem myslel cestou domů, v duchu vida před sebou cíleho, ochotného, mladický svěžího Bitnara. Povídám si, bude jednou poifeba takké o něm napsati slovo uznání, když on tak horlivě a s matematickou přesností hlásá zásluhy jiných, nevynechaje žádného výročí ani jubilea. Vsaak to jisté někdo učiní k jeho padesátinám. Až k padesátinám? To by asi se ještě dlouho načekaal. Arci leta letí, je to už zatrápené dávnó, co jsem ho jako jinoha poznal ve vinohradském Nár. domě o představení latimního jeviště. Sám byl jsem tehdy student. Nahlédneme do „České lry“, uvidíme, kdy je narozen. Cože? Dme 11. dubna 1874. Nastojte! Toto jubileum jsme tedy propásali!

Pamatuješ, příteli, jak slibně vkročil Bitnar do literatury? Jeho kniha básní „Biblické rhapsodie“ vzbudila tehdy obecnou pozornost a radost z nového talentu. Bobužel, Bitnar jako poeta záhy se odmítel a řadu let věnoval prosaické strojařině. Ale neuvázl při ní. Už před dvaceti a více lety začíná jeho rozsáhlá práce redakční. Začal v „Novém Věku“, potom redigoval „Meditace“ a „Obrození“, listy, jez směru našemu byly ke cti, jelikož obsah byl vybraný. V nich jsou také počátky díla Durychova. Po válce ujal se Bitnar „Archivu literárního“ při „Arše“ a uložil v něm řadu svých studií. Není také poslední jeho zásluhou, že kolem „lidových listů“ shromáždil a v prvých dvou letech také šťastně udržel široký kruh kulturních pracovníků, kteří byli novému listu doporučením a chlubou. Ostatně, nač ti to všechno vypisuji, když ty sám dobře to všechno sleduješ a nyní také ve „Dnu“ čítáš Bitnarovy literární feuilletony se zájmem.

Tolik práce a tak málo uznání! Ani té papírové slávy k padesátinám se mu nedostalo. Nu, napravme to aspoň spolu cestou soukromou. A přejme mu dodatečně železného zdraví a ocelových nervů, když už, rozhodnu se sloužití ideálu, zvolil životní cestu trnitou . . .

Jan Karník.

VZPOMÍNKA NA MILOŠE MARTENA.

K vydání souborného díla Miloše Martena jako by ožily dávné vzpomínky z dob mládí.

Několik letních prázdnin ztrávil mladý student Miloš Marten se svými rodiči u dědečka v Diváčích. Dědečkovým humnem protékal zručící potůček a stála

tam košatá jablůň mšienka, pod jejímž chladem skrývala se chaloupka s vinným sklepem, do něhož dědeček vcházel několikrát za den k tajemnému počínání. Dědeček byl pamětníkem let osmačtyřicátých a velebitel starých, zašlých časů. Proto ani stará stodola v humně, shrbená a klonící se až k zemi, o níž výměnační lidé říkali, že je uvázaná na fetěze, nesměla dojiti za jeho života podstatné změny.

Nevím jaký vliv na Martena mělo toto okolí, ale víme, že rodina byla zbožná a otec četné rodiny před jídlem povstával k společné modlitbě.

V květnu roku 1898 byl Miloš Marten se svými sourozenci pozván na svatební veselí svému bratranci. Tehdy byl septimánem. Jistě i tato svatební příležitost zavdala příčinu k tomu, že mladičký Marten mohl učiniti k novomanželům proslov, jenž byl hoden samotného duchovního správce. Proslov uchvátil nejen svatebčany, ale celá ves o tom mluvila.

„Tof kazatel, kterého jsme ještě neslyšeli.“

„... Rodina je stát i církev. Děti jsou ozdobou každého společenského útvaru a na nich se budují nové světy s novými myšlenkami, jež nikdy nestárnou, jako ustavičné poznávání pravé moudrosti božské atd. ...“

Léta jinofská uběhla. Alma mater a její ozvučky uvedla do sfér pochybnosti i takové, jež dovedou napsati „Knihu silných“.

Větry dují a mohutné stromy jako loutky se ohýbají a vznášejí mezi nebem i zemi. Kam blíž? V sopce to kypí a vše, nahromaděné látky hrozí výbuchem. Konečně se z kráteru prodírá láva přirozenou cestou, ukládá se na úpatí a pozbývá ničivosti.

Není jiné pravdy, jen ta jediná, která se jmenuje Bůh.

Miloš Marten těžko chápan ve svém okolí, zvláště od generace starších. A přec brzy, přilíš brzy ptáci odletěli, listi opadalo a

Tvá mysl, duše čistá,
jež schopna vzácných činů,
došla k Bohu dozajista.
tani, kde není stínu.

J. V.

ČEST ČI POVINNOST?

Se cti, která ve své ryznosti a v pravém smyslu je možná jen mezi lidmi živé víry a poutivého charakteru, byla před válkou prováděna nechutná hra. Pravý, groteskní tanec to byl. Bidák v důstojnické uniformě, jehož podlosti znalo celé garnisonní město, byl nucen hájiti svou vojenskou čest zbraní v ruce. Bylo nečestným podvěstí někomu ze ziskuchtivosti a obohatiti se takto na jeho úkor. Nebylo však nečestným podváděti řadu děvčat nebo žen živými sliby, veřtiti se do rodiny a rozrušiti její manželský soulad. Nebylo závady a netrpěla tím čestnost těch, kdož se obohacovali na účet obce, státu a spolků. Podáfilo-li se jim zbohatnouti takto, byli ctěni a váženi, jen když dovedli proplésti se fetězem paragrafů trestního zákona. — Za války a v době poválečné přestala hra se cti. Masky spadly a většina těch, kdož aspoň na venek snažili se jeviti se lidmi čestnými, zbavila se nepohodlné pretváčky. Viděli ve svém okolí tolik vzorů a to vzorů ctěných a vážených, o nichž orgány jich strany přinášely dihyrambické články, ač známa byla jejich nečestnost všeobecně, že je přímo svádělo toto mlieu, aby se podrobili všeobecné módě. Tato praxe se ujala a trvá dosud. Důsledkem jeffm je současná otřlost, nedbajíc většinou ani soudu veřejnosti ani soudu trestního. Zmizela dvojakost významu čest a současně čest stala se jen pojmem asi jako osud, náhoda, štěstí a p. Čest tedy stala se něčím čistě abstraktním, není tedy závažnou a neurčuje směru jednání velmi mnohých lidí. Pozbyla tím ceny. Dle návrhu Sudermanova měla by býti nahrazena povinností. Jest ovšem otázkou, neprováděli-li by lidé i s tímto slovem, vážným pro život i závažným, stejnou eskamotáž, jako se cti. Za vlády egolismu, kultu mamonu a za nejlétoty, v níž děje se tajemný proces přerodu společností, nelze se zbaviti této obavy. (A. Kovařík v „Člověku“). Efa.

ZTRACENÉ TALENTY.

Spisovatel *Gamma* má v 1. čís. 2. roč. časopisu „Člověk“ pěkný článek o tom, jak ročně přichází na zmar veliké množství talentů a snad i geniů proto, že nebylo jim prostředí a poměry příznivé, aby se mohli rozvinouti. Jako příroda marnotratně nakládá s miliony květů z jara, které mohly mti plody, tak je i mnoho květů lidských, které nikdy nedozrají. Kolik — tak píše — geniův a talentů zahubí příroda v zárodku, aby dozrál v plod genius a talent jediný! Zdá se našim očím lidským, že jich hyne příliš mnoho k vůli tomu jedinému. A jak už jsme chtivi mistrovat, tak rádi bychom mistrovali i velikou Mistryni nerozumnou. Nepřemístřujem jí nikdy? V každé lidské duši, i nejbídnější, je skryta vzácná jiskra Boží. Nezahasitelná, nezahladitelná. Jen je třeba ji hledat, rozdmýchávat. Ale, kdo z nás v životě aspoň jednou, jedenkrát doopravdy, s vášní a vroucností jal se hledat v člověku vedle sebe jiskřičku Boží? Kdybychom toto veliké umění znali a provozovali je nehlédíce na své obtíže, ústrky, zklamání a posměch sousedství — kdybychom do toho hledání uvedli soustavu a věnovali mu aspoň setinu technického důmyslu, který vynakládáme na hledání rud a uhlí — jaké úžasně věci bychom as vydobyli z lidstva?

Viděti z takových ukázek, jak moderní člověk od kolektivismu vrací se opět k individualismu a začíná zmocněně chápati, co církev hlásá od doby svého trvání, a nejen hlásá, nýbrž také větuje: lásku ke každé jednotlivé duši lidské, jejíž cena vykoupením vzrostla do nekonečna. *Efea.*

Z NOVÉ ČESKÉ LITERATURY.

J. Š. Baar: *Poslední soud*. Román. Sebrané spisy beletristické, svazek III. Stran 380. Cena Kč 25.—. Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze 1925. — Po dvou úplně nových svazcích („Pamí komisarka“ a „Qsmatčtyřicátníci“) zařadil Baar do svých sebraných spisů tento starší, cenou České akademie poctěný a dávno již rozebraný román, s nímž přirozeně spojil hned jeho druhý díl „Na děkanství“, „Poslední soud“ náleží k nejzralejším pracím spisovatelovým a svým napínavým, tragicky jímavým dějem i psychologickou přesností v kresbě výrazných selaských povah povznáší se nad řadu jiných kde převládá živel popisný. Postava bezcitně tvrdé, svárlivé a vášnivé Manky Porazilové, která v prvním díle přispívá k smrti svého muže, zavražděného bratrem, a ve druhém svou přemřtěnou, zruďnou láskou a panovačností i lakotou ničí štěstí vlastního syna-kněze — jest vylíčena s takovou hroznou, až nelítostnou důsledností, že utkví čtenáři snad navždy v paměti. Oba romány končí se však krásně křesťanský smílivým akordem. A psychologická tvrdost některých vášněmi zotročěných, ač v jádru ne špatných povah, je zladěna také vroucím tónem, jímž Baar dovede líčiti svůj rodný kraj nebo žal a bolest jemných, citlivých lidských srdcí. *M.*

B. Bečvářová: *Na panství knížecím*. Stran 104. Cena Kč 7-50. Nákladem V. Kotrby v Praze 1924. — Zdá se, že celá dosavadní tvorba mladé spisovatelky žije jen z osobních vzpomínek. V první své knize „Dávno“ (1920) vypravovala události z vlastní rodinné kroniky, příběhy pracovního dětství z maloměstské rodiny, jež se po různých útrapách provdalo za hodného panského lokaje Bečváře. A také většina drobných próz této druhé knihy čerpá náměty z ovzduší téhož asi knížecího zámku v jižních Čechách, kde sloužil dědeček Bečvář: jak autorka na jednom místě poznamenává, profila jako dcera bývalých herců, „geniálních tuláků“, tři léta dětství v onom zákoutí a naučila se tam za příkladem tamnějších lidí „obdivovati slávu a lesk staré šlechty“. Při stálém stěhování neměla vlastně žádného domova, a když po letech probudil se jí v duši stesk po tom, co jiní lidé nazývají domovem, zajela si do oněch míst a našla tam — zhasnající slávu a lesk bývalé staré šlechty a několik dávno mrtvých figurek. Vykreslila je tak, jak ožily v jejich vzpomínkách: panský lokaj, oddaný jako

pes rozmafilému princí, vniterně vyrovnaný, stálými křží stíhaný stařec, kněz, jenž se ujímá lidu proti zlovůli panských úředníků, bába kofenárka, lehkomyslný, hýřliví princí se svými milenkami, pytláčkova dcera zbožující až k sebeobětování mlynářova syna, stejně jako operní zpěvačka svého slechtického milence, a celá řada jiných. Vztah autorčin k těmto oživeným figurkám jest jaksi důvěrnější než byl v první knize: tam jako by utonula v *slyšeném* materiálu babiččiných vzpomínek s celou přítěží vedlejších podrobností, malicherných příběhů, panských pletek i kuchářských znalostí, kdežto zde prodrává se již více k nitru — jistě i proto, že nejednu bolest svých „figurků“ prožila také sama. I formálně jsou tyto prózy dokonalejší, děj je soustředěnější a styl vytříbenější. Přemíra citovosti není ovšem knize ku prospěchu, ale pročteme-li pozorně několik posledních stran, pochopíme konečně i ten elegický tón, jenž ji skoro celou obestírá. *M.*

Josef Jahoda: Nemocné lásky. Vydal F. Lukavský v České Třebové 1924. Stran 137. Cena Kč 18.—. — Rozlišovati povídkáře dle námětů, které si volá, je školometaké. V noticce, kterou zaslá nakladatel, může na příklad Josef Jahoda být nazván genristou, majícím ostrý hled, citlivý sluch a plastické, folkloristicky třibené slovo. Vypravuje nám drobné příběhy z venkovského a maloměstského života, obrázky z denní skutečnosti, projevuje smysl pro příznačné rysy průměrných charakterů a vystřihá se jakékoliv neobyčejnosti. Pozorná jeho láska k vědnosti se prozrazuje tu slechtným soucitem, tam dobrotivým a chápavým humorem, a svědčí, že jeho pojetí života je spíše citové a náladové než myšlenkové, a také že jeho souvlast s dřívějšími pístiteli drobné kresby společenské u nás je zcela reálná. Ovšem takové malé město, jak je popisuje Jahoda, město se známými typy pensistů, úředníků, kupců a služek, bývalo, ale dnes už není. A tak co u Nerudy na příklad je realismem, v knížce Jahodově by se mohlo nazývat anachronistickým idylismem. *Dom. P.*

H. Uden (Dr. Jaroslav Hruška): Z druhých řad rektů. V šesti zpěvích o knězi Prokopu Holém. Vydal J. Šnajdr v Kladně 1924. Stran 103. — Veršem rozpětým a neohrabaným, pro bídný rým bídné tepaným, nesouvislým a myšlenkově rozbrzděným zhránil autor některé epizody ze života táboritského vůdce Prokopa Holého: odchod z kláštera, první úspěchy válečné, příběh s třesněmi u Naumburku, jednání v Basileji, skon u Lipan. Této horlivosti veršovnícké schází nejen básnické nadání a tvůrčí vzlet, ale vůbec schopnost jasně něco povědět, schopnost, která je nezbytná i v nejnaivnější tvorbě slovesné. Dočtísti knihu je mukou. Podatoupl jsem jí jen z povinnosti referentské. *Dom. P.*

Adolf Brabec: Hledači zlata. Historické povídky z českého jihu. Stran 247. Cena Kč 18.—. — Nakladem Jana Svátka v Praze 1925. — Spisovatel se v posledních letech specialisoval na historické povídky z doby vládyž Rožberských, hlavně pak posledního z nich — prolulého Petra Voka z Rožberka. Má to ovšem své nevýhody, jimž se ani Brabec nevyhnuil: snad psal tyto povídky původně do různých časopisů a pokládal za nutno uvádět v nich všelijaké poznámky a vysvětlivky historické, čerpané asi často z místního archivu — nyní pak v souborném knižním vydání opakují se podobné vložky, poněvadž se týkají většinou týchž osob, několikrát, což jen ruší beztak málo urovnaný styl autorův, A opakují se i povídkové náměty, hlavně v příbězích o krásných milostnicích stárnoucích, věčně zamilovaného vladaře. Jinak ovšem jest v knize plno romantiky, jakou mají rádi mnozí zvláště prostí čtenáři — a pro takové asi Brabec především psal: alchymista, podvádějící vladaře a pronásledující svou láskou jeho „fraucimor“, katův syn, zamilovaný do slechticny a nucený ji popraviti, rytíř s umrlčí hlavou, podvržená cikánka atd. Zná-li spisovatel podrobně ovzduší doby posledního Rožberka, dává za to na jevo podivnou nevědomost, když ve druhé povídce zabloudil trochu dále do minulosti, do dob husitakých: zdá se, že ani neví, kdy žil Hus — neboť hrdina povídky, jenž se (dle str. 48) narodil r. 1436, vypravuje na str. 62 již jako 22letý student příšlý z Prahy, že kaple betlemská jest uzavřena, že Hus právě ujel z Prahy,

káže na venkově, učení mstí na něj vrát a recní, že se opovažuje psát knihy výhradně české atd. Ba dle autora každý by soudil, že již tehdy byli v Čechách — jesuité: zmiňuje se totiž v téže povídce o čarodějnicích a pověrách a podotýká k tomu zcela vážně, že „pověřivost byla živena hlavně zásluhou jesuitů“ (53). Což opravdu neví spisovatel „historických povídek“, že jesuitský řád byl založen a přišel do Čech více než o sto let později? Zdá se, že ne, neboť podobně nehoráznosti tvrdil již v předesele sbírce „Bláďa paní“. Po Beneši Třebzském, Jiráskovi, Wintrovi atd. jsou Brabčovy povídky také umělecky zbytečným anachronismem. *M.*

K. J. Erben: Ruské a polské pohádky. K vydání upravil dr. František Kréma, vyzdobil Cyril Bouda, výtiskla Lidová tiskárna v Olomouci. Vydal Ladislav Kuncif v Praze 1924. Stran 161. Cena Kč 27.—. — **Slovenské pohádky II.** Slovníčkem a vysvětlivkami opatřil dr. Al. Gregor. Vytiskl František Obzina ve Vyskově, vydal St. Kočí v Brně 1924. Stran 144. Cena Kč 10'60. — Letošní předvánoční sezona ohlašuje zrovna několikrát vydání Erbenových pohádek — jistě nejlepší důkaz jejich nestárnoucí svježosti a vzrůstající obliby. Nakladatelství Kuncifovo doplnilo tímto svazkem dva dřívější díly, jež obsahly pohádky české a jihoslovenské. Vydání uspořádané zkuseným odborníkem drem Krémou předčí úplností a kritičností textu všechny dosavadní výběry. Hízené většinou úmysly zcela jinými než literárními, a ukazuje také, jak uboze byly zkomoleny některé Erbenovy pohádky v dnešních školních čítankách. . . . Také obrazová věrnost C. Boudy, spokojující se jednoduchými kresbami při iniciálkách, jest velmi milá a odpovídá zcela duchu jednotlivých pohádek. Vzorně typograficky vypravená kniha potěší i dospěleho milovníka lidové poesie a krásných tisků.

Kočího vydání „Slovenských pohádek“ jest vedeno již účely přísně školskými, tak jako celá sbírka „Pran-en“, hízená sekci moderních filologů při brněnském odboru Ústř. spolku čs. profesorů a přinášející díla českých a slovenských klasiků Proto jest opatřeno hojnými vysvětlivkami, dosti obsáhlým slovníčkem méně známých slovenských výrazů i literární historickými poznámkami, týkajícími se hlavně sběratelů a sbírek lidových pohádek slovenských, jmenovitě Pavla Dobšinského. Kniha při veškeré jednoduchosti pěkně vypravená tiskárnou Obzinovou ukazuje mimoděk, jak málo dosud známe poklady Slovenska, ač se jinak sháníme plně po pohádkách celého světa. *B. J.*

G. K. Chesterton: Anarchista Čtvrtek. Preložil dr. Jiří Foustka. Vyzdobil Zdeněk Kratochvíl. Vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci. Vydala nakladatelská společnost „Rožmach“ v Praze 1924. Stran 227. Cena Kč 20.—. — Hlavním tématem detektivky jest zločin jakožto pozoruhodný výkon, jako čin metafyzicky krásný, byť ne mravně dobrý. Ovzduší detektivek jest romantika současnosti. Podivovali-li se Wilde renaissančním zločincům, kteří milovali krev, jako jiní lidé milují červené víno, kteří v kostky hráli o vlastní duši a ve smaragdové číši podávali jed svým protivníkům, můžeme si to vysvětliti zálibou v dekoraci a historickém kostýmu. Současné však zločiny, pokud v nich vyniká alla wúle a důvtipu, mají nemenší hodnotu estetickou, objektivní ovšem. Holmesovství, hledání a honění vrahů jest zhrdinštěním a zosobněním rozumové a volné výkonnosti. Chesterton jest obhájcem i tvůrcem detektivních novel. Svého Anarchistu Čtvrka napsal r. 1908. Nalézáme v něm všechny rozkošné i brutální motivy detektivních povídek, zejména motivy kriminální a justiční, soubor policie s anarchisty, důmyslné škrabošky, tajemné otáčecí stoly, šílenou jízdu ve fiakrech a automobilech. To však jest jen plášť nadsutečně subjektivnosti, která jest v pravých detektivkách věcí neznámou a zapovězenou. Básník Gabriel Syme jest hrdinou zvláštního příběhu. Bere na sebe úkol filosofa-policisty — úkol ten se líší od úkolu obyčejného detektiva. Obyčejný detektiv odhál z hlavní obědodní knihy nebo z deníku, že byl spáchán zločin. Filosof-detektiv chodí na umělecké five o'clocky, aby tam odkrýval pesimisty a stopoval pávod myšlenek, jež dohánějí lidi k intelektuálnímu fanatismu a intelektuálnímu zločinu. Zločinec pouze mění svět; ale zlý filosof je chce zničiti. Syme pronikne do schůze anarchistů, pronese tam buřičskou řeč a jest zvolen do sedmičlenné

Centrální Rady Anarchistů. President Rady sluje Neděle, ostatní členové mají jména týdních dnů, Syme vystupuje pode jménem Čtvrtek. Ve skutečnosti jsou všichni členové Rady tajnými filozofy-policisty, avšak považující se vzájemně za anarchisty honí jeden druhého, dokud se nepoznají. Potom všichni společně honí Presidenta, avšak ani on není anarchistou. Závěr tohoto dobrodružství jest ovšem filozofický a trochu symbolický: rozhovor šesti filozofů za tichého večera, který si vysloužili mukami a statečností. Honili jeden druhého, pravda, honili vlastní svůj stín, pláncé tak bezděky hluboké tajemství života, jež je krásným životem jen jsme-li tak dobrými a udatnými lidmi jako dynamitci, a v němž boj a utrpení jest skutečností, štěstí však pouhým snem. *Dom. P.*

Francis Carco: Nevinní. Román. Přeložil Jindřich Hofejší. Obálka Václava Maška. Románové knihovny „Proud“ svazek 9. Stran 199. Cena Kč 21.—. Vydal „Čin“ v Praze 1924. — Autor „Štvanec“, o němž jsem tu nedávno referoval, sestoupil v „Nevinných“ ještě hlouběji do nejspodnějších vrstev městského života: do nefestného světa pověstných francouzských apáčů. Není to již psychologická studie, v níž dopodrobna sledoval důsledky zločinu v duši osamělého, v podstatě dobrého člověka, ale spíše realisticky kreslený obraz ozduší, v jakém se pohybují a vyrůstají duše takových ubohých lidských tvorů, jako je mladistvý apáč Milord a jeho milenka. Autor snesl mnoho dokumentární látky, aby ukázal, jak tu působí rozvrácené rodinné a společenské poměry, chlapecké nadšení pro vynikající zločinec a zvláště také poslední válka. Snad proto nazval své hrdiny „nevinnými“ a vyzvedl i jejich lepší stránky, které si oba uchovávali v onom moři mravního bahna. „Vy jste stále na půl stvořeny ze světla a na půl ze stínu“, praví mladému apáčovi anglická spisovatelka, jež studuje jeho povahu pro svůj román. dává mu peníze, ale při tom sama je perversní a na konec hyne rukou jeho mileny: apáč zastřelil svou milenkou i sebe... Nešťastné oběti podivného podzemního světa pařížských barů a různých jiných doupat, světa, jež si vytvořil svou zvláštní „morálku“, jež žije pro animální divoké rozkoše, klidně loupi a vraždí, aby se po chvíli znepokojil nějakou pro jiného bezvýznamnou záhadou. Tedy snad ubožá, ale „nevinní“? ! — Překladatel básník J. Hofejší měl asi těžkou práci se žargonem francouzských apáčů; pomohl si tím, že jej přizpůsobil mluvě pražských Pepiků — i s těmi německými zkomoleninami. *M.*

Marcel Prévost: Helenka. Román. Přel. Jos. Koupil. Francouzské knihovny sv. 7. Str. 261. Cena 16 Kč. Nakladatel F. Topič v Praze 1924. — Jest to jeden z prvních románů Prévostových, jež valně přispěl k oblíbě mladého tehdy spisovatele („Chonchette“ 1888). V úvodním slově autor poznamenává, že jej napsal na žádost své choti: chtěla po něm román, jež by byl *cutnou licní*. Mladí romanopisci jeho generace opustili prý román ve vlastním slova smyslu: líčí lidi, kterým se celkem nic nepřihází, nebo se věnují podrobnému rozboru psychických činů. Proto se pokusil o román skutečně romantický: o líceň, v níž opět se scházejí obrazotvornost a skutečné pozorování, o líceň, v níž zajímavost byla by právě tak v samotné fabuli jako v malbě charakterů a prostředí... „Helenka“ obnovuje skutečně vzpomínku na dávné romány, jejichž hrdinky žily opravdu svou velkou ušlechtilou lásku, pro ni opouštěly otce, vzdávaly se štěstí a když bylo třeba, obětovaly i své nejmocnější city a vstupovaly do kláštera. Není divu, že v rukou zvláště ženských epigonů takové G. Sandové podobné příběhy záhy zplaněly nebo se utopily v sentimentalitě: M. Prévost zachraňuje jej aspoň svým stylem i pro ty dnešní čtenáře, kteří mají rádi poutavý, někdy až vzrůstající děj s jímavými scénami a romantickými zápletkami. Splnil také, co slibuje v úvodním slově: není tu stopy po frivolitách, v nichž si později někdy liboval. *M.*

Arnošt Weiss: Nahar. Román tygra. Autorisovaný překlad Jana Grmely. Obálka a perokresby F. X. Procházky. Knihovny „Brána“ sv. 6. Nakladatel A. Král v Praze 1924. Str. 168. Cena 25 Kč. — Není to román zvířete, jak jsme je v posledních letech často čítali v různých překladech, jak se oň nedávno

také u nás pokusil na př. Vrba ve své „Bažantnici“, ale spíše podivná jakási fantazie, polo básnická, polo tendenční. Olga, na úteku zastřelená, šířící, vraždící nevěstka z I. dílu tohoto románu („Zvířata v poutech“) byla proměněna v Nahar, mladou právě zrozenou tygřici na jakémsi tropickém ostrově. V tomto „blazeném zakletí“ nastává jí nový život, v němž se probouzejí a rozvíjejí všechny dravé, divoké pudy, upoutané dosud v člověku vůlí a rozumem neb aspoň mírněné ohledy povrchní civilizace. Je to s počátku touha po krvi a rozkoš divokého vraždění slabších, později pak hlavně chtíivost smyslu, nikdy neukojená vilnost, jež pohání Nahar a naplňuje i celé ovzduší Weissovy knihy jakousi těžkou, chorobně jiltřící vůní. Autor je nesporně básníkem, jak svědčí množství lyrických pasáží této knihy, dovede kratičkými, úsečnými větami zachytiti suggestivně náladu tropických nocí, tajemný život pralesa i atmosféru bujného přístavního města, chytajíc ho se k divoké rozkoši zvířecích zápasů — ale při tom všude vycítuje především temné, nezkrotné síly pohlaví... Nevím o něm nic bližšího, ale při četbě měl jsem stále dojem, že takhle může cítit a psát jen člověk, v jehož žilách proudí těžce smyslná semitská krev. Teprve v posledních částech pročištuje se ovzduší matetskou láskou stárnoucí tygřice a zvláště jejím bolestným utrpením, když dokonává po nerovném zápase v areně před očima rozvášněných davů. Má za sebou — dle slov básňkových — usmíření zvířete a člověka — a před sebou nové oživení: „Nahar, kroužící ve vyšším kruhu proměněného života, nezničitelná... nová bytost nového dne.“ Snad tedy symbol? Ne, spíše podivný pokus o básnické zobrazení — metempsychose. M.

LIDOVÉ DIVADLO II.

Svazek 7. Jar. Stráit: *Mikuláš a čert na námluvách*. Mikulášská fraška o 2 jednáních se scénou pro rozdávání dáreků. Hudbu složil A. Ptáčkovský. Str. 60. Cena 5 Kč. — Příležitostná hra; předehra k slavnostní nadíle o obilňevých mikulášských zábavách. Samozřejmě tedy v ní vystupuje štedrý dobrodinec myrský a ovšem i jeho černý průvodce. V jejich úbor se ustrojí 2 junáci a vylákají autoritou své podoby na matce svých lásek svolení ke sňatku; používají tedy zjevu sv. Mikuláše k provedení lsti. Přiděliti katol. světci na jevišti podobný úkol (v legendě sprostředkuje sv. Mikuláš sice také sňatky, ale *hmotnou podporou* nevěst) nezdá se nám býti vhodným, světce důstojným. Autor to asi sám pocítoval, proto volil název hry prostě „Mikuláš“. Těž nelze s katol. stanoviska schvalovati, kladou-li se jednotlivým osobám do úst vyložené *liši*. Zneužívání jména Božího (pro Boha ani „zaboha“), byt jen narázkami (Šmarja) nemá taktéž s kat. jeviště zaznívati. To jsou ovšem výtky s hlediska náboženského. Jinak hra případně pobaví, ačkoli celkem prostinká zápletka — připomínající narmože zápletku v „Prodané nevěstě“ — se příliš rozvádí. Četné více méně zdařilé vtipy najdou také — u jistě části posluchačstva — ohlasu, ale divadelní hra má působiti ne tak slovy jako vývinem děje, situací. — Ke hře připojená scéna mikulášská (veršovaná proslovy sv. Mikuláše jako dárcé, čerta a anděla) je celkem dobrá, přispěje k *pravé* mikulášské náladě.

Svazek 10. Alois Stan. Novák: *Za uměním*. Drama v 5 dějstvích. Pokračování činohry „Farské tajemství“. Str. 77. Cena 5 Kč. — Autor dotýká se otázky, zda zklamáná žena může naléztí za lásku k muži náhradu v lásce k umění, a odpovídá na ni hrdinkou své hry kladně. Koncertní pěvkyně Kyriljukova ztřkla se dobrovolně, aby ho zachránila, svého muže hraběte Orlovského, dokonce i jeho jména. Je tak považována za bývalou milenkou hraběte, přinášá tedy v obět také svou pověst, ale nalezá, nepodlehnuvši v těžkém boji o život, v umění uspokojivý účel svého dalšího života. Teprve, když se stala smrtí svého řádného muže volnou, svoluje ve sňatek (jí již dříve nabízený) s jeho svakem. Kdyby autor látku tu býval zpracoval v románě, býval by se mu, soudíme tak dle dikce v četných dlouhých rozmluvách a samomluvách, zajisté zdařil; méně zdařilo se mu drama, v němž není dbáno zásadního pravidla: Méně slov, více děje! Než

hra přesto zajisté upoutá, tím spíše, že má přes naznačené vady přece i ne jeden dramaticky působivý výjev. Doporučujeme drama však předně pro jeviště městská.

Svazek 11. Alois Stan. Novák: Zraněná srdce. Hra v 5 dějstvích. Díl první. Str. 79. Cena 5 Kč. — Zraněná srdce náleží samozřejmě jinochu (chudému mládkovi) a dívce, jejíž otec (bohatý mlynář) brání jejich lásku, urév dceři, by stala se „paní“, za ženicha panského sládka, byť skoro třikrát jí staršího. Na upěnlivé prosby za matčiny dcera se k oběti té odhodlává. Nepatrný tento děj rozvádí se málo dramaticky po 5 jednání. Hra končí se tím, co mělo být jejím „rozrušujícím momentem“ (sr. na př. „Maryšu“); pravá zápletka následuje teprve v druhém dramatu a jiným názvem. Mluva v této hře se správně — až nápadně — liší od mluvy ve hře „Za uměním“; pro některé osoby (na př. úvodní monolog) je však přece příliš květnatá. Doporučujeme hru pro jeviště s herci-zatáčtečnický, ac na druhé straně slabý děj vyžaduje herců dobrých.

Svazek 18. A. N. Tolstoj: Kukaččiny slzy. Komédie ve 4 jednáních. Přel. Michail Inževatkin. Str. 52. Cena 5 Kč. — Ruské div. hry účinně sehráti jsou s to, pravil jistý kritik, jedině — ruští herci. Na výroku tom je zajisté mnoho pravdy. Jsouť ruská povaha a ruské poměry naprosto odlišny od životních poměrů a povah evropských národů západních, že plně je vystihnouti může právě jen Rus. A jmenovitě to platí, jde-li o dramata Tolstojova. V nadepsané komedii neřeší spisovatel nějakých hlubokých záhad — jen název hry zůstane asi věčně posluchačů záhadou. Zápletka zbudována je na nedůvěře milenký k milenci a na vzájemné nedůvěře manželů, kteří se po delší přestávce setkali. Jejich sblížení, resp. usmíření přivádí básník jenným, důmyslným, ac ne příliš dramaticky účinným způsobem. Nemasdnou však činí hru úsečný dialog, jenž často jen na věc naráží, ji napovídá a proto vyžaduje přesného hovozování a vpadání mluvčích. Proto lze hru doporučiti jen vyškoleným hercům a městským jevištím. Překlad je celkem správný a plynný.

Svazek 22. Lev Urvancov: Věra Mírceva. (Trestní záležitost.) Přel. Michail Inževatkin. Str. 97. Cena 6 Kč. — Překladatel předesehá svéže přeložené truchlohe svého hrdáka delší úvod. A lze jeho slovům plně přesvědčiti, že „Věra Mírceva“ je pozoruhodným dramatem líčícím bez obalu život vyšších petrohradských kruhů. Jak naznačuje podtitul hry, jde o trestní záležitost: o vraždu vyššího státního úředníka Věrou, ženu taktéž státního hodnostáře. Zastřelila jej, svého milence, když se mimo nadání přesvědčila, že nestojí o ni, nýbrž o její peníze a když hrozí pro ni zlostiditi i jejího muže. Je to nad míru působivý, dramatický, vzrušující moment. I jinak je stavba hry provedena přesně dle dram. pravidel: vytýčen též moment tragický a moment poslední napětí. Tragickou vinou hrdinky jest její zarputilé mlčení, že se nepřizná ke svému činu a že nechá pod tíhou nevyprávěné vraždy trpěti oddaného přítele svého zastřeleného milence. Konečně však zmučena výčitkami svědomí přiznává se přece ke svému provinění. To děje se teprve v předposlední větě dramatu, takže hra poutá mocně až do samého konce. Některé výjevy se sice rozvádějí široce, čímž trpí poněkud spád hry, ale jimi vystihují se hluboce jednající osoby psychologicky. Drama předpokládá ovšem dobré herce a hodí se předně pro jeviště městská; i na těchto pak důzno místo o nekalých operacích lékaře (str. 15) škrtnouti nebo změnití. — V této řadě her není tolik chyb proti pravopisu a interpunkci jako v prvních 6 svazcích, ale přes to ještě dost; hlavně zájme na „mne, mně a mě“ působila i zde zase někomu (autorům nebo sazectům) obtíže. K.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Na konci ročníku nemohu než děkovati vřele všem váženým spolupracovníkům a příznivcům, jejichž zásluhou jest také, že „Archa“ mohla vycházeti téměř zcela pravidelně. Doufám pevně, že zůstanou jí věrni také v novém

ročníku, jehož I. číslo bude vydáno pokud možno nejdříve, a vynasnaží se získat ji nové přátele a odběratele, abychom ji mohli zdokonaliti a rozšířiti také její rozsah. Letos pro nepříznivé poměry vydavatelky, jež v minulých letech doplácela značné sumy na „Archu“, a pro těžkou situaci, již trpí všechny vážné časopisy, bylo nutno omeziti poněkud její objem a vzdáti se obrazových příloh. Ale přes to ročník o 440 str. není jistě drahou knihou: trochu lepší román mnohem menšího formátu stojí obyčejně také tolik, ne-li více! Horlivou spoluprací všech přátel překonáme časem, dá Bůh, hmotně i jiné dočasné nesnáze, aby „Archa“ a s ní i ostatní naše krásná literatura špěla k novému rozkvětu!

„Našinec“ oslaví počátkem ledna své šedesátiny. Také naše literatura vděčí čilemu olomuckému deníku a hlavně jeho dvěma posledním šéfredaktorům *Fr. Světlíkovi a Lad. Zamykalovi*, za mnohý dobrý podnět i za hojnou podporu všech ideálních snah. Když v jiných našich listech literární rubrika bývala — a bohužel někde dosud ještě! — ubohou odstrkovanou popelkou, v „Našinci“ bylo pro ni vždy dosti místa — pod čarou i v úvodních článcích. Pravidelné literární a umělecké besídky, psané dříve K. Dostálem-Lutinovem, V. Bitnarem a nyní B. Konářkem, byly vždy s oblibou vyhledávány a se zájmem i užítkem čteny. Zvláště mnoho vykonal „Našinec“ pro propagaci našich revuí: „Meditací“ a nyní „Archy“. Jest tedy jen příkazem spravedlnosti, aby také redakce „Archy“ jménem naší spisovatelské obce vyslovila ke vzácnému jubileu uznání a díky zároveň přání, aby „Našinec“ zůstal i v budoucnosti naší literatuře tím, čím byl zvláště v posledním dvacetiletí: volnou tribunou, ochotným podporovatelem a vlivným hlasatelem literárních a uměleckých snah!

Družina literární a umělecká v Olomouci konala svou 2. výborovou schůzi ve středu, dne 26. listopadu tohoto roku za přítomnosti osmi členů výboru. Panem předsedou Masákem byl podán podrobný rozvrh akce *musea katolických spisovatelů*. Účel jeho nebude pouze pietní, nýbrž i literárně-historický. Obsahovatí bude korespondenci, deníky,

dokumenty listinné, rukopisy děl tištěných i netištěných, podobizny, fotografie osob i míst, které mají vztah k autoru, nebo jeho dílu, autografy, památky věcné, všechny spisy (vydané), archiv kritik, životopisných článků, novin a časopisů atd. Realizovat se bude tento podnik tím, že se předně dá výzva do „Archy“ a do novin pro veřejnost, aby se tyto památky uchraňovaly, jižijí spisovatelé se vyzvou, aby o tyto věci své se postarali, aby se dostaly na pravé místo („Družině“ v Olomouci). Celné naše kulturní spolky: Matice cyrilometodějská a Společnost sv. Cyrila a Metoděje budou vyzvány, aby se spojily s „Družinou“ v kuratorium, které by péčí o tyto věci si vzalo na starost. Jako jakýsi základ *Musea katolických spisovatelů* bude vydána příručka „*Slovník o katolických spisovatelích*“ k 10. jubileu „Družiny“, po případě vyjde tento slovník jako příloha „Archy“, při mírném zvýšení předplatného. Do příští schůze bude dodán seznam hesel od A až D (vypracovaný panem inženýrem Bitnarem a předsedou Masákem). — Dále mluveno o zřízení fondu pro literární práce katolických spisovatelů, kteří při rozdílení cen ze zemské nebo státní dotace systematicky bývají přehlíženi. Usneseno, aby se jmenoval „*Fond Karla Dostála-Lutinova*“ z piety k zemřelému vynikajícímu členu a předsedovi „Družiny“. Pan předseda Masák složil prvních 1000 Kč pro tento fond jako základ. Výzva k našim kulturním korporacím byla už v novinách uveřejněna. Kéž by se brzy sešel slušný obnos, aby s udělením cen se mohlo brzy začítí. — Mluveno též o novém ročníku „Archy“, jenž bude nově typograficky vypraven. Bude také podniknuta propagační akce k rozmnožení počtu odběratel. Ve volných návrzích pan inženýr Bitnar promluvil o chystané výstavě svatováclavské v Praze roku 1929, která bude mít také oddělení krásné literatury. Navrhuje, aby se „Družina“ nabídla, že uspořádání tohoto odboru obstará. Pan inženýr Bitnar upozornil dále, že příští rok v lednu má nejdůstojn. pan biskup Podlaha 60leté jubileum. Bude vypraveno pietní číslo (druhé) příštího ročníku k uctění tohoto jubilea. Nato schůze skončena. F. S.

Fond Karla Dostála-Lutinova. Pro ony naše čtenáře, kteří nečetli provo-

lání uveřejněné v lidových denících, otiskujeme je také na tomto místě: *Jak uctíme památku K. Dostála-Lutinova*. Dne 29. listopadu uplynul rok od chvíle, kdy tak neočekávaně od nás odešel náš nejpřednější pěvec a neohrožený průbojník katolické myšlenky — K. Dostál-Lutinov. Cítíme stále bolestně tuto těžce nabraditelnou ztrátu. Vzpomínáme jeho čtených plánů, jimiž chtěl přispěti k rozvoji katolické literatury a kultury v našem národě. Družina literární a umělecká, v níž zesnulý tolik pracoval, máni uctiti památku svého vůdce činem, jenž zajistí nejlépe vyhovuje jeho duchu: usnesla se založiti zvláštní fond, jenž by nesl jméno básníkovy a z něhož by byly každoročně v den jeho úmrtí uděleny katol. spisovatelům ceny za nejlepší literární díla. Není to myšlenka nová: kněží buditelé i jiní vlastenci, jímž leželo na srdci rozvoj české literatury, zakládali podobné nadace při Svatoboru a Č. Akademii. Dnes ovšem dostává se z fondů založených katol. kněžími odměn nejednou i spisovatelům zjevně protikatolickým. Katol. spisovatelé jsou skoro důsledně pomíjeni také při rozdělování lit. cen státních i zemských. Fond K. Dostála-Lutinova má jim tedy býti tím, čím jsou ostatním spisovatelům ceny udělované z čtených nadání jiných: odměnou za vykonané literární dílo, projevem uznání a tím i vzpruhou k nové horlivé činnosti. **Doufáme proto, že celá naše katol. veřejnost, jež před rokem dala na jeho tolik úcty a lásky k zesnulému pěvci a jež má jistě také živý zájem o rozkvět katol. literatury, pochopí význam tohoto podnětu a přispěje k tomu, aby mohl býti v nejbližší době uskutečněn.** Obraťme se zvláště k zámožnějším jednotlivcům, k našemu Orelstvu atd. Dary buďtež posílány pokladníkovi Družiny šéfred. Lad. Zamykalovi v Olomouci. — Ze širší naší veřejnosti první se přihlásil se svým darem (200 Kč) nadšený podporovatel katolické literatury *Dr. M. Hruban*. Doufám, že v lednovém čísle budeme moci oznámiti již celý sloupec jmen, neboť nechce se mi věřiti, že by zesnulý K. Dostál-Lutinov neměl více přátel a ctitelů a katol. literatura více obětavých podporovatelů... Či dovedeme jen v novinách malomyšlně nařikati na její „úpadek“, po případě udílet i laciné rady, co by se mělo udělat? A na své básníky vzpomene jen tehdy, když

již potřebujeme — k politické řeči, pochodové písni nebo slavnostní recitaci? Je žádáno příliš mnoho, když stavím jako nejbližší úkol: do druhého výročí smrti básníkovy sebrati aspoň 25 tisíc Kč, aby v den 3. výročí mohla býti udělena již první literární cena!?

Rukověť katolické literatury české. o níž jednáno na poslední výborové schůzi Družiny, jest potřebou již dávno pocívanou. Voláno po ní zvláště tehdy, když v Novákových „Přehledných dějinách literatury české“ (1913) a tím více v jiných podobných dílech objevilo se množství nesprávných dat o našich spisovatelích i literárních podnikcích. Básník Mil. Javorník dobře tehdy poznamenal v „Našinci“ (1914), že jest vina také na naší straně. „Měli jsme se již dávno postarati o literární příručku se životopisy katolických žijících beletristů, aby lit. historikové měli spolehlivý a přesný pramen po ruce.“ Malý pokus o to učinil po letech *V. Bitnar*: v „Kalendáři kat. studentstva“ (r. IV, Brno 1920) otiskl „Schematismus žijících kat. spisovatelů“, jenž přes svou stručnost a neúplnost prokázal mnoho dobrých služeb. Bitnarovým dílem bude také zmíněná rukověť, založená ovšem na podkladě mnohem širším, než navrhoval kdysi M. Javorník. Přinese v abecedním pořadí zcela přesná data životopisná i bibliografická o každém našem spisovatelích i liter. podnikcích, časopisech, knihovnách atd. jakož i příslušnou literaturu. Tak doplní až do nejnovejší doby starou Rukověť Jirečkova a bude nejen spolehlivým pramenem lit. historikům, ale jistě i velevítanou příručkou všem, kteří mají zájem o naši literaturu a nemohou se často skoro nikde dopřítí bližších dat o našich spisovatelích — ani v „Českém slovníku bohovědném“, jenž v dosavadních sešitech vykazuje právě v lit. věcech značné mezery a jehož dokončení se nedočká snad nikdo z nás — tím méně v jiných příručkách, na př. v Pallasově „Slovníku literárním“ nebo v nejnovějším Frabšově „Slovníku českých spisovatelů“. Frabša otiskuje zcela nekriticky většinou jen to, co mu spisovatelé sami o sobě napsali... kdo se tedy nepřihlásil — jako na př. Durych a mnoho jiných — ve Slovníku není! Přesná metoda a dosažitelná úplnost bude jistě předností naší Rukověti. Vydání tohoto

důležitého díla, jež bude zároveň podkladem pro museum a archiv katolické literatury, možno za dnešních poměrů uskutečniti jen tím, že bude přikládáno po částech jako příloha „Archy“.

V. Bělohávek-Svatohor, jeden z našich nejvýznamnějších spisovatelů, předsídlil do Prahy. Stal se knihovníkem v Křižovnickém klášteře u Karlova mostu. Konečně ocitá se na místě, které mu dávno náleželo, a Praze přibyl horlivý dělník na vinici Páně. Jeden z těch, kteří nehledají ani slávy, ani zisku, ani lichocení, ani hodností, a kteří proto jsou tak vzácní v těchto hamizných časech. Přejeme mu, aby mu na novém působišti zdraví tak sloužilo a práce tak šla od ruky jako za jeho pobytu na Moravě. *Kk.*

Petr Kříčka má do tisku připravenou knihu próz „Suchou jehlou“. Bude to humor i satira.

Jan Spáčil-Zeranovský jest dvacet let mrtev. Známý profil literární Moravy málem by vymizel z paměti našeho občanstva. Proč? Nemáme ani souborného díla ani životopisu, nemáme jediné studie, která by vážně osvětlila jeho literární snahy, zápasy, vítězství i pád. Mladý oktáván s úspěchem překládá Vittoriu Colonnou, slavnou báseň Jaroslava Vrchlického, v níž kongeniální umělec zpěvů doplněná skladba byla vydána u Piersona v Drážďanech. Překlad mistrný a věnován Janu Kubelíkovi. Překladatelské umění projevil Spáčil i nedostupným slumocením Herediových Trofejí, knihy, jež jediná povznesla autora na křeslo akademie francouzské. O knize té je možno dočísti se zajímavých zpráv v Lemaitrově knize Les Contemporains, sv. II. na str. 49—65. K překladu blahopřál Spáčilovi Jaroslav Vrchlický, v listu praví, že by sotva byl podal překladu lepšího. Jan Spáčil-

Zeranovský byl epigonem našeho velkého básníka. O tom svědčí i posmrtná sbírka jeho básní „Výše a propasti“, vydaná u Otty r. 1909. Mimo některé delší translace nemáme ani feuilletonů, jichž napsal Zeranovský tolik do „Hlasu“, „Politik“, „Ratibora“, nemáme ani hanáckých črt, kterými postavil se Spáčil v první řady průkopníků transkripce hanáckého života, nebyl-li vůbec první. Kniha „Samó tihó“, kterou věnoval autor svému příteli Š. K., jest již 12 let rozebrána, o korespondenci rovněž neví veřejnost. Nejznámější jest asi Spáčilův překlad V. Hugova Torquemady. Přejeme si však míti celé dílo Spáčilovo, dílo básníka, jenž patří k nejlepším na Moravě. Doufáme, je 20. výročí jeho smrti, jež připadne na 9. leden 1925, bude me mentem plnění povinnosti k české obci literární. Podniku zdar!

František Skalík, nadaný básník a jeden z pořadatelů almanachu „Pod jedním praporem“, zemřel před 20 lety (10. prosince 1904). Zanechal dvě původní básnické knihy („Sursum corda“ 1893 a „Bůh a svět“ 1898), sbírku aforistických výroků o nejsv. Svátosti oltářní („Jiskry eucharistické“ 1894) a v časopisech ukázky překladů žalmů, básní H. W. Longfellova a zpracování „Pověsti o sv. Grálu“, jež Bartoš pojál i do své Slovesnosti. Po smrti básníkově vydal „Nový Život“ jeho zápisník z doby, kdy poznal svou nevyčitelnou chorobu a připravil se zvolna ke smrti („Moriturus“). Pro budoucí ročník „Archy“ máme připraveny do tisku zápisky Skalíkovy z dob studentských, zajímavé hlavně psychologicky pro vývoj vážné povahy autora hluboké knihy hymnických zpěvů „Bůh a svět“, ale přiznací také pro ovdušit, v němž vyrůstala generace pozdější „Katolické moderny“. Zápisky přispějí jistě k oživení a uctění památky talentovaného básníka, jenž odešel tak záhy (v 37 letech svého života) a tak záhy byl zapomenut.